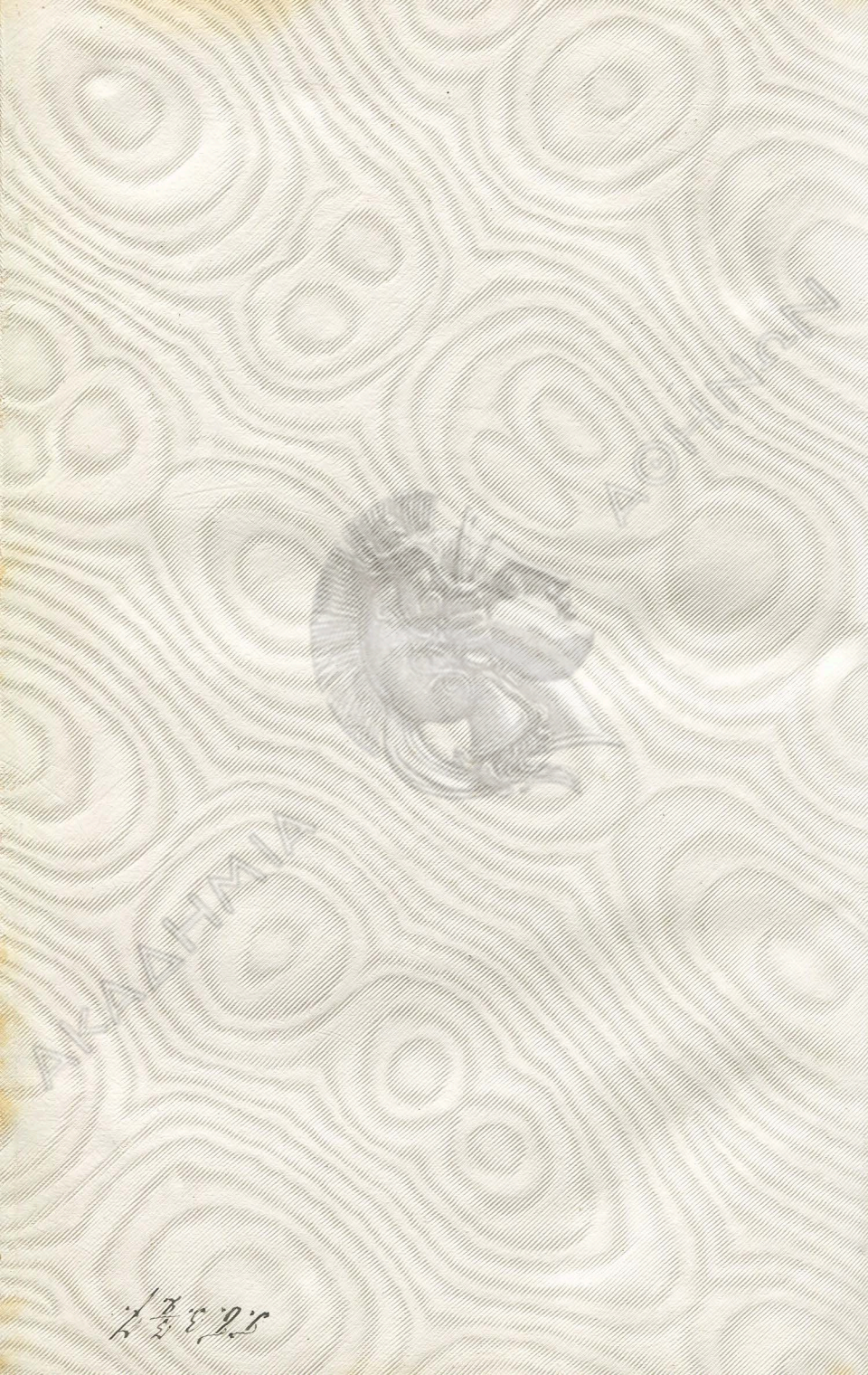

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

175025

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

75802

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΡΑΜΖΙΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΤΗΣ

ΡΩΣΣΙΑΣ.

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ,
ΜΑΡΑΒΛΗΘΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΡΩΣΣΙΚΟΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ

Υπό

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΡΟΚΙΔΑ.

ΤΟΜΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΛΙΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

Παρά τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς, ἀριθ. 420.

1859.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ

29529 | 1979

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΑΝΤΩΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΤΗΣ

ΡΑΣΣΙΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΒΟΡΙΣΗ ΓΟΛΟΥΝΟΒ.

1598—1604.

Ἐποδοχὴ τοῦ Τσάρου ἐν Μόσχᾳ — Ὅρκος πρὸς τὴν Βορίσην — Ψῆφισμα τῆς συνελεύσεως — Δραστηριότης τοῦ Βορίση — Ἐπίσημος εἰσόδος εἰς τὴν πρωτεύουσιν — Ἐξάκουστος ἄξοπλισμός — Πρεσβεία τοῦ Χάνη — Ἐστίασις τοῦ στρατοῦ — Προσλαλιὰ τοῦ Πατριάρχου — Πρεσβήκη πρὸς τὸ ἐκλογικὸν θέσπισμα — Σιέφισ τοῦ Τσάρου — Χίριτες — Νέος βασιλεὺς τοῦ Κασιμόβου — Συμβεβηκότα ἐν Σιδηρίᾳ — Τελευτὴ τοῦ Κεουτσόμ — Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ — Τύχη τοῦ πρίγκιπος τῆς Σουηδίας Γουστάβου ἐν Ῥωσσίᾳ — Ἀνακαχὴ πρὸς τὴν Λιθουανίαν — Σχέσεις πρὸς τὴν Σουηδίαν — Συμμαχία πρὸς τὴν Δανίαν — Ὁ δούξ τῆς Δανίας μνηστὴρ τῆς Ξενίας — Διαπραγματεύσεις πρὸς τὴν Αὐστρίαν — Πρεσβεία τῆς Περσίας — Συμβεβηκότα ἐν Γεωργίᾳ — Ὁλεθρος τῶν Ῥώσων ἐν Δαγκεστάν — Φιλικαὶ σχέσεις πρὸς τὴν Ἀγγλίαν — Ὁμόσπονδοὶ πόλεις — Πρεσβεῖαι τῆς Ῥώμης καὶ Φλωρεντίας — Οἱ Ἕλληνας ἐν Μόσχᾳ — Νογαϊκί — Ἐσωτερικά — Διάγγελμα τοῦ Τσάρου πρὸς τὸν Πατριάρχην — Νόμος περὶ τῶν δουλοπαροίκων — Κεπηλεία — Ὁ Βορίσης προστάτης τῆς παιδείσεως καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν — Πανηγυρικὸς λόγος εἰς τὸν Γοδουινὸν — Στοργὴ τοῦ Βορίση πρὸς τὸν υἱόν — Ἀρχὴ τῶν δυστυχημάτων.

Ἄκλῆρος καὶ ἡ σύγκλητος καὶ πάντες οἱ ἔγκριτοι τοῦ βασιλείου, καταλιπόντες ἐν τῷ κελλίῳ τὸν νέον

1598.
Ἐποδοχὴ τοῦ Τσάρου ἐν Μόσχᾳ.

1598. κυριάρχην τῆς Ῥωσσίας, ἐπανῆλθον μετὰ τῶν σημαιῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος εἰς τὸ Κρεμλίνον, ἠχούντων πάντων τῶν κωδῶνων καὶ ἐπευφημοῦντος τοῦ ὑπερχαροῦς λαοῦ. Τῇ δὲ Κυριακῇ τῆς Τυροφάγου, 26 Φεβρουαρίου, εἰσῆλθεν ὁ Βορίσης εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἔνθα ὑπεδέξαντο αὐτὸν πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ ξυλίνου φρουρίου πάντες οἱ ἔμποροι τῆς Μόσχας, προσενεγκόντες ἄρτον, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, διφθέρας ἐκ σίμωνος, μαργαρίτας καὶ ἄλλα πολλὰ βασιλικὰ δῶρα (1). Ὁ Τσάρος ἠὲ χαρίστησεν αὐτοῖς εὐμενῶς ἀλλ' ἐδέχθη μόνον τὸν ἄρτον, εἰπὼν ὅτι προῦμα βλέπειν τὰ πλοῦτη ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ λαοῦ ἢ ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ. Μετὰ τοὺς ἐμπόρους ὑπεδέξαντο τὸν Τσάρον ὁ Ἰωβ καὶ ἅπας ὁ κληρος, κατόπιν δὲ ἡ σύγκλητος καὶ ὁ λαός. Τελέσας δὲ Δοξολογίαν ὁ Πατριάρχης ἐν τῷ Ναῷ τῆς Κοιμήσεως, ὑψόγησε τὸ δεύτερον τὸν Βορίσην διὰ τοῦ ἐκ τοῦ Τιμίου ξύλου σταυροῦ, τῶν χορῶν ψαλλόντων πολυχρονισμοὺς ὑπὲρ τοῦ Τσάρου καὶ πικτὸς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, τῆς Τσαρίνης Μαρίας, τοῦ νέου υἱοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς θυγατρὸς Ξενίας. Τότε πάντες οἱ Ῥῶσσοι συνεχάρησαν τῷ νέῳ μονάρχῃ, ὁ δὲ Πατριάρχης ἀνατείνας τὰς χεῖρας, εἶπε· « Δοξάζομέν σε Κύριε, μὴ παριδόντα τὰς δεήσεις ἡμῶν, εἰσακούσαντα τῶν κλαυθμῶν καὶ ὀδυρμῶν » τῶν χριστιανῶν, μεταβιπόντα δὲ εἰς ἀγαλλίωσιν τὴν » λύπην αὐτῶν καὶ δωρήσαντα ἡμῖν ἐπὶ τέλους Τσάρον, ὃν » νυχθημερόν ἠήτησαμεν πρὸ σοῦ μετὰ δακρῶν. » Μετὰ τὴν λειτουργίαν ὁ Βορίσης ἐδήλωσεν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν μνήμην τῶν δύο πρώτων αἰτίων τῆς ἀνυψώσεως αὐτοῦ, γονυπετήσας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ πρὸ τῶν τάφων τοῦ Ἰωάννου (2) καὶ Θεοδώρου· προσηυχῆθη δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἀρχαίων ἐπιφα-

νῶν κυριαρχῶν τῆς Ῥωσσίας, οἶον τοῦ Καλίτα, Ταναϊ-1598.
 δικοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ Γ', ἐξαιτούμενος τὴν οὐράνιον ἀν-
 τίληψιν ὑπὲρ αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπιγείοις ὑποθέσει τοῦ βα-
 σιλείου. Εἶτα δὲ, διελθὼν διὰ τῶν ἀνακτόρων, ἐπεσκέφθη
 τὸν Ἰώβ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Τσουδόβου καὶ ἐπὶ πολὺ συν-
 διελέχθη καταμόνας, ἀναγγείλας αὐτῷ, ὡς καὶ πᾶσι
 τοῖς Ἐπισκόποις, ὅτι μέχρι τοῦ Πάσχα ἦν ἀδύνατον
 αὐτῷ καταλιπεῖν μόνην τὴν ιεθλιμμένην Βιρηνην· ἐπα-
 νελθὼν δ' εἰς τὸ γυναικεῖον μοναστήριον, παρήγγειλε
 τῷ συμβουλίῳ τῶν εὐπατριδῶν ἵνα κυβερνᾷ τὰ πο-
 λιτικὰ ἐν γνώσει καὶ ἀδείᾳ αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις πάντες οἱ ἐν τέλει ὤμοσαν προθύμως τῷ
 Βορίση· καὶ οἱ μὲν πρὸ τῆς ἐξακλύστου εἰκόνης τῆς Θεο-<sup>Ὁρκίς πρὸς
τὸν Βορίσην.</sup>
 τόκου τοῦ Βλαδιμίρου, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν τάφων τῶν Μη-
 τροπολιτῶν Πέτρου καὶ Ἰωάν, ὅτι οὔτε ἐν ἔργῳ, οὔτε ἐν
 λόγῳ προδώσουσι τὸν Τσάρον, οὐδὲ συνομόσουσι κατὰ
 τῆς ζωῆς ἢ ὑγείας αὐτοῦ διὰ φαρμάκου ἢ μαγείας (3).
 προσέτι δὲ, ὅτι οὐδέποτε διανοηθήσονται ἀναγορευταὶ
 βασιλέα τὸν πρῶτον μέγαν ἡγεμόνα τῆς Τβέρης Συμεῶ-
 να, υἱὸν τοῦ Βεχβουλάτου, ἢ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὔτε κοι-
 νολογήσονται πρὸς αὐτούς· καταγγελοῦσι δὲ πᾶσαν
 συνωμοσίαν, μηδὲ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων φειδό-
 μενοι, οὐδ' ἀναχωρήσουσι πρὸς τῆς πατρίδος εἰς Λι-
 θουανίαν, Γερμανίαν, Ἰσπανίαν, Γαλλίαν ἢ Ἀγγλίαν.
 Πλὴν τούτου οἱ εὐπκτρίδαι, οἱ συνέδροι τοῦ συμβου-
 λίου καὶ οἱ ἐπὶ τῶν πρεσβειῶν ὤμοσαν ἔχεμυθίαν περὶ
 τὰ πράγματα, οἱ δὲ δικασταὶ μὴ περρινομεῖν κατὰ τὰς
 δίκας, οἱ δὲ ταμίαι μὴ κατασπικτιλᾶν τὰ δημόσια χρή-
 ματα, οἱ δὲ γραμματεῖς μὴ δωροδοκεῖσθαι. Πρὸς πάσας
 δὲ τὰς ἐπαρχίας ἐπέμφθησαν ἐπιστολαὶ περὶ τῆς εὐτυ-
 χοῦς ἐκλογῆς τοῦ κυριάρχου, ὅπως ἀναγνωσθῶσιν αὐ-

ται πανδήμως· διατάχθη δὲ τριήμερος κωδωνομαχία καὶ προσευχὴ ἐν τοῖς ναοῖς, πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς μοναχῆς Τσαρίνης Ἀλεξάνδρας, εἶτα δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Βορίση, τοῦ οἴκου αὐτοῦ, τῶν εὐπατριδῶν καὶ τοῦ στρατοῦ. Τῇ δὲ 9 Μαρτίου ὁ Πατριάρχης ἐθέσπισε συνοδικῶς τὴν τελετὴν πανδήμων δεήσεων εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Τσάρου ὅπως ἀναλάβῃ τὸ στέμμα, παραγγείλας προσέτι ἵνα εορτάζηται ἐν Ῥωσίᾳ ἐσαεὶ ἡ 21 Φεβρουαρίου, ἡμέρα τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Βορίση. Εἶτα δὲ ὁ Ἰωβ προέτεινε τῇ ἐθνικῇ συνελύσει ἵνα ἐπικυρώσῃ τὸν πρὸς τὸν κυριάρχην δοθέντα ὄρκον διὰ ψηφίσματος, κελεύοντος πάντας τοὺς ὑπαλλήλους μὴ ἀρνεῖσθαι οἳανδήποτε ὑπηρεσίαν, ἀνατιθεμένην αὐτοῖς, μηδὲν ἀπαιτεῖν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τοῦ γένους καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν (4), ὑπακοῦειν πάντοτε καὶ ἐν παντὶ καιρῷ τοῖς προσταγμασι τοῦ Τσάρου καὶ τοῖς ψηφίσμασι τῶν εὐπατριδῶν, ὅπως ἐν ταῖς περὶ τῶν τάξεων ὑποθέσεσι καὶ ἐν ταῖς διοικητικαῖς μὴ καταλυπῶσι τὸν μονάρχην. Πάντες δ' οἱ σύμβουλοι τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ συμβουλίου ἀποκρινάμενοι ὁμοθυμαδόν, «Ὁμνύομεν θῆ-
 » ναι τὰς ψυχὰς καὶ κεφαλὰς ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ Τσάρου,
 » τῆς Τσαρίνης καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν,» παραχρῆμα παρήγγειλαν τοῖς ἐμπειροτάταις τῶν γραμματέων τὴν σύνταξιν τοῦ ψηφίσματος.

Ψήφισμα τῆς
Συνελεύσεως·

Δραστηριότης
τοῦ Βορίση.

Ἐν τούτοις οὐδὲν ἐκώλυε τὸν δρόμον τῶν συνήθων ὑποθέσεων τῆς ἐπικρατείας, διότι ὁ Βορίσης, εἴτε ἐν τῷ κελλίῳ, εἴτε ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς Μόσχας, ὅπου πολ-
 λάκις συνήδρευεν, ἤσυχολεῖτο μετὰ τοσοῦτου ζήλου,
 ὥστε ἦν ἀγνώστον πότε ἐδειπνεῖ καὶ ἀνεπαύετο· διότι
 διηνεκῶς ἦν ἢ ἐν τῷ συμβουλίῳ μετὰ τῶν εὐπατριδῶν

καὶ γραμματέων, ἢ παρὰ τῆ Εἰρήνῃ, παραμυθούμενος ^{1598.}
 καὶ συμπάσχων αὐτῇ νυχθημερόν· ἐφαίνετο δὲ ἀληθῶς,
 ὅτι ἡ Εἰρήνῃ εἶχεν ἀνάγκην τῆς παρουσίας τοῦ μόνου
 ἀνδρός, ὃν ἡγάπα ἐτι· διότι, καταπληχθεῖσα ἐκ τῆς τε-
 λευτῆς συζύγου, ὃν ἡγάπα περιπαθῶς, διῆγε νυχθημε-
 ρὸν στενάζουσα καὶ κλαίουσα ἀπαραμυθῆτως· ὥστε καθ'
 ἐκάστην κἀτατηχομένη, ἔφερεν ἤδη ἐπὶ τοῦ κατασπα-
 ραχθέντος στήθους τὸν θάνατον. Οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ
 μεγιστᾶνες ματαίως ἰκέτευσαν τὸν Τσάρον ἵνα, κατα-
 λιπὼν τοσοῦτο λυπηρὸν διαιτητήριον, κατοικήσῃ ἐν τοῖς
 ἀνακτόροις τοῦ Κρεμλίνου σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις, φανῆ
 δὲ τῷ λαῷ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ μετὰ τοῦ διαδήματος.
 Ὁ δὲ Βορίσης ἀπεκρίνατο· « Οὐδὲν δύναται ἀπομα-
 » κρῦναι με τῆς μεγάλης δεσποίνης κυριάρ-
 » χου, δυστυχοῦς μοι ἀδελφῆς, » καὶ ὑποκρινόμενος
 ἀδιαλείπτως ἐβεβαίωσε πάλιν, ὅτι οὐκ ἐπεθύμει ἄρξαι.
 Ἄλλ' ἡ Εἰρήνῃ ἐκέλευσε τὸ δεύτερον αὐτὸν ἵνα ἐκ-
 πληρώσῃ τὸ θεῖον καὶ ἐθνικὸν θέλημα, ἀναλάβῃ τὸ
 σκήπτρον καὶ βασιλεύσῃ οὐχὶ ἐν τῷ κελλίῳ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ
 θρόνου τοῦ Μονομάχου. Τέλος τῆ 30 Ἀπριλίου πᾶσα ἡ
 πρωτεύουσα ἐπορεύθη εἰς προὔπαντήσιν τοῦ κυριάρχου.

Ἡ ἡμέρα αὕτη ἐστὶν ἐκ τῶν πανηγυρικωτάτων τῆς ^{Ἐπίσημος ἐξ-}
 Ἑρωσικῆς ἱστορίας. Ἀπὸ πρώτας ὁ κληρὸς μετὰ τῶν ^{σοδοῦς εἰς τὴν}
 σταυρῶν καὶ τῶν εἰκόνων, ἡ σύγκλητος, ἡ αὐλὴ, τὰ ^{πρωτεύουσιν.}
 ὑπουργεῖα, τὰ στρατεύματα, πάντες οἱ πολῖται ἀνέμε-
 νον τὸν Τσάρον κατὰ τὴν λιθόδομον γέφυραν παρὰ τὸν
 ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου τοῦ Ζιραΐσκου. Ὁ Βορίσης
 ἐξῆλθε πανοικεὶ τοῦ γυναικείου μοναστηρίου καὶ ἐφάνη
 ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ἄρματος· ἰδὼν δὲ τὰς σημαίας τῆς
 Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ, ἀπέβη τοῦ ἄρματος καὶ προσε-
 κύνῃσε τὰς ἁγίας εἰκόνας, ἀπέτεινε πρὸς πάντας ἀνε-

1898. Ξαιρέτως εὐμενεῖς λόγους καὶ προσήγαγε πᾶσιν, ἐπισημοῖς καὶ ἀσήμοις, τὴν Τσαρίναν, γνωστὴν ἀπὸ πολλοῦ ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ, τὸν ἔννεαετῆ υἱὸν καὶ τὴν ἑκκαίδεκαετῆ θυγατέρα, ἀμφοτέρους παγκάλους. Ἀκούοντες δὲ τῶν κραυγῶν τοῦ λαοῦ, « Ὑμεῖς ἐστε οἱ κυρῖάρχαι, ἡμεῖς δὲ οἱ ὑπήκοοι ὑμῶν, » ὁ Θεόδωρος καὶ ἡ Ξενία μετὰ τοῦ πατρὸς προσηγόρευον τοὺς εὐπατρίδας καὶ τοὺς πολίτας καὶ, ὡς ὁ Βορίσης, ἐδέχθησαν μόνον τὸν ἄρτον, ἀποβαλόντες τὸν χρυσόν, τὸν ἄργυρον καὶ τοὺς μαργαρίτας καὶ καλέσαντες πάντας εἰς δεῖπνον. Ὁ Βορίσης, ὠλοῦμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἐπορεύθη κατόπιν τοῦ κλήρου σὺν τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις καὶ ἐφαίνετο ὡς φιλόστοργος πατὴρ ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου· ἀπῆλθε δὲ εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως, ὅπου ὁ Πατριάρχης ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὸν Ζωοποιὸν σταυρὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου τοῦ Μητροπολίτου (ἐσήμαινε δὲ τοῦτο τὴν ἀρχὴν τῆς στέψεως), καὶ τὸ τρίτον ἤδη ἠυλόγησεν αὐτὸν ἄρξαι τοῦ μεγάλου βασιλείου τῆς Μόσχας. Ὁ νέος μονάρχης, ἀκούσας τῆς λειτουργίας, περιῆλθε πάντας τοὺς ναοὺς τοῦ Κρεμλίνου προπεμπόμενος ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν· πανταχοῦ δὲ προσηχήθη μετὰ θερμῶν δακρύων, πανταχοῦ ἤκουσεν εὐφροσύνου ἀλλαγμοῦ τοῦ λαοῦ καὶ κρατῶν διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς τὸν διάδοχον, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας τὴν ὠραίαν Ξενίαν (5), εἰσῆλθε μετὰ τῆς γυναικὸς εἰς τὰ ἀνάκτορα. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ λαὸς ἐδειπνήσῃ παρὰ τῷ Τσάρῳ, προσκληθέντων ἀναριθμῆτων συνδαιτυμόνων, ἀπὸ τοῦ Μητροπολίτου μέχρι τοῦ ἐπαίτου. Ἐν Μόσχᾳ οὐδέποτε ἐφάνη τοσαύτη πολυτέλεια καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου. Ὁ Βορίσης ἀπέφυγεν ἵνα κατοικήσῃ τὰ δωμάτια, ὅπου ἐτελεύτησεν ὁ Θεόδωρος, ἀλλὰ κατόκησεν τὰ τῆς

Ειρήνης, παραγγείλας ἵνα προστεθῶσι τούτοις νέα ξύ- ¹⁶⁹⁸
λινα ἀνάκτρα.

Καὶ ἤρχεν ἤδη, ἀλλ' ἀνευ σκήπτρου καὶ διαδήματος, οὐδ' ἐκαλεῖτο Χριστὸς τοῦ Κυρίου. Ἐν τούτοις ἕκαστος ἐτεκμαίρετο, ὅτι ὁ Βορίσης ταχέως διαδήσει τῷ διαδήματι τὴν κεφαλὴν μετὰ τῶν συνήθων τελετῶν, αἵτινες ἀγιάζουσι παρὰ τῷ λαῷ τὸν κυριάρχην. Τοῦτο δ' ἀπήτουν ὅ,τε Πατριάρχης καὶ ἡ σύγκλητος ἐν ὀνόματι πῆς Ῥωσσίας. Καὶ ὁ Βορίσης ἐπεθύμει τὴν ἱεράν ταύτην τελετὴν, στερεοῦσαν αὐτὸν τε καὶ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλ' ὡς ποικιλομήχανος ἐπενόησε νέον δέλεαρ, ὅπως κτήσῃται τὰς καρδίας τῶν ἄλλων· διότι ἀντὶ τοῦ σκήπτρου ἤρπασε τὸ ξίφος καὶ ἔσπευσε ἐκστρατεύσων, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀσφάλεια τοῦ βασιλείου ἦν προσφιλεστέρα αὐτῷ ἢ ὁ θρόνος καὶ ἡ ζωὴ. Οὕτως ἡ εἰρηνικωτάτη βιαιεὶα ἤρξατο ἐξ ἐξοπλισμοῦ, ἀναμνησκοντος τὸν τῆς ὅλης Ῥωσσίας κατὰ τοῦ Μαμάι.

Ἐξίσκουσας ἐξοπλισμός.
 Ὁ Βορίσης ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μηνός, ἐν κελλίῳ τοῦ γυναικείου μοναστηρίου διαμένων, ἐπεμψε ταχυδρόμον πρὸς τὸν Χάνην μετὰ φιλικῆς ἐπιστολῆς· τῇ δὲ 1 Ἀπριλίου ἔμαθεν ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ὁσκόλου (6), ὅτι ληστής συμμορίας τινός τῆς Κριμαίας, ζωγρηθεὶς ὑπὸ τῶν Κοζάκων ἐν τοῖς ἐρήμοις τοῦ Δονέτζου, ἐφάνέρωσε τὴν βουλήν τοῦ Καζῆ-Γιρέτ περὶ τῆς εἰς Ῥωσσίαν εἰσβολῆς μετὰ πικρῶς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐπτακισχιλίων στρατιωτῶν τοῦ σουλτάνου. Ὁ Βορίσης, μηδαμῶς ἀμφιβάλλων περὶ τοῦ ἀξιοπίστου τῆς ἀγγελίας ταύτης, ἔγνω ἵνα ἀμελλητὶ χωρήσῃ πανστρατιᾶ πρὸς τὸν Ὁκχάν· ἔγραψε δὲ πρὸς τοὺς στρατηγοὺς πειστικὰς καὶ κολακευτικὰς ἐπιστολάς, προτρέπων αὐτοὺς ἵνα ἀνα-

1498, δείξωσι πᾶσαν προθυμίαν κατὰ τὸν ἐπαπειλοῦντα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ μέγαν κίνδυνον καὶ ἀποδείξωσιν οὕτω τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῆς Ῥωσσίας ἀγάπην. Ἡ πρόσκλησις αὕτη ἀπέβη παρὰ τὸ σύνηθες· διότι οὐδεὶς παρήκουσεν ἢ ἐβράδυνε, πάντες δὲ οἱ παῖδες τῶν εὐπατριδῶν πάσης ἡλικίας ἀνέβησαν ἐπὶ τοὺς ἵππους, τὰ δὲ στρατεύματα τῶν πόλεων καὶ χωριῶν μετέβησαν εἰς τοὺς διορισθέντας τῶν συναθροίσεων τόπους. Τὸ πρῶτον σῶμα ἐστρατοπέδευσεν ἐν Σερπουχόβω, καὶ ἡ μὲν δεξιὰ πτέρυξ ἐν Ἀλεξίνω, ἡ δ' ἀριστερὰ ἐν Κασίρω, ἡ δὲ προπορεία ἐν Καλούγα, ἡ δ' ἐφεδρεία ἐν Κολόμνα. Τῇ δὲ 20 Ἀπριλίου ἔμαθον ἐν Μόσχα καὶ ἄλλην ἀγγελίαν ἐκ γράμματος, πεμφθέντος ἐκ Βιελγορόδου, ὅτι Τάταρός τις αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Κοζάκων τοῦ Τανάιδος, εἶπεν αὐτοῖς περὶ μεγάλου ἐξοπλισμοῦ τοῦ Χάνη· ὅτι τὰ στρατεύματα τῆς Κριμαίας, καὶ τοὶ ὀλιγάριθμοι, ἐφάνησαν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ πανταχοῦ ἔτρεπον εἰς φυγὴν τοὺς φύλακας ἡμῶν. Τότε ὁ Βορίσης παρήγγειλε τὴν παρασκευὴν πάντων τῶν πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐκστρατείαν, τῇ δὲ 2 Μαΐου ἀνεχώρησεν ἐκ Μόσχας ἐν στολῇ πολεμιστοῦ μετὰ πέντε βασιλοπαίδων, τοῦ τῶν Κιργίσιων, τοῦ τῆς Σιβηρίας, τοῦ τῆς Σαμαχᾶς, τοῦ τῆς Χίβας καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Καΐβουλα, μετὰ πολλῶν εὐπατριδῶν, ἐν οἷς ἦσαν οἱ πρίγκιπες Μστισλάβσκις, Σουίσκις, Γοδουνόβ καὶ Ῥωμάνοβ, πολλῶν τῶν πρώτων ἀρχόντων, ἐν οἷς ὁ Βόγδανος Βέλσκις, ὁ σφραγιδοφύλαξ Βασίλειος Τσελκάλοβ, οἱ εὐγενεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ συμβουλίου, τεσσαρκακοντατεσσάρων τραπεζοκόμων, εἰκοσιν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς καὶ διακοσίων ἐβδομηκοντατεσσάρων ἀκολούθων· ἐνὶ λόγῳ ὑπὸ πάντων τῶν ἀ-

ναγκαίων πρὸς τὸν πόλεμον καὶ τὸ συμβούλιον καὶ ^{1598.}
τὴν αὐλικὴν πομπήν.

Ὁ νέος Θεόδωρος καὶ ὁ εὐπατρίδης Δημήτριος Γο-
δουνὸς ἔμειναν ἐν Μόσχα παρὰ ταῖς Τσαρίνας, τῆ μο-
ναχῆ Ἀλεξάνδρα καὶ Μαρία, ὡς καὶ οἱ πρίγκιπες Τρου-
βετσκόης, Γλίνσκης, Τσερκάσκης καὶ Σεστουνόβ. Ὁ νέος
Θεόδωρος εἶχε παρ' αὐτῶ τὸν ἀγωγὸν Ἰωάννην Τσεμο-
δάνοβ. Περσεκευάσθη δὲ καὶ ἡ πρωτεύουσα, εἰ τυχὸν
ἐπολιορκεῖτο, καὶ ὠρίσθησαν οἱ στρατηγοὶ πρὸς ἄμυναν
τῶν τειχῶν καὶ πύργων, τὰς περιπολήσεις, τὰς ἐξόδους
καὶ τὰς μάχας ἐξω τῶν τειχῶν.

Τῇ 10 Μαΐου προσήχθησαν πρὸς τὸν ἐν τῇ πολίχνῃ
Κουσμίνῃ Τσάρων δύο αἰχμάλωτοι, ὧν ὁ μὲν Λιθουανός,
ὁ δὲ Αὐστριακός, δραπετεύσαντες ἐκ Κριμαίας, οἵτινες
ἐβεβαίωσαν, ὅτι ὁ Χάνης ἐστράτευεν ἤδη εἰς Μόσχαν.
Τότε ὁ Βορίσης ἐπεμφε ταχυδρόμους πρὸς πάντας τοὺς
φρουράρχους τῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις φρουριῶν Τούλας, Ὀσκό-
λου, Λιβνῶν, Ίελέτσου, Κούρσκου καὶ Βορονέζου ὅπως ἐ-
ρωτήσωσι περὶ τῆς υἰγείας τῶν στρατηγῶν καὶ
εὐγενῶν, ἑκατοντάρχων καὶ παίδων τῶν εὐπατριδῶν, το-
ξοτῶν καὶ Κοζάκων, παραδῶσι τοῖς πρώτοις ἐπιστολάς τοῦ
Τσάρου καὶ ἀπαιτήσωσι παρ' αὐτῶν τὴν δημοσίαν ἀνάγνω-
σιν· ἔγραφε δ' ὁ Βορίσης: « Διαμένω παρὰ τὸν Ὀκκαν, πα-
» ρατηρῶν τὰς ἐρήμους· ὅπου φανήσεται ὁ ἐχθρὸς ἐκεῖ
» ὄψεσθέ με. » Ἐν Σερπουχόβῳ διέταξε τὰ τῆς στρατη-
γίας, καὶ τὴν μὲν ἐπίτιμον ἔδωκε τοῖς βασιλόπαισι, τὴν
δὲ πραγματικὴν τοῖς πέντε ἐπιφανεστάτοις πρίγκιψι·
καὶ τῷ μὲν Μοτισλάβτση, τῇ τοῦ μεγάλου σώματος,
τῷ δὲ Βασιλείῳ Σούτση, τὴν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, τῷ
δὲ Ἰωάννῃ Γολίτσιν, τὴν τῆς ἀριστερᾶς, τῷ δὲ Δημη-

1589.

τρίῳ Σουτσκη, τὴν τῆς προπορείας, καὶ τῷ Τιμοθέῳ Τρου-
βετοκῶν, τὴν τῆς ἐφεδρείας.

Ἡ ἀρχαία Ῥωσσία ἀπεμάχετο πρὸς τὰς εἰσβολὰς τῶν Χανῶν οὐ μόνον ἀπὸ τῶν φρουρίων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν προχωμάτων ἐν τοῖς παρὰ τὴν Πρεσμιλίαν, τὸ Λίχβινον, Βέλεβον, τὴν Τούλαν, τὸ Βορόβσκον καὶ τὴν Ῥεζάνην στενοῖς. Ὁ κυριάρχης ἐξετάσας τὸ διάγραμμα αὐτῶν, ἐπεμφεν ἐκεῖ ἰδίους στρατηγούς μετὰ τῶν Μορδ-βίων καὶ τοξοτῶν· ἔταξε δὲ καὶ στολίσκον ἐν τῷ Ὀκκα μετὰ ἐκβατηρίου στρατιᾶς, ὅπως συμπράξῃ πρὸς τὰς παρὰ τὴν ὄχθην μάχας. Τότε ἐφάνη πρωτοφανὲς θέαμα πεντακοσίων χιλιάδων μαχητῶν, ὡς ἀναφέρεται (8), οἵτινες ἐπορεύοντο ἐν μεγίστῃ τάξει μετ' ἀφάτου προθυμίας καὶ ἀπεριορίστου πίστεως. Πάντα δὲ παρεῖχον χρηστάς ἐλπίδας τοῖς Ῥώσοις, καὶ ἡ νέα βασιλεία καὶ ἡ μεγάλη δοξα περὶ τῆς συνέσεως τοῦ Γοδουνόβ, ἀποδειχθείσης ἤδη ὑπὸ μακροχρονίου πείρας. Καὶ αὐταὶ αἱ περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν πατέρων καὶ πάππων ἔριδες ἔπαυσαν διότι ὁ Τσάρος ἀνήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι τὸ μέγα ἐθνικὸν συμβούλιον ἰκέτευσεν αὐτὸν ἵνα ὀρίσῃ τοῖς εὐπατρίδαις καὶ εὐγενέσιν ὑπηρεσίαν, μὴ ἀποβλέπων εἰς τὰς περὶ πρωτείων ἀξιώσεις (9). Ἡ προθυμία αὕτη, ἐπιτηδεῖα πρὸς τὴν ἀναγκαίαν πειθαρχίαν, ἐγένετο αἰτία καὶ ἄλλου σπουδαίου ὠφελήματος, αὐξήσασα τοὺς ἀρίστους στρατιώτας· διότι οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ παῖδες τῶν εὐπατριδῶν ἐξεστράτευσαν ἐπὶ ἀρίστων ἵππων καὶ ἐν ἀρίσταις πανοπλίαις μετὰ πάντων τῶν πρὸς στρατείαν ἀναγκαίων ὑπηρετῶν ὑπερχαίροντος τοῦ Τσάρου, ὅστις ἐπιδαφιλεύων χάριτας καὶ καθ' ἐκάστην ἐπιθεωρῶν τὰ τάγματα καὶ συντάγματα, προσηγόρευεν εὐμενῶς τοὺς ἀρχηγούς καὶ στρατιώτας καὶ εἰστία ἐν ἀργυρώμασι

καθ' ἐκάστην ὑπὸ τὰς σκηνάς (10) ὑπὲρ τοὺς δέκακισ-^{1598.}
 χιλίους ἄνδρας. Τὰ ἀληθῶς βασιλικά ταῦτα δεῖπνα
 παρετάθησαν ἐπὶ ἑξ ἑβδομάδων· διότι πᾶσαι αἱ περὶ
 τῆς προσεγγίσεως τοῦ ἐχθροῦ φήμαι ἔπαυσαν παρα-
 χρῆμα, οἱ περίπολοι ἡμῶν οὐδαμοῦ ἀπήντησαν αὐτῶ,
 ἐντελής εἰρήνη ἐπεκράτει παρὰ τὸν Δόνετσον, αἱ δὲ
 προφυλακαὶ ἡμῶν μηδαμοῦ βλέποντες κωνιορτόν καὶ
 μηδαμοῦ ἀκούοντες πάταγον ἵππων ὑπνωττον ἐν τῇ
 ἡτυχία τῶν ἐρήμων. Ὁ Βορίσης ἠπατήθη ἄρ' ὑπὸ
 ψευδαγγελίων, ἡ ἠπάτι τὴν Ῥωσσίαν διὰ τῆς προσ-
 ποιητῆς αὐτοῦ εὐπιστίας, ὅπως διπλασιάσῃ τὴν λάμ-
 ψιν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως, δεικνύμενος κυ-
 ριάρχης οὐ μόνον τῆς Μόσχας, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ
 στρατοῦ, καὶ ὅπως τοῦντεῦθεν διεγείρῃ τὴν προθυμίαν
 τοῦ ἔθνους ὑπὲρ τοῦ νέου μονάρχου, ὅς, ἐν τῇ ὥρᾳ
 τοῦ κινδύνου προὔτιμα τὸ κράνος τῶν μαχῶν τοῦ Μο-
 νομαχίου στέμματος. Τοῦτο ἦν δόλος ἀξίος τοῦ Βο-
 ρίση, καὶ ἴσως ἀναμφίβολος· διότι ἀντὶ ἐχθρικῶν νε-
 φῶν ἐφάνη μόνον ἐν ταῖς μεσημβριναῖς χώραις τῆς
 Ῥωσσίας εἰρηνικὴ πρεσβεία τοῦ Καζῆ-Γιρεῖ, πορευο-^{Πρεσβεία τοῦ}
 μένη μετὰ τοῦ ἡμετέρου ταχυδρόμου. Τῇ 18 Ἰουνίου
 οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἐλέτσου ἀνήγγειλαν τοῦτο πρὸς τὸν
 Βορίσην, ἀμείψαντα τὸν ἀγγελιαφόρον αὐτῶν διὰ χρη-^{Χίνη.}
 μάτων καὶ ἀξιώματος (11).

Οὕτως ὁ ἀνήκουστος οὗτος ἐξοπλισμὸς, ὁ πολυ-
 δάπανος καὶ πολύμοχθος ἀπέβη μάταιος! Ἐλέγετο
 δὲ, ὅτι ἔσωσε τὴν πατρίδα διὰ τοῦ φόβου, ὃν ἐνεποίησεν
 εἰς τὸν Χάνην, καὶ ὅτι οἱ Τάταροι ἐστράτευσαν ἀλη-
 θῶς, ἀλλὰ μαθόντες τὰς φοβεράς προπαρασκευὰς τῆς
 Ῥωσσίας ἀνεπόδισαν. Τοῦλάχιστον ὁ Τσάρος ἤθελεν
 εἶνα καταπτοῆσθαι τοὺς πρέσβεις τοῦ Χάνη, ὧν πρῶτος

1598. ἦν ὁ μούρζας Ἀλείς, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς Ῥωσσίαν ὡς εἰς στρατόπεδον, ἰδόντες κατὰ πάσας τὰς ὁδοὺς ξίφη καὶ λόγχας καὶ πολυάριθμον καὶ εὐοπλον ἱππικὸν (12), καὶ ἀκούοντες ἐν τοῖς δάσεσι ἐκ τῶν ὠχυρωμένων στενωμάτων ἐρωτήσεις καὶ πυροβολισμούς. Ἔστησαν δὲ τὴν πορείαν αὐτῶν οἱ Ῥώσσοι παρὰ τῷ Σερπουχόβω, ἑπτὰ βέρστια μακρὰν τῶν σκηνῶν τοῦ Τσάρου ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ Ὀκκα, ὅπου ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν πανταχόθεν συνηθροίζετο ὁ στρατός. Αὐτόθι τῇ 29 Ἰουνίου πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἤχησαν ἑκατὸν τηλεβόλα, ἀνατείλαντος δὲ αὐτοῦ ἐφάνη ἀπέραντος στρατός προπαρασκευασμένος εἰς μάχην (13). Οἱ πρέσβεις τῆς Κριμαίας, ἔντρομοι ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἤχου τῶν τηλεβόλων καὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου θεάματος, παρηγγέλησαν ἵνα προσέλθωσι πρὸς τὸν Τσάρον διὰ τῶν πυκνῶν τάξεων πεζικοῦ, περικεκυκλωμένου ὑπὸ πυκνῶν ἰλῶν· εἰσῆλθον δὲ εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, ἔνθα τὰ ὄπλα καὶ ἡ πολυτέλεια ἔλαμπον· ὁ δὲ Βορίσης ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χρυσοῦν κράνος ἀντὶ τοῦ στέμματος καὶ διέπρεπε μεταξὺ τῶν βασιλοπαίδων καὶ πριγκίπων μᾶλλον ἐπὶ τῷ αὐτοκρατορικῷ ἤθει ἢ ἐπὶ τῷ πολυτελεῖ ἱματισμῷ· ὥστε ὁ μούρζας Ἀλείς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐκπλαγέντες διέμειναν ἐπὶ πολὺ σιωπῶντες. Τέλος εἶπον τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Καζῆ-Γιρέι, ὅπως συνομολογήσῃ ἀτίδιον πρὸς τὴν Ῥωσσίαν συμμαχίαν, ἀνανεῶν τὴν ἐπὶ τοῦ Θεοδώρου σύμβασιν, καὶ ὅτι ἔσεται πρόθυμος τῷ Βορίση, ὅπως πορευθῆ πανστρατιᾷ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ῥωσσίας. Τοὺς πρέσβεις ἐξένισαν διαφερόντως. Μετὰ τούτων δὲ ἀναχωρούντων ἔπεμψεν ὁ Τσάρος ἰδίους πρὸς τὸν Χάνην, ὅπως ἐπιχυρώσωσιν ἐνόρκως τὴν νέαν ταύτην συμμαχίαν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἣτις ἦν ἡ ἑορτὴ τῶν Ἀ-1598.
 γίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ὁ κυριάρχης ^{ἑστίασε τὸ} στρατοῦ.
 ἀπῆλθε τοῦ στρατοῦ, ἐστίασας αὐτὸν πολυτελῶς ἐν
 ὑπαίθρῳ, ὅπου πεντακόσiai χιλιάδες ἀνδρῶν συνευω-
 χοῦντο ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ Ὀκκα, καὶ ὅπου ἀπὸ πολ-
 λῶν ἀμαξῶν διενέμοντο ἀφθόνως ὄψα, ὑδρόμελι καὶ
 οἶνος· οἱ δ' ἀξιοματικοὶ ἔλαβον ὡς δῶρα σιρίγιοα,
 χρυσεύφαντα καὶ δαμασκηναῦ φάσματα. Τέλος ὁ Τσά-
 ρος ἀναχωρῶν εἶπεν αὐτοῖς τελευταῖον· « Ἀγαπῶ τὸν
 » χριστιανικὸν στρατὸν καὶ πέποιθα ἐπ' αὐτῷ. » Βρον-
 τώδεις δ' ἀνευφημίαι προέπεμψαν αὐτὸν ἐπὶ πολὺ κατὰ
 τὴν εἰς Μόσχαν ἄγουσαν. Οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ στρατὸς
 ὑπερεθαύμαζον κυριάρχην συνετὸν, ἀγαθὸν καὶ εὐτυχῆ,
 ἐπειδὴ ἀναιμωτὶ καὶ διὰ μόνης τῆς ἀπειλῆς ἀπέδωκε
 τῇ πατρίδι τὸν ποθητότατον καρπὸν τῆς λαμπρᾶς νίκης,
 τὴν ἡσυχίαν, τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν τιμὴν. Οἱ Ῥώσ-
 σοι, λέγει ὁ χρονογράφος, ἠλπίζον, ὅτι πᾶσα ἡ βασι-
 λεία τοῦ Βορίση ἔσεται ὁμοία τῇ ἀρχῇ, ὡμολόγουν
 χάριτας καὶ ἐπήνουν αὐτὸν εἰλικρινῶς.

Καὶ μέρος μὲν στρατοῦ ἔμεινε πρὸς φυλακὴν παρὰ
 τὸν Ὀκκαν, ἕτερον δ' ἀπῆλθε πρὸς τὰ μεθόρια τῆς Λι-
 θουανίας καὶ Σουηδίας, τὸ πλεῖστον δ' ἀπελύθη· ἀλλὰ
 πάντες οἱ ἐπιφανεῖς ἀξιοματικοὶ ἀπῆλθον κατόπιν τοῦ
 μονάρχου εἰς Μόσχαν.

Νέος θρίαμβος ἀνέμενεν ἐκεῖ τὸν Βορίσην· διότι ἅπας
 ὁ λαὸς προῦπήντησεν αὐτῷ ὡς ἄλλοτε τῷ Ἰωάννῃ,
 πορθητῇ τῆς Καζάνης, ὁ δὲ Πατριάρχης ἡγόρευσε
 τάδε· « Θεοπρόβλητε, Θεοφιλεῖ, Μέγα αὐτοκράτωρ, ^{Προσλαβὴ τῶ}
 » βλέπομεν τὴν δόξαν σου· σὺ εὐχαριστεῖς τῷ Ἰψί- ^{Πατριάρχου,}
 » στῷ, μετὰ σοῦ δ' εὐχαριστοῦμεν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς· ἀλλὰ
 » μετὰ τὸν ἀθάνατον ἀγῶνα χαῖρε καὶ ἀγάλλού μεθ'

1598. » ἡμῶν. Τὸ βσιλείον, ἡ ζωὴ καὶ ἡ οὐσία τῶν ὑπηκόων
 » σου ἔμειναν ἀθικτα, ὁ δ' ἐχθρος γονυπετῶν αἰτεῖ τὴν
 » εἰρήνην! Οὐκ ἀπέκρυψας, ἀλλ' ἠύξησας τὸ τάλαν-
 » τόν σου. Κατὰ τὴν θαυμασίαν ταύτην περίστασιν
 » ἐμφαίνεται οὐχὶ ἀνθρώπινος σοφία. . Ὑγίαινε σὺν Θεῷ,
 » Μονάρχα ἀγαπητὲ τῷ Θεῷ καὶ τῷ λαῷ! Ἐκ τῆς χα-
 » ρᾶς κλαίομεν καὶ προσκυνοῦμέν σε. » Ὁ Πατριάρ-
 » χης, ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς προσεκύνησαν αὐτόν· ὁ δὲ,
 » δεικνύων συγκίνησιν καὶ μετριοφροσύνην, ἔσπευσε πρῶ-
 » τον μὲν εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως, ὅπως εὐχαρι-
 » στήσῃ τῷ Ὑψίστῳ, αὐτόθεν δ' εἰς τὸ γυναικεῖον μονα-
 » στήριον παρὰ τῇ θλιβομένη Εἰρήνῃ. Πᾶσαι αἱ οἰκίαι
 » τῆς πρωτεύουσας ἦσαν κεκοσμημέναι κλάδοις καὶ ἄνθεσι.

Καὶ περ πάντων τῶν πρὸς στέψιν παρασκευασθέντων,
 ὁ Βορίσης ἀνεβάλλετο αὐτὴν εἰς τὴν 1 Σεπτεμβρίου,
 ὅπως πράξῃ τοῦτο κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους, ἡμέραν
 κοινῆς χαρᾶς καὶ ἐλπίδων. Ἐν τούτοις τὸ περὶ ἐκλογῆς
 θεσπισμα ἐγράφη ἐν ὀνόματι τῆς συνελεύσεως μετὰ τῆς
 προσθήκης ταύτης: « Πάντες οἱ παρακούοντες τοῖς θελή-
 » μασι τοῦ Τσάρου ἀφερισθήσονται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας
 » (16)· τεύξετε ἐκδικήσεως καὶ τιμωρίας παρὰ τῆς συγ-
 » κλήτου καὶ τοῦ βασιλείου πᾶς ταραξίας φίλεις, τολ-
 » μήσας ἀντιλέγειν τῷ θεσπίσματι τῆς συνελεύσεως καὶ
 » τaráσσειν τοὺς ἀνθρώπους διὰ κακῶν φημῶν, ὅστις
 » δῆποτε καὶ ἂν ᾖ οὗτος, ἐκκλησιαστικὸς ἢ εὐπατριδης,
 » σύνοδος τοῦ συμβουλίου ἢ πολεμικὸς, πολίτης ἢ με-
 » γιστάν· ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ ἐξαφνισθήτω εἰς αἰῶνας. »
 Ἡ πράξις αὕτη ἐπεκυρώθη καὶ ἐσφραγίσθη τῇ 1 Αὐγούστ.
 ὑπὸ τοῦ Βορίση, τοῦ νέου Θεοδώρου, τοῦ Ἰωβ καὶ πασῶν
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν, ὑπὸ πεντακο-
 σίων σχεδὸν ἀνδρῶν· ἀγτίγραφον δ' αὐτοῦ κατετέθη ἐν τῷ

Προσθήκη πρὸς
 τὸν ἐκλογικὸν
 νόμον.

γαζοφυλακίῳ τοῦ Τσάρου, ὅπου ἐσώζοντο οἱ Θεσμοὶ ^{1598.}
τῶν προηγουμένων ἡγεμόνων, ἕτερον δὲ παρεδόθη
τῷ ἐν τῷ ναῷ τῆς Κοιμήσεως γαζοφυλακίῳ τοῦ Πα-
τριάρχου. Ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη σύνεσις ἐπραξε
πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῇ πρὸς στερέωσιν τοῦ μεταξὺ τοῦ κυ-
ριάρχου καὶ τοῦ βασιλείου συνδέσμου.

Τέλος ὁ Βορίσης ἐστέφθη πομπωδέστερον ἢ ὁ Θεό-
δωρος, ἐπειδὴ ἔλαβε τὸ παράσημον τοῦ Μονάρχου παρὰ τῶν
χειρῶν τοῦ Πατριάρχου, τοῦ λαοῦ προσέυχομένου σιω-
πηλῶς· ὅτε δὲ ὁ σεβάσμιος Ἱεράρχης ἠύλόγησε τὸν
Τσάρον, αἴφνης οὗτος, ὑπείκων τῇ συγκινήσει αὐτοῦ
καὶ ὡσεὶ ἐπιλαθόμενος τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως,
ἀνέκραξεν ἐν μέσῳ τῆς λειτουργίας (17). « Πάτερ,
μέγα Πατριάρχα Ἰώβ, μάρτυς ὁ Θεὸς ὅτι ἐν τῷ
βασιλείῳ οὔτε ὄρφανός, οὔτε πτωχὸς ἔσεται, » καὶ
λαβὼν τὸν βρογχωτῆρα προσέθηκε· « Δώσω καὶ τοῦ-
το τὸ τελευταῖόν μου ἱμάτιον τῷ λαῷ. » Τότε ἡ κοι-
νὴ ἔκστασις διέκοψε τὴν ἱερουργίαν, ἠκούοντο δὲ μό-
νον κραυγαὶ κατανύξεως καὶ εὐγνωμοσύνης ἐν τῷ ναῷ,
ἀνευφημούντων τῶν εὐπατριδῶν τὸν μονάρχην καὶ κλαί-
οντος τοῦ λαοῦ. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ νέος κυριάρχης,
συγκινούμενος ὑπὸ τῶν δειγμάτων τῆς κοινῆς ἀγάπης,
ᾤμοσεν ὅτι φείσεται τοῦ αἵματος καὶ αὐτῶν τῶν κα-
κούργων καὶ ἀρκεσθήσεται τῇ εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Σιδη-
ρίας ἀποπομπῇ αὐτῶν (18). Ἐνὶ δὲ λόγῳ οὐδεμίᾳ στέ-
ψις ἐν Ῥωσσίᾳ συνεκίνησε τοσοῦτον τὸν λαόν, ὅσον
ἡ τοῦ Βορίση. Ὁ Μστισλάβσκης διεσχέρπισε πολὺ
χρυσίον κατὰ τὴν θύραν τοῦ ναοῦ ἐπὶ τὸν Βορίσην,
ὁ δὲ, φέρων ἐπὶ μὲν τῆς κεφαλῆς τὸ στέμμα, ἐν
δὲ ταῖς χερσὶ τὴν χρυσοῦν σφαῖραν καὶ τὸ σκήπτρον,
ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ εἰς τ' ἀνάκτορα, ὅπως καταλάβῃ

Στέψις τοῦ
Τσάρου.

1598.
Χάριτες.

τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ῥωσσίας τόπον τῶν Βαράγγων ἡγεμόνων, καὶ διὰ χαρίτων πανηγυρίσῃ τὴν μεγάλην ταύτην ἡμέραν.

Νέος βασιλεὺς
τοῦ Κασιμόβου.

Ἦρξατο δὲ τούτων ὁ Βορίσης ἀπὸ τῆς αὐλῆς καὶ τῆς συγκλήτου, ἀναδείξας (19) τὸν μὲν βασιλόπαιδα τῶν Κιργίσιων Οὐράζ—Μαχμέτ βασιλέα τοῦ Κασιμόβου, τὸν δὲ Στέφανον Γοδουνόβ μέγαν ἀυλάρχην πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐναρέτου Γρηγορίου, ὅστις μόνος, μὴ συγχαίρων ἐπὶ τῇ ἀνυψώσει τοῦ οἴκου αὐτοῦ (20), ἐτελεύτησεν ὑπ' ἀνίας· εὐπατρίδας δὲ, τὸν πρίγκιπα Κατιρέβ, Τσερκάσκη, Τρουβετσκόην, Νογότκοβ καὶ Ἀλέξανδρον Ῥωμάνοβ· μεγάλους δὲ ἀξιωματικούς τῆς αὐλῆς, τὸν Μιχαήλ Ῥωμανόβ, τὸν Βέλσκη, ἀγαπητὸν τῷ Ἰωάννῃ καὶ ἀρχαῖον φίλον αὐτοῦ, τὸν Κριβόι-Σαλτικόβ, ἐπίσης ἀγαπητὸν τῷ Ἰωάννῃ, καὶ τοὺς τέσσαρας Γοδουνόβ· πολλοὺς δ' ἄλλους, θαλαμηπόλους καὶ ἀξιωματικούς. Παρήγγειλε τὴν διπλασίασιν τῶν μισθῶν (21) πάντων τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν ὑπαλλήλων· ἐπέτρεψε τοῖς ἐμπόροις συναλλάττεσθαι ἐλευθέρως καὶ ἀτελῶς ἐπὶ δύο ἔτη, καὶ ἀπῆλλαξε τοῦ φόρου ἐπὶ ἓν ἔτος τοὺς γεωργοὺς τοῦ στέμματος καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγρίους κατοίκους τῆς Σιβηρίας. Ἀλλὰ πλὴν τῶν δαφιλῶν τούτων χαρίτων ἔπραξε καὶ ἑτέραν ὑπὲρ τῶν δουλοπαροίκων γεωργῶν, ὀρίσας τὸν χρόνον τῆς ἐργασίας καὶ τὸν φόρον, ὃν ὄφειλον ἀποτίνειν νομίμως τοῖς κυρίοις (22). Ἀναγγείλας δὲ ἐκ τοῦ θρόνου τὰς βασιλικὰς ταύτας χάριτας, εἰστίασε τὸν λαὸν ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας.

Ἡ τύχη ἐφαίνετο εὐμενῆς τῷ νέῳ μονάρχῃ· διότι ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἤρχετο ὑπὸ οἰωνοὺς ποθητῆς εἰρήνης, τὰ δὲ ὄπλα ἐλαμπρύνθησαν πάλιν ἐν μάχῃ μὴ ἀξιολόγω μὲν διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαχητῶν, ἀλλ' ἀξιομνημονεύτω

διὰ τὰ περιστατικά, τὰ ἐπακολουθήματα, τὸν τόπον τῆς 1598.
 νίκης ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς ἐπικρατείας καὶ διὰ τὸν ἡτ-
 τηθέντα. Κατελίπομεν ἐν ταῖς Βαραβινίαις ἐρήμοις (23)
 τὸν ἐξόριστον κυριάρχην τῆς Σιβηρίας, ἄκαμπτον πρὸς Συμβεβηκίαι
ἐν Σιτηρίαι.
 τὰς γενναίας προτάσεις τοῦ Θεοδώρου, ἀκάματον κατὰ
 τὰς εἰς τὴν πρῶην χώραν αὐτοῦ εἰσβολὰς καὶ φοβερὸν
 πάντοτε τοῖς Ῥώσσοις. Τῇ 4 Αὐγούστου 1598 ὁ Ἄν-
 δρέας Βοείκοβ, στρατηγὸς τοῦ Τσάρου, ἄγων τριακο-
 σίους ἐννεήκοντα ἑπτὰ Κοζάκουσ, Λιθουανούς τινὰς
 καὶ ἐγγχωρίους, ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ὀβιον, ὅπου ἐν μέσῳ
 σιτοφόρων πεδίων, περικεκυκλωμένων ὑπὸ ἐλῶν, κατέ-
 φυγεν ὁ Κουτσοῦμ μετὰ τῶν ἐλεεινῶν λειψάνων τῆς
 βασιλείας αὐτοῦ, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων, τῶν
 πιστῶν αὐτῷ ἀρχηγῶν καὶ πεντακοσίων στρατιωτῶν
 (24), καὶ ὅπου οὐδόλως ἀνέμενε τὸν ἐχθρὸν· ἀλλ' ὁ
 θερμουργὸς Βοείκοβ ᾤδευσε νυχθημερὸν, καταλιπὼν τὰς
 ἀποσκευὰς· ἔχων δὲ κατασκόπους συνελάμβανε τοὺς τοῦ
 Κουτσοῦμ. Τῇ 20 Αὐγούστου πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου
 προσέβαλε τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον αὐτῶν· κατὰ δὲ
 τὴν μάχην ταύτην, τελευταίαν τοῦ Κουτσοῦμ καὶ πα-
 ραταθεῖσαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἔπεσαν μαχόμενοι ὁ ἀδελ-
 φὸς καὶ υἱὸς αὐτοῦ, οἱ βασιλόπαιδες Ἰλλίτεν καὶ Κὰν,
 ἕξ πρίγκιπες, δέκα μοῦρζαι καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα τῶν
 ἀρίστων στρατιωτῶν· περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν οἱ ἡμέτεροι,
 ἐκβαλόντες τοῦ ὀχυρώματος τοὺς Τατάρους, ἀπώθησαν
 εἰς τὸν ποταμὸν, ὅπου ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἐπνίγησαν
 καὶ πεντήκοντα ἠχμαλωτίσθησαν, ὀλίγων μόνον σω-
 θέντων εἰς τὰ πλοῖα διὰ τοῦ σκότους τῆς νυκτός. Οὕ-
 τως ὁ Βοείκοβ ἔλαβε παρὰ τοῦ Κουτσοῦμ δίκην τοῦ θα-
 νάτου τοῦ ἀπερισκέπτου Ἑρμάκου. Ὀκτῶ δὲ γυναῖκες,
 πέντε υἱοὶ καὶ ὀκτῶ θυγατέρες τοῦ Χάνη καὶ πέντε ἀρ-

1598. χηγοὶ ἔμειναν ὑπὸ τοὺς νικητὰς, καταλαβόντας καὶ ἱκανὸν πλοῦτον. Ὁ Βοείκοβ, ἀγνοῶν τὴν τοῦ Κουτσούμ τύχην, εἰκάζων δὲ ὅτι ἐπνίγη ὡς ὁ Ἑρμάκος, οὐδόλως προεχώρησεν, ἀλλὰ, πυρπολήσας πᾶν τὸ δυσμετακόμιστον καὶ ἀπάγων τοὺς ἐνδοξοὺς αἰχμαλώτους, ἐπέστρεψεν εἰς Τάραν, ὅθεν ἀνήγγειλε τῷ Βορίση ὅτι οὐκέτι ἦν ἄλλος κυριάρχης ἐν Σιβηρίᾳ ἢ ὁ τῆς Ῥωσσίας. Ἄλλ' ὁ Κουτσούμ ἔζη ἔτι· διότι κατὰ τὴν μάχην δύο τῶν πιστῶν ὑπηρετῶν ἐπεβίβασαν αὐτὸν εἰς λέμβον καὶ διὰ τοῦ Ὄβίου ἔφυγον εἰς τὴν χώραν Τσατίαν, ὅπου οἱ ἡμέτεροι στρατηγοὶ ματαίως προέτειναν αὐτῷ ἵν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐν Μόσχᾳ οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ διέλθῃ τὸν λοιπὸν βίον δαφιλῶς εὐεργετούμενος ὑπὸ μεγαθύμου κυριάρχου. Μωαμεθανὸς δὲ καὶ ἱερεὺς, ὀνόματι Τοῦλ-Μεχμέτ, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Βοείκοβ, εὔρε τὸν Κουτσούμ ἐνθάσει τινὶ παρὰ τοῖς ἐκτάδην κειμένοις νεκροῖς Τατάροις, φονευθεῖσιν ὑπὸ τῶν Ῥώσσων παρὰ τὸν Ὄβιον. Ὁ τυφλὸς γέρων, ὃν ἡ κακοπραγία οὐδαμῶς κατέβαλεν, ἐκάθητο ὑπὸ δένδρον τι, περιστοιχούμενος ὑπὸ τριῶν υἱῶν καὶ τριάκοντα πιστῶν ὑπηρετῶν· ἀκούσας δὲ τοῦ ἱερέως, βεβαιοῦντος τὴν ἀγαθότητα τοῦ τῆς Μόσχας Τσάρου, ἀπεκρίνατο ἡσύχως· « Οὐ προσῆλθον αὐτῷ ἐν εὐδαι-
 » μονεστέροις χρόνοις, ὅτε ἐπλούτου καὶ ἤκμαζον τὴν
 » ἡλικίαν· πορευθήσομαι σήμερον ὅπως ἀποθάνω αἰσ-
 » χρῶς; Εἰμὶ κωφὸς καὶ τυφλὸς, πτωχὸς καὶ ὄρφα-
 » νὸς καὶ οὐδόλως ποθῶ τὸν πλοῦτόν μου, ἀλλὰ θρηνῶ
 » τὸν ἀγαπητόν υἱόν μου Ἀσμανάκ, ζωγρηθέντα ὑπὸ
 » τῶν Ῥώσσων, μεθ' οὗ μόνου ἐπεθύμουν διαβιῶσαι
 » ἄνευ βασιλείου, ἄνευ πλούτου, ἄνευ γυναικῶν καὶ ἄλ-
 » λων τέκνων. Νῦν πέμπω τὰ λοιπὰ τῶν τέκνων μου εἰς
 » Βουχαρίαν, ἐγὼ δ' ἀπέρχομαι πρὸς τοὺς Νογαίτους.»

Στερούμενος δὲ θερμῶν ἱματίων καὶ ἵππων, ἤτει τοιαῦτα ^{1598.}
ὡς ἔλεος παρὰ τῶν πρώτων ὑπηκόων αὐτοῦ, τῶν κατοίκων
τῆς Γσατίας, ὑποσχομένων ἡδὴ ὑπακοὴν τῇ Ῥωσσίᾳ, οἵτινες
ἐπεμφαν πρὸς αὐτὸν ἵππον καὶ διφθέραν. Ὁ Κουτσούμ
ἐπανήλθε παραχρῆμα εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ὅπου
παρόντος τοῦ ἱερέως ἐνησχολήθη ἐπὶ δύο ἡμέρας περὶ
τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, τὴν δὲ τρίτην ἵππεύσας ἀπώ-
λετο διὰ παντός. Περὶ τοῦ οἰκτροῦ τέλους αὐτοῦ ἐσώθη-
σαν μόνον φῆμαι ἀδέσποτοι· διότι λέγεται ὅτι, περιπλα-
νῶμενος εἰς τὰς ἐρήμους τοῦ ἄνω Ἰρτιος, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν
Καλμούκων, καὶ καταλαβὼν παρὰ τὴν λίμνην Ζαϊσάν-
Νόραν καὶ ἵππους τινάς, φεύγων δὲ τοὺς κατοίκους ἀπὸ
ἐρήμου εἰς ἔρημον, κατεστράφη παρὰ τὴν λίμνην Κουρ-
γαλτσίνην, καὶ ὅτι παρέστη μόνον σχεδὸν εἰς τὸ σκή-
νωμα τῶν Νογαίων, οἵτινες κατέσφιξαν ἀνηλεῶς τὸν
τυφλὸν καὶ ἐξόριστον τοῦτον γέροντα, εἰπόντες· « Ὁ ^{Τελευτὴ τοῦ}
Κουτσούμ.
» πατήρ σου διήρπασεν ἡμᾶς· σὺ οὐκ εἶ κρείσσων τοῦ
» πατρός (25).

Ἡ Μόσχα καὶ πᾶσα ἡ Ῥωσσία ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ ἀγ-
γελίᾳ ταύτῃ, ὁ δὲ Βορείκοβ ἔσπευσεν ἵνα κοινώσῃ τὴν
ἀναφορὰν τοῦ Βοείκοβ πρὸς τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ Εἰ-
ρήνην κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα, καθ' ἣν ἔλαβεν αὐτὴν,
συγχαίρων πάντοτε αὐτῇ ἐπὶ παντὶ εὐτυχεῖ συμβεβη-
κότι τῆς ἐξουσίας (26). Ὁ ὄλεθρος τοῦ Κουτσούμ,
πρώτου καὶ τελευταίου βασιλέως τῆς Σιθηρίας, ὀνο-
μαστοῦ, εἰ μὴ κατὰ τὴν δύναμιν, τοῦλάχιστον κατὰ τὴν
καρτερίαν ἐν τῇ δυστυχίᾳ, συνεπλήρωσε τὴν κυριαρχίαν
ἡμῶν ἐν τῇ ἀρκτῶν Ἀσίᾳ. Ἡ κατάκτησις τῆς ἀπε-
ράντου ταύτης χώρας ἐπανηγυρίσθη ἐν Μόσχᾳ καὶ ἐν
πάσαις ταῖς Ῥωσσικαῖς πόλεσι διὰ κωδωνοκρουσιῶν καὶ
δοξολογιῶν· καὶ ὁ μὲν Βοείκοβ ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν

1599 χρυσοῦν νομισματοσίημον, οἱ δὲ συστρατιῶται αὐτοῦ χρήματα. Οἱ περιφανεῖς αἰχμαλῶται ἐπέμφθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου ὁ λαὸς εἶδεν εὐχαρίστως τὴν ἐπίσημον εἰσοδὸν αὐτῶν τὸν μῆνα Ἰανουάριον τοῦ 1599.

Αἱ γυναῖκες, αἱ θυγατέρες καὶ αἱ νύμφαι καὶ οἱ ἔφηβοι υἱοὶ τοῦ Κουτσούμ, Ἀσμανάκ, Σαῖμ, Βαβαδοῦ, καὶ οἱ νεώτεροι Κουμούση καὶ Μολλά ἀγχοῦντο ἐπὶ πολυτελεσίαν ἐλκίθροις· καὶ αἱ μὲν γυναῖκες ἔφερον διφθέρας ἐκ σηριχνῶν, ὀλοσηρικῶν καὶ δαμασκηνῶν ὑφασμάτων, χρυσοποικίλους καὶ ἐπικεκκοσμημένας τριχάπτοις, εἰ δὲ βασιλόπαιδες, ἀλουργίδας μετὰ πολυτίμων διφθερῶν. Προηγούντο δὲ καὶ εἶποντο αὐτοῖς ἔφιπποι ἀνὰ δύο πολλοὶ παῖδες εὐπατριδῶν, πάντες φέροντες διφθέρας ἐκ σίμωνος καὶ πυροβόλα. Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ ἦσαν πλήρεις Ῥώσων καὶ ἀλλοδαπῶν θεατῶν (27). Τοῖς αἰχμαλώτοις τούτοις παρεχωρήθησαν ἰδίαι οἰκίαι εὐγενῶν καὶ ἐμπόρων καὶ μετρία σύνταξις· ἐπετράπη δὲ ταῖς γυναῖξιν καὶ θυγατράσιν τοῦ Χάνη ἀπελθεῖν πρὸς τὸν ἐν Κασιμόβω καὶ Βεζέτσκω βασιλέα Οὐράζ-Μαχμέτ καὶ πρὸς τὴν βασιλόπαιδα τῆς Σιθηρίας Μαμετκούλ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν, ἣν ἐδήλωσαν. Ὁ Ἀβδούλ-Καῖρ, υἱὸς τοῦ Κουτσούμ ὁ αἰχμαλωτισθεὶς τῷ 1591, ἐπέστρεψε τότε εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, κληθεὶς Ἀνδρέας.

Ἐκτοτε μὴ πολεμοῦντες πρὸς τὴν Σιθηρίαν, ἀλλὰ μόνον καταστέλλοντες εὐχερῶς τὸ ταραχῶδες τῶν ὑποτελῶν ἐν Σιθηρία καὶ αὐξάνοντες αὐτοὺς ἢ διὰ τοῦ φόβου, ἢ διὰ τῶν πλεονεκτημάτων δραστηρίου καὶ εἰρηνικῆς ἐξουσίας, ἡσχολούμεθα ἡσυχῶς περὶ τὴν αὐτόθι κτίσιν νέων πόλεων, τοῦ Βερχοτουρίου τῷ 1598, τῆς Μαγγαζέας καὶ τοῦ Τουρίνσκου τῷ 1600, καὶ τοῦ Τόμσκου τῷ 1604 (28)· κατωκίζομεν δ' ἐν αὐταῖς ἐγγά-

μους στρατιώτας, ἰδίᾳ δὲ Λιθουανούς Κοζάκους, ἢ τῆς ^{1598—604.} μικρᾶς Ῥωσίας· ἐξοπλιζόντες δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐγ-
χωρίους Σιβηρίους διὰ προνομίων καὶ τιμῶν, ἐνεποιού-
μεν αὐτοῖς τοσαύτην προθυμίαν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν,
ὥστε συνέπραξεν θερμότατα εἰς ὑποταγὴν τῶν συμπο-
λιτῶν αὐτῶν. Ἐνὶ λόγῳ εἰ ἡ Σιβηρία ἐδόθη τυχαίως
τῷ Ἰωάννῃ, ὁ πολιτικὸς νοῦς τοῦ Βορίση ἤνωσεν αὐ-
τὴν ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως μετὰ τῆς Ῥωσίας.

Ἄλλ' οὐδόλως μετεβλήθη ἡ ἡμετέρα ἐξωτερικὴ πολι- ^{Ἐξωτερικὴ}
τικὴ κατὰ τε τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς σκοποὺς· διότι ἐπέζητοῦ- ^{πολιτικὴ,}
μεν πανταχοῦ εἰρήνῃ καὶ κατακτήσεις ἄνευ πολέμου,
παρασκευαζόμενοι μόνον εἰς πόλεμον, οὐδ' ἐπιστεύο-
μεν εἰς τὴν φιλίαν ἐκείνων, ὧν τὰ συμφέροντα ἦσαν
ἐναντία πρὸς τὰ ἡμέτερα, καὶ οὐδεμίαν εὐκαιρίαν πα-
ρελείπομεν πρὸς βλάβην αὐτῶν, μὴ παρασπονδούντες
φανερῶς.

Καί περ βεβαιῶν ὁ Χάνης τὴν πρὸς τὴν Ῥωσίαν
φιλίαν, ἀνεβάλλετο πάντοτε τὴν πρὸς τὸν νέον Τσάρον
ἐπίσημον συνομολόγησιν νέας συνθήκης. Ἐν τούτοις οἱ
μὲν Κοζάκοι τοῦ Ταναΐδος ἐτάραττον ἀδιαλείπτως τὴν
Ταυρικὴν διὰ τῶν εἰσβολῶν, οἱ δὲ λησταὶ τῆς Κριμαίας,
τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Βιελγορόδου (29)· τέλος Ἰουνίῳ μηνὶ
1602 ὁ Καζῆ-Γιρέις, δεχθεὶς τὰ δῶρα ἡμῶν, τιμώμενα
δεκατεσσάρων χιλιάδων ρουβλίων, ἐνεχείρισε τῷ πρεσ-
βευτῇ πρίγκιπι Γρηγορίῳ Βολχόνσκη μετὰ τῶν συνή-
θων τελετῶν τὴν συνθήκην, ἀλλ' ἀπήτει ἔτι τριακον-
τακισχίλια ρούβλια καὶ ἤτιθέτο τοὺς Ῥώσσοις ὅτι στε-
νοχωροῦσι τὰ σκηνώματα τοῦ Χάνη, ἀνεγείραντες φρού-
ρια ἐν τοῖς ἐρήμοις, αἵτινες ἦσαν ἕως τότε κτήματα
τῶν Τατάρων· ἔλεγε δέ· «Ἄρα οὐ βλέπομεν τὴν ἐχθρι-
»κὴν ὑμῶν βουλήν; θέλετε ἵνα καταπνίξῃτε ἡμᾶς ἐν-

1598—604. » τὸς περιβόλου, καὶ ὁμῶς φίλος ὡς ἐγὼ σπάνιός ἐστι.
 » Ὁ σουλτάνος βουλευέται στρατεῦσαι εἰς Ῥωσίαν,
 » ἀλλὰ λέγω πάντοτε αὐτῷ, Ἡ ἀπόστασις ἐστὶ
 » μεγάλη ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εἰσὶν ἔρη-
 » μοι, ὕδατα, ἔλη καὶ ὁδοὶ ἀδιάβα-
 » τοι.» Ὁ δὲ Τσάρος ἀπεκρίθη, ὅτι τὸ ταμεῖον αὐτοῦ
 ἐκενώθη ὑπὸ τῶν εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸν λαὸν διανεμη-
 θεισῶν χαρίτων, καὶ ὅτι τὰ φρούρια ἀνηγέρθησαν μόνον
 χάριν ἀσφαλείας τῶν πρὸς τὸν Χάνην πρεσβειῶν καὶ
 πρὸς χαλίνωσιν τῆς διαρπαγῆς τῶν Κοζάκων τοῦ
 Τανάιδος· προσέτι δὲ, ἔχοντες ἰσχυρὸν στρατὸν, οὐδόλως
 ἐφοβούμεθα τὸν τοῦ σουλτάνου. Ὁ Ἄχμετ Τσεληβές
 ἀγαπητὸς τοῦ Καζῆ Γιρέι, πεμφθεὶς πρὸς τὸν Τσάρον
 μετὰ τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας, ἀπήτησε παρ'
 αὐτοῦ ὄρκον περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν ἀμοι-
 βαίων ὑποσχέσεων· ὁ δὲ Βορίσης, λαβὼν βιβλίον, οὐχί
 βεβαίως εὐαγγέλιον, εἶπεν· « Ὑπισχνοῦμαι εἰλικρινῆ
 » φιλίαν τῷ Καζῆ-Γιρέι. Ἴδου ὁ μέγιστος ὄρκος
 » μου.» Ἀλλ' οὔτε τὸν σταυρὸν ἠσπάσθη, οὔτε τὸ βιβλίον
 ἔδειξε τῷ Τσεληβέη, ὃν ἐβεβαίωσάν τινες, ὅτι ἐξ ἰδίας
 πρὸς τὸν Χάνην φιλίας ὁ κυριάρχης τῆς Ῥωσσίας ἀπήγ-
 γειλε διὰ ζώσης τὴν ἱεράν τῆς συμμαχίας ὑπόσχεσιν,
 καὶ ὅτι αἱ πρὸς τοὺς ἄλλοὺς κυριάρχας συνθῆκαι ἐπε-
 κυροῦντο μόνον διὰ τοῦ λόγου τῶν εὐπατριδῶν. Οὕτως
 ὁ Βορίσης παρὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα ἀπηλλάγη τῆς ἀνω-
 φελοῦς ἐξουδενώσεως τῶν ἱερῶν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς βαρ-
 βάρους σχέσεσιν, οἵτινες ἐτίμων μόνον τὸ συμφέρον καὶ
 τὴν δύναμιν. Καὶ προσήνεγκε μὲν τῷ Χάνῃ εὐτελεῆ δῶρα,
 ἀλλ' ἐθάῤῥρει πάντοτε ἐπὶ τῷ στρατῷ αὐτοῦ, ἐτοίμως ἔ-
 χοντι πρὸς ἄμυναν τῶν νοτιοανατολικῶν κτήσεων τῆς
 Ῥωσσίας, ὧν διετήρησε τὴν ἡσυχίαν. Εἰ δὲ καὶ συνέβησαν

ἐκατέρωθεν διαφοραὶ, ἀλλ' οὐδόλως ἀπέβησαν σπουδαῖαι. Οὕτω τῷ 1503 ὁ Καζή-Γιρέις ἀπέπεμψε μετ' ὀργῆς τῆς Ταυρικῆς τὸν πρίγκιπα Βοροτίνσκη, νέον πρεσβευτὴν τοῦ Τσάρου, ἀρνούμενον ἵνα καταστείλῃ τὰς εἰς τὸ σκῆνωμα Καρασάν εισβολὰς τῶν Κοζάκων τοῦ Ταναΐδος καὶ ἀποκριθέντα ἀποτόμως· « Ἐχετε ξίφη· ἐμοὶ δὲ καθήκον κοινωνεῖν μόνον πρὸς τὸν Χάνην καὶ οὐχὶ πρὸς τοὺς κλέπτας Κοζάκους· » Ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν δυσάρεστον ἐπακολούθημα ἔσχε· διότι ὁ Χάνης, αἰτιώμενος ἀπλῶς ἡμᾶς, ἀνεπέσχε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἀποθανεῖν φίλος· διότι ἐφοβεῖτο τότε τὸν σουλτάνον καὶ ἤλπιζε προστασίαν παρὰ τοῦ Βορίση.

Ὁ Βορίσης ἐσπούδαζε καὶ περὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς Ῥωσικῆς ἀξιοπρεπείας κατὰ τὰς πρὸς τὴν Λιθουανίαν καὶ Σουηθίαν σχέσεις, ὠφελούμενος πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ καιροῦ. Ὁ Σιγισμουῦνδος, ὀνόματι μόνον ἔτι ἀρχῶν τῆς Σουηθίας, ἐπολέμει ἤδη πρὸς τὸν θεῖον Κάρολον, κυβερνήτην τοῦ βασιλείου, καὶ παραχωρήσας τὴν Ἑστωνίαν τῇ Πολωνίᾳ ἔπεισε τοὺς μεγιστάνας ταύτης συμμασχεῖν τοῦ πολέμου. Ἐν τῷ εὐθέτῳ ἡμῖν τούτῳ καιρῷ ἡ μὲν Λιθουανία ἐπεθύμει μόνιμον εἰρήνην πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, ἡ δὲ Σουηθία, τὴν συμμαχίαν αὐτῆς· ἀλλ' ὁ Βορίσης, καὶ τοι δεκνύμενος πρόθυμος πρὸς ἀμφοτέρας, ἐθήρρευεν εὐχερῆ τρόπον ὅπως ἀφέλλῃ ἀπ' αὐτῶν τὰ ἀρχαῖα κτήματα τοῦ τάγματος, ἅτινα ἐξ ἀνάγκης παρεχωρήσαμεν αὐτοῖς, ἃ δὲ Ἰωάννης καὶ ἡ Ῥωσσία ἐπόθουν πάντοτε ὡς κατάκτησιν πολυχρονίων καὶ αἱματηρῶν ἀγώνων.

Ὁ Γουστάβος, υἱὸς τοῦ Ἐρίκου, βασιλέως τῆς Σουηθίας (30), περὶ οὗ εἴρηται ἤδη, περιπλανώμενος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, διέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Τόρνῳ,

Τύχη τοῦ
πρίγκιπος
τῆς
Σουηθίας Γου-
στάβου.

1598—604. ὅπου ἔζη ἐκ τῆς μικρᾶς συντάξεως, ἦν ἐχορήγει αὐτῷ ὁ ἀδελφὸς Σιγισμουῦνδος. Τέλος δ' ἔγνω τῷ 1599 ἵνα ἔλθῃ χάριν πόρου πρὸς ἡμᾶς, ὅπου ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Βορίσης παρεκάλουν αὐτὸν, προτείνοντες οὐ μόνον πρόσκαιρον ἄσυλον, ἀλλὰ καὶ πλούσιον κτῆμα ἢ κληρουχίαν· ἀξιωματικοὶ δέ τινες τοῦ Τσάρου, ἀναμείναντες αὐτὸν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῦ Νοβογορόδου καὶ Τβέρης μετὰ φιλοφρονήσεων καὶ δώρων (31), ἐνέδυσαν αὐτὸν πολυτελῶς καὶ εἰσήγαγον εἰς Μόσχαν ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ἄρματος· προσῆλθε δὲ τῷ Τσάρῳ ἐν πομπῶδει τῶν αὐλικῶν συλλόγῳ. Ὁ Γουάβος, ἐγκρατὴς τῆς Σλαβικῆς γλώσσης, ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα τοῦ Βορίση καὶ τοῦ νέου Θεοδώρου, ἐξεφώνησε λόγον· καθήσας δ' εἶτα ἐπὶ χρυσοῦ στρώματος, ἐδείπνησε παρὰ τῷ Τσάρῳ ἐν ἰδίᾳ τραπέζῃ, διακονούμενος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀρχιτρικλίνου καὶ οἰνοχόου. Ὁ Τσάρος ὤριτεν ὑπὲρ αὐτοῦ οἰκίαν εὐρύχωρον, ἀξιωματικούς καὶ ὑπηρέτας, πέμψας ἐκ τοῦ γαζοφυλακίου πολλὰ πολυτίμα ἀγγεῖα καὶ σκευῆ· τέλος δὲ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν χώραν τῆς Καλούγας, ἧτοι τρεῖς πόλεις μετὰ τῶν περὶ αὐτάς. Ἐνὶ λόγῳ μετὰ τὸν οἶκον τοῦ Βορίση ὁ Γουστάβος ἐπρώτευσεν ἐν Ῥωσσίᾳ, λαμβάνων καθ' ἐκάστην φιλοφρονήσεις καὶ δῶρα, διότι εἶχεν ἀρετὰς, γενναϊότητα, εἰλικρίνειαν καὶ σπανίως ἐπιστημονικὰς γνώσεις, μάλιστα δὲ χημικὰς, ὥστε ἐπωνομάσθη δεύτερος Θεόφραστος Παράκελσος. Πλὴν δὲ τῆς Σουηδικῆς καὶ Σλαβικῆς γλώσσης ἐγίνωσκε καὶ τὴν Ἰταλικὴν καὶ Γερμανικὴν καὶ Γαλλικὴν· περιῆλθε πολλὰς χώρας, καὶ ἦν ἀγγλίνους καὶ ὁμιλητικὸς. Ἄλλ' οὔτε διὰ τὰς ἀρετὰς, οὔτε διὰ τὰς γνώσεις ἠξιώθη τῆς εὐνοίας τοῦ Τσάρου· διότι ὁ Βορίσης διανοεῖτο ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν δεῦτερον Μάγνον, ἧτοι ὑπηρέτην τῆς ἰδίας πολιτι-

κῆς, θεωρῶν αὐτὸν μόνον ὡς φόβητρον τοῦ Σιγισμούνδου ^{1598-604.}
καὶ Καρόλου, καὶ παρέχων αὐτῷ ἐλπίδας ὅτι διὰ τῆς βο-
ηθείας αὐτοῦ ἄρξει τῆς Λιβονίας, ἣν ἐπιδεξιῶς ἐπεχεί-
ρησεν ἐξαπατᾶν. Πολλοὶ τῶν ἀρχόντων τοῦ Δορπάτου
καὶ Νάρβας διηγῶν ἔτι ἐν Μόσχᾳ σὺν γυναιξὶ καὶ τέ-
κνοις ἐν φορητῇ μὲν, ἀλλὰ λυπηρᾷ αἰχμαλωσίᾳ, ἐπειδὴ
ἐστερήθησαν τῆς τε πατρίδος καὶ τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ Βο-
ρίσης ἀπέλυσε μὲν αὐτοὺς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι ὁμό-
σουσιν αὐτῷ ἀπαράβατον ὄρκον, καὶ ἐπιτρέψας αὐτοῖς
ἀπελθεῖν ὅπου ἤθελον χάριν ἐμπορίας, εἰς Ῥήγαν, Λι-
θουανίαν καὶ Γερμανίαν, ἔλαβεν ὄρκον ὅτι παντα-
χοῦ ὑπηρετήσουσιν αὐτῷ προθύμως, κατασκοπεύοντες
καὶ παρατηροῦντες πᾶν λόγου ἄξιον τῇ Ῥωσσίᾳ καὶ ἀνα-
φέροντες κρύφα πρὸς τὸν σφραγιδοφύλακα Τσελκάλωβ.
Οἱ ἄλλοτε οὗτοι πλοῦστοι ἐμποροὶ οὐδὲν εἶχον νῦν· διὸ
ὁ Τσάρος διένειμεν αὐτοῖς ὡς εἰκοσιπέντε χιλιάδας τῶν
νῦν ρουβλίων ὅπως ὑπηρετήσωσι τῇ Ῥωσσίᾳ προθυμό-
τερον καὶ προσαγάγωνται πολλοὺς τῶν συμπολιτῶν
αὐτῶν (33)· διότι γινώσκων τὴν δυσαρέσκειαν τῶν κα-
τοίκων τῆς Ῥήγας καὶ τῶν ἄλλων Λιβονῶν, καταπι-
εζομένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐν τε τοῖς πολιτικοῖς
καὶ θρησκευτικοῖς, διήγγειλεν αὐτοῖς κρύφα ὅτι, εἰ
ἤθελον σῶσαι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πατρῶαν πί-
στιν, καὶ εἰ ἐφοβοῦντο μὴ ὑποδουλωθῆναι τῇ Λιθουα-
νίᾳ καὶ γενέσθαι παπισταὶ ἢ Ἰησουίται, ἢ Ῥωσσία
προστατεύσει αὐτῶν καὶ ξιφουλκήσει κατὰ τῶν κατα-
θλιβόντων αὐτούς· ὅτι ὁ ἰσχυρότατος τῶν κυριαρχῶν,
ὁ Τσάρος, ὀνομαστὸς ἐπὶ συνέσει καὶ φιλανθρωπίᾳ,
ἐπεθύμει εἶναι πατὴρ μᾶλλον ἢ κυριάρχης τῆς Λιβο-
νίας, καὶ ὅτι ἀνέμενε τοὺς πρέσβεις τῆς Ῥήγας, τοῦ
Δορπάτου καὶ τῆς Νάρβας πρὸς συνομολόγησιν συν-

1598—604. Θήκης, ἐμπεδωθησομένης καὶ ὑπὸ τοῦ ὄρκου τῶν εὐπα-
 τριδῶν ὅτι ἡ ἐλευθερία καὶ οἱ νόμοι καὶ ἡ θρησκεία αὐτῶν
 μενοῦσιν ἄθικτα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ (34). Συγ-
 χρόνως δὲ οἱ στρατηγοὶ τοῦ Πσκοῦβου παρηγγέλθησαν
 διαθρυλλῆσαι ἐπιτηδεῖως ἐν Λιβονία, ὅτι ὁ Γουστάβος,
 τυχῶν μεγάλων φιλοφρονήσεων παρὰ τῷ Τσάρῳ, τα-
 χέως ἐμβαλεῖ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἡγούμενος τῶν
 ἡμετέρων στρατευμάτων, πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Πολωνῶν
 καὶ Σουηδῶν καὶ ὅπως βασιλεύσῃ ὡς κληρονομικὸς
 μὲν ἡγεμῶν, ἀλλ' ὑποτελής τῇ Ῥωσσίᾳ. Καὶ αὐτὸς
 ὁ Γουστάβος ἔγραψε πρὸς τὸν δοῦκα Κάρολον· «Ἡ
 »Εὐρώπη γινώσκει τὴν ὀλεθρίαν τύχην τοῦ πατρός
 »μου, σὺ δὲ τοὺς αἰτίους καὶ τοὺς διώκτας μου. Ἄνα-
 »τίθῃμι τὴν τιμωρίαν τῷ Θεῷ. Σήμερόν εἰμι ἐν ἡσύ-
 »χῳ καὶ ἀφόβῳ ἀσύλῳ παρὰ μεγάλῳ μονάρχῃ,
 »λίαν φιλόφρονι πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ἀπο γόνους τῶν
 »βασιλέων. Ἐντεῦθεν δύναμαι ὠφελεῖσαι τὴν ἀγαπητὴν
 »πατρίδα ἡμῶν, εἰ παραχωρεῖς μοι τὴν Ἑστωνίαν,
 »κινδυνεύουσαν ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τοῦ Σιγισμούνδου·
 »σὺν Θεῷ δὲ καὶ τῷ Τσάρῳ ἀμυνῶ οὐ μόνον τὰς πό-
 »λεις τῆς χώρας ταύτης, ἀλλὰ κρατήσω καὶ πάσης τῆς
 »Λιβονίας, νομίμου κληρονομίας μου.» Παρατηρητέον
 δ' ἐνταῦθα, ὅτι οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐπιστολῆς
 ταύτης ἐν τοῖς περὶ τῆς Σουηδίας ἐγγράφοις, ὥστε ἀμ-
 φίβολον, εἰ αὕτη περιῆλθε πρὸς τὸν δοῦκα· ἴσως δὲ ἐ-
 γράφη ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Τσάρου καὶ διενεμήθησαν πολ-
 λὰ ἀντίτυπα πρὸς τοὺς πολίτας τῆς Λιβονίας, ὅπως
 παρασκευάσωσιν αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς βουλῆς αὐτοῦ. Οὕ-
 τως ἐμηχανώμεθα, καίτοι διατελοῦντες ἐν ἀνακωχῇ πρὸς
 τὴν Λιθουανίαν καὶ ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὴν Σουηδίαν.

Ἄλλὰ τὸ μηχανήμα τοῦτο ἀπέβη μάταιον διὰ τρεῖς

αιτίας· διότι α. Οί Λιβονοὶ ἀνέκαθεν ἐφοβοῦντο καὶ οὐκ ^{1598—604.} ἠγάπων τοὺς Ῥώσους, καθόσον ἐνεθυμοῦντο τὴν ἱστορίαν τοῦ Μάγνου καὶ ἔβλεπον ἔτι ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν τὰ ἴχνη τῶν ὠμοτήτων τοῦ Ἰωάννου· διὸ ἤκουον μὲν τῶν ἡμετέρων ὑποσχέσεων, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐπίστευον. Μόνον δὲ κάτοικοί τινες τῆς Νάρβας, κοινολογοῦμενοι κρύφα πρὸς τὸν Βορίσην, διενουοῦντο τὴν πρὸς αὐτὸν παράδοσιν τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' ἐξελεγχθέντες προδόται, ἀπεκεφαλίσθησαν δημοσίᾳ. β'. Εἶχομεν κατασκόπους τινὰς ἐν Λιβονίᾳ, ἀλλ' ὁ Σιγισμουῦνδος καὶ ὁ Κάρολος εἶχον στρατόν. Ἐδύνατο οὖν ἡ ἐπαρχία αὕτη, καὶ ἐπιθυμοῦσα τούτου, ἐν' ἀποστείλῃ πρεσβείαν ἐπίσημον εἰς Ῥωσσίαν; γ'. Ὁ Γουστάβος ἐστερηθήτης φιλίας τοῦ Βορίση, διανοουμένου ἵνα ἐκδῶ αὐτῷ τὴν θυγατέρα Ξενίαν ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅτι δεχθήσεται τὴν αὐτὴν θρησκείαν· ἀλλ' ὁ Γουστάβος οὔτε εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς πίστεως αὐτοῦ συνήγει, οὔτε εἰς τὴν ἀποπομπὴν τῆς ἐταίρας, ἣν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Δαντίσκου, οὐδ' ὑπηρετῆσαι ἠθέλεν, ὡς λέγεται, ὡς τυφλὸν ὄργανον τῇ ἡμετέρᾳ πολιτικῇ πρὸς βλάβην τῆς Σουηδίας· διὸ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν ὅπως ἀναχωρήσῃ, καὶ οἰνοβαρῶν, παρόντος τοῦ Φίδλερ, ἱατροῦ τοῦ Βορίση, ἠπειλήσε τὸν ἐμπρησμὸν τῆς Μόσχας, εἰ μὴ ἐπετρέπετο αὐτῷ ἢ ἐκ τῆς Ῥωσσίας ἀναχώρησις. Ὁ Φίδλερ ἀνήνεγκε τοῦτο πρὸς τὸν εὐπατρίδην Συμεῶνα Γοδουνόβ, καὶ οὗτος πρὸς τὸν Τσάρον, ὅστις ἐξοργισθεὶς ἀφείλε παρὰ τοῦ ἀγνώμονος τὰ πλοῦτη καὶ τὰς πόλεις, παραγγείλας καὶ τὴν ἐν τῇ κατοικίᾳ φρούρησιν αὐτοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καταπραῦνθεὶς, ἔδωκεν αὐτῷ ἀντὶ τῆς Καλούγας τὸ κατερηρμιμένον Οὐγλιτσον. Τῷ 1601 προσήλθε πάλιν πρὸς τὸν Τσάρον ὁ Γουστάβος, ἀλλ' οὐδα-

1598—604. μῶς ἐδείπνησε παρ' αὐτῶ· ἀπεχώρησε δὲ εἰς τὸ κτήμα αὐτοῦ, ὅπου ἐν μέσῳ τῶν λυπηρῶν ἐρειπίων ἠσχυλήθη περὶ τὴν χημίαν μέχρι τῶν δυσμῶν τοῦ βίου τοῦ Βορίση. Ὁ δυστυχὴς οὗτος βασιλόπαις μετώκησε τότε ἄκων εἰς Ἰαρόσλαβον, αὐτόθεν δ' εἰς Κασῖνον, ὅπου ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῷ 1607, αἰτιώμενος τὴν κουφότητα τῆς παλλλακῆς, δι' ἣν ἐθυσίασεν ἐν Ῥωσσίᾳ λαμπροτάτην τύχην. Τὸν τάφον αὐτοῦ, κείμενον ἐν μέσῳ δάσους σημυδῶν παρὰ τὸν Κασιέγκαν, ἐπεσκέψατο ὁ περικλεὴς στρατηγὸς τῆς Σουηδίας Ἰάκωβος Δελαγάρδι καὶ ὁ ἀπεσταλμένος ὑπὸ Καρόλου τοῦ Θ' Πετρέος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουίσκη (37).

Ἀνακωχὴ πρὸς τὴν Λιθουανίαν.

Ἐν τούτοις ἐτύχομεν τέλος καιροῦ ὅπως ἀποδώμεν ὑπερηφάνως τῷ Σιγισμουῦνδῳ τὴν πρὸς τὸν Ἰωάννην γενομένην ὑπὸ τοῦ Βατορίου ταπείνωσιν. Ὁ καγκελάριος Λέων Σαπιέγκας, πρεσβευτὴς τῆς Λιθουανίας, ἦλθεν εἰς Μόσχαν, ὅπου ἐπὶ ἕξ ἐβδομάδας διέμεινεν ἀπρακτῶν ἕνεκα τῆς ποδαλγίας τοῦ Τσάρου, ὡς ἔλεγον αὐτῷ. Παραστάς δὲ τῷ Βορίση τῷ 16 Νοεμβρίου 1609, προέτεινε τοὺς ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῆς Βαρσοβίας συνταχθέντας ὄρους πρὸς συνομολόγησιν αἰδίου πρὸς τὴν Ῥωσσίαν εἰρήνης· καὶ ἀκούσας αὐτῶν ὁ Βορίσης ἀπέβριψεν αὐτάς, ἐκράτησεν ὅμως ἐπὶ τινὰς ἔτι μῆνας τὸν Σαπιέγκαν· οὗτος δὲ διάγων ἐν ὀχληρᾷ μονώσῃ ἠπέλησεν, ὅτι ἀναθήσεται ἐφ' ἵππον καὶ ἀναχωρήσει ἐκ Μόσχας (38) μηδὲν πράξας. Τέλος ὁ Τσάρος, ἐνδοὺς δῆθεν τῇ μεσιτεία τοῦ νέου υἱοῦ, παρήγγειλε τῇ συγχλήτῳ συνομολογήσῃ εἰκοσαετῇ πρὸς τὴν Λιθουανίαν ἀνακωχῆν. Ἡ συνθήκη δ' αὕτη ἐγράφη τῇ 11 Μαρτίου 1601, ἀλλ' ἐν αὐτῇ οὐκ ἐκαλοῦμεν τὸν Σιγισμουῦνδον βασιλέα τῆς Σουηδίας, προφασιζόμενοι

ἐπιδειξίως, ὅτι οὔτε τῷ Θεοδώρῳ, οὔτε τῷ Βορίση ἀνήγγειλε τὴν εἰς τὸν πατρῶον θρόνον ἀνάβασιν· ἀλλ' ἀληθῶς ὠφελούμεθα ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης τιμωροῦντες τὴν ἀρχαίαν ἰσχυρογνωμοσύνην τῆς Λιθουανίας, καλούσης τοὺς κυριάρχας τῆς Ῥωσσίας μόνον Μεγάλους Ἡγεμόνας· προσέτι δὲ ἐφειλκόμεν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ βασιλέως Καρόλου ὡς ἐπιφυλαττόμενοι συνθηκοποιεῖσθαι πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς κυριάρχην νόμιμον τῆς Σουηδίας. Μάτην ὁ Σαπιέγας ἀντέλεγεν, ἀπήτει καὶ ἐδέετο μετὰ δακρύων, ὅπως τεθῆ ἐν τῇ συνθήκῃ πᾶσα ἡ προσηγορία τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ· ὁ δ' εὐπατρίδης Μιχαὴλ Σαλτικὸβ καὶ ὁ Γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου Βλάσιεβ ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Σιγισμοῦνδον μετὰ τῆς συνθήκης πρὸς ἐπικύρωσιν· καὶ περ δὲ τυχόντες κακῆς ὑποδοχῆς ἐν Λιθουανίᾳ, ἐξεπλήρωσαν ἐντελῶς τὰ παρηγγελμένα αὐτοῖς. Ὁ Σιγισμοῦνδος, ἄρχων τότε τοῦ ἐν Λιβονίᾳ στρατοῦ, παρεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς Ῥήγαν, ἀλλ' ἀπεκρίναντο ὅτι ἀνέμενον τὸν βασιλέα ἐν Βίλνᾳ καὶ ἐπέμενον· προβάντος δὲ τοῦ φθινοπώρου, ἔμειναν ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ σκηνάς παρὰ τὸν Βορουσθένη, ὅπου ἐταλαιπωρήθησαν ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ παντοειδῶν στερήσεων, ἕως τέλους ἠνάγκασαν τὸν Σιγισμοῦνδον ἐλθεῖν ἕνεκα αὐτῶν εἰς Βίλναν, ὅπου ἤρξαντο σφοδραὶ ἀμφισβητήσεις.

Οἱ Λιθουανοὶ μεγιστᾶνες ἔλεγον πρὸς τὸν Σαλτικὸβ καὶ Βλάσιεβ· « Εἰ τῶντι ἐπιθυμεῖτε τῆς εἰρήνης, » ὁμολογήσατε τὸν κυριάρχην ἡμῶν ὡς κυριάρχην » τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Ἑστονίας, ὡς κτήματος τῆς » Πολωνίας » Ἀλλ' ὁ Σαλτικὸβ ἀπεκρίνατο· « Ἐχετε » χρεῖαν τῆς εἰρήνης μᾶλλον ἡμῶν ἢ Ἑστονία καὶ Λιבו- » νία εἰσὶ κτήματα τῆς Ῥωσσίας ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰα-

1598—604. » ροσλάβου τοῦ Μεγάλου, τοῦ δὲ βασιλείου τῆς Σουηδίας
 » ἄρχει ὁ δούξ Κάρολος. Ὁ Τσάρος οὐδενὶ δίδωσι κενὰς
 » προσηγορίας. Οἱ δὲ Πολωνοὶ μεγιστᾶνες ὑπέλαβον·
 « Ὁ Κάρολός ἐστι προδότης καὶ σφετεριστής. Ὁ κυρι-
 » ἄρχης ὑμῶν παύσεται καλῶν ἑαυτὸν Τσάρον τοῦ Ἄ-
 » στραχανίου ἢ τῆς Σιβηρίας, εἴ τις ληστής ἐκράτει
 » ἐπὶ μικρὸν τῶν χωρῶν τούτων; Τοῦ πλείστου τῆς Οὐγ-
 » γρίας οὐκ ἄρχει νῦν ὁ σουλτάνος; Καὶ ὅμως ὁ αὐτο-
 » κράτωρ καλεῖται βασιλεὺς τῆς Οὐγγρίας, ὁ δὲ βασι-
 » λεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. » Ἄλλοι λό-
 γοι οὗτοι ἀπέβησαν μάταιοι, ὁ δὲ Σιγισμοῦνδος, ἀσπαζό-
 μενος τὸν σταυρὸν ἐνώπιον τῶν πρέσβειων τῆ 7 Ἰανου-
 αρίου 1602 καὶ ὑπισχνούμενος τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν
 τῆς συμβάσεως, προσέθηκε· « Μαρτύρομαι τὸ ὄνομα
 » τοῦ Θεοῦ, ὅτι τελευτήσω μετὰ τοῦ κληρονομικοῦ ὀνό-
 » ματος τοῦ Βασιλέως τῆς Σουηδίας· ὅτι οὐδενὶ παρα-
 » χωρήσω τὴν Ἑσθονίαν, καὶ ὅτι κατὰ τὴν εἰκοσαετῆ
 » ταύτην ἀνακωχὴν ἐπιδιώξω τὴν κατάκτησιν τῆς Νάρ-
 » βας καὶ τοῦ Ῥέβελ καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, μὴ ἀποβλέ-
 » πων πρὸς τὸν κατέχοντα αὐτάς, ὅστις δῆποτε καὶ ἂν ᾖ
 » οὗτος. » Τότε ὁ Σαλτικὸς προβάς εἶπε μεγαλοφώνως·
 « Βασιλεῦ Σιγισμοῦνδε, ὄμοσον τῷ μεγάλῳ κυριάρχη
 » Βορίση κατὰ τὰς ἀκριβεῖς λέξεις τῆς συνθήκης ἀνευ
 » οὐδεμιᾶς προσθήκης, ἄλλως ὁ ὄρκος οὐκ ἔστιν ὄρκος. »
 Ὁ Σιγισμοῦνδος διώρθωσεν ἐξ ἀνάγκης τὸν λόγον αὐ-
 τοῦ καὶ ἀπήγγειλε τὸν ὄρκον ὡς ἀπῆται ὁ εὐπατρίδης
 καὶ ἡ ἔννοια τῆς συνθήκης. Οὕτως ἐν τε Βίλνα καὶ
 Μόσχα ἡ Ῥωσσοικὴ πολιτικὴ ἐκράτησε τῆς Λιθουανικῆς.
 Ὁ Σιγισμοῦνδος ὑπεχώρησε, μὴ ἐπιθυμῶν πολεμεῖν
 συγχρόνως πρὸς τοὺς Σουηδοὺς καὶ τὴν Ῥωσσίαν, ἤρ-
 νήθη δ' ἐπιμόγως καλέσαι τὸν Βορίσην Τσάρον

καὶ αὐτοκράτορα· τοῦτο δὲ ἀπητοῦμεν ἔν τε Μόσχα καὶ ἐν Βίλνᾳ· ἀλλ' ἠρκέσθημεν τῇ ὑποσχέσει, ὅτι ὁ βασιλεὺς δώσει τὴν προσηγορίαν ταύτην πρὸς τὸν Βορίσσην κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς αἰετοῦ εἰρήνης. Οἱ Πολωνοὶ μεγιστᾶνες εἶπον· « Καλὸν τὸ μὴ χεῖριν τὸ «χριστιανικὸν αἶμα ἐπὶ εἰκοσαετία, ἀλλὰ κάλλιον » τὸ εἰρηνεῦσαι ἐσαεὶ ἀμφοτέρως τὰς ἐπικρατείας. Εἴκοσι εἴτη παρελεύσονται ταχύτατα, ἄγνωστον δὲ τίς ἔσται τότε κυριάρχης ἐν Λιθουανίᾳ καὶ ἐν Ῥωσσίᾳ » (39).

Σημειωτέον ἔτι σπουδαῖόν τι περιστατικόν. Οἱ πρέσβεις τῆς Μόσχας, δειπνοῦντες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελεύσεως ἐν τοῖς ἀνακτόροις, εἶδον τὸν νέον Λαδισλάον, υἱὸν τοῦ Σιγισμοῦνδου, καὶ ὡσεὶ προϊδόντες τὸ μέλλον, ἤσπασαν τὴν χεῖρα αὐτοῦ· τὸ δὲ ἐπταετὲς τοῦτο παιδίον, ὅπερ κατὰ τὴν ἐφηβίαν αὐτοῦ ἔμελλεν ἵνα καταστῇ ἐπισημότατον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ, ἐγερθὲν καὶ ἀποκαλυψόμενον τῇ κεφαλῇ, παρήγγειλεν αὐτοῖς προσαγορευῆσαι παρ' αὐτοῦ τὸν βασιλόπαιδα Θεόδωρον καὶ εἰπεῖν αὐτῷ, ὅτι ἐπεθύμει διάγειν πρὸς αὐτὸν φιλικώτατα. Ἐπομένως ὁ εὐπατρίδης Σαλτικὸς καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου Βλάσιεβ, ὁ ἀναπληρώσας τότε τὸν Τσελκάλοβ ἐν τοῖς πράγμασι, σῶζοντες ἀγαθὴν γνώμην ὑπὲρ τοῦ νέου Λαδισλάου, ἐνεποίησαν αὐτὴν πολλοῖς Ῥώσοις· διότι ἦν ἀληθῶς ἀξίεραστος.

Ἐπανελθόντες οἱ πρέσβεις ἐβεβαίωσαν τὸν Βορίσσην περὶ τῆς ἐκ τῆς Λιθουανίας ἡσυχίας καὶ εἰρήνης, λέγοντες ὅτι ὁ Σιγισμοῦνδος καὶ οἱ μεγιστᾶνες τοῦ βασιλείου ἔβλεπον καὶ συνεώρων τὴν δύναμιν τῆς Ῥωσσίας, κυβερνωμένην ὑπὸ συνετωτάτου κυριάρχου, καὶ ὅτι οὐδέποτε λύσουσι τὰς συνθήκας, θεωροῦντες τὰς εἰρηνικὰς δια-

1598—604. Θέσεις τοῦ Τσάρου ὡς εὐεργέτημα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῶν.

Σχίσεις πρὸς
τὴν Σουηδίαν.

Εἴρηται ἤδη, ὅτι ὁ κυβερνήτης τῆς Σουηδίας ἐπεθύμει τὴν συμμαχίαν τῆς Ῥωσσίας· διὸ ὁ Βορίσης προτρέπων τὸν δούκα μὴ εἰρηνεῦσαι πρὸς τὸν Σιγισμουῆνδον, ὑπέσχετο τοῖς Σουηδοῖς ὅτι διὰ τῶν κτημάτων τοῦ Νοβογορόδου (40) πορευθήσεται ἐκ Φινλανδίας εἰς Δορπάτον καὶ συμπράξει αὐτοῖς πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Πολωνῶν ἐκ τῆς Λιβονίας. Οἱ εἰς Μόσχαν ἀποστελλόμενοι πρέσβεις τῆς Σουηδίας, ὡς καὶ οἱ ἡμέτεροι εἰς Στοχόλμον ἐδήλουν τὴν ἀμοιβαίαν φιλίαν. Ὁ δὲ δούξ, ἀποδεικνύων τὴν πρὸς τὸν Βορίσην μεγάλην τιμὴν, ἠρώτησεν αὐτὸν κρύφα, εἰ ἦν ἀναγκαῖον, κατὰ τὴν γνώμην τῆς συνελεύσεως, ἵνα κληθῆ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, ὁ δὲ Τσάρος συνεβούλευσεν αὐτὸν ἵνα πράξῃ τοῦτο τὴν ταχίστην χάριν τῆς ἀληθινῆς εὐδαιμονίας τῆς Σουηδίας· ὥστε ἐφείλκυσε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Καρόλου (41). Ὁ Βορίσης συνεβούλευε τοῦτο εἰλικρινῶς, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ῥωσσίας ἦν ἀνάγκη ἵνα ἡ Λιθουανία καὶ Σουηδία ἔχωσι διαφόρους βασιλεῖς. Ἄλλ' ἡμεῖς ἐποθοῦμεν τὴν Νάρβαν· διὸ ὁ πανοῦργος μονάρχης ἀνήγγειλε κατὰ τὸν Φεβρουάριον 1601 τοῖς Σουηδοῖς πρεσβευταῖς, Καρόλω, Ἐνδρισῶνι καὶ Γεωργίῳ Κλαουσῶνι, οἵτινες ἦσαν τότε ἐν Μόσχᾳ συγχρόνως πρὸς τὸν Σαπιέγαν, καγκελάριον τῆς Λιθουανίας, ὅτι ἦν ἀναγκαῖα ἡ ἐπιθεώρησις καὶ ἡ ἐπίσημος ἐπικύρωσις τῆς τῷ 1597 συνομολογηθείσης συνθήκης (47) ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοδώρου καὶ τοῦ Σιγισμουῆνδου· ἐπειδὴ ἡ συνθήκη αὕτη οὐδὲως ἦν νόμιμος, ὡς μὴ ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου· ὅτι αἱ περιστάσεις μετεβλήθησαν, καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος

παρεχώρει ἡμῖν μέρος τῆς Λιβονίας, εἰ ἡ Ῥωσσία 1598—60ε
 ἐβοήθει αὐτῷ κατὰ τὸν πρὸς τὸν Δούκα Κάρολον προ-
 σεχῆ πόλεμον. Οἱ πρέσβεις ἐκπλαγέντες ἀπεκρίναντο
 τοῖς εὐπατρίδαις· « Οὐχὶ μεταξὺ τοῦ Θεοδώρου καὶ
 » Σιγισμούνδου, ἀλλὰ μεταξὺ Σουηδίας καὶ Ῥωσσίας
 » συνωμολογήσαμεν αἰδῖον εἰρήνην ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.
 » Ἐξεπληρώσαμεν ἀκριβῶς τοὺς ὅρους αὐτῆς, παρα-
 » χωρήσαντες καὶ τὸ Κεξχόλμον, καίπερ μὴ συναινοῦν-
 » τος εἰς τοῦτο τοῦ Σιγισμούνδου. Ὁ δούξ οὐδέποτε
 » πιστεύσει, ὅτι ὁ Τσάρος παραβῆσεται τὸν ἐπὶ τοῦ
 » Σταυροῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὄρκον. Εἰ δ' ὁ Σιγισμοῦν-
 » δος παραχωρεῖ ὑμῖν πόλεις ἐν Λιβονία, παραχωρεῖ ἀλ-
 » λότρια, ἐπειδὴ τὸ ἥμισυ τῆς χώρας ταύτης κατεκτη-
 » σατο ὁ Κάρολος. Ἔστι δὲ μόνιμος ἡ πρὸς τὴν Λι-
 » θουανίαν συμμαχία; Αἱ περὶ τοῦ Κιέβου καὶ Σμολέν-
 » σκου ἀμφισβητήσεις ἐτελεύτησαν; Εὐχερέστερον τὸ
 » διαλλάξαι τὰ συμφέροντα τῆς Σουηδίας καὶ Ῥωσσίας,
 » ἐπειδὴ τὸ κοινῆ αὐτῶν συμφέρον ἐρείδεται τῇ εἰρηνικῇ
 » καὶ φιλικῇ γειτονίᾳ. Οὐκ ἄρα ὁ Τσάρος προέτρεπε τὸν
 » Κάρολον μὴ εἰρηνεῦσαι πρὸς τὸν Σιγισμούνδον; Πολε-
 » μοῦμεν καὶ κρατοῦμεν πόλεων. Οὐδὲν ἐμποδίζει καὶ
 » ὑμᾶς ἐξοπλισθῆναι καὶ μερισθῆναι μεθ' ἡμῶν τὴν Λι-
 » θονίαν. » Ἄλλ' ὁ Βορίσης, βλέπων ἡδέως τὸν ἐκκαυθέντα
 πόλεμον μεταξὺ τοῦ δουκὸς καὶ Σιγισμούνδου, οὐ-
 δόλως διανοεῖτο συμμετασχεῖν αὐτοῦ, τοῦλάχιστον
 ἐπὶ τινα χρόνον· συνωμολογήσας δ' ἤδη τὴν πρὸς τὴν
 Λιθουανίαν ἀνακωχῆν, ἀνεβάλλετο τὴν ἐπικύρωσιν τῆς
 εἰρήνης πρὸς τὸν Κάρολον· διὸ ἀπῆλλαξε τοὺς πρέ-
 σβεις μηδὲν συνωμολογήσας καὶ σπουδάζων κρυφίως
 ἵνα ἐξαναστήσῃ τὴν Ἑστονίαν κατὰ τῶν Σουηδῶν,
 ὅπως ἐνώσῃ ταύτην μετὰ τῆς Ῥωσσίας. Καὶ δυσηρέστει

1598—604. μὲν διὰ τοῦ μηχανήματος τούτου πρὸς τὸν Κάρολον, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἤρχετο εἰλικρινῶς ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν Σουηδῶν κατὰ τὸν Λιβονικὸν πόλεμον· διότι ὁ θρίαμβος τοῦ Σιγισμούνδου ἠπέιλει ἡμῖν τὴν ἔνωσιν τοῦ Σουηδικοῦ στέμματος μετὰ τοῦ Πολωνικοῦ, ἀπ' ἐναντίου δὲ ὁ τοῦ Καρόλου θρίαμβος διτήρει αὐτὰ εἰσαεῖ. Οὕτως ὁ Βορίσης ἦν ὁ πρῶτος κυριάρχης τῆς Εὐρώπης, ὃς προθυμότερα ὠμολόγησε τὸν δοῦκα βασιλέα τῆς Σουηδίας καὶ ἀπένειμεν ἤδη τὴν προσηγορίαν ταύτην ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν σχέσεσιν, ὅτε αὐτὸς ὁ Κάρολος ἐκαλεῖτο ἔτι κυβερνήτης.

Συμμαχία
πρὸς τὴν Δανίαν.

Ἡ νέα συμμαχία τοῦ Βορίση πρὸς τὸν κληρονομικὸν ἐχθρὸν τῆς Σουηδίας ἀνησύχει τὸν Κάρολον· διότι ὁ Βορίσης, ἀναγγείλας τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν πᾶσι τοῖς κυριάρχαις ἡγεμόσιν, ὡς καὶ τῷ αὐτοκράτορι καὶ τῇ Ἐλισάβετ, ἀνέβαλεν ἐπὶ πολὺ τὴν φιλοφροσύνην ταύτην πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας Χριστιανόν· ἀλλὰ τῷ 1601 ἤρξαντο φιλικώταται σχέσεις. Ταυτοχρόνως δὲ οἱ μὲν πρέσβεις τοῦ Χριστιανοῦ Ἐσκεβρόκος καὶ Κάρολος Βρίσκης ἀνεχώρησαν εἰς Μόσχαν, οἱ δὲ ἡμέτεροι, ὁ εὐγενὴς Ῥζέβσκης καὶ ὁ γραμματεὺς Δημήτριεβ, εἰς Κοπενχάγην, ὅπως διαλύσωσι τὰς παλαιὰς καὶ ἀτελευτήτους ἐριδας περὶ τῶν ἐρήμων τοῦ Κόλα καὶ Βαργάβου. Ὁ Χριστιανός, ἀποδεικνύων ὅτι πᾶσα ἡ Λαπωνία ἦν τῆς Νορβηγίας, ἠρείδετο τῇ Ἱστορίᾳ Σάξωνος τοῦ Γραμματικοῦ καὶ μάλιστα τῇ κοσμογραφίᾳ τοῦ Μυνστέρου (43), ἐπιλέγων, ὅτι αὐτοὶ οἱ Ῥῶσσοι ἀνέκαθεν ἐκάλουν Μουρμανικήν, ἤτοι Νορβηγιακὴν, τὴν χώραν ταύτην. Ἡ δὲ Ῥωσσία ἀπ' ἐναντίου ὑπεστήριζεν, ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἀναμφιβόλως ἦν αὐτῆς, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ Βασιλείου Ἡλίας τις, ἱερεὺς τοῦ Νοβογορόδου, ἐβά

πτισε τοὺς ἀγρίους κατοίκους αὐτῆς· ἰσχυρίζετο δὲ τὸ 1598—604.
 δικαίωμα τοῦτο τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διὰ τῆς ἐξῆς πα-
 ραδόσεως, ἣν διηγοῦντο οἱ γέροντες τῆς χώρας ταύ-
 της. « Ὑπῆρξέ ποτε ἐν Καρελίᾳ κραταῖός τις ἡγεμῶν
 » Βαλίτ ἢ Βαρέντ καλούμενος, ὑποτελής τοῦ Νο-
 » βογορόδου, ἀνὴρ ἔξοχος ἐπὶ ἀνδρία καὶ ῥώμῃ, ὅς τις
 » ἐμάχετο, ἐνῖκα καὶ ἤθελεν ἄρχειν τῆς Λαπωνίας ἢ τῆς
 » Μουρμανικῆς χώρας. Οἱ Λάπωνες ἠτήσαντο βοή-
 » θειαν παρὰ τῶν γειτόνων Νορβηγίων, ἀλλ' ὁ Βαλίτ
 » κατέθραυσε τοὺς Γερμανοὺς κατὰ τὸ χωρίον, ἔνθα νῦν
 » κεῖται ὁ ναὸς τοῦ Βιρέγκου καὶ ὅπου ἰδίαις χερσὶ κατέ-
 » θηκεν εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ὑπερμεγέθη λίθον, ἀνεγεί-
 » ρας περὶ αὐτὸν στερεὸν περίβολον ὃν περιεβάλετο ὀ-
 » ὀδσκαπλῶ τεῖχει καὶ ἐκάλεσε Βαβυλῶνα. Ὁ
 » λίθος οὗτος καλεῖται μέχρι τοῦδε Βαλίτ. Ὁμοίος
 » περίβολος ὑπῆρχεν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Κόλα. Γνω-
 » στός ἐστὶν ἔτι ἐν τῇ Μουρμανικῇ χώρᾳ ὁ κόλ-
 » πος τοῦ Βαλίτ καὶ ἡ πολίχνη αὐτοῦ ἐν
 » μέσῳ νήσου ἢ ὑψηλοῦ βράχου, ὅπου ὁ ἦρωσ τῆς Κα-
 » ρελίας ἀνεπεύετο ἀφίθως. Ἐπὶ τέλους οἱ ἠττηθέντες
 » Γερμανοὶ εἰρήνευσαν πρὸς αὐτὸν παραχωρήσαντες πᾶ-
 » σαν τὴν Λαπωνίαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἰθηγέου. Ὁ
 » Βαλίτ, φέρων τὸ χριστιανικὸν ὄνομα Βασιλείου καὶ
 » ζήσας ἐπὶ μακρὸν ἐνδόξως καὶ εὐδαιμόνως, ἐτελεύτη-
 » σε καὶ ἐτάφη ἐν Κεξχόλμῳ, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτή-
 » ρος. Ἐκτοτε οἱ Λάπωνες ἐτέλεσαν δασμὸν τῷ Νοβο-
 » γορόδῳ καὶ τῷ κυριάρχῃ τῆς Μόσχας. » Αἱ ἱστορικαὶ
 αὐταὶ ἀποδείξεις, ἐκατέρωθεν ἐπικαλούμεναι, οὐκ ἦσαν
 ἀποχρῶσαι· ἀλλ' οἱ Δανοὶ, ἀποδεικνύοντες τὴν πρὸς
 τὴν εἰρήνην ἐπιθυμίαν, προέτειναν τὴν εἰς δύο ἴσα μέρη
 διαίρεσιν τῆς Λαπωνίας κατὰ μῆκος καὶ πλάτος· ὁ δὲ

1598—604. Βορίσης ἐκ φιλίας πρὸς τὸν Χριστιανὸν προέτεινε τὴν παραχώρησιν πασῶν τῶν πέραν τοῦ μοναστηρίου Πεσέγκα ἀρκτέων χωρῶν, ἀναθέμενος τοῖς Δανοῖς καὶ Ῥώσσοις ἀξιωματικοῖς τὸ ὄροθέσιον κατὰ τὴν προσεχῆ ἐν Κόλα σύνοδον αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἀνενέωσαν τὴν σύμβασιν περὶ τῆς ἐν Ῥωσσία ἐλευθέρας ἐμπορίας τῶν Δανῶν καὶ ἐνησχολήθησαν περὶ σπουδαιοτάτην ἄλλην ὑπόθεσιν.

Ὁ Βορίσης ἐθήρευεν ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ἀνδρα ἄξιον αὐτῆς ἐν τοῖς ἐκ βασιλικοῦ γένους ἡγεμόσι τῆς Εὐρώπης, πρὸς ἀνύψωσιν διὰ τοῦ γάμου τούτου τοῦ ἰδίου οἴκου παρὰ τοῖς εὐπατρίδαις καὶ Ῥώσσοις πρίγκιψιν, οἵτινες πρὸ μικροῦ ἐβλεπον τοὺς Γοδουνόβ κατωτέρους. Καὶ ἀπέτυχε μὲν τῆς βουλῆς τοῦ νυμφεῦσαι τὴν θυγατέρα μετὰ τοῦ Γουστάβου, διδοῦς αὐτῷ τὴν Λιβονίαν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ πανοῦργος πολιτικός καὶ φιλόσοφος πατὴρ ἤλπισεν, ὅτι καταστήσει εὐδαίμονα τὴν Ξενίαν καὶ ὠφελήσει τὸ βασίλειον νυμφεύων αὐτὴν μετὰ τοῦ δουκὸς Ἰωάννου, ἀδελφοῦ τοῦ Χριστιανοῦ, νέου ἀγκινουστάτου καὶ χαριεστάτου, ὅστις, ὡς ὁ Γουστάβος, ἐδύνατο ὑπηρετῆσαι ταῖς φιλοδόξοις ἡμῶν βουλαῖς περὶ τῆς Ἑσθονίας, κατεχομένης ὑπὸ τῶν Δανῶν. Ὁ Τσάρος προέτεινε τοῦτο (45), ὁ δὲ βασιλεὺς, μὴ φοβούμενος τὴν τύχην τοῦ Μάγνου, ἐχάρη ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν κραταιὸν κυριάρχην τῆς Μόσχας συμμαχίᾳ, ἐλπίζων ὅτι διὰ τῆς βοήθειας αὐτοῦ ἐξασθενήσει τὴν Σουηδίαν.

Ἀπτηρὸν ὅτι τὰ σπουδαῖα ταῦτα ἔγγραφα περὶ τοῦ γάμου τούτου ἐξηφανίσθησαν· διὸ ἀγνοοῦμεν τοὺς περὶ τῆς προικὸς καὶ τῆς θρησκείας ὄρους, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς γινώσκομεν δὲ μόνον, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔστερξεν ἵνα ἀπολείψῃ τὴν πατρίδα χάριν τῆς Ξενίας καὶ καταστῆ

⁴⁰ Ὁ δὲ τῆς
Δανίας, μνηστῆρ
τῆς Ξενίας.

κληροῦργος ἡγεμῶν τῆς Ῥωσσίας (46). Ἴσως διὰ ^{1590—604.} τούτου ὁ προορατικὸς Βορίσης ἐφρόντιζεν ὑπὲρ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἀποθανόντος τυχὸν τοῦ νέου βασιλόπαιδος· διότι, καίπερ ὑπεραγαπῶν αὐτὸν, ἡγάπα ὅμως καὶ τὴν εἰσαεὶ κληρονομικὴν δυναστείαν τοῦ ἰδίου οἴκου.

Ὁ δούξ Ἰωάννης, πολεμῶν τότε πρὸς τὴν Ὀλλάνδαν ὑπὸ τὰς Ἰσπανικὰς σημαίας, ἐπέβη ἐσπευσμένως τῆς ναυαρχίδος καὶ προπεμπόμενος ὑπὸ πέντε ἐτέρων πλοίων, κατέπλευσε τῇ 10 Αὐγούστου 1602 εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ναρόβα, ὅπου ἀνέμενεν αὐτὸν βασιλικὸν πλοῖον. Ἄμα δὲ ἀποβάντος τοῦ δουκὸς εἰς τὴν Ῥωσικὴν, ἠκούσθη ὁ ἦχος τῶν τηλεβόλων, ὁ δὲ εὐπατρίδης Μιχαὴλ Σαλτικὸς καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου Βλάσιεβ, προσαγορεύσαντες αὐτὸν πρὸς τοῦ Τσάρου, εἰσήγαγον εἰς πολυτελεῆ σκηνήν, ὅπου προσήνεγκον αὐτῷ ὀγδοήκοντα πολυτιμώτατα δέρματα ἐκ σιμῶρων. Ὁ Ἰωάννης ἐπ' ὀχτήματος στίλβοντος ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀπῆλθεν εἰς Ἰβανγόροδον, παρελθὼν τὴν Νάρβαν, ὅπου αἱ σημαῖαι ἠνεμοῦντο ἐπὶ τῶν πύργων καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν, ἐφ' ὧν ἴστατο πλῆθος θεατῶν. Οὕτως ὑπεδέξαντο αὐτὸν καὶ αὐτοὶ οἱ Σουηδοὶ, καὶ τοὶ ἐνδομύχως ἐφοβοῦντο τὴν ὀδειπορίαν ταύτην, ἧς τὸν σκοπὸν ἐγίνωσκον ἢ ἐτεχμαίροντο.

Εἰλικρινέστερον ἐτίμησαν ἐν Ῥωσσίᾳ τὸν δοῦκα, προπεμπόμενον ὑπὸ τριῶν γερουσιαστῶν, τοῦ Γηλδενστέρν, Βράγε καὶ Ὀλκου, πρέσβειων τοῦ Χριστιανοῦ, ὑπὸ ὀκτῶ ἐπισήμων ἀξιωματικῶν, εὐγενῶν τινων, δύο ἰατρῶν καὶ πολλῶν ὑπηρετῶν· διότι ἐν ἐκάστῳ μὲν σταθμῷ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κωμιδίοις ἐξενίζετο ὡς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Μόσχας, τῆς μουσικῆς παιανιζούσης πάντοτε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου· ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν ἀντή-

1598—604. χουν τὰ πυροβόλα, τὰ στρατεύματα ἦσαν παρατεταγμένα, οἱ δὲ ἐν τέλει προσηγόρευον τὸν βασιλόπαιδα. Ἡ πορεία ἦν βραδεία· διότι ἐχώρουν οὐχὶ πλέον τῶν τριάκοντα βερστίων καθ' ἑκάστην, διερχόμενοι διὰ τοῦ Νοβογορόδου, Βαλδάι, Τορζέκου καὶ τῆς Σταρίτσας. Ὁ ὁδοίπορος οὐδὲ στιγμήν ἐδυσχαίρανε· διότι ὅτε ἀνεπαύετο, περιήλαινεν ἢ ἐπλεε τοὺς ποταμούς ἐπὶ λέμβων, ἐθήρευε θηρία καὶ πτηνὰ, καὶ συνδιελέγετο πρὸς τὸν Σαλτικὸβ καὶ Βλάσιεβ περὶ τῆς Ῥωσσίας, ἐρωτῶν περὶ τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθίμων αὐτῆς. Οἱ πρέσβεις τοῦ Χριστιανοῦ συνεβούλευσαν αὐτὸν ἵνα μὴ δεχθῆ παραχρῆμα τὰ Ῥωσικὰ ἔθιμα, φυλάξῃ δ' ἔτι τὰ Γερμανικὰ, ἀλλ' οὗτος εἶπε· « Ἡρεύομαι πρὸς τὸν Τσάρον, ὅπως ἐθισθῶ πρὸς πᾶν Ῥωσικόν. Ὡν δὲ τῆ 1 Σεπτεμβρίου ἐν Βρονίτσαις, εἶπε τῷ Σαλτικὸβ· « Γινώσκω ὅτι σήμερον πανηγυρίζετε τὸ νέον ἔτος, καὶ ὅτι ὁ κληρὸς καὶ οἱ εὐπατρίδαι καὶ ἡ αὐλὴ πανδήμως εὐχονται ὑπὲρ μακρομερεύσεως τοῦ κυριάρχου· αὐκέτι ἠτύχησα ἰδεῖν τοιαύτην ἑορτὴν, ἀλλὰ μετὰ τῆς αὐτῆς ζέσεως εὐχομαι ὑπὲρ τοῦ κυριάρχου· » καὶ ζητήσας οἶνον, προέπιεν ὄρθιος ὑπὲρ τοῦ Τσάρου μετὰ τῶν Ῥώσων ἀξιωματικῶν καὶ τῶν Δανῶν πρέσβεων. Ἐνὶ λόγῳ οὐδενὸς παρημέλει, ὅπως εὐαρεστῆ πρὸς τὸν Βορίσην καὶ τοὺς Ῥώσους. Ὁ Σαλτικὸβ καὶ Βλάσιεβ ἔγραψαν πρὸς τὸν Τσάρον περὶ τῆς υἱείας καὶ τοῦ μελιχίου τρόπου τοῦ δουκός, ὡς καὶ περὶ πάντων τῶν ἔργων καὶ λόγων αὐτοῦ, διαγράψαντες μάλιστα καὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ἐκ σπρίχνου ἱματισμοῦ, κεκοσμημένου χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς τριχάπτοις. Ὁ Τσάρος ἐπεθύμει μανθάνειν πάντα ταῦτα καὶ ἔπεμπεν ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν ἐπιφανῆ ὁδοίπορον πολῦτιμα Ἀσιανὰ ὑφάσματα, πέλους

πεποικιλμένους μαργαρίταις, βαρυτίμους ζώνας, χρυσᾶς ἀλύσεις καὶ ξίφη κεκοσμημένα βουκαρδίοις καὶ ὑακίνθοις. Τέλος ὁ Ἰωάννης ἐδήλωσεν ὅτι ποθεῖ ἀφιχθῆναι εἰς Μόσχαν, ἀλλ' ἀπεκρίναντο αὐτῷ, ὅτι ὁ Τσάρος ἐφοβεῖτο μὴ κοπίασῃ ὑπὸ ταχείας ὁδοιπορίας· προὐχώρησαν ὁμῶς ταχύτερον. Τῇ 18 Σεπτεμβρίου διενυκτέρευσαν ἐν Τουσίνω, τῇ δὲ 19 προσήγγισαν τῇ πρωτεύουσῃ.

Καὶ οὐ μόνον οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἐν τέλει ἀπὸ τῆς συγκλήτου μέχρι τῶν γραμματέων τῶν Ὑπουργείων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πολῖται ἀπῆλθον εἰς τὸ πεδῖον πρὸς προὔπαντησιν τοῦ δουκὸς (47), ὅπου οὗτος, δεξάμενος τὰς προσρήσεις τῶν εὐπατριδῶν, ἐπέβη ἐφ' ἵππου καὶ ἤχουντος τοῦ μεγάλου κώδωνος τοῦ Κρεμλίνου διήλθε τὴν Μόσχαν, προπεμπόμενος ὑπὸ τῶν Δανῶν καὶ Ῥώσων ἀξιωματικῶν. Κατέλυσε δ' ἐν καλλίστῃ οἰκίᾳ τοῦ Κιτάι-Γορόδ, τῇ δ' ἐπαύριον ἐπεμφαν πρὸς αὐτὸν βασιλικὸν δεῖπνον, ἧτοι ἑκατὸν βαρύτατα χρυσᾶ τρυβλία μετὰ ὄψων καὶ πολλὰ ἀγγεῖα καὶ ποτήρια μετὰ οἴνων καὶ ὑδρομέλιτος (48). Ἡ ἐπίσημος παράστασις ἐγένετο τῇ 28 Σεπτεμβρίου, ὅτε ὁ στρατὸς ἐν πολυτελεῖ στολῇ ἦν τεταγμένος ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰωάννου μέχρι τῶν ἀνακτόρων, ἡ δὲ ἀγορὰ τοῦ Κρεμλίνου ἐπληροῦτο πολιτῶν, Γερμανῶν καὶ Λιθουανῶν, πάντων λαμπροστολιστῶν. Τὸν δούκα ὑπεδέξαντο πρὸ τῆς κλίμακος αἱ πρίγκιπες Τρουμετισκόης καὶ Τσερκάσκης, ἐπ' αὐτῆς δὲ ὁ Βασίλειος Σουτσκης καὶ ὁ Γολίτσιν, ἐν δὲ τοῖς πρόδομοις ὁ πρῶτος μεγιστὰν Μαισιλάβσκης, οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ γραμματεῖς. Ὁ Τσάρος καὶ ὁ βασιλόπαις, φέροντες ἀλουργίδας, πεποικιλμένας μεγάλαις μαργαρίταις, καὶ μεγάλους ἀδάμαντας καὶ ὑα-

1598—604. κίνθους ἐπὶ τοῦ στέμματος καὶ τοῦ στήθους, ἀνέμενον αὐτὸν ἐν τῷ περιχρύσῳ δωματίῳ· ἅμα δ' ἰδόντες τὸν δοῦκα, ἠγέρθησαν καὶ ἐναγκαλισάμενοι περιπαθῶς ἐκάθισαν αὐτὸν παρ' ἑαυτοῖς καὶ συνδιελέχθησαν ἐπὶ μακρὸν, παρόντων τῶν μεγιστάτων καὶ αὐλικῶν, οἵτινες ἐθαύμαζον τὴν χάριν καὶ καλλονὴν αὐτοῦ. Ὁ Βορίσης ἐνόμιζεν ἤδη αὐτὸν ὡς υἱόν. Ἐδείπνησαν δ' ἐν τῷ φατνωτῷ δωματίῳ, ὅπου ὁ Τσάρος ἐκάθητο ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου παρ' ἀργυρᾶ τραπέζῃ, κρεμαμένου ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέμματος μετὰ ὠρολογίου, ἐν μέσῳ τοῦ Θεοδώρου καὶ τοῦ δουκός, καταλεγομένου ἤδη ἐν τοῖς οἰκείοις. Μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ Βορίσης καὶ ὁ Θεόδωρος, λαβόντες τὰς ἐξ ἀδαμάντων ἀλύσεις, ἃς ἔφερον, περιέβαλον αὐτὰς τὸν Ἰωάννην, οἱ δὲ αὐλικοὶ προσήνεγκον δύο χρυσαῖα ποτήρια, κεκοσμημένα θακίνοις, ἀργυρᾶ τινὰ σκεύη, βαρύτιμα ὑφάσματα, ἀγγλικὰ ἐριουχὰ, διφθέρας τῆς Σιβηρίας καὶ τρία Ῥωσσιὰ ἱμάτια· ἀλλ' ὁ μνηστήρ μὴ ἰδὼν τὴν Ξενίαν, ἐπίστευε τῇ περὶ τῆς καλλονῆς καὶ χαρίτων καὶ ἀρετῶν αὐτῆς φήμῃ καὶ οὐκ ἠπατάτο.

Κατὰ τοὺς συγχρόνους, ἡ Ξενία ἦν μετρία τὸ ἀνάστημα καὶ ἐντελῶς εὐμορφος, ἔχουσα τὴν λευκότητα τοῦ γάλακτος, κόμην μέλαιναν καὶ δασεῖαν καὶ μετὰ καθήκουσαν βοστρυχηδὸν εἰς τοὺς ὠμούς· ἦν εὐχρως καὶ ἀνθηρὰ καὶ σύνοφρος· τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς εἶχε μεγάλους καὶ μέλανας, ἀφατον χάριν ἀποπνεόντας, ὅτε μάλιστα ἐδάκρυον ὑπὸ κατανύξεως ἢ συναισθήσεως. Οὐχ ἤττον δ' ἦν θελκτικὴ καὶ διὰ τὰς τῆς ψυχῆς ἀρετάς, τὴν πραότητα, τὴν ἡδυγλωσσίαν, τὸν νοῦν καὶ τὴν φιλοκαλίαν, ἀγαπῶσα βιβλία καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα (49). Ἄλλ' ἡ νύμφη, καὶ τοιαύτη,

οὐκ ἐδείκνυτο τῷ μέλλοντι ἀνδρὶ πρὸ τῆς τελετῆς τοῦ 1598—604.
ἄρραβῶνος.

Ἐν τούτοις ἡ Ξενία καὶ ἡ Τσαρίνα, ἰστάμεναι ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ, εἶδον πῶρρωθεν τὸν νέον δοῦκα, ὡς εἰκαζον οἱ προπέμποντες αὐτόν. Ὁ ἄρραβῶν καὶ οἱ γάμοι ἀνεβλήθησαν εἰς τὸν χειμῶνα, παρεσκευάσθησαν δὲ τούτοις οὐχὶ δι' ἑορτῶν, ἀλλὰ διὰ προσευχῶν· διότι ἡ βασιλόπαις μετὰ τῶν γονέων καὶ ἀδελφοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Τριάδος. Περὶ δὲ τῆς πομπῶδους ταύτης ὁδοιπορίας τοῦ βασιλικοῦ οἴκου αὐτόπται ἀναφέρουσι ταῦτα (50).

Προηγούμενοι ἑξακόσιοι ἵππεις καὶ εἰκοσιπέντε κέλητες, κεκοσμημένοι διὰ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἐφιππίων· εἶποντο δὲ δύο ὄχήματα ἑξίππα, ὧν τὸ μὲν τοῦ βασιλόπαιδος ἦν κενόν, τὸ δὲ ἔφερε τὸν κυριάρχην· καὶ τοῦτο μὲν περιεκυκλοῦτο ὑπὸ πεζῶν αὐλικῶν, ἐκεῖνο δὲ ὑπὸ ἱπέων. Πορρωτέρῳ ἐπορεύετο ἑφιππος ὁ νέος Θεόδωρος, τῶν εὐπατριδῶν καὶ αὐλικῶν κρατούντων τὰς ἡνίας τοῦ ἵπου αὐτοῦ· κατόπιν δ' ἐπόμενοι πολλοὶ τοῦ πλήθους, ἐδέοντο τοῦ Τσάρου ἀνέχοντες ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἐγγράφους αἰτήσεις, ἃς ἔλαβον οἱ αὐλικοὶ καὶ ἐνέκλεισαν ἐν ἐρυθρῷ κιβωτίῳ, ὅπως προσαγάγωσιν αὐτὰς βραδύτερον πρὸς τὸν κυριάρχην. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐφάνη ἡ Τσαρίνα ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ὀχήματος, ἐλκομένου ὑπὸ ἑξ λευκῶν ἵππων· ἐν δὲ ἑτέρῳ, ἐλκομένῳ ὑπὸ ὀκτώ ὁμοιοχρῶν καὶ πανταχόθεν κεκλεισμένῳ, ἦν ἡ Ξενία. Προεπορεύοντο δὲ τεσσαράκοντα κέλητες ὡσαύτως κεκοσμημένοι, καὶ στρατὸς ἱπέων, πάντων πολιῶν καὶ βαθυπωγῶνων, εἶποντο δὲ εἰκοσιτέσσαρες εὐπάτριδες ἐπὶ λευκῶν ἵππων. Ἡ πομπὴ αὕτη περιεστοιχίζετο ὑπὸ τριακοσίων ραβδούχων σω-

1598—604. ματοφυλάκων. Ὁ Βορίσης, ἀφικόμενος εἰς τὸ εἰρηναῖον καὶ ἅγιον ἐνδιαίτημα, διέμεινεν ἐννέα ἡμέρας μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, προσευχόμενος ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀγίου Σεργίου, ὅπως ὁ Θεὸς εὐλογήσῃ τὸν γάμον τῆς Ξενίας μετὰ τοῦ Ἰωάννου.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον παρετίθετο καθ' ἐκάστην τῶ μείναντι οἴκοι δουκὶ τὸ βασιλικὸν δεῖπνον· ἐπέμφθησαν δὲ πρὸς αὐτὸν σιρίγχοα καὶ ἄλλα σιρικὰ ὑφάσματα ὑπὲρ τοῦ Ῥωστικοῦ αὐτοῦ ἱματισμοῦ, πρὸς δὲ καὶ μεγαλοπρεπῆς κλίνη καὶ θρόνοι πέποικιλμένοι χρυσῶ καὶ ἀργύρῳ. Ὁ Ἰωάννης ἐπεθύμει εἰλικρινῶς ὅπως ἐκμάθῃ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν· λέγεται δὲ μάλιστα (51), ὅτι ἐπεθύμει ἵνα μεταβάλῃ καὶ τὴν πίστιν ὅπως ἡ μέλλουσα γυνὴ καὶ αὐτὸς ᾧσιν ὁμάδοξοι. Προσέτι δὲ συνετώτατα ἐπολιτεύθη, εὐαρεστῶν πρὸς πάντας διὰ τῆς εὐπροσηγορίας. Ἄλλ' ὅ,τι ἐπεθύμουν εἰλικρινῶς οἱ Ῥῶσσοι καὶ Δανοὶ, καὶ ἐδέοντο τοῦ Θεοῦ οἱ γονεῖς καὶ ἡ νύμφη, οὐκ ἦν ἀρεστὸν τῇ θείᾳ Προνοίᾳ... Ἐναχωρῶν ἐκ τοῦ μοναστηρίου τῆ 16 Ὀκτωβρίου ὁ Τσάρος, ἔμαθεν ἐν τῇ πολίχνῃ Βρατοβτσίνα τὴν αἰφνίδιον ἀσθένειαν τοῦ γαμβροῦ. Ὁ Ἰωάννης, δυνάμενος ἔτι γράφειν, ἐπεμψεν ἀξιωματικὸν ὅπως καθησυχάσῃ αὐτὸν, ἀλλ' ἡ νόσος προέβαινε ταχέως, ἐφάνη δὲ σφοδρὸς πυρετός. Οἱ Δανοὶ ὅμως ἰατροὶ καὶ οἱ τοῦ Βορίση ἠλπίζον ἔτι, ὁ δὲ Τσάρος παρεκάλει αὐτοὺς ἵνα ἀναδείξωσι πᾶσαν τὴν τέχνην αὐτῶν, ὑπισχνούμενος ἀνηκούστους ἀμοιβάς. Τῆ 19 Ὀκτωβρίου ὁ νέος Θεόδωρος ἐπεσκέφατο τὸν Ἰωάννην, τῆ δὲ 26 καὶ αὐτὸς ὁ Τσάρος μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν εὐπατριδῶν· εὐρῶν δ' αὐτὸν ἀδύνατον καὶ ἄφωνον, ἐξεπλάγη καὶ ὠργίσθη κατὰ τῶν ἀποκρυψάντων ἀπ' αὐτοῦ τὸν κίνδυνον.

Τῆ ἐπαύριον περὶ τὴν ἐσπέραν ὁ Βορίσης, ὄρων τὸν ^{1598—604.} δούχα ἐκπνέοντα, ἔκλαυσε καὶ ἀπέδειξεν ἀπαραμύθητον λύπην, ἀναβοῶν· « Ἀτυχῆ νέε, κατέλιπες τὴν μητέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴν πατρίδα καὶ ἤλθες παρ' ἐμοὶ » ὅπως τελευτήσης ἀώρως (53)». Ἐλπίζων δὲ ἔτι ἀνάρρωσιν, ὤμοσεν ὅτι ἀπολύσει τετρακισχιλίους δεσμώτας, εἰ ὁ νέος δούξ ἐσώζετο, καὶ παρεκάλει τοὺς Δανοὺς ἵνα προσεύχωνται ἐνθέρμως τῷ Θεῷ· ἀλλὰ τῆ 20 Ὀκτωβρίου, τὴν ἕκτην ὥραν τῆς ἐσπέρας, ὁ μόλις εἰκοσαετῆς δούξ ἔπαυσε ζῶν... Τὸ πένθος ὑπῆρξε κοινόν, διότι οὐ μόνον ὁ οἶκος τοῦ Τσάρου καὶ οἱ Δανοὶ καὶ οἱ Γερμανοὶ, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ αὐλικοὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πρωτεύουσας κατεθλίβησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τούτῳ. Ὁ Βορίσης πορευθεὶς εἰς τὴν Ξενίαν εἶπε· « Φιλτάτη θύγατερ, ἡ εὐτυχία σου καὶ ἡ παρηγορία μου ἐξέλιπον » ἡ δὲ νέα ἔπεσεν ἀναίσθητος πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Παρηγγέλθη δ' ἵν' ἀποδοθῶσι τῷ ἀποθανόντι πᾶσαι αἱ πρέπουσαι τιμαί· τὸ ταμεῖον τοῦ Τσάρου διένειμεν ἄφθονα ἐλέη ταῖς χήραις καὶ ὄρφανοῖς καὶ πτωχοῖς· οἱ ἐπαῖται ἐτρέφοντο ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἔνθα ὁ Ἰωάννης ἐξέπνευσεν, ἐπιφανεῖς δὲ ἀξιώματικοὶ ἠγρύπνουν παρὰ τὸν νεκρόν. Ἡ νεκροψία ἀπηγορεύθη, ὁ δὲ νεκρὸς κατετέθη ἐν ξυλίνῃ λάρνακι πλήρει ἀρωμάτων, τεθείσῃ εἶτα ἐν ἑτέρᾳ χαλκίνῃ, καὶ ταύτῃ ἐν τρίτῃ δρυίνῃ, κεκοσμημένη μέλανι σφρίχνῳ καὶ ἀργύρῳ μετὰ σταυροῦ ἐν τῷ μέσῳ καὶ Λατινικοῦ ἐπιγράμματος, ἀναμιμνήσκοντος τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀποθανόντος, τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τοῦ Τσάρου καὶ τοῦ Ῥωσικοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἀπαραμύθητον αὐτῶν λύπην.

Τῆ 25 Νοεμβρίου, ἡμέρᾳ τῆς κηδείας, ὁ Βορίσης ἔδωκε τὸν τελευταῖον κηταυκτικὸν ἀσπασμὸν τῷ λειτ

1598—604. φάνω τοῦ νέου δουκὸς καὶ προέπεμψεν αὐτὸ ἐφ' ἑλκῦ-
θρου διὰ τῆς συνοικίας Κιτάϊ μέχρι τοῦ Βιελγορόδου.
Ἡ λάρναξ ἦν τεθειμένη ἐπὶ ὀχύματος, φέροντες τρεῖς
πενθίμους σημαίας, τὴν τῆς Λανίας καὶ τοῦ Μεκλεμβούρ-
γου καὶ τοῦ Ὀλστέιν· ἐκατέρωθεν δ' ἐπορεύοντο σωμα-
τοφύλακες, ἔχοντες ἐστραμμένας πρὸς τὴν γῆν τὰς αἰχ-
μὰς τῶν δοράτων. Οἱ εὐπατρίδαι, οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ πολῖται
προέπεμψαν τὸ νεκροφόρον ὄχημα μέχρι τῆς Γερμανικῆς
κώμης, ὅπου ὁ νεκρὸς ἀπετέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Διαμαρ-
τυρομένων, παρόντων τῶν Μοσχίων μεγιστάνων, οἵτι-
νες συνεθρήγουν ταῖς Λανοῖς, καὶ τοὶ μὴ καταλαμβάνον-
τες τὸν κατανοκτικὸν ἐπιτάφιον λόγον τοῦ παρὰ τῷ
δουκὶ ἱερέως, εὐχαριστοῦντος αὐτοῖς διὰ τὴν λύπην.

Πιστεύσομεν ἄρα τῷ ἡμετέρῳ χρονολόγῳ, ὅτι ὁ
Βορίσης οὐκ ἐλυπήθη ἐκ ψυχῆς ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ Ἰωάν-
νου, φθονήσας δὴθεν αὐτῷ ἕνεκα τῆς κοινῆς πρὸς αὐ-
τὸν ἀγάπης τῶν Ῥώσων καὶ φοβούμενος μὴ κατα-
λίπη ἐπικίνδυνον ἀντίζηλον τοῦ νέου Θεοδώρου, καὶ
ὅτι οἱ ἰατροὶ, μαθόντες τὴν κρυφίαν διάνοιαν τοῦ Τσάρου,
οὐδόλως ἐτόλμησαν θεραπεῦσαι τὸν νοσοῦντα (54);
Ἄλλ' ὁ Τσάρος ἐπεθύμει ἵνα ὁ μέλλων γαμβρὸς κτή-
σῃ τὴν ἀγάπην τῶν Ῥώσων. Πρὸς τοῦτο συνεβού-
λευσεν αὐτὸν ἵνα φαίνεται εὐπροσῆγορος καὶ ἐξοικειῶ-
ται τοῖς ἐθίμοις ἡμῶν· διότι βεβαίως ὁ Βορίσης ἐπεθύμει
τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ξενίας· προσέτι δ' ἐλάμπρυνε τὸν
οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐστερέου ἔτι ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου· ἦν
δ' ἀδύνατον ἐν διαστήματι τριῶν ἐβδομάδων ἵνα μετα-
βάλλῃ γνώμην καὶ φοβηθῇ ὅτι ἐπεθύμει, ἴδῃ ὅτι οὐ
προεῖδε, πιστεῦσθαι δὲ στυγερώτατον ἀπόκρυφον αὐλικοῖς,
ἀλλ' ἄλλοδαποῖς ἰατροῖς, οὓς μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ
δουκὸς ἀπέφευγεν ἰδεῖν· οἵτινες ἐθεράπευον τὸν δοῦκα

μετὰ τῶν ἰδίων τούτου Δανῶν ἰατρῶν. Οἱ ἀξιωματικοὶ 1598—604.
 τῆς αὐλῆς τοῦ Χριστιανοῦ, αὐτόπται τῆς νόσου ταύτης,
 ἐδημοσίευσαν ἀκριβῆ διαγραφὴν, ἐν ἣ φαίνεται ἐναργῶς,
 ὅτι πάντων τῶν τρόπων τῆς τέχνης, ἀλλὰ ματαίως, ἐ-
 γένετο χρῆσις πρὸς σωτηρίαν τοῦ Ἰωάννου. Ὁ Βορίσης
 κατεθλίβη τότε ἄνευ ὑποκρίσεως, βλέπων ἴσως τὴν συμ-
 φορὰν ὡς θεομηνίαν· διότι παρασκευάσας τὴν τύχην προσ-
 φιλοῦς θυγατρὸς, εἶδεν αὐτὴν χηρεύουσαν πρὸ τοῦ γά-
 μου· ἐξέβαλε τὰ βασιλικά ἱμάτια καὶ ἐεδύθη πενθικά,
 καὶ ἐπὶ πολὺ ἦν λίαν περίλυπος (55). Πάντα τὰ πρὸς
 τὸν δοῦκα δῶρα ἐπέμφθησαν εἰς Κοπενχάγην, ὅπου
 ἀνεχώρησαν ἐλευθέρως καὶ οἱ προπέμφσαντες αὐτὸν
 λαβόντες ἔτι πολλὰ δῶρα, ὧν οὐδ' οἱ τελευταῖοι αὐ-
 τοῦ ὑπηρεταί ἐμειναν ἀμέτοχοι (56). Ὁ Βορίσης ἐπέ-
 στειλε τῷ Χριστιανῷ, ὅτι ἡ Ῥωσσία τηρήσει εἰσαεὶ ἀ-
 διάβρηκτον πρὸς τὴν Δανίαν φιλίαν, ἥτις καὶ διετηρήθη
 ἀληθῶς ἐκατέρωθεν, ὡσεὶ στηριζομένη εἰς τὴν ἀνάμνη-
 σιν τῆς οἰκτρᾶς τύχης τοῦ νέου Ἰωάννου, οὗ ὁ νεκρὸς
 μετεκομίσθη εἰς Ῥοσχίλδην, μείνχς ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τὸν
 θόλον τοῦ ἐν Μόσχᾳ Λουθηρανικοῦ ναοῦ. Τιμῶν τὴν
 μνήμην τοῦ νέου δουκὸς ὁ Βορίσης ἐδωρήσατο κώδωνας
 τῷ ναῷ τούτῳ ἐπιτρέψας τὴν κροῦσιν αὐτῶν κατὰ τὰς
 Κυριακάς (57).

Ἄλλ' ἡ λύπη οὐδαμῶς ἐκώλυε τὸν Βορίσην τοῦ ἐνασ-
 χολεῖσθαι περὶ τὰ πράγματα μετὰ τῆς συνήθους δρα-
 στηριότητος καὶ φροντίζειν περὶ ἄλλου γαμβροῦ. Διό
 τῷ 1604 οἱ πρέσβεις ἡμῶν ἀπῆλθον πάλιν εἰς Δα-
 νίαν, ὅπου τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Χριστιανοῦ συνέθεντο πρὸς
 τὸν Ἰωάννην, δοῦκα τοῦ Σλεσβίγου, ὅτι ἐκ τῶν υἱῶν
 αὐτοῦ ὁ Φίλιππος, ἐλεύσεται εἰς Μόσχαν, ὅπως γήμη τὴν
 Ξενίαν καὶ μείνη ἐκεῖ κληροῦχος ἡγεμῶν (58). Ἄλλ' ἡ

1598—604. σύμβαισις αὐτῇ ἐματαιώθη, μάλιστα διὰ τὰς τότε δυσ-
 τυχεῖς περιστάσεις τῆς Ῥωσσίας.

Διαπραγμα-
 τεύσεις πρὸς τὴν
 Αὐστρίαν.

Καὶ αἰ πρὸς τὴν Αὐστρίαν σχέσεις ἡμῶν ἦσαν φιλι-
 καὶ, ὡς ἐπὶ Θεοδώρου, καὶ οὐδόλως ὑπῆρξαν ἀνωφελεῖς.
 Μηνὶ Ἰουνίῳ 1599 ὁ Τσάρος ἐπεμφε τὸν Βλάσιεβ,
 γραμματέα τοῦ συμβουλίου, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα,
 ὅπως ἀναγγεῖλῃ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν. Ὁ δὲ
 Βλάσιεβ, ἐπιβὰς ἀγγλικῆς πλοῖου κατὰ τὰς ἐκβολὰς
 τοῦ Δούνα, ἀπέβη εἰς Γερμανίαν, ὅπου οἱ ἐπιφανέστα-
 τοὶ κάτοικοι τῆς Λουβέκης καὶ τοῦ Ἀμβούργου ὑπεδέ-
 ξαντο αὐτὸν φιλοφρονέστατα μετὰ πυροβολισμῶν καὶ
 μουσικῆς, δοξάζοντες τὴν ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν εὐνοίαν
 τοῦ Βορίση, ὡς παρέχοντος αὐτοῖς ἐλπίδας νέας λυσι-
 τελοῦς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ἐμπορίας (59). Ὁ Ῥοδόλφος,
 φυγὼν ἐκ τῆς Πράγας ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, ἦν τότε ἐν Πίλ-
 ζεν, ὅπου ἀπελθὼν ὁ Βλάσιεβ συνδιελέχθη πρὸς τοὺς
 Αὐστριακοὺς ὑπουργοὺς καὶ ἐβεβαίωσεν αὐτοὺς, ὅτι ὁ
 στρατὸς ἡμῶν ἐπορεύετο ἤδη ἐπὶ τοὺς Τούρκους, ἀλλ'
 ὅτι ὁ Σιγισμούνδος διέκλεισεν αὐτὸν τῆς εἰς τὸν Δού-
 ναβιν ἀγούσης· ὅτι ὁ Τσάρος, ἀληθῆς ἀδελφὸς τῶν
 χριστιανῶν μοναρχῶν καὶ ἀδιάλλακτος ἐχθρὸς τῶν Ὀ-
 θωμανῶν, προτρέπει τὸν σάχην καὶ πολλοὺς ἄλλους
 ἡγεμόνας τῆς Ἀσίας ἐνεργεῖν δραστικώτερον κατὰ τοῦ
 σουλτάνου, ἐταίμως δ' εἶχεν ἐκστρατεῦσαι ἐπὶ τοὺς ἐχ-
 θροὺς τῆς Κριμαίας, εἰ οὗτοι ἐβοήθουν τοῖς Τούρκοις.
 Ὁ Βλάσιεβ προσετίθη, ὅτι προετρέπομεν ἀδιαλείπτως
 τοὺς Λιθουανοὺς μεγιστᾶνας εἰς ἐπικύρωσιν τῆς πρὸς
 τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἡμᾶς συμμαχίας, ἀναγορεύοντες
 βασιλέα τὸν Μαξιμιλιανόν, καὶ ὅτι ὁ φιλήσυχος Βορί-
 σης οὐδόλως ὀκνήσει ὅπως ὀπλισθῇ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ
 σκοποῦ τούτου, εἰ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκρινέ ποτε ἵνα λάβῃ

δίκην παρὰ τοῦ Σιγισμούνδου ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ (60). 1598—601.

Ἐπιφάνης πρὸς Μωάμεθ τὸν Γ', ἀπήτησε παρ' ἡμῶν χρυσὸν καὶ οὐχὶ στρατὸν, ἐπιθυμῶν μόνον ἵνα καταστέλλωμεν τὸν Χάνην· οἱ δὲ ὑπουργοὶ αὐτοῦ ἔλεγον· « Ὁ αὐτοκράτωρ, καί περ ἀγαπῶν τὸν Τσάρον, ἀποφεύγει τοὺς κινδύνους ἐν ταῖς πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχαις (61). Ἔχετε πολλοὺς ἀνδρείους στρατηγούς, οἵτινες μόνον καὶ ἄνευ τοῦ Τσάρου δύνανται καταστρέφαι τοὺς Τατάρους· τοῦτό ἐστὶ τὸ πρῶτον ὑμῶν ἔργον! Εἰ δὲ Θεὸς εὐδοκήσει, τότε τῇ γενναίᾳ βοήθειᾳ τοῦ μεγαλοθύμου Τσάρου τὸ Πολωνικὸν στέμμα ἔσται τοῦ Μαξιμιλιανοῦ· ἀλλὰ νῦν ἀνάγκη μὴ αὐξῆσαι τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. »

Βεβαίως ἡ Ῥωσσία οὐδόλως διανοεῖτο ἵνα κηρύξῃ πόλεμον χάριν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ· διότι ὁ Σιγισμούνδος, ἐχθρὸς ἤδη τῆς Σουηδίας, οὐκ ἦν ἐπιφοβώτερος ἡμῖν ἢ ὁ Αὐστριακὸς ἡγεμὼν ἀναλαμβάνων τὸ στέμμα τῶν Ἰαγελλώνων· οὐδὲ διανοούμεθα πολεμῆσαι πρὸς τὸν σουλτάνον ἄνευ ἀνάγκης, καί περ βεβαιούντος τοῦτο τοῦ Βλάσιεβ· ἀλλ' ὁ Βορίσης, προβλέπων τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ γινώσκων ὅτι ὁ ἐξωργισμένος κατὰ τῆς Ῥωσσίας Μωάμεθ παρήγγελλε τῶντι πρὸς τὸν Χάνην ἵνα πορθῆσῃ τὰς χώρας αὐτῆς, εἰλικρινῶς ἠύχετο ὑπὲρ τοῦ πρὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦτον τῶν χριστιανῶν Αὐστριακοῦ πολέμου. Ἀπὸ τοῦ 1598 μέχρι τοῦ 1604 πολλοὶ Αὐστριακοὶ ἀξιωματικοὶ ἦλθον εἰς Μόσχαν, ἐν οἷς καὶ ἐπιφανὴς πρεσβευτῆς, ὁ βαρῶνος Λογάου. Καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου Βλάσιεβ ἀπῆλθε τὸ δεύτερον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῷ 1603, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν τὰ περὶ τῶν ἐντεύξεων αὐτοῦ, γινώσκομεν δὲ μό-

1598—604. νον ὅτι ὁ Τσάρος ἔδωκε χρήματα τῷ Ροδόλφῳ (63) ὅτι ἐκώλυσε τὸν Χάνην εἰσβαλεῖν ἐκ νέου εἰς Οὐγγρίαν, καὶ ὅτι ἐπέδιωκε συμμαχίαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πολεμοῦντα τότε ἐπιτυχῶς τοὺς Τούρκους σάχην τῆς Περσίας, πρὸς ὃν οἱ Αὐστριακοὶ πρέσβεις ἀπήρχοντο διὰ τῆς Μόσχας (64). Ἀλλ' ὁ περιβόητος Ἀββᾶς, συγκαίρων φιλοφρόνως τῷ Βορίση διὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν, ἐδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ συνομολογῆσαι συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν καὶ, χάριν αὐτοῦ, πρὸς τὴν Αὐστρίαν· διὸ ἔπεμψε τῷ 1600 πρεσβευτὴν τὸν Ἰσσεναλέ διὰ τῆς Ῥωσσίας εἰς Βιέννην καὶ Ῥώμην καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας (66)· μηνὶ δ' Αὐγούστῳ 1603 ὁ σάχης, ἀποδεικνύων τὴν πρὸς τὸν Μόσχιον ἀδελφὸν ἀγάπην, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν διὰ τινος τῶν ἀξιωματικῶν Λατίν Βέκ τὸν χρυσοῦν θρόνον τῶν ἀρχαίων κυριαρχῶν τῆς Περσίας (66). Ἐν τούτοις ἐφάνη ἐξαίφνης ἐχθρὸς ἡμῶν ἕνεκα τῆς δυστυχοῦς Γεωργίας· καὶ περ δὲ μήτε πρὸς τὸν Θεόδωρον, μήτε πρὸς τὸν Βορίσην ἀμφισβητήσας τὴν ἀνωτάτην προσηγορίαν τῆς χώρας ταύτης, καὶ ὁμῶς ἤθελεν ἄρχειν αὐτῆς ἀδιαφιλονεικῆτως, συμπιέσας αὐτὴν ὡς ἀσθενὲς θῦμα ἐν ταῖς καθημαγμέναις χερσὶ.

Πρεσβεῖα τῆς Περσίας.

Ἄλλοτε ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἀκαταπαύστως ἔγραφεν εἰς Μόσχαν οἰκτείρων τὴν τύχην τῆς δυστυχοῦς Ἰθηρίας, οἱ δὲ πρέσβεις αὐτοῦ ἔλεγον τοῖς εὐπατρίδαις· « Ἡμεῖς κλαίοντες ὑπὸ τῶν κακώσεων τῶν ἀπίστων, παρεδόθημεν τῷ ὀρθοδόξῳ Τσάρῳ, ὅπως προστατεύσῃ ἡμῶν· ἀλλὰ τὰ δάκρυα ταῦτα ρέουσιν ἔτι σήμερον· αἱ οἰκίαι καὶ οἱ ναοὶ καὶ τὰ μοναστήρια ἡμῶν εἰσιν ἐρείπια, αἱ οἰκογένειαι ἐν αἰχμαλωσίᾳ, καὶ οἱ βραχίονες ὑπὸ τὸν ζυγόν. Ταῦτα ἄρα ὑπέσχεσθε ἡμῖν; Οἱ ἀπίστοι κατα-

Συμβεβηκότα ἐν Γεωργίᾳ.

» γελῶσι τῶν χριστιανῶν ἐρωτῶντες, ποῦ ἐστὶν ἡ ἀ-1598—601.
 » σπὶς τοῦ Λευκοῦ Τσάρου; Ποῦ ἐστὶν ὁ προστάτης
 » ὁμῶν.» Ὁ Βορίσης ὑπέμνησεν αὐτοὺς τὴν ἐκστρατεῖαν
 τοῦ πρίγκιπος Χβοροστίνιν, μεθ' οὗ ὄφειλεν ἐνωθῆναι ὁ
 στρατὸς αὐτῶν, ἀλλ' οὐδόλως ἠνώθη (68). ἔπεμψεν ὁ-
 μως εἰς Ἰβηρίαν δύο ἀξιωματικούς, τὸν Νατσόκιν καὶ
 Λεόντιεβ, ὅπως μάθωσιν αὐτόθι πάντα καὶ συμφωνή-
 σωσι ταῖς στρατηγοῖς τοῦ Τέρσκου περὶ τῶν πρὸς ἄμυ-
 ναν τῆς χώρας ταύτης. Ἐγένετο δὲ τότε ἐκεῖ μεταβολή
 τις· διότι, νοσοῦντος βαρέως τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ υἱὸς
 οὐκ ἀπεδίδω αὐτῷ τὰ κυριαρχικὰ σημεῖα, τὴν βασι-
 λικὴν σημαίαν, τὸν πῖλον καὶ τὸ ξίφος
 μετὰ τοῦ τελαμῶνος (69). πλὴν δὲ τούτου ὡς
 κακοῦργος ἀπέκτεινε πάντας τοὺς μείναντας πιστοὺς
 πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Ὄθεν ὁ δυστυχῆς οὗτος πατήρ, γυ-
 μνὸς καὶ ἀνυπόδητος, ἔδραμεν εἰς τὸν ναὸν καὶ μετὰ θρή-
 νων καὶ ὀλολυγμῶν κατηράσθη δημοσίᾳ τοῦ ἐπιμέμ-
 πτου υἱοῦ, παραδίδους αὐτὸν τῇ θεομηνίᾳ, ἣτις τω-
 ὄντι κατέπληξεν αὐτόν· διότι ὁ Δαβὶδ, νοσήσας ἐξαι-
 φνης, ἐξέπνευσε μετὰ φρικωδῶν ἀλγηδόνων. Οἱ δὲ
 ἡμέτεροι πρέσβεις ἐπανελθόντες ἀνήγγειλαν, ὅτι πᾶ-
 λιν μὲν ἐβασίλευεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλ' ὅτι ἦν ἀνάξιος
 τῶν ἀγαθοεργιῶν τοῦ Τσάρου, ὡς πρόθυμος δοῦλος τοῦ
 σουλτάνου καὶ ὡς τολμήσας κατηγορεῖν τοῦ Βορίση
 ἀπληστίαν δώρων. Διὸ ἀγανακτῶν ὁ Βορίσης ἀνέκραξε·
 « Δυνατὸν μοι δελεασθῆναι ὑπὸ τῶν δώρων τῶν ἐπαι-
 » τῶν, δυναμένῳ πληρῶσαι πᾶσαν τὴν Ἰβηρίαν ἀργύ-
 » ρου καὶ καλύψαι αὐτὴν χρυσοῦ; » Ὄθεν οὐδὲ τὸν
 νέον πρεσβευτὴν τῆς Ἰβηρίας Ἀρχιμανδρίτην Κύριλλον
 ἐδέχθη· ἀλλ' ὁ συνετὸς οὗτος γέρον ἀπέδειξεν ἐναργῶς,
 ὅτι ὁ Νατσόκιν καὶ Λεόντιεβ ἐσυκοφάντησαν τὸν Ἀλέ-

1598—604. Ξάνδρον, κατορθώσας προσέτι παρὰ τῷ Βορίση ὅπως μὴ τιμωρηθῶσιν οἱ συκοφάνται (70). Ὅπως δὲ καταστήσῃ βέβαιον τὴν μέλλουσαν μετὰ τῆς Ῥωσσίας ἔνωσιν τῆς Γεωργίας, παρέστησε τῷ Βορίση τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνεγέρσεως τριῶν φρουριῶν, τοῦ μὲν ἐν Τάρκῃ, τόπῳ ἀπροσίτῳ καὶ γονίμῳ καὶ τερπνῷ, τοῦ δὲ παρὰ τὸν Τουσλοῦκον, ὅπου ὑπάρχει μεγάλη λίμνη ἄλμυροῦ ὕδατος περιέχουσα πολὺ θεῖον καὶ νίτρον, καὶ τοῦ τρίτου παρὰ τὸν ποταμὸν Βουϊνάκον, ὅπου ὑπῆρχε πόλις, ἣν ἐνόμιζόν τινες ὅτι ἔκτισεν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν καὶ ὅπου ὑψοῦντο ἔτι ἀρχαῖοι πύργοι ἐν μέσῳ ἀμπελώνων.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ἔργου ὁ Βορίσης ἔταξε δύο στρατηγοὺς, τὸν Βουτουρλίην καὶ Πλεστοσίβ, οἵτινες παρηγγέλθησαν ὅπως, παραλαβόντες τὸν ἐν Καζάνῃ καὶ Ἀστραχανίῳ στρατὸν, συμπράξωσι πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τοῦ Τσάρου καὶ ἀναμείνωσι τὴν ἔνωσιν τῶν ἐπικουρικῶν στρατευμάτων τῆς Ἰθιρίας, ἅτινα ὑπέσχετο ἐνόρως ὁ πρεσβευτὴς ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀμελλητὶ οὖν ἀνεχώρησαν λαβόντες καὶ ἀφειδῶς χρήματα, διότι τὸ ταμεῖον τοῦ Τσάρου ἔδωκεν αὐτοῖς τριακοσίας χιλιάδας ρουβλίων χάριν τῆς ἀπωτιάτης καὶ ἐργώδους ταύτης ἐκστρατείας (71).

Πολυάριθμος στρατὸς ἀνεχώρησε τῷ 1604 ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τερέκου εἰς τὸ Κάσπιον πέλαγος, ὅπου ὁ ἐχθρὸς ἔστρεψε τὰ νῶτα· διότι ὁ Σαβκάλος, ἀδύνατος ἤδη γέρων καὶ τυφλός, ἔφυγεν ἀμαχητὶ εἰς τοὺς βράχους τοῦ Καυκάσου, οἱ δὲ Ῥῶσσοι κατέλαβον τὴν Τάρκην. Ὁ τόπος οὗτος ἦν ἐπιτηδειότατος πρὸς ἀνέγερσιν φρουρίου, διότι οἱ ἐκ τριῶν μερῶν ὑψηλοὶ βράχοι ἦσαν ἀντὶ ὀχυρωμάτων· ἦν δὲ ἀνάγκη μόνον ὅπως ὀχυρωθῇ ἡ

πρὸς τὴν θάλασσαν κατωφέρεια, καλυπτομένη ὑπὸ δισῶν 1598—604
καὶ κήπων καὶ λειμῶνων. Ἐκ δὲ τῶν πολυπιθᾶκων ὀρέων
μετοχετεύετο ψυχρὸν ὕδωρ τοῖς πολίταις· ὥστε οἱ Ῥώσσοι
ἔχοντες πᾶσαν τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, ξύλα καὶ λίθους
καὶ τίτανον, ἐπεχείρησαν τὴν ἀνέγερσιν τείχους ἐπὶ τοῦ
ὕψωματος, ὅπου ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σαβχάλου μετὰ
δύο πύργων, καλέσαντες τὴν Τάρκην Νεάπολιν.
Καὶ ἕτερον φρούριον ἀνήγειραν παρὰ τὸν Τουσλοῦκον.
Καὶ οἱ μὲν εἰργάζοντο, οἱ δὲ ἐπολέμουν· μὴ εὐρίσκον-
τες δὲ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, ἐχώρησάν εἰς τὸν Ἀνδρίαν
ἢ Ἐνδρένον καὶ εἰς τὰ θερμὰ ὕδατα, αἰχμαλωτίζοντες τοὺς
κατοίκους, λαμβάνοντες τὸν σῆτον καὶ ἐλαύνοντες ἵππους
καὶ ποιμνία· καὶ ὁμῶς ἐφοβήθησαν τὴν σιτοδείαν. Διὸ ὁ
Βουτουρλὶν ἔπεμψεν ἐν μέσῳ βαθέος φθινοπώρου πεντα-
κισχιλίους ἄνδρας, ὅπως διαχειμάσωσιν ἐν Ἀστραχα-
νίῳ, ὅπου εὐτυχῶς ἐπορεύοντο μετὰ προφυλάξεως· διότι
οἱ υἱοὶ τοῦ Σαβχάλου καὶ οἱ Κουμῆκοι, ἀναμένοντες αὐ-
τοὺς θαρράλεις, ἐπολέμησαν ἀνδρείως καθ' ὅλην
τὴν ἡμέραν, νυκτὸς δ' ἔφυγον, καταλιπόντες τρισχι-
λίους νεκροὺς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Οἱ στρατηγοί,
ἀνενεχόντες τὰ περὶ τῆς κρατερᾶς ταύτης μάχης εἰς
Μέσχαν καὶ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰθηρίας, ἀνέμενον
τὸν στρατὸν τούτου, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ἔαρ, ὅπως
ἐκδιώξωσι τὸν ἐχθρὸν ἐκ πάντων τῶν ὀρέων καὶ κρα-
τήσαντες παντὸς τοῦ Δαγεστὰν ἀνεγείρωσιν ἀκωλύ-
τως νέα φρούρια· ἀλλ' οὐδὲν ἤκουον νῦν περὶ τοῦ ἐπι-
κουρικοῦ τούτου στρατοῦ, οὐδ' ἐγίνωσκον καινότερόν τι
περὶ τῆς δυστυχοῦς Γεωργίας. Ὁ Ἀλέξανδρος οὐκέτι
ἐξηπάτα τὴν Ῥωσσίαν, ἀλλ' ἔπεσεν ὑπὲρ ὑμῶν.

Ὁ Τσάρος, ἀπαλλάξας τὸν Ἀρχιμανδρίτην Κύριλ-
λον Μαῦν μὴν 1604, ἔπεμψε μετ' αὐτοῦ τὸν Μιχαήλ

1598—604. Τατίτσεβ, εὐγενὴ τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου, πρῶτον μὲν ὅπως στερεώσῃ τὴν ἐν Γεωργία κυριαρχίαν ἡμῶν, δεύτερον δὲ διαπραγματευθῆ περὶ οἰκιακῆς τινος ὑποθέσεως ἀποκρύφου ἔτι. Ἄλλ' ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος οὐχ εὔρε τὸν βασιλέα ἐν Ζαγέμη Αὐγούστῳ μηνὶ 1604, ὡς ἀπελθόντα εἰς τὸν σάχην, ὅς τις, οὐδόλως φοβούμενος μὴ ὑβρίσῃ τὸν φίλον αὐτοῦ Βορίσην, ἐκέλευσεν αὐτὸν, ὑποτελῆ ὄντα τῆς Ῥωσσίας, ἀπελθεῖν μετὰ τῶν στρατευμάτων εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἰούριος ὑπεδέξατο τὸν Τατίτσεβ οὐ μόνον φιλοφρόνως, ἀλλὰ καὶ δουλικῶς· ἐπαινῶν δὲ τὴν δύναμιν τοῦ Τσάρου τῆς Μόσχας καὶ Ὀρηνῶν τὴν τύχην τῆς δυστυχοῦς πατρίδος ἔλεγεν· « Οὐδέποτε ἢ Ἰθηρία ὑπέστη μείζονας συμφοράς· ἐσμέν ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ σουλτάνου καὶ σάχη, ἀμφοτέρων αἰμοχαρῶν καὶ φιλαρπάγων. Παρεδόθημεν τῇ Ῥωσίᾳ· προστατευσάτω οὖν ἡμῶν οὐ μόνον ἐν λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἔργῳ! Ἀνάγκη μὴ χρονοτριβῆσαι· διότι μετ' οὐ πολὺ οὐδεὶς ἔσται ὁ ἀσπασόμενος τὸν σταυρὸν πρὸς ἀπόδειξιν ἀνωφελοῦς πίστεως πρὸς τὸν κυριάρχην. Ὁ Βορίσης δύναται σῶσαι ἡμᾶς. Οἱ Τοῦρκοι, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Κουμῖκοι εἰσβάλλουσι βιαίως, ὑμᾶς δὲ καλοῦμεν ἐκουσίως· ἔλθετε καὶ σώσατε ἡμᾶς! Βλέπετε τὴν Ἰθηρίαν, τοὺς βράχους, τὰ ἄντρα καὶ στενώματα αὐτῆς· ἐὰν ἀνεγείρητε φρούρια καὶ καταστήσητε ἐκεῖ Ῥωσσικὰ στρατεύματα, ἐσόμεθα ἄλλῶς ὑμέτεροι καὶ σῶοι, καὶ ὅτε τὸν σάχην, οὔτε τὸν σουλτάνον φοβησόμεθα. » Ὁ Ἰούριος μαθὼν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τὴν Ζαγέμη, ἰκέτευσε τὸν Τατίτσεβ ἵνα παράσχη αὐτῷ τοὺς περὶ αὐτὸν τοξότας. Ἄλλ' ὁ συνετὸς πρεσβευτῆς ἐδίστασεν ἐπὶ πολὺ, φο-

θούμενος μὴ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὸν σουλτάνου 1598—604.
 νον ἄνευ παραγγελίας τοῦ Ἰσάρου· τέλος δέ, ἀποδει-
 κνύων δι' ἔργων τῇ Ἰβηρίᾳ τὸ ἀληθινὸν δικαίωμα τοῦ
 Βορίση, ὅπως καλῆται ἀνώτατος κυριάρχης τῆς χώ-
 ρας ταύτης, ἔδωκε πρὸς τὸν Ἰούριον τεσσαράκοντα
 Μοσχίους μαχητὰς, οἵτινες ἠνώθησαν, ἀρχηγούντος
 τοῦ ἀνδρείου ἀξιωματικοῦ Σεμόβσκη, μετὰ πέντε ὡς ἑξ
 χιλιάδων Γεωργιανῶν· ἐκστρατεύσαντες δὲ τῇ 7 Ὀκτω-
 βρίου ἀπήντησαν τοῖς Τούρκοις δι' ἰσχυροῦ πυροβολισ-
 μοῦ. Ὁ πρῶτος οὗτος ἦχος τῶν ἡμετέρων δπλων ἐν
 ταῖς ἐρήμοις τῆς Ἰβηρίας κατέπληξε τὸν ἐχθρὸν, οὗ ἡ
 πυκνὴ προπορεία ἠραιώθη παραχρῆμα· διότι εἶδε νέαν
 τακτικὴν καὶ νέους μαχητὰς, τοὺς Ῥώσσοις, καὶ συ-
 νεταράχθη μὴ γινώσκων τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Ὁ Ἰού-
 ριος, ὀρμήσας θαρραλέως μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν πρὸς
 τοὺς Ὀθωμανοὺς, ἐδίωκε μᾶλλον αὐτοὺς ἢ ἐμάχετο·
 διότι οἱ ἐχθροὶ ἔφευγον ἀνεπιστρέπτως. Ἐφαίνετο δὲ
 ὅτι τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἀνέστη ἡ ἀρχαία δόξα τῆς Ἰβηρίας·
 διότι τὰ στρατεύματα αὐτῆς κατέλαβον τέσσαρας ση-
 μαίας τοῦ σουλτάνου, αἰχμαλωτίσαντες καὶ πολλοὺς.
 Τῇ ἐπαύριον ὁ Ἰούριος κατενίκησε τοὺς ληστὰς Κου-
 μίκους καὶ ἔδειξε τῷ λαῷ τρόπαια πρὸ πολλοῦ ἤδη
 ἄγνωστα, ἀποδοὺς πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην τοῖς ὀλί-
 γοις ἐπικούροις Ῥώσσοις, οὓς ἐξύμνει ὡς ἥρωας.

Τέλος ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν ἐκ Περσίας μετὰ
 τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου, ἐκμαμαεθνισθέντος (72). Ὁ δὲ
 Ἀββάς, ἀρχων αὐθαιρέτως τῆς Ἰβηρίας, ἐκέλευσε τὸν
 Κωνσταντῖνον ἵνα συναθροίσῃ πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς
 στρατιώτας καὶ πορευθῇ ἀμελλητὶ εἰς Σαμαχάν· ἔδω-
 κε δ' αὐτῷ δισχιλίους ἀρίστους πολεμιστὰς, Χάνας τι-
 νὰς καὶ ἀρχηγοὺς καὶ μυστικὴν διαταγὴν, ἣν ὁ Τατί-

1598—604. τσεβ έμαντεύσατο. Μάτην παρέστησεν οὔτος πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ Ἰούριον, ὅτι τὰ Περσικὰ στρατεύματα ἠπέλουν αὐτοὺς μᾶλλον ἢ τὰ Τουρκικὰ, καὶ ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος, προδοὺς τὸν Θεὸν τῶν χριστιανῶν, ἠδύνατο προδοῦναι καὶ τὸν ἱερόν συγγενικόν σύνδεσμον· διότι οὐδεμίαν ἐτόλμησαν δηλῶσαι δυσπιστίαν φοβούμενοι μὴ ἐξοργίσωσι τὸν ἰσχυρόν σάχην· συναθροίσαντες δέ, κατὰ προσταγὴν αὐτοῦ, τὰ στρατεύματα, παρεδόθησαν τοῖς φονοῖς. Τῇ 12 Μαρτίου ὁ Τατίτσεβ προπαρασκευαζόμενος ὡς δειπνήσων παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἤκουσεν ἐξαίφνης ἐν τοῖς ἀνακτόροις πυροβολισμόν καὶ κραυγὰς καὶ ἀλαλαγμούς· διὸ ἔπεμψε τὸν διερμηνέα ὅπως μάθῃ τί συνέβαινεν· οὗτος δὲ εἶδε τοὺς Πέρσας στρατιώτας μετὰ γυμνῶν ἀχινακῶν, αἷμα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, νεκροὺς καὶ δύο κεφαλὰς πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Κωνσταντίνου, τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ! Ὁ Μωαμεθανὸς Κωνσταντῖνος, κηρυχθεὶς ἤδη κυριάρχης τῆς χριστιανῆς Ἰβηρίας, διήγγειλε τῷ Τατίτσεβ, ὅτι ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐφρονεῦθη κατὰ τύχην, ὁ δὲ Ἰούριος ἦν ἄξιος θανάτου ὡς προδότης τοῦ σάχη καὶ τοῦ κυριάρχου τῆς Μόσχας, φίλος δὲ καὶ δοῦλος τῶν βδελυρῶν Τούρκων· ὅτι ἡ τιμωρία αὐτῆ οὐδύλως μετέβαλε τὰς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν σχέσεις τῆς Ἰβηρίας, καὶ ὅτι αὐτός, ἐκτελῶν τὴν θέλησιν τοῦ μεγάλου Ἀββᾶς, ἀδελφοῦ καὶ συμμάχου τοῦ Βορίση, ἐτοίμως εἶχεν ὑπηρετῆσαι ἐν πᾶσι τῷ χριστιανῷ κυριάρχῃ. Ἀλλ' ὁ Τατίτσεβ ἔμαθεν ἤδη τὴν ἀλήθειαν παρὰ τῶν μεγιστάνων τῆς Γεωργίας. Ὁ Ἀββᾶς ἠνέχθη ἐπὶ πολὺ τὴν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν συμμαχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐλπίζων πάντοτε ὅτι ὁ Τσάρος βοηθήσει αὐτῷ κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς πόλεμον· ὧν δ' ἤδη νικητῆς, οὐδὲ τὴν κατ' ὄνομα κυριαρχίαν ἤ-

πῶν ἠνεύχοντο ἐν χόρῳ, ἣν ἐβλεπον ὡς κληρονομικὸν
 1598-604.

κτήματα, διότι κατέλαβε τὴν πολιτικὴν τοῦ Βορῆα καὶ
 εἶδεν ὅτι χαίροντες ἐπὶ τῇ αἰματηρᾷ ἐρίδι μεταξὺ τοῦ
 σάχη καὶ τοῦ σουλτάνου ἀπεφύλακτον συμμαχεῖν αὐ-
 τῆς. "Ὅθεν ὁ Ἀβδᾶς παρηγγείλα τῷ Κωνσταντίνῳ ἀ-
 ποκτεῖναι τὸν πατέρα λόγῳ μὲν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ
 κων προθυμίας, ἐργῶ δὲ διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς ὄρκον τῆς
 πίστεως καὶ τὴν παράτολμον καὶ ἀσυνετον ὑπερβῆλαιαν
 τῆς Πρωσίας· ἐπειδὴ ὁ σουτμὴχης Ἀλέξανδρος, ἐπιδικῶν
 ἀπώτατον καὶ ἀδέσμιον προστασίην, ἐξώργισε δύο γέιτο-
 νας τυράνους. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος, ὡν μόνον ὑπῆ-
 ρετῆς τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Ἀβδᾶς καὶ κλιῶν καθ' ὅλην
 τὴν πρὸ τῆς φοβερᾶς παροκτονίας νύκτα, ἐβδελύσσε
 τὸν προσβεβυτην ὅτι ὁ σάχης ἦν ἀμετοχος τοῦ συμβέβη-
 κότες τουτου, εἰπών. « Ὁ πατήρ μου ἀπώλετο ὑπὸ τῆς
 » δαφωσίας τῶν υἱῶν, συνήθους σουτμῶν ἐν τῇ χόρῳ
 » ἦτων. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέκτεινε τὸν πατέρα
 » καὶ ἀδελφόν! κἀγὼ ἐπράξα τὸ αὐτὸ. Ἄγνοω ὅπως
 » πρὸς καλὸν ἢ πρὸς κακόν· ἀλλὰ τοῦ ἀχίχιστον φυλάξω
 » τὸν λόγον μου καὶ ἔσομαι ἀξίος τῆς εὐνοίας τοῦ κυ-
 » ράρχου τῆς Πρωσίας μάλλον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ
 » τοῦ Ιουρίου. Ὁμοίω αὐτῷ μεγάλῃς χάριτας ἐπὶ
 » τοῖς ἀνευρεθείσιν ὑπ' αὐτοῦ φρουρίοις ἐν τῇ χόρῳ τοῦ
 » Σαβδάκου καὶ μετ' ὀλίγον πέμψω πολυτελῆ δῶρα εἰς
 » Μόσχαν. » Ἀλλ' ὁ Τατίσεβ, μὴ ἐπιθυμῶν ταπεινῶν
 καὶ ὑφασμάτων, ἀλλ' ὑπακοῆς, ἀνήτησε παρὰ τοῦ Κων-
 σταντίνου ὄρκον πίστεως πρὸς τὴν Πρωσίαν καὶ ἔσπον-
 δάσεν ἀποδοῖξαι αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς τῆς Γερμανίας
 δύναται εἶναι ἰσχυροτέρων. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος
 ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι ἐπὶ τινα χρόνον διαμένει μου-
 σουλήμνος καὶ ὑπῆκοος τοῦ σάχη, ἀλλ' ἂν ἔσεται προ-

1598—004. *στάτης τῶν χριστιανῶν καὶ φίλος τῆς Ῥωσσίας, προσ-
θεις τάδε· Πρὸς ποῖον οὖν στήριγμα ὑμῶν δυνάμεθα
καταφυγεῖν ἐν ἀνάγκῃ;*

Οὕτως ὁ Τατίτσεβ ἀνεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης ἐκ Ζα-
γέμης, κηρύξας ἐπισήμως ὅτι ὁ Βορίσης οὐδαμῶς πα-
ρεχώρει τὴν Ἰβηρίαν τῷ σάχη, καὶ ὅτι οὗτος, ἀποκτείνας
αὐθαιρέτως τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Κων-
σταντίνου, διέλυσε τὴν μεταξὺ Περσίας καὶ Ῥωσσίας
ὑπάρχουσαν τέως εὐτυχῆ φιλίαν. Ἐνὶ λόγῳ ἀπωλέσα-
μεν τὸ βασίλειον τοῦτο, τουτέστι τὸ δικαίωμα τοῦ κα-
λεῖν αὐτὸ ἡμέτερον· ἀλλ' ὁ Τατίτσεβ, μὴ ἐξελθὼν τῆς
Γεωργίας, εὔρεν ἕτερον βασίλειον πρὸς ἀναπλήρωσιν
τοῦ ἀπολεσθέντος.

Ὁ νέος Θεόδωρος ἦν ἔφηβος, ὁ δὲ Βορίσης, προτεί-
νας πάλιν τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς Δανῶ τι βασιλό-
παιδι (73), ἀλλ' ἐπιθυμῶν ἐν ἀνάγκῃ ἔχειν καὶ ἄλλον
ἄνδρα ἑτοιμον, ἐζήτηε συγχρόνως καὶ νύμφην καὶ γαμ-
βρόν ἐν τῇ πατρίδι τῆς ἐνδόξου Ταμάρ, ἐπιφανοῦς γυναι-
κὸς Γεωργίου τοῦ Ἀνδρέου Βογολιούβσκη. Ὁ πρε-
σβευτῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Κύριλλος ἐπήνει πρὸς τοὺς
εὐπατρίδας ἡμῶν τὸ κάλλος τοῦ βασιλόπαιδος Γεωρ-
γίας Τεϊμουράσου, υἱοῦ τοῦ Δαβιδ, καὶ τῆς βασιλόπαιδος
Ἐλένης, ἐγγόνου τοῦ Συμεῶνος· διὸ ὁ Τατίτσεβ πα-
ρηγγέλη ἰδεῖν ἀμφοτέρους· ἀλλὰ τὸν Ταϊμουράσον,
δοθέντα ὄμηρον τῷ σάχη, οὐχ εὔρεν, ἀπῆλθε δὲ εἰς
Καρταλινίαν, ὅπως ἴδῃ τὸν οἶκον τοῦ κυριάρχου τῆς χώ-
ρας ταύτης. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἀρχαίας Ἰβηρίας,
ἦττον ὑποκείμενον ταῖς εἰσβολαῖς τῶν Κουμίκων τοῦ Δα-
γεστάν, παρίστα καὶ ἦττονα ἐρείπια ἢ ἡ ἀνατολικὴ
Γεωργία ἢ Καχετία, ὅπου ἐδέσποζεν ὁ κατῆρ τῆς Ἐλέ-
νης Γεώργιος μετὰ τὸν Συμεῶνα, αἰχμαλωτισθέντα ὑπὸ

1598—604.

των Τούρκων, ἔχων ὑποτελεῖς ἡγεμονίσκους, πολυάριθμον αὐλήν, μεγιστάνους καὶ Ἐπισκόπους· ὑποδεξάμενος δὲ τὸν Τατίσεβ ἐν σκηναῖς, ἤκουσεν εὐγνωμόνως τῶν πρὸς αὐτὸν προτάσεων, ὅπως ὑποταγῇ τῇ Ῥωσσίᾳ καὶ πέμψῃ μετ' αὐτοῦ εἰς Μόσχαν τὴν Ἑλένην καὶ τὸν ἐγγύτατον συγγενῆ, τὸν νέον πρίγκιπα Χοσδρόην, ὅπως συνάψωσι συγγένειαν πρὸς τὸν Τσάρον, εἰ ἦσαν ἄξιοι προσέθηκε δ' ὁ πρόθυμος πρεσβευτής· « Ἡ τιμὴ αὕτη » ἐστὶ μέγιστη διό ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς » Σουηδίας, Δανίας καὶ Γαλλίας ἐπεζήτησαν θερμῶς » αὐτήν. » Ἡ τύχη τοῦ Ἀλεξάνδρου κατεφόβει τὸν Γεώργιον· ἀλλ' ὁ Τατίσεβ ἐβεβαίωσεν αὐτὸν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπώλετο ὑπὸ τῆς διπλῆς αὐτοῦ, ἐπιθυμῶν ὑπηρετεῖν συγχρόνως δυοῖς κυριάρχεις, χριστιανῶ καὶ μουσουλμάνῳ, καὶ ἐξοργίζων ἀμφοτέρους· εἶπε δέ· « Ἐπιθυμῶν ὁ Ἀλέξανδρος εὐαρεστεῖν τῷ Ἀββᾶς, οὐδό- » λως παρέσχεν ἡμῖν στρατὸν πρὸς καταστροφὴν τοῦ » Σαβκάλου, κατέλιπε δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν Περσίᾳ καὶ » ἐπέτρεψεν αὐτῷ δεχθῆναι τὴν μωαμεθανικὴν θρη- » σκεῖαν, τούτέστιν ἀκονῆται τὸ ξίφος κατὰ τοῦ πατρὸς » καὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἐγγονον » αὐτοῦ ἐπεμψεν ἐκεῖσε, μαθὼν ὅτι ὁ Τσάρος ἐβουλεύετο » ἵνα ἐκδῶ αὐτῷ τὴν θυγατέρα Ξενίαν, ἐπειδὴ ἐφοβήθη » μὴ ὁ Τεῖμουράσος λάβῃ τὴν Γεωργίαν εἰς προῖκα τῆς » βασιλόπαιδος· ἀλλ' ὁ μέγας ἡμῶν Τσάρος ἐδύνατο » ἐνδοῦναι εἰς ἀποχωρισμὸν τῆς θυγατρὸς χάριν τοῦ » πενιχροῦ θρόνου τῆς Ζαγέμης, κατέχων ἐν τῇ ἰδίᾳ » πατρίδι πολλὰς ἐπιφανεστάτας ἡγεμονίας, ὅπως δῶ » εἰς κληρουχίαν τῷ προσφιλεῖ γαμβρῷ; Ὁ Ἀλέξαν- » δρος ἔπεσεν, ἐπειδὴ οὐκ ἦν εὐθὺς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν » καὶ ἀνάξιός τῆς ἰσχυρᾶς προστασίας αὐτῆς. » Τεσσα-

1598—604. ράκοντα τοξόται τῆς Μόσχας ἔσωσαν τὴν Ζαγέμαν· διὸ ὁ μὲν Τατίτσεβ ἀνεδέχθη ἵνα πέμψῃ ἀμέσως εἰς Καρταλινίαν ἑκατὸν πεντήκοντα τῶν ἀρίστων πολεμιστῶν τοῦ φρουρίου Τέρσκου ὡς προπορείαν πρὸς φρούρησιν τοῦ μέλλοντος γαμβροῦ τοῦ Βορίση, ὁ δὲ Γεώργιος μετὰ ἱερῶν τελετῶν ὠμολόγησεν ἑαυτὸν ὑποτελεῖ τῆς Ῥωσσίας. Ἐπιθυμῶν δὲ τότε, ὡς οὐδέποτε, τὴν πρὸς τὸν Τσάρον ἀγχιστείαν, προσήγαγε τῷ Τατίτσεβ τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην εἰπών· « Παραδίδομαι τῇ Ῥωσσίᾳ μετὰ τοῦ βασιλείου καὶ τῆς ψυχῆς μου. Ὁ Χοσδρόης συνανετράφη μοι ὑπὸ τῆς μητρὸς μου· ἔστι δ' ἔμοι ἀντὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐν τοῖς πολεμικοῖς· ἐκστρατεύοντος δ' αὐτοῦ, μένω ἡσυχος ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἐχω δύο τέκνα, ὧν ὁ μὲν υἱὸς ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς μου, ἡ δὲ θυγάτηρ, ἡ καρδιά μου· εἰσὶ δὲ ἡ παρραμυθία μου ἐν ταῖς δυστυχίαις τῆς πατρίδος· ἀλλ' οὐδόλως ἐναντιοῦμαι τῷ γάμῳ τῆς Ἑλένης, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καὶ ὁ κυριάρχης τῆς Ῥωσσίας οὕτω προστάττουσιν. » Ὁ Τατίτσεβ ἐν τῇ πρὸς τὸν Τσάρον ἀναφορᾷ ἔλεγεν· « Ὁ Χοσδρόης ἄγει τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας· ἐστὶν ὑψηλὸς καὶ κομψός· καλὸς τὴν ὄψιν, ἀλλὰ ὑπόμελῆς· τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει λαμπροὺς καὶ ὑποφαίους καὶ τὴν ῥίνα γρυπὴν, τὴν κόμην δασεῖαν καὶ ξανθὴν, τὸν μύστακα λεπτὸν καὶ κείρει ἤδη τὸ γένειον· εὐλαλὸς ὧν γινώσκει καὶ τὴν Τουρκικὴν καὶ Ἰβηρικὴν γλῶσσαν· ἐνὶ λόγῳ καλὸς μὲν, ἀλλ' οὐχὶ κάλλιστος· ἴσως ἀρέσει, ἀλλ' ἀβέβαιον τοῦτο. Τὴν δ' Ἑλένην εἶδον ἐν σκηνῇ παρὰ τῇ βασιλίσσει, καθημένην ἐν μέσῳ τῆς μητρὸς καὶ προμήτορος ἐπὶ χρυσοῦ τάπητος καὶ προσκεφαλαίου, μαργαρίταις πεποικιλμένου, καὶ φέρουσαν χιτῶνα ἐκ σιρίχνου καὶ

» πῖλον πολυτίμοις λίθοις κεκοσμημένον. Ὁ πατήρ, ^{1598—604.}
 » παραγγείλας αὐτῇ ἵνα ἐγερθῆ καὶ ἀφέλῃ τὸν χιτῶνα καὶ
 » τὸν πῖλον, ἔλαβε τὸ μέτρον αὐτῆς διὰ καλάμου, ὃ περ
 » ἔδωκέ μοι ὅπως συγκρίνω αὐτὸ πρὸς τὸ ἐγχειρισθέν μοι
 » ὑπὸ τοῦ κυριάρχου μου. Ἡ Ἑλένη ἐστὶν ὠραία,
 » οὐχὶ δὲ λίαν λευκὴ, ἀλλὰ ψιμυθιοῦται· τοὺς ὀφθαλ-
 » μούς ἔχει μέλανας, τὴν ῥίνα μικρὰν καὶ τὴν κόμην
 » βεβαμμένην· καὶ εὐθεῖα μὲν τὸ σῶμα, ἀλλ' ἰσχυρο-
 » τάτη διὰ τὴν νεότητά, ἐπειδὴ μόλις ἐστὶ δεκαετῆς,
 » τὸ δὲ πρόσωπον αὐτῆς ἰσχυρόν. Ὁ πρεσβύτερος ἀδελ-
 » φὸς τῆς Ἑλένης ἐστὶν εὐμορφότερος. » Ὁ Τατίσεβ
 ἠθέλησεν ἵνα ἀγάγῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Μόσχαν τὴν νύμ-
 φην καὶ τὸν γαμβρὸν λέγων, ὅτι ἡ Ἑλένη μέχρι τῆς
 ἐνηλικιότητος διαμενεῖ παρὰ τῇ Τσαρίνᾳ Μαρίας, ὅπου
 μαθήσεται τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ Ῥωσσικὰ ἔθιμα· ἀλλ'
 ὁ Γεώργιος, ἐπιτρέψας τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Χοσδρόη,
 ἐκράτησε παρ' ἑαυτοῦ τὴν θυγατέρα μέχρι νέας πρε-
 σβείας τοῦ Τσάρου, ἀποφυγὼν οὕτω τὰ δάκρυα ματαίου
 ἀποχωρισμοῦ, ἐπειδὴ ἡ Ἑλένη οὐχ εὗρισκεν ἐν Μόσχᾳ
 τὸν ἀτυχῆ μνηστῆρα Θεόδωρον. Ὁ Τατίσεβ κατέλι-
 πεν ἐξ ἀνάγκης ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Σόνα καὶ αὐτὸν τὸν
 Χοσδρόην χάριν τῆς ἀσφαλείας τούτου, ἐπειδὴ ἔμαθε
 τὰ συμβεβηκότα τοῦ Δαγεστάν, ὅπου οἱ Τοῦρκοι ἔλαβον
 δίκην πολλαπλάσιον τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ κατορθωμάτων τῶν
 Μοσχιῶν τοξοτῶν καὶ ὅπου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐστέρη-
 σαν ἡμᾶς πάντων, πλὴν τῆς πολεμικῆς δόξης.

*Ολεθρὸς τῶν
 Ῥώσων ἐν Δα-
 γεστάν.

Αἱ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν σχέσεις τῆς
 Ῥωσσίας ἦσαν παράδοξοι. Εἶδομεν ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου
 τοῦ Τούρκου πολιιορχοῦντας τὸ Ἄστραχάνιον ἄνευ
 κηρύξεως πολέμου, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ Θεοδώρου
 ἐλθόντας εἰς τὴν Μόσχαν ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς Κρι-

1598—604· μαίας, καὶ ὅμως οἱ Τσάροι ἐβεβαίουν ἔτι τοὺς σουλ-
 τάνους περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς φιλίας, ὑποκρινόμενοι ὅτι
 ἀποροῦσιν ἐπὶ τοῖς ἐχθρικοῖς τούτοις ἔργοις ὡς ἐκ πλά-
 νης ἢ παρανοήσεως πραττομένοις. Ὁ Σαβκάλος, ὠθού-
 μενος ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων καὶ ματαίως
 ἀναμένων ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ Ἀββάς, ἐθήρευσε τὴν
 προστασίαν Μωάμεθ τοῦ Γ', ὃς τις καὶ ἐκέλευσε τοὺς σα-
 τράπας τῆς Δερβέντ καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν ἐκβαλεῖν
 τοὺς Ῥώσσοις τοῦ Δαγεστάν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι, ἐνωθέντες
 μετὰ τῶν Κουμίκων τῶν Λεσγίνων καὶ Ἀθάρων, προσ-
 ἤγγισαν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1605 πρὸς τὸν Κοϊσάν, ὅπου
 ἦρχεν ὁ πρίγκιψ Βλαδίμιρος Δολγορούκης μετ' ὀλίγων
 στρατευμάτων· διότι τὰ διαχειμάσαντα ἐν Ἀστραχανίᾳ
 ἀπῆσαν ἔτι. Διὸ ὁ Δολγορούκης, πυρπολήσας τὸ φρού-
 ριον καὶ ἐπιβάς πλοίων, κατέπλευσεν εἰς τὸ φρούριον
 Τέρσκου (74). Οἱ σατράπαι ἐπολιόρχησαν ἐν Τάρκῃ
 τὸν Βουτουρλίν· ὁ δὲ, καὶ τοι προβεβηκώς τὴν ἡλικίαν,
 ἐφημίζετο ὡς ἀνδρείος· ἀλλ' ἀπομαχόμενος ἀπ' ἀτελοῦς
 ἔτι φρουρίου, ἀπέβαλλε πολλοὺς ἀποκρούων τὰς ἐφό-
 δους. Τέλος μέρος μὲν τοῦ τείχους κατέρβρευσε, λιθό-
 δομος δὲ πύργος ἀνερρίφθη εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τῶν ἐκ-
 λεκτῶν τοξοτῶν τῆς Μόσχας (75). Καὶ ἀπεμάχετο μὲν
 ἔτι ὁ Βουτουρλίν, ἀλλὰ βλέπων τὸ ἀδύνατον τῆς σωτηρίας
 τῆς πόλεως καὶ διστάζων ἐπὶ πολὺ ὅπως ἀκούσῃ τῶν
 προτάσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἔγνω παρὰ τὴν γνώμην τῶν
 συστρατιωτῶν ἵνα σώσῃ τοῦλάχιστον τὴν φρουράν. Αὐ-
 τὸς δ' ὁ πρῶτος Τοῦρκος στρατηγός, ἀπελθὼν εἰς τὴν
 σκηνὴν αὐτοῦ, ὅπου εὐωχήθη, ὤμοσεν ὅτι ἐπιτρέψει
 τοῖς Ῥώσσοις ἀποχωρῆσαι μετὰ τιμῆς καὶ πάντων τῶν
 πρὸς πόλεμον, χορηγήσει δὲ καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἐφό-
 δια· ἀλλ' οἱ ἄπιστοι Κουμῖκοι, ἀφέντες αὐτοὺς διοδοεῖ-

σαι ἀπὸ τοῦ φρουρίου μέχρι τῆς ἐρήμου, αἴφνης περι- 1598—604.
 κύκλωσαν αὐτοὺς καὶ ἤρξαντο φρικώδους σφαγῆς. Ἄνα-
 φέρεται ὅτι οἱ ἀγαθοὶ Ῥῶσσοι, ἐκδιδόμενοι προθύμως
 εἰς ἔνδοξον θάνατον, συνεπλάκησαν ἐπὶ πολὺ πρὸς ἐπι-
 θούλους καὶ θηριώδεις ἐχθροὺς καὶ ἐπολέμησαν συστα-
 δὸν εἰς πρὸς τρεῖς, φοβούμενοι μᾶλλον τὴν δουλείαν ἢ
 τὸν θάνατον. Ὁ πρῶτος πεσὼν παρὰ τῷ πατρὶ ἦν ὁ
 υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Βουτουρλιν, νέος εὐειδῆς, εἶτα δ' ὁ
 γηραιὸς πατὴρ αὐτοῦ, ἔπειτα ὁ Πλεστσέιβ μετὰ τῶν δύο
 υἱῶν, ὁ στρατηγὸς Πόλεβ, καὶ πάντες τέλος, πλὴν τοῦ
 πρίγκιπος Βαχτεριάροβ καὶ ἄλλων ὀλίγων, αἰχμαλωτι-
 σθέντων ὡς νεκρῶν, ἀλλ' ἀπελευθερωθέντων μετὰ ταῦτα
 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Ἡ δυστυχὴς αὕτη μάχη, καὶ τοι
 ἔνδοξος τοῖς ἠττηθεῖσιν, ἐστέρησεν ἡμᾶς ἑξακισχιλίων
 ὡς ἑπτακισχιλίων ἀνδρῶν καὶ ἐξηφάνισεν ἐπὶ ἑκατὸν
 δεκαοκτῶ ἔτη τὰ ἔχνη τῆς Ῥωσσοικῆς δεσποτείας ἐν
 Δαγεστάν.

Ὁ Τατίτσεβ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥωσσίαν ἐπὶ νέας ἤδη
 βασιλείας (76)· ὁ δὲ Βορίσης, μὴ προλαβὼν ἵνα μάθῃ
 ὅτι πατραλοίας μουσουλμάνος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον
 τῆς Ἰβηρίας, ἔμεινε μέχρι δυσμῶν τοῦ βίου φίλος τοῦ
 Ἀββάς, ὃν ἐβλεπεν ὡς φοβερόν πολέμιον τοῦ ἐπικιν-
 δύνου ἡμῶν ἐχθροῦ σουλτάνου, καθ' οὗ προθύμως ἐξη-
 γείρομεν τὴν τε Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην.

Καὶ ἐν ταῖς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν διαπραγματεύσεσιν ὁ
 Βορίσης ἐδείκνυε τὴν ἐπιθυμίαν πασῶν τῶν χριστιανι- ^{Φιλία πρὸς}
 κῶν δυνάμεων, ὅπως ἐπαναστῶσιν ὁμοθυμαδὸν κατὰ ^{τὴν Ἀγγλίαν,}
 τῆς Πύλης, γράψας πρὸς τὴν Ἐλισάβετ· «Οὐ μόνον
 » οἱ πρέσβεις τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς Ῥώμης (77),
 » ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄλλοδαποὶ περιηγηταὶ ἐβεβαίω-
 » σαν ἡμᾶς, ὅτι συνωμολόγησας συμμαχίαν πρὸς τὸν

1598—604.

» σουλτάνον· ἠπορήσαμεν καὶ οὐδόλως ἐπιστεύσαμεν·
 » διότι οὐδέποτε ἔση φίλος τῶν ἐχθρῶν τῆς χριστιανω-
 » σύνης, καὶ βέβαιός εἰμι ὅτι ἐνωθήσῃ μετὰ τῆς κοινῆς
 » συμμαχίας τῶν χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης ὅπως τα-
 » πεινωθῇ ἡ ἀλαζονεία τῶν ἀπίστων. Σκοπὸς ἄξιός σου
 » καὶ πάντων ἡμῶν. » Ἄλλ' ἡ Ἐλισάβετ ἀπέβλεπε μό-
 νον εἰς τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐθε-
 ράπευε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Τσάρου ἀποδεικνύουσα με-
 γάλῃ πρὸς αὐτὸν τιμῇ. Διὸ τὸν εὐγενῆ Μικουλίν,
 ἡμέτερον πρεσβευτὴν, ὑπεδέξαντο ἐν Λονδίῳ διαφερόν-
 τως· διότι διαπλέοντος τούτου τὸν Τάμεσιν τῇ 18 Σεπ-
 τεμβρίου 1600 τὸ φρούριον καὶ ὁ λιμὴν ἐπυροβόλει, ὀ-
 χουμένου δ' ἐπ' ὀχλήματος τῆς Ἐλισάβετ, προεπέμπετο
 ὑπὸ τριακοσίων εὐγενῶν ἰππέων, δημαρχικῶν παρέδρων
 καὶ ἐμπόρων, φερόντων πολυτελῆ ἐνδύματα καὶ χρυσᾶς
 ἀλύσεις (78). Αἱ δ' ὁδοὶ ἔπληθον θεατῶν. Ὁ ἐπιφανὴς
 ξένος κατώκησε τὸν κάλλιστον ξενῶνα τοῦ Λονδίνου, δια-
 κονούμενος ὑπὸ τῶν θεραπόντων τῆς βασιλείσης, ἣτις
 ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν ἐκ τοῦ γαζοφυλακίου τρυβλία καὶ ἀρ-
 γυρᾶ σκευῆ. Μαντευόμενοι οἱ Ἄγγλοι καὶ τὴν ἐλαχίστην
 ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἔσπευδον πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Ὁ
 πρεσβευτὴς ἐπολιτεύθη συνετῶς καὶ περισκευημένως,
 εὐχαριστῶν ἐπὶ ταῖς πρὸς αὐτὸν φιλοφρονήσεσι καὶ οὐ-
 δέποτε ἀπαιτῶν τι. Παραστάντος δ' αὐτοῦ ἐν Ῥιχμόνδῃ
 τῇ 14 Ὀκτωβρίου, ἡ Ἐλισάβετ ἐγερθεῖσα προέβη μικρὸν
 πρὸς προὔπαντησιν καὶ συνεχάρη ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον
 ἀναβάσει τοῦ Βορίση, προσφιλοῦς αὐτῇ ἀδελ-
 φοῦ καὶ ἀνέκαθεν εὐμενοῦς τοῖς Ἄγγλοις. Εἰποῦσα δὲ ὅτι καθ' ἐκάστην ἐδέετο τοῦ Θεοῦ
 ὑπὲρ αὐτοῦ, προσέθηκεν ὅτι εἶχε μὲν φίλους ἐν τοῖς
 κυριάρχαις τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' οὐδένα ἠγάπα ἐκ ψυ-

χῆς τοσοῦτον, ὅσον τὸν τῆς Ῥωσσίας, καὶ ὅτι ἡ μεγί- 1598—604.
στη τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς ἦν τὸ ἐκπληροῦν τὴν θέλησιν
αὐτοῦ. Ὁ Μικουλὶν ἐδείπνησε παρὰ τῆ βασιλίσσης, καὶ μό-
νος ὑπῆρξεν ὁ συνδαιτυμῶν αὐτῆς· διότι οἵτε Λόρδοι
καὶ οἱ ἐπιφανεῖς ἄρχοντες ἴσταντο ὄρθιοι. Ἀναστᾶσα
δὲ ἡ Ἐλισάβετ προέπειεν ὑπὲρ τῆς υγείας τοῦ
Βορίση.

Ὁ ἡμέτερος πρεσβευτῆς, προσκληθεὶς ἰδεῖν πᾶν τὸ
ἀξιοθέατον, παρέστη εἰς ἵπποτικὸν ἀγῶνα κατὰ τὴν ἐπέ-
τιον ἡμέραν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῆς Ἐλισά-
βετ, εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Τάγματος, τουτέστι τὴν τοῦ Ἀγ.
Γεωργίου, εἰς τὴν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Παύλου
ἱεροπραξίαν καὶ εἰς τὴν νυκτὸς εἰς Λονδίνον εἰσο-
δὸν τῆς βασιλίσσης, ἠχουσῶν τῶν σαλπύγγων καὶ
τῆς πόλεως φωτιζομένης, μετὰ πάντων τῶν πατρι-
κίων καὶ αὐλικῶν, διὰ μέσου ἀναριθμητοῦ πλήθους, πλή-
ρους ἀγάπης καὶ προθυμίας πρὸς τὴν κυριάρχη.

Ἡ Ἐλισάβετ ἠὐχαρίσκει πανταχοῦ τῷ Μικουλὶν
ὡς παρόντι, καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις πρὸς αὐτὸν συνδια-
λέξεσιν ἐπῆνει πάντοτε τὸν τε Βορίσην καὶ τοὺς Ῥωσ-
σους. Ὁ δὲ πρεσβευτῆς, ὑπερηδόμενος ἐπὶ τῇ εὐνοίᾳ,
ἤρπασεν ἠδέως τὸν καιρὸν, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ὑπὲρ
αὐτῆς προθυμίαν. Καὶ δὴ τῇ 18 Φεβρουαρίου 1601,
ἡμέρα φοβερᾶ τῷ Λονδίνω, ὅτε ὁ δυστυχῆς Ἐσέξ, τολ-
μήσας κηρυχθῆναι ἐπαναστάτης, ἐπορεύετο μετὰ πεν-
τακοσίων ἀνδρῶν πρὸς ἄλωσιν τοῦ φρουρίου, πᾶσαι δὲ
αἱ ὁδοὶ ἦσαν πεφραγμέναι δι' ἀλύσεων καὶ ἐπληροῦντο
στρατιωτῶν καὶ ἐνόπλων πολιτῶν, ὁ Μικουλὶν, ἐνωθεὶς
μετὰ τῶν πιστῶν Ἀγγλων, συνεξωπλίσθη πρὸς σω-
τηρίαν τῆς Ἐλισάβετ. Ἡ γενναιότης αὕτη κατέθελξε
τὴν βασιλίσσαν, ἥτις μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ἐπανα-

1598—604. στάσεως ἔγραψε τῷ Τσάρῳ ἐγκωμιάζουσα τὸ θάρρος τοῦ πρεσβευτοῦ. Ἐνὶ δὲ λόγῳ ἡ πρεσβεία αὕτη συνέσφιξε μᾶλλον τὴν ὑπάρχουσαν ἤδη μεταξύ τοῦ Βορίση καὶ τῆς βασιλίσσης ἰδίαν φιλίαν.

Ἡ Ἐλισάβητ, ἐχθρὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ἀπηρέσκετο, ὡς ὁ Βορίσης, εἰς τὴν νέαν σταυροφορίαν ἢ κοινὴν συμμαχίαν πασῶν τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ἐβεβαίωσεν αὐτὸν, ὅτι οὐδέποτε διανοήθη βοηθῆσαι τῷ σουλτάνῳ καὶ ὅτι ἤϋχετο εἰλικρινῶς ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν χριστιανῶν. Ἀλλὰ ὁ Τσάρος ὑπώπτευσεν· διότι ἤκουεν ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐβοήθει τῷ Σιγισμούνδῳ κατὰ τὸν πρὸς τὸν κυβερνήτην τῆς Σουηδίας πόλεμον· ἡ Ἐλισάβητ ὁμως ἐσπούδασεν ἰν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ θρησκεία καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπέταττον αὐτῇ δειχθῆναι ὑπὲρ τοῦ Καρόλου. Ἀρκεσθεις οὖν ταῖς ἐξηγήσεσι ταύταις ὁ Βορίσης, ἐχορήγησε νέας προνομίας πρὸς τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ Ἀγγλοὺς ἐμπόρους ὅπως ἐμπορεύωνται ἀτελῶς, καὶ ὑπεδέξατο φιλοφρονέστατα τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἐλισάβητ Ῥιχάρδον Λῆ (79), οὗ πρῶτιστος σκοπὸς ἦν ὅπως βεβαιώσῃ τὴν πρὸς τὸν Τσάρον φιλίαν καὶ ἐπαινέσῃ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ. Ἀναχωρῶν δὲ ἐκ Ῥωσσίας, ὁ Λῆ ἔγραψε πρὸς αὐτὸν·

« Ἡ οἰκουμένη πληροῦται τῆς δόξης σου, ἐπειδὴ, ὦν ὁ
 » κραταιότατος τῶν μοναρχῶν, στέργεις τοῖς ἰδίοις
 » κτήμασι, μὴ ἐπιθυμῶν ἀλλοτρίων. Οἱ ἐχθροὶ σου ἐπι-
 » θυμοῦσιν εἰρηνεύειν πρὸς σὲ ἐκ φόβου, οἱ δὲ φίλοι συμ-
 » μαχοῦσιν ἐξ ἀγάπης καὶ πίστεως. Εἰ πάντες οἱ κυ-
 » ριάρχαι τῆς χριστιανωσύνης ἐφρόνουν ὡς σὺ, ἡ Εὐ-
 » ρώπη εἰρήνευε, καὶ οὔτε ὁ σουλτάνος, οὔτε ὁ Πάπας
 » ἐδύναντο ταραττεῖν τὴν ἡσυχίαν αὐτῆς. »

Μαθοῦσα ἡ Ἐλισάβητ ὅτι ὁ Βορίσης διανοεῖτο ἵνα

συζεύξη τὸν υἱὸν, προέτεινεν αὐτῷ τῷ 1603 νέαν τινὰ 1598—604.
 ἑνδεκαετῆ Ἀγγλίδα, καλλίστην καὶ εὐφροσνῆ, ὑπισ-
 χνουμένη ὅτι παραχρῆμα πέμψει οὐ μόνον αὐτῆς τὴν
 εἰκόνα, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων, καὶ ὅτι ἐπεθύμει πρὸ
 πάντων ἵνα ἕως τότε ὁ Τσάρος μὴ ζητήσῃ ἄλλην γυναῖκα
 ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Θεοδώρου. Ἀλλ' ὁ Βορίσης ἠρώτησε, τίς ἦν
 ἡ μέλλουσα νύμφη, καὶ εἰ ἦν συγγενῆς τῆς βασιλίσσης,
 βεβαιῶν αὐτὴν, ὅτι πολλοὶ μεγάλοι κυριάρχαι ἐθή-
 ρεον ὑπὲρ τῶν υἱῶν αὐτῶν τὴν τιμὴν ταύτην τῆς κη-
 δεστείας. Ἡ τελευταῖα τῆς βασιλίσσης ταύτης, περικλεεσά-
 τῆς ἐν τῇ Βρετανικῇ ἱστορίᾳ, ἀξιομνημονεύτου δὲ καὶ ἐν τῇ
 ἡμετέρᾳ διὰ τὴν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν πολυχρόνιον φιλίαν,
 διέλυσε τὴν διαπραγματεύσειν τοῦ γάμου τούτου, ἀλλ'
 οὐδόλως διέκοψε τὰς πρὸς τὸν Τσάρον σχέσεις τῆς Ἀγ-
 γλίας· διότι ὁ νέος βασιλεὺς Ἰάκωβος ὁ Α' (80) ἀνήγ-
 γειλε ταχέως πρὸς τὸν Βορίσην τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας
 ἔνωσιν τῆς Σκωτίας, γράψας· « Κληρονομήσας τὸν
 » θρόνον τῆς θείας μου, ἐπιθυμῶ κληρονομησάτω καὶ τὴν
 » πρὸς αὐτὴν φιλίαν σου. » Ὁκτωβρίῳ δὲ μηνὶ ὁ πρε-
 σβευτὴς τοῦ Ἰακώβου Θωμᾶς Σμιτ προσήνεγκεν ὡς δῶ-
 ρον τῷ Βορίση μεγαλοπρεπὲς ὄχημα καὶ ἀργυρᾶ τινὰ
 ἀγγεῖα (81), εἰπὼν· « Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας καὶ
 » Σκωτίας, ἰσχυρὸς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, ἰσχυρότε-
 » ρος δὲ διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων, ἐπιδιώκει τὴν
 » φιλίαν μόνον τοῦ κυριάρχου τῆς Ῥωσσίας· διότι πάν-
 » τες οἱ ἄλλοι μονάρχαι τῆς Εὐρώπης θηρεύουσι τὴν
 » τοῦ Ἰακώβου· ὅτι εἶχε διττὸν δικαίωμα πρὸς τὴν ἀ-
 » γάπην ταύτην, ζητῶν αὐτὴν, τὴν μνήμην τῆς Μεγά-
 » λης Ἐλισάβετ καὶ τοῦ γυναικαδέλφου αὐτοῦ, τοῦ ἀει-
 » μνήστου Ἰωάννου, δουκὸς τῆς Δανίας, ὃν ὁ Τσάρος
 » περιπαθῶς ἠγάπησε καὶ πικρῶς ἐθρήνησε. » Ὁ Βορί-

1598—604. σης ἀπεκρίθη, ὅτι οὐδένα κυριάρχην ἠγάπησε τοσοῦτῳ, ὅσω τὴν Ἑλισάβετ, καὶ ὅτι ἐπεθύμει διατελεῖν εἰσαεὶ φίλος τῶν Ἀγγλων. Πλὴν δὲ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐμπορεύεσθαι ἀτελῶς ἐν πάσαις ταῖς ἡμετέραις πόλεσιν, ὁ Ἰάκωβος ἀπήτει ὑπὲρ τῶν Ἀγγλων τὴν διὰ τῆς Ῥωσσίας διάβασιν εἰς Περσίαν καὶ Ἰνδικὴν καὶ ἄλλας χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ἕπως ἀνακαλύψωσιν ὁδὸν εἰς τὴν Σινικὴν συντομωτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν τῆς κατὰ θάλασσαν γνωστῆς αὐτοῖς, οἵτινες περιέπλεον τὸ Εὐελπι ἀκρωτήριον· προσέθηκε δὲ, ὅτι τοῦτο ἦν συμφέρον τῇ τε Ἀγγλίᾳ καὶ Ῥωσσίᾳ, ἐπειδὴ ὁ μετακομιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐμπόρων ἀπὸ χώρας εἰς χώραν πλοῦτος ἐφθείρετο. Οἱ εὐπατρίδαι ἐβεβαίωσαν τὸν πρεσβευτὴν, ὅτι τὰ δοθέντα ὑπὸ τοῦ Τσάρου τοῖς ἐμπόροις τοῦ Λονδίνου προνομιοῦχα γράμματα ἔμενον ἐν ἰσχύϊ· ἀλλ' ἀνήγγειλαν αὐτῷ, ὅτι κρατερός πόλεμος ἐφθείρε τὰ περὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν· ὅτι ὁ Ἀββᾶς ἐστράτευεν εἰς Δερβέντ, Βακοῦ καὶ Σαμαχᾶν, καὶ ὅτι νῦν ἦν ἀδύνατον τῷ Τσάρῳ ἐπιτρέψαι ταῖς Ἀγγλοῖς ἀπελθεῖν ἐκεῖσε διὰ τοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους. Μετὰ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ὁ Σμιτ ἀνεχώρησεν ἐκ Μόσχας τῇ 20 Μαρτίου 1605. Οὐδεὶς δὲ λόγος ἐγένετο περὶ πολιτικῆς συμμαχίας μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας· διότι μόνῃ ἡ ἐμπορία, ὠφελούσα ἀμφοτέρα τὰ ἔθνη, διετῆρει τὴν πρὸς ἀλληλα φιλίαν.

Ὁ Βορίσης, καίπερ προστατεύων ἰδίᾳ τῆς ἐμπορίας ταύτης, ὡς σπουδαιοτάτις τῇ Ῥωσσίᾳ, οὐδόλως ὁμως ὤκνησεν ἵνα παραχωρήσῃ νέα δικαιώματα καὶ τοῖς Γερμανοῖς ἐμπόροις. Ἡ ὁμοσπονδία, μὴ ἀρκουμένη ταῖς ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου δοθείσαις προνομίαις, ἐπεμφεν εἰς Μόσχαν τὸν πολιτάρχην τῆς Λουβέκης Ἑρμέρσον καὶ τρεῖς δημαρχικοὺς συμβούλους καὶ τὸν ἴδιον γραμμ

ματέα, οἵτινες τῇ 3 Ἀπριλίου 1603 προσήνεγκον δώ-^{1598—604.}
ρον πρὸς τὸν Τσάρον καὶ τὸν υἱὸν τούτου δύο ἀργυρᾶ
κεχρυσωμένα ἀγάλματα, τὴν Ἀφροδίτην καὶ Τύχην,
δύο μεγάλους ἀετούς, δύο ἵππους, λέοντα, μονόκερων,
βινόκερων, ἔλαφον, στρουθοκάμηλον, πελεκᾶνα, γρύπα
καὶ ταῶν (82)· ὑπεδέξαντο δὲ τοὺς ἐμπόρους ἐν Μόσχᾳ
ὡς ἐπιφανεῖς πρέσβεις, ἐσιάσαντες αὐτοὺς ἐν χρυσοῖς τρυ-
βλίοις. Οἱ ἔμποροι οὗτοι ἔδωκαν ἀναφορὰν πρὸς τοὺς εὐ-
πατρίδας ἐν ὀνόματι τῶν πεντήκοντα καὶ ἐννέα
ὁμοσπόνδων πόλεων, γεγραμμένην πιθανῶς καὶ ταπει-
νῶς, λέγουσαν ὅτι ἡ ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν παλαιὰ ἐμπο-
ρία αὐτῶν ἤρξατο οὐχὶ ἀπὸ ἐτῶν, ἀλλ' ἀπ' αἰώνων ὅτι
κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ὅτε οἱ Ἄγγλοι, οἱ
Ὀλλανδοὶ καὶ οἱ Γάλλοι μόλις ἐγίνωσκον τὸ ὄνομα τῆς
Ῥωσσίας, ἡ Ὀμοσπονδία ἐπόριζεν αὐτῇ πᾶν τὸ ἀναγ-
καῖον καὶ ἀρεστὸν τῷ βίῳ, καὶ ὅτι ἀπήλαυεν ἀνέκαθεν
τῆς εὐνοίας τῶν κραταιῶν προγόνων τοῦ Τσάρου, χο-
ρηγούντων αὐτῇ δικαιώματα καὶ ἰδίας προνομίας. Ἦτει
οὖν ἡ Ὀμοσπονδία τὴν ἀπόδοσιν τῶν προνομίων τού-
των· καὶ ἐξυμνοῦσα τὸν Βορίσην, ἐπεθύμει τυχεῖν ἀτε-
λοῦς ἐμπορίας καὶ τῆς ἀδείας τοῦ ἐμπορεύεσθαι ἐλευθέ-
ρως ἐν τοῖς λιμέσι τῆς ἀρκτώχης θαλάσσης, ἐν Κολμο-
γόρω καὶ Ἀρχαγγέλω, καὶ τῆς παραχωρήσεως ἀγορᾶς
ἐν Νοβογορόδω καὶ Ησκόβω καὶ Μόσχᾳ, ὡς καὶ τοῦ ἀρ-
χαίου δικαιώματος τοῦ ἔχειν ἰδίους ναοὺς· προσέτι δὲ
ἤτει ἵππους πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων ἀπὸ
τόπου εἰς τόπον, κτλ. Ἄλλ' ὁ Τσάρος ἀπεκρίνατο ὅτι ἐν
Ῥωσσίᾳ ἐδασμοφόρου οἱ ἔμποροι τοῦ αὐτοκράτορος,
τῶν βασιλέων τῆς Ἰσπανίας, Γαλλίας, Λιθουανίας καὶ
Δανίας· ὅτι καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ὁμοσπόνδων πόλεων ὤ-
φειλον τελεῖν ὡσαύτως φόρον, ὡς πάντες, ἀλλ' ὅτι εἰς

1598—604.

δειγμα εὐνοίας οἱ κάτοικοι τῆς Λουβέκης τελέσουσι μόνον τὸ ἥμισυ αὐτοῦ· διότι οἱ ἄλλοι Γερμανοὶ ὑπεῖχον διαφόροις κυριάρχαις, πρὸς οὓς οὐδὲν ἠνάγκαζεν ἡμᾶς εἰς ἀφιλοκέρδειαν. Ὁ Βορίσης προσέθηκεν, ὅτι μόνον οἱ τῆς Λουβέκης κάτοικοι ἀπαλλαγῆσονται πάσης ἐξετάσεως τοῦ τελωνείου, δηλοῦντες καὶ ἐκτιμῶντες αὐτοὶ οὗτοι τὰ ἴδια ἐμπορεύματα κατὰ συνείδησιν· ὅτι ἐπιτρέπεται τῇ Ὁμοσπονδίᾳ ἐμπορεύεσθαι ἐν Ἀρχαγγέλω καὶ ἀγοράζειν ἢ κατασκευάζειν ἀγορὰς ἐν Νοβογορόδω, Πσχόβω καὶ Μόσχα ἰδία δαπάνη, οὐχὶ δὲ βασιλικῇ· ὅτι πᾶσαι αἱ θρησκείαι εἰσιν ἀνεχταὶ ἐν Ῥωσσίᾳ, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀνέγερσις ναῶν οὔτε τοῖς δυτικοῖς, οὔτε τοῖς Λουθηρανοῖς ἐπετρέπετο, καὶ ὅτι ἠρνήθη τούτο ὁ Τσάρος καὶ τοῖς ἐπιφανεστάτοις κυριάρχαις τῆς Εὐρώπης, τῷ αὐτοκράτορι καὶ τῇ βασιλίσῃ Ἐλισάβετ, κλ. καὶ τέλος ὅτι οἱ σταθμοὶ ἰδρύθησαν ἐν Ῥωσσίᾳ οὐχὶ ὑπὲρ τῶν ἐμπόρων, ἀλλὰ μόνον ὑπὲρ τῶν ταχυδρόμων τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν πρέσβειων. Κατὰ ταῦτα συνετάχθη τῇ 5 Ἰουνίου σύμβασις, πρὸς ἣν προσετέθη, ὅτι ἡ οὐσία τῶν ἀποθνησκόντων ἐν Ῥωσσίᾳ ἀλλοδαπῶν οὐδόλως δημεύεται, ἀλλ' ἀποδίδοται ὀλόκληρος τοῖς κληρονόμοις, καὶ ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐδύναντο ἔχειν ἐν ταῖς οἰκίαις Ῥωσσικὸν οἰνόπνευμα, ζύθον καὶ ὑδρόμελι πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, πωλεῖν δὲ ἀλλοδαποὺς οἴνους μόνον κατὰ κάδους. Οἱ πρέσβεις ἀπῆλθον εἰς Νοβογόροδον μετὰ τῆς συμβάσεως ταύτης καὶ παραστάντες τῷ στρατηγῷ πρίγκιπι Βουϊνσόβ-Ροστόβσκη, ἤτησαν τόπον πρὸς ἀνέγερσιν οἰκιῶν καὶ ἐργαστηρίων· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἀνέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἰδίαν πρὸς τοῦτο διαταγὴν, ὥστε ἀποβαλόντες τὴν ὑπομονὴν ἀπῆλθον εἰς Πσχόβον, ὅπου ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι· διότι ὁ τοποτηρητὴς παρεχώρησεν αὐτοῖς παραχρῆμα

τόπον παρὰ τὸν Βελίκαν ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὅπου ἦσαν 1598—604.
 ἄλλοτε τὰ Γερμανικὰ ἐργαστήρια καὶ ὅπου ἐσώζοντο
 ἔτι ἐρείπια, μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἐμπορικῆς λαμπρό-
 τητος τῆς περικλειοῦς πατρίδος τῆς Ὀλγας. Καὶ οἱ κάτοι-
 κοι τοῦ Πσκόβου οὐχ ἤττον ἔχαιρον γινώσκοντες ἐκ πα-
 ραδόσεως τὴν ὑπάρξασαν μεταξὺ τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ
 τῆς Ὀμοσπονδίας φιλίαν· ἀλλὰ ἦν ἀδύνατον ἵνα ἐπανεέλθῃ
 τὸ παρελθὸν διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν σχέσεων τῆς Ὀμο-
 σπονδίας ταύτης πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ τοῦ Πσκόβου
 πρὸς τὴν Ῥωσσίαν.

Καταλιπὼν ἐπιτρόπους δ' Ἑρμέρσος καὶ οἱ περὶ
 αὐτὸν πρὸς παρασκευὴν πάντων τῶν ἀναγκαίων πρὸς
 σύστασιν ἀγορᾶς ἐν Νοβογορόδω καὶ Πσκόβω, ἀνήγγ-
 γειλαν ἐν Λουβέκη τὴν εὐδωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως· διὸ
 ἀπὸ τοῦ 1604 πλοῖα τοῦ Ἀμβούργου προσωρμίζοντο
 εἰς τὸν Ἀρχάγγελον.

Ἐν ταῖς πρεσβείαις τῆς Εὐρώπης ἀναφέρομεν καὶ ^{Πρεσβεῖαι τῆς}
 τὴν τῆς Ῥώμης καὶ Φλωρεντίας. Τῷ 1601 ἤλθον εἰς ^{Ῥώμης καὶ}
 Μόσχαν οἱ πρέσβεις Κλήμεντος τοῦ Η', Φραγκίσκος ^{Φλωρεντίας.}
 Κώστας καὶ Μιράνδης, ἄλλοι δὲ τῷ 1603, αἰτοῦντες
 τὴν ἄδειαν τοῦ ἀπελθεῖν εἰς Περσίαν (83). Ὁ δὲ Τσά-
 ρος ἔδωκεν αὐτοῖς πλοῖα ὅπως καταπλεύσωσι τὸν Ῥᾶ
 εἰς Ἀστραχάνιον. Ὁ δὲ Φερδινάνδος, μέγας δούξ τῆς
 Τσοσκάνης καὶ Φλωρεντίας, εἷς τῶν ἐνδόξων κυριαρχῶν
 τοῦ οἴκου τῶν Μεδίκων καὶ γενναῖος φίλος Ἑρρίκου τοῦ
 Δ', ἐπεμψε κατὰ τὸν Μάρτιον 1602 ἀξιωματικόν τινα,
 Ἀβραὰμ Λοῦσον καλούμενον, πρὸς τὸν Βορίσην, ὅπως
 προτείνῃ τὴν εἰς Ῥωσσίαν ἀποστολὴν ἀνδρῶν λογίων,
 καλλιτεχνῶν καὶ τεχνιτῶν (84), ὡς καὶ πλουσίων ἐγ-
 χωριῶν προϊόντων τῆς Ἰταλίας, ἰδίως δὲ μαρμάρων

1598—604. και πολυτίμων ξύλων κατά θάλασσαν εἰς τοὺς παρὰ τὸν Δουτναν λιμένας ἡμῶν.

Οἱ Ἕλληνας
ἐν Μόσχᾳ.

Οὐδόλως κοινωνοῦντες πρὸς Μωάμεθ τὸν Γ', οὐδὲ πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἀχμέτ τὸν Α', (85) ἐμάνθανομεν τὰ συμβαίνοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν, ἐρχομένων ἀκαταπαύστως εἰς Μόσχαν πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν καὶ φερόντων πρὸς ἡμᾶς εἰκόνας καὶ τὴν εὐλογίαν τῶν Πατριαρχῶν. Ὁ Τσάρος Ἰωάννης ἔδωκεν ἤδη τοῖς μοναχοῖς τοῦ ἐν Ἀθωνι μοναστηρίου τῶν Εἰσοδίων οἰκίαν ἐν Κιτάι-Γορόδ παρὰ τῷ μοναστηρίῳ τῶν Θεοφανείων, ὅπου διέμενον εἰ παρεπίδημοι μοναχοὶ καὶ ἄλλοι Ἕλληνας, ζητοῦντες ὑπηρεσίαν ἐν Ῥωσσίᾳ. Αἱ δ' ἀγγελίαι τῶν ζηλωτῶν τούτων ὁμοθρήσκων περὶ τῶν δυσχερειῶν καὶ κακῆς καταστάσεως τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας ἐβεβαίουν τὸν Βορίσην, ὅτι ἦν ἀσφαλὴς ἐκ τῆς Τουρκίας, τοῦλάχιστον ἐπὶ τινα χρόνον.

Νογαϊτά.

Ἐν τοῖς σκηνώμασι τῶν Νογαίων ἡ ἐπιδεξία πολιτικῆ τοῦ Βορίση, κατὰ τοὺς χρονογράφους, ὑδοκίμει, ἐξεγείρουσα κατ' ἀλλήλων τοὺς ἀρχηγούς αὐτῶν διὰ τῶν μηχανημάτων τῶν τοποτηρητῶν τοῦ Ἀστραχανίου (86). Ἀλλὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀντιφάσκουσι πρὸς τὴν διβεβαίωσιν ταύτην, παριστῶντα ἀπ' ἐναντίου τὸν Βορίσην ὡς διαλλάκτην τῶν Νογαίων, τοῦλάχιστον τοῦ μεγάλου σκηνώματος τοῦ Ῥᾶ καὶ Οὐράλου, ἐνθα ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ Ἰουσοῦφου, ἐνδόξου πατρὸς τῆς Σουουμβέκας, ἤρξαν εἰς μόνον ἡγεμῶν καὶ τρεῖς κυβερνῆται (87)· ἀλλὰ τότε ἦρχον αὐτοῦ δύο ἀρχηγοί, ἄσπονδοι ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους, ὁ Ἰστερέκ, υἱὸς τοῦ Τιν-Ἀχμέτ, καὶ ὁ Ἰαναρασλάν, υἱὸς τοῦ Οὐρούζ. Οὗτος δ' ἀπεκρίθη πρὸς τὴν συμβουλὴν τοῦ Βορίση, ὅπως διάγωσιν ἐν ὁ-

μονοία· « **Ο** Τσάρος αίτει θαῦμα· διότι θέλει ἵνα τὰ ἀρ- 1598—604.
 » νία συγχρῶνται τοῖς λύκοις καὶ πίνωσιν ἐν τῇ αὐτῇ
 » πηγῇ. » **Ο** εὐπατρίδης Συμεὼν Γοδουνόβ, ἐπίτροπος
 τοῦ Τσάρου, ἐλθὼν εἰς Ἀστραχάνιον, συνήθροισε Νοεμ-
 βρίῳ μηνὶ 1604 τοὺς πρώτους ἐγκρίτους τῶν Νογαίων
 καὶ ἀνηγόρευσε τὸν Ἰστερέκ πρῶτον ἀρχηγὸν ἢ πρε-
 σβύτερον, ὁ δὲ ὤμοσεν ὅτι αὐτὸς τε καὶ πάντες οἱ ἀπό-
 γονοὶ τοῦ Ἰσμαήλ ὑπισχνοῦνται ὑπηρετεῖν πιστῶς τῇ
 Ῥωσσίᾳ καὶ συμπολεμεῖν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς μέ-
 χρι θανάτου, μηδενὶ ἐπιτρέπειν τὴν προσηγορίαν τοῦ ἀρ-
 χηγῶ καὶ κυβερνήτου ἀνευ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ Τσά-
 ρου, ἀποφεύγειν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ μὴ κοι-
 νολογεῖσθαι πρὸς τὸν σάχην, τὸν σουλτάνον, τὸν χάν-
 νην τῆς Κριμαίας, τοὺς βασιλεῖς τῆς Βουχαρίας καὶ
 Χίβας, τὴν παρεμβολὴν τῶν Κιργίσιων, τὸν Σαβκάλον
 καὶ τοὺς Κιρκασίους. **Ο** Ἰστερέκ ὑποσχόμενος κατασκη-
 νῶσαι πλησίον τῆς θαλάσσης ἐν ταῖς ἐρήμοις τοῦ Ἀστρα-
 χανίου παρὰ τὸν Τερέκον, Κοῦμαν καὶ Ῥᾶ παρὰ τὸ
 Τσαρίτσινον ἐκράτησε διὰ τῆς βίας ἢ τοῦ δόλου τοῦ
 σκηνώματος τοῦ Καζῆ, ὅπως ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι
 τοῦ Κασπίου πελάγους καὶ πέραν πρὸς ἀνατολὰς καὶ
 πρὸς ἄρκτον μὴ ὑπάρχει ἐν ταῖς ἐρήμοις ἄλλο σκηνῶμα
 τῶν Νογαίων ἢ τὸ ἑαυτοῦ, πιστὸν τῷ Τσάρῳ τῆς Μό-
 σχας.

Τὸ σκηνῶμα τοῦ Καζῆ, ἀπομακρυνθὲν ἀπὸ τοῦ Ῥᾶ
 καὶ σκηνῶσαν παρὰ τὴν Μαιώτιδα μετὰ τοῦ ἀρχηγῶ
 Βαραγκάζη, ὑπέεικε τοῖς Τούρκοις καὶ Τατάροις τῆς
 Κριμαίας· ἐπικαλούμενον δὲ πολλάκις τὸν Τσάρον, ὑ-
 πισχνεῖτο ὑπηρετῆσαι τῇ Ῥωσσίᾳ, ἀλλ' ἐξηπάτα αὐ-
 τὸν πάντοτε καὶ διήρπαζε τὰς Ῥωσσικὰς χώρας· διὸ
 ὁ Βορίσης, γνοὺς τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ, ἔγραψε πρὸς τοὺς

1598—604. Κοζάκους τοῦ Τανάιδος ἵνα βοηθήσωσι τῷ Ἰστερέκ, πρὸς ὃν, πέμψας πολύτιμον ξίφος, ἔγραψε· «Τοῦτο »πατάζει τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ῥωσσίας ἢ σὲ αὐτόν.» Ὁ δὲ ἀρχηγὸς οὗτος, πιστὸς τοῖς ὑπεσχημένοις, κατέθλιβεν ἀδιαλείπτως τοὺς Νογαίτους, ὥστε πολλοὶ αὐτῶν κατήντησαν ἐπαῖται καὶ ἐπώλησαν τὰ τέκνα ἐν Ἀστραχανίῳ.

Τὸ τρίτον σκῆνωμα τῶν Νογαίων, καλούμενον Ἀρταούλ, διέμενε περὶ τὴν λίμνην τοῦ Ἀράλ, κοινοπραγοῦν πρὸς τὴν Βουχαρίαν καὶ Χίβαν· ἀλλ' ὁ Ἰστερέκ παρηγγέλθη ὡσαύτως ἐν ἀναγκάσῃ τοὺς μούρζας τοῦ σκηνώματος τούτου εἰς ὑποταγὴν τῇ Ῥωσσίᾳ, παρέχουσαν αὐτοῖς μεγάλα ἐμπορικὰ ὀφέλη, ἐπειδὴ ὁ Βορίσης ὑπέσχετο τοῖς πιστοῖς Νογαίτις ἐμπορεύεσθαι ἀτελῶς ἐν Ἀστραχανίῳ.

Ἑσωτερικά. Διεξεληθόντες τὰ κύρια γεγονότα τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς πολιτικῆς τοῦ Βορίση, πολιτικῆς ἐν γένει φρονίμου καὶ φιλοδόξου, ἀλλὰ περιεσκεμμένης καὶ κλινοῦσης μᾶλλον εἰς τὸ φυλάττειν ἢ κτᾶσθαι, φέρεῖδωμεν τί ἔπραξεν ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἐν τῷ βασιλείῳ ὑπὲρ τῆς νομοθεσίας καὶ διατάξεως αὐτοῦ.

Διάγγελμα τοῦ
Τσάρου πρὸς τὸν
Πατριάρχην.

Τῷ 1559 ὁ Βορίσης ὡς ἐγγύην τῆς πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἰωβ φιλίας ἀνεπέμψεν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου δοθὲν τῷ Μητροπολίτῃ Ἀθανασίῳ γράμμα, διαλαμβάνον ὅτι πάντες οἱ περὶ τὸν Ἱεράρχην, τὰ μοναστήρια, οἱ ὑπηρέται καὶ χωρικοὶ, ἀπαλλάσσονται οὐ μόνον τῆς δικαιοδοσίας τῶν εὐπατριδῶν, τοποτηρητῶν, ἐπαρχῶν καὶ δικαστῶν ἐν πάσαις ταῖς δίκαις, πλὴν τῶν φονικῶν, ἀλλὰ καὶ παντὸς φόρου. Τοῦτο δὲ τὸ ἀρχαῖον πολιτικὸν δικαίωμα τοῦ ἡμετέρου κλήρου διέμεινεν ἄθικτον

καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σούσκη, τοῦ Μιχαήλ καὶ τοῦ υἱοῦ τούτου (88). 1598—604.

Ὁ περὶ δουλοπαροικίας νόμος, λυσιτελῆς μόνον τοῖς μὴ πλουσίοις ἰδιοκτημόσιν, εἶχεν, ὡς ἐρρέθη ἤδη (89), καὶ πρὸς αὐτοὺς δυσάρεστόν τι, τὴν συχνὴν λειποταξίαν, μάλιστα ἀπὸ τῶν γαιῶν τῶν μικρῶν εὐγενῶν· οἱ δὲ κύριοι ζητοῦντες τοὺς φυγάδας κατηγοροῦν ἀλλήλων, ὅτι ἔκρυπτον αὐτοὺς, καὶ κατέφευγον εἰς δίκας καταστρεπτικὰς (90). Τὸ κακὸν προέβη ἐπὶ πολὺ, ὥστε ὁ Βορίσης, μὴ θέλων ἵνα καταργήσῃ νόμον λυσιτελεῖ, ἔγνω ἵνα κηρύξῃ αὐτὸν προσωρινόν διὰ τῶ 1601 ἐπέτρεψε τοῖς γεωργοῖς τῶν μικρῶν ἰδιοκτημόνων, πλὴν τῶν τῆς περιφερείας τῆς Μόσχας, ὅπως μεταβαίνωσιν ἐν ὠρισμένῳ χρόνῳ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον ἰδιοκτήμονα τῆς αὐτῆς τάξεως, οὐχὶ δ' ἀθρόως, ἀλλὰ μόνον ἀνὰ δύο. Ἀλλ' ἡ χάρις αὕτη οὐκ ἀπενεμήθη τοῖς γεωργοῖς τῶν εὐπατριδῶν, εὐγενῶν καὶ ἐπισήμων γραμματέων, οὐδὲ τοῖς τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν Ἱεραρχῶν καὶ μοναστηρίων (91). Ἀναφέρεται δὲ, ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ ἀρχαίου νόμου καὶ ἡ ἀσάθεια τοῦ νέου, διεγείρασα τὴν δυσἀρέσκειαν πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπενήργησαν καὶ ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ Γοδουνόβ· ἀλλ' ἡ διαβεβαίωσις αὕτη τῶν ἱστοριογράφων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος οὐδόλως στηρίζεται μαρτυρίαις τῶν συγχρόνων, οἵτινες ὁμοφώνως ὁμολογοῦσι τὴν ἐν τῷ νομοθετεῖν σύνεσιν τοῦ Βορίση.

Ἐπήνουν ὡσαύτως καὶ τὴν σπουδὴν τοῦ Γοδουνόβ πρὸς ἐκρίζωσιν ἀγροίκων τινῶν ἡθῶν τοῦ λαοῦ. Τὸ πάθος τῶν ὀξέων ποτῶν, κοινόν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἕττον πᾶσι τοῖς ἀρκτέροις λαοῖς, ἐπὶ πολὺ κατεκρίνετο ἐν Ῥωσσίᾳ μόνον ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διδασκάλων καὶ ὑπὸ τῶν χρηστῶν ἀνδρῶν. Ὁθεν Ἰωάννης ὁ Γ' καὶ ὁ

Νόμος περὶ δουλοπαροίκων.

1398—604.

Καπηλειά.

ἔγγονος αὐτοῦ πρὸς καταστολὴν τῆς καταχρήσεως ταύτης ἐθέσπισαν, ὅτι αὕτη τιμωρεῖται ὡς πολιτικὸν ἔγκλημα (93). Ἰωάννης δ' ἐδέξατο φόρον ἐπὶ τῶν κατασκευαζόντων ζύθον καὶ ὑδρόμελι μᾶλλον ἴσως πρὸς καταστολὴν τῶν παραδιδομένων τῷ πότῳ, ἢ πρὸς αὐξησιν τῶν δημοσίων προσόδων. Ἐπὶ τοῦ Θεοδώρου ὑπῆρχον ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι βασιλικά καπηλειά, ὅπου ἐπωλεῖτο οἰνόπνευμα ἐκ σίτου (94); ἄγνωστον ἐν Εὐρώπῃ μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ πολλὰ ἰδιωτικὰ καπηλειά, ὅπου ἐπωλοῦντο ὀξέα ποτά· τοῦτο δὲ ἠῤῥαξε τὴν φιλοποσίαν. Διὸ ὁ Βορίσης ἀπηγόρευσε αὐστηρῶς τὴν ἐλευθέραν ταύτην ἐμπορίαν, κηρύξας ὅτι συγχωρήσει μᾶλλον κλέπτῃν ἢ ληστὴν, ἢ τοὺς καπήλους· προέτρεψε δὲ τούτους ζητῆσαι ἄλλον ἔντιμον πόρον καὶ ὑπέσχετο παραχωρῆσαι γαίας, εἰ ἤθελον ἐνασχοληθῆναι περὶ τὴν γεωργικὴν (95). Ἄλλ' ὁ Τσάρος, ἐπιθυμῶν, ὡς λέγεται, ἀποτρέψαι τὸν λαὸν ἀπὸ ὀλεθρίου καὶ αἰσχροῦ πάθους, οὐδόλως κατώρθωσε τὴν ἀπαγορευθεῖσαν πώλησιν τῶν ὀξέων ποτῶν· διότι καὶ αὐτὰ τὰ βασιλικά καπηλειά, ἐκδιδόμενα ὑπερόγκοις τιμαῖς, ἦσαν τοῖς ἀδυνάτοις καταγῶγια διαφθορᾶς. Ἄλλ' ὁ Βορίσης ὑπερέβη πάντας τοὺς προκατόχους κατὰ τὸν ἀληθῆ ζῆλον ὑπὲρ τῆς παιδείσεως, βουλευόμενος τὴν ἰδρυσιν σχολείων καὶ μάλιστα Πανεπιστημίων (96), ὅπως διδάχθωσιν οἱ νέοι Ῥῶσσοι τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τὰς ἐπιστήμας· διὸ ἔπεμψε τῷ 1600 εἰς Γερμανίαν τὸν Σάξωνα Ἰωάννην Κράμερ, ὅπως ἀνεύρῃ καὶ προσαγάγῃ εἰς Μόσχαν καθηγητὰς καὶ διδάκτορας. Τῶν φιλομούσων ἐπαινεσάντων ἐν Εὐρώπῃ τὴν βουλήν ταύτην, ὁ Τοβί-Λόντζιος, νομοδιδάσκαλος, ἔγραψε πρὸς τὸν Βορίσην μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1601·

ὁ Βορίσης
προστάτης τῆς
παιδείσεως καὶ
τῶν ἀλλοδαπῶν.

« Ἡ Μεγαλειότης σου ἐπιθυμεῖ εἶναι ἀληθῆς πατὴρ 1598—604.
 » τοῦ ὑπηκόου καὶ ἀξιωθῆναι τῆς παγκοσμίου καὶ ἀθα-
 » νάτου δόξης. Ὁ Θεὸς ἐξέλεξε σε πρὸς μέγα ἔργον,
 » ἄγνωστον ἐν Ῥωσσίᾳ, τοῦ φωτίσαι τὸν νοῦν τῶν ἀ-
 » πείρων ὑπηκόων σου, καὶ διὰ τούτου ἀνυψῶσαι τὴν
 » ψυχὴν αὐτῶν μετὰ τῆς πολιτικῆς δυνάμεως, κατὰ
 » τὸ παράδειγμα τῆς Αἰγύπτου, Ἑλλάδος, Ῥώμης καὶ
 » τῶν ἐνδοξοτάτων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, τῶν ἀκμαζόντων
 » κατὰ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἐλευθερίους τέχνας. »

Ἄλλ' ἡ ἀξιόλογος αὕτη βουλή ἐματαιώθη· διότι ὁ κληρὸς ἀντέστη ἰσχυρῶς, παριστῶν ὅτι ἡ Ῥωσσία εὐημερεῖ διὰ τὸ ὁμόθησκον καὶ ὁμόγλωσσον· ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν γλωσσῶν ἴσως ἐπήνεγκε καὶ διαφορὰν φρονημάτων, ἐπικινδύνων τῇ Ἐκκλησίᾳ (97), καὶ ὅτι ὅπως-δήποτε οὐδόπως ἦν φρόνιμον ἐγχειρίσαι τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας Καθολικοῖς καὶ Λουθηρανοῖς. Ἄλλ' ὁ Τσάρος, εἰ καὶ ἀναβαλὼν τὴν ἰδρυσιν πανεπιστημίων ἐν Ῥωσσίᾳ, ἐπεμψεν ὁμῶς δέκα νέους εὐπατρίδας εἰς Λονδῖνον καὶ Δουβέκην καὶ Γαλλίαν πρὸς ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν, μιμούμενος νέους τινας Ἄγγλους καὶ Γάλλους, ἐλθόντας τότε εἰς Μόσχαν πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Ῥωστικῆς. Ὁ Βορίσης, συνιδὼν τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι ἡ παιδεία ἐστὶν ἡ δύναμις τῶν βασιλείων, καὶ βλέπων ἐν ταύτῃ τὴν ἀληθινὴν ὑπεροχὴν τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν, ἐκάλεσεν ἐξ Ἀγγλίας καὶ Ὀλλάνδης καὶ Γερμανίας οὐ μόνον ἰατροὺς καὶ καλλιτέχνας καὶ τεχνίτας, ἀλλὰ καὶ ὑπαλλήλους. Οὕτως ὁ ἐν Λονδίνῳ ἡμέτερος πρεσβευτῆς Μικουλὶν εἶπε πρὸς τρεῖς βεζρώνους Γερμανοὺς ὁδοιπόρους, ὅτι εἰ ἐπεθύμουν ἰδεῖν τὴν Ῥωσσίαν, ὁ Τσάρος δέξεται αὐτοὺς ἡδέως καὶ ἀποπέμψει ἐν τιμῇ· εἰ δ' ἡγάπων δόξαν καὶ ἤθελον

1598—604.

χρησιμεῦσαι αὐτῷ διὰ τῶν γνώσεων καὶ τοῦ ζήφους, ὡς οἱ κληροῦχοι πρίγκιπες, θαυμάσουσι τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀμοιβὰς καὶ εὐνοίαν (98). Τῷ 1601 ὁ Βορίσης ἐδέχθη ἐν Μόσχα εὐνοϊκώτατα τριακονταπέντε εὐγενεῖς καὶ πολίτας Λιβονοὺς, ἐξελασθέντας τῆς πατρίδος ὑπὸ τῶν Πολωνῶν· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐτόλμων παραστῆναι ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὡς κακῶς ἠμφισομένοι, ὁ Τσάρος διήγγειλεν αὐτοῖς· « Ἐπιθυμῶ ἰδεῖν ἄνδρας καὶ οὐχ ἱμάτια. » Συνδειπνήσας δ' αὐτοῖς παρεμυθήσατο καὶ συνεχίνησεν αὐτοὺς εἰς δάκρυα, ὑπισχνούμενος εἶναι αὐτοῖς ἀντὶ πατρὸς καὶ ἀναδείξει πρίγκιπας μὲν τοὺς εὐγενεῖς, εὐγενεῖς δὲ τοὺς πολίτας. Πλὴν δὲ τῶν πολυτίμων ὕφασμάτων καὶ σαθερίων, ἔδωκεν ἑκάστῳ αὐτῶν πρέπουσαν σύνταξιν καὶ κτήμα (99), ἀπαιτῶν παρ' αὐτῶν μόνον ἀγάπην, πίστιν καὶ δεήσεις ὑπὲρ ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ὁ ἐπισημότετος αὐτῶν Τισενχάουζεν ὤμοσεν ἐν ὀνόματι πάντων ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ Βορίση, οἱ δὲ ἀγαθοὶ οὗτοι Λιβονοὶ, ὡς ὀφόμεθα, ἐδικαίωσαν τὴν πίστιν τοῦ Τσάρου εἰσελθόντες εἰς τὴν Γερμανικὴν φρουράν.

Εὐνοὺς πάντοτε ὁ Βορίσης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, ὑπερηγάπα τοὺς περὶ αὐτὸν ἀλλοδαποὺς ἰατροὺς (100), βλέπων αὐτοὺς καθ' ἑκάστην καὶ συνδιαλεγόμενος περὶ τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν· πολλάκις παρεκάλει αὐτοὺς δέεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ χαριζόμενος τούτοις ἐπέτρεψε τὴν ἀνέγερσιν Λουθηρανικοῦ ναοῦ ἐν τῇ κώμῃ Ἰαούζα. Ὁ Μαρτίνος Βέρος, ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τούτου, ὃς τις ἔγραψεν ἀξιολογωτάτην ἱστορίαν τῆς βασιλείας τοῦ Γοδουνόβ καὶ τῶν μετ' αὐτὴν συμβεβηκότων, ἀναφέρει ὅτι οἱ ἐν Μόσχα Γερμανοὶ ἐκλαυσαν ἐκ χαρᾶς τυχόντες τηλικούτου ἀγα-

θοῦ, ὥστε ἀκούειν ἐν εἰρήνῃ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν 1598—604.
καὶ πανδήμως δοξολογεῖν τὸν Ὑψιστον κατὰ τὰ πάτρια.

Ἡ πρὸς τὰς χάριτας τοῦ Τσάρου εὐγνωμοσύνη τῶν
ἀλλοδαπῶν ἐδόξασεν αὐτόν· διότι τῷ 1602 ὁ σοφὸς Παναγυρικὸς
πρὸς τὸν Γοδου-
νόβ.
Φίδλερ, κάτοικος τῆς Καινισβέργης καὶ ἀδελφὸς τινος
τῶν ἰατρῶν τοῦ Βορίση, συνέγραψε Λατινιστὶ πρὸς τι-
μὴν αὐτοῦ πανηγυρικὸν (101), δημοσιευθέντα ἐν Εὐ-
ρώπῃ, ἐν ᾧ ὁ ῥήτωρ παρέβαλλε τὸν ἄνδρα πρὸς τὸν
Νουμᾶν, ἐπαινῶν τὴν περὶ τοὺς νόμους σύνεσιν, τὸ εἰ-
ρηρικὸν καὶ τὴν ἀγνότητα τῶν ἡθῶν. Ὁ τελευταῖος οὗτος
ἐπαινος ἦν ἀξίος τοῦ Βορίση· διότι ἦν ἀκριβὴς φύλαξ
πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν, κόσμιος, νηφά-
λιος, ἐγκρατὴς, φιλόπονος, ἐχθρὸς τῶν ματαίων ψυ-
χαγωγιῶν, ἀγαθὸς σύζυγος καὶ φιλόστοργος πατὴρ
(102), ἐπειδὴ ἠγάπα καθ' ὑπερβολὴν τὸν υἱόν, ὃν, θωπεύων Στοργὴ τοῦ
Βορίση πρὸς τὸν
υἱόν.
συχνά, ἐκάλει κύριον αὐτοῦ· ὧν δ' ἀχώριστος ἀπ' αὐ-
τοῦ, ἀνέτρεφεν ἐπιμελέστατα καὶ ἐδίδασκε μάλιστα τὰς
ἐπιστήμας. Ὡς ἀξιόλογον μνημεῖον τῶν γεωγραφικῶν
γνώσεων τοῦ βασιλόπαιδος τούτου ἐσώθη χάρτης τῆς
Ῥωσσίας, δημοσιευθεὶς ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τῷ 1614 ὑπὸ
Γερμανοῦ τινος, καλουμένου Γεράρδου (103).

Φροντίζων ὁ Βορίσης ὅπως παρασκευάσῃ τὸν Θεό-
δωρον ἀξίον μονάρχην μεγάλου βασιλείου καὶ ἐμποιή-
σῃ αὐτῷ ἐγκαίρως τὴν πρὸς πάντας ἀγάπην, ἐπέτρεψεν
αὐτῷ μεσιτεύειν ἐν πάσαις ταῖς ἐσωτερικαῖς καὶ ἐξω-
τερικαῖς ὑποθέσεσι, προστατεύειν καὶ εἰρηνεύειν (104).
ἀνέμενε δὲ τὴν μεσιτείαν τοῦ υἱοῦ ὅπως χορηγήσῃ χάριν,
ἐνεργῶν κατὰ τοῦτο ἀναμφιβόλως οὐ μόνον ὡς ἔμπειρος
πολιτικὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς φιλόστοργος πατὴρ. Ἀπέδειξε δὲ
διὰ τῆς οἰκιακῆς εὐτυχίας πόσον ἐστὶν ἀνεξήγητος ἡ ἀ-
νάμιξις τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ.

1598—604. Ἄλλὰ προσήγγιζεν ὁ χρόνος, καθ' ὃν ὁ συνετὸς οὐ-
 ἄρχὴ τῶν δυσ-
 τυχημάτων. τος κυριάρχης, δικαίως θαυμαζόμενος ἐν Εὐρώπῃ διὰ
 τὴν πολιτικὴν σύνεσιν, τὴν ὑπὲρ τῶν φώτων προθυμίαν,
 τὸν διακαῆ πόθον, ὅπως κληθῆ πατὴρ τῆς πατρίδος,
 καὶ τὰς ἰδίας ἀρετὰς, ἔμελλεν ἵνα γευθῆ τοῦ πικροῦ
 καρποῦ τῆς παρανομίας καὶ γένηται θαυμάσιον θῦμα
 τῆς θείας δίκης. Πρόδρομοι δὲ τούτου ἦσαν ἡ ταραχὴ
 τῆς ψυχῆς καὶ πολλαὶ συμφοραὶ, πρὸς ἃς τὸ κατ' ἀρχὰς
 μὲν ἐπάλαισε γενναίως, εἶτα δὲ ἀπεδείχθη ἀσθενὴς καὶ
 ἀνίσχυρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΓΟΔΟΥΝΟΒ.

1600—1603.

Λαμπρὰ βασιλεία τοῦ Γοδουνόβ — Δεήσεις ὑπὲρ τοῦ Τσάρου — Ὑποψία τοῦ
 Βορίση — Καταδιώσεις — Λιμός — Νεῖα οἰκοδομήματα ἐν Κρεμλίῳ — Λη-
 στείται — Διαφορὰ ἡθῶν — Θαύματα — Ἐμφάνισις τοῦ Ψευδοδημητρίου —
 Διαγωγὴ καὶ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἀπατεῶνος; — Οἱ Ἰησοῦνται — Συνέντευ-
 ξις τοῦ ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν Βασίλεα τῆς Πολωνίας. — Ἐπιστολὴ πρὸς
 τὸν Πάπαν — Συνάθροισις στρατευμάτων — Συμβάσεις τοῦ Ψευδοδημητρίου
 πρὸς τὸν Μνίσεκ — Πρόνοια τοῦ Βορίση — Πρῶτη προδοσία — Ὁ ἦρως Βασ-
 μάνοβ — Δειλία τοῦ Γοδουνόβ — Κατίστασις τῶν πραγμάτων — Μεγαλοψυ-
 χία τοῦ Βορίση — Μάχη — Οἱ Πολωνοὶ ἐγκαταλείπουν τὸν Ψευδοδημητρίον —
 Τιμὰ πρὸς τὸν Βασμάνοβ — Νίκη τῶν στρατηγῶν τοῦ Βορίση — Πολιορκία
 Κρομῶν — Ἐπιστολὴ τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν Βορίσην — Τελευτὴ Γο-
 δουνόβ.

Διαπράξας τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὁ Βορίσης, ἀνυψωθείς
 ἀπὸ δουλικῆς τάξεως εἰς τὴν ὑπάτην ἀρχὴν, δι' ἀκαμά-
 των μόχθων, ἀόκνου πανουργίας, δολιότητος, μη-
 χανημάτων καὶ κακουργήματος, ἔχαιρε τάχα ἐντελῶς

ἐπὶ τῷ μεγαλείῳ, οὗ ἐδίψα ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ἀντὶ πολ-
λοῦ ἀγορασθέντι; Ἀπήλαυε τάχα τῆς ἐντελοῦς εὐ-
χοριστήσεως εὐεργετῶν τοὺς ὑπηκόους καὶ κτώμενος
τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος; Ὅπως δὲ ποτε οὐχὶ ἐπὶ πολὺ.

1600—605.

Τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Γοδουνόβ ἦσαν
τὰ εὐτυχέστερα τῆς Ῥωσσίας ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμ-
πτου αἰῶνος, ἦτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀποκαταστά-
σεως (105)· διότι περιῆλθεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν
τοῦ μεγαλείου καὶ ἦν ἀσφαλὴς διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων
καὶ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων· ἐντὸς δὲ ἐκυβερνᾶτο
μετὰ συνέσεως καὶ πραότητος ἀσυνήθους. Ὁ δὲ Βορί-
σης, πιστὸς τῷ ὄρκῳ, ὃν κατὰ τὴν στέψιν ὤμοσεν, ἐπε-
θύμει ὅπως δικαίως νομίζεται πατὴρ μὲν τοῦ λαοῦ,
ἀνακουφίζων τὰ βάρη αὐτοῦ, καὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ
πτωχῶν, ἐπιδαφιλεύων αὐτοῖς ἀνηκούστους τέως χάρι-
τας, φιλόανθρωπος δὲ, φειδόμενος τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων,
μηδὲ σταγόνα αἵματος χέων ἐν Ῥωσσία καὶ διὰ μόνης
τῆς ἐξορίας τιμωρῶν τοὺς κακούργους (106).

Λαμπρὰ βα-
σιλεία τοῦ Γο-
δουνόβ.

Ἡ ἐμπορία ἦντιον περιοριζομένη ἐν ταῖς συναλλα-
γαῖς, ὁ στρατὸς θαψιλῶς μισθοδοτούμενος ἐν εἰρήνῃ, οἱ
εὐγενεῖς καὶ ὑπάλληλοι ἀμειβόμενοι ἕνεκα τῆς πιστῆς
ὕπηρεσίας διὰ δειγμάτων εὐνοίας, ἡ σύγκλητος τιμω-
μένη ὑπὸ τοῦ δραστηρίου καὶ συμβουλᾶς δεχομέ-
νου Τσάρου, ὁ κληρὸς τιμώμενος ὑπὸ τοῦ εὐλαβοῦς
κυριάρχου, ὡς δ' εἶπειν, πᾶσαι αἱ τοῦ βασιλείου τάξεις
ἐδύναντο ἵνα χαίρωσι βλέπεται πόσον ὁ Βορίσης ἀνύ-
ψωσε τὸ Ῥωστικὸν ὄνομα ἀναιμωτὶ καὶ ἄνευ ἐπιμό-
χθων ἀγώνων, καὶ πόσον ἠσχολεῖτο περὶ τὸ κοινῇ συμ-
φέρον καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν κοινὴν εὐταξίαν. Οὐ-
δόλως οὖν ἄπορον, εἰ, κατὰ τοὺς λόγους τῶν συγχρό-
νων (107), ἡ Ῥωσσία ἡ γὰρ ἀπὸ τὸν μονάρχην καὶ ἐσπού-

1600—605. δαξε παραδοῦναι τῇ λήθῃ τὸν φόνον τοῦ Δημητρίου, ἢ τοῦλάχιστον μὴ πιστεύειν αὐτῷ.

Ἄλλ' ὁ μονάρχης, γινώσκων τὸ μυστήριον, ἐστερεῖτο τῆς παραμυθίας τοῦ πιστεύειν τῇ ἀγάπῃ τοῦ λαοῦ. Καίπερ δ' ἐπιδαφιλεύων ἀγαθοεργίας τῇ Ῥωσσίᾳ, ἤρξατο ταχέως ἀφίστασθαι τῶν Ῥώσσιων, κατάργησας τὸ ἀρχαῖον ἔθος τοῦ φαίνεσθαι τῷ λαῷ καθ' ὠρισμένας ἡμέρας καὶ ὥρας, ὅπως ἀκούῃ αὐτῶν καὶ ἰδίαις χερσὶ λαμβάνῃ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀναφοράς· ἐφαίνετο δὲ μόνον σπανίως ἐν τῷ δημοσίῳ καὶ πάντοτε ἐν ἀπροσίτῳ πομπῇ. Ἄλλ' ἀποφεύγων τοὺς ἀνθρώπους, ὥσει φοβούμενος μὴ γνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς πρῶην δούλον τοῦ Ἰωάννου, ἤθελεν ἵνα ἀοράτως πως παρευρίσκηται ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ ταῖς βουλαῖς αὐτῶν· μὴ ἀρκούμενος δὲ τῇ ἀναγινωσκομένῃ ἐν τοῖς ναοῖς συνήθει δεήσει ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ βασιλείου, παρήγγειλε τοῖς λογιωτάτοις συντάξαι ἰδιαιτέραν, ὅπως ἀναγινώσκηται ἐφ' ἅπασαν τὴν Ῥωσσίαν καὶ ἐν ἐκάστη οἰκίᾳ κατὰ τὸ ἄριστον καὶ δεῖπνον « ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας καὶ σωματικῆς υγιείας τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, » τοῦ θεοπροβλήτου Τσάρου καὶ αὐτοκράτορος πασῶν » τῶν ἀρκτῶν καὶ ἀνατολικῶν χωρῶν, ὑπὲρ τῆς » Τσαρίνης καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, ὑπὲρ τῆς εὐμερίας καὶ ἡσυχίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας, » τῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ μόνου χριστιανικοῦ μονάρχου τῆς οἰκουμένης, ὅπως πάντες οἱ ἄλλοι κυριάρχαι κλίνωσιν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ διακονῶσιν » αὐτῷ ὡς δούλοι δοξάζοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ » ἀπὸ θαλάσσης μέχρι θαλάσσης καὶ μέχρι περάτων » τῆς οἰκουμένης· ὅπως οἱ Ῥῶσσοι εὐχαριστῶσι πάντοτε μετὰ κατανύξεως τῷ Θεῷ ὑπὲρ τοιοῦτου μονάρ-

Δεήσεις ὑπὲρ
τοῦ Τσάρου.

»χου, οὗ ὁ μὲν νοῦς ἐστὶν ἄβυσσος σοφίας, ἡ δὲ καρδία 1600—605.
 »πλήρης ἀγάπης καὶ μακροθυμίας· ὅπως πᾶσαι αἱ χῶραι
 »τρέμωσι βλέπουσαι τὸ ξίφος ἡμῶν, ἡ δὲ Ῥωσσία
 »ὑψῶται καὶ ἐκτείνηται ἀδιαλείπτως, καὶ τέλος ὅπως
 »οἱ νέοι βλαστοὶ τοῦ οἴκου τοῦ Βορίση αὐξάνωσιν ὑπὸ
 »τὴν οὐράνιον εὐλογίαν καὶ ἐπισιδιάζωσι τὴν πατρίδα
 »εἰς αἰῶνας αἰώνων (108).» Τούτέστιν ὁ Βορίσης
 ἐτόλμησε βεβηλώσαι διὰ τῆς κενοδοξίας καὶ ὑποκρι-
 σίας τὴν ἱεράν ἐνέργειαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ
 τὴν ἀπόρρητον σχέσιν πρὸς τὴν θεότητα, ἀναγκάζων
 τὸ ἔθνος ἵνα μαρτυρῇ ἐνώπιον τοῦ πανόπτου τὰς ἀρετὰς
 φονέως καὶ ὀλετηρῶς καὶ ἄρπαγος. Ἄλλ' ὁ Γοδουνόβ,
 ὡσεὶ μὴ φοβούμενος τὸν Θεόν, ἐφοβεῖτο ἀνθρώπους,
 καὶ μάλιστα πρὶν ἢ καταπλήξῃ αὐτὸν ἡ θεία δίκη καὶ
 πρὶν ἢ προδῶσιν αὐτὸν ἡ τύχη καὶ οἱ ὑπήκοοι. Ἡσυχος
 δὼν ἔτι ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ εἰλικρινῶς ἀνυμνούμενος καὶ
 ἀγαπώμενος, ἐστερεῖτο τῆς ψυχικῆς εἰρήνης· διότι ἡ-
 σθάνετο ἤδη, ὅτι εἰ διὰ τῆς ἀνομίας δύναται τις καταν-
 τῆσαι εἰς τὸ μεγαλεῖον, τὸ ἀνώτατον ὅμως τοῦτο με-
 γαλεῖον καὶ ἡ εὐδαιμονία, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίγειος, διαφέ-
 ρουσι.

Ἡ ψυχικὴ αὕτη ταραχὴ τοῦ Τσάρου, ἀφευκτος τῶ
 ἐγκληματία, ἐγένετο κατάδηλος ἐκ τῶν κατεταρασσόν-
 των αὐτὸν ὑποφίῶν, αἵτινες κατετάραξαν μετ' αὐτὸν πολὺ
 ἅπασαν τὴν Ῥωσσίαν. Εἶδομεν ἤδη, ὅτι ἀπτόμενος διὰ
 τῆς χειρὸς τοῦ στέμματος τοῦ Μονομάχου ὑπώπτευσεν ^{Ἐποφίαι τοῦ} Βορίση.
 ἐπιβουλὰς καθ' ἑαυτοῦ, φάρμακον καὶ μαγείας· διότι ὡς
 εἰκὸς, ἐνόμιζεν ὅτι καὶ ἄλλοι ὅμοιοι αὐτῷ ἐδύναντο
 ἐπιθυμεῖν τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, ἔχειν τὴν αὐτὴν ὑπο-
 κρισίαν καὶ δεῖξαι τὸ αὐτὸ θράσος.

Ἀποκαλύψας ἀπερισκέπτως τοὺς φόβους αὐτοῦ καὶ

1600—605.

ἀπαιτῶν παρὰ τῶν Ῥώσων αἰσχρὸν ὄρκον, οὐδόλωθε ἐπίστευεν αὐτῷ, ἤθελε δὲ διατελεῖν ὑπὸ ἄοπλον φυλακὴν, βλέπειν καὶ ἀκούειν πάντα καὶ προλαμβάνειν τὰς ἐπιβουλὰς. Ὄθεν ἀνεπέωσε τὰς ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου ὀλεθρίας καταμηνύσεις, παραδούς οὕτω τοὺς πολίτας, τοὺς εὐγενεῖς καὶ μεγιστᾶνας τῇ συμμορίᾳ αἰσχρῶν συκοφαντῶν.

Καταδιώξεις.

Τὸ πρῶτον ἔνδοξον θῦμα τῶν ὑποφίῶν καὶ καταμηνύσεων ὑπῆρξεν ὁ συγγενὴς τῆς Τσαρίνης Μαρίας Βέλσκης, ὅστις ἄλλοτε συνέζησε φιλικῶς τῷ Γοδουνόβ, συμμετέσχε τῆς εὐνοίας τοῦ Ἰωάννου καὶ ἔπαθεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Θεοδώρου· σωθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Γοδουνόβ ἐκ τῆς μανίας τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ὀχλαγωγίαν τῆς Μόσχας, ἀλλὰ παραδοθεὶς τῇ λήθῃ ἐπὶ πολὺ ἐν ἐντίμῳ ἐξορίᾳ, ἀνακληθεὶς δ' εἶτα ὑπὸ τῆς αὐλῆς, ἀλλ' ἄνευ τιμῶν, καὶ ἐπὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας τοῦ Βορίση μόνον τὴν προσηγορίαν τοῦ δευτεροβάθμου ἀξιώματος τοῦ συμβούλου ἔχων, ὁ πρῶτος οὗτος φίλος τοῦ Ἰωάννου, ὁ δικαίως νομιζόμενος εὐεργέτης τοῦ Γοδουνόβ, ἐδύνατο εἶναι, ἢ τοῦλάχιστον ἐδύνατο φανῆναι δυσμενῆς, ἐπομένως ἔνοχος παρὰ τῷ Τσάρῳ, καθόσον ἔφερε καὶ βαρύτερον ἔγκλημα, διότι ἐγίνωσκε μᾶλλον παντὸς ἄλλου τὴν καρδίαν τοῦ Βορίση. Διὸ τῷ 1600 ὁ Τσάρος ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς ἀγρίαν ἔρημον πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ νέου φρουρίου τοῦ Βορισόβου παρὰ τὸν ἀρκτῶν Δόνετσον (109)· τοῦτο δ' ἦν βεβαίως οὐχὶ δεῖγμα εὐνοίας· ἀλλ' ὁ Βέλσκης, αἰσχυρόμενος ἵνα φανῇ τεταπεινωμένος, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον ταύτην ὡς εἰς λαμπροτάτην ἀρχὴν μετὰ μεγάλης πολυτελείας καὶ πολλῶν χρημάτων καὶ πολυαρίθμου θεραπείας. Θεμελιώσας δὲ τὴν πόλιν ταύτην διὰ τῶν ἰδίων, καὶ οὐχὶ διὰ τῶν τοῦ Τσάρου ἐργατῶν, εἰστία καθ' ἑκάστην τοὺς τοξότας καὶ Κοζάκους καὶ διένεμεν αὐτοῖς

ἱμάτια καὶ χρήματα. Ὅθεν τὸ φρούριον τοῦτο ἀνηγέρθη
 ταχύτερον καὶ στερεώτερον τῶν ἄλλων· ἐπειδὴ οἱ ἐργάται 1600—605.
 εἰργάζοντο προθυμότερον, ἀνυμνοῦντες καὶ ἀγαπῶντες
 τὸν ἀρχηγόν. Ἐν τούτοις ἀνήνεγκόν τινες πρὸς τὸν
 Τσάρον ὅτι ὁ Βέλσκης, διαφθείρας τὸν στρατὸν διὰ τῶν
 μεγαλοδωριῶν, διενοεῖτο ἵν' ἀναγορευθῆ αὐτόνομος,
 λέγων· « Ὁ Βορίσης ἐστὶ Τσάρος ἐν Μόσχᾳ, ἐγὼ δ' ἐν
 Βορισόβω (110). Τὴν συκοφαντίαν δὲ ταύτην, ἐρειδομέ-
 νην ἴσως ἀπερισκέπτῳ τινὶ λόγῳ τοῦ Βέλσκη, ἐνόμισεν
 ἀληθῆ ὁ Βορίσης· διότι ἐπεθύμει ἀπαλλαγῆναι ἀρχαίου
 καὶ φορτικοῦ φίλου. Ὅθεν ὁ Βέλσκης ἐκρίθη ἄξιος θανά-
 του. Ἄλλ' ὁ Τσάρος, ὑποκρινόμενος ἐπιείκεια, παρήγ-
 γειλε μόνον τὴν δήμευσιν τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ τὴν
 τρίχα πρὸς τρίχα ἐξαίρεσιν τοῦ μακροῦ καὶ δασέος πώ-
 γωνος αὐτοῦ· καὶ δὴ Σκῶτός τις χειρουργός, Γαβριήλ
 καλούμενος, παρηγγέλθη ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν καινοφανῆ
 ταύτην τιμωρίαν. Ὁ Βέλσκης, ὑπομείνας τὸ ὄνειδος
 τοῦτο, ἐξωρίσθη εἰς τινα πόλιν τῆς Κάτω χώρας· ἐπέζη-
 σε δὲ ἕως λάβῃ δίκην παρὰ τοῦ ἀχαρίστου, καὶ ἐν τῷ
 τάφῳ. Καί τοι συνετός καὶ πολύπειρος περὶ τὰ πο-
 λιτικά ὁ διάδοχος οὗτος τοῦ Μαλούτα Σκουράτοβ,
 ἐμισεῖτο ὅμως ὑπὸ μὲν τῶν Ῥώσων διὰ τὰς φρικώδεις
 ἀναμνήσεις τῶν εὐτυχῶν αὐτοῦ ἡμερῶν, ὑπὸ δὲ τῶν
 ἀλλοδαπῶν διὰ τὸ ἄσπονδον πρὸς αὐτοὺς μῖσος, δι' οὗ
 ἐξώργιζεν ἴσως καὶ τὸν ἐνθερμον προστάτην αὐτῶν
 Βορίσην. Καὶ ὀλίγον μὲν ἐλυποῦντο οἱ ἄνθρωποι τὸν
 ἀρχαῖον καὶ ἄσημον ἰσχυρὸν, ἀλλ' ἡ προγραφή αὕτη
 προηγῆθη ἄλλης ἐπαισθητοτέρας πρὸς τε τοὺς ἐνδόξους
 οἴκους καὶ πᾶσαν τὴν πατρίδα.

Ἡ μνήμη τῆς ἐναρέτου Ἀναστασίας καὶ ἡ μετὰ τοῦ
 οἴκου τῶν ἡγεμόνων τοῦ Μονομαχίου γένους συγγένεια

1600—605. τῶν Ῥωμανόβ-Ίούριεβ παρεῖχε τούτοις τὸν κοινὸν σεβασμὸν καὶ ἀγάπην. Ὁ εὐπατρίδης Νικήτας ὁ Ῥωμανοῦ, ἀξίος ὢν τῆς ἀγάπης ταύτης διὰ τὰς ἰδίας ἀρετὰς, κατέλιπε πέντε υἱοὺς, τὸν Θεόδωρον, Ἀλέξανδρον, Μιχαήλ, Ἰωάννην καὶ Βασίλειον ἀποθνήσκων δὲ, ἐνεχείρισεν αὐτοὺς τῷ Γοδουνόβ, παρακαλῶν αὐτὸν ἵνα ἦ αὐτοῖς ἀντὶ πατρὸς (111). Ὁ δὲ Βορίσης, τιμῶν αὐτοὺς κατ' ἐπιφάνειαν, ἀνέδειξε μάλιστα τοὺς μὲν δύο πρεσβυτέρους, τὸν Θεόδωρον καὶ Ἀλέξανδρον, εὐπατρίδας, τὸν δὲ Μιχαήλ, ἀξιωματικὸν τῶν ἀνακτόρων· ἐνύμφευσε δὲ μετὰ τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Ἰωάννου Γοδουνόβ (112) τὴν νεωτέραν ἀδελφὴν αὐτῶν Εἰρήνην. Ἀλλ' ἐφοβεῖτο κρυφίως τοὺς Ῥωμανόβ ὡς ἀντιζήλους τοῦ νέου υἱοῦ αὐτοῦ· διότι διεδόθη λόγος, ὅτι ὁ Θεόδωρος πρὸ τῆς τελευτῆς ἐβουλεύθη ἀναγορεῦσαι τὸν πρεσβύτερον αὐτῶν κληρονόμον τοῦ θρόνου. Ὁ λόγος οὗτος ἦν ἴσως ψευδής· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ὁμαίμονες τῆς Ἀναστασίας καὶ ἐξάδελφοι τοῦ Θεοδώρου, ὁ λαὸς ἐνόμιζεν αὐτοὺς ὡς τοὺς ἐγγυτέρω τοῦ θρόνου. Τοῦτο ἤρκει ὅπως κινήσῃ τὸ μῖσος τοῦ Βορίση, παρορμηθέντος καὶ ὑπὸ τῶν εἰσηγήσεων τῶν συγγενῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρὸ τῆς καταδιώξεως ἦν ἀνάγκη προφάσεως, εἰ μὴ πρὸς καθησύχασιν τῆς συνειδήσεως, τοῦλάχιστον πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ διώκτου, ὅπως διὰ τοῦ προσωπείου τοῦ νόμου καλυφθῇ τὸ κακούργημα, ὡς ἔπραξεν ἄλλοτε Ἰωάννης ὁ Φοβερός, καὶ αὐτὸς ὁ Βορίσης ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδώρου, ἀπαλλασσόμενος τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ δεῦλοι ἐνομιζοντο τότε οἱ ἀσφαλέστατοι διαβολεῖς. Διὸ ὁ Τσάρος, θαρρύνων αὐτοὺς πρὸς τὴν προδοσίαν, οὐδόλως ἠσχύνθη ἔν' ἀνταμείψῃ φανερά ὑπηρέτην

τινά τοῦ εὐπατρίδου Θεοδώρου Σεστουνόβ, ἐπενεγκόντα 1600—605.
 ψευδῆ κατηγορίαν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ὅτι διέκειτο δυσμε-
 νῶς πρὸς τὸν κυριάρχη. Καὶ ἔμεινε πρὸς ὥραν ἀνενό-
 χλητος ὁ Σεστουνόβ, ἀλλὰ πανδήμως ἐν τῇ ἀγορᾷ
 εἶπον πρὸς τὸν συκοφάντην τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ Τσά-
 ρου, δόντες αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀξίωμα καὶ κτῆμα.
 Συγχρόνως δὲ ὑπηνίξαντο τοῖς ὑπηρέταις τῶν Ῥωμα-
 νόβ, ὅτι τοιαύτην προθυμίαν ὁ Τσάρος ἀνταμείψει γεν-
 ναιότερον. Ὁ πρωτοεργὸς τῆς νέας τυραννίας Συμεὼν
 Γοδουνόβ, νέος Μαλούτας Σκουράτοβ, πιστεύων τῇ εὐ-
 πιστία καὶ ἀμαθείᾳ τοῦ λαοῦ, ἐπενόησε τρόπον ὅπως ἐξε-
 λέγῃ ἐγκληματίας τοὺς ἀθώους. Καὶ δὴ διαφθείρας τὸν
 ταμίαν τοῦ οἴκου τῶν Ῥωμανόβ, ἐνεχείρισεν αὐτῷ σάκ-
 κους πλήρεις ριζῶν καὶ παρήγγειλεν ἵνα κρύψῃ αὐτοὺς ἐν
 τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ εὐπατρίδου Ἀλεξάνδρου καὶ καταγ-
 γείλῃ ἔπειτα τοὺς κυρίους αὐτοῦ ὡς ἐνασχολουμένους
 κρύφα περὶ τὴν κατασκευὴν φαρμάκου πρὸς ἀπώλειαν
 τοῦ Τσάρου. Πᾶσα ἡ Μόσχα συνεταράχθη παραχρῆμα·
 τὸ δὲ συμβούλιον καὶ οἱ πρῶτοι ἄρχοντες, συνελθόντες
 παρὰ τῷ Πατριάρχῃ, ἐπεμψαν τὸν Μιχαὴλ Σαλτικὸβ,
 ὅπως ἐρευνήσῃ τὸ σκευοφυλάκιον τοῦ εὐπατρίδου Ἀλε-
 ξάνδρου. Εὐρῶν δὲ οὗτος τοὺς σάκκους, ἔφερεν αὐτοὺς
 πρὸς τὸν Ἰώβ, καὶ παρόντος τοῦ Ῥωμανόβ ἐξήγαγε τὰς
 νομιζομένας μαγευτικὰς ρίζας, παρεσκευασμένας πρὸς
 φαρμάκωσιν τοῦ Τσάρου. Πάντες συνεταράχθησαν· οἱ
 δὲ μεγιστᾶνες, δεικνύοντες προθυμίαν ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ Τιβε-
 ρίου καὶ Νέρωνος Ῥωμαῖοι Γερουσιασταί, ὥρμησαν κραυ-
 γάζοντες πρὸς τοὺς νομιζομένους κακούργους, ὡς τὰ
 θηρία πρὸς τὰ ἀπροστάτευτα ἀρνία, ἀπαιτοῦντες μεγα-
 λοφώνως ἀπολογίαν· ἀλλὰ μὴ ἀκούοντες αὐτῆς ἕνεκα
 τοῦ θορύβου, παρέδωκαν τοὺς ἀτυχεῖς Ῥωμανόβ εἰς φυ-

1600—005.

λακὴν καὶ παρήγγειλαν ἵνα δικασθῶσιν ὡς παράνομοι.

Ἡ πράξις αὕτη ἐστὶν ἡ βδελυρωτάτη τῆς ὠμότητος καὶ ἀναιδεΐας τοῦ Βορίση. Καὶ οὐ μόνον οἱ Ῥωμανόβ, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ οἰκεῖοι ἔμελλον ἀπολεσθῆναι, ὅπως μὴ μείνη ἐπὶ τῆς γῆς τιμωρὸς τῶν ἀθῶν τούτων θυμάτων. Διὸ συνέλαβον τοὺς πρίγκιπας Τσερχάσκη, Σεστουνόβ, Ῥεπνίν, Κάρποβ καὶ Σίτσκη. Τὸν ἐπιφανέστατον τῶν τελευταίων τούτων, τὸν πρίγκιπα Ἰωάννην, τοποτηρητὴν τοῦ Ἀστραχανίου, ἀπήγαγον δεσμώτην σὺν τῇ γυναικὶ καὶ τῷ υἱῷ εἰς Μόσχαν, ὅπου ἀνέκρινον πάντας ἀπειλοῦντες βασάνους, ἰδίᾳ δὲ τοὺς Ῥωμανόβ. Καὶ οἱ ὑπῆρέται αὐτῶν ἐβασανίσθησαν ἀνηλεῶς, ἀλλὰ ματαίως· διότι οὐδεὶς παρεμυθήσατο τὸν τύραννον συκοφαντῶν ἑαυτὸν ἢ ἄλλους. Οἱ πιστοὶ δεῦλοι ἀπώλλυντο ἐν ταῖς βασάνοις, μαρτυροῦντες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Τσάρου μόνον τὴν ἀθωότητα τῶν κυρίων. Ἄλλ' οἱ δικασταὶ οὐδόλως ἐτόλμων ἀμφιβᾶλλειν περὶ τοῦ ἐγκλήματος τούτου, ἐξύμνησαν δὲ τὴν ἀνήκουστον ἐπιείκειαν τοῦ Τσάρου, παραγγείλαντος αὐτοῖς καταγνῶναι τῶν Ῥωμανόβ καὶ τῶν οἰκείων αὐτῶν ἐξορίαν μόνον, ὡς ἐξελεγχθέντων προδοτῶν καὶ βουλευθέντων ἀπολέσαι τὸν μονάρχην διὰ μαγειῶν. Μηνὶ δὲ Ἰουνίῳ 1601 ἐξετελέσθη ἡ καταδίκη τῶν εὐπατριδῶν (113)· καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος Νικήτα Ῥωμανόβ, μετ' οὐ πολὺ ἐνδοξος Ἱεράρχης, ἀποκαρεῖς ἀκουσίως καὶ κληθεὶς Φιλάρετος, ἐξωρίσθη εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου· ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ Ξενία, ὡσαύτως βίᾳ ἀποκαρεῖσα καὶ κληθεῖσα Μάρθα, ἐπέμφθη εἰς τινα κώμην πέραν τῆς λίμνης Ὀνέγας· ἡ δὲ πενθερὰ τοῦ Θεοδώρου, ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Σεστόβ, ἐπέμφθη εἰς τὸ ἐν Τσεβοξάρω γυναικεῖον μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου· ὁ δὲ Ἀλέξαν-

δρος, εἰς τὴν παρὰ τὴν Λευκὴν θάλασσαν Οὔσολιαν-Λού-1600—605.
 δαν· ὁ δὲ τρίτος Ῥωμανὸς Μιχαήλ, εἰς τὸν ἐν τῇ μεγάλῃ
 Περμιά δῆμον Νηρόβης· ὁ δὲ τέταρτος Ἰωάννης, εἰς
 Πελίμ· ὁ δὲ πέμπτος Βασίλειος, εἰς Ἱερένσκον· ὁ δὲ
 γαμβρὸς αὐτῶν πρίγκιψ Βορίσης Τσερκάσκης μετὰ τῆς
 γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Θεοδώρου,
 τοῦ ἐξαετοῦς Μιχαήλ, μέλλοντος Τσάρου, καὶ τῆς θυ-
 γατρὸς, εἰς Βιέλο-Ὀζερον· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Βορίση πρίγκιψ
 Ἰωάννης, εἰς τὸ παρὰ τὸν Βιάτκαν Μάλμιζον· ὁ δὲ
 πρίγκιψ Ἰωάννης Σίτσκης, εἰς τὸ ἐν Κοζεοζέρσκῳ μονα-
 στήριον, τῆς γυναικὸς τούτου κατακλεισθείσης ἐν τῷ
 ἀσκητηρίῳ τοῦ Σούτσκου-Ὀστρόγου καὶ τῶν ἄλλων
 Σίτσκη, τοῦ Θεοδώρου καὶ Βλαδιμίρου Σεστουνόβ, τῶν
 Κάρποβ καὶ τῶν πριγκίπων Ῥεπνίν, καθειροχθέντων ἐν
 διαφόροις πόλεσι. Τῶν τελευταίων τούτων τις, ὁ στρα-
 τηγὸς τοῦ Ἱερένσκου, ἀπήχθη εἰς Οὔφαν ὡς κατασπα-
 ταλεύσας τὰ δημόσια χρήματα. Καὶ αἱ μὲν γαῖαι καὶ τὰ
 κτήματα τῶν προγραφέντων ἐδόθησαν ἄλλοις, αἱ δὲ οἰ-
 κίαι καὶ ἡ κινητὴ αὐτῶν οὐσία ἐδημεύθησαν.

Ἄλλ' αἱ καταδιώξεις οὐκ ἦσαν μόνον ἐξορία καὶ
 δημεύσεις. Ἐπειδὴ δὲ οὐδόλως ἐπίστευον τῇ προθυμίᾳ
 καὶ αὐστηρότητι τῶν διοικητῶν τῶν διαφόρων τόπων
 τῆς ἐξορίας, ἔπεμψαν ἐκ Μόσχας μετὰ τῶν δυστυχῶν
 καταδίκων ἐπιτηρητὰς, ὅπως διαφυλάττωσιν αὐτοὺς, ἐ-
 παρκῶσι ταῖς ἀνάγκαις αὐτῶν καὶ ἀναφέρωσι πρὸς τὸν
 Τσάρον πάντα σπουδαῖον λόγον αὐτῶν. Οὐδεὶς δὲ ἐ-
 τόλμα ἀποβλέψαι πρὸς τοὺς ἐξορίστους, οὐδὲ διαβῆναι
 παρὰ τὰς μεμονωμένας οἰκίας αὐτῶν, κειμένας ἐκτὸς
 τῶν πόλεων καὶ κωμῶν καὶ πόρρω τῶν λεωφόρων· τινὲς
 δ' αὐτῶν ἔμενον καὶ ἐν καλύβαις δέσμιοι. Ἄλλ' οὐδὲ
 τοῖς προσκυνηταῖς ἐπετράπη φοιτᾶν εἰς τὸ μοναστή-

1600—605.

ριον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, διότι ἦν φόβος μή τις αὐτῶν παραδῶ ἐπιστολήν τινα τῷ Θεοδώρῳ, ἀκουσίως μὲν μοναχῶ, ἀλλ' εὐσεβεῖ. Ὁ δ' ἐπίβουλος αὐτοῦ φύλαξ, ποιούμενος πρὸς αὐτὸν λόγον περὶ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ οἴκου καὶ τῶν φίλων, ἀνέφερε κατόπιν πρὸς τὸν Τσάρον ὅτι ὁ Φιλάρετος οὐδένα εὕρισκεν ἐν τοῖς εὐπατρίδαις καὶ μεγιστᾶσιν ἐπιτηδειότερον περὶ τὰ πολιτικὰ ἢ τὸν προγραφέντα Βόγδανον Βέλσκη, καὶ ὅτι αὐτὸς οὗτος ἐνόμιζεν ἑαυτὸν θῦμα τῶν καταχθονίων ἐπιβουλῶν αὐτῶν (114). προσετίθη δὲ ὅτι, καὶ περ ἀσχολούμενος περὶ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν, λυπεῖται τὴν γυναῖκα καὶ τὰ ταλαίπωρα τέκνα, ἀγνοῶν ποῦ διάγουσιν ἐν ὄρφανίᾳ, καὶ δέεται τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς ταχείας τελευτῆς τοῦ ταλαιπώρου αὐτῶν βίου. Ἀλλὰ πρὸς εὐτυχίαν τῆς Ῥωσσίας ὁ Θεὸς οὐκ εἰσῆκουσε τῆς δεήσεως αὐτοῦ. Ὡσαύτως δ' ἀναφέρεται ὅτι ὁ Βασίλειος Ῥωμανόβ, ἀπειρηκῶς ὑπὸ τῆς νόσου καὶ τῶν δεσμῶν, οὐδ' ἄπαξ ἐδόξεσεν τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Βορίση, εἰπὼν τῷ φύλακι· «Ἡ ἀληθινὴ ἀρετὴ ἀγνοεῖ τὴν κενοδοξίαν.» Ἀλλ' ὁ Βορίσης, ὡσεὶ θέλων ἀποδείξει τῷ δεσμώτῃ ἀληθῆ εὐσπλαγχνίαν, ἐκέλευσε τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀλύσεων, διαγγείλας τῷ φύλακι δυσμένειαν ὡς ὑπὲρ τὸ δέον προθυμουμένῳ πρὸς καταπίεσιν τῶν προγεγραμμένων· εἶτα δὲ ἐπέταξε τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀσθενοῦς Βασιλείου εἰς Πελίμ, ὅπου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ἐστερήθη ἐξ ἀποπληξίας τῆς κινήσεως τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ποδός, ὅπως παραμυθῆσθαι αὐτῷ διὰ τῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ συναλγήσεως. Ὁ Βασίλειος μετὰ πολυχρόνιον νόσον ἐτελεύτησε τῇ 15 Φεβρουαρίου 1602 ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ φιλοδεσπότου τινὸς δούλου, ὅστις, ὑπηρετήσας αὐτῷ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, ὑπηρετήσε καὶ ἐν τοῖς δεσμοῖς μετὰ υἱικῆς

στοργῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ Μιχαήλ ἔζησαν ὀλίγον ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, τελευτήσαντες ἢ ὑπὸ λύπης ἢ, ὡς βεβαιούται, ὑπὸ βιαίου θανάτου. Καὶ ὁ μὲν ἐτάφη ἐν Λούδα, ὁ δὲ, ἐπτὰ βέρστια ἀπὸ τοῦ Τσερδίνου παρὰ τὴν πόλιν Νηρόβην ἐν ἐρημίᾳ τινι, ὅπου ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἀνεφύησαν δύο κέδροι. Σώζονται ἔτι ἐν τῷ ναῷ τῆς Νηρόβης αἱ βαρεῖαι ἀλύσεις τοῦ Μιχαήλ, οἱ δὲ γέροντες διηγοῦνται ἔτι μετὰ πόσης θαυμασίας καρτερίας ἔφερον αὐτὰς ὁ Μάρτυς οὗτος, καὶ πόσον ἠγάπησαν αὐτὸν πάντες οἱ κάτοικοι, ὧν τὰ παιδιά προσήρχοντο εἰς τὸ δεσμοτήριον, ὅπως παίξωσι τὸν αὐλὸν καὶ δώσωσιν αὐτῷ διὰ τῶν ὑπογείων ὁπῶν ὅ,τι εἶχον βέλτιστον πρὸς κατάπαυσιν τῆς πείνης καὶ δίψης αὐτοῦ· διὰ τὴν ἀγάπην δὲ ταύτην κατεδιώχθησαν μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γοδουνόβ, ἀλλ' ἀντημεῖφθησαν ἐπὶ τῆς τῶν Ῥωμανόβ διὰ χαριστηρίων γραμμάτων καὶ ἀτελειῶν (115). Εἰ δὲ πιστευτέος ὁ χρονογράφος, ὁ Βορίσης παρήγγειλε τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ πρίγκιπος Ἰωάννου Σίτσκη καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἣθελε δὲ ἵνα διὰ λιμοῦ ἀπολέσῃ καὶ αὐτὸν τὸν κλινῆρῃ Ἰωάννην Ῥωμανόβ· ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐπορίζοντο αὐτῷ ἀφθόνως τὰ ἀναγκαῖα· διότι καθ' ἑκάστην παρετίθεντο αὐτῷ δύο ἢ τρία ὄψα ἐκ κρέατος καὶ ἰχθύων καὶ λευκὸς ἄρτος· παρὰ δὲ τῷ φύλακι αὐτοῦ ὑπῆρχον πάντοτε ἐννενήκοντα βρούβλια (τετρακόσια πενήκοντα τῶν νῦν) ὅπως ἐπαρκῆ πάσαις ταῖς ἀνάγκαις αὐτοῦ. Μετ' ὀλίγον ἢ τύχη τῶν διωκομένων ἀνεκουφίσθη ἢ διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν Τσάρων, διότι ὁ λαὸς ὤκτειρεν αὐτοὺς, ἢ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ γαμβροῦ τῶν Ῥωμανόβ, τοῦ αἰνοχόου τοῦ Ἰωάννου Γοδουνόβ. Μαρτίῳ δὲ μηνὶ 1602 ὁ Τσάρος παρήγγειλε τῷ

1600—605. Ἰωάννη Ῥωμανόβ, καὶ τοὶ ἐπιτηρῶν πάντοτε αὐτὸν, ἀλλὰ μὴ ἀποκαλῶν ἤδη ἐγκληματίαν, ἵνα ἀπέλθῃ ὑπηρετήσων εἰς Οὐφαν, ἐντεῦθεν δὲ εἰς τὸ Κάτω Νοβογόροδον καὶ τέλος εἰς Μόσχαν μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ πρίγκιπος Ἰωάννου Τσερκάσκη.

Οἱ Σίτσκη ἐπέμφθησαν διοικηταὶ εἰς τὰς Κάτω Χώρας· ἄγνωστον δ' ἐστὶ, εἰ ἠλευθέρωσε τοὺς Σεστουνόβ καὶ τοὺς Ῥεπνίν. Τὴν δὲ πριγκίπισσαν Τσερκάσκη Μάρθαν, χηρεύσασαν ἐν Βιέλω-Οζέρω, ὁ Τσάρος ἐκέλευσεν ἵνα συνοικῇ τῇ νύμφῃ, τῇ ἀδελφῇ καὶ τοῖς παισὶ τοῦ Θεοδώρου ἐν τῇ πολίχνῃ Κλίνω, κληρονομία τῶν Ῥωμανόβ καὶ κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἰουριέβου. Αὐτόθι ὁ ἀπορφανισθεὶς τοῦ πατρὸς καὶ μητρὸς, ἀλλὰ φυλασσομένος ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας, νέος Μιχαήλ, μέλλων κυριάρχης τῆς Ῥωσσίας, διέμεινε μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ οἴκου τοῦ Βορίση. Ὁ Τσάρος ἐξέτεινε τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν Φιλάρετον (116), ἐπιτρέψας αὐτῷ ἵνα μένῃ ἐν τῷ χορῷ τῶν ψαλτῶν καὶ ἔχῃ παρ' αὐτῷ ἐν τῷ κελλίῳ μοναχὸν πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ ὀμιλίαν· πρὸς δὲ ἐκέλευσεν ἵνα χορηγῶνται πάντα τῷ προδότη τούτῳ (ὡς ἐκάλει ἐτι τὸν ἀγνὸν καὶ ἐνάρετον τοῦτον ἄνδρα) πρὸς ἀποφυγὴν πάσης αἰτιάσεως, ἐπιτρέψας καὶ τοῖς προκυνηταῖς φοιτᾶν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, μὴ βλέπειν ὅμως τὸν ὑπὸ δυσμένειαν μοναχόν. Τέλος, ἐπιθυμῶν ἵνα ἀπομακρύνῃ αὐτὸν μᾶλλον τοῦ κόσμου, προσέταξε τῷ 1605 τὴν εἰς Ἀρχιμανδρίτην ἀναγόμευσιν αὐτοῦ.

Οὐ μόνον δὲ οἱ Ῥωμανόβ ἦσαν τὸ φόβητρον τῆς φαντασίας τοῦ Βορίση, ἀλλὰ καὶ οἱ πρίγκιπες Μοσισλάβσκησ καὶ Βασίλειος Σουίσκης· διὸ ἀπηγόρευσεν αὐτοὺς ἵνα ἀγάγωσι γυναῖκας, φοβούμενος μὴ τὰ τέκνα αὐτῶν

διὰ τὴν ἀρχαιότητα τῶν οἰκῶν ἀμφισβητήσωσι τὸ στέμμα πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ· ἀλλὰ καίπερ σπουδάζων ἀπομακρύνειν τοῦ Θεοδώρου τοὺς μέλλοντας ἐνδεχομένους κινδύνους, ὁ δειλὸς ὀλετήρ ἔτρεμε καὶ τοὺς παρόντας· διότι ὑποπτεύων καὶ φοβούμενος ἀκαταπαύστως κρυφίους ἐχθροὺς, συγχρόνως δὲ μὴ ἐπισπάσῃ τὸ κοινὸν μῖσος διὰ τὴν τυραννίαν, κατεδίωκε καὶ συνεχώρει. Οὕτως ἐξώρισε τὸν στρατηγὸν πρίγκιπα Βαχτεριάροβ· Ροστόβσκη, εἶτα δὲ παρέσχεν αὐτῷ συγγνώμην (118)· ἀπεμάκρυνε τῶν πραγμάτων τὸν ὀνομαστὸν γραμματέα Τσελκάλοβ, ἀλλὰ ἄνευ τινὸς ἄλλης καταδρομῆς· ἀπεμάκρυνεν ὡσαύτως πολλάκις τοὺς Σούτση καὶ παρέλαβε πάλιν παρ' ἑαυτῷ, περιέπων δ' αὐτοὺς ἠπέλπει συγχρόνως δυσμένειαν πᾶσι τοῖς κοινωνοῦσι πρὸς αὐτούς (119). Αἱ τιμωρίαι οὐκ ἦσαν πάνδημοι, ἀλλ' ἐθανάτου τοὺς δυστυχεῖς ἐν ταῖς εἰρκταῖς καὶ ἐβασάνιζον ἐπὶ ἀπλῆ καταμνηνύσει. Πλήθος διαβολέων μὴ ἀμειβομένων μὲν πάντοτε, ἀλλὰ οὐδέποτε τιμωρουμένων διὰ τὸ ψεῦδος ἢ τὴν διαβολὴν, ἐπολιόρχουν τὰ ἀνάκτορα διηγούμενοι ὅ,τι εἶδον ἢ ἤκουσαν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν εὐπατριδῶν, ἐν ταῖς καλύβαις, ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ἢ ἐν τοῖς ναοῖς. Οἱ ὑπηρέται κατήγγελλον τῶν κυρίων· οἱ δὲ μοναχοὶ, οἱ ἱερεῖς καὶ ἱεροφύλακες, πάσης τάξεως ἀνθρώπων (120)· πρὸς αἴσχος δὲ τῆς ἀνθρωπότητος αἱ γυναῖκες κατεμαρτύρουν τῶν ἰδίων ἀνδρῶν, τὰ δὲ τέκνα, τῶν πατέρων. « Καὶ ἐν ταῖς ἀγρίαις παρεμβο-
 » λαῖς, προστίθῃσιν ὁ χρονογράφος, οὐδέποτε ἐφάνη το-
 » σοῦτον φρικτὸν κακόν. Οἱ κύριοι οὐκ ἐτόλμων ἀπο-
 » βλέψαι πρὸς τοὺς δούλους. Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐ-
 » φοβοῦντο συνδιαλεχθῆναι ἐλευθέρως, συνδιαλεγόμενοι
 » δὲ ὤμνουον ἀλλήλοις ἄκραν ἐχεμυθίαν.» Ἐνὶ λόγῳ

1600—605· ἡ ἔλσεινὴ αὐτῆ ἐποχῆ τῆς βασιλείας τοῦ Βορίση ἀπελείπετο τῆς τοῦ Ἰωάννου μόνον κατὰ τοὺς φόνους, οὐχὶ ὅμως κατὰ τὴν παρανομίαν καὶ διαφθοράν. Ὀλεθρία κληρονομία τῶν μελλόντων χρόνων!

Ἄλλ' ἡ γενναιοφυχία οὐδόλως ἐξέλιπεν ἐκ τῆς καρδίας τῶν Ῥώσων, ἐπιζήσασα τῷ Ἰωάννῃ καὶ Γοδουνόβ πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος· διότι ἄλλοι μὲν ἤκτειρον τὰ θύματα καὶ ἀπεστρέφοντο τὰς ἐπονειδίστους πρὸς τοὺς συκοφάντας χάριτας τοῦ κυριάρχου, ἄλλοι δὲ ἐφοβοῦντο περὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν οἰκείων· ὥστε μετ' ὀλίγον ἡ δυσαρέστησις κατέστη γενική.

Πολλοὶ ἔτι ἐξύμνουσι τὸν Βορίσην, οἱ προηγμένοι ὑπ' αὐτοῦ, οἱ κόλακες καὶ προδόται, οἵτινες ἐπλούτουσι ἐκ τῆς περιουσίας τῶν προγραφέντων. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἀνώτερος κληρὸς ἔσωζεν ἔτι προθυμίαν τινα (121) πρὸς τὸν μονάρχην, ὅστις ἐπεδαψίλευεν αὐτοῖς χάριτας· ἡ φωνὴ ὅμως τῆς πατρίδος ἦν ἀμέτοχος τῶν ἐπικίων τούτων, ἡ δὲ σιγὴ τοῦ λαοῦ, οὔσα τῷ Τσάρῳ φανερὰ μομφή, ἀνήγγειλε σπουδαίαν μεταβολὴν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Ῥώσων, οἵτινες οὐκέτι ἠγάπων τὸν Βορίσην (122). Οὕτω λέγει σύγχρονος καὶ ἀμερόληπτος χρονογράφος, αὐτὸς ὁ κελλάριος Παλίτσιν, περικλεῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡμῶν ἐπὶ ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς.

Οἱ λαοὶ εἰσι πάντοτε εὐγνώμονες· διὸ οἱ Ῥῶσοι ἀναθέμενοι τῷ Θεῷ ἵνα κρίνῃ τὸ μυστήριον τῆς καρδίας τοῦ Βορίση, ἐπήνουν αὐτὸν εἰλικρινῶς, ὅτε οὗτος ὑπὸ προσωπεῖον τῆς ἀρετῆς ἐφαίνετο αὐτοῖς πατὴρ τῆς πατρίδος· ἀλλ' ἰδόντες αὐτὸν τύραννον, ἐμίσησαν διὰ τε τὰ παρόντα καὶ παρελθόντα ἐγκλήματα· καὶ εἰς ὅ,τι ἐπεθύμουσι ἀμφιβάλλειν, εἰς τοῦτο πάλιν ἐπίστευον· διὸ τὸ αἶμα τοῦ Δημητρίου ἐφάνη καθαρώτερον ἐπὶ τῆς

πορφύρας τοῦ ὀλετήρος τῶν ἀθῶων. Ἄνεμνήσθησαν δὲ 1600—603.
 τῆς τύχης τοῦ Οὐγγλίτσου καὶ τόσων ἄλλων θυμάτων
 τῆς φιλεκδικῆς φιλαρχίας τοῦ Γοδουνόβ, καὶ εἰσίγων
 ἐνώπιον τῶν διαβολέων, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἠγανά-
 κτουν· ἐδηλοῦτο δὲ ἰσχυροτέρα ἢ τοιαύτη ἀγανάκτησις
 ἐν τοῖς ἀδύτοις τόποις πρὸς τοὺς δορυφόρους τοῦ τυράν-
 νου, οὗ ἡ βασιλεία ἐστὶ καὶ βασιλεία συκοφαντίας καὶ
 ἀβάτου ἐχεμυθίας. Αὐτόθι ἐν ταῖς ὑφειμέναις φιλι-
 καῖς συνδιαλέξεσιν ἡ ἀδυσώπητος ἀλήθεια ἀπεκάλυ-
 πτεν, ἡ δὲ ἔχθρα κατημαύρου τὸν Βορίσην, κατηγοροῦσα
 αὐτοῦ οὐ μόνον φόνον καὶ καταδιώξεις ἐνδόξων πολι-
 τῶν, σφετερισμὸν τῆς περιουσίας, ἀπληστίαν ἀθεμίτου
 πλουτισμοῦ, σύστασιν μονοπωλίων, αὔξησιν δημοσίων
 καπηλείων καὶ διαφθορὰν ἡθῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην πρὸς
 τὰ νέα ἀλλοδαπὰ ἔθιμα, ὧν τὸ κεῖρην τὸ γένειον ἐσκαν-
 δάλιζεν ὑπὲρ πάντα τοὺς ζηλωτὰς τῶν πατρίων, καὶ μᾶ-
 λιστα κλίσιν πρὸς τὴν Ἀρμενικὴν καὶ Λατινικὴν αἵρε-
 σιν. Ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος σπανίως ἀρκοῦνται τῇ ἀλη-
 θείᾳ· διότι ἡ μὲν ὑπεραίρει, τὸ δὲ ὑπὲρ τὸ δέον κατη-
 γορεῖ· ὥστε κατηγόρησαν τοῦ Βορίση καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν
 φώτων προθυμίαν.

Ἐν τῷ γενικῷ πρὸς τὸν Βορίσην μίσει οὗτος ἔτυχε
 καιροῦ ὅπως ἀποδείξῃ μεγίστην σπουδὴν καὶ μεγαλο-
 δωρίαν πρὸς τὰ δεινὰ τοῦ λαοῦ· καὶ ὁμως οὐδ' οὕτως
 ἠδυνήθη καταλύξαι τὰς ψυχρανθείσας ἤδη καρδίας. Ἐν ^{Διμῶς.}
 μέσῳ τῆς φυσικῆς ἀφθονίας καὶ τοῦ πλοῦτου εὐφόρου
 χώρας, ὑπὸ φιλοπόνου οἰκουμένης γεωργῶν, ἐν μέσῳ
 τῆς εὐημερίας πολυχρονίου εἰρήνης καὶ δραστηρίου καὶ
 προορατικῆς βασιλείας, φοβερὰ μᾶστιξ ἐνέσκηψεν ἐπὶ
 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων· διότι τὸ ἔαρ τοῦ 1601, κα-
 τανεφωθέντος τοῦ οὐρανοῦ, κατέπεσεν ὄμβρος ἐπὶ δέκα

1600—605. ἐβδομάδας (123), ὥστε οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων καταπλαγέντες οὐκ ἐδύναντο ὅπως ἐργασθῶσιν, μηδὲ θερίσωσι καὶ συγκομίσωσιν· τῇ δὲ 15 Αὐγούστου σφοδρὸς πάγος κατέστρεψε τὸν μήπω ὄριμον σίτον καὶ τὰς ὀπώρας. Αἱ σιτοθῆκαι καὶ ἄλλω ἔγεμον ἔτι τῆς παρελθούσης συγκομιδῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ γεωργοὶ ἔσπειρον νέους ἀώρους καὶ σεσηπότας καρπούς, οἵτινες οὔτε τὸ φθινόπωρον, οὔτε τὸ ἔαρ ἐφύησαν. Ἐν τούτοις αἱ ἀποθῆκαι τῶν σίτων κατηναλώθησαν, οἱ δὲ ἀγροὶ ἔμειναν ἄσπαρτοι· ὅθεν τὰ δεινὰ καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν λιμωττόντων κατετάραξαν τὸν Τσάρον· καὶ οὐ μόνον αἱ ἄλλω τῶν κωμῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀγοραὶ τῆς πρωτευούσης ἦσαν κεναί· ὥστε τσετβέρτ βρίξης ἀντὶ δώδεκα ἢ δεκαπέντε δεγγῶν ἐτιμήθη τριῶν βουθλίων, δεκαπέντε τῶν νῦν (124).

Τότε ὁ Βορίσης, παραγγείλας τὴν ἀνοιξιν τῶν βασιλικῶν σιτοθηκῶν ἐν τε Μόσχᾳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι, προσέταξε τῷ κλήρῳ καὶ τοῖς μεγιστᾶσι πωλεῖν τοὺς τῶν ἰδίων ἀποθηκῶν σίτους ἀντὶ μικρᾶς τιμῆς. Ἀλλὰ καὶ τὸ γαζοφυλάκιον ἠνέωξε, καὶ ἐν τέσσαρσι περιβόλοις, κατασκευασθεῖσιν ἐν Μόσχᾳ παρὰ τῷ ξυλίῳ τείχει, ἔκειντο σωροὶ ἀργυρίου ὑπὲρ τῶν πτωχῶν (125). Κατὰ τὴν πρώτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐδίδοντο ἐκάστῳ αὐτῶν δύο Μόσχια νομισμάτια, δέγγα ἢ κοπέκιον· ἀλλ' ὁ λιμὸς ὑπῆρχε πάντοτε· διότι αἰσχροκερδεῖς ἄνθρωποι ἠγόραζον δολίως ἐν εὐτελεῖ τιμῇ τὸν σίτον ἐκ τῶν δημοσίων σιτοθηκῶν καὶ ἐκ τῶν τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐπατριδῶν πρὸς ἀνύψωσιν τῆς τιμῆς αὐτοῦ καὶ πώλησιν μετ' αἰσχροῦς ὠφελείας. Οἱ πτωχοὶ ἐλάμβανον ἐν μόνον ἀργυροῦν κοπέκιον καθ' ἐκάστην, ἀλλὰ τοῦτο ἦν ἀνεπαρκὲς αὐτοῖς. Ἡ χάρις αὕτη ἀπέβη δυστύχημα τῇ

πρωτεύουσα· διότι οί γεωργοί τῶν περίξ χωρῶν ὄρμη- 1600—605.
σαν ἄθροοί εἰς τὴν πρωτεύουσαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις,
ὅπως λάβωσιν ἔλεος παρὰ τοῦ Τσάρου· οὕτω δ' ἠΰξα-
νον οἱ ἐπαῖται. Ματαίως τὸ γαζοφυλάκιον διένεμε καθ'
ἐκάστην χιλιάδας βουβλίων (126)· διότι ὁ λιμὸς ἠΰξανεν
ἀκαταπαύστως καὶ κατέστη τοσοῦτον φρικώδης, ὥστε
ἀδύνατον ἐν' ἀναγνώ τις ἄνευ φρίκης τὴν περὶ τούτου
ἀξιόπιστον διαγραφὴν τῶν συγχρόνων, ὧν τις λέγει.
(127)· «Μαρτύρομαι τὴν ἀλήθειαν καὶ αὐτὸν τὸ Θεὸν ὅτι
»εἶδον ἐν Μόσχᾳ ἀνθρώπους ἐκτάδην κειμένους ἐπὶ ὁδῶν,
»οἵτινες ὡς τὰ κτήνη ἀνέσπων χόρτον· εὐρίσκετο δὲ χόρ-
»τος καὶ ἐν τῷ στόματι τῶν νεκρῶν.» Τὸ ἵππειον κρέας
ἦν λίχνευμα· διότι ἤσθιον κύνας, γαλάς, νεκρὰ ζῶα καὶ
παντοειδῆ ἀκαθαρσίαν. Οἱ ἄνδρες κατήντησαν χεῖρονες
τῶν θηρίων καὶ κατέλιπον τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς οἴκους,
ὅπως μὴ μερισθῶσι μετ' αὐτῶν τὸ τελευταῖον τεμάχιον
ἄρτου. Καὶ οὐ μόνον διήρπαζον καὶ ἐφόνευσον δι' ὀλίγον
ἄρτον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ κατήσθιον ἀλλήλους.
Οἱ ὁδοιπόροι ἐφοβοῦντο τοὺς ξένους, τὰ δὲ ξενοδοχεῖα
κατήντησαν καταγῶγια φονέων, ὅπου ἐπνιγον ἢ ἀπέ-
κτεινον τοὺς καθεύδοντας ὑπὲρ φρικώδους τροφῆς!
Τὸ ἀνθρώπειον κρέας ἐπωλεῖτο ἐντὸς ἐδεσμάτων ἐν τῇ
ἀγορᾷ! Αἱ μητέρες κατέτρωγον τοὺς νεκροὺς τῶν βρε-
φῶν! Καὶ ἐβασανίζοντο μὲν οἱ κακοῦργοι, ἐκαίοντο, ἐπνί-
γοντο· ἀλλὰ τὰ κακουργήματα οὐδόλως ἔπαυον· συγχρό-
νως δὲ ἄλλοι κακοῦργοι συνήθροιζον σίτον, ἐλπίζοντες
ὅτι πωλήσουσιν αὐτὸν πολλοῦ! Ἄπειροι ἄνθρωποι ἀ-
πώλλυντο βασανιζόμενοι φρικωδῶς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ· παν-
ταχοῦ δὲ περιεπλανῶντο ἡμιθανεῖς, πίπτοντες καὶ ἐκπνέ-
οντες ἐν ταῖς ἀγοραῖς. Ἡ Μόσχᾳ ἐλοίμωττεν ἐκ τῆς σή-
ψεως τῶν πτωμάτων, εἰ μὴ παρήγγειλλεν ὁ Τσάρος τὴν

1600—605 δημοσία δαπάνη ταφήν αὐτῶν, ἐξαντλῶν τὸ γαζοφυλάκιον καὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν· ὑπάλληλοι δὲ ἀστυνομικοὶ διέτρεχον τὰς ὁδοὺς τῆς Μόσχας, συνθήροισιν τοὺς νεκροὺς, ἔπλυνον αὐτοὺς, εἴλισσον λευκαῖς σινδόσιν, ὑπέδουον ἐρυθρὰ σάνδαλα καὶ μετεκόμιζον καθ' ἑκατοστιάς ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς τρία κοιμητήρια, ὅπου ἐν χρόνῳ δύο ἐτῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν ἔθαψαν ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ χιλιάδας νεκρῶν, πλὴν τῶν ταφέντων ὑπὸ εὐσεβῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς ἐνοριακοῖς ναοῖς (128). Βεβαιοῦται ὅτι ἐν Μόσχᾳ μόνον ἀπέθανον τότε ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ ψύχους 500,000 ψυχῶν, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις πολὺ πλείονες· διότι κατὰ τὸν χειμῶνα οἱ πτωχοὶ ἀθρόως κατεπήγνυοντο ὑπὸ τοῦ ψύχους ἐν ταῖς ὁδοῖς. Τροφαὶ νοσηραὶ καὶ ἀλλότρια τοῦ ἀνθρώπου ἐπέφερον ἐπίσης νόσους καὶ λοιμὸν, μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σμολένσκου, ἔνθα ὁ Τσάρος ἔπεμψεν ἀπαξ μόνον εἴκοσι χιλιάδας ρουβλίων ὑπὲρ τῶν πτωχῶν, μηδεμίαν πόλιν καταλιπὼν ἀβοήθητον ἐν Ῥωσίᾳ (129). Εἰ δὲ καὶ ὀλίγους ἔσωζε, πανταχοῦ ὁμως ἤλάττου τὸ δεινόν· ὥστε τὸ πλήρες ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος βασιλείας τοῦ Θεοδώρου ταμεῖον ἐφαίνετο ἀνεξάντλητον· ἔπραττε δὲ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἦν δυνατόν· διότι οὐ μόνον ἠγόραζεν ἐν ταῖς ὁμόροις πόλεσιν ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἣν ὠρίζε, πάντα τὰ ἀποταμιεύματα τῶν πλουσίων, ἔκόντων ἢ ἀκόντων, ἀλλ' ἔπεμψεν εἰς τὰς ἀπωτάτας καὶ εὐφορωτάτας χώρας ἀνδρας πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἄλων, ὅπου εὐρέθησαν ὑπερμεγέθεις σωροὶ σίτου πρὸ ἡμίσεως αἰῶνος κεκαλυμμένοι ὑπὸ θάμνων. Παρήγγειλεν οὖν παραχρῆμα τὴν μεταφορὰν αὐτοῦ εἰς Μόσχαν καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας. Ἀλλὰ τὰ πρὸς τοῦτο προσκόμματα ἦσαν ἀδιάβατα, διότι πολλαχοῦ τῆς ὁδοῦ οὔτε ἄμαξα, οὔτε τροφή ὑπῆρχε, τῶν ἀμαξηλατῶν καὶ πάν-

των των κατοίκων φυγόντων ἐκ των κωμῶν· ὥστε οἱ 1600—605
 σιταγωγοὶ διήρχοντο τὴν Ῥωσσίαν ὡς τὰς ἐρήμους τῆς
 Ἀφρικῆς, φρουρούμενοι ὑπὸ στρατευμάτων πρὸς ἀπό-
 κρουσιν τῶν προσβολῶν τῶν δυστυχῶν, οἵτινες λιμῶτ-
 τοντες ἤρπαζον τὰ ἐδώδιμα διὰ τῆς βίας οὐ μόνον ἐν
 ταῖς κώμαις, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς
 ἀγοραῖς τῆς Μόσχας (130). Τέλος ἡ δραστηριότης τῆς
 ἀνωτάτης ἀρχῆς ἀπεσκέδασε πάντα τὰ ἐμπόδια, ὥστε
 τὸ 1603 ἐξηφανίσθησαν κατ' ὀλίγον πάντα τὰ ἔχνη
 τῆς φρικώδους μάστιγος, ἡ δὲ ἀφθονία ἐπανῆλθε πάλιν,
 καὶ τοσαύτη, ὥστε ἡ τιμὴ τοῦ τσέτθερτ ἠλαττώθη ἀπὸ
 τριῶν ρουβλίων εἰς δέκα κοπέκια πρὸς εὐδαιμονίαν μὲν
 τοῦ λαοῦ, ἀπόγνωσιν δὲ τῶν πλεονεκτῶν, ἐχόντων ἔτι
 ἀποθήκας πλήρεις βρίζης καὶ σίτου! Καὶ ἔπαυσε μὲν
 ἡ μάστιξ, ἀλλὰ τὰ ἔχνη αὐτῆς ἐπὶ πολὺ ἐφαίνοντο·
 διότι οἱ κάτοικοι τῆς Ῥωσσίας ἠλαττώθησαν ἐπαισθη-
 τῶς, ὡς καὶ αἱ περιουσίαι πολλῶν, ἐπτῶχευσε δὲ καὶ τὸ
 γαζοφυλάκιον, καὶ τοι ὁ Γοδουνόβ, δαπανῶν αὐτὸ δα-
 ψιλῶς πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ, οὐδόλως μετέβαλε τὴν
 συνήθη μεγαλοπρέπειαν τῆς αὐλῆς· ἀπ' ἐναντίου δ' ἐφαί-
 νετο ὅτι ἐσπούδαζεν, ὡς οὐδέποτε, ἵνα λαμπρύνηται δι'
 αὐτῆς ὅπως καλύψῃ διὰ ταύτης τὴν Θεομηνίαν, μάλις α
 δ' ἐνώπιον τῶν ἀλλοδαπῶν πρέσβειων, ἐπιδεικνύων αὐτοῖς
 ἀπὸ τῶν μεθορίων μέχρι τῆς Μόσχας ἀφθονίαν καὶ πο-
 λυτέλειαν (131)· ὥστε οὗτοι ἔβλεπον κατὰ τὴν διάβασιν
 ἀνθρώπους πολυτελῶς καὶ κοσμίως ἡμφιεσμένους, ἀγο-
 ρὰς πλήρεις ἐμπορευμάτων καὶ βρωμάτων καὶ οὐδένα
 ἐπαίτην, ἐκεῖ ὅπου βέρστιον πορρωτέρω οἱ τάφοι ἦσαν
 πλήρεις θυμάτων τοῦ λιμοῦ.

Τότε ὁ Βορίσης ἐξένισε μεγαλοπρεπέστατα τὸν μέλ-
 λοντα γαμβρὸν δοῦκα τῆς Δαγίας καὶ καθωράισε τὰ ἀρ-

1600—605.
 Νέα οικόδομή-
 ματα ἐν Κρεμ-
 λίνῳ.

χαίον Κρεμλίνον νέοις οικόδομήμασιν, ἀνεγείρας τῷ 1600 τὸ ὑπερμέγεθες κωδωνοστάσιον Ἰωάννου τοῦ Μεγάλου (132) καὶ οικόδομήσας τῷ 1601 καὶ 1602 ἐπὶ τοῦ τόπου τῶν κατεδαφισθέντων ξυλίνων ἀνακτόρων τοῦ Ἰωάννου δύο μεγάλα λιθόδομα οικήματα, τὸ ἐστιατόριον καὶ τὸ εἰς μνημόσυνον τῶν κυριαρχῶν παρὰ τῷ περὶ χρῦσῳ καὶ φατνωτῷ (133), ὅπως πορίσῃ ἐργασίαν καὶ ἄρτον τοῖς πτωχοῖς, δεικνύμενος χρήσιμος ἅμα τε καὶ φιλόανθρωπος καὶ διανοούμενος περὶ μεγαλοπρεπείας κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πένθους. Ἐν τούτοις μόνοι οἱ ἀλλοδαποὶ ἱστοριογράφοι, οὐχὶ δ' οἱ Ῥῶσσοι χρονογράφοι, κατηγοροῦσι τοῦ Βορίση ἀκαμπτον ὑπερηφανίαν, ματαιοφροσύνην καὶ κενοδοξίαν κατὰ τὴν κοινὴν ταύτην συμφορὰν, διηγούμενοι ὅτι ἀπηγόρευσε τότε τοῖς Ῥώσσοις ἀγοράσαι ἐν μετριωτάτῃ τιμῇ πολλὴν βρίζαν, ἣν εἶχον οἱ Γερμανοὶ ἐν Ἰθαναγορόδῳ, μὴ ἀνεχόμενος ἵνα ὁ λαὸς αὐτοῦ τραφῇ ἐξ ἀλλοδαποῦ ἄρτου (134). Ἄλλ' ἡ διαβεβαίωσις αὕτη ἐστὶν ἐναργῶς ψευδής· διότι τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἀποδεικνύοντα ὅτι τῷ 1602 προσωρμίσθησαν εἰς Ῥωσσίαν Γερμανικὰ πλοῖα γέμοντα σίτου, οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τῆς παραλόγου ταύτης ἀπαγορεύσεως· ὁ δὲ Βορίσης, ὅστις κατὰ τὴν συμφορὰν ταύτην ἔδειξε τσαύτην δραστηριότητα καὶ ἐλευθεριότητα, ὅπως ἀποδείξῃ τῇ Ῥωσσίᾳ τὴν πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἀληθινὴν πατρικὴν ἀγάπην, οὐκ ἐδύνατο ἵνα θυσιάσῃ φανερώς τὴν σωτηρίαν αὐτῶν χάριν παράφρονος κενοδοξίας.

Ἄλλ' αἱ ἀγαθοεργίαι τοῦ Βορίση οὐδόλως κατεγοήτευσαν τοὺς Ῥώσσους· διότι πάντες ἐφρόνουσι ὅτι ἡ θεία δίκη ἐτιμῶρει τὸ βασιλείον διὰ τὰς παρανομίας τοῦ κυριάρχου (135). Λέγουσι δ' οἱ χρονογράφοι· «Ἐπι-

ἰδαφιλεύων οὗτος μεγαλοδωρίας τοῖς πτωχοῖς, προσέ-
 »φερεν αὐτοῖς ἐν χρυσῷ ποτηρίῳ τὸ αἷμα τῶν ἀθῶων, ὅ-
 »πως πίωσιν αὐτὸ ὑπὲρ τῆς υἰγείας αὐτοῦ· ἔτρεφεν αὐ-
 »τοὺς διὰ θεοστυγῆτου ἐλεημοσύνης, διαρπάσας τὴν πε-
 »ριουσίαν τιμίων μεγιστάνων καὶ μελύνας τὰ ἀρχαῖα
 »βασίλικά γαζοφυλάκια διὰ ληστρικῶν λαφύρων.» Ἡ
 Ῥωσσία οὐδόλως ηὐδαιμόνει καὶ ἐν τῇ ἀφθονίᾳ, διότι
 μὴ λαβοῦσα ἔτι καιρὸν ὅπως ἀναλάβῃ, νέα συμφορὰ ἐ-
 φάνη, εἰς ἣν οἱ σύγχρονοι ἐμέμφθησαν ἀμέσως τῷ
 Βορίση.

Ἰωάννης ὁ Δ', ἐπιθυμῶν ἵνα κατοικήσῃ ἐν τῇ Λιθουα-
 νικῇ Οὐκρανίῃ καὶ τῇ χώρᾳ τοῦ Σεβέρσκου ἐμπειροπο-
 λέμους, οὐδόλως ἐκώλυε τοὺς διαφεύγοντας τὴν τιμω-
 ρίαν κακούργους καταφεύγειν καὶ διάγειν ἐκεῖ ἡσύχως,
 νομίζων ὅτι ἐν πολέμῳ ἐδύναντο φυλάττειν ἀσφαλῶς
 τὰ μεθόρια. Ὁ δὲ Βορίσης, ἐπαινῶν πολλὰς πολιτικὰς
 γνώμας τοῦ Ἰωάννου, ἐδέχθη καὶ ταύτην, καὶ τοι ὄλε-
 θριωτάτην καὶ σφαλερωτάτην (136). Οὕτω παρεσκευά-
 σεν ἐν ἀγνοίᾳ πολυάριθμον στρατὸν κακούργων πρὸς ὀ-
 φελος τῶν ἐχθρῶν τῆς τε πατρίδος καὶ τῶν ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ
 χρονογράφος λέγει· «Ἡ μεγαλόνοια καὶ ἡ ὠμότης τοῦ
 Ἰωάννου οὐδόλως ἐπέτρεπε τοῖς ὄφρεσι κινεῖσθαι, ὁ δὲ
 »πρῶτος καὶ εὐλαβὴς Θεόδωρος ἐδέσμευσεν αὐτοὺς διὰ
 »τῆς προσευχῆς.» Ἄλλ' ὁ Βορίσης, ἰδὼν τέλος τὸ κα-
 κόν, ἠΰξησεν αὐτὸ διὰ τῶν μηχανημάτων τῆς πολιτικῆς
 αὐτοῦ, ἀπαδούσης πρὸς τοὺς ἀναλλοιώτους νόμους τῆς
 δικαιοσύνης. Ἀνέκαθεν οἱ εὐπατρίδαι ἡμῶν, περικυκλού-
 μενοι ὑπὸ πλήθους ὑπηρετῶν, δούλων καὶ ἐλευθέρων,
 ἐθήρευον πολλὰκις ὑποδουλῶται τούτους (137)· ὁ δὲ ἐπὶ
 τοῦ Θεοδώρου ἐκδοθεὶς νόμος πρὸς χάριν μόνον τῶν ἐ-
 πιφανῶν εὐγενῶν, ἐπιτρέπων τὴν ὑποδούλωσιν παντός

1600—605. ὑπηρετήσαντος ὑπὲρ τοὺς ἕξ μῆνας τοῖς κυρίοις, ἐξηφάνισε τοὺς ἐν τῇ ἡμετέρα πατρίδι ἐλευθέρους ὑπηρέτας, πληρώσας τὰς τῶν εὐπατριδῶν οἰκίας δούλων, ἐν οἷς συγκατελέγοντο τότε, ἐναντίον τοῦ κώδικος τοῦ Ἰωάννου, καὶ πολλοὶ πολεμικοὶ καὶ εὐγενεῖς ἕνεκα τῆς πτωχείας, ὑπηρετοῦντες τοῖς πλουσίοις ἀναισχύντως. Νόμος ἀνάξιος τοῦ ὀνόματος διὰ τὴν φανεράν ἀδικίαν! Καὶ οὐκ ἤρκει τοῦτο, ἀλλὰ προσετέθη κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ ἡ βία· διότι οἱ ἐπιφανεῖς καὶ οἱ ὀψίπλουτοι ἀναιδῶς ὑπεδούλουν οὐ μόνον τοὺς οἰκέτας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀπροστατεύτους, ὅσοι εὐηρέστουν αὐτοῖς εἴτε διὰ τέχνην τινὰ, εἴτε ἐπιτηδειότητα, εἴτε καλλονὴν! (138). Ἄλλ' οἱ εὐγενεῖς, οἵτινες ἐντροφῶντες ἠδέξαν ἠδέως τοὺς δούλους, ἠθέλησαν ἵνα ἀπκλαγῶσιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ λιμοῦ· τοῦτο δ' ἦν ἀπάνθρωπος τυραννία! Καὶ οἱ μὲν εὐσυνεῖδητοι ἔτι κύριοι ἀπέπεμπον τοὺς δούλους ἐλευθεροῦντες αὐτούς, ἀλλ' οἱ φαῦλοι ἀπέλυον αὐτούς ἄνευ γραμμάτων, ὅπως κατηγορήσωσιν αὐτῶν φυγὴν ἢ κλοπὴν καὶ καταστρέψωσι διὰ τῶν δικῶν τοὺς ἐκ φιλανθρωπίας παρέχοντας ἔργον καὶ τροφήν πρὸς τοὺς δυστυχεῖς τούτους. Φρικώδης διφθορά, ἀλλὰ συνήθης κατὰ τοὺς χρόνους τῶν συμφορῶν! Οἱ δυστυχεῖς ἀπώλλυντο ἢ ἐλήστευον μετὰ πολλῶν οἰκείων τῶν ἐξορίστων μεγιστάνων Ῥωμαῖοι καὶ ἄλλων, οἵτινες διὰ τὴν δυσμένειαν τῶν κυρίων κατεδικάσθησαν εἰς πλάνην βίαν· διότι οὐδεὶς ἐτόλμα δεχέσθαι κατ' οἴκους ἀνθρώπους τῶν προγραφέντων· ὥστε ἤνουντο μετὰ τῶν Οὐκραίνιων φυγάδων, οἵτινες ἐξήρχοντο τῶν ληστηρίων ὅπως λαφυραγωγήσωσι καὶ ἐν μέσῃ τῇ Ῥωσσίᾳ (139). Συνέστησαν οὖν ληστρικὰς συμμορίας

Ληστεῖται. κατὰ τὰς ὁδοὺς, ληστήρια ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ ὑλώδεις τόποις, κλέπτοντες καὶ φονεύοντες καὶ ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη

της Μόσχας. Οί κακοῦργοι δ' οὗτοι, μὴ φοβούμενοι τὰ ^{1600—605.} καταδιώκοντα αὐτοὺς στρατεύματα, ἐπολέμουν πρὸς αὐτὰ ἀτρομήτως, ἔχοντες ἀρχηγὸν τολμητιαν τινὰ, Κλόπκον ἢ Κοσολάπον καλούμενον. Ὁ Βορίσης ἐνήργει δραστηρίως, ἐν εἰρήνῃ δὲ καὶ ὀλόκληρον στρατὸν ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς ληστάς. Μόλις δὲ ὁ ἀρχιστράτηγος Ἰωάννης Θεοδώρου Βασμάνοβ ἐκστρατεύσας ἀπήντησε τῷ Κλόπκῳ, ἀθλίῳ μὲν ἐχθρῷ, ἀλλὰ θηριώδει· οὗτος δὲ, συναθροίσας τὰς συμμορίας, ἠμφισβήτησε παρατόλμως τὴν νίκην παρὰ τῇ Μόσχᾳ. Ἡ κρατερὰ αὕτη μάχη, ἄδοξος καὶ φονικὴ, ἐτελεύτησε διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Βασμόνοβ, ὃν οἱ στρατιῶται βλέποντες πίπτοντα ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὤρμησαν ἐκθύμως πρὸς τοὺς ληστάς καὶ κατώρθωσαν τέλος ἵνα ὑπερνικήσωσι τὴν λύσσαν αὐτῶν φθείραντες τοὺς πλείστους καὶ αἰχμαλωτίσαντες τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ἐξησθενηκότα ὑπὸ τῶν βαρέων τραυμάτων, κακοῦργον, οὗ τὸ μέγιστον θάρρος ἦν ἄξιον κρείττονος ἔργου καὶ ἐντιμοτέρου σκοποῦ.

Ἐκπλαγεῖς ὑπὸ τοῦ θράσους τῶν ἐπικινδύνων τούτων συμμοριῶν ὁ Βορίσης ἐζήτησε, φαίνεται, τοὺς κρυφίους ὑποβολεῖς τοῦ Κλόπκου ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις πολίταις, γινώσκων ὅτι ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτοῦ ἦσαν ὑπὴρεται τῶν προγραφέντων μεγιστάνων καὶ ὑποπτεῶν, ὅτι οὗτοι ἐξωπλίσθησαν πνέοντες ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ διώκτου τῶν Ῥωμανόβ. Διὸ συνέστησε δικαστήριον τοῦτο δ' ἀνέκρινεν ἐν βασάνοις ὅσους συνέλαβεν· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οὐδὲν ἔμαθε πλὴν τῶν ἰδίων κακούρημάτων. Ὁ Κλόπκος ἐτελεύτησεν ἴσως ὑπὸ τῶν τραυμάτων, ἢ ὑπὸ τῶν βασάνων· οἱ δὲ λοιποὶ ἀπηγχονίσθησαν. Τότε μόνον ὁ Βορίσης παρέβη τὸν φιλόανθρωπον ὄρκον, ὅτι οὐδένα τιμωρήσει θανάτῳ (140). Πολλοὶ συνεταῖροι τοῦ

1600—605. Κλόπκου κατέφυγον εἰς Οὐκραίην, ὅπου οἱ στρατηγοί, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυριάρχου, συλλαμβάνοντες αὐτοὺς ἀπηγχόνιζον· ἀλλ' οὐδόλως κατώρθωσαν τὴν καταστροφὴν τοῦ ληστηρίου, ἀναμένοντος νέον ἀρχηγὸν ἐπικινδυνώτερον, ὅπως χρησιμεύσῃ αὐτοῖς ὡς προπορεία ἐπὶ τῆς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀγούσης!

Οὕτως ἡ Ῥωσσία παρεσκευάζετο πρὸς τὸ φοβερώτατον ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς δεινόν· παρεσκευάζετο δ' ἀπὸ πολλοῦ, πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς εἰκοσιτετραετοῦς μανιώδους τυραννίας τοῦ Ἰωάννου, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ καταχθονίου παιγνίου τῆς φιλοδοξίας τοῦ Βορίση, τῶν συμφορῶν τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς γενικῆς ληστείας, τῆς ἐκτραχύνσεως τῶν καρδιῶν καὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ λαοῦ· ἐνὶ λόγῳ ὑπὸ πάντων τῶν προηγουμένων τῆς πτώσεως τῶν βασιλείων, τῶν καταδεδικασμένων ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας εἰς ἀπώλειαν ἢ ὀδυνηρὰν ἀναγέννησιν.

Διαφθορὰ ἠθῶν.

Εἰ ἀληθές ἐστιν, ὡς ἀναφέρουσιν αὐτόπται, ὅτι οὔτε δικαιοσύνη, οὔτε τιμὴ ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ῥώσσοις (141)· εἰ μὴ πολυχρόνιος λιμὸς ἐταπείνωσε καὶ διώρθωσεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἠϋξήσεν ἀπ' ἐναντίου τὰς κακίας αὐτῶν, τὴν ἀκολασίαν, πλεονεξίαν, τοκογλυφίαν καὶ ἀναλγησίαν πρὸς τὰ δεινὰ τοῦ πλησίον· εἰ μάλιστα οἱ ἀριστοὶ εὐγενεῖς καὶ αὐτὸς ὁ κληρὸς ἐνόσει ὑπὸ τῆς κοινῆς διαφθορᾶς καὶ ἐξησθένισε τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ζῆλον αὐτῶν ἐκ τῶν παρανομιῶν τοῦ γενικῶς ἤδη μισουμένου μονάρχου, ἣν ἄρα ἀνάγκη ἄλλων τινῶν ὑπερφυῶν σημείων πρὸς καταπτώσιν τῆς Ῥωσσίας; διότι αὐτοὶ οἱ χρονογράφοι, μιμούμενοι τὸ ἀρχαῖον ἔθιμον τῆς δεισιδαιμονίας (142), διηγοῦνται, «ὅτι πολλάκις τότε ἀνέτελλον συγχρόνως δύο ἢ τρεῖς »σελῆναι, δύο ἢ τρεῖς ἥλιοι, πύρινοι δὲ στήλαι, κατὰ

Θαύματα.

»μεναι νυχτός ἐπὶ τοῦ στερεώματος παρίστων κατὰ
 »τὴν ταχεῖαν κίνησιν αὐτῶν μάχην καὶ στρατόν, ἐπιχέ-
 »ουσαι ὑπέρυθρον φῶς ἐπὶ τὴν γῆν· καταιγίδες καὶ ἀνε-
 »μοὶ ἐκρήμιζον κωδωνοστάσια καὶ πύργους· αἱ γυ-
 »ναῖκες καὶ τὰ ζῶα ἔτικτον τέρατα· οἱ ἰχθύς ἐξηφανί-
 »ζοντο τῶν ὑδάτων καὶ τὰ πτηνὰ τῶν δασῶν, ἢ ὅσα ἐ-
 »χρησίμευον πρὸς τροφήν οὐδεμίαν γεῦσιν εἶχον· πει-
 »ναλέοι κύνες καὶ λύκοι διατρέχοντες ἀγεληδὸν κα-
 »τέτρωγον τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀλλήλους· ἐφάνησαν
 »θηρία καὶ πτηνὰ ἄγνωστα, ἀετοὶ ἵπταντο ὑπὲρ τὴν
 »Μόσχαν, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς καὶ παρὰ τὰ ἀνάκτορα συνε-
 »λάμβανον οἱ ἄνθρωποι μέλανας ἀλώπεκας. Κατὰ
 »τὸ θέρος 1604 ἐν μέσῳ λαμπρᾶς ἡμέρας ἐφάνη
 »εἰς τὸν οὐρανὸν κομήτης· σοφὸς δὲ τις γέρων, ὃν
 »μετεπέμψατο ἄλλοτε ἐκ Γερμανίας ὁ Βορίσης, ἐδή-
 »λωσε πρὸς τὸν Βλάσιεβ, γραμματέα τῆς ἐπικρατείας,
 »ὅτι ἐπέκειτο μέγας κίνδυνος τῷ βασιλείῳ.» Ἀλλὰ
 καταλίπωμεν τὴν δεισιδαιμονίαν τοῖς προγόνοις ἡ-
 μῶν· διότι οἱ ὑποτιθέμενοι φόβοι αὐτῶν εἰσὶν οὐχὶ
 τόσον ποικίλοι ὡς τὰ ἀληθινὰ δεινὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν
 ἔθνων.

Τότε ἐτελεύτησεν ἡ Εἰρήνη ἐν τῷ τοῦ γυναικείου
 μοναστηρίου κελλίῳ, ὅθεν ἀπὸ ἕξ ἐτῶν οὐδαμοῦ ἐξήρ-
 χετο ἢ εἰς τὸ παρὰ τῷ ταπεινῷ κελλίῳ ἀνεγερθὲν να-
 διον. Ἡ ἐπιφανὴς αὕτη γυνὴ ἐστὶν ἀξιομνημόνευτος
 οὐ μόνον ἐπὶ ταῖς ψυχικαῖς ἀρεταῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ πα-
 ραδόξῳ τύχῃ· διότι ὀρφανὴν πατρὸς καὶ μητρὸς ἀ-
 νεῦρε λαμπρὰ τύχη· ἀνατραφεῖσα δὲ καὶ ἀγαπη-
 θεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἐνάρετος οὔσα ἐγένετο
 πρῶτη Τσαρίνα τῆς Ῥωσσίας καὶ ἐν τῇ ἀνθήρᾳ
 ἡλικίᾳ μοναχὴ. Καὶ ἦν μὲν ἀγνή ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ,

1000—605. ἄλλ' ἠμαυρώθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκ τῆς πρὸς τὸν κακὸν βουλον σπουδάρχην συγγενείας, πρὸς ὃν ἔδειξε, καίτοι ἀθώως, τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄγουσαν, τυφλωθεῖσα ὑπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ ὑπὸ τῆς λάμψεως τῶν φαινομένων ἀρετῶν αὐτοῦ· διότι ἠγνῶει τὰ ἀπόρρητα κακουργήματα αὐτοῦ ἢ οὐκ ἐπίστευεν. Ἐδύνατο τάχα ὁ Βορίσης ἀποκαλύψαι τὴν ζοφερὰν αὐτοῦ ψυχὴν πρὸς πιστὴν εἰς τὴν ἀγίαν εὐλάβειαν καρδίαν; Αὐτὸς ἀνεκοῖνου τῇ προσφιλεῖ ἀδελφῇ μόνον τὰ ἀγαθὰ φρονήματα, συνέχαιρεν αὐτῇ ἐπὶ τοῖς θριάμβοις τῆς πατρίδος (143) καὶ συνεθλίβετο ἐπὶ ταῖς δυστυχίαις αὐτῆς, ἀνακοινῶν δ' ἴσως πρὸς αὐτὴν τὴν περὶ παιδείσεως τῆς Ῥωσσίας μεγάλην βουλήν, ἠτιᾶτο τὴν ἀχαριστίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς κακοβούλους συνωμοσίας (φαντάσματα τῆς τεταραγμένης αὐτοῦ συνειδήσεως) καὶ τὴν λυπηρὰν ἀνάγκην τῆς τιμωρίας τῶν προδοτῶν μεγιστάνων! Ἐφερε πρὸ τῆς ἀδελφῆς τὸ προσωπεῖον τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπῆρξεν ἴσως εἰλικρινῆς μόνον ἐν τοῖς δείγμασι περὶ τῆς τελευτῆς αὐτῆς λύπης. Ἡ δὲ Εἰρήνη, οὐδόλως ἐνοχλοῦσα αὐτὸν, βασιλεύοντα, ἦν αὐτῷ ἄγγελος φύλαξ, ἀγαπωμένη ὑπὸ πάντων καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κελλίῳ ὡς ἀληθῆς τῆς πατρίδος μήτηρ. Ἐτάφη δὲ ἡ ταπεινὴ μοναχὴ μετὰ βασιλικῆς πομπῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Ἀναλήψεως καὶ παρὰ τῇ Μαρίας θυγατρὶ τοῦ Ἰωάννου· καὶ οὐδέποτε διενεμήθησαν τόσα ἐλέη, ὅσα κατὰ τὴν πένθιμον ταύτην ἡμέραν, οἱ δὲ πτωχοὶ πασῶν τῶν Ῥωσικῶν πόλεων ἠυλόγουν τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Βορίση. Ἄλλ' ἡ Εἰρήνη ὑπῆρξεν εὐδαίμων τελευτήσασα, διότι οὐκ εἶδε τὴν ἀπώλειαν πάντων οὐς ἡγάπα ζῶσα.

ἘΟ καιρὸς τῆς φανερᾶς δίκης ἐπέστη τῷ μὴ πιστεύ-

οντι εἰς τὴν θεῖαν δίκην ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ, διότι 1600—806
 ἤλπιζεν ἴσως, ὡς ὁ Ἰωάννης, ὅτι διὰ ταπεινῆς μετα-
 νοίας σώσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἄδου, καὶ δι' ἀ-
 ξιεπαίνου ἔργου ἐπιλήσονται οἱ ἄνθρωποι τῶν ἀνο-
 σιουργιῶν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ αἰφνίδιος κίνδυνος ἐπεφάνη
 ὅθεν ὁ Βορίσης οὐδαμῶς προεφυλάσσετο· διότι οὔτε
 οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ῥουρίκου, οὔτε οἱ πρίγκιπες καὶ με-
 γιστᾶνες, οἱ ὑπ' αὐτοῦ διωκόμενοι, οὔτε τὰ τέκνα αὐτῶν
 καὶ οἱ φίλοι, ἐξοπλισθέντες πρὸς ἐκδίκησιν, ἐπεχεί-
 ρησαν ἐκβαλεῖν αὐτὸν τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἄθλιός τις
 τυχοδιώκτης ἐν ὀνόματι παιδὸς ἀπὸ πολλοῦ ἐν τῷ
 τάφῳ κειμένου... καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἢ σκιά τοῦ
 Δημητρίου ἐξῆλθε τοῦ τάφου, ὅπως καταπλήξῃ τὸν
 φονέα καὶ συνταράξῃ ἅπασαν τὴν Ῥωσσίαν.

Ἀρχόμεθα διηγήσεως ἀπιστεύτου μὲν φαινομένης,
 ἀλλ' ἀληθοῦς.

Ἄρχόμεθα διηγήσεως ἀπιστεύτου μὲν φαινομένης,
 ἀλλ' ἀληθοῦς. Ἐμφάνις
τοῦ Ψευδοδημη-
τρίου.

Ἄρχόμεθα διηγήσεως ἀπιστεύτου μὲν φαινομένης,
 ἀλλ' ἀληθοῦς. Ὀυῖός πτωχοῦ τινος εὐπατρίδου τοῦ Γαλίτσου, Ἰούριος
 Ὀτρέπιεβ καλούμενος, στερηθεὶς κατὰ τὴν νεότητα τοῦ
 πατρὸς, τοῦ Βογδάνου — Ἰακώβ, ἑκατοντάρχου τῶν
 τοξοτῶν, ἀποκτανθέντος ἐν Μόσχᾳ ὑπὸ οἰνόφλυγός τι-
 νος Λιθουανοῦ (144), ὑπηρετεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν Ῥω-
 μανῶν καὶ τοῦ πρίγκιπος Βορίση Τσερκάσκη. Ἦν γε-
 γραμματισμένος καὶ ἐδείκνυε πολλὴν εὐφυΐαν, ἀλλ'
 ὀλίγην σύνεσιν. Βαρυνθεὶς δὲ ἐκ τῆς ταπεινῆς ταύτης
 καταστάσεως, ἔγνω εὐρεῖν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ ἀμερίμνω
 μοναστικῷ βίῳ, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πάππου Ζα-
 μιαντιᾶ Ὀτρέπιεβ, ὅστις ἀπὸ πολλοῦ ἦν μοναχὸς ἐν
 τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Τσουδόβου. Ὄθεν λαβὼν τὴν κου-
 ρὰν παρὰ τοῦ Τρύφωνος Ἡγουμένου τῆς Βιάτκας καὶ
 κληθεὶς Γρηγόριος, διῆγε πλάνην βίον· διέμεινε χρό-
 νον τινα ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀγίου Εὐθυμίου ἐν

1600—605. Σουσδαλία καὶ ἐν τῷ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐν Γαλίτσω, καὶ ἐν τισιν ἄλλοις· τέλος δ' ἐν τῷ τοῦ Τσουδόβου, ὅπου κατόκησεν ἐν τῷ αὐτῷ κελίῳ τοῦ πάππου ὡς ὑποτακτικός. Αὐτόθι ὁ Πατριάρχης Ἰῶβ γνωρίσας αὐτόν, προεχείρησε Διάκονον καὶ ἔλαβε παρ' ἑαυτῷ ὡς γραμματέα· διότι ὁ Γρηγόριος ἐγίνωσκεν οὐ μόνον ἀντιγράφειν, ἀλλὰ καὶ συντάττειν τοὺς κανόνας τῶν Ἀκολουθιῶν κάλλιον πολλῶν γηραιῶν λογίων τοῦ χρόνου τούτου. Ἀπολαύων δὲ τῆς εὐνοίας τοῦ Ἰῶβ, προέπεμπε πολλάκις αὐτόν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου ἰδὼν τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ Τσάρου κατεγοητεύθη· ἀπεδείκνυε δὲ μεγίστην περιέργειαν, ἀκούων μετὰ μεγάλης προσοχῆς τοὺς λόγους τῶν λογίων ἀνδρῶν, μάλιστα κατὰ τὰς φιλικὰς συνδιαλέξεις αὐτῶν περὶ τοῦ βασιλόπαιδος Δημητρίου· ἠρώτα πανταχοῦ, ὅπου ἠδύνατο, τὰ κατὰ τὸ δυστύχημα αὐτοῦ καὶ ἐσημείου ἐν τῷ πτυχίῳ αὐτοῦ. Παράτολμος δὲ γνώμη, ἣν, ὡς λέγεται, ἐνέβαλλεν αὐτῷ (145) κακόβουλός τις μοναχός, ἐνώκησεν ἤδη ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ὅτι τολμηρός τις ἀπατεῶν ἐδύνατο ὠφεληθῆναι ἐκ τῆς εὐπιστίας τῶν Ῥώσων, συγκινουμένων ὑπὸ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ Δημητρίου, καὶ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον τῆς θεομηνίας τιμωρῶν τὸν ἀνόσιον φονέα! Ὁ σπόρος ἔπεσεν ἐπὶ εὐφόρου γῆς. Ὅθεν ὁ νέος Διάκονος ἀνέγνωσε μετὰ προσοχῆς τὰ χρονικά τῆς Ῥωσσίας, καὶ ἔλεγεν ἐνίοτε ἀπερισκέπτως καὶ χαριεντιζόμενος τοῖς μοναχοῖς τοῦ Τσουδόβου· « Γινώσκετε ὅτι ἔσομαι ἢ Τσάρος τῆς Μόσχας; » Καὶ οἱ μὲν ἐχλεύαζον αὐτόν, οἱ δὲ κατέπτυνον τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὡς θρασέως ψευδομένου. Τοὺς λόγους τούτους ἢ ἄλλους παρομοίους ἔμαθεν ὁ Μητροπολίτης τοῦ Ῥοστόβου Ἰωῆς, ὅστις

1600—604

ἀνήγγειλε τῷ Πατριάρχῃ καὶ αὐτῷ τῷ Τσάρῳ, ὅτι ὁ ἀνάξιος μοναχὸς Γρηγόριος βούλεται γενέσθαι σκευὸς τοῦ διαβόλου. Καὶ ὁ μὲν ἀγαθὸς Πατριάρχης οὐδόλως προσέσχεν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ Μητροπολίτου, ἀλλ' ὁ Τσάρος ἐκέλευσε τὸν γραμματέα Σμιρνὸβ Βασίλιεβ ἵνα πέμψῃ τὸν ἄφρονα Γρηγόριον εἰς Σολοβέτσκον ἢ εἰς τὰς ἐρήμους τοῦ Βιέλο-Ὁζέρου χάριν διηνεκοῦς μετανοίας ὡς αἰρετικόν· ὁ δὲ Σμιρνόνης εἶπε περὶ τούτου ἄλλω τινὶ γραμματεῖ Εὐθύμιεβ, ὅς, συγγενῆς ὢν τῶν Ὀτρέπιεβ, παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα μὴ σπεύσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς παραγγελίας τοῦ Τσάρου. Οὕτω δὲ ἐσώθη ὁ προγεγραμμένος Διάκονος, φυγὼν μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1602 μετὰ δύο ἄλλων μοναχῶν τοῦ Τσουδόβου, τοῦ ἱερέως Βαρλαάμ καὶ τοῦ ψάλτου Μισαήλ-Ποδάβιν. Οὐδεμία φροντίς ἐγένετο περὶ καταδιώξεως αὐτῶν, οὐδ' ἀνηγγέθη τι πρὸς τὸν Τσάρον περὶ τῆς φυγῆς ταύτης, ἧς τὰ ἐπακολουθήματα ὑπῆρξαν σπουδαιότατα.

Οἱ πλάνητες μοναχοὶ ἦσαν τότε συνήθεις ἐν Ῥωσίᾳ· πᾶν δὲ μοναστήριον ἐδέχετο αὐτοὺς, εὐρίσκοντας ἐν αὐτοῖς ἀνάπαυσιν, ἐφόδιον καὶ εὐλογίας ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν. Ὁ Γρηγόριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ κατήνησαν ἐλευθέρως εἰς Νοβογόροδο-Σεβέρσκον, ὅπου ὁ Ἀρχιμανδρίτης τοῦ μοναστηρίου τοῦ Σωτῆρος ὑπεδέξατο, δούς αὐτοῖς ὑπηρέτην καὶ ἵππους, ὅπως ἀπέλωσιν εἰς Πουτίθλον. Ἄλλ' οἱ φυγάδες, ἀποπέμψαντες τὸν ὁδηγόν, ἔσπευσαν εἰς Κίεβον, ἃ δ' Ἀρχιμανδρίτης εὗρεν ἐν τῷ κελλίῳ, ὅπου κατώκησεν ὁ Γρηγόριος τὸ ἀκόλουθον ἐπιστόλιον· «Εἰμὶ ὁ βασιλόπαις Δημήτριος ὁ Ἰωάννου, καὶ οὐδέποτε ἐπιλήσομαι τῶν φιλοφρονησέων σου, ὅταν ἀναβῶ εἰς τὸν πατρικόν

1600—605. »μου θρόνον.» 'Ο Ἀρχιμανδρίτης ἐξεπλάγη καὶ ἀγνοῶν περὶ τοῦ ποιητέου ἔγνω ἵνα σιωπήσῃ.

Οὕτως ὁ ἀπατεὼν ἐγένετο γνωστὸς τὸ πρῶτον ἐν Ῥωσσίᾳ· οὕτω φυγὰς Διάκονος ἐβουλεύθη διὰ παχυλοῦ ψεύδους ἵν' ἀνατρέψῃ μέγαν μονάρχην καὶ ἀναβῆ εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐν βασιλείᾳ, ὅπου ὁ κυριάρχης θεωρεῖται ὡς ἐπίγειος Θεὸς καὶ ὅπου οὐδέποτε τέως ὁ λαὸς προῦδωκε τοὺς κυριάρχας, ὁ δὲ πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν κυριάρχην ὄρκος ἦν οὐχ ἦττον ἱερὸς τοῖς πιστοῖς ὑπηκόοις. Πῶς δ' ἄλλως δυνάμεθα ἐξηγήσαι, ἢ διὰ τῶν ἀνεξιχνιάστων βουλῶν τῆς Προνοίας οὐ μόνον τὴν ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν τοιαύτης ἐπιχειρήσεως; Αὕτη ἐφαίνετο παραφροσύνη, ἀλλ' ὁ παράφρων ἐξελέξατο τὴν ἀσφαλεστάτην ὁδὸν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, τὴν Λιθουανίαν.

Τὸ ἀρχαῖον καὶ ἔμφυτον κατὰ τῆς Ῥωσσίας μῖσος τῆς χώρας ταύτης αἰετοτε ἐβοήθει προθύμως τοῖς προδόταις ἡμῶν ἀπὸ τῶν πριγκίπων Σεμιάκα, Βορόβσκη καὶ Τβερσκόη μέχρι τοῦ Κούρβσκη καὶ Γολοβίν (146). Εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐπορεύθη καὶ ὁ ἀπατεὼν οὐχὶ κατ' εὐθείαν, ἀλλὰ διὰ τοῦ Σταροδούβου καὶ τῶν ὀρέων τῆς Λεοπόλεως διὰ συνηρεφῶν δασῶν, ἔχων ὀδηγὸν νέον τινὰ ὀπαδὸν, Ποιμένα τοῦνομα, μοναχὸν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Βορουσθένους (147). Ἐξεληθὼν δὲ τῆς Ῥωσσικῆς χώρας παρὰ τῆ Λιθουανικῆ κώμῃ Σλοβότσκα ἠ'χαρίστησε τῷ Θεῷ, διαφυλάξαντι αὐτὸν ἀπὸ παντὸς κινδύνου. Ἐν Κιέβῳ ἐκτήσατο τὴν εὐνοίαν τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ πρίγκιπος Βασιλείου Κωνσταντίνου Ὁστρόβσκη, κατώκησεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Πετσέρσκης, εἶτα δ' ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ Δερμάνου καὶ πανταχοῦ συγελειτούργει ὡς

Διάκονος. Ἀλλὰ διῆγε σκανδαλώδη βίον· διότι ὠλι- 1600—605.
 γώρει τῶν κανόνων τῆς ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης,
 ἐνηθρύνετο ἐπὶ τοῖς ἐλευθέροις φρονήμασιν, ἠγάπα ἀμ-
 φισβητεῖν πρὸς ἑτεροδόξους περὶ θρησκευτικῶν, κοινω-
 νῶν μάλιστα πρὸς τοὺς Ἀναβαπτιστάς (148). Ἐν
 τούτοις ἡ ἄφρων βουλή ἐγρηγόρει ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ
 ἀγύρτου, ὅστις, διαθρυλλήσας ὅτι ὁ Δημήτριος, διαφυ-
 γὼν τὸν θάνατον, κατέφυγεν εἰς Λιθουανίαν, ἐφι-
 λιώθη πρὸς ἕτερον ἀπηλπισμένον, Λεωνίδα καλού-
 μενον, μοναχὸν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Κριπέτσκου, καὶ
 ἐπεισεν αὐτὸν ἵνα λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦ Γρηγορίου Ὀ-
 τρέπιεθ, αὐτὸς δὲ ἀποβαλὼν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἀ-
 νέλαβε τὸ κοσμικόν, ὅπως εὐχερέστερον κτήσεται ἕξεις
 καὶ γνώσεις ἀναγκαίας πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ἀνθρώ-
 πων. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν πυκνῶν καλαμώνων τοῦ Βο-
 ρυσθένους διητῶντο τότε συμμορίαὶ τῶν πέραν τῶν
 καταβράκτων Κοζάκων, φυλάκων ἀγρόπνων καὶ τολ-
 μηρῶν ληστῶν τῆς ἡγεμονίας τῆς Λιθουανίας. Παρ'
 αὐτοῖς, ὡς ἀναφέρεται, (150) ὁ πρῶν μοναχὸς Ὀτρέ-
 πιεθ ἐξέμαθε τὴν σπαθασκίαν καὶ ἵππικὴν, ἐν τῇ συμ-
 μορία τοῦ ὀνομαστοῦ Γερασίμου Εὐαγγελικοῦ, ἐξω-
 κειώθη πρὸς τοὺς κινδύνους καὶ ἐκτῆσατο τὴν πρώτην
 περὶ τὰ πολεμικὰ πείραν καὶ τὸ πρῶτον λάφυρον.
 Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ πλάνης οὗτος ἐφάνη ἀλλαχοῦ.
 Ἐν τῷ εἰρηνικῷ σχολείῳ τῆς Γάστας, πολίχνης τῆς
 Βολυνίας (151), ἠσχολήθη περὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς
 Πολωνικῆς καὶ Λατινικῆς γραμματικῆς, κρίνων εὐλό-
 γως, ὅτι ὁ νομιζόμενος βασιλόπαις ὤφειλεν ἐνεργῆσαι
 οὐ μόνον διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων, ἀλλὰ καὶ διὰ
 τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου· ἐξελθὼν δὲ τοῦ σχολείου
 τούτου, ἔλαβεν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ πρίγκιπι Ἀδάμ

1600—605. Βισνεβέτσκη, διάγοντι τότε ἐν Βραγίνῳ πολυτελῶς δίκην βαθυπλεύτου μεγιστᾶνος. Αὐτόθι ὁ ἀπατεὼν ἐπελήφθη τοῦ ἔργου, καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν παρὰ τὸλμων καὶ παραλόγων ἅμα βουλῶν αὐτοῦ ἐξελέξατο τὸν πρίγκιπα Βισνεβέτσκη, ἰσχυρὸν ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας διὰ τοὺς πολλοὺς φίλους, ὑπερβαλλόντως δὲ ὑπερήφανον, κουφόνου καὶ εὐπιστον ὡς παιδίον (152).

Διαγωγὴ καὶ
χαρακτηρισμὸς
τοῦ ἀπατεῶνος.

Ὁ νέος ὑπηρέτης τοῦ ἐπιφανοῦς μεγιστᾶνος διῆγε κόσμιον βίον, ἀποφεύγων τὰς χαμερπεῖς ψυχαγωγίας καὶ μετέχων προθύμως τῶν πολεμικῶν, ὅπου διέπρεπεν ἐπὶ ἐπιδεξιότητι. Ἡ ἰδέα δ' αὐτοῦ τοιάδε ἦν· οὐχὶ εὐμορφος, τὸ ἀνάστημα μέτριος, τὸ στήθος πλατὺς, τὴν κόμην ὑπόπυρρος, τὸ πρόσωπον στρογγύλος καὶ λευκός, ἀλλ' οὐχὶ ἐπίχαρις· τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς εἶχε γλαυκοὺς, ἀλλ' οὐχὶ ἀκτινοβόλους, τὸ βλέμμα ἀμυδρόν, τὴν ῥίνα πλατεῖαν, κάτω δὲ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ φακόν, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου, τὴν δ' ἐτέραν τῶν χειρῶν μακροτέραν. Ὁ Ὀτρέπιεβ ἀνεπλήρου τὰς ἀτελείας αὐτοῦ διὰ τῆς τόλμης, τῆς εὐγλωττίας καὶ τοῦ εὐγενοῦς τρόπου (153). Ἀξιωθεὶς δὲ τῆς προσοχῆς καὶ τῆς εὐνοίας τοῦ κυρίου αὐτοῦ ὁ ἐπιδέξιος οὗτος πανοῦργος ὑπεκρίθη νόσον· διὸ καλέσας πνευματικὸν εἶπεν αὐτῷ ὑφειμένως· «Ἀποθνήσκω· θάψον ἔμεναι τὸν νεκρόν μου μετὰ τῶν συνήθων ταῖς ταφαῖς τῶν βασιλοπαίδων τιμῶν. Οὐδενὶ ἀποκαλύψω τὸ ἀπόρρητον μέχρι τοῦ τάφου· κλεισθέντων εἰς αἰῶνας τῶν ὀφθαλμῶν μου εὐρήσεις ὑπὸ τὸ στρῶμά μου πτυχιόν, ἐξ οὗ γνώσῃ πάντα, ἀλλὰ μὴ λέγε τοῦτο ἄλλοις. Ὁ Θεὸς κατέγνω μου θάνατον ἐν τῇ δυστυχίᾳ (154).» Ὁ πνευματικὸς ἦν Ἰησοῦίτης καὶ ἀνε-

κρίνωσέ ταχέως τὸ μυστήριον πρὸς τὸν πρίγκιπα Βισνεβέτσκην· ὁ δὲ περιεργὸς πρίγκιψ ἔσπευσεν ὅπως μάθῃ τὰ πάντα, καὶ ἀνερευνήσας τὴν κλίνην τοῦ ὑποτιθεμένου ἐπιθανοῦς εὔρε γράμμα, ἡροπαρασκευασθὲν, ἐξ οὗ ἐμάνθανεν ὅτι ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ ἦν ὁ βασιλόπαις Δημήτριος, σωθεὶς ἀπὸ τοῦ φόνου ὑπὸ πιστοῦ Ἱατροῦ· ὅτι οἱ πεμφθέντες εἰς Οὐγλιτσὸν κακοῦργοι ἀπέκτειναν τὸν υἱὸν ἱερέως τινὸς ἀντὶ τοῦ Δημητρίου, καὶ ὅτι πιστοὶ μεγιστᾶνες καὶ οἱ γραμματεῖς Τσελκάλοβ ἔκρυψαν αὐτὸν καὶ ἐφυγάδευσαν εἰς Λιθουανίαν κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἰωάννου, προιδόντος τὴν περίστασιν ταύτην (156). Ὁ Βισνεβέτσκης ἐξεπλάγη, ἀλλ' ἀμφέβαλλεν ἔτι· ἐπέισθη ὁμως, ὅτε ὁ πανοῦργος κατηγόρησε τοῦ πνευματικοῦ, ὅτι ἐδημοσίευσεν τὸ ἀπόρρητον, καὶ ἀποκαλύψας τὸ στήθος ἐδειξεν αὐτῷ χρυσοῦν λιθοκόλλητον σταυρὸν, ὃν ἴσως ἔκλεψέ ποθεν, καὶ ἐδήλωσε μετὰ δακρῶν ὅτι τὸ κειμήλιον τοῦτο ἐδόθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου τοῦ πρίγκιπος Ἰωάννου Μστισλάβσκη (157).

Ὁ Λιθουανὸς μεγιστᾶν ὑπερέχαιρεν ἀναλογιζόμενος τὴν μέλλουσαν δόξαν, ὅταν ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον τῆς Μόσχας! διὸ οὐδενὸς ἐφείσθη, ὅπως ἀνεγείρῃ ἐκ τῆς κλίνης τὸν ὑποτιθέμενον Δημήτριον, καὶ κατὰ τὸν μικρὸν χρόνον τῆς προσποιοιῆς αὐτοῦ ἀναρρώσεως παρεσκεύασεν αὐτῷ μεγαλοπρεπεῖς οἴκημα, πομπώδη ὑπηρεσίαν καὶ πολυτελῆ ἐνδύματα, διαθρυλλήσας καθ' ἅπασαν τὴν Λιθουανίαν τὸν θαυμάσιον τρόπον, δι' οὗ ἐσώθη ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ πρίγκιπος Ἀδὰμ Κωνσταντῖνος Βισνεβέτσκης καὶ ὁ πενθερὸς τούτου Ἰούριος Μνίσεκ, τοποτηρητῆς τοῦ Σενδομίρου, ἐδειξαν μεγίστην συμπά-

1600—603. θειαν ὑπὲρ τῆς τύχης τοῦ νομιζομένου ἐπιφανοῦς ἐξορίστου, πιστεύσαντες τῷ εὐρεθέντι πτυχίῳ καὶ ἐξαπατηθέντες ὑπὸ τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ ἀπατεῶνος καὶ τῶν μαρτυριῶν τῶν δύο ὑπηρετῶν, ὧν ὁ μὲν, ὁ φυγάς Πετρόβσκης, ἦν ἐξηλεγμένος κλέπτης, ὁ δὲ, δοῦλος τοῦ Μνίσεκ, ὅστις ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου ἠχμαλωτίσθη ὑφ' ὑμῶν, διατεινόμενος ὅτι εἶδεν ἐν Οὐγλίτσῳ τὸν Δημήτριον (ἄγοντα τότε τὸ δεύτερον ἢ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας). Ὁ πρῶτος ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ βασιλόπαις εἶχεν ἀληθῶς τὰ σημεῖα τοῦ ἀπατεῶνος (ἄγνωστα τέως πᾶσι), ἤτοι τοὺς φικοὺς ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τὸν ἕτερον βραχίονα βραχύτερον.

Οἱ Βιτσνεβέσκη ἀνεκοίνωσαν πρὸς τὸν Σιγισμοῦνδον, ὅτι ὁ ἀληθὴς διάδοχος τοῦ Θεοδώρου ἦν παρ' αὐτοῖς, ὁ δὲ Σιγισμοῦνδος ἀπεκρίνατο ὅτι ἐπεθύμει ἰδεῖν αὐτὸν, μαθὼν ἤδη περὶ τῆς πικραδόξου ταύτης ἐμφανίσεως παρ' ἄλλων ἐπίσης προθύμων ὁπαδῶν τοῦ ἀπατεῶνος, ἤτοι τοῦ πρεσβυτοῦ τοῦ Πάππι Ραγκώνη καὶ τῶν πολυμηχάνων Ἰησοῦιτῶν, οἵτινες ἤρχον ἐν Πολωνία κυβερνῶντες τὴν συνείδησιν τοῦ μικροφύχου Σιγισμοῦνδου, καὶ εὐκόπως παρέστησαν αὐτῷ τὰ σπουδαῖα ἐπακολουθήματα τοῦ τοιοῦτου συμβεβηκότος.

Ἀληθῶς τί ἦν εὐτυχέστερον τῇ Λιθουανίᾳ καὶ τῇ Ῥώμῃ; Τί οὐκ ἂν ἀνέμενον ἐκ τῆς εὐγνώμοσύνης τοῦ Ψευδοδημητρίου, βοηθοῦντες αὐτῷ ἵνα ἀρξῆ βασιλείου ἀπειλοῦντος ἀείποτε τὴν Λιθουανίαν καὶ ἀποβάλλοντος τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάπα; Καὶ ὁ μὲν Σιγισμοῦνδος ἐδύνατο εὐρεῖν ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν, φίλον καὶ σύμμαχον, ὁ δὲ Πάπας, πιστὸν υἱὸν τὸν ἐπιμόνως παρακούοντά. Οὕτως ἐρμηνεύεται ἡ εὐπιστία τοῦ βα-

βιλέως καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ, οἵτινες ἐφρόντιζον οὐχὶ ^{1600-603.} περὶ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ συμφέροντος· διότι μόνον ἡ δυστυχία, ἡ ταραχὴ καὶ οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ ἕτερπον ἤδη τοὺς φυσικοὺς ἡμῶν ἐχθρούς. Εἰ δὲ ὁ δειλὸς Σιγισμουῆδος ἀμφεταλαντεύετο, οἱ ζηλωταὶ ὅμως Ἰησοῦται ἐνίκησαν τὸν διαταγμὸν αὐτοῦ, προτείναντες τρόπον, παράγοντα τὰς ἀδυνατάτους ψυχὰς, τοῦ ἐνεργεῖν πλαγίως καὶ κρυφίως, καὶ ἐν τῷ προσχήματι εἰρηνικοῦ γείτονος ἐμβαλεῖν τὸ πῦρ τοῦ πολέμου ἐν Ῥωσσίᾳ. Ὁ Ῥαγκώνης συνῆψεν ἤδη φιλίαν πρὸς τὸν ἀπατεῶνα, οἱ δὲ ἀκάματοι Ἰησοῦται ἦσαν αὐτοῖς οἱ μεσίται. Ἦδη ἐξηγήθησαν ἑκατέρωθεν καὶ συνωμολόγησαν συνθήκην. Καὶ ὁ μὲν Ψευδοδημήτριος ἀνεδέχθη ἐγγράφως, ὅτι αὐτὸς τε καὶ πᾶσα ἡ Ῥωσσία ἐνωθήσεται μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ Ῥαγκώνης ὅτι συνηγορήσει ὑπὲρ αὐτοῦ οὐ μόνον ἐν Πολωνίᾳ καὶ Ῥώμῃ (158), ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Συνεβούλευσε δ' αὐτὸν ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν βασιλέα ὑποσχόμενος καλὴν ἔκβασιν τῆς συνεντεύξεως.

Ὁ Ὀτρέπιεβ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου καὶ τοῦ πρίγκιπος Βισνεβέτσκη ἐφάνη τῷ 1603 ἢ 1604 ἐν Κρακοβίᾳ, ὅπου ὁ πρεσβευτὴς τοῦ Πάπα παραχρῆμα ἐπεσκέψατο αὐτόν· διὸ ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως Σίλλης, πιστεύων τῷ Ψευδοδημητρίῳ, λέγει· «Εἶδον τὸν πρεσβευτὴν ἐναγκαλιζόμενον καὶ θωπεύοντα τὸν Δημήτριον, συνδιαλεγόμενον περὶ τῆς Ῥωσσίας καὶ προτρέποντα αὐτὸν δεχθῆναι ἐπισήμως τὴν καθολικὴν θρησκείαν πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ δὲ Δημήτριος, δεικνύων μεγάλην συγκίνησιν, ὥμοσεν ὅτι ἐκπληρώσει ὃν ὥμοσεν ὄρκον, ἀνανεώσας

300—605. »αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πρεσβευτοῦ παρόντων πολλῶν
 »μεγιστάνων. Ὁ Ῥαγκώνης, ἐστίασις αὐτὸν πολυ-
 »τελῶς, ἤγαγε τὸν βασιλόπαιδα εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου
 »ὁ συνήθως σοβαρὸς καὶ οἰηματίας Σιγισμούνδος ὑπε-
 »δέξατο τὸν Δημήτριον ἐν τῷ ἀναγνωστηρίῳ, ἰστάμε-
 »νος καὶ προταγορεύων αὐτὸν μετὰ φιλικοῦ μειδιάμα-
 »τος. Ὁ Δημήτριος, ἀσπασάμενος τὴν χεῖρα αὐτοῦ,
 »διηγήθη πᾶσαν τὴν κατ' αὐτὸν ἱστορίαν καὶ ἐπέρανεν
 »αὐτὴν οὕτω (159). Κύριε, ἀναμνήσθητι ὅτι
 »καὶ αὐτὸς ἐγεννήθη ἐν τοῖς δεσμοῖς
 »καὶ ὅτι ἐσώθης μόνον ὑπὸ τῆς θείας
 »Προνοίας· κυριάρχης ἐξόριστος αἰτεῖ
 »παρὰ σοῦ εὐσπλαγχνίαν καὶ συδρο-
 »μὴν. Ἄξιωματικός δὲ τοῦ βασιλέως ἐσήμανε τῷ
 »βασιλόπαιδι ἕνα μεταβῆ εἰς ἄλλο δωμάτιον, ὅπου ὁ
 »στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεμέ-
 »νομεν αὐτόν. Ὁ βασιλεὺς ἔμεινε μόνος μετὰ τοῦ
 »πρεσβευτοῦ τοῦ Πάπα, καὶ μετὰ μικρὸν μετεκαλέσατο
 »τὸν Δημήτριον· ὁ δὲ ταπεινὸς βασιλόπαις, ἐπιθεὶς τὴν
 »χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας, ἐπεκαλεῖτο τὴν εὐσπλαγχνίαν
 »τοῦ Σιγισμούνδου διὰ στεναγμῶν μᾶλλον ἢ διὰ λόγων.
 »Τότε ὁ βασιλεὺς, ἰλαρῶς ἀποκαλυψάμενος τὴν κεφα-
 »λήν, εἶπεν αὐτῷ· Ὁ Θεὸς βοηθήσαι σοι, ἡγε-
 »μῶν τῆς Μόσχας Δημήτριε· ἡμεῖς δὲ
 »ἀκούσαντες καὶ ἐξετάσαντες πάσας
 »τὰς προβαλλομένας ὑπὸ σοῦ μαρ-
 »τυρίας, βλέπομέν σε ἀναμφιβόλως
 »οὐδὲν τοῦ Ἰωάννου, καὶ ὡς δεῖγμα τῆς
 »εἰλικρινοῦς ἡμῶν εὐνοίας χορηγοῦμέν
 »σοι ἑτησίαν πρόσοδον τῆσάρακοντα
 »χιλιάδας σλοτίων (πεντηκοντατέσσαρας χίλι-

Συνέντευξις
 τοῦ Ψευδοδη-
 μητρίου πρὸς
 τὸν βασιλέα τῆς
 Μολωβίας.

«Πλάδας τῶν νῦν βουβλίων). πλὴν δὲ τούτου
 πρὸς, ὡς ἀληθῆς φίλος τῆς δημοκρα-
 τίας, δύνασαι κοινωνεῖν πρὸς τοὺς
 «μεγιστᾶνας ἡμῶν καὶ ὠφελεῖσθαι ἐκ
 »τῆς προθύμου συνδρομῆς αὐτῶν. Οἱ δὲ
 «λόγοι τοσοῦτον κατέθελξαν τὸν Δημήτριον, ὥστε
 »οὐδὲ λέξιν ἐδυνήθη εἰπεῖν. «Ὁ πρεσβευτὴς ἠγχαρίστη-
 »σε τῷ βασιλεῖ καὶ ἐπανάγαγε τὸν βασιλόπαιδα εἰς
 »τὴν οἰκίαν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου, ὅπου, ἐναγ-
 »καλισάμενος αὐτὸν πάλιν, συνεβούλευσεν ἵνα ἐνεργ-
 »γήσῃ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ δραστηρίως καὶ ὅσον
 »οἶόν τε ταχέως, καὶ ἀφελῶν τὸ στέμμα ἀπὸ τοῦ Γο-
 »δουνῶ καταστήσῃ ἐν Ῥωσσίᾳ εἰσαεὶ τὴν καθολικὴν
 »Ῥωμαϊκὴν θρησκείαν τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἰησουϊτῶν.»

Αὐτὸς δὲ ὁ Ψευδοδημήτριος ἐδέχθη πρὸ παντός
 τὴν θρησκείαν ταύτην, ἀπαιτοῦντος τοῦτο ἐπιμόνως
 τοῦ Ῥαγκόνῃ· ἀλλὰ συνέθετο πρὸς τοῦτον, ἵνα μὴ δη-
 μοσιευθῇ ἢ περὶ τὴν πίστιν μεταβολή, φοβούμενος τὸ
 πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν παλαιὸν μῖσος τῶν Ῥώσ-
 σων. Ἡ ἀπώμοσις ἐγένετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν Ἰησουϊτῶν
 ἐν Κρικοβίᾳ, ὅπου ὁ ἀποβαλὼν τὸ μοναχικὸν σχῆμα
 μοναχὸς ἀπῆλθε κρύφα πρὸς αὐτοὺς μετὰ τινος Πολω-
 νοῦ μεγιστᾶνος, πενιχρῶς ἐνδεδυμένος καὶ καλύπτων
 τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅπως μηδεὶς γνωρίσῃ αὐτόν· ἐκλέ-
 ξας δὲ Ἰησουϊτὴν τινα ὡς πνευματικόν, ἐξωμολο-
 γήθη καὶ ἠρνῆθη τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, καὶ ὡς νέον
 πρόθυμον τέκνον τῆς δυτικῆς ἐκοινωνήσῃ τῶν ἀχράν-
 των μυστηρίων καὶ ἐχρίσθη ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς
 Ῥώμης. Ταῦτα ἀναφέρουσιν αἱ ἐπιστολαὶ τῆς
 ἐταιρίας τῶν Ἰησουϊτῶν (160), αἵτινες
 ἐπῆνουν τὰς μελλούσας ἀρετὰς τοῦ νομιζομέ-

1600—605.

Ἐπιστολὴ πρὸς
τὸν Πάπαν.

νου Δημητρίου, ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τοῦ ζήλου αὐτοῦ ὑποτάξουσι τῇ Ῥώμῃ πάσας τὰς εὐρυχώρους χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Τότε ὁ Ὀτρέπιεβ κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ πρεσβευτοῦ ἔγραψεν ἰδίᾳ χειρὶ πρὸς τὸν Πάπαν εὐγλωττον λατινιστὶ ἐπιστολὴν, ἐπικαλούμενος τὴν εἰλικρινῆ αὐτοῦ προστασίαν· ὁ δὲ Κλήμης ὁ Η΄ ἔσπευσε βεβαιώσων, ὅτι ἦν πρόθυμος βοηθῆσαι αὐτῷ διὰ πάσης τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀποστολικοῦ τοποτηρητοῦ (161).

Ἐπισημειώθη ἡ ἐπιδημιολογία τοῦ ἀπατεῶνος· διότι, παραδιδόμενος τοῖς Ἰησοῦταις, ἐξελέξατο τὸν δραστηκώτατον τρόπον, ὅπως ἀναζωπυρήσῃ τὸν ζήλον τοῦ βαθύμου Σιγισμούνδου, ὅστις ἐναντίον τῆς τιμῆς καὶ τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἀλληλογενοῦς δικαίου καὶ τῆς γνώμης πολλῶν μεγιστάνων τῆς αὐλῆς, ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα μετὰ τοῦ τυχοδιώκτου. Ὁ ἀρχηγὸς Ζαμοίσκης, ὁ ἐνδοξος φίλος τοῦ Βατορίου, ἔζη ἔτι· ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀναγγείλας αὐτῷ τὴν σπουδαίαν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ, ἔλεγεν, ὅτι ἡ δημοκρατία, διδοῦσα τὸ στέμμα τῷ Δημητρίῳ, διατάξει τὰς δυνάμεις τοῦ βασιλείου αὐτοῦ· ὅτι εὐχερῶς χαλιναγωγῆσει τοὺς Τούρκους, τὸν Χάνην καὶ τοὺς Σουηδοὺς· ὅτι κρατήσῃ τῆς Ἑσθονίας καὶ πάσης τῆς Λιβονίας καὶ ἀνοίξῃ ὁδὸν τῇ ἐμπορίᾳ εἰς Περσίαν καὶ Ἰνδίας· ἀλλ' ὅτι ὑπὲρ τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως ἦν ἀνάγκη μεγίστης ἐχεμυθίας καὶ ταχύτητος, ὥστε οὐκ ἐδύνατο ἵνα προταθῇ τῇ συνελούσει, ὅπως μὴ προλαβὼν ὁ Γοδουνὸβ παρασκευασθῇ εἰς ἄμυναν (162). Ματαίως ὁ γηραιὸς Ζαμοίσκης, ὁ μεγιστὰν Ζολκέβσκης, ὁ πρίγκιψ Ὀστρέβσκης καὶ ἄλλοι συνετοὶ μεγιστάνες ἐσπούδασαν ἵν' ἀποτρέψωσι τὸν βασιλέα τοῦ ἐπιχειρηθῆσαι ἀπερισκέπτως λίαν ἐπικίνδυνον πόλεμον, μάλιστα

δ' ἐν ἀγνοίᾳ τῆς συνελεύσεως καὶ μετὰ ἀνεπαρκῶν δυνάμεων ματαίως δὲ καὶ ὁ μεγιστὰν Ζβαράβσκης ἐσπούδασεν ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος Δημήτριος ἦν ἀναμφιβόλως ἀπατεῶν· διότι ὁ βασιλεὺς, πεισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἀλλὰ μὴ τολμῶν ἵνα λύσῃ αὐθαιρέτως τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Βορίση συνομολογηθεῖσαν εἰκοσαετῆ ἀναχωχὴν, ἐκέλευσε τὸν Μνίσεκ καὶ Βισνεβέτσκην ἵνα ἄρῳσι τὸν ἀγῶνα τοῦ Γοδουνόβ ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου καὶ συστήσωσι στρατὸν ἐθελοντῶν· ὀρίσας δὲ εἰς μισθοφορίαν αὐτῶν τὰς προσόδους τῆς ἐπαρχίας Σενδομίρου, ὑπηνίξατο τοῖς εὐγενέσιν, ὅτι δόξα καὶ πλοῦτη ἀνέμενον αὐτοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ περιβαλὼν τὸν τράχηλον τοῦ ἀπατεῶνος χρυσὴν ἄλυσιν, (163) ἔπεμφεν αὐτὸν ἐκ Κρακοβίας μετὰ δύο Ἰησουϊτῶν εἰς Γαλικίαν, ὅπου ἤδη παρὰ τὴν Λεόπολιν καὶ Σαμβόρον καὶ εἰς τὰ κτήματα τοῦ μεγιστᾶνος Μνίσεκ ἔτρεχον μετ' ἀναπεπταμένων σημαιῶν οἱ δευτερεύοντες εὐγενεῖς καὶ ὄχλος, ὅπως πορευθῶσιν ἐπὶ τὴν Μόσχαν.

Συνάθροιαις
στρατευμάτων.

Ὁ γηραιὸς Μνίσεκ ἦν ὁ ἀρχηγὸς καὶ πρῶτος ζηλωτῆς τοῦ ἀγῶνος τούτου· διότι τὸ γῆρας οὔτε τὴν φιλοδοξίαν, οὔτε τὴν μέχρι παραφροσύνης κουφόνειαν αὐτοῦ ἐκώλυεν. Εἶχε δ' οὗτος χαριεστάτην θυγατέρα, τὴν Μαρίναν, φιλόδοξον καὶ ταύτην καὶ κουφόνουν, πρὸς ἣν ὁ Ψευδοδημήτριος κατὰ τὴν παρὰ τῷ Μνίσεκ ἐν Σενδομίρῳ ξενίαν ἀπέδειξεν ἀληθῆ ἢ προσποιητὴν ἀγάπην καὶ προσείλκυσε εἰς ἑαυτὸν αὐτὴν ὡς καλούμενος βασιλόπαις. Ὁ ὑπερήφανος στρατηγὸς ἠλόγησε περιχαρῶς τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην κλίσειν ἐλπίζων, ὅτι ὄψεται ποτε πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θυγατρὸς τὴν Ῥωσσίαν ὡς κληρονομικὸν κτῆμα τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Ὅπως δὲ στηρίξῃ τὴν

1600—605.

κολακευτικήν ταύτην ἐλπίδα καὶ ὠφεληθῆ ἐκ τῶν προ-
 βληματικῶν ἐτι περιστάσεων τοῦ γαμβροῦ, ὁ Μνίσεκ
 προέτεινεν αὐτῷ συνθήκας τινὰς, ἃς ὁ τυχοδιώκτης ἐ-
 δέχθη ἀνενδοιάστως· διὸ τῇ 25 Μαΐου 1604 ὑπέγραψε
 τὴν ἀκόλουθον ὑπόσχεσιν, γεγραμμένην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ
 στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου (164)· «Ἡμεῖς, Δημήτριος,
 υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, ἐλέω Θεοῦ βασιλόπαις
 τῆς Μεγάλης Ῥωσσίας, τοῦ Οὐγλίτσου, τοῦ Δημητρό-
 βου, κλπ, ἡγεμῶν ἀπόγονος ἐν δόξων προγό-
 νων, κυριάρχης καὶ κληρονόμος πασῶν τῶν ἡγεμο-
 νιῶν τῆς Μόσχας· κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας
 καὶ τὸ παράδειγμα τῶν Χριστιανῶν μοναρχῶν ἐξελε-
 ξάμεθα γυναῖκα ἀξίαν ἡμῶν, τὴν περιφανῆ Μαρίναν,
 θυγατέρα τοῦ ἐπιφανεστάτου μεγιστᾶνος Ἰουρίου Μνί-
 σεκ, ὃν λογιζόμεθα πατέρα, γνόντες τὴν τιμιότητα
 αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην. Ἄλλ' ἀνεβάλομεν
 τὴν τελετὴν τοῦ γάμου μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνα-
 θάσεως ἡμῶν· τότε ὀμνύομεν ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας
 Τριάδος καὶ δίδομεν τὸν βασιλικὸν ἡμῶν λόγον, ὅτι
 νυμφευσόμεθα τὴν Μαρίναν· ὑπισχνούμεθα δὲ ἄ. ὅτι
 δώσομεν παραχρῆμα αὐτῇ ἐν ἑκατομμύριον σλο-
 τίων (ἐν ἑκατομμύριον καὶ τριακοσίας πενήτηντα χι-
 λιάδας τῶν νῦν βουβλίων) πρὸς ἕκτισιν τῶν χρεῶν τοῦ
 πατρὸς αὐτῆς καὶ τῆς εἰς Μόσχαν ὁδοιπορίας τῆς Μα-
 ρίνας πλὴν τῶν πολυτίμων πραγμάτων, ὅσα πέμψο-
 μεν πρὸς αὐτὴν ἐκ τοῦ γαζοφυλακίου ἡμῶν· β'. ἀνα-
 κοινώσομεν τοῦτο ἐπισήμως διὰ πρεσβείας πρὸς τὸν
 βασιλέα Σιγισμούνδον καὶ αἰτήσομεν παρ' αὐτοῦ τὴν
 εὖνουν συγκατάθεσιν· γ'. πρᾶχωρήσομεν τῇ μελλούσῃ
 γυναικὶ τὰς δύο μεγάλας ἡγεμονίας τοῦ Νοβογορόδου
 καὶ Πσκόβου μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ δήμων αὐτῶν,

Σύμβασις τοῦ
 Πseudoδημητρίου
 πρὸς τὸν Μνίσεκ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

»μετὰ τῶν συμβούλων, εὐγενῶν, παίδων εὐπατριδῶν
 »καὶ τοῦ κλήρου, ὅπως κυβερνᾷ ἐν αὐταῖς κατὰ τὸ δο-
 »κοῦν, ἀναγορεύη τοποτηρητᾶς, διανέμη τὰ κτήμα-
 »τα τοῖς ὑπηρετοῦσιν αὐτῇ καὶ ἀνεγείρη σχολεῖα, μονα-
 »στήρια καὶ ναοὺς τῆς Λατινικῆς θρησκείας, ἀκωλύτως
 »προσθεύουσα τὴν θρησκείαν ταύτην, ἣν καὶ ἡμεῖς ἐ-
 »δέχθημεν, προθέμενοι ἵνα εἰσαγάγωμεν αὐτὴν καθ' ἅπα-
 »σαν τὴν ἐπικράτειαν τῆς Μόσχας. Ἄλλ' ἐὰν, ὁ Θεὸς
 »διαφυλάττοι ἡμᾶς ἐκ τούτου, ἡ Ῥωσσία ἐναντιωθῆ
 »πρὸς τὰς βουλὰς ἡμῶν, ἐν χρόνῳ δὲ ἐνός ἔτους μὴ
 »ἐκτελέσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν ἡμῶν, τότε ἡ Μαρίνα
 »ἔσεται ἐλευθέρα διαζευξαι ἡμᾶς ἢ ἀναμείναι ἔτι ἐν
 »ἔτος, κτλ.» Προσέτι δ' ὁ Ψευδοδημήτριος ἐν τῇ ὑ-
 περβολικῇ χαρᾷ δι' ἑτέρου ἐγγράφου τῆς 12 Ἰουνίου
 1604 ἔδωκε τῷ Μνίσεκ εἰς κληρονομικὴν κατοχὴν
 τὰς ἡγεμονίας τοῦ Σμολένσκου καὶ Σεβέρσκου, πλὴν
 τινῶν ἐπαρχιῶν, ὀρισθειῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς δῶρον τῷ
 Σιγισμούνδῳ καὶ τῇ δημοκρατίᾳ, ἥτοι ὡς ἐνέχυρον αἰδίου
 καὶ ἀναλλοιώτου εἰρήνης μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἐπικρα-
 τείας τῆς Μόσχας. . . Οὕτως ὁ φυγὰς Διάκονος, θαυ-
 μάσιον ὄργανον τῆς θεομηνίας, καλούμενος Τσάρος
 τῆς Ῥωσσίας, παρεσκευάζετο ὅπως παραδῶ τὴν Ῥωσ-
 σίαν μετὰ τοῦ μεγάλειου καὶ τῆς ὀρθοδοξίας αὐτῆς
 εἰς λείαν τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ Πολωνῶν! Ἄλλὰ πάντα
 ταῦτα τὰ μηχανήματα ἦσαν ἀνεπαρκῆ πρὸς τὴν σπου-
 δαιότητα τοῦ ἔργου.

Οὐχὶ ἀληθῶς στρατὸς, ἀλλὰ συρφετὸς ἐξωπλί-
 ζετο κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Ὀλίγοι δὲ ἐπίσημοι καὶ εὐ-
 γενεῖς τινες, εὐαρεστοῦντες τῷ βασιλεῖ, μικρὸν τιμωμέ-
 νῳ, ἢ ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἀνδραγαθήσουσιν ὑπὲρ ἐξορί-
 στου βασιλόπαιδος ἐφάνησαν ἐν Σαμβόρῳ καὶ ἐν Λεοπό-

1600—605. λει, ὅπου ὤρμησαν οἱ πλάνητες καὶ πειναλέοι καὶ ἡμίγυμνοὶ αἰτοῦντες ὄπλα οὐχὶ ὅπως πολεμήσωσιν (165), ἀλλὰ λαφυραγωγήσωσι, καὶ μισθὸν, ὃν ὁ Μνίσεκ παρεῖχεν ἀφειδῶς, ἐλπίζων εἰς τὸ μέλλον, τουτέστιν εἰς τὴν πλουσίαν προῖκα τῆς Μαρίνης καὶ τὰς προσόδους τῆς ἡγεμονίας τοῦ Σμολένσκου. Ὁ Ὀτρέπιεβ καὶ οἱ σὺν αὐτῶ συνέωρων τὴν ἀνάγκην τοῦ ἔχειν ἄλλους κρείττονας συναγωνιστάς, καὶ τοιοῦτους ἐζήτησαν, ὡς εἰκός, ἐν αὐτῇ τῇ Ῥωσσίᾳ.

Ἀξιοσημείωτον ὅτι πολλοὶ παῖδες εὐπατριδῶν, λιπόντες τὴν Μόσχαν διὰ τὸ κατὰ τοῦ Γοδουνόβ μίσσος, καὶ κρυπτόμενοι τότε ἐν Λιθουανίᾳ, ἀπέφυγον μετασχεῖν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης· διότι ἔβλεπον τὴν ἀπάτην καὶ ἀπεστρέφοντο τὴν κακουργίαν. Ἀναφέρεται ὅτι εἷς αὐτῶν, Ἰάκωβος Πηχατσέβ, πανδήμως καὶ παρόντος μάλιστα τοῦ βασιλέως κατήγγειλε τὴν μηχανουργίαν μετὰ τοῦ βοηθοῦ τοῦ ἀπατεῶνος, τοῦ μοναχοῦ Βαρλαάμ, ταρασσομένου ὑπὸ τῆς συνειδήσεως· ἀλλὰ μὴ πιστεύσαντες αὐτοῖς, ἔπεμψαν ἀμφοτέρους δεσμίους πρὸς τὸν ἐν Σαμβόρω στρατηγὸν Μνίσεκ, ὅπου ὁ μὲν Βαρλαάμ καθεῖρθη, τοῦ δὲ Πηχατσέβ ἀπέταμον τὴν κεφαλὴν, ὡς κατηγορουμένου ὅτι ἐβουλεύετο ἀποκτεῖναι τὸν Ψευδοδημήτριον (166). Ἄλλοι φυγάδες οὐχὶ τοσοῦτον εὐσυνείδητοι, ὁ εὐγενὴς Ἰωάννης Βορόσιν μετὰ δέκα ἢ δεκαπέντε ὁμοφρόνων προσέπεσαν πρὸς τοὺς πόδας τοῦ νομιζομένου βασιλόπαιδος καὶ συνέστησαν τὴν πρώτην Ῥωσικὴν σωματοφυλακὴν αὐταῦ, ἧις μετ' οὐ πολὺ κατέστη ἰσχυροτέρα. Γινώσκων ὁ Ψευδοδημήτριος τὸν χαρακτῆρα τῶν ταραξιῶν Κοζάκων τοῦ Τανάιδος, καὶ ὅτι οὐδόλως ἠγάπων τὸν Γοδουνόβ, τιμωρήσαντα πολλοὺς αὐτῶν διὰ τὰς ληστείας,

ἔπεμψεν εἰς Τάναϊν τὸν Λιθουανὸν Σβίρσκην (168) μετ' ἐπιστολῆς, ἐν ἣ ἀνεκοίνου αὐτοῖς ὅτι, υἱὸς ὢν τοῦ πρώτου Λευκοῦ Τσάρου, πρὸς ὃν οἱ ἐλεύθεροι οὗτοι πολεμισταὶ ὤμοσαν ὄρκον πίστεως, ἐκάλει αὐτοὺς εἰς ἔνδοξον ἔργον, τὴν ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Ἰωάννου ἀνατροπὴν τοῦ δούλου καὶ κακούργου! Δύο ἀρχηγοὶ, Ἄνδρεας Κορέλλας καὶ Μιχαὴλ Νεζάκοζ (169), ἔσπευσαν εἰς τὸν Ψευδοδημητρίον, ὃν εἶδον τιμώμενον ὑπὸ τοῦ Σιγισμούνδου καὶ τῶν μεγιστάνων, ἐπανήλθον δὲ εἰς τὰ σκηνώματα αὐτῶν μετὰ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ὁ ἀληθὴς βασιλόπαις ἐπεκαλεῖτο αὐτούς. Ὅθεν οἱ πολεμισταὶ τοῦ Ταναΐδος ἱππευσαν ὅπως ἐνωθῶσι μετὰ τῶν σπιφῶν τοῦ ἀπατεῶνος. Συγχρόνως δὲ εἷς τῶν θερμότητων ὀπαδῶν, ὁ μεγιστάν Μιχαὴλ Ῥατόμσκης, ἀρχῶν τοῦ Ὀστέρου, ἐτάραττε τὴν ἡμετέραν Οὐκραίνην διὰ τῶν κατασκόπων καὶ δύο Ῥώσων μοναχῶν (170), (ἴσως τοῦ Μισαὴλ καὶ τοῦ Λεωνίδου, ὧν ὁ δευτέρος παραλαβὼν τὸ ὄνομα τοῦ Γρηγορίου Ὀτρπέιεβ διετείνεται, ὅτι τοῦτο οὐκ ἀνήκε τῷ ἀπατεῶνι), οἵτινες ἐν ταῖς πόλεσι καὶ κώμαις καὶ καθ' ὁδὸν διένεμον τοῖς Ῥώσσοις κηρύγματα τοῦ Ψευδοδημητρίου (171) ἀναγγέλλοντες ὅτι ὁ βασιλόπαις ζῆ, καὶ ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἐλεύσεται πρὸς αὐτούς. Ὁ λαὸς ἠπόρει, ἀγνοῶν εἰ ἔπρεπε πιστεῦσαι, οἱ δὲ ἀγύρται καὶ ὁ συρφετὸς καὶ οἱ λησταί, οἵτινες ἀπὸ πολλοῦ εἶχον τὰ ληστήρια ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Σεβέρσκου ἐχάρησαν· διότι προσήγγιζεν ὁ καιρὸς αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον εἰς Γαλικίαν πρὸς τὸν ἀπατεῶνα, οἱ δὲ, εἰς Κιέβον, ὅπου ὁ Ῥατόμσκης ἀνεπέτασεν ὡσαύτως τὴν σημαίαν πρὸς συνάθροισιν τῶν ἐθελοντῶν, ἐπαναστατήσας καὶ τοὺς πέραν τῶν καταρβακτῶν Κοζάκους, ἀναλογιζομένους ἠδέως ὅτι ἀνα-

1600—605. βιδάσουσιν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μόσχας τὸν πρῶτον μαθητὴν αὐτῶν. Τοσαῦται κινήσεις καὶ τοσαῦτα συμβεβηκότα ἦσαν ἄρα γε ἄγνωστα τῷ Γοδουνόβ;

Ἴσως καὶ πρὶν ἢ φανερωθῆ ὁ ἀπατεὼν τοῖς Βισνεθέτσκη τὰ περὶ τοῦ Δημητρίου διαθρυλληθέντα ἐν Λιθουανία ἔμαθεν ὁ Βορίσης· διότι Ἰανουαρίῳ μηνὶ 1604 εἰς τῶν ἀρχόντων τῆς Νάρβας, ὁ Τιρφέλδ, ἔγραψέ διὰ ταχυδρόμου πρὸς τὸν πολιτάρχην τῆς Ἄβω, ὅτι ὁ τοῦ Ἰωάννου υἱὸς, σφαλερῶς νομιζόμενος ὡς φονευθεὶς, ἔζη παρὰ τοῖς Κοζάκοις. Ἄλλ' ὁ ταχυδρόμος ἔστη ἐν Ἰβανγορόδω, ἢ δὲ ἐπιστολὴ ἐπέμφθη πρὸς τὸν Τσάρον. Συγχρόνως δ' ἔμαθον ἐν Μόσχᾳ ἐκ Λιθουανίας καὶ τὰ κηρύγματα τοῦ Ψευδοδημητρίου, πεμφθέντα ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τῆς Οὐκραίνης, καὶ ὅτι οἱ Κοζάκοι τοῦ Τανάϊδος κατετροπώσαντο παρὰ τὸν Ῥᾶ τὸν εἰς Ἀστραχάνιον πεμφθέντα ἀνώτερον ἀξιωματικὸν Συμεῶνα Γοδουνόβ καὶ ἠχμαλύτισαν τοξότας τινάς, οὓς ἀπέπεμψαν εἰς Μόσχαν μετὰ τῆς ἐξῆς παραγγελίας· «Εἶπατε τῷ Βορίση ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἐσόμεθα παρ' αὐτῷ μετὰ τοῦ βσιλόπαιδος Δημητρίου.» Ὁ Θεὸς μόνος οἶδε πόσον κατεταράχθη ὁ Γοδουνόβ, ὅτε ἤκουσε προφερόμενον τὸ ὀλέθριον ὄνομα! Ἄλλ' ὅσῳ ἐφοβεῖτο, τόσῳ ἤθελεν ἵνα φαίνηται ἄφοβος· μηδαμῶς δ' ἀμφιβάλλων περὶ τοῦ φόγου τοῦ ἀληθοῦς υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου (172), ἀπεδίδω τὸ θρασὺ τοῦτο ψευδος τῆ κακοβουλία τῶν κρυφίων ἐχθρῶν· διὸ παραγγείλας τοῖς κατασκόποις ἵνα μάθωσιν ἐν Λιθουανία τίς ἦν ὁ ἀγύρτης οὗτος, ἠρέυνα ἵν' ἀνακαλύψῃ τὴν συνωμοσίαν ταύτην ἐν Ῥωσσίᾳ· ὑπώπτευε τοὺς εὐπατρίδας, μετεπέμψατο εἰς Μόσχαν ἐκ τοῦ μοναστηρίου τὴν μοναχὴν Τσαρίναν, μητέρα τοῦ Δημητρίου, καὶ ἀπῆλθεν

Πρῶτος τοῦ
Βορίση.

ἰδεῖν αὐτὴν μετὰ τοῦ Πατριάρχου (173) εἰς τὸ γυναικεῖον μοναστήριον, νομίζων ὡς εἰκὸς ὅτι οὐκ ἦν ἄλλοτρία τῆς ὑποτιθεμένης συνωμοσίας καὶ ἐλπίζων διὰ κολακειῶν ἢ ἀπειλῶν ὅτι μαθήσεται τὸ ἀπόρρητον.

Ἄλλ' ἡ περιφανῆς μοναχῆ, ὡς καὶ οἱ εὐπατρίδαι, ἦν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ· ἔμαθε δὲ μετ' ἀπορίας, καὶ ἴσως μετ' ἔνδομούχου χαρᾶς, τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὃς οὐκ ἀπεδίδω μὲν τὸν υἱὸν τῇ μητρὶ, ἀλλὰ κατεπτόει τὸν φονέα αὐτοῦ. Ὁ Βορίσης ἔμαθε τέλος, ὅτι ὁ πλάνος οὗτος ἦν ὁ ἀποβαλὼν τὸ μοναχικὸν σχῆμα Ὀτρέπιεβ καὶ ὅτι ὁ γραμματεὺς Σμιρνόνης οὐκ ἐξετέλεσε τὴν πικραγγελίαν τοῦ ἐξορίσαι αὐτὸν εἰς τὰς ἐρήμους τῆς λευκῆς θαλάσσης, ἀλλὰ προσηνέχθη πολιτικῶς μηδεμίαν ἀποδείξας ἀγανάκτησιν· διότι ἤθελε διὰ τῆς προσποιητῆς ταύτης ἀδιαφορίας ἵνα πείσῃ τοὺς Ῥώσσοις ὅτι ἡδιαφέρει πρὸς τὸ ἀσήμαντον τοῦτο συμβάν. Ὁ Σμιρνόνης τρέμων ἀνέμενε τὴν ἀπώλειαν, καὶ ἀπώλετο ὕστερον δι' ἄλλην δῆθεν αἰτίαν, τὴν ἀρπαγὴν δημοσίων χρημάτων.

Ἐν τούτοις ὁ Βορίσης ἐδιπλασίατε τὰς κατασκοπήσεις κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Λιθουανίας, ὅπως καταλάβῃ πάντα τὰ περὶ τοῦ ἀπατεῶνος γράμματα· ἀλλὰ συνορῶν τὸ ἀδύνατον τοῦ ἀποκρύψαι τῆς Ῥωσσίας τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, φοβούμενος δὲ προσέτι μὴ δῶ πλείονα ἰσχὺν τοῖς ἐπιβλαβέσιν ἀκούσμασιν, ἐδημοσίευσε τὴν ἱστορίαν τοῦ φυγάδος τοῦ Τσουδόβου (174) μετὰ τῶν ἀνακρίσεων τοῦ μοναχοῦ Ποιμένος, τοῦ Βενεδίκτου, μοναχοῦ τοῦ Σμολένσκου, καὶ εἰκονογράφου τινος, Στεφάνου καλουμένου, πολίτου τοῦ Ἰαροσλαβέτσου! Καὶ ὁ μὲν πρῶτος κατέθηκεν, ὅτι αὐτὸς ὠδήγησε τὸν ἀγύρτην Γρηγόριον εἰς Λιθουανίαν, καὶ ὅτι μὴ ἐπιθυμῶν

ἀκολουθήσαι αὐτῷ πορρωτέρω ἐπανεῆλθεν οἴκαδε. Ὁ δὲ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος ἐμαρτύρουν, ὅτι ἐγνώρισαν τὸν Ὅτρέπιεβ Διάκονον ἐν Κιέβω καὶ κλέπτην μεταξὺ τῶν ἐκ τῶν πέραν τῶν καταρράκτων Κοζάκων· ὅτι νῦν ὁ φαῦλος οὗτος ἀποστάτης καὶ μάγος ἐτόλμα προτροπῇ τῶν πριγκίπων Βισνεβέτσκη καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου ἵνα κληθῆται ἐν Λιθουανίᾳ Δημήτριος! Συγχρόνως ὁ Τσάρος ἐπεμψεν ἐν ὄνοματι τῶν εὐπατριδῶν πρὸς τοὺς μεγιστᾶνας τῆς αὐλῆς τοῦ Σιγισμούνδου τὸν θεῖον τοῦ ἀπατεῶνος Σμιρνόην· Ὅτρέπιεβ, ὅπως φανερόν ποιήσῃ τὸν ἀνεψιὸν ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῶν (175). Μετὰ ταῦτα δ' ἐπεμψε πρὸς τοὺς Κοζάκους τοῦ Γανάιδος τὸν εὐγενῆ Κρουτσόβ, ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ὀλεθρίας πλάνης. Ἄλλὰ καὶ αἱ ἐπιστολαὶ καὶ οἱ λόγοι ἀπέβησαν μάταιοι· διότι οἱ μὲν Λιθουανοὶ μεγιστᾶνες οὐκ ἠθέλησαν ἵνα δεῖξωσι τὸν Ψευδοδημήτριον πρὸς τὸν Σμιρνόην Ὅτρέπιεβ, ἀποκριθέντες ψυχρῶς, ὅτι οὐδὲν κοινὸν αὐτοῖς καὶ τῷ βασιλόπαιδι τῆς Ῥωσσίας· οἱ δὲ Κοζάκοι, συλλαβόντες τὸν Κρουτσόβ, ἐδέσμευσαν καὶ ἀπέγαγον πρὸς τὸν ἀπατεῶνα, ὅστις ἀπὸ τῆς 15 Αὐγούστου, ἐχώρησεν ἤδη μετὰ τῶν ταγμάτων αὐτοῦ πρὸς τὸν Βορυσθένη, καὶ τῇ 17 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐστρατοπέδευσεν ἐν Σοκολνίκοις! Ὁ Κρουτσόβ ἀπαχθεὶς δέσμιος ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀνέβλεψε πρὸς αὐτὸν . . . ἐδάκρυσεν καὶ γονυκλιτήσας ἀνέκραξε· «Βλέπω τὸν Ἰωάννην ἐν τῷ προσώπῳ σου καὶ εἰμι ὑπῆρέτης σου εἰσαεὶ.» Ἐλυσαν τὰ δεσμὰ αὐτοῦ· ὁ δὲ πρῶτος οὗτος Ῥῶσσος προδότης, τυφλωθεὶς ὑπὸ τοῦ φόβου ἢ τῆς πλεονεξίας, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ νέου κυριάρχου προθυμίαν εἶπεν αὐτῷ τὰ ἐξῆς, συγχέων τὴν ἀλήθειαν μετὰ τοῦ ψεύδους.

1604.

«Ὁ λαὸς ἀγαπᾷ τὸν Δημήτριον καὶ αὐτοὶ δ' οἱ ἐπιφανεῖς ἄνδρες Βουλγάκοβ καὶ ἄλλοι προέπιον κατ' οἷον ὑπὲρ τῆς υἱείας αὐτοῦ μετὰ δαιτυμόνων, ὁ δὲ Γοδουνόβ κατέγνω αὐτῶν βεβηλότητες ἐπὶ τῇ καταμηνύσει τῶν ὑπηρετῶν αὐτῶν· ὅτι ὁ Βορίσης ἀπώλεσε καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ τὴν χήραν Τσαρίναν Εἰρήνην, ἥτις ἔβλεπε πάντοτε αὐτὸν ὡς παράνομον κυριάρχην· ὅτι οὗτος μὴ τολμῶν ἵνα ἐξοπλισθῇ δημοσίᾳ κατὰ τοῦ Δημητρίου, συνήθροιζε τὸν στρατὸν ἐν Λίβναις πρὸς ἀπόκρουσιν δῆθεν προσβολῆς τοῦ Χάνη· ὅτι οἱ ἀρχιστράτηγοι Πέτρος Σερεμέτεβ καὶ Μιχαήλ Σαλτικόβ, ἀπαντήσαντες αὐτῷ, τῷ Κρουτσόβ, εἶπον ἐν ἰδίᾳ συνδιαλέξει· Οὐχὶ πόλεμος πρὸς τὴν Κριμαίαν, ἀλλ' ἄλλος ἀναμῖνεν ἡμᾶς· ἀλλὰ δυσχερὲς τὸ ἀνατεῖναι χεῖρα κατὰ τοῦ νομίμου κυριάρχου· ὅτι ὁ Βορίσης νοσῶν μόλις ἐβάδιζεν ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῶν ποδῶν καὶ ἐβουλεύετο πέμψαι κρύφα τὸν θησαυρὸν τῆς Μόσχας εἰς Ἀστραχάνιον καὶ Περσίαν.»

Ἀναμφιβόλως ὁ Γοδουνόβ οὐκ ἀπώλεσε τὴν Εἰρήνην, οὐδὲ διανοεῖτο ὅπως ζητήσῃ ἄσυλον ἐν Περσίᾳ· διότι οὐδένα ἀνεκάλυψε μέχρι τοῦδε προδότην ἐν τοῖς Ῥώσσοις καὶ οὐδενὸς τῶν ὑπηκόων κατέγνω θάνατον διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀπατεῶνα φανεράν ἀγάπην (1776)· καὶ περ δ' ἀκούων ἐπιθυμητικῶς τῶν συνήθως συκοφαντιῶν καὶ καταμηνύσεων τῶν κατασκόπων, οὐδαμῶς ἐτόλμα χάριν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ἵνα ἐν τοιαύταις περιστάσεσι καταταυρανθήσῃ· καὶ ταρασσόμενος ὑπὸ τῶν ὑποψιῶν, ἀλόγων τέως, ἤθελεν ἵνα δεικνύῃ μέγιστον θάρρος καὶ συγχινήσῃ τοὺς εὐπατρίδας καὶ τοὺς ἐν τέλει· ἀλλ' ἀληθῶς ἀμφεταλαντεύετο ἔτι ὅπως πέμψῃ πολὺν

1604.

στρατὸν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Λιθουανίας, εἴτε ἀποδεικνύων ἀφοβίαν, εἴτε φοβούμενος μὴ δι' ἰσχυροῦ ἐξοπλισμοῦ σπουδαῖον νομίση ὁ λαὸς τὸν ἀνταγωνιστὴν, εἴτε τέλος ἀποφεύγων μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Πολωνίαν. Ἄλλ' ἡ ἀνάγκη αὐτῇ ὑπῆρχεν ἤδη· διότι ὁ βασιλεὺς Σιγισμουῦνδος ἐξώπλιζε κατὰ τοῦ Βορίση οὐ μόνον τὸν ἀπατεῶνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ληστὰς τῆς Κριμαίας, προτρέπων τὸν Χάνην ἵνα ἐμβάλῃ εἰς Ῥωσσίαν μετὰ τοῦ Ψευδοδημητρίου. Ὁ Βορίσης ἐγίνωσκε τὰ πάντα, ἀλλ' ὅμως ἐπεμψεν ἔτι εἰς Βαρσοβίαν ἀμέσως πρὸς τὸν βασιλέα τὸν εὐγενῆ Ὅγαρέβ, ὅπως παραστήσῃ αὐτῷ, πόσον ἦν ταπεινωτικὸν χριστιανῶ μονάρχῃ τὸ ὑποστηρίζειν αἰσχρὸν ἀπατεῶνα· παρηγγέλθη δ' ὁ πρεσβευτὴς εἰπεῖν τὸ δεύτερον, τίς ἦν ὁ νομιζόμενος βασιλόπαις, καὶ ἐρωτῆσαι, πότερον ἐβούλετο ὁ Σιγισμουῦνδος, τὴν εἰρήνην ἢ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ῥωσσίαν. Ἄλλ' ὁ Σιγισμουῦνδος κατέφυγεν εἰς τὸν δόλον, ἀποκρινάμενος ὡς οἱ μεγιστᾶνες, ὅτι οὐδόλως ὑπεστήριζε τὸν Ψευδοδημητρίον, οὐδὲ διανοεῖτο λύσαι τὴν ἀνακωχὴν· ὅτι ἀληθῶς Πολωνοὶ τινες ἐβοήθουν ἐκουσίως τῷ πλάνῳ τούτῳ, κατὰ φύγον τι εἰς Γαλικίαν, ἀλλ' ὅτι τιμωρηθῆσονται ὡς ταραξίει. Σύγχρονος δέ τις ἐπιφανὴς Πολωνὸς λέγει· «Ἐξηπατῶμεν τὸν Θεὸν βεβαιοῦντες ἀσυνειδήτως, ὅτι οὔτε ὁ βασιλεὺς, οὔτε ἡ δημοκρατία μετεῖχον τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Δημητρίου (178).»

Ἦδη ὁ ἀπατεῶν ἤρξατο τοῦ ἔργου, ὁ δὲ Τσάρος παρηγγέλλει τῷ Πατριάρχῃ Ἰωβ ἵνα ἐπιστείλῃ πάλιν τῷ κλήρῳ τῆς Λιθουανίας καὶ Πολωνίας, προτρέπων πρὸς τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν τὴν ἀποφυγὴν τῆς μελλούσης αἰματοχυσίας χάριν μοναχοῦ

ἐξωμότου (179). Πάντες οἱ Ἐπίσκοποι ἐπεκύρωσαν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχου διὰ τῶν ἰδίων σφραγίδων, ἠμύνοντες ὅτι πάντες ἐγνώρισαν τὸν Ὀτρέπιεβ μοναχόν. Ὁ Ἰώβ ἐπέστειλε τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Κιέβου Βασίλειον Ὀστρόβσκη, ἀναμιμνήσκων αὐτὸν ὅτι αὐτὸς οὗτος εἶδε τὸν τυχοδιώκτην τοῦτον διακονοῦντα ἐν τῷ ναῷ καὶ παρακαλῶν αὐτὸν ἵνα φανῇ ἄξιον τέκνον τῆς Ἐκκλησίας, καταστήσῃ φανερόν τὸν πανοῦργον καὶ συλλάβῃ καὶ πέμψῃ εἰς Μόσχαν. Ἄλλοι ταχυδρόμοι τοῦ Πατριάρχου οὐκ ἐπανῆλθον, κρατηθέντες ἐν Λιθουανίᾳ· οὔτε δ' ὁ κληρικός, οὔτε ὁ πρίγκιψ Ὀστρόβσκης ἀπεκρίναντο πρὸς τὸν Ἰώβ· διότι ὁ ἀπατεῶν ἐνίκα ἤδη λαμπρὰς νίκας.

Ὁ φοβερός αὐτός πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ Βορίση ἐξοπλισμὸς συνέκειτο μόλις ἐκ χιλίων πεντακοσίων ἐμπειροπολέμων ἀνδρῶν, πεζῶν καὶ ἵππέων, πλὴν τοῦ ἀτάκτου καὶ ἀόπλου συρφετοῦ (180). ἀρχιστράτηγοι δ' ἦσαν αὐτὸς ὁ Ψευδοδημήτριος, προπεμπόμενος ὑπὸ δύο Ἰησουϊτῶν, ὁ νέος Μνίσεκ, υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου, ὁ Δβορζίτσκης, ὁ Φρέδος καὶ ὁ Νεβόρσκης, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἴδιον τάγμα καὶ σημαίαν, τοῦ γηραιοῦ Μνίσεκ προϊσταμένου τοῦ συμβουλίου αὐτῶν. Παρὰ δὲ τὸ Κιέβον προσετέθησαν αὐτοῖς καὶ δισχίλιοι Κοζάκοι τοῦ Τανάϊδος, ὧν ἠγεῖτο ὁ Σβίρσκης, καὶ πολλοὶ ἐθελονταί, οὓς συνήθροισεν ὁ Ῥατόμσκης ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Κιέβου καὶ Σεβέρσκου Τῇ δὲ 16 Ὀκτωβρίου εἰσῆλθον εἰς Ῥωσσίαν. Τότε μόνον ὁ Βορίσης ἤρξατο παρασκευαζόμενος εἰς ἄμυναν, πέμψας πιστοὺς στρατηγοὺς μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν τοξοτῶν εἰς τὰ φρούρια τῆς Οὐκρατίας, τοὺς δὲ ἐνδόξους εὐπατρίδας, τὸν πρίγκιπα Δημήτριον Σουίτσκη,

(Καραμζ. Τομ. II.)

1604.

τὸν Ἰωάννην Γοδουνόβ καὶ Μιχαὴλ Σαλτικόβ εἰς Βριάνσκον, ὅπως συναγείρωσιν ἐκεῖ πολὺν πεδινὸν στρατόν (182). Ὁ Βορίσης ἴσως ἠσχύνετο φοβεῖσθαι τὰ κατ' αὐτοῦ πλήθη τῶν Πολωνῶν καὶ συρφετὸν ἀτάκτων ἐθελοντῶν καὶ Κοζάκων, ὧν ἠγεῖτο φυγάς, πρῶτην μοναχός· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔφερεν ὄνομα φοβερόν μὲν τῷ Βορίση, προσφιλές δὲ τῇ Ῥωσσίᾳ!

Ὁ Ψευδοδημήτριος ἐχώρει μετὰ ξίφους καὶ κηρύγματος, δηλῶν τοῖς Ῥώσοις ὅτι, σωθεὶς ἀπὸ τοῦ ξίφους τοῦ Βορίση ὑπὸ τῆς ἀοράτου χειρὸς τοῦ Παντοδυναμοῦ καὶ ἐπιμακρόν κρυπτόμενος, ἐξῆλθε τέλος διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς, ὅπως πολεμήσῃ ἔχων ἰσχυρόν καὶ γενναῖον στρατόν, καὶ ὅτι ἐπορεύετο εἰς Μόσχαν ἵν' ἀναλάβῃ τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων, τὸ στέμμα καὶ τὸ σκήπτρον τοῦ Βλαδιμίρου ὑπομιμνήσκων δὲ πάντας τοὺς ἐν τέλει καὶ πολίτας τὸν πρὸς τὸν Ἰωάννην ὄρκον αὐτῶν, παρεκάλει ἵνα καταλίπωσι τὸν σφετεριστὴν Βορίσην καὶ ὑπηρετήσωσι τῷ νομίμῳ κυριάρχη, ὑπισχνούμενος εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν, ὧν ἐστεροῦντο βασιλεύοντος τοῦ θεοστυγοῦς κακούργου (183). Συγχρόνως ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου ἐδημοσίευσεν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως καὶ τῶν μεγιστάνων τῆς Πολωνίας ἕτερον κήρυγμα, δι' οὗ ἐδήλου ὅτι ἐπέισθησαν ὑπ' ἀναμφιλέκτων ἀποδείξεων, ὅτι ὁ Δημήτριος ἦν ὁ ἀληθὴς Ἡγεμὼν τῆς Μόσχας (184), καὶ ὅτι παρέσχον αὐτῷ στρατόν καὶ ἐτοίμως εἶχον παρασχεῖν αὐτῷ καὶ ἔτι μείζονα, ὅπως ἀναβῆ ἐπὶ τὸν πατρικὸν θρόνον. Τὸ κήρυγμα τοῦτο συνεπλήρωσε τὰ προηγούμενα κηρύγματα τοῦ Ψευδοδημητρίου ἐν Οὐκραίνῃ, ὅπου οὐ μόνον οἱ συνεταῖροι τοῦ Κλόπκου καὶ οἱ ὑπηρεταὶ τῶν ἐξορίστων εὐπατριδῶν, οἱ ἀποστρεφό-

μενοι τὸν Γοδουνόβ, ἀλλὰ καὶ ὁ ὄχλος καὶ πολλοὶ στρατιωτικοὶ ἐπίστευσαν τῷ ἀπατεῶνι, μὴ γινώσκοντες ὅτι ὁ φυγὰς διάκονος, ὁ περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν ἐπιφανεστάτων Πωλωνῶν, ἐστὶ νῦν ὁ σύμμαχος τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου, ὁ ἔμπειρος πολεμιστὴς, ὁ μεταχειριζόμενος τεχνηέντως τὸ ξίφος καὶ τὸν ἵππον, καὶ ὁ ἀγρυπνος καὶ ἀφοβος στρατηγός· διότι ὁ Ψευδοδημήτριος, ἰστάμενος ἐν ταῖς πρώταις τάξεσιν, ὠλιγώρει τοῦ κινδύνου καὶ μετὰ βλέμματος ἀταράχου ἐφαίνετο ζητῶν ἐν Ῥωσσίᾳ οὐχὶ ἐχθροὺς, ἀλλὰ φίλους. Τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Γοδουνόβ δυστυχήματα, ἡ ἐλπίς βελτιώσεως, ἡ πρὸς πᾶν ἀσύνηθες ἀγάπη καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Μνίσεκ καὶ Βισνεθέτσκη διασκορπιζόμενος χρυσὸς συνήργησεν ὡσαύτως εἰς τὴν εὐπιστίαν τοῦ λαοῦ. Μάτην οἱ τοῦ Βαρίση τοποτηρηταὶ ἐκώλυον τὴν διάδοσιν τῶν κηρυγμάτων τοῦ ἀπατεῶνος, μάτην ἀνεσκεύαζον καὶ ἔκαιον αὐτά· διότι τὰ κηρύγματα ταῦτα περιήρχοντο ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα καὶ παρεσκεύαζον τὴν προδοσίαν. Ὁ δὲ Ψευδοδημήτριος ἤρξατο κοινολογούμενος κρύφια πρὸς τὰς πόλεις τῆς Οὐκραίνης, ἐν αἷς οἱ κατάσκοποι αὐτοῦ ἐνήργουν μετὰ μεγίστου ζήλου, ἐξαπατῶντες τοὺς ἀνθρώπους καὶ κολακεύοντες τὰ πάθη αὐτῶν καὶ ἀποδεικνύοντες, ὅτι ὁ πρὸς τὸν Γοδουνόβ ὄρκος ἦν ἀνίσχυρος· διότι ὁ λαὸς ἐξαπατηθεὶς ἐδέχθη αὐτὸν ὡς Τσάρον, νομίζων ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου οὐκ ἔζη (185). προσετίθεσαν δὲ, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Βορίσης, πεισθεὶς περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης καὶ ἔξω ἑαυτοῦ γενόμενος, οὐδόλως ἀνθίστατο τῇ εἰς Ῥωσσίαν εἰρηνικῇ εἰσόδῳ τοῦ βασιλόπαιδος. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τέλει ἀμφοταλαντεύοντο ἢ ἀνέμενον ἀπρακτοῦντες τὴν ἔχθασιν τῶν συμβεβηκότων· οἱ δὲ στρατηγοί,

1604.

βλέποντες τὴν ὑπὲρ τοῦ Ψευδοδημητρίου γενικὴν κίνησιν ἐφοβοῦντο, ὡς φαίνεται, ἵνα προσενεχθῶσι σκληρῶς· διὸ οὐδὲ τὴν δέουσαν προθυμίαν ἀπέδειξαν· ἐπομένως συνέστησαν συνωμοσίαι, ἡ δ' ἐπανάστασις ἐξερράγη.

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Βορυσθένους τὸν αὐτοῦ στρατὸν (186), ἔπεμψε μέρος αὐτοῦ πρὸς τὸ Βιελγόροδον, αὐτὸς δὲ ἀνέπλευσε τὸν Δέσναν, ἐπόμενος τοῖς διεσπαρμένοις προδόταις, οἵτινες ἐγίνωσκον καὶ τοὺς τόπους καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Μόλις δ' εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ῥωσικὴν χώραν τῆ 18 Ὀκτωβρίου, ἔμαθεν ἐν τῇ κώμῃ Σλιαχέτσκη τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν· διότι οἱ τε κάτοικοι καὶ ἡ φρουρὰ τοῦ Μοράβσκου, προδόντες τὸν Βορίσην, ἔπεμψαν πρὸς τὸν ἀπατεῶνα δεσμίους τοὺς στρατηγούς, καὶ προϋπήντησαν αὐτῷ μετ' ἄρτου καὶ ἄλατος.

Πρώτη προδοσία.

Ὁ δ' ἐπιδέξιος τυχοδιώκτης, συνορῶν τὴν σπουδαίοντα τῆς ἀρχῆς ἐν τοιαύτῃ ἐπιχειρήσει, προσηνέχθη ἐπιτηδειότατα, εὐχαριστήσας πανδημῶς τῷ Θεῷ, δεικνύων εὐσπλαγχνίαν καὶ μεγαλοψυχίαν καὶ μὴ μεμφόμενος τὴν πρὸς τὸν Βορίσην πίστιν τῶν στρατηγῶν τοῦ Μοράβσκου· οἰκτείρων δὲ μόνον τὴν πλάνην αὐτῶν, παρέρσχεν αὐτοῖς συγγνώμην, διχνέμων χάριτας καὶ περιέπων τοὺς προδότας, πολίτας τε καὶ στρατιώτας, καὶ τοσοῦτον ὠμοίαζε τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν πρὸς κυριάρχην, ὥστε ἡ εὐδοξία αὐτοῦ διεδόθη μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητος ἀπὸ τῶν Λουθιανικῶν ὀρίων μέχρι τοῦ κέντρου τῆς Ῥωσσίας· διὸ ἡ περιφανὴς πρωτεύουσα τῶν ἀρχαίων Ὀλεγιδῶν ἐμιμήθη ἀνενδοιάστως τὸ Μοράβσκον. Τῆ 26 Ὀκτωβρίου ὑπετάγη τῷ ἀπατεῶνι τὸ Τσερνίγοβον, ὅπου οἱ στρατιῶται καὶ πολῖται ὑπεδέξαντο αὐτὸν ἐπίσης μετ' ἄρτου καὶ ἄλατος,

1604.

παραδόντες τούς στρατηγούς (187)· τούτων δ' ὁ πρῶτος, ὁ πρίγκιψ Ἰωάννης Τάτεβ, μισῶν κρύφα τὸν Βορίσην, εἰσῆλθεν ἀνερευθριάστως, ὡς ἄλλως Κρουστσόβ, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀπατεῶνος. Ἐν Τσερνιγόβῳ ὑπῆρχε πολὺς πλοῦτος, ὃν ὁ Ψευδοδημήτριος διένειμε μετὰ τῶν πολεμιστῶν, διπλασιάσας οὕτω τὴν προθυμίαν αὐτῶν· ἠύξησε δὲ τούτους ἐνῶν τριακοσίους προδότας τοξότας καὶ ἐγχωρίους, ἐξοπλισθέντας ἢ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν προθυμίαν ἢ διὰ τὸ φιλοτάραχον. Λαβὼν ἐκ τοῦ φρουρίου τοῦ Τσερνιγόβου ὁ ἀπατεῶν δώδεκα τηλεβόλα, κατέστησε φρούραρχον αὐτοῦ Πολωνόν τινα, καὶ ἐπορεύθη παραχρῆμα ἐπὶ τὸ Νοβογόροδον-Σεβέρσκον, ἐλπίζων ὑποτάξαι πάσας τὰς πόλεις ἀναιμωτί· τῶντι δὲ παρὰ τὸν Δέσπεν, Σβίαν καὶ Σνόβον εἶδε πανταχοῦ τὸν λαὸν γονυκλιτοῦντα καὶ ἤκουε μόνον ἐνθουσιωδῶν κραυγῶν ὑπὲρ τοῦ κυριάρχου Δημητρίου!

Ἄλλ' ὁ Ψευδοδημήτριος οὐδὲν ἐμάνθανεν ἐκ Νοβογορόδου. Οἱ κάτοικοι τούτου οὔτε γράμματα ὑποταγῆς, οὔτε τούς στρατηγούς δεσμίους ἔπεμπον πρὸς αὐτόν· διότι ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἀνὴρ τολμηρὸς, ἀτρόμητος καὶ ἔτι πιστός! Ὁ πολεμιστὴς οὗτος ἦν ὁ Πέτρος Θεοδώρου Βασμάνοβ, ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Βασμάνοβ, φονευθέντος ὑπὸ τῶν ληστῶν τῷ 1604, γνωστὸς τέως ἐπὶ τῇ κακῇ τύχῃ τοῦ πατρὸς καὶ πάππου, οἵτινες πάντα θυσιάζοντες χάριν τοῦ Ἰωάννου, ἀπέδειξαν διὰ τῆς ἀπωλείας αὐτῶν τὴν θείαν δίκην· κληρονομήσας δὲ τὴν αὐλικὴν κολακείαν, διέπρεπεν ἐπὶ εὐφυίᾳ, ὡς καὶ ἐπὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς· εἶχε δὲ εὐκαμπτον συνείδησιν, ἔτοιμος ὢν πρὸς τε τὸ καλὸν καὶ κακὸν ὅπως πρωτεύῃ. Ὁ Βορίσης, ἰδὼν μόνον τὰ προτερήματα τοῦ

1604.

νέου Βασμάνοβ, ἀπήλλαξεν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς προγραφῆς τοῦ οἴκου αὐτῶν, τῷ δὲ 1601, ἀναδείξας αὐτὸν ἀνώτερον ἀξιωματικόν, ἐπέμφε μετὰ τοῦ εὐπατρίδου πρίγκιπος Νικήτα Τρουβετσκόη πρὸς βοήθειαν τοῦ Τσερνιγόβου· ἀλλὰ δεκαπέντε βέρστια ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης μαθόντες ὅτι ὁ ἀπατεὼν ἦν ἤδη ἐκεῖ, ἐνεκλείσθησαν ἐν Νοβογορόδω. Τότε ἐγένετο γνωστή ἡ ἀξία τοῦ Βασμάνοβ! ὃν ὁ μέγας κίνδυνος κατέστησεν ἀνώτερον τοῦ εὐπατρίδου Τρουβετσκόη. Καὶ δὴ, λαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τῆς πόλεως, ὅπου πάντῃ ἦσαν τεταραγμένα ἔνεκα τῶν εἰσηγήσεων τῶν προδοτῶν ἢ ἔνεκα τοῦ φόβου, κατέστειλε τὴν προδοσίαν διὰ τῶν ἀπειλῶν καὶ τῆς ἀληθείας· διότι, πεπεισμένος αὐτὸς οὗτος περὶ τῆς ἀπάτης, ἔπεισε τοὺς ἄλλους· μὴ φοβούμενος δὲ τὸν θάνατον, κατεπτόησε τοὺς ἐπαναστάτας διὰ τῆς τιμωρίας, ἔκαυσε τὰ προάστεια καὶ ἐνεκλείσθη ἐν τῷ φρουρίῳ μετὰ πεντακοσίων Μοσχίων τοξοτῶν, παρλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἐγκρίτους τῆς πόλεως, ἐκόντας ἄκοντας (188). Τῇ 11 Νοεμβρίου ὁ Ψευδοδημήτριος ἐπλησίασε πρὸς τὸ Νοβογορόδον, ὅθεν οἱ Ῥῶσσοι τὸ πρῶτον προσηγόρευσαν αὐτὸν διὰ σφαιρῶν καὶ βολῶν. Καὶ ὁ μὲν ἀπατεὼν ἤτει διαπραγματεύσεις, ὁ δὲ Βασμάνοβ μετ' ἀνημμένης θρυαλλίδος ἴστατο ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ ἤκουε τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ ἀπατεῶνος, τοῦ Πολωνοῦ Βουτσίνσκη, εἰπόντος, ὅτι ὁ Τσάρος καὶ μέγας Ἡγεμὼν Δημήτριος προθύμως ἔχει γενέσθαι πατὴρ τῶν πολεμιστῶν καὶ πολιτῶν, εἰ παρδίδοντο αὐτῷ· ἀλλ' εἰ ἐτόλμων ἀντίστασιν, φονεύσει πάντας τοὺς κητοίκοις τοῦ Νοβογορόδου, μηδὲ τῶν θηλαζόντων βρεφῶν φειδόμενος. Ἄλλ' ὁ Βασμάνοβ ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ Μέγας Ἡγεμὼν καὶ ὁ Τσάρος ἐστὶν ἐν

ὁ ἦρος Βασμάνοβ.

Μόσχα, ὃ δὲ ὑμέτερος ληστής Δημήτριος ἀνασκολοπισθήσεται μεθ' ὑμῶν. Ὁ Ὀτρέπιεβ ἔπεμψεν ὡσαύτως ῥώσους προδότας ὅπως πείσωσι τὸν Βασμάνοβ, ἀλλὰ ματαίως· διὸ ἐσπούδασε τὴν ἐκ κρατερᾶς ἐφόδου ἄλωσιν τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀπεκρούσθη· ἐπεχείρησε τὴν καθαίρειν τῶν τευχῶν διὰ τοῦ πυρός, ἀλλὰ καὶ τούτου ἀπέτυχεν· ἀπέβαλε πολ' οὐκ· εἶδεν ἐπικείμενον πρὸ αὐτοῦ κίνδυνον, ὥστε τὰ μὲν στρατεύματα αὐτοῦ ἠθύμησαν, ὃ δὲ Βασμάνοβ παρέσχε καιρὸν τοῖς τοῦ Βορίση ἐξοπλισθῆναι, τοῖς δὲ ἄλλοις στρατηγοῖς τὸ παράδειγμα τοῦ θάρρους.

Ἄλλὰ μετ' οὐ πολὺ εὐάρεστοι ἀγγελίαι παρεμυθήσαντο τὸν ἀπατεῶνα. Τοῦ ἀξιολόγου φρουρίου τοῦ Ποτίβλου ἦρχον ὃ ἐπιρηνῆς Μιχαήλ Σαλτικὸβ καὶ ὃ πρίγκιψ Βασίλειος-Ρουμπέτς-Ματάλσκης, ὅστις ἀγαθὸς μὲν ὦν πολεμιστῆς, ἀλλ' ἄτιμος καὶ ἄνευ ἀρχῶν πολίτης, συνέστη μετὰ τοῦ γραμματέως Σουτουπόβ ὑπὲρ τοῦ ὑποτιθεμένου βρασιλόπιδος· στασιάσας δὲ τοὺς τε πολίτας καὶ στρατιώτας, ἐδέσμευσε τὸν Σαλτικὸβ καὶ παρέδωκε τὸ ἀξιόλογον τούτο φρούριον τῷ τυχοδιώκτη, πρὸς ὃν ἔκτοτε ἐγένετο φίλος καὶ σύμβουλος (189). Ἄλλὰ καὶ τὸ οὐκ ἦντον ἀξιόλογον φρούριον τοῦ Ῥίλσκου, ὃ δῆμος Κρμαρνίτσκου, ἦτοι Σέβσκου, τὸ Βορίσοβον, τὸ Βιελγόροδον, αἱ Βολούτκαι, τὸ Ὀσκολον, τὸ Βορονέζον, αἱ Κρόμαι, αἱ Λίβναι καὶ τὸ Ἐλετσον, ἔνθα ἦν καὶ προθύμως ἐνήργει ὃ μοναχὸς Λεωνίδας, καλούμενος Ὀτρέπιεβ, ὑπετάγησαν ἐπίσης τῷ ἀπατεῶνι. Πᾶσα ἡ μεσημβρινὴ Ῥωσσία ἐστασίαζε· πανταχοῦ ἐδέσμευον τοὺς ἐν τέλει, ὧν ἡ πρὸς τὸν Βορίσην πίστις ἦν ἀμφίβολος, καὶ προσῆγον αὐτοὺς τῷ Ψευδοδημητρίῳ, ὅστις ἀπέλυε παραχρῆμα καὶ εὐνοϊκῶς προσε-

1604.

λάμβανεν ἐν ταῖς ἑαυτοῦ τάξεσιν (191). Ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἤρξανεν ἐκ πλήθους νέων προδοτῶν. Καταλαβῶν δὲ χρήματα, ἅτινα οἱ ἔμποροι τῆς Μόσχας ἐκόμιζον κεκρυμμένα ἐν πίθοις μέλιτος πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν πόλεων τοῦ Σεβέρσκου (192), ἔπεμψεν ἐκ τούτων μέγα μέρος εἰς Λιθουανίαν πρὸς τὸν Βισνεβέτσκην καὶ Ῥοζίνσκην χάριν νέας στρατολογίας· αὐτὸς δ' ἔμενε πάντοτε πρὸ τοῦ Νοβογορόδου, καθαιρῶν τὰ τεῖχη αὐτοῦ διὰ τῶν μεγάλων τηλεβόλων (193). Ὁ Βασμάνοβ, οὐδαμῶς δειλιῶν, ἐποιεῖτο συχνὰς καὶ εὐτυχεῖς ἐξόδους, ἀλλὰ βλέπων τὴν καθαίρεσιν τοῦ φρουρίου καὶ γινώσκων ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Βορίση ἐπορεύετο ἤδη πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, συνωμολόγησεν ἐπιδεξίως ἀνακωχὴν πρὸς τὸν ἀπατεῶνα, προφασιζόμενος ὅτι ἀναμένει νεωτέρας ἀγγελίας ἐκ Μόσχας καὶ ὑπισχνούμενος πάντως ὅτι παραδοθήσεται μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας. Ὡστε ὁ ἀπατεῶν ἐβλέπεν ἤδη τὸ μὲν Νοβογόροδον ὡς ἴδιον, τὸν δὲ Βασμάνοβ ὡς αἰχμάλωτον.

Αἱ ταχεῖαι αὗται ἐπιτυχίαι τῆς ἀπάτης κατεπτώσαν τὸν Γοδουνόβ καὶ ἄπασαν τὴν Ῥωσίαν. Ὁ Τσάρος συνειδεν ἴσως τὸ σφάλμα αὐτοῦ, ἔπραξε δὲ ἕτερον· ἐπίσθη ὅτι ἔδει μὴ ἐξαπατᾶν τοὺς ἀνθρώπους διὰ προσποιητῆς καταφρονήσεως τοῦ πρῶην μοναχοῦ, ἀλλ' ἀποκροῦσαι αὐτὸν δι' ἐτοίμου ἰσχυροῦ στρατοῦ καὶ κωλύσαι τὴν εἰς τὴν χώραν τοῦ Σεβέρσκου εἰσβολὴν, ὅπου τὸ ἀρχαῖον Λιθουανικὸν φρόνημα ἐπεκράτει ἔτι, οἱ δὲ κακοῦργοι καὶ οἱ λειποτάκται καὶ οἱ δούλοι τῶν προγραφέντων ἀνέμενον, ὡς εἰκός, τὴν στάσιν ὡς εὐτύχημα, καὶ ὅπου ὁ λαὸς καὶ αὐτοὶ οἱ πολεμικοὶ, ἐκπληττόμενοι ἐπὶ τῇ ἐλευθέρᾳ εἰς Ῥωσίαν προσόδῳ τοῦ ἀπατεῶνος, ἐδύναντο, κατὰ τὰς εἰσηγήσεις τῶν κατασκά-

πων αὐτοῦ, διανοηθῆναι ὅτι ὄντως ὁ Γουδονόβ οὐκ ἐτόλμα ἀντιστῆναι πρὸς τὸν ἀληθῆ υἱὸν τοῦ Ἰωάννου. Νέε ἀπόδειξις πόσον ἀπατάται εὐχερῶς ὁ νοῦς διαμαχόμενος πρὸς τὴν συνείδησιν, καὶ πόσον ἡ ἀλλοτρία τῆς ἀρετῆς πανουργία ἐμπίπτει εἰς τὰ ἴδια δίκτυα!

1604.

Ἐπιείκει δὲ ἵνα ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα, ἀναλαμβάνων αὐτὸς τὴν ἀρχὴν τῶν στρατευμάτων καὶ πορευόμενος ἐπὶ τὸν κακοῦργον· διότι ἡ παρουσία τοῦ μονάρχου, ἡ εὐτολμία καὶ τὸ θάρρος αὐτοῦ βεβαίως ἀπέβαινον κατὰ θυμόν. Ὁ δὲ Γουδονόβ, καὶ περ μὴ ὦν ἥρωα, ἔμαθεν ὁμῶς ἐν τῇ ἀπαλῇ ἡλικίᾳ τὴν πολεμικὴν· διότι κυβερνήτης ἔτι ἐγίνωσκεν ἵνα διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ θήξῃ τὸ θάρρος ἐν ταῖς καρδίαις καὶ σώσῃ τὴν Μόσχαν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Χάνη· εἶχε δὲ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἱερότητα τοῦ στέμματος καὶ τοῦ ὄρκου, τὴν ἔξιν τῆς ὑπακοῆς καὶ τὴν ἀνάμνησιν πολλῶν πολιτικῶν ἀγαθοεργιῶν ὥστε ἡ Ῥωσσία ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης οὐδαμῶς παρεδίδω τὸν Τσάρον τῷ ἐξωμότη μοναχῷ. Ἀλλὰ, ταραχθεὶς ὑπὸ τοῦ φόβου, οὐκ ἐτόλμα ἐκστρατεῦσαι ἐπὶ τὴν σκιάν τοῦ Δημητρίου· ὑπώπτευσεν τοὺς εὐπατρίδας καὶ ἐνεχείρισεν αὐτοῖς τὴν ἰδίαν τύχην, ἀναδείξας ἀρχιστράτηγον τὸν Μσισλάβσκη, γενναῖον μὲν καὶ εὐσυνείδητον ἄνδρα, ἀλλ' ἐνδοξον μᾶλλον ἢ ἔμπειρον ἀρχηγόν· κελεύσας δ' αὐστηρῶς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς πολεμικοὺς πορευθῆναι ταχέως εἰς Βριάνσκον, αὐτὸς ἐκρύβη πως ἐν τῇ πρωτευούσῃ!

Ἀειλία τοῦ Γουδονόβ.

Ἐνὶ δὲ λόγῳ ἡ θεία δίκη ἔμελλεν ἵνα καταπλήξῃ τὸν ἐγκληματικὴν κυριάρχη.

Μέχρι τοῦ 1604 οὐδεὶς τῶν Ῥώσσω ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ φόβου τοῦ Δημητρίου· διότι πάντες οἱ κά-

1604.

τοιχοι τοῦ Οὐγλίτσου εἶδον αὐτὸν νεκρὸν καὶ ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἐκλαυσαν ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε οἱ Ῥῶσσοι οὐκ ἠδύναντο εὐλόγως πιστεῦσαι εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ βασιλόπαιδος, ἀλλ' οὗτοι οὐκ ἠγάπων τὸν Βορίσην. Ὅθεν ἡ ὀλεθρία αὕτη δυσμένεια παρεσκεύαζεν αὐτοὺς ὅπως γένωνται ὄμματα τῆς ἀπάτης. Καὶ αὐτὸς ὁ Βορίσης ἐξησθένειτε τὰς μαρτυρίας, τιμωρήσας τοὺς ἐπισημοτάτους μάρτυρας τοῦ θανάτου τοῦ Δημητρίου (194) καὶ κατεσύγχυσε διὰ ψευδῶν ἀποδείξεων τὰς φρικώδεις λεπτομερείας τοῦ θανάτου τούτου. Καὶ ἐν Οὐγλίτσῳ καὶ ἐν Πελλίμ πολλοὶ ἐγίνωσκον καλῶς τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἀλλὰ πάντες οἱ κοινοὶ τῶν πόλεων τούτων ἐμίσουν τὸν τύραννον. Ἀναφέρεται δὲ, ὅτι ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Σουίσκης ἐμάρτυρει ὑπὲρ πάντα ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τὸν ἀναμφίβολον θάνατον τοῦ βασιλόπαιδος, εἰπὼν ὅτι εἶδεν αὐτὸν ἐν τῷ φερέτρῳ καὶ ἐν τῷ τάφῳ. Ταῦτα ἐπέστειλε καὶ ὁ Πατριάρχης πρὸς πάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ῥωσσίας, μαρτυρούμενος αὐτὴν τὴν μητέρα τοῦ Δημητρίου, θάψισαν τὸν υἱόν (195). Ἀλλὰ πάντες ἐγίνωσκον τὴν ἀσυνειδησίαν τοῦ Σουίσκη καὶ τὴν τυρῆν πρὸς τὸν Γοδουνὸβ προθυμίαν τοῦ Ἰώβ. Καὶ ἤκουον τοῦ ὀνόματος τῆς μοναχῆς Ἰσαρίνης, ἀλλ' οὐδεὶς συνδιελέχθη πρὸς αὐτὴν, ἐγκλεισθεῖσαν πάλιν ἐν τῷ ἐρήμῳ μοναστηρίῳ τοῦ Βίξα.

Κατάστασις τῶν
πνευμάτων.

Οἱ Ῥῶσσοι, μὴ ἔχοντες τοιοῦτον παράδειγμα ἀπάτης ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῶν, μηδὲ κατανοοῦντες τὴν θρασύτητα ταύτην, ἀγαπῶντες δὲ τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἰσάρων δυναστείαν καὶ ἀκούοντες τῶν περὶ τῶν ὑποτιθεμένων ἀρετῶν τοῦ Ψευδοδημητρίου διηγήσεων, ἀνεκοίνουον πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τινοῦ θαύματος

ἀξίου τῆς κρίσεως αὐτοῦ ἔσωσε τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωάννου πρὸς τιμωρίαν σφετεριστοῦ καὶ μισητοῦ τυράννου. Τοῦλάχιστον ἀμφεταλαντεύοντο καὶ οὐδεμίαν ὑπὲρ τοῦ Βορίση ἐδείκνυον προθυμίαν· ὥστε ὁ μὲν ἀπατεῶν μετὰ τῶν Πολωνῶν ἐδέσποζεν ἤδη τῆς ἡμετέρας χώρας, οἱ δὲ πρόμαχοι τῆς πατρίδος ἐφυγομάχουν, ἢ ἀπῆρχοντο εἰς τὸν ἐν Βριάνσκω στρατὸν μετ' ἀποστροφῆς, ἥτις ἠῤῥξανε καθ' ὅσον ἐμάνθανον τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ψευδοδημητρίου καὶ ἐπίστευον, ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς διεφύλαττεν αὐτόν. Οὕτως ἢ ἔλλειψις τῆς πρὸς τὸν κυριάρχην ἀγάπης γεννᾷ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ πρὸς τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος!

Ἐν μέσῳ τοῦ ἐπιχειμένου τούτου κινδύνου ὁ Βορίσης κατέφυγεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν αὐστηρότητα, παραγγείλας τοῖς Ἱεράρχαις ἵνα τελῶσιν ἐν πᾶσι τοῖς ναοῖς μνημόσυνα ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου καὶ ἀναθεματίζωσι τὸν ἐξωμότην καὶ τοὺς νῦν καὶ μέλλοντας αὐτοῦ ὁπαδοὺς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, ὡς αἰρετικὸν θέλοντα οὐ μόνον κυριεῦσαι τοῦ βασιλείου, ἀλλὰ καὶ εἰσαγαγεῖν εἰς αὐτὸ τὴν Λατινικὴν θρησκείαν. Οὕτως ὁ Βορίσης ἐγίνωσκεν ἤδη ἢ ἐμαντεύετο τὴν πρὸς τοὺς Ἰησοῦίτας καὶ τὸν πρεσβευτὴν τοῦ Πάπα δοθεῖσιν ὑπόσχεσιν τοῦ Ψευδοδημητρίου. Ὁ δὲ λαὸς, ἰδὼν ἤδη τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν τῶν Ἐπισκόπων ἐν τῇ περὶ τοῦ φόβου τοῦ Δημητρίου δίκῃ, οὐκ ἐδύνατο ἔχειν πρὸς αὐτοὺς ἀπεριόριστον πίστιν· ἀλλ' ὁ φόβος τοῦ ἀναθέματος κατεπτέει τὴν συνείδησιν τῶν εὐλαβῶν πολιτῶν καὶ ἐνέβαλλεν ἀποστροφὴν πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποβληθέντα καὶ τῇ θεῖᾳ δίκῃ παραδοθέντα ἄνθρωπον. Καὶ τὸ ἐξῆς ἀπέβη κατ' εὐχὴν. Ὁ Βορίσης δημο-

1604.

σιεύσας διάταγμα, καθ' ὃ πᾶς ὁ ἔχων διακόσια μέτρα γεωργουμένης γῆς ὤφειλε παρασχεῖν στρατιώτην μεθ' ἵππου, ὄπλων καὶ τῶν ἀναγκαίων, ἐπομένως, ἐλαττώσας μέχρι τοῦ ἡμίσεος τὸν ὑπὸ τοῦ διατάγματος τοῦ Ἰωάννου ὠρισμένον ἀριθμὸν τῶν μαχητῶν, ἀπήτησε τὴν ταχίστην ἐκτέλεσιν τοῦ διατάγματος τούτου. Ἐγραψε δὲ, ὅτι οἱ πλοῦσιοι ἰδιοκτῆμονες, μένοντες οἴκοι, ἀδιαφοροῦσι πρὸς τὴν ἀπώλειαν τοῦ βασιλείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἠπέιλησε δὲ τιμωρίαν τοῖς οἰκνηροῖς καὶ ῥαθύμοις, μηδὲν λέγων περὶ τῶν κακοβούλων. Καὶ τῶν-τι παρήγγειλεν ἵνα τιμωρῶνται ἀνηλεῶς οἱ παρακούντες διὰ τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας, καθείρξεως καὶ μαστιγώσεως, κελεύσας προσέτι ἵνα καὶ πάντες οἱ ὑπηρέται τοῦ Πατριάρχου, τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν μοναστηρίων, ὅσοι ἦσαν στρατεύσιμοι, σπεύσωσιν εἰς τὸν στρατὸν ἐπὶ ποινῇ βαρείας ὀργῆς τοῦ Ἰσάρου ἐν βραδύτητι. Ἀναφέρεται δ' ἐν τῷ θεσπίσματι τούτῳ τοῦ συμβουλίου. « Ἰπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν καὶ αὐτοὶ οἱ » μοναχοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι ἐξωπλίσθησαν » πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος μὴ φειδόμενοι τοῦ αἵματος αὐτῶν· ἀλλ' ἡμεῖς οὐδόλως ἀπαίτοῦμεν παρ' αὐτῶν τοῦτο, καταλείποντες αὐτοὺς ἐν τοῖς ναοῖς, ὅπως » δέωνται τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ βασιλείου. » Τὰ βουλεύματα ταῦτα, αἰάπειλαι καὶ τιμωρία, ἦνωσαν ἐν χρόνῳ ἐξ ἑβδομάδων πεντηκονταχιλίους ἵππεῖς ἐν Βριάνσκῳ (196), ἀντὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου, ὅπερ τῷ 1598 ἐξωπλίσθη ἐπὶ τῇ ἀπλῇ προσκλήσει τοῦ Ἰσάρου, προσφιλοῦς τῇ Ῥωσσίᾳ!

Ἄλλ' ὁ Βορίσης ἔδειξε πάλιν τότε μεγαλοψυχίαν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, ἐχθρὸς τοῦ Σιγισμούνδου, μαθὼν τὰ περὶ τοῦ ἀπατεῶνος καὶ τῆς προδοσίας τῶν

Μεγαλοψυχία
τοῦ Βορίση

Πολωνῶν, προέτεινε τῷ Τσάρῳ συμμαχίαν καὶ ἐπι-
κουρικὸν στρατόν· ἀλλ' ὁ Βορίσης ἀπεκρίνατο, ὅτι ἡ
Ῥωσσία οὐδὲν ἔχρηζε τῆς βοηθείας τῶν ἀλλοδα-
πῶν, διότι ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου ἐπολέμησε συνάμα πρὸς τὸν
σουλτάνον, τὴν Λιθουινίαν, τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Κρι-
μαίαν, καὶ ὅτι οὐδὲν ἔφοβεῖτο ἄθλιον στασιαστήν (197).
Ὁ Βορίσης ἐγίνωσκε προσέτι, ὅτι ὀλίγοι Σουηδοὶ ἦσαν
αὐτῷ ἀνωφελεῖς, εἰ οἱ Ῥῶσσοι ἔμενον αὐτῷ πιστοί,
διότι ἄλλως οὐκ ἠδύναντο σῶσαι αὐτόν.

Ἡ φοβερὰ ὥρα τῆς δοκιμασίας ἐπέστη καὶ ἦν ἀνάγκη
ἐνεργείας, διότι ὁ ἀπατεὼν καθ' ἐκάστην ἰσχυρο-
ποιεῖτο καὶ ἀμαχητὶ ἐξέτεινε τὰς κατακτήσεις. Οἱ εὐ-
πατρίδαι, ὁ πρίγκιψ Θεόδωρος Μσισιλάβσκης, Ἄν-
δρέας Τελιατέβσκης, Δημήτριος Σουίσκης, Βασίλειος
Γολίτσιν, Μιχαὴλ Σαλτικὸβ, οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ
πρίγκιψ Μιχαὴλ Κασίν, Ἰωάννης Γοδουνὸβ καὶ Βασι-
λειος Μορόζοβ ἐξῆλθον τοῦ Βριάνσκου, ὅπως ἀναχαιτί-
σωσὶ τὴν πρόοδον τῆς προδοσίας καὶ σώσωσι τὸ φρού-
ριον τοῦ Νοβογορόδου, μόνον ἀνθιστάμενον πρὸς τὸν
Ψευδοδημήτριον ἐν μέσῳ χώρᾳ ὑποταγείσης ἤδη αὐ-
τῷ. Καὶ οὐ μόνον ὁ Γοδουνὸβ ἐπώπτευε μετὰ ψυχικῆς
ἀγωνίας τὰς κινήσεις τοῦ Μοσχιακοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ
καὶ ἅπασα ἡ Ῥωσσία ἀνέμενε μετ' ἀνησυχίας τὴν ἔκ-
βασιν σπουδαιστάτου πολέμου μετὰ τοῦ Βορίση καὶ
τοῦ ψευδοῦς ἢ ἀληθοῦς Δημητρίου· διότι ὁ τε στρατὸς
καὶ τὸ βασίλειον ἀμφέβαλλον. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ γεν-
ναῖα φρονοῦντες ἔφριссον ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἀνατε-
νοῦσι χεῖρα ἐπὶ τὸν ἀληθῆ υἱὸν τοῦ Ἰωάννου, ἡ παρα-
δοθήσονται ἀναιδεῖ ἀπατεῶνι, ἀφωρισμένῳ τῆς Ἐκκλη-
σίας. Πολλοὶ Ῥῶσσοι, καὶ μάλιστα οἱ εὐγενέστεροι
αὐτῶν, μὴ ἀγαπῶντες μὲν τὸν Βορίσην, ἀλλὰ βδελυσ-

σόμενοι τὴν προδοσίαν, ἤθελον ἵνα μένωσι πιστοὶ τῷ πρὸς αὐτὸν δοθέντι ὄρκῳ. Ἄλλοι δέ, ἀκούοντες μόνον τῶν ἰδίων παθῶν, ἦσαν ὑπὲρ τοῦ Βορίση ἢ ὑπὲρ τοῦ Ψευδοδημητρίου, μήτε τῆς ἀληθείας, μήτε τῶν καθηκόντων πιστοῦ ὑπηρέτου φροντίζοντες. Ἄλλοι τέλος μὴ ἔχοντες σταθερὰν γνώμην, ἐπεφυλίσσοντο ἰν' ἀκολουθήσωσι τοῖς καιροῖς. Εἰ μάλιστα τότε ἀγγίχουσιν παρατηρητῆς ἐδύνατο διαγνῶναι τὰς καρδίας πάντων, ἔκριεν ἂν περὶ τῆς πιθανῆς ἀποτυχίας ἢ ἐπιτυχίας τοῦ ἀπατεῶνος. Τοσοῦτον αἱ γνώμαι ἦσαν ἀσύμφωνοι, δυσδιάγνωστοι καὶ ἀμφίβολοι. Ὁ στρατὸς ἐπορεύετο ὑπακούων τοῖς προστάγμασι τοῦ Τσάρου, ἀλλὰ συνεταράσσετο ὑπὸ τῆς ἀμφιβολίας, τῶν θρυλλημάτων καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους δυσπιστίας.

Προσεγγίζοντες πρὸς τὸ Τρουβτσέβτσκον, ὅπου ἐδοξάζετο ἤδη τὸ ὄνομα τοῦ Δημητρίου, οἱ στρατηγοὶ τοῦ Βορίση ἔγραφιν πρὸς τὸν τοῦ Σενδομίρου κελεύοντες αὐτὸν ἐξελθεῖν παραχρῆμα τῆς Ῥωσσίας, εἰρηνευούσης πρὸς τὴν Λιθουανίαν, καὶ καταλιπεῖν τὸν κακοῦργον ἐξωμότην ὅπως τιμωρηθῆ ἑπαξίως (198). Ἄλλ' ὁ Μνίσσεκ οὐδὲν ἀπήντησεν, ἐλπίζων ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Βορίση οὐδὲν ἄλλως ξιφουλκήσει· τοῦτ' αὐτὸ ἐπίστευε καὶ ὁ Ψευδοδημητρίος, κατὰ τοὺς λόγους τῶν προδοτῶν, κοινωνούντων πρὸς τοὺς ἐν τῷ Μοσχιακῷ στρατῷ ὁμόφρονας αὐτῶν.

Τῇ 18 Δεκεμβρίου πρὸς τὸν Δέσαναν ἐξ βέρστια ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ψευδοδημητρίου ἐγένετο πυροβολισμὸς μεταξὺ τῶν ἀποσπασμάτων τῶν πολεμίων στρατῶν, τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν καὶ ἀψιμαχία· ἀλλ' ἐκατέρωθεν ἐπολέμησαν ἀπροθύμως. Φαίνεται ὅτι ὁ μὲν ἀπατεῶν ἠλπίζεν ἰδεῖν τὸν στρατὸν τοῦ Βορίση δεσ-

μέυοντα τοὺς ἀρχηγούς καὶ προσάγοντα αὐτοὺς πρὸς
 αὐτόν, ὡς ἔπραξαν αἱ πόλεις· ὁ δὲ Μστισλάβσκης, ὅτι
 ὁ ἐχθρός, μηδὲ δῶδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν ἔχων, ἀποχω-
 ρῆται ἀμαχητί. Ἄλλ' οὐδεὶς προὔδωκεν ἢ ἔφυγε πλὴν
 τριῶν παιδῶν ἐπιτριδῶν, αὐτομολησάντων πρὸς τὸν
 Ψευδοδημήτριον. Ὁ δὲ, ἐξελθὼν τοῦ Νοβογορόδου καὶ
 τοῦ ὠχυρωμένου στρατοπέδου, παρετάχθη ἐν πεδίῳ λίαν
 ἀνεπιτηδείῳ ὀλιγαριθμῶ στρατῶ, ὅπου, ἀποδεικνύων ἀτα-
 ραξίαν καὶ γενναιότητα, ἐδημηγόρησε πρὸς τοὺς συνα-
 γωνιστάς (199), ὅπως θήξῃ τὸ θάρρος αὐτῶν· προσηυχήθη
 μεγαλοφώνως ἀνατείνας τὰς χεῖρας καὶ ἐτόλμησε μά-
 λιστα, ὡς λέγεται, ἀπαγγεῖλαι τάδε· « Ὑψιστε καρδιο-
 γνῶστα, εἰ σπῶμαι τὸ ξίφος ἀδίκως καὶ ἀνόμως, σύν-
 » τριψὼν με διὰ τῆς οὐρανίας βροντῆς. (Ὁψό-
 » μεθα τὴν 17 Μαΐου 1606...) Ἄλλ' εἰ εὐθὺς εἰμι καὶ
 » καθαρὸς τὴν ψυχὴν, ὁὅς τῇ χειρὶ μου ἀκατάσχετον
 » δύναιμι ἐν τῇ μάχῃ. Σὺ δὲ, Μῆτερ Θεοῦ, προστάτευ-
 » σοι τοῦ στρατοῦ μου! » Τῇ δὲ 21 Δεκεμβρίου συνήφθη
 μάχῃ οὐχὶ καρτερὰ, ἀλλὰ πικραχρῆμα τὸ Πολωνικὸν
 ἰππικὸν ὄρμητε μετ' ἀλλοπαγμῶν πρὸς τὴν δεξιὰν πτε-
 ρυγατῶν Ῥώτων, ἧς ἦρχον οἱ πρίγκιπες Δημήτριος
 Σουίσκης καὶ Μιχαὴλ Κασίν· αὕτη δὲ συνταραχθεῖσα
 ἐτρέπη εἰς φυγὴν καὶ κατεπίτησε τὸ κέντρον τοῦ στρα-
 τοῦ, ἔνθα ἦρχεν ὁ Μστισλάβσκης, ὅστις, ἐκπλαγείς ἐπὶ
 τῇ τοσαύτῃ δειλίᾳ καὶ ἀταξίᾳ, ἔστησε διὰ τοῦ ξίφους
 τοὺς ἰδίους καὶ τοὺς ἐχθρούς· μαχόμενος δ' ἐπὶ πολὺ ἐν
 τῇ συμπλοκῇ καὶ καθημαγμένος, ὡς λαβὼν δεκαπέντε
 τραύματα, ἔπεσε χαμαὶ, τοξοτῶν δ' ἀπόσπασμα μόλις
 ἀπέσπασεν αὐτόν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας (200). Ἡ ὥρα
 ἦν κρίσιμος, ὥστε εἰ ὁ Ψευδοδημήτριος διὰ γενικῆς ἐφό-
 δου συνήργει εἰς τὴν προσβολὴν τῶν ἀτρομήτων Πο-

Μίχη.

1600—604. λωνῶν, ἅπας ὁ Ῥωσσοῖκός στρατός, κατὰ τοὺς λόγους τῶν αὐτοπτῶν, ἐτρέπετο εἰς αἰσχρὰν φυγὴν. Ἀλλὰ παρέσχεν αὐτῷ χρόνον ὅπως ἀναθαρρήσῃ· ἐπειδὴ ἑπτακόσιοι Γερμανοὶ ἵππεις, πιστοὶ τῷ Βορίση, ἔστησαν τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, ὥστε ἡ ἀριστερὰ ἡμῶν πτέρυξ ἐσώθη. Συγχρόνως δ' ὁ Βασμάνοβ ἐξήλθε τοῦ φρουρίου ὅπως καταλάβῃ τὰ νῶτα τῶν στρατευμάτων τοῦ ἀπατεῶνος, ὃς, ἀκούων πυροβολισμοὺς ὀπισθεν καὶ βλέπων πυρπολούμενον τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον αὐτοῦ (201), ἐκέλευσε τὴν παῦσιν τῆς μάχης. Οἱ πολέμιοι στρατοὶ ἀπεχώρησαν συγχρόνως· καὶ ὁ μὲν Ψευδοδημήτριος ἐνηθρόνετο ἐπὶ τῇ νίκῃ καὶ τοῖς τετρακισχιλίοις πεσοῦσιν ἐχθροῖς, οἱ δὲ στρατηγοὶ τοῦ Βορίση ἐσίγων ἐπὶ τῇ αἰσχύνῃ, καὶ τοὶ αἰχμαλωτίσαντές τινες. Ἀλλ' οἱ Ῥῶσσοι, ὅπως ἐλαττώσωσι τὴν αἰσχύνην τῆς ἡττητῆς ταύτης, κατέφυγον εἰς μῦθος, βεβαιοῦντες· ὅτι οἱ ἵπποι αὐτῶν κατεπτοήθησαν ὑπὸ τῶν Πολωνῶν, οἵτινες ἔθηκαν ἀναστροφάδην τὰς ἐξ ἄρκτων διφθέρας. Ἀλλ' οἱ ἀλλοδαποὶ αὐτόπται τῆς ἀνάδρου ταύτης φυγῆς ἀναφέρουσιν, ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἐφαίνοντο μὴ ἔχοντες ξίφη καὶ βραχίονας, ἀλλὰ μόνον πόδας (202).

Ἀλλ' ὁ νομιζόμενος νικητὴς οὐδόλως ἔχαιρε· διότι ἡ παράδοξος αὕτη μάχη οὐκ ἀπέβη κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. Ἀληθῶς οἱ Ῥῶσσοι ἀσθενῶς καὶ ἀπροθύμως ἐπολέμησαν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἐπολέμησαν· ἀληθῶς ἔφρουγον ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς αὐτόν. Ὁ Ψευδοδημήτριος ἐγίνωσκεν, ὅτι ἄνευ τῆς γενικῆς αὐτῶν προδοσίας, οὔτε οἱ Πολωνοὶ, οὔτε οἱ Κοζάκοι ἐδύναντο ἀνατρέψαι τὸν Βορίσην, καὶ ἐφοβεῖτο εὐλόγως μὴ εὔρεθῃ μεταξὺ δύο πυρῶν, τουτέστι μεταξὺ τῶν δύο πιστῶν στρατηγῶν

Μστισλάβσκη καὶ Βασμάνοβ. Ὁ τελευταῖος οὗτος μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ῥωσσικοῦ στρατοῦ ἐνεκλείσθη πάλιν ἐν τῷ φρουρίῳ, κρίνας ταφῆναι ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Τῇ ἐπαύριον τετρακισχίλιοι Κοζάκοι (203) ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὃ δὲ στράτος τοῦ Βορίση ἀπεχώρησε πρὸς τὸ Σταροδοβο-Σεβέρσκον, ὅπως ἀναμείνη ἐπίσης νέα στρατεύματα ἐκ Βριάνσκου καὶ δυνηθῆ μετὰ τινος ἡμέρας ἐπανελθεῖν εἰς τὸ Νοβογόροδον, ἰσχυρῶς ἀνθιστάμενον. Ὁ ζῆλος τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν συμμάχων τοῦ Ψευδοδημητρίου ἠλαττοῦτο· διότι οἱ Πολωνοὶ, ἐλπίζοντες ὅτι ἀμυχρητὶ εἰσάξουσι τὸν βασιλέα αὐτῶν εἰς Μόσχαν, εἶδον ὅτι ἦν ἀνάγκη πολεμῆσαι· μὴ ἀγαπῶντες δὲ τὰς χειμερινὰς ἐκστρατείας καὶ πολιορκίας, κατέλιπον αὐτὸν ἀπερισκέπτως ὡς ἐδέξαντο, κηρύξαντες ὅτι ἀπεχώρουν ὑπακούοντες τοῖς προστάγμασι τοῦ Σιγισμούνδου, ἀπαγορεύοντες αὐτοῖς πολεμῆσαι πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, εἰ αὕτη ὑπεστήριξε τὸν Τσάρον Γοδουνόβ. Ματαίως ὁ Ψευδοδημητριος προέτρεπεν αὐτοὺς ἵνα μὴ ἀπελπίσωσι· διότι ἔμειναν αὐτῷ οὐχὶ πλείους ἢ τετρακόσιοι μόνον Πολωνοὶ, οἱ τολμηρότατοι (204), φυγόντων πάντων οἴκαδε, ὡς καὶ τοῦ περιλύπου Μνίσεκ, νομίζοντος ὅτι πάντα ἀπώλοντο, ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ ἡγεμονία τοῦ Σμολένσκου καὶ ἢ ὑπὲρ τῆς Μαρίνης βασιλεία τῆς Μόσχας. Ὁ ἄστυατος δ' οὗτος γέρων ἀπεχαιρέτισε φιλικῶς τὸν μνηστῆρα τῆς θυγατρὸς, ὑποσχόμενος αὐτῷ ἐπανελθεῖν μετὰ πλείονος στρατοῦ· ἀλλ' ὁ ἐξωμότης, δυσπιστῶν ἤδη τῷ κατ' ὄνομα πενθερῷ, ἐθάρρει ἐτι τῇ τύχῃ. Ἐνταφιάσας δὲ μετὰ ἱερῶν τελετῶν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης τοὺς τεῖδιους νεκροὺς καὶ τοὺς τοῦ ἐχθροῦ, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Νοβογορόδου καὶ κατεσχῆνωσεν ἐν τῷ δήμῳ Κομαρνίτσκω,

Οἱ Πολωνοὶ ἐγκαταλείπουσι τὸν Ψευδοδημητριον.

1605.

ἔπου, καταλαβὼν τὸ φρούριον Σέβσκον, ἐξώπλισε ταχέως ἄσους ἐδύνατο, πολίτας τε καὶ γεωργούς· ἀλλ' ὁ στρατὸς τοῦ Βορίση οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ καιρὸν.

Τοσοῦτον ἦσαν τεταραγμένοι οἱ στρατηγοὶ τῆς Μόσχας, ὥστε ἠμέλησαν ἐν ἀναγγεῖλωσι τῷ Τσάρῳ τὴν κβασιν τῆς μάχης, μαθόντι παρ' ἄλλων αὐτὴν διὸ τῆ 1 Ἰανουαρίου ἐπεμφε πρὸς μὲν τὸν στρατὸν τὸν πρίγκιπα Βασίλειον Σουίσκη, ὡς δεῦτερον στρατηγόν, πρὸς δὲ τὸν τετραυματισμένον Μοτισλάβσκη τὸν ἀρχιτρίκλινον Βελιαμίνοβ, ὅπως προσαγορεύσῃ αὐτὸν εὐμενῶς καὶ εὐχαριστήτῃ ἐπὶ τῷ αἵματι, ὅπερ ἔχυσέ ὑπὲρ τῆς ἀγίας πιτρίδος, καὶ εἶπη αὐτῷ ἐκ τοῦ Τσάρου· «Μετὰ τὸ τέλος τῶν μεγάλων ἀγώνων σου, ὄφει πάλιν τὰς εἰκόνας τοῦ Σωτῆρος, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἁγίων τῆς Μόσχας καὶ τοὺς βασιλικούς ἡμῶν ὀφθαλμούς· τότε δ' ἀμείψομέν σε ὑπὲρ τὰς ἐλπίδας σου. Σήμερον πέμπομεν πρὸς σὲ ἔμπειρον ἰατρὸν, ὅπως θεραπεύσῃ σε καὶ ἐπιβῆς μετ' ὀλίγον τοῦ πολεμικοῦ σου εἴπου.» Ὁ Τσάρος ἐδήλωσεν ἐτι δυσμένειαν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς διὰ τὴν ἐπιλήψιμον αὐτῶν σιγὴν ἀλλὰ συγχρόνως διεβεβαίωσε τὸν στρατὸν περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας (205). Θέλων δ' ἵνα διὰ λαμπρῶν ἀμοιβῶν ἀναζωπυρήσῃ τὴν ἀνδρίαν τῶν

Τι. αὶ πρὸς τὸν Βασίλειον.

Ῥώσων, εἰλικρινῶς δὲ ἀπονέμων χάριτας πρὸς μόνον τὸν Βασμάνοβ, μετεπέμψατο αὐτὸν, καὶ ἐπεμφε πρὸς προὔπαντήσιν τοῦ ἥρωος τὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἐν τέλει καὶ τὸ ἴδιον μεγαλοπρεπὲς ἔλκηθρον χάριν θριαμβευτικῆς εἰς Μόσχαν εἰσόλου μετὰ πίσης βασιλικῆς πομπῆς. Ἐνεχειρίσε δ' αὐτῷ βαρὺ χρυσοῦν τρυβλίον πλήρες χρυσοῦν προσέτι ἔδωκε δισχίλια ρούβλια (206), πολλὰ ἀργυρᾶ σκεύη ἐκ τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ

Κρεμλίνου, κτήμα προσοδοφόρον, καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ εὐπατρίδου τοῦ συμβουλίου. Ἡ πρωτεύουσα καὶ ἡ Ῥωσία ἔστρεψαν τότε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν νέον τοῦτον μεγιστᾶνα, δοξασθέντα ἐξαίφνης καὶ διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ διὰ τὴν εὐνοίαν τοῦ Τσάρου. Πάντες ἐπήνεσαν τὰς σπανίας ἀρετὰς αὐτοῦ, ὥστε ὁ ἀγαπητὸς τοῦ μονάρχου ἐγένετο καὶ τοῦ λαοῦ καὶ ὁ πρῶτος ἀνὴρ τοῦ κατ' αὐτὸν χρόνου κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην. Ἀλλὰ τοιαύτη ἀμοιβὴ ἐνὶ μόνῳ ἦν σιωπηλὴ μομφὴ τοῖς ἄλλοις, ὥστε, ὡς εἰκὸς, ἐκίνησε τὸν φθόνον τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Εἰ δ' ὁ Τσάρος ἐτόλμα καταφρονῆσαι τῶν περὶ τῶν πρεσβείων τῶν εὐπατριδῶν θεσμῶν, καὶ ἐδίδω τὴν ἀρχηστραγίαν τῷ Βασμάνοβ, ἵτως ἔσωζε τὸν ἴδιον οἶκον ἐκ τοῦ ὀλέθρου, τὴν δὲ Ῥωσσίαν τῶν συμφορῶν ἀλλ' ἢ εἰμαρμένη οὐδόλως ἠθέλησε τοῦτο! Ὁ Τσάρος, μεταπεμφόμενος τὸν Βασμάνοβ εἰς Μόσχαν, ἵτως προὔτιθετο ὅπως ὠφεληθῆ ἐκ τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐστέρησε τὸν στρατὸν τοῦ ἀρίστου στρατηγοῦ, ἔπραξε δὲ καὶ ἄλλο σφάλμα καθιστῶν ἀρχηγὸν αὐτοῦ τὸν Σουτσκην· διότι οὗτος, ὡς ὁ Μοστισλάβσκις, κατεφρόνει μὲν τοῦ θανάτου ἐν ταῖς μάχαις, ἀλλ' οὔτε τὸν νοῦν, οὔτε τὴν ψυχὴν ἀληθοῦς καὶ εὐτόλμου ἀρχηγοῦ εἶχε· πεπεισμένος δὲ περὶ τῆς ἀπάτης τοῦ ἀγύρτου, οὐδόλως ἐβουλεύετο ἵνα παραδῶ αὐτῷ τὴν πατρίδα· ἀλλὰ, καίτοι ὑπηρετῶν προθύμως τῷ Βορίση δίκην αὐλικοῦ κόλακος, ἀνεμιμνήσκετο τῶν προγραφῶν αὐτοῦ καὶ ἐβλεπεν ἵτως μετ' ἐνδομούχου χαρᾶς τὴν ἀγωνίαν τοῦ τυράννου· καὶ ἐπιθυμῶν τὴν σωτηρίαν τῆς Ῥωσσίας, διέκειτο δυσμενῶς πρὸς τὸν Τσάρον.

Ὁ Σουτσκης, προπεμπόμενος ὑπὸ πολλῶν τῶν ἐν τέλει (207), εὔρε τὸν στρατὸν παρὰ τὸ Σταροδοῦβον,

1604.

ἐν τοῖς δάσεσιν ὠχυρωμένον· αὐτοῖσι δέ, καί τοι αὐξή-
 σας αὐτὸν ἐκ νέων ταγμάτων, ἐφάνετο κρυπτόμενος
 ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἔμενον ἀπρακτιῶν καὶ ἀθύρων μετ'
 ἀρχηγοῦ ἐξησθηκότος. Ἄλλος στρατὸς ἐπεδρεΐας
 ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Σερεμέτεβ συνηθροΐζετο παρὰ τὰς
 Κρόμας· ὥστε ἐστράτεον ὑπὲρ τοῦ Βορίση ὡς ὀγδοή-
 κοντα χιλιάδες ἀνδρῶν. Ὁ Μοτισλίβσκης, καὶ περ ἄλ-
 γῶν ὑπὸ τῶν τραυμάτων, καὶ ὁ Σούιτκης ἐστράτευσαν
 παραχρημαεῖς Σέβσκον, ὅπως Ἐυδοδημήτριος οὐκ ὑπέ-
 μεινεν αὐτούς· διότι ἐκ τῆς ἀπελπισίας ἀποθραυσόμενος,
 ἐξῆλθε τῆς πόλεως καὶ ὑπήντησεν αὐτοῖς ἐν Δοβρινίτσοις·
 ἀλλ' αἱ δυνάμεις τῶν πολεμίων ἦσαν ἀνισοί· διότι ὁ
 μὲν ἀπατεῶν εἶχε μόνον δεκαπεντακισχιλίους ἀνδρας,
 πεζοὺς τε καὶ ἵππεις, οἱ δὲ στρατηγοὶ τοῦ Βορίση ἠρίθ-
 μουν ἐξήκοντα ὡς ἐβδομήκοντα χιλιάδας. Μαθὼν δ' ἐ-
 κεῖνος, ὅτι ὁ ἡμέτερος στρατὸς συνεσωρεύετο ἐν τῇ
 κώμῃ, ἐβουλεύθη νυκτὸς ἐμβλεῖν αὐτῇ πῦρ καὶ
 ὀρμήτη ἐξ ἀπροόπτου πρὸς καθέδοντας ἀνδρας. Οἱ
 κάτοικοι ἀνεδέχθησαν ἵνα ὀδηγήτωσιν αὐτὸν εἰς τὴν
 κώμην δι' ἀτραποῦ, ἀλλ' οἱ σκοποὶ εἶδον τὴν κίνησιν
 ταύτην, καὶ γενομένης ταραχῆς ὁ ἐχθρὸς ἀνεχώρησε.
 Πάντες ἀνέμενον τὸ Λυκαυγές τῆς 21 Ἰανουαρίου. Ὁ
 ἀπατεῶν προσηυχῆθη τῷ Θεῷ, ἐδημηγόρησε πρὸς
 τὸν στρατὸν, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ
 Νοβογορόδου, καὶ διείλεν αὐτὸν τριχῆ, παραλαβὼν
 εἰς ἔφοδον τετρακισίους Πολωνοὺς καὶ δισχιλίους ἵπ-
 πεις Ῥώσους, πάντας φέροντις λευκὸν ἔνδυμα ἐπὶ
 τῶν θωράκων, ὅπως γνωρίζωσιν ἀλλήλους ἐν τῇ συμ-
 πλοκῇ. Κατόπιν δὲ τούτων εἶποντο ὀκτακισχιλίοι Κο-
 ζάκοι, ἐπίσης ἵππεις, καὶ τετρακισχιλίοι πεζοὶ μετὰ τοῦ
 πυροβολικοῦ. Ἐωθεν ἤρξατο ἰσχυρὸς πυροβολισμὸς,

Νίκη τῶν στρα-
 τηγῶν τοῦ Βο-
 ρίση.

ἀλλ' οἱ Ῥώσσοι, καί τοι πολυπληθέστεροι, οὐκ ἐχώ-
 ρουν στηριζόμενοι ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῆς κώμης, ὅπου
 ἴστατο τὸ πεζικόν. Ἐξετάσας ὁ Ψευδοδημήτριος τὴν
 θέσιν τῶν στρατηγῶν τῆς Μόσχας, ἐπέβη ξιφῆρης τοῦ
 πολεμικοῦ ἵππου, ἄγων τὸ ἱππικόν διὰ κοιλάδος, ὅπως
 διὰ ταχείας προσβολῆς διαρρήξῃ τὸν στρατὸν τοῦ Βο-
 ρίση μεταξὺ τῆς κώμης καὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος. Ὁ
 δ' ἀσθενὴς καὶ ἄρρωστος Μοτισλάβσκις, ἐφ' ἵππου ὦν,
 ἐμαντεύσασκε τὸν σκοπὸν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἔπεμψε πρὸς
 ἀπάντησιν αὐτοῦ αὐτὴν τὴν δεξιὰν πτέρυγα μετὰ τοῦ
 ξενικοῦ συντάγματος. Τότε ὁ Ψευδοδημήτριος, ὡς
 ἀληθῆς πολεμιστὴς, ἀπέδειξε μεγίστην τόλμην τρέψας
 εἰς φυγὴν διὰ κρατερᾶς ἐφόδου καὶ καταδιώξας τοὺς
 Ῥώσσους, ὡς καὶ τὸ ξενικόν (208), καίπερ λαμπρῶς
 καὶ γενναίως ἀμυνάμενον. Εἶτα δ' ὤρμησε πρὸς τὸ πρὸ
 τῆς κώμης ὑπομένον μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ Μοσχανὸν πε-
 ζικόν· ἀλλ' αἰφνης τοῦτο προσέβαλε τὸν ἐχθρὸν διὰ τεσ-
 σαράκοντα τηλεβόλων καὶ δέκα ἕως δώδεκα χιλιάδων
 πυροβόλων· ὥστε πολλοὶ τῶν ἱπέων καὶ ἵππων ἔπεσον,
 οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον περίφοβοι, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Ψευ-
 δοδημήτριος. Ἦδη οἱ Κοζάκοι αὐτοῦ ἔσπευδον ὅπως
 συντελέσωσι τὴν εὐχερῆ νίκην τοῦ ἥρωος αὐτῶν, ἀλλ'
 ἰδόντες τὴν ἤτταν ἀνέκαμψαν, κατόπιν δ' αὐτῶν οἱ Κο-
 ζάκοι τοῦ Τανάϊδος καὶ τὸ πεζικόν· πεντακισχίλιοι δὲ
 Ῥώσσοι καὶ Γερμανοὶ, ἀναβοῶντες *helf Gott* (ὁ Θεὸς
 βοηθός), κατεδίωξαν τοὺς φεύγοντας ὀκτῶ βέρστια,
 ἐφόρευσαν ὡς ἑξακισχιλίους, ἠχμαλώτισαν πολλοὺς καὶ
 κατέλαβον δεκαπέντε σημαίας καὶ δεκατρία τηλεβόλα·
 πάντας δὲ τούτους διέφθειρον (209), εἰ μὴ οἱ στρατηγοὶ
 ἐπέιχον τὴν ὀρμὴν αὐτῶν, ἐλπίζοντες ἴσως ὅτι τὰ πάν-
 τα τετέλεσται, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ψευδοδημήτριος

1608. ἐφρονεύθη. Τὴν εὐτυχῆ δὲ ταύτην ἀγγελίαν ἀνήγγειλεν εἰς Μόσχαν ὁ ἀξιωματικὸς Σείν, ὅστις εὔρε τὸν Τσάρον προσευχόμενον ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Σεργίου...!

Ὁ Βορίσης παρήγγειλε Δοξολογίας, κωδωνοκρουσίας καὶ τὴν πρὸς τὸν λαὸν ἐπίδειξιν τῶν τροπαίων τῆς νίκης, ἦτοι τῶν σημαίων, σαλπίγγων καὶ τυμπάνων τοῦ ἀπατεῶνος· ἀναδείξας δὲ τὸν Σείν ἀνώτερον ἀξιωματικόν, ἐπεμφε διὰ τοῦ ἀγαπητοῦ Θαλαμηπόλου, τοῦ πρίγκιπος Μαζέτσκη, χρυσᾶ νομισματόσημα πρὸς τοὺς στρατηγούς καὶ 80.000 ρουβλίων πρὸς τὸν στρατόν (210)· καὶ ἐκείνοις μὲν ἐπέστειλεν, ὅτι ἀνέμενε παρ' αὐτῶν τὴν ἀγγελίαν τοῦ τέλους τῆς στάσεως, πρόθυμος ὦν δοῦναι τοῖς πιστοῖς ὑπηρέταις καὶ αὐτὸ τὸ τελευταῖον ἰμάτιον, τοῖς δὲ ξένοις μισθοφόροις καὶ τοῖς δύο ἀρχηγοῖς αὐτῶν, τῷ Βαλτέρῳ Ῥόζεν, εὐπατρίδῃ Λιβονῶ, καὶ τῷ Γάλλῳ Ἰακώβῳ Μαρζερέτῳ ἠὲ χαρίσται ἰδίᾳ ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ. Τέλος ἐδήλωσε μερίστην εὐαρέστησιν ἐπὶ τῇ εὐώνῃ ταύτῃ νίκῃ· διότι ἀπεβάλομεν κατὰ τὴν μάχην πεντακοσίους μόνον Ῥώσους καὶ τριάκοντα πέντε Γερμανούς (211). Ἄλλ' ὁ Ψευδοδημήτριος ἔζη ἔτι, διότι οἱ νικηταί, πεισθέντες πᾶρωρα περὶ τῆς ἐντελοῦς νίκης, ἀφῆκαν αὐτὸν διαφυγεῖν. Ἀπῆλθε δ' οὗτος εἰς Σβέσκον ἐπὶ τετραμένου ἵππου, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα εἰς τὴν πόλιν Ῥίλσκον μετ' ὀλίγων Πολωνῶν, τοῦ πρίγκιπος Τάτεβ καὶ ἄλλων προδοτῶν. Τῇ ἐπαύριον οἱ διασκορπισθέντες Κοζάκοι προσῆλθον τῷ ἀπατεῶνι, ὅστις ἀπέτρεψεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν (212), ἀποκαλῶν αὐτοὺς ἀνάδρους καὶ προδότας· ὥστε οὗτοι αἰσχυρόμενοι καὶ ἀγανακτοῦντες ἐπὶ τούτοις, κατέλιπον αὐτὸν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια. Καὶ ὁμοίως ὁ Ψευδοδημήτριος, μὴ ὦν

ἀσφαλῆς ἐν Ῥίλσκω, ἐζήτησε καταφύγιον ἐν Πουτίβλω,
 ὀχυρώτερον καὶ ἐγγύτερον πρὸς τὰ μεθόρια. Οἱ στρα-
 τηγοὶ τοῦ Βορίση ἦσαν ἔτι ἐν Δοβρινίτσοις, ὅπου ἀπηγ-
 χόνιζον τοὺς αἰχμαλώτους, πλὴν τῶν Λιθουανῶν, τοῦ
 μεγιστᾶνος Τισκέβιτς καὶ ἄλλων, οὓς ἐπεμψαν εἰς
 Μόσχαν, καὶ ἐβασάνιζον καὶ ἐπυροβόλουν τοὺς κατοίκους
 τοῦ δήμου Κομαρνίτσου, τιμωροῦντες τὴν προδοσίαν
 αὐτῶν ἀνηλεῶς καὶ ἀπερισκέπτως (213). διότι οὕτως
 ἠῤῥξανον τὴν ἐξαγρίωσιν τῶν ἐπαναστατῶν, τὸ μῖσος
 κατὰ τοῦ Τσάρου καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀπατεῶνος ἀγαθὴν
 γνώμην, δεικνυμένου ἐπιεικοῦς καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς
 θερμοτέρους ὑπηρέτας τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ ὀμότητες αὗται
 καὶ ἡ ἀσύγνωστος ῥαθυμία τῶν στρατηγῶν ἔσωσαν
 τὸν Ψευδοδημήτριον, ὃς, ἀποβαλὼν ἤδη πᾶσαν ἐλπίδα,
 ἐντελεῶς ἠτήθη καὶ σχεδὸν ἀφανισθεὶς, διενεοῖτο ἤδη
 ἐν ἀναχωρήσει κρυφίως τοῦ Πουτίβλου μετ' ὀλίγων
 ἀθύμων φυγάδων εἰς Λιθουανίαν. Ἄλλ' οἱ προδόται
 Ῥῶσοι, ὠθούμενοι ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας, ἐκώλυσαν
 αὐτὸν, εἰπόντες· « Πάντα ἀπωλέσαμεν ἕνεκα σοῦ· σὺ δὲ
 » φροντίζεις μόνον περὶ τοῦ βίου σου τοῦ αἰσχροῦ καὶ
 » παραδίδως ἡμᾶς τῇ ἐκδικήσει τοῦ Γοδουνόβ· ἀλλὰ
 » καὶ νῦν δυνάμεθα σωθῆναι παραδιδόντες σε αὐτῷ
 » ζῶντα. » Προσήμενον δ' αὐτῷ ὅτι εἶχον, τὴν ζωὴν
 καὶ τὴν οὐσίαν, καὶ ἀνεθάρρουν ὑπισχνούμενοι ὅτι
 ὑπῆρχον πολλοὶ ὁμόφρονες ἐν τε τῷ στρατῷ τοῦ Βο-
 ρίση καὶ ἐν τῷ βασιλείῳ. Οἱ Κοζάκοι τοῦ Τανάιδος
 ἐδήλωσαν αὐτῷ τὴν αὐτὴν προθυμίαν· ἦλθον δὲ πάλιν
 τετρακισχίλιοι αὐτῶν εἰς Πουτίβλον, ἄλλοι δὲ ἐνεκλεί-
 σθησαν ἐν ταῖς πόλεσιν, ὁμνύοντες ἀμύνασθαι αὐτὰς
 μέχρι θανάτου. Οὕτως ὁ Ψευδοδημήτριος, ἐκὼν ἄκων
 πεισθεὶς, ἔμεινε καὶ ἐπεμψε τὸν πρίγκιπα Τάτεβ πρὸς

4805.

τὸν Σιγισμουῦνδον, αἰτούμενος πρόχειρον βοήθειαν· ὠχάρωσε δὲ τὸ Πουτίβλόν καὶ κατὰ τὴν συμβουλήν τῶν προδοτῶν ἐδημοσίευσεν νέον κήρυγμα, ἐν ᾧ διεγείτο τὴν ἐπινοηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἱστορίαν περὶ τῆς θαυμασίας σωτηρίας τοῦ Δημητρίου, μαρτυρόμενος ὀνόματα ἀνδρῶν ἐκλελειπότην ἤδη καὶ πρὸ πάντων τὸ τοῦ πρίγκιπος Μστισλάβσκη, δωρησαμένου αὐτῷ πολύτιμον σταυρόν· προσετίθη δὲ, ὅτι αὐτός, ὁ Δημήτριος, ἀνετράφη κρύφα ἐν τῇ λευκῇ Ῥωσίᾳ, κατόπιν δὲ ἀπῆλθεν ὡσαύτως κρύφα εἰς Μόσχαν μετὰ τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου Σαπιέγα, ὅπου εἶδε τὸν σφετεριστὴν Γοδουνόβη καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἰωάννου. Τὸ δεύτερον κήρυγμα τοῦτο, πληροῦν τὴν περιέργειαν δι' ἀγνώστων ἔτι μύθων, ἠύξητε τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ἀπατεῶνος, καὶ περ ἠτήθηέντος. Ἐλέγετο δὲ, ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἐξεστράτευον ἐπ' αὐτὸν ἄκοντες καὶ μετ' ἀκατανοήτου φόβου, προσελθόντος ἐξ ὑπερφουστίνος αἰτίας, ἀναμφιβόλως οὐρανίας, ὅτι ἐνίκησαν τυχαίως καὶ οὐδόλως ἀντίστησαντο ἄνευ τῆς τυφλῆς λύσεως τῶν Γερμανῶν· ὅτι ἐναργές ἐστιν, ὅτι ἡ θεία Πρόνοια ἠυδόκητε σῶσαι τὸν ἥρωα τοῦτον καὶ κατ' αὐτὴν τὴν δυστυχῆ μάχην· ὅτι ἐν τῇ μεγίστῃ ἀτυχίᾳ οὔτε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐγκατελείφθη, οὔτε ὑπὸ τῶν πιστῶν αὐτῷ ὑπηρετῶν, οἵτινες, ἐπιγνόντες αὐτὸν ὡς τὸν ἀληθῆ υἱὸν τοῦ Ἰωάννου, ἐτοιμῶς ἔχουσιν ἔτι ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ σὺν γυναίξί καὶ τέκνοις· ἄλλως δὲ ἦν ἀδύνατον ἔχειν τοιαύτην προθυμίαν ὑπὲρ πλάνου. Τοιοῦτοι λόγοι εἶχον πολλὴν δύναμιν εἰς τοὺς εὐπίστους, ὧν πολλοί, μάλιστα δὲ ὁ δῆμος Κομαρνίτσκου, ἔνθα ἡ ἐκδίκησις τοῦ Βορίση διέπραττε φρικώδεις ὠμότητας, συνέβρεον εἰς Πουτίβλον, αἰτοῦντες ὄπλα καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου.

Ἐν τούτοις οἱ στρατηγοὶ τοῦ Τσάρου, μαθόντες ὅτι ὁ ἀπατεῶν οὐκ ἀπώλετο, ἐπορεύθησαν εἰς τὸ Ῥίλσκον οὐδενὶ παρέχοντες συγγνώμην καὶ ἀπαιτοῦντες μόνον τὴν ἀνευ συνθήκης παράδοσιν αὐτοῦ· αὐτόθι δ' ἦρχον τολμηροὶ προδότες, ὁ πρίγκιψ Γρηγόριος Δολγορούκης καὶ Ἰάκωβος Ζμέεβ, οἵτινες, βλέποντες τὴν ἀγχόνην, διήγγειλαν τῷ Μσισιλάβσκη « Ὑπηρετοῦμεν τῷ Τσάρῳ Δημητρίῳ, » καὶ ἀπέδειξαν ὅτι ἡ γνώμη αὐτῶν ἦν ἀμετάτρεπτος, πυροβολοῦντες ἐκ πάντων τῶν τηλεβόλων. Οἱ στρατηγοὶ διέμειναν δεκαπέντε ἡμέρας πρὸ τῆς πόλεως ἐναθρυνόμενοι ἀκαίρως ἐπὶ τῇ φιλανθρωπία, ὅτι ἀπέφευγον τὴν αἵματοχυσίαν· τέλος δ' ἔγνωσαν ἀναπαῦσαι τὸν ἀληθῶς κεκμηκότα ἐκ χειμερινῆς ἐκστρατείας στρατόν, καὶ ἀπεχώρησαν εἰς τὸν δῆμον Κομαρνίτσκου, ἀναγγείλαντες πρὸς τὸν Τσάρον ὅτι αὐτόθι ἀναμενοῦσι τὸ ἔαρ. Ἄλλ' ὁ Βορίσης μετ' ἐφήμερον χαρὰν συνετραχάθη πάλιν, μαθὼν ὅτι ὁ Ψευδοδημήτριος ἐσώθη καὶ ὅτι ἐκτάτο τὸν λαὸν διὰ νέων ἀποπλανήσεων. Ὅθεν, δυσφορήσας κατὰ τοῦ Μσισιλάβσκη καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον Ῥαδογόστου τὸν ἀνώτερον ἀξιωματικὸν Πέτρον Σερεμέτεβ καὶ τὸν γραμματέα τοῦ συμβουλίου Βλάσιεβ μετὰ τῶν λογάδων εὐγενῶν τῆς Μόσχας καὶ ὀργίλων λόγων κατ' αὐτῶν· ἠτιᾶτο δ' αὐτοὺς βραθυμίας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀπατεῶνος καὶ διὰ τὴν ματχίαν νίκην, δι' ἣν διήγειραν τὴν κοινὴν δυσαρέστησιν τοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἐμέμφοντο τὴν σκληρότητα καὶ ἀδικίαν αὐτοῦ· διότι τέως ἐτήρησαν ἀκριβῶς τοὺς ὄρκους καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμα αὐτῶν ἐν ταῖς μάχαις, ὥστε ἐξησθένησαν ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων· οἱ δὲ κακόβουλοι ἐμέμφοντο φανερώτερον τὸν Τσάρον,

1608.

ὅπως αὐξήσῃσι τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος· ἐδύναντο δὲ καυχᾶσθαι ὅτι ἐπέτυχον τούτου· διότι ἔκτοτε, κατὰ τὸν χρονογράφον, πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἔκλινον φανερά ὑπὲρ τοῦ ἀπατεῶνος, ἡ δὲ ἐπιθυμία τοῦ ἀπαλλαγῆναι τοῦ Βορίση κατέλαβε τὰς καρδίας πάντων· ὥστε ἡ προδοσία ὠρίμασεν, ἀλλ' ἡ ἐπαναστασις οὐκέτι ἐγένετο φανερά· διότι εἰσέτι ἐτηρεῖτο, εἰ καὶ ἀκουσίως, ἡ νόμιμος ὑπακοή. Ὁ Μοτισλάβσκης καὶ Σουίτσης κατὰ τὰς ἐντόνους διαταγὰς τοῦ κυριάρχου ἐξήγαγον ἐκ νέου τὸν στρατὸν εἰς τὸ πεδῖον, ὅπως ἐκπλήξῃσι τὴν Ῥωσσίαν ἐπὶ τῇ οὐδενίᾳ τῶν πράξεων αὐτῶν· διότι, ἀφέντες τὸν Ψευδοδμητήριον ἐλεύθερον ἐν Ηουτίβλω, ἠνώθησαν μετὰ τοῦ σώματος τῆς ἐφεδρείας τοῦ Σερεμέτεβ, πολιορκοῦντος ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἑβδομάδων τὴν πόλιν Κρομῶν· κατὰ δὲ τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ ἤρξαντο μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τούτου πολιορκοῦντες τὸ φρούριον. Ἀλλ' ἀκατανόητον ὅτι στρατὸς πλεόν ἢ ὀγδοήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν μετὰ πολλοῦ πυροβολικοῦ προσέβαλεν ἀνευ ἐκβάσεως τὴν ξυλίνην πολίχνην αὐτῆς, ἀφ' ἧς ἀπεμάχοντο, πλὴν τῶν πολιτῶν, ἑξακόσιοι μόνον ἀτρόμητοι Κοζάκοι τοῦ Τανάιδος (216), ἀρχηγοῦντος τοῦ ἀνδρείου Κορέλλα. Οἱ πολιορκοῦντες, καύσαντες νυκτὸς τὴν πόλιν, κατέλαβον τὸ πρόχωμα, ἀλλ' οἱ Κοζάκοι δι' ἰσχυροῦ καὶ ἀδιαλείπτου πυρὸς ἐκώλυσαν αὐτοῦς τοῦ πλησιάσαι πρὸς τὸ φρούριον· ὁ δὲ εὐπατρίδης Μιχαὴλ Σαλτικὸβ, ἡ ἀνανδρὸς ἢ προδότης ἤδη, μὴ συμβουλευσάμενος τοῖς στρατηγοῖς, ἐσήμανε τὸ ἀνακλητικόν, ὅτε ὁ στρατὸς ἐμελλεν ἵνα ὀρμήσῃ πρὸς τὸ τελευταῖον τῶν ἐπαναστατῶν ἄσυλον. Ὁ Μοτισλάβσκης καὶ Σουίτσης οὐδὲν ἑτόλμησαν τιμωρῆσαι τὸν ἐγκληματίαν, ἰδόντες

Πολιορκία τῶν
Κρομῶν.

ἤδη τὴν ἀπροθυμίαν τῶν συστρατιωτῶν· ἔκτοτε δέ, ἐλπίζοντες τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου διὰ τοῦ λιμοῦ μόνον, ἠρκέσθησαν πυροβολεῖν αὐτὸ, μηδαμῶς βλάπτοντες τοὺς πολιορκουμένους, διότι ἀνασκάψαντες ὑπόγεια καὶ προστατευόμενοι ὑπὸ τοῦ προχώματος, κατέφευγον εἰς αὐτὰ ἀσφαλῶς· ἐνίοτε ἐξήρχοντο τῶν ὑπογείων καὶ ἐπειροῦντο τολμηρὰς ἐξόδους. Ἐν τούτοις ὁ στρατὸς, ἰστάμενος ἐπὶ τῆς χιόνος καὶ ἐν τῇ ὑγρασίᾳ, ἀπώλλυτο ὑπὸ λοιμικῆς καὶ θανατηφόρου νόσου, τῆς δυσεντερίας. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Τσάρος ἀπέδειξε μεγίστην φροντίδα, πέμψας πρὸς τὸν στρατὸν φάρμακα καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν τῶν νοσοῦντων· ἀλλ' ἡ συμφορὰ αὕτη ἤ-
 ξησε τὴν ῥαθυμίαν τῶν πολιορκούντων· ὥστε ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ ἑκατὸν οἰταγωγοὶ ἅμαξαι καὶ 500 Κοζάκοι τοῦ Ψευδοδημητρίου εἰσῆλθον ἐκ Πουτίβλου εἰς τὰς κατακαυμένας Κρόμας.

Δυσανασχετῶν ὁ Βορίσης ἐπὶ τῇ βραδύτητι τῶν πολεμικῶν ἔργων, κατέφυγε, κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν συγχρόνων λεγόμενα, εἰς ἄλλον τρόπον ὅπως ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τε καὶ τὴν Ῥωσσίαν τοῦ κακούργου. Τρεῖς μοναχοὶ, γνωρίσαντες τὸν Ὀτρέπιεβ Διάκονον, ἀπῆλθον εἰς Πουτίβλον τῇ 8 Μαρτίου μετ' ἐπιστολῶν τοῦ κυριάρχου καὶ τοῦ Πατριάρχου πρὸς τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦς· καὶ ὁ μὲν ὑπισχνεῖτο μεγάλας ἀμοιβάς, εἰ παρεδίδοσαν νεκρὸν ἢ ζῶντα τὸν ἀπατεῶνα, ὁ δὲ ἠπέιλει αὐτοῖς φοβερὸν ἀνάθεμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ, συλληφθέντες οἱ μοναχοὶ οὗτοι, ἀπήχθησαν πρὸς τὸν Ψευδοδημήτριον· ὁ δὲ κατέφυγεν εἰς τὸν δόλον, διότι, μὴ θέλων ἵνα φάνῃ αὐτοῖς, ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον ἀνθ' ἑαυτοῦ καὶ μετὰ βασιλικῶν ἐνδυμάτων τὸν Πολωνὸν Ἰβανέτ-

1608

σκηνη, ὅστις, ἐκπροσωπῶν τὸν ἀπατεῶνα, ἠρώτησε, Γνωρίζετε με; οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, Οὐχί, ἀλλ' ὅπως ἴσως ποτε σὺ οὐκ εἶ ὁ Δημήτριος. Ὅθεν παρεδόθησαν ταῖς βρασάνοις· καὶ οἱ μὲν δύο ἐνεκαρτέρουν καὶ ἐσίγων, ὁ δὲ τρίτος ἐσώθη ὁμολογήσας, ὅτι ἔχουσι παρ' ἐαυτοῖς φάρμακον πρὸς φαρμάκυσιν τοῦ βασιλόπαιδος κατὰ διαταγὴν τοῦ Βορίση, καὶ ὅτι τινὲς τῶν περὶ αὐτὸν ἦσαν συνωμόται. Τῷ ὄντι, εὐρέθη φάρμακον ἐν τῷ ὑποδήματι τοῦ νεωτέρου τῶν μοναχῶν τούτων, ὁ δὲ ἀπατεῶν, ἀνακαλύψας δύο προδότας ἐν τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὴν κοινὴν ἐκδίκησιν. Βεβαιοῦται δ' ὅτι ὁ ἀγύρτης ἐναθρυνόμενος ἐπὶ τῇ οὐρανίᾳ προσοσίᾳ, ἔγραψε τότε πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ αὐτὸν τὸν Τσάρον· καὶ ἐκεῖνον μὲν ἠτιᾶτο ὡς καταχρώμενον τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν χάριν τοῦ σφετεριστοῦ, τοῦτον δὲ συνεβούλευεν ἀπολιπεῖν ἐν εἰρήνῃ τὸν τε

Ἐπιστολὴ τοῦ
Ψευδοδμητρίου
πρὸς τὸν Βορίσην.

θρόνον καὶ τὸν κόσμον καὶ ἐγκλεισθῆναι ἐν μοναστη-
ρίῳ πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, ἅμα ὑπισχνούμενος τὴν
βασιλικὴν αὐτοῦ εὐνοίαν (217). Τοιαύτη ἐπιστολή, εἰ
ἀληθῶς ἐγράφη καὶ ἐδόθη τῷ Γαδουνόβ, ὑπῆρξεν ἀναμ-
φιβόλως νέα δοκιμασία τῆς εὐσταθείας αὐτοῦ.

Πᾶσα ἡ φροντίς τοῦ σπουδάρχου τούτου ἦν τὸ ἐμ-
ποιεῖν τρόμον καὶ ὑποκρίνεσθαι. Ὁ δὲ Βορίσης, ἐξαπα-
τηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νίκης, ἐλυπεῖτο βλέ-
πων τὴν ἀπραξίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἀμέλειαν καὶ ἀνικα-
νότητα ἢ κακοβουλίαν τῶν στρατηγῶν, οὓς ὁμως οὐκ
ἐτόλμα ἀντικαταστήσαι, φοβούμενος μὴ ἐκλέξῃ ἔτι χεί-
ρονας. Ἐλυπεῖτο δὲ προσέτι ἀκούων τοὺς λόγους τοῦ
λαοῦ, φαινομένου εὖνου πρὸς τὸν ἀπατεῶνα, καὶ μὴ
δυνάμενος ἵνα καταστείλῃ αὐτοὺς μήτε διὰ τῆς πειθοῦς,
μήτε διὰ τῆς κατάρας τῆς Ἐκκλησίας, μήτε διὰ τῶν

τιμωριῶν, εἰ καὶ τότε ἀπέτεμνον τὰς γλῶσσας τῶν ἀ-
 κριτομύθων (218). Αἱ καταμηνύσεις ἤρξανον ὁσημέραι,
 ὁ δὲ Γοδουνὸς ἐφοβεῖτο μὴ διὰ τῆς ὠμότητος ἐπισπεύσῃ
 τὴν κοινὴν προδοσίαν. Καὶ ἦν μὲν ἔτι αὐτοκράτωρ, ἀλλ'
 ἤσθάνετο νεναρχωμένην τὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ ἑαυτοῦ χει-
 ρὶ καὶ ἀπὸ τοῦ εἰσέτι περικεκυκλωμένου ὑπὸ κολάκων
 δούλων θρόνου ἐβλεπεν ἀνοικτὴν πρὸ αὐτοῦ τὴν ἀβυσ-
 σον. Τὸ συμβούλιον καὶ ἡ αὐλὴ οὐδόλως μετεβλήθη-
 σαν κατὰ τὸ φαινόμενον· καὶ ἐκεῖνο μὲν διεξῆγε τὰς
 ὑποθέσεις ὡς συνήθως, αὕτη δὲ ἔλαμπεν ὑπὸ τῆς με-
 γαλοπρεπείας ὡς πρότερον. Πᾶσαι αἱ κερδίαί ἦσαν
 κλεισταί· καὶ αἱ μὲν ἀπέκρυπτον τὸν φόβον, αἱ δὲ τὴν
 χαιρεκακίαν· τῷ δὲ Γοδουνὸς μᾶλλον πάντων ἦν ἀ-
 νάγκη κατέχειν ἑαυτὸν ὅπως διὰ τῆς ἀθυμίας καὶ
 πικραλυσίας τοῦ νοῦς μὴ προσημάνῃ τὸν ὀλεθρον αὐ-
 τοῦ, καὶ ἴσως μόνον τῇ πιστῇ γυναικὶ ἀπεκαλύπτετο
 δεικνύων τὰ βαθέα αἱματηρὰ τριύμματα τῆς καρδίας πρὸς
 παρηγορίαν αὐτῶν καὶ ἐλευθέρως σενάζων· ἀλλ' ἐστερεῖτο
 τῆς ἀγνωστάτης παρχυθίας, μὴ δυνάμενος πιραδοθῆ-
 ναι τῇ Θεῖᾳ Πρόνοίᾳ, ὡς λατρεύων μόνον τὸ εἰῶλον
 τῆς φιλιρχίας· ἐπεθύμει ἔτι ἵνα ἀπολαύῃ τοῦ καρποῦ
 τοῦ φόνου τοῦ Δημητρίου καὶ βεβαίως ἐτόλμα ἀποπει-
 ραθῆναι νέου κακουργήματος, ὅπως μὴ στερηθῇ τῶν διὰ
 κακουργήματος κτηθέντων. Οὕτως ἔχων ὁ θνητὸς δύ-
 ναται ἄρα παρχυθεῖσθαι τῇ οὐρανίᾳ πίστει καὶ ἐλπίδι·
 Οἱ νοοὶ ἦσαν ἀνοικτοί, καὶ ὁ Γοδουνὸς ἐδυσώπει τὸν
 Θεόν, ἀδυσώπητον πρὸς τοὺς ἀγνωσοῦντας τὴν ἀρετὴν
 καὶ τὴν μετάνοιαν. Ἀλλ' ὑπάρχει τέλος καὶ ὄριον τῶν
 βασάνων ἐν τῇ θνητότητι τῆς γῆτινῆς φύσεως ἡμῶν.

Ὁ Βορίσης ἐγένετο τριῶν καὶ πεντήκοντα ἐτῶν· καὶ ^{Τελευτῇ τοῦ Γ' αἰ-}
 κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας ὑπέκειτο ἀσθενείαις, μᾶ- ^{δοκνέει.}

1803.

λιστα δὲ δεινὴ πόδαλγία· οὐδόλως δ' ἔστι παράδοξον ὅτι γηράσκων ἀπόλεσε τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις διὰ ψυχικὰς ἀλγηδόνας. Τῇ 13 Ἀπριλίου τὴν πρωτὴν ὁ Βορίσης προήγειρε τὸν συμβουλίον, καὶ ἐδέχθη τοὺς ἐπισήμους ἀλλοδαποὺς (219) συνδειπνήσας αὐτοῖς· μόλις δ' ἐγερθεὶς ἐκ τῆς τραπέζης καὶ κατελήφθη ὑπὸ ὀξείας νόσου· παραχρῆμα δὲ τὸ αἷμα ἔβρευσε κρουνηδὸν ἐκ τῆς ρινός, τῶν ὠτων καὶ τοῦ στόματος. Οἱ ἱατροί, οὓς ὑπερηγάπα πάντοτε, οὐκ ἐδυνήθησαν ἵνα μισολαβήσωσι τὴν ῥοὴν τοῦ αἵματος. Μετ' οὐ πολὺ ἤρξατο λιποθυμεῖν, ἀλλὰ προέλαθεν ἵνα εὐλογῆται τὸν υἱὸν ὡς Τσάρρον τῆς Ῥωσσίας καὶ λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα κληθεὶς Βογολέπος (Θεοπροπέης)· μετὰ δύο δ' ὥρας ἐξέπνευτεν ἐν ᾧ θαλάμῳ εἰσίασε τοὺς εὐπκτοῖδας καὶ ἀλλοδαποὺς...!

Λυπηρὸν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι οὐδὲν ἄλλο γινώσκουσι περὶ τῆς καταπληκτικῆς ταύτης τελετῆς. Τίς ἄρα οὐκ ἐπεθύμει ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι τὸν Γοδουνόβ κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν τοιοῦτου βίου; διαγνῶναι δὲ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὴν τετραρχημένην ὑπὸ τῆς αἰφνιδίας ἐπελεύσεως τῆς αἰωνιότητος ψυχὴν; Πρὸ αὐτοῦ ἔκειντο ὁ θρόνος, τὸ στέμμα καὶ ὁ τάφος, ὡς καὶ ἡ γυνή, τὰ τέκνα, οἱ οἰκεῖοι, προωρισμένα ἤδη ὄμματα τῆς Θεομηνίας, καὶ δούλοι ἀχάριστοι φέροντες ἤδη τὴν προδοσίαν ἐν τῇ καρδίᾳ· πρὸ αὐτοῦ ἦν ὠστύτως καὶ τὸ ἱερὸν σύμβολον τῆς χριστιανικῆς πίστεως, εἰκὼν τοῦ μὴ ἀποβάλλοντος ἰσως καὶ τὴν βραδεῖν μετάνοιαν... Ἡ σιγὴ τῶν συγχρόνων, ὡς ἀπέρχεται πέπλος, ἀπέκρυψεν ἡμῶν τοσοῦτον σπουδαῖον καὶ διδακτικὸν θέαμα.

Βεβαιοῦται ὅτι αὐτὸς ὁ Γοδουνόβ ἐν ὥρᾳ ἀπογνώστως (220) ἐφαρμάκευσεν ἑαυτὸν· ἀλλὰ τὰ περιστατικὰ καὶ τοιοῦτος θάνατος ἐπικυροῦσιν ἄρα τὴν διαβεβαίωσιν ταύ-

1605.

την; Ὁ φιλόστοργος οὗτος πατήρ καὶ εὐσταθὴς ἀνὴρ ἐδύναντο, ἀπαλλασσόμενος τῶν δεινῶν διὰ τοῦ φαρμάκου, καταλιπεῖν ἀνάνδρως τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα ἐν ἀναμφιβόλῳ σχεδὸν ἀπωλείᾳ; καὶ ὁ θρίαμβος τοῦ ἀπατεῶνος ἦν ἄρα βέβαιος, ὅτε ὁ στρατὸς οὐκ ἔτι προεδίδω ἐν ἔργῳ τὸν κυριάρχην καὶ, εἰ καὶ ἀπρόθυμος, ἦν ἔτι ὑπὸ τᾶς σήμαιάς αὐτοῦ; Μόνη ἡ τελευταία τοῦ Βορίση ἔκρινε τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀπατεῶνος, καὶ μόνον οἱ φανεροὶ καὶ κρύφιοι προδότες ἐδύναντο ἐπιθυμεῖν καὶ ἐπισπεύδειν τὴν τελευταίαν ταύτην. Ἄλλὰ πιθανώτερον ὅτι ἀποπληξία, οὐχὶ δὲ φάρμακον, διέκοψε τὰς θυελλώδεις ἡμέρας τοῦ Βορίση πρὸς ἀληθινὴν θλίψιν τῆς πατρίδος· διότι ὁ ἄωρος οὗτος θάνατος ὑπῆρξε θεία δίκη μᾶλλον κατὰ τῆς Ῥωσσίας ἢ τοῦ Γοδουνόβ· ἐπειδὴ οὗτος ἐτελεύτησε τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ θρόνου, οὐχὶ δ' ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ ἐξωμότου Διακόνου, πρὸς ἀμοιβὴν οὕτως εἰπεῖν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἀγαθοεργιῶν, ἢ δὲ Ῥωσσίᾳ, στερηθεῖτα συνετοῦ καὶ προνοητικοῦ μονάρχου, ἐκακοπάθησεν ὑπὸ τῶν κακοურγήματων ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Ἄλλ' ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ Γοδουνόβ, συγκαταλεγμένον ἐν τοῖς συνετωτάτοις τῶν μοναρχῶν τῆς οἴκουμένης, ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων ἦν καὶ ἔσεται πάντοτε ἀποτρόπαιον πρὸς δόξαν τῆς αἰωνίας καὶ ἀναλλοιώτου διακαισύνης. Οἱ μεταγενέστεροι βλέπουσι τὸν βεβαυμένον ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν ἀθῶνων θυμάτων τύπον, τὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐκπνέοντος ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῶν φονέων, τοῦ ἥρωος τοῦ Ησκόβου ἀπαγχοιζομένου, καὶ τοσοῦτων ἐνδόξων μεγιστάνων ἐν ζοφώδεσιν εἰρκταῖς καὶ κελλίοις· βλέπουσι τὴν βδελυρὰν ἀμοιβὴν προτεινομένην διὰ τῆς χειρὸς μονάρχου τοῖς συκοφάν-

1603.

ταις· βλέπousι τὸ σύστημα τῆς δολιότητος, τῆς ἀπάτης καὶ τῆς ὑποκρίσεως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων . . . ! Πανταχοῦ τὸ προσωπεῖον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ ποῦ αὕτη; Ἄρα ἐν τῇ δικαιοσύνῃ τῶν κρίσεων τοῦ Βορίση, ἐν τῇ μεγαλοδωρία, ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς κοινῆς παιδεύσεως ἀγάπῃ, ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Ῥωσσίας προθυμίᾳ, ἐν τῇ εἰρηνικῇ καὶ συνετῇ πολιτικῇ αὐτοῦ; Ἄλλ' ἢ λαμπρὰ αὕτη λάμπεις ἐστὶ ψυχρὰ πρὸς τὴν πεπεισμένην καρδίαν, ὅτι οὐδέποτε ὁ Βορίσης ὤκνησεν ἵνα παραβῇ τὰς συνετὰς κυβερνητικὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, εἰ ἦν ἀναγκαῖον τῇ φιλοδοξίᾳ. Καὶ περ ὧν τύρχννος, οὐκ ἐφαίνετο τοιοῦτος· οὐδόλωε παρεφρόνει, ἀλλ' ἐκακούργει, ὡς ὁ Ἰωάννης, ἀπομακρύνων τοὺς ἀντιπάλους, ἢ τιμωρῶν τοὺς μὴ φίλους. Εἰ ὁ Βορίσης διέταξε κιλῶς τὴν ἐπικράτειαν, εἰ ἀνύψωσε προσκαίρως αὐτὴν ἐν τῇ γνώμῃ τῆς Εὐρώπης, ἄρα αὐτὸς οὗτος οὐκ ἐκρήμνισε τὴν Ῥωσσίαν εἰς ἄβυσσον δυστυχίας σχεδὸν ἀνηκούστου, παραδοὺς αὐτὴν τοῖς Πολωνοῖς καὶ πλάνοις καὶ ἀγαγὼν ἐπ' αὐτὴν πλῆθος ἐκδικητῶν καὶ ἀπατεῶνων καὶ καταστρέψας τὴν ἀρχαίαν δυναστείαν τῶν Τσάρων; Οὐκ ἔστιν ἄρα αὐτὸς ὁ συμπράξας μᾶλλον πάντων πρὸς βεβήλωσιν τοῦ θρόνου, ἀναθὰς εἰς αὐτὸν μαιφόνος;

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΟΡΙΣΗ ΓΟΛΟΥΝΟΒ.

1605.

Όρκος πρὸς τὸν Θεόδωρον. — Χαρακτηρισμὸς τοῦ νέου Τσαρίου. — Ὁ Βασιμάνος ἀναγορεύεται στρατάρχης. — Όρκος τοῦ στρατοῦ. — Πρεδοσία τοῦ Βασμίνοβ. — Ὁ ἀπατεὼν ἰσχυροποιεῖται. — Πρεδοσία τοῦ Γολίτιν καὶ Σαλιτικέ. — Πρεδοσία τοῦ στρατοῦ. — Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Μόσχαν. — Νάρκωσις τῆς πρωτεύουσας. — Πρεδοσία τῶν Μοσχίων. — Ὁ Θεόδωρος ἐκπίπτει τῆς ἀρχῆς. — Όρκος πρὸς τὸν Ψευδοδημήτριον. — Κίθαιρξις τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Γεδουνίδ. — Βασιλοκτονία.

Οἱ Ῥώσσοι ἐνεταφίασαν μετὰ τιμῶν τὸν Βορίση ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ μεταξὺ τῶν τάφων τῶν κυριαρχῶν τῆς Βαραγγείου δυναστείας· διότι ὁ κληρὸς ἐκολάκευεν αὐτὸν καὶ ἐν τῷ τάφῳ, οἱ δ' Ἐπίσκοποι ἐν τοῖς πρὸς τὰ μονατήρια ἐγκυκλίσις γράμμασι ἐγράφων περὶ τῆς ἀμώμου καὶ δικαίας ψυχῆς αὐτοῦ, εἰρηνικῶς ἀποδημησάσης εἰς Κύριον (221). Πάντες ἔτι ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς συγκλήτου μέχρι τῶν πολιτῶν καὶ γεωργῶν προθύμως πῶς ὤμοσαν μέγαν ὅρκον τῇ Τσαρίνῃ Μαρίας καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, τῷ Τσάρῳ Θεοδώρῳ καὶ τῇ Ξενίᾳ (222), « ὑπισχνούμενοι μὴ προδοῦναι αὐτοὺς, μὴ ἐπιβουλευθῆσαι τὴν ζωὴν αὐτῶν, μὴ δεχθῆναι ὡς κυριάρχην μήτε τὸν τυφλὸν Συμεῶνα, πρῶην Μέγαν Ἡγεμόνα τῆς Γβέρης, μήτε τὸν κακοῦργον τὸν κιλούμενον Δημήτριον· προσέτι δὲ μὴ ἀποφεύγειν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Τσαρίου καὶ μηδὲ μόχθων, μηδὲ τῆς ζωῆς φείδεσθαι. » Ὁ Γο-

1605.

Όρκος πρὸς τὸν Θεόδωρον.

(Καραμζ. Τόμ. II.)

11

1603.

δουνόβ, καί περ δι' ἐγκλήματος ἀναβάς εἰς τὸν θρόνον, ἦν ὅμως νόμιμος κυριάρχης. Ὁ δὲ υἱὸς ἐκληρονόμηται, ὡς εἰκός, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἐπικεκρωμένα ὑπὸ διπλοῦ ὄρκου (223), καὶ ἐφαίνετο ἐντυχῶν αὐτὰ διὰ τῶν χαρίτων τῆς ἀθωότητος καὶ νεότητος, τοῦ ἀρβενωποῦ κάλλους καὶ τῆς πράου ἅμα τε καὶ σταθερᾶς ψυχῆς.

Χαρακτηρισμὸς
τοῦ νέου Τσάρου.

Ἐχων δ' οὗτος τὸν νοῦν τοῦ πατρὸς καὶ τὰς ἀρετὰς τῆς μητρὸς, κατὰ τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἐξέπληττε τοὺς μεγιστάνους διὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ τῶν σπανίων τότε γνώσεων. Πρῶτος ἐπιτυχῆς καρπὸς τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ Εὐρωπαϊκῆς ἀνατροφῆς! Συνεδρεύων δ' ἐν τῷ συμβουλίῳ ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας, ἔμαθε τὴν κυβερνητικὴν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀγαθοεργίας ἠδύτητα, ὧν κἀντοτε τῷ πατρὶ μεσίτης μεταξὺ τοῦ νόμου καὶ τῆς χάριτος· ὥστε τί οὐκ ἂν προσεδόκα τὸ βασιλεῖον παρὰ τοιοῦτου κυριάρχου; Ἀλλ' ἡ μὲν σκία τοῦ Βορίση μετὰ τῶν φρικωδῶν ἀναμνήσεων ἐσκότιζε τὸν θρόνον τοῦ Θεοδώρου, τὸ δὲ κατὰ τοῦ πατρὸς μῖτος ἐκώλυε τὴν πρὸς τὸν υἱὸν ἀγάπην. Οἱ Ῥῶσσοι ἀνέμενον μόνον δυστυχήματα ἐκ γένους, κατὰδεδικασμένου, κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ φοβούμενοι μὴ γένωνται θύματα τῆς κατὰ τοῦ Γοδουνόβ Θεομηνίας, οὐδόλως ἐφοβήθησαν γενέσθαι ἄξιοι τῆς τιμωρίας ταύτης διὰ τὸ ἴδιον ἀθεμιτούργημα, τὴν ἐπιπορτίαν, ἀποδοκιμαζομένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρωπίνου νόμου.

Νεώτατος ἔτι ὧν ὁ Θεόδωρος εἶχεν ἀνάγκην συμβούλων· διότι ἡ μήτηρ διέπρεπε μόνον ἐπὶ μετρίαις ἀρεταῖς τοῦ ἰδίου γένους. Ὅθεν παρηγγέλθησαν παραχρῆμα οἱ τρεῖς ἐπιφανέστατοι εὐπατρίδαι, οἱ πρίγκιπες Μοτισλάβοσκης, Βασίλειος καὶ Δημήτριος Σούισκη ἵνα ἀναχωρήσωσιν ἐκ τοῦ στρατοῦ εἰς Μόσχαν, ὅπως

1603.

συνεδρεύωσιν ἐν τῷ συμβουλίῳ. Ἀπεδόθη δὲ ἡ ἐλευθερία, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τῷ περικλεεὶ Βέλσκη, ὅπως ὠφελήσῃ ἐπίσης ἐν τῷ συμβουλίῳ διὰ τοῦ νεὸς καὶ τῶν γνώσεων αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον ἦν ἡ ἐκλογή στρατάρχου, καὶ κατὰ ταύτην ἐζητήθη οὐχὶ ὁ ἀρχαιότερος, ἀλλ' ὁ ἰκανώτερος, καὶ τοιοῦτος ἀνεδείχθη ὁ Βασμάνοβ· διότι οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὑπῆρχε περὶ τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν αὐτοῦ καὶ τῆς πίστεως, ἣν ἀπέδειξε διὰ λαμπροτάτων ἔργων. Ὁ νέος Θεόδωρος, παρούσης τῆς μητρὸς, εἶπεν αὐτῷ μετὰ κατανύξεως· «Ὑπηρετήσον ἡμῖν, ὡς ὑπηρετήσας τῷ πατρὶ μου.» Ὁ δὲ φιλόδοξος οὗτος ἀνὴρ, φλεγόμενος, ὡς ἐφαίνετο, ὑπὸ ἀγνῆς προθυμίας, ὤμοσεν ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ Τσάρου καὶ τῆς Τσαρίνης. Σύναρχος δὲ τοῦ Βασμάνοβ ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων εὐπατριδῶν, ὁ πρίγκιψ Μιχαήλ Κιτιρέβ-Ροστόβσκη, ἀνὴρ ἀγαθὸς μὲν, ἀλλὰ μαλακὸς, καὶ μετὰ τούτου ἐπέμφθη ὁ Μητροπολίτης τοῦ Νοβογορόδου Ἰσιδώρος, ὅπως ἐνώπιον αὐτοῦ ὁ στρατὸς ὁμώσῃ τῷ Θεοδώρῳ. Ἡ πρωτεύουσα εἶχεν ἡσυχῶς ἐπὶ τινὰς ἡμέρας· καὶ ἡ μὲν αὐλὴ καὶ ὁ λαὸς ἐδέοντο πανδήμως ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποθανόντος, ἀλλ' οἱ ἀληθεῖς φίλοι τῆς πατρίδος, προβλέποντες τὴν καταιγίδα, ἐδέοντο θερμότερον τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλείου. Αἱ ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Κρομῶν ἀγγελίαι ἀνεμένοντο μετὰ πόθου, αἱ δὲ πρῶται ἀναφοραὶ τῶν στρατηγῶν ἐφάνησαν αὐθις εὐάρεστοι.

Ὁ Βασμάνοβ, κρατῶν ἀοράτως ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὴν τύχην τῆς πατρίδος, ἀπῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῆ 17 Ἀπριλίου (224), ἀλλ' οὔτε τὸν Μοσισλάβσκη, οὔτε τοὺς Σουΐσκη εὔρεν ἤδη ἐκεῖ· συγκαλέ-

Ὁ Βασμάνοβ
ἀναγορεύεται
στρατάρχης.

Ὁρμος τοῦ στρατοῦ

1605. σας δὲ πάντας τοὺς ἀξιώματικοὺς καὶ στρατιώτας εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν, ἀνήγγειλε τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀνάθασιν τοῦ Θεοδώρου καὶ ἀνέγνω τὰς εὐμενεστάτας πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολάς τοῦ νέου μονάρχου, ὑπισχνουμένου τῶ πιστῶ καὶ προθύμῳ στρατῶ ἀνηκούστους ἀμοιβὰς μετὰ τὸ τεσσαρκακονθήμερον, χάριν τοῦ Βορίση, πένης. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην μεγίστη συγκίνησις ἐφάνη ἐπὶ τῶν προσώπων πάντων· καὶ οἱ μὲν ἐκ φόβου ἐθρήνουν τὸν ἀποθνήσκοντα Γάρον, οἱ δὲ οὐδόλως ἀπέκρυπτον τὴν χαιρεκακίαν. Ἐν τούτοις ὁ στρατὸς, ὡς ἡ Μόσχα, ὤμοσε τῷ Θεοδώρῳ· ὁ δὲ Μητροπολίτης Ἰσίδωρος ἐπινῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσιν μετὰ τῆς ἀγγελίης ταύτης, ἣν αὐτὸς ὁ Βασμάνοβ ἀνήνεγκεν... ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐγένετο γνωστὴ ἡ προδοσία αὐτοῦ!

Προδοσία τοῦ
Βασμάνοβ.

Ἡ προδοσία τοῦ Βασμάνοβ, ἐκπλήξασα τοὺς συγχρόνους, ἐκπλήττει καὶ τοὺς μεταγενεστέρους. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν γενναῖός τε, ὡς ὀφόμεθα κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν τοῦ βίου αὐτοῦ· μηδόλως δὲ πιθεύων τῷ ἀπατεῶνι, ὃν ἐξήλεγξε προθυμώτατα καὶ πρὸς ὃν ἀνδρειότατα ἐπολέμησεν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Νοβογορόδου-Σεβέρσκου, ἀπήλκυσε δαψιλῶς τῶν χαρίτων τοῦ Βορίση καὶ ἐγένετο ἄξιός τῆς ἐντελοῦς πίστεως τοῦ Θεοδώρου· ἐξελέχθη δ' ὡς σωτὴρ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ βασιλείου ἀπολαύων τῆς ἀμέτρου εὐγνωμοσύνης αὐτῶν· ἀλλὰ προσέπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ ὡς συγγερόντος προδότης! Ἐρμηνεύσομεν δὲ τασύτην ἀκατανόητον πράξιν διὰ τῆς δυσμενείας τοῦ στρατοῦ; ἐροῦμεν, ὅτι ὁ Βασμάνοβ, προβλέπων τὸν ἀναπόφευκτον θρίαμβον τοῦ ἀπατεῶνος, ἠθέλησεν ἐπισπεύδων τὴν προδοσίαν, ὅπως σωθῆ δι' αἰσχρᾶς ταπεινώσεως, καὶ ὅτι προὔτι-

μησε παραδοῦναι τῷ ἀπατεῶνι τὸν στρατὸν καὶ τὸ βασιλείον, ἢ παραδοθῆναι αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν; Ἀλλὰ τὰ στρατεύματα ᾤμνουον ἔτι ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου πίστιν πρὸς τὸν Θεόδωρον. Πόσον πλείονα ζῆλον ἐδύνατο ἐμποιῆσαι στρατηγὸς γεννητῆς, κητιστέλλων διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ νόμου τοὺς κηκοβούλους! Πησευτέος ὁ κρονογράφος, βεβαιῶν ὅτι οὐδόλως γενική προδοσία παρέσυρε τὸν Βασμάνοβ, ἀλλ' ὁ Βασμάνοβ παρέσυρε τὸν στρατὸν εἰς τὴν προδοσίαν. Ὁ σπουδάρχης οὗτος καὶ ἀστατος ἀνὴρ καὶ ἀπληρτος τῶν πρὸς τοὺς δυνατοὺς ᾠφελειῶν ἐπίστευεν ἴσως, ὅτι οὐδέποτε οἱ ὑπερήφανοι καὶ φθονεροὶ συγγενεῖς τοῦ Θεοδώρου παραχωρήσουσιν αὐτῷ τὴν ἐγγυτάτην πρὸς τὸν θρόνον θέσιν, ὁ δὲ ἀπατεῶν, ἄτε ἄοικος, ἀνυψούμενος ὑπὸ τοῦ Βασμάνοβ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν, ἔσεται, ὡς εἰκὸς, οἰκειὸς τῷ αἰτίῳ τῆς εὐτυχίας αὐτοῦ ἐξ εὐγνωμοσύνης καὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος· ὅθεν ἡ τύχη αὐτῶν ἐγένετο ἀχώριστος· τίς δ' ἐδύνατο διὰ τῶν ἰδίων ἀρετῶν ἐπιτριάσαι τὸν Βασμάνοβ; Οὗτος ἐγίνωσκε τοὺς ἄλλους εὐπατρίδας καὶ ἑαυτὸν· ἠγνόει δὲ μόνον ὅτι καὶ οἱ δυνατοὶ τῷ πνεύματι πίπτουσιν, ὡς τὰ παιδία, εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀνομίας! Ἴσως ὁ Βασμάνοβ οὐκ ἐτόλμα προδοῦναι τὸν Βορίσην, ὅστις ἐνεποιεῖ αὐτῷ αἰδῶ διὰ τε τὴν πολυχρόνιον ἀρχὴν καὶ τὸν λαμπρὸν πολιτικὸν νοῦν· ἀλλ' ὁ Θεόδωρος, ἀσθενὴς διὰ τὴν μεγάλην νεότητά καὶ τὴν νέαν βασιλείαν, ἐθάβρυνε τὸν προδότην ἐξοπλισθέντα διὰ σοφισμάτων πρὸς κηθητύχασιν τῆς καρδίας· διότι ἴσως ἐφρόνει ὅτι διὰ τῆς προδοσίας σώζει τὴν Ῥωσσίαν ἀπὸ τῆς μισητῆς ὀλιγαρχίας τοῦ Γοδουνόβ, παραδιδούς τὸ σκῆπτρον ἀπατεῶνι μὲν καὶ ἀσήμεῳ, ἀλλὰ τολμηρῷ, καὶ ἀγγίνοϊ καὶ

1605.

φίλω τοῦ ἐνδόξου κυριάρχου τῆς Πολωνίας, καὶ ὥσει ἐκλεχθέντι ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας, ὅπως λάβῃ δικαίαν δίκην παρὰ τοῦ οἴκου τοῦ φονέως τοῦ Δημητρίου. Ἴσως δ' ἠλπίζεν, ὅτι ὀδηγήσει τὸν ἀπατεῶνα εἰς τὴν ἀγαθὴν ὁδὸν· καὶ ἐξαπατήσει μὲν τὴν Ῥωσσίαν, ἀλλ' ἀποτρίψηται τὴν ἀπάτην διὰ τῆς εὐημερίας αὐτῆς!

Ἴσως ὁ Βασμάνοβ, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς πρωτευούσης, ἀμφεταλαντεύετο ἔτι, διατεθειμένος μόνον ἵνα ἐνεργήσῃ κατὰ τοὺς καιροὺς ὑπὲρ τῆς ἰδίας φιλοδοξίας· ἴσως δὲ προείλετο τὴν προδοσίαν, ὅτε εἶδε τὴν γνώμην τῶν στρατηγῶν καὶ τοῦ στρατοῦ ὑπὲρ τοῦ Ψευδοδημητρίου· διότι πάντες μὲν ὤμοσαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὄρκον πρὸς τὸν Θεόδωρον, (ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἵνα φανῇ πρῶτος ἐπαναστάτης), ἀλλ' οἱ πλείστοι μετ' ἀποστροφῆς ἢ ἀθυμίας· καὶ ὅσοι δὲ μέχρι τούτου οὐκ ἐπίστευσαν τῷ ὑποτιθεμένῳ Δημητρίῳ, ἤρξαντο πιστεύοντες, καταπληχθέντες ὑπὸ τῆς αἰφνιδίου τελευτῆς τοῦ Γοδουνόβ, ἣν ἐνόμιζον ὡς νέαν ἀπόδειξιν ὅτι οὐχὶ ἀπιτεῶν, ἀλλ' ὁ ἀληθὴς κληρονόμος τοῦ Ἰωάννου ἀπῆται τὴν νόμιμον κληρονομίαν· διότι ὁ Ὑψιστος, ἐφρόνου (225), ἀναμφιβόλως εὐδοκεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὀδηγεῖ ὁρατῶς εἰς τὸν θρόνον διὰ τοῦ τάφου τοῦ ἄρπαγος. Παρατήρησαν προσέτι ὅτι ἐν τῷ πρὸς τὸν Θεόδωρον ὄρκῳ ὁ ἀπατεῶν οὐδὲλως ἐκαλεῖτο Ὀτρέπιεβ· διότι οἱ συντάκται αὐτοῦ ἔγραψαν, ἀσκόπως βεβαίως, μόνον, «Ὁ μνύμενον μὴ κοινοπραγεῖν πρὸς τὸν καλούμενον Δημήτριον (226). Ἐπομένως, ἔλεγον, ὁ μῦθος περὶ τοῦ φυγάδος Διακόνου τοῦ Τσοδόβου ἐπισήμως κηρύσσεται ὡς ἐπινόησις. Τίς οὖν ἐστὶν ὁ Δημήτριος, εἰ μὴ οὗτος ὁ ἀληθής;» Ἄλλ' οἱ μᾶλλον πιστοὶ προέβλεπον μετὰ λύπης, ὅτι ἦν ἀδύνατον τῷ

Θεοδώρω μείναι ἐπὶ τοῦ θρόνου. Οὕτως αἱ διαθέσεις αὐ-
ται ὑπέσχοντο τῇ προδοσίᾳ εὐχερῆ ἐπιτυχίαν. Ὁ δὲ
Βασμάνοβ, παρατηρῶν καὶ κρίνων, πιρσκευάζετο ἵνα
δωρήσῃται τῷ ἀπατεῶνι τὴν Ῥωσσίαν, βεβαιωθείς ἀ-
ναμφιβόλως διὰ μυστικῶν κόνιολογιῶν περὶ τῆς πρὸς
αὐτὸν εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ.

Ὁ Ψευδοδημήτριος, μένων ἀνενόχλητος ἐν Πουτίβλω, Ὁ ἀπατεῶν ἰ-
σχυροποιεῖται.
ἤσυχολήθη ἐπὶ τρεῖς μῆνας περὶ τὴν ἀγύρωσιν τῶν πό-
λεων αὐτοῦ καὶ ἐξοπλισμὸν τῶν ὁπαδῶν, ἐπιστείλας
τῷ Μνίσεκ ὅτι ὡς οὐδέποτε ἤλπιζεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν.
Ἐπεμφε δὲ πρὸς τὸν Χάνην δῶρα, ἐπιθυμῶν συνομο-
λογῆσαι συνθήκην, καὶ ἀνέμενε νέαν ἐπικουρίαν ἐκ
Γαλιτίας· ἰσχυροποιήθη δὲ διὰ νέου ἵππικου, ὅπερ ἤγα-
γε πρὸς αὐτὸν ὁ Μιχσήλ Ῥατόρσκις, βεβαιῶν ὅτι κα-
τόπιν αὐτοῦ ἐπορεύετο ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου
μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως (227). Ἀλλὰ
μόνον ἡ τελευτὴ τοῦ Βορίση καὶ ἡ προδοσία τῶν στρα-
τηγῶν τοῦ Τσάρου ἐτέλεσαν τὴν θρυσίαν ἐλπίδα τοῦ
ἀπατεῶνος, ὅστις τὴν μὲν τελευτὴν ἔμαθε λήγοντος
τοῦ Ἀπριλίου παρὰ φυγᾶδος τινός, τοῦ εὐγενούς Βαχ-
μέτεβ (228), τὴν δὲ προδοσίαν, ἀρχομένου τοῦ Μαῦου,
ἴσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Βασμάνοβ. Ἐκτοτε ἐμάνθανε πάν-
τα τὰ συμβαίνοντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Κρομῶν.

Ὁ Βασμάνοβ, θυσιάσας τὴν τιμὴν πολιτικοῦ ἀνδρός
καὶ τὴν δόξαν ἐπιφανοῦς στρατηγοῦ χάριν ἐξαιρετικῆς
ὑπεροχῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τυχοδιώκτου, καὶ βεβαιω-
θεὶς περὶ τῆς ἀμοιβῆς ταύτης, ὑπέσχετο αὐτὴν καὶ
ἄλλοις αἰσχροῖς φιλοδόξοις, τῷ εὐπατρίδῃ πρίγκιπι Βα-
σιλείῳ Γολίτσιν, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ πρίγκιπι Ἰωάννῃ
καὶ Μιχαήλ Σαλτικὸβ, (229) οἵτινες ἀσυνείδητοι καὶ
ἀνάίσχυντοι, ὡς αὐτός, ἐπεζήτησαν τὴν εὐνοίαν τῆς

Προδοσίᾳ τοῦ
Γολίτσιν καὶ
Σαλτικὸβ.

1603.

νέας βασιλείας ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς στυγεράς κακουρίας αὐτῶν. Ἄλλ' οἱ κακούργοι θηρεύουσιν εὐλόγους προφάσεις σκευωροῦντες· οὕτως ἐξαπατῶντες ἀλλήλους οἱ ὑποκριταὶ εὗρισκον ἐν τῷ Ψευδοδημητρίῳ πάντα τὰ γνωρίσματα τῶν ἀληθῶς (230) βασιλικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς μεγαλοψυχίας· ἐθαύμαζον τὴν θυμασίαν τύχην αὐτοῦ, ἐν ἧ ἐφαίνετο δάκτυλος τοῦ Θεοῦ· ἐδυσφήμουν τὴν βασιλείαν τοῦ Γοδουνόβ ὡς ἀποτελεσμα τοῦ δόλου καὶ τοῦ κακουργήματος· ἐμέμφοντο τὰ δεινὰ ἐμφυλίου καὶ φονικοῦ πολέμου, ἀναπορεύκτου πρὸς διατήρησιν τοῦ στέμματος ἐπὶ τῆς ἀσθενοῦς κεφαλῆς τοῦ Θεοδώρου· ἔβλεπον τέλος ἐν τῇ νίκῃ τοῦ ἀπατεῶνος τὸ συμφέρον, τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς Ῥωσσίας. Ὅθεν συνέθεντο τὰ τῆς προδοσίας καὶ ἔσπευσαν πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς. Ἐπὶ τινος δ' ἔτι ἡμέρας ἐμηχανῶντο κρύφα, πολυπλασιάζοντες τοὺς ἀσφαλεῖς ὁμόφρονας, ἐνοῖς ἐξείχον ἐπὶ προθυμίᾳ οἱ παῖδες τῶν εὐπατριδῶν τῶν πόλεων Ῥεζάνης (231), Τούλας, Κασίρου καὶ Ἀλεξίνου, καὶ καθησύχαζον τὴν συνείδησιν τῶν μικρονόων καὶ ἀμβλυωποῦντων, ἐπαναλαμβάνοντες ὅτι ὁ μόνος ἱερός ὄρκος τῶν Ῥώστων ἦν ὁ πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, οἱ δὲ πρὸς τὸν Βορίσην καὶ τὸν Θεόδωρον μεταγενέστεροι ὡς ἐκ τοῦ δόλου προελθόντες ἦσαν ἄκυροι, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου ἔζη καὶ ἐκάλει αὐτοὺς εἰς Πουτίβλον.

Προδοσία τοῦ
στρατ. Ὑ.

Τέλος τῆ 7 Μαΐου (232) ἡ συνωμοσία ἐγένετο φανερά· γενομένης δὲ ταραχῆς, ὁ Βασμάνοβ ἀνέβη ἐφ' ἵππου καὶ ἀνηγόρευσε μεγαλοφώνως τὸν Ψευδοδημητρίον Τσάρον τῆς Μόσχας. Ἄπειροι ἀνέκραξαν, ἐν οἷς πρῶτοι οἱ Ῥεζανῖται· « Ζήτω ὁ πατὴρ ἡμῶν, ὁ » κυριάρχης Δημητρίος ὁ Ἰωάννου! » Ἄλλαι δὲ διέ-

μενον ἔτι σιωπῶντες ἐκ τῆς καταπλήξεως. Τότε μόνον ἐξύπνησαν οἱ ὑπὸ τοῦ Βασμάνοβ ἐξαπατηθέντες πιστοὶ στρατηγοί, οἱ πρίγκιπες Μιχαήλ Κατιρέβ, Ροστόβσκις, Ἀνδρέας Τελιατέβσκις καὶ Ἰωάννης Γοδουνόβ, ἀλλ' ὀφθαίματα. Βλέποντες δ' οὕτοι ὅτι οἱ πρὸς τὸν Θεόδωρον πιστοὶ ἦσαν ὀλίγοι, ἔφυγον εἰς Μόσχαν μετὰ τινῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν Ῥώσων καὶ ξένων (233). Οἱ ὀπχοὶ τοῦ ἀπαιτεῶνος κατεδίωξαν καὶ ἐκκοποίησαν αὐτούς, συλλαβόντες δὲ καὶ τὸν Ἰωάννην Γοδουνόβ, ἀπήγαγον δέ τιμιον εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου ὁ ἀποπλανηθεὶς δυστυχῶς στρατὸς ἐπανηγύριζε τὴν προδοσίαν ὡς λαμπρὰν ἐροτὴν τῆς πατρίδος. Οὐδεὶς τὸν τεύθεν ἐτόλμησεν ἀποδείξαι τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν, ὅτε εἶδον τὸν πρῶτιστον ἐχθρὸν τοῦ ἀπαιτεῶνος, τὸν ἥρωα τοῦ Νοβογορόδου-Σεβέρσκου, ἐπιγινώσκοντα αὐτὸν ὡς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωάννου, ἡ δὲ χαρὰ τοῦ ἰδεῖν πάλιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς ἀρχαίας δυνατείας τῶν Τσάρων κατέπειπε τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεως τῶν ἐξαπατηθέντων ἐπιόρκων! . . . Κατὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐπὶ ἀνομία ταύτην ἡμέραν ἐπρωτεύεν ὁ Βασμάνοβ ἐπὶ τῇ τολμηρᾷ κακουργίᾳ, ὁ δ' ἄλλος προδότης, ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Γολίτσιν, ἐπὶ τῇ χαμερπεῖ πονηρίᾳ, πριγγείλας τοὺς περὶ αὐτὸν ἵνα δῆσωσιν αὐτὸν, ὅπως ἐν πάσῃ περιπτώσει πείσῃ τὴν Ῥωσσίαν, ὅτι ἀκουσίως πηρέδθη τῷ ἀπαιτεῶνι (234).

Παραβὰς τὸν πρὸς τὸν Θεόδωρον ὄρκον ὁ στρατὸς, ὤμοσεν ἕτερον μετὰ μεγίστης προθυμίας, ὅτι ἔσεται πιστὸς τῷ νομιζομένῳ Δημητρίῳ, καὶ ἀνεκοίνωσε τῷ ἀρχηγῷ τῶν Κοζάκων Κορέλλα ὅτι ὑπηρετοῦν νῦν ἐνὶ καὶ τῷ μόνῳ κυριάρχῃ. Ὅθεν ὁ μὲν πόλεμος ἔπαυεν· οἱ δὲ πρόμαχοι τῶν Κρομῶν, ἐξεληθόντες τῶν φωλεῶν

1605.

αὐτῶν, ἐνηγαλιζόντο ἀδελφικῶς ἐπὶ τῶν προχωμάτων τοῦ φρουρίου τοὺς πρῶην ἐχθροὺς, ὁ δὲ πρίγκιψ Ἰωάννης Γολίτσιν ἔσπευσεν ἀπελθεῖν εἰς Πουτίθλον οὐχὶ πλεόν πρὸς τὸν βασιλόπαιδα, ἀλλὰ πρὸς τὸν Τσάρον (235), μετὰ τῆς ὑποταγῆς τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ αἰχμαλώτου Ἰωάννου Γοδουνόβ, ὡς ὁμήρου τῆς πίστεως. Ὁ Ψευδοδημήτριος ἔχρηξε μεγίστης ψυχικῆς δυνάμεως, ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν ὑπερβολικὴν χαρὰν ἐκάθητό δ' ὑπερηφάνως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὅτε ὁ Γολίτσιν μετὰ πολλῶν τῶν ἐν τέλει καὶ εὐγενῶν προσκυνήσας ταπεινῶς καὶ εὐλαβῶς αὐτὸν, εἶπεν· « Υἱὲ τοῦ Ἰωάννου, ὁ στρατὸς παραδίδωσί σοι » τὸ σκῆπτρον τῆς Ῥωσσίας καὶ ἀναμένει τὴν ἐπιεί-
 » κειάν σου· ἐξαπατηθέντες ὑπὸ τοῦ Βορίση, ἀντέστη-
 » μεν ἐπὶ πολὺ πρὸς τὸν νόμιμον ἡμῶν κυριάρχην,
 » ἀλλὰ νῦν, μθίνοντες τὴν ἀλήθειαν, ὠμόσαμέμ σοι
 » ὁμοθυμαδόν. Ἀνάβη εἰς τὸν πατρικὸν θρόνον,
 » βσιλεύσον εὐδαιμόνως καὶ ἐπὶ μικρόν· οἱ ἐχθροί
 » σου, φίλοι τοῦ Βορίση, εἰσὶν ἐν τοῖς δεσμοῖς. Ἐάν
 » ἡ Μόσχα τολμήσῃ ἀντιστῆναι, ταπεινώσομεν αὐτήν.
 » Ἐλθέ μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπως στεφθῆς. »
 Τότε, κατὰ τὸν χρονογράφον, εὐγενεῖς τινες τῆς Μόσχας, παρατηρήσαντες τὸν Ψευδοδημήτριον, ἐπέγνωσαν τὸν Διάκονον Ὀτρέπιεβ· διὸ ἔφριξαν, ἀλλ' οὐδόλως ἐτόλμησαν εἰπεῖν τι καὶ ἐθρήνουν ἐνδομύχως. Ὁ εὐτυχῆς ἀπατεῶν, προσφερόμενος ἐπιδεξίως ὡς μεγάλου μονάρχης, καὶ συγκινούμενος ὑπὸ τῆς μετανοίας τῶν ἐνόχων ὑπηκόων, οὐδόλως ἠὲ χαρίστησε τῷ στρατῷ, ἀλλὰ παρέτχε μόνον αὐτῷ συγγνώμην καὶ ἐκέλευσεν ἵνα στρατεύσῃ εἰς Ὀρέλον (237)· αὐτὸς δ' ἐξῆλθε τοῦ Πουτίθλου τῇ 19 Μαΐου μετὰ ἑξακοσίων Πολωνῶν,

Ἐκστρατεία ἐπὶ τὴν Μόσχαν.

1605.

τῶν Κοζάκων τοῦ Γανάϊδος καὶ τῶν Ῥώσσων αὐτοῦ, τῶν ἀρχαιοτέρων κατὰ τὴν προδοσίαν ἐπεσκέφατο τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως Κρομῶν, δοξασθεισῶν ὑπὸ τοῦ θάρρους τῶν προμάχων αὐτῆς, καὶ ἐξετάσας τὰ πυρποληθέντα, τὸ πρόχωμα, τὰς ἐκ χώματος καλύβας τῶν Κοζάκων καὶ τὸ ὠχυρωμένον ἀπέραντον στρατόπεδον, ὅπου ἐπὶ ἕξ ἐβδομάδας πλέον ἢ ὀγδοήκοντα χιλιάδες ἐκλεκτοὶ στρατιῶται, βοηθούμενοι ὑπὸ ἐβδομήκοντα μεγάλων τηλεβόλων, ἔμειναν ἀπρηκτοῦντες, ἐδήλωσε τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ καὶ ἐνηθρύνετο ἐπὶ τῷ θαύματι τῆς οὐρανίας πρὸς αὐτὸν προστασίας. Προχωροῦντα δὲ τὸν ἐξωμότην ὑπεδέξαντο οἱ στρατηγοὶ Μιχαὴλ Σαλτικὸβ, ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Γολίτσιν, ὁ Σερεμέτεβ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν προδοτῶν Βασμάνοβ Οὗτος ἀνενέωσε τὸν ἀληθῆ ὄρκον τοῦ ἀποθανεῖν ὑπὲρ ἐκείνου, δι' ὃν ἐθυσίασε τὴν τε συνείδησιν καὶ τὴν τάλαιναν πατρίδα! Ὁ Ψευδοδημήτριος, ὃν ὁ στρατὸς ὑπεδέξατο ὁμοθύμως ὡς προσφιλεῖ κυριάρχην, ἀπέλυσεν ἐπὶ μῆνα μέρος τοῦ στρατοῦ πρὸς ἀνάπαυσιν, τὸ δὲ ἕτερον ἐκέλευσεν ἵνα πορευθῆ ἐπὶ τὴν Μόσχαν, αὐτὸς δ' οὗτος εἶπετο πόρρωθεν μετὰ δύο ἢ τριῶν χιλιάδων συναγωνιστῶν, τῶν προθυμοτάτων.

Πανταχοῦ ὁ λαὸς καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ὑπεδέχοντο αὐτὸν μετὰ δῶρων· τὰ δὲ φρούρια καὶ αἱ πόλεις ἤνοιγον αὐτῷ τὰς πύλας, μάλιστα δ' ἐκ τοῦ πορρωτάτω Ἀστραχανίου προσήχθη αὐτῷ δεσμώτης ὁ στρατηγὸς Μιχαὴλ Σαβοῦροβ, ἐγγύτατος συγγενῆς τοῦ Θεοδώρου Μόνον ἐν Ὁρέλω γενναῖοί τινες πολῖται οὐκ ἐπιόρησαν. Τὰ ἄξια ταῦτα τέκνα τῆς πατρίδος, ὧν κατὰ δυστυχίαν τὰ ὀνόματά εἰσιν ἄγνωστα τῇ ἱστορίᾳ, καθείρχθησαν, πάντες δ' οἱ λοιποὶ προσεκύνουν καὶ ἐδόξαζον

1605.

τὸν Θεὸν καὶ τὸν Δημήτριον, ὡς ἄλλοτε τὸν Ταναϊδικὸν καὶ τὸν πορθητὴν τῆς Καζάνης. Ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ λεωφόροις τὸ πλῆθος συνωθεῖτο περὶ τὸν ἵππον τοῦ ἀπατεῶνος, ὅπως ἀσπασθῆ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Πάντα ἦσαν τεταραγμένα οὐχὶ ὑπὸ τρόμου, ἀλλ' ὑπὸ χαρᾶς. Οἱ προδόται ὑπερεπήδησαν πάντα φραγμὸν αἰδοῦς καὶ φόβου, καὶ ὤρμων ὡς χεῖμαρρος πρὸς τὴν Μόσχαν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἀπώλειαν τοῦ Τσάρου καὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς. Αὐτόθι τὴν πρώτην ἀγγελίαν τῆς δυστυχίας ἐκόμισαν εὐσυνείδητοι φυγάδες, οἱ στρατηγοὶ Κατιρέβ-Ροστόβοσκης καὶ ὁ Τελιατέβοσκης μετὰ τῶν περὶ αὐτούς. Ὁ Θεόδωρος, ὦν ἔτι ἄρχων, ἐδήλωσεν αὐτοῖς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος διὰ πανδήμων ἀμοιβῶν, ἐφαίνετο δ' ἀναμένων ἡσύχως ἐπὶ τοῦ ταλαιπώρου θρόνου τὴν ἐπιφυλαστομένην αὐτῷ τύχην, βλέπων περὶ ἑαυτὸν ὀλίγους μόνον εἰλικρινεῖς φίλους, πανταχοῦ δὲ τὴν ἀπελπισίαν, τὴν ἀμηχανίαν καὶ τὴν προσποίησιν, ἐν δὲ τῷ λαῷ φοβερὰν γαλήνην. Τὰ πάντα ἐφαίνοντο ἔτοιμα εἰς μεγάλην μεταβολήν, ποθουμένην κρύφα ὑπὸ πάντων.

Νάρκωσις ἐν τῇ
πρωτεύουσῃ.

Ἴσως σύνοδροι τινες τοῦ συμβουλίου, φίλοι τοῦ ἀπατεῶνος, ἐζήτησαν ἐπιβούλως ἵνα ἀποκοιμίσωσι τὸ θῦμα τὴν παραμονὴν τῆς θυσίας καὶ ἐξηπάτων τὸν Θεόδωρον, τὴν μητέρα καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ, σμικρύνοντες τὸν κίνδυνον ἢ προτείνοντες τρόπους ἀνεπαρκεῖς πρὸς σωτηρίαν. Ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ὑπνωτικῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Κρεμλίνου ὅτε ὁ Ὅτρέπιεβ ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν, τὸ δ' ὄνομα τοῦ Δημητρίου ἀντήχει ἤδη παρὰ τὸν Ὀκκαν ὅτε ἐν αὐτῇ τῇ μεγάλῃ ἀγορᾷ συνεσωρεύετο ὁ λαὸς ἀθρόως, ἐπιθυμῶν ὅπως μάθῃ τὰ περὶ τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ. Ἄλλ' ὑπῆρχον ἔτι

καὶ στρατηγοὶ καὶ πολεμισταὶ πιστοί· διὸ ὁ νέος μονάρχης, ὡς καλὸς καὶ ἀθῶος ἄγγελος, ἐδύνατο ἔτι ἵνα ἐκστρατεύσῃ μετὰ θάρρους ἐπὶ τετυφλωμένους ἐπιόρκους καὶ αἰσχρὸν ἐξωμότην· διότι ἐν δικαίᾳ ὑποθέσει ὑπάρχει ἰδία ἰσχὺς, ἀκτάληπτος καὶ φοβερὰ τῇ ἀνομίᾳ. Ἄλλ' εἰ μὴ ἡ ἐπιβολή, θυμιασὶα τις νάρκωσις τῶν πνευμάτων παρεδίδω τὴν Μόσχαν ὡς εἰρηναῖον λάφυρον τῇ κακουργίᾳ. Ἡ κλαγγὴ τῶν ὀπλων καὶ αἱ τῶν στρατιωτῶν κινήσεις ἐδύναντο δοῦναι θάρρος τοῖς ἀθύμοις καὶ φόβον τοῖς προδόταις· ἀλλ' ἡσυχία ψευδῆς καὶ θανατηφόρος ἐπεκράτει ἐν τῇ πρωτεύουσῃ καὶ παρέσχε ταῖς σκευωρίαις ἐπιθυμητὴν ἀσχολίαν. Ἡ δραστηριότης τῆς κυβερνήσεως ἐρρίννετο μόνον κατὰ τὴν σύλληψιν τῶν ἐκ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἀπατεῶνος μετ' ἐπιστολῶν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Μόσχας ταχυδρόμων· καὶ τὰς μὲν ἐπιστολὰς ἔκαιον, τοὺς δὲ ταχυδρόμους καθεῖργνον· ἀλλὰ τέλος οὐκ ἐδυνήθησαν προφυλαχθῆναι καὶ ἐν μιᾷ ὥρᾳ τὸ πᾶν ἐτελέσθη!

Ὁ Ψευδοδημήτριος, ὑποπεύων τὴν μεσολάβησιν τῶν εἰς Μόσχαν πεμπομένων ἐπιστολῶν, ἐξελέξατο δύο τολμηροὺς καὶ θερμουχοὺς ἀξιωματικούς, τὸν Πλεστίβ καὶ Πούσκιν, πρὸς οὓς δούς κήρυγμα ἔπεμψεν εἰς Κράσνοε-Σέλον, ὅπως ἐξαναστήσωσι τοὺς πολίτας αὐτοῦ καὶ δι' αὐτῶν τὴν πρωτεύουσαν. Συνέβη δὲ ὅ,τι προεῖδε· διότι οἱ ἔμποροι καὶ οἱ χειρωνάκται τοῦ Κράσνοε-Σέλου, ἐξαπατηθέντες ὑπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς πίσεως τοῦ ὑποτιθεμένου Δημητρίου, ὤμοσαν αὐτῷ προθύμως, τῇ δὲ 1 Ἰουνίου ἤγαγον ἐν θριάμβῳ τοὺς ταχυδρόμους αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνοικτὴν καὶ ἀπροστάτευτον πρωτεύουσαν· διότι οἱ μὲν πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Γσάρου πρὸς κα-
 ταστολήν τῶν ἐπαναστατῶν ἀγεπόδισαν μὴ ξιφουλκή-

Προδοσίαι τῶν
Μοσχιῶν.

1608.

σαντες, οί δὲ κάτοικοι τοῦ Κράσνοε-Σέλου, ἀνυμνοῦν-
 τες τὸν Δημήτριον, εὔρον πολλοὺς ὁμόφρονας ἐν Μό-
 σχα μεταξὺ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν στρατευμάτων, οί
 δ' ἄλλοι βιαίως ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν, τινὲς δὲ μόνον
 ἐκ περιεργείας. Τὸ θορυβῶδες τοῦτο πλῆθος ὤρμησεν
 εἰς τὴν μεγάλην ἀγορὰν, ὅπου, δοθέντος σημείου, πάν-
 τες ἐσίγησαν, ὅπως ἀκούσωσι τῆς πρὸς τὸ συμβού-
 λιον, τοὺς εὐγενεῖς, τοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτι-
 κοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς ἀνθρώπους
 τῆς μέσης καὶ τελευταίας τάξεως ἐπιστολῆς
 τοῦ Ψευδοδημητρίου, γράφοντος· «Ὡμόσατε τῷ πατρί
 »μου μὴ προδοῦναι τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ,
 »ἀλλ' ἐδέχθητε τὸν Γοδουνόβ ὡς Τσάρον. Ἄλλ' οὐδόλως
 »καί τι ὦμαι ὑμῶν· διότι ἐνομίσατε ὅτι ὁ Βορίσης ἀπέ-
 »κτεινέ με κατὰ τὴν νεκρὰν ἡλικίαν μου· ἢ νοεῖτε τὴν
 »ὑπόκρισιν αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐτολμήσατε ἀντιστῆναι ἀν-
 »δρὶ καταστάντι ἤδη παντοδυνάμῳ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς
 »βασίλειας τοῦ Θεοδώρου, καὶ διατάττοντι κατὰ τὸ
 »δοκοῦν τὰς χάριτας καὶ τιμωρίας. Ἐξῆπαθηθέντες
 »ὑπ' αὐτοῦ, οὐκ ἐπιστεύσατε ὅτι, σωθεῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,
 »πορεύομαι πρὸς ὑμᾶς μετ' ἀγάπης καὶ ἐπιεικειᾶς.
 »Πολύτιμον αἶμα ἔρρῆυσε . . . καὶ λυποῦμαι μὲν ἐπὶ
 »τούτῳ, ἀλλ' οὐκ ἀγνακτῶ· διότι ἐστὲ συγγνωστέοι
 »διὰ τὴν ἄγνοιαν καὶ τὸν φόβον. Ὁ κύβος ἐρρίφθη· αἱ
 »πόλεις καὶ ὁ στρατὸς εἰσιν ἐμοί· τολμήσατε ἐκκαῦ-
 »σαι ἐγγώριον πόλεμον χάριν τῆς Μαρίας Γοδουνόβ
 »καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς; αὐτοὶ οὐδόλως φεῖδονται τῆς
 »Ῥωσσίας· διότι ἀλλοτρίων ἄρχουσι· ποτίσαντες δ' αἵματι
 »τὴν χώραν τοῦ Σεβέρσκου ἐπιθυμοῦσι τὴν καταστροφὴν
 »τῆς Μόσχας. Ἀναμνήσθητε ὅσα δεινὰ ὑπεμείνατε ἐπὶ
 »τῶν Γοδουνόβ, ὑμεῖς εὐπατρίδαι, στρατηγοὶ καὶ πάν-

»τες οί ἐπιφανείς· πύσας προγραφάς καὶ πόσῃν ἀφό-
 »ρητον ἀτιμίαν! Ὑμεῖς δὲ εὐγενεῖ· καὶ παῖδες εὐπατρι-
 »δῶν, τί οὐκ ὑπέστητε ἐν πολυμόχθῳ ὑπηρεσίᾳ καὶ ἐν
 »ἐξορίᾳ; Καὶ ὑμεῖς, ἔμποροι καὶ ἀλλοδαποί, πύσας κα-
 »ταπίεσεις οὐκ ὑπέστητε συναλλαττόμενοι καὶ ἐπιβα-
 »ρυνόμενοι ὑπὸ ὑπερόγκων φόρων! Ἐμεῖς δ' ἐξεναν-
 »τίας ἐπιθυμοῦμεν ἀπονεῖμαι ὑμῖν χάριτας ἀνηκού-
 »στους τέως, τοῖς εὐπατρίδαις καὶ μεγιστᾶσι νέας τι-
 »μὰς καὶ νέα κτήματα, τοῖς εὐγενέσι καὶ τοῖς ἐν τέλει τῆν
 »ἡμῶν εὐνοίαν, τοῖς ἀλλοδαποῖς καὶ τοῖς ἐμπόροις
 »προνομίας· εὐλογήσετε δὲ πάντες τὴν εἰρηνικὴν καὶ
 »εὐδαίμονα βασιλείαν ἡμῶν. Τολμήσετε ἄρα μένειν ἄ-
 »καμπτοι; Ἄλλ' οὕτως οὐ διαφεύγετε τὴν βασιλικὴν
 »ἡμῶν ἐξουσίαν. Ἐρχομαι ἰν' ἀναβῶ εἰς τὸν πατρικόν
 »θρόνον μετὰ πολλοῦ στρατοῦ Ῥώσων καὶ Λιθουα-
 »νῶν· ἐπειδὴ οὐ μόνον οἱ ὑπήκοοί μου, ἀλλὰ καὶ οἱ
 »ἀλλοδαποὶ τιθέασιν τὴν ζωὴν αὐτῶν ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ
 »αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι Νογᾶιοι ἐπεθύμουν ἀκολουθησαί μοι,
 »ἀλλὰ, φειδόμενος τῆς Ῥωσσίας, προσέταξα αὐτοῖς μέ-
 »νειν ἐν ταῖς ἐρήμοις. Φοβεῖσθε τὴν πρόσκαιρον καὶ
 »αἰωνίαν ἀπώλειαν· φοβεῖσθε τὸν λόγον ὃν δώσετε ἐν
 »τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐσχάτης κρίσεως! Ταπεινώθητε καὶ
 »παραχρῆμα πέμψατε τοὺς Μητροπολίτας, Ἀρχιεπι-
 »σκόπους, συνέδρους τοῦ συμβουλίου, καὶ τοὺς πρῶ-
 »τους εὐγενεῖς καὶ γραμματεῖς, πολεμικοὺς καὶ ἐμ-
 »πόρους ὅπως προσκυνήσωσιν ἡμᾶς τὸν νόμιμον ὑμῶν
 »Τσάρον.» Ὁ λαὸς τῆς Μόσχας ἤκουσε μετὰ εὐλα-
 »θείας καὶ ἔκρινεν οὕτως (238)· «Ὁ στρατὸς καὶ οἱ εὐ-
 »πατρίδαι ὑπετάγησαν ἀναμφιβόλως οὐχὶ ψευδεῖ τινι
 »Δημητρίῳ. Οὗτος προσεγγίζει τῇ Μόσχᾳ, ὑμεῖς δὲ
 »πῶς ἀντιστήσομεν πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ; Ἄρα

1605. «μετ' ὀλίγων φυγάδων τῶν Κρομῶν; μετὰ τῶν γε-
 »ρόντων ἡμῶν, τῶν γυναικῶν καὶ βρεφῶν; Καὶ ὑπὲρ
 »τίνας; Ὑπὲρ τῶν μισητῶν Γοδουνόβ, τῶν καταλα-
 »θόντων διὰ τῆς βίας τὴν ἀωιάτην ἀρχήν, καὶ ὑπὲρ
 »τῆς σωτηρίας αὐτῶν παραδώσομεν τὴν Μόσχαν τῷ
 »πυρὶ καὶ τῇ καταστροφῇ; Ἄλλὰ διὰ τῆς ματαίας
 »ἀντιστάτεως οὔτε αὐτοὺς, οὔτε ἡμᾶς αὐτοὺς σώσομεν.
 »ἐπομένως τί βουλευόμεθα; Ἀνάγκη ἡμῖν καταφυ-
 »γεῖν εἰς τὴν εὐσπλαγχίαν τοῦ Δημητρίου. »

Οὕτω διαταπτούσης τὸ βασιλείον τῆς ἀνόμου ταύ-
 της συνελεύσεως, οἱ πρῶτοι σύμβουλοι τοῦ θρόνου ἔτρε-
 μον ἐκ φόβου ἐν τῷ Κρεμλίῳ. Ὁ Πατριάρχης παρεκάλει
 τοὺς εὐπατρίδας ἐνεργῆσαι αὐτὸς δὲ καταπεφοβημένος
 οὐδόλως διανοεῖτο ἵνα φανῇ ἐν τῇ μεγάλῃ ἀγορᾷ μετὰ
 τῶν ἀρχιερατικῶν ἀμφίων καὶ τοῦ σταυροῦ ὅπως εὐλο-
 γήσῃ τοὺς πιστοὺς καὶ καταραθῇ τοὺς προδότας,
 καὶ ἔκλαιε μόνον (239). Οἱ πρῶτοι μεγιστᾶνες Μσις-
 λάβσκης καὶ Βασίλειος Σούσκης, ὁ Βέλσκης καὶ ἄλ-
 λοι συνέδροι τοῦ συμβουλίου ἐξεληθόντες τέλος τοῦ
 Κρεμλίνου ἐφάνησαν τοῖς συμπολίταις καὶ εἶπον αὐ-
 τοῖς προτρεπτικούς τινας λόγους, ἠθελήσαν δ' ἵνα συλ-
 λάβωσι τοὺς πρέσβεις τοῦ Ψευδοδημητρίου, ἀλλ' ὁ
 λαὸς ἀρνηθεὶς τὴν παράδοσιν αὐτῶν ἀνέκραξε παντα-
 χόθεν « Ὁ χρόνος τῶν Γοδουνόβ παρῆλθε· μετ' αὐ-
 »τῶν διετελοῦμεν ἐν τῷ ἐξωτέρῳ σκότει· ὁ ἥλιος
 » ἀνατέλλει ἐπὶ τῆς Ῥωσσίας. Ζήτω ὁ Ἰσάρος Δημή-
 »τριος! Ἀνάθεμα τῇ μνήμῃ τοῦ Βορίση! Ἀπολε-
 »σθήτω τὸ γένος τῶν Γοδουνόβ! » Ταῦτα κραυγά-
 ζοντες ὤρμησαν ἀθρόως εἰς τὸ Κρεμλίον, ὅθεν ἡ
 φρουρὰ καὶ οἱ σωματοφύλακες ἐγένοντο ἀφανεῖς μετὰ
 τῶν φίλων τοῦ Θεοδώρου· οἱ δ' ἐμμανεῖς ἐπαναστάται,

διαβρήξαντες τας θύρας των ἀνακτόρων ἀνετίσαντο 1604.

θρασεϊαν χείρα πρὸς ὃν πρὸ μικροῦ ὤμοσαν ὄρακι-
στεως καὶ ἀπέσπασαν τὸν νεόν Παύρον ἀπὸ τοῦ θρο-
νου, παρ' ᾧ ἐξήτει αὐτοὺς ἢ ὁ ἀτυχὴς κτήνη αὐτοῦ
πῖπτε πρὸς τοὺς πόδας των καινόμενων καὶ ἰκετεύει
μετὰ δακρύων ὑπὲρ τῆς σωτηρίας οὐχὶ τοῦ βασιλείου,
ἀλλὰ τοῦ προσφίλου υἱοῦ. Ἀλλ' οἱ ἐπανασταταὶ
ἐποδοῦντο εἰς κακουργηθῆαι. διὸ ἀθλασθῶς ἐξηγάρον τὸν
θεόδωρον μετὰ τῆς μητρὸς καὶ ἀδελφῆς τῶν ἀνακτο-
ρων εἰς ἰδίαν οἰκίαν τοῦ οἴκου τοῦ Βορῆαν, κειμένην

ἐν τῷ Κρητικῷ, ὅπου ἐφύδρησαν αὐτοὺς πάντας
δε τοὺς συγγενεῖς τοῦ Παύρου, τοὺς Τοδουνοὺς, Σα-
βούροβ καὶ Βελιαμίνοβ καθέρξαν, διαπραδασάντες τὴν
περιουσίαν καὶ κατεδαφίσαντες τῆς οἰκίας αὐτῶν. Ἀλ-
λ' οὐδὲ τῆς κατοικίας των ἀλλοδαπῶν ἰατρῶν, φίλων
σωσι καὶ τὰς δημόσιους ὑπογείους ἀποθήκας τῶν ἀνα-
κτόρων, ἀλλ' ἀνεχάτισεν αὐτοὺς ὁ Βελιαμίνος, ὑποκλι-
σας ὅτι πάντα τὰ δημόσια ἦσαν ἤδη τῷ Δημητρίῳ.
Ὁ κηδεμὼν οὗτος τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου
ἐφάνη τότε αἰφνης ὡς ὁ πρῶτος σὺμβουλος τοῦ λαοῦ
καὶ ἀδιὰλλοκτος ἐχθρὸς των Τοδουνοῦ, καὶ συγγῶμος
πρὸς τοὺς ἄλλους εὐπαρίδας, ψοφοδέεις ἢ προσδότης,
ἐποδοῦσας πρὸς κατακτανεῖν τῆς ἀρχῆς ἐν ὀνόματι τοῦ

νεοῦ μονάρχου.

Ἰάνας ὤμοσαν τῷ Δημητρίῳ τῆ δε 3 Ἰουνίου οἱ
ἐπιχρῆτες Ἰωάννης Βοροτινικῆς, Ἀνδρέας Ἰελεκτιέβ-
Μενδοζήντιεβ οἱ
αρχῆς, Ἦερος Σερεπιέβ, ὁ γραμματεὺς Βλάκιεβ καὶ
ἄλλοι ἐπιφανεῖς τῶν ἐν τῇ, οἱ εὐγενεῖς καὶ πολιταί
ἀπὸ τῶν μεθ' ὅποτα γῆς πρὸς προὔπαντησαν τοῦ
ἀπατεῶνος εἰς Τοῦλαν. Ταχυδρόμος δὲ περιήλθε ὑπὸ
(Καραμῆζ. Τομ. 11.) 12

1605.

τοῦ Πλεσσεΐβ καὶ Πούσκιν προέφθασεν αὐτούς. Ὁ Ψευδοδημήτριος ἔμαθεν ἤδη πάντα τὰ συμβάντα ἐν Μόσχᾳ, καὶ ὁμῶς οὐκέτι ἦν ἡσύχος διό ἔπεμψεν ἐκεῖσε τὸν πρίγκιπα Βασίλειον Γολίτιν, τὸν Μασάλσκην καὶ τὸν γραμματέα Σουτοῦποβ μετὰ κρυφίων παραγγελιῶν, τὸν δὲ Πέτρον Βασμάνοβ μετ' ἀπισπάσματος στρατιωτῶν, ὅπως στέψωσι διὰ φρικώδους κακουργήματος τὸν θρίαμβον τῆς ἀνομίας.

Οἱ ἀξιοὶ οὗτοι ὑπῆρέται τοῦ Ὀτρέπιεβ, οὓς ὑπέδεξαντο ἐν Μόσχᾳ ὡς ἐπιτρόπους τοῦ κυριάρχου, ἤρξαντο τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ἐντολῆς ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου. Ὁ Ἱερίρχης οὗτος ἐστερήθη τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀδυναμίαν, ἣν ἔδειξε πρὸς τὰς σκευωρίας τοῦ Βορίση· μὴ ἔχων δὲ τὴν γενναϊότητα τοῦ ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ Θεοδώρου, καὶ ὑποχωρῶν ἀνάνδρῳ φόβῳ, προσεκύνησεν, ὡς λέγεται, μετ' ἄλλων Ἐπισκόπων τὸν ἀπατεῶνα (240). Ἦλπιζεν ἄρα ἵν' ἀπολαύσῃ πρὸ αὐτῷ αἰσχρῶς εὐνοίας; Ἀλλ' ἦν ἀδύνατον τῷ Ψευδοδημητρίῳ πιστεῦσαι τῇ ἀναιδεΐᾳ αὐτοῦ, ὡς καὶ ὅτι ὁ Ἰώβ ἐπιθήσει μετ' εὐλαβείας τὸ στέμμα τοῦ Μονομάχου τῇ κεφαλῇ φυγάδος Διακόνου. Οἱ πρέσβεις τοῦ ἀπατεῶνος ἐκήρυξεν πρὸς τὸν λαὸν τῆς Μόσχας, ὅτι ὁ δοῦλος τῶν Γοδουνόβ ἦν ἄτοπον ἵνα ἀρχῇ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ λαὸς, ἐν ἡμέραις ἀνομίας ἐκβαλὼν τοῦ θρόνου τὸν Τσάρον, οὐδόλως ὤκνησεν ἵνα ἐκβάλῃ καὶ τὸν Πατριάρχην (241).

Ὁ Ἰώβ ἐτέλει τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἐν τῷ ναῷ

Κάθαρξαι τοῦ τῆς Κοιμήσεως, ὅτε ἐξαίφνης ἐμμανεῖς ἐπαναστάται Πατριάρχου καὶ τῶν Γοδουνόβ. εἰσέδυσαν μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων εἰς τὸν ναὸν, καὶ

ἀδιαφοροῦντες πρὸς τὴν ἱερὰν ψαλμωδίαν, ὥρμησαν εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα, ὅπου συλλαβόντες τὸν Πατριάρχην ἀπή-

φειθή τουλάχιστον της ζωής των παλαιωμένων εν ερή-
 τριος βεβή γενναϊότητα, και καταλασάων το στήμα
 της επαναστάσεως επιθύμει να ο νομιζόμενος Δημή-
 τριος την άθωότητα, και εν αυτώ δε τω εκδραστή
 εν αυτοίς την ιερότητα του βασιλικού αξιώματος και
 προσηθάνοντο την μάραν αυτών. Ο λαός έτιμα έτι
 νύψωτεν αυτους εις τον τόπον θρόνου μεγαλείου,
 τω αυτώ οικώ, όθεν η σπουδαρχία του Ποδουδ ά-
 νος Θεόδωρος, η Μαρτία και η Ξενία, φυλασσόμενοι έ-

Μετά ταυτα εκρίθη η τύχη του βασιλικού οικου. Ο Βασιλευστικα
 εν Περσεσάδω.

θρίας, τον δε πιστην Σημεωνα Ποδουδ απέπνιξαν
 τας ειρκτας των έσχατιών της Κάτω Χώρας και τι-
 Βελαμινος (242), και απέπνιψαν αυτους δεσπίους εις
 καν την τύχη των Ποδουδ, των Σαβοροδ και των
 κάρτυρα της άθθείας, έχθρον του απαρώνος, εκρι-
 της Σαρίτης. Απομακρύναντες τον επιστημότατον
 λωος, όπως κατακλείσωσιν αυτον εν τω μοναστηρίω
 πά, απήγαγον επι άγκης άμαξής εκτός της πό-
 κυσαντες και χλευσάντες εν τε τω ναώ και τή αλο-
 « ξίαν ». ! Ενδύσαντες δ αυτον μέλαν χιτώνιον, έλ-
 « και της αιδέσεως. Μητερ Θεου, σπασον την όφθο-
 « ματα της Εκκλησίας και τον Ορταμον της άπατης
 « άκραιότητα της πίστσεως. ήδη βέπω τα δυστυχη-
 « άρχιερωννης . επι δεκαενέα έτη διετήρησα την
 « Εναυθα πρό της άγιας ταυτης εικόνας ηξιώθη την
 της Θεοτόκου του Βλαδιμηρου, εινε μεγαλοφώως.
 μάδων δε το εγκόλπιον και οεις αυτό παρα τή εικόνι
 δυστυχής Τοδ έδειξε καρτερία και μεγαλοψυχία,
 γαγον και έξέδυσαν των άρχιερατικών άμφίων. Τοτε ο

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

1605.

ἐξωμότη ἀπάδουσα τῇ πολιτικῇ. Καὶ ὅσω ὁ νόμιμος Τσάρος, ὃν ἐξέβαλε τῆς ἀρχῆς, εἶχεν ἰδίᾳ ἀρετὰς, τόσω ἐφρίνετο κατ' ἀνάγκην ἐπικίνδυνος πρὸς τὸν Ψευδοτσάρον, ἀναγόμενον εἰς τὸν θρόνον διὰ τοῦ κακουργημάτων τινῶν καὶ τῆς πλάνης πολλῶν. Ὁ θρίαμβος τῆς προδοσίας παρασκευάζει πάντοτε ἕτεραν, οὐδεμία δ' ἔρημος ἐδύνατο ἵνα κρύψῃ τὸν νέον Θεόδωρον ἀπὸ τῆς συμπαθείας τῶν Ῥώσων. Τοιαύτη ἦν ἀναμφίβολως καὶ ἡ γνώμη τοῦ Βισμάνοβ' καὶ ὁμοίως οὗτος ἠρνήθη διαβρῆδην κοινωνῆσαι τηλικούτου φρικώδους κακουργημάτων· διότι τὸ καλὸν καὶ κακὸν ἔχουσι βαθμούς! Ἄλλ' ἄλλοι ὑπῆρξαν τολμηρότεροι, οἱ πρίγκιπες Γολίτσιν καὶ Μασάλσκης, οἱ ἀξιωματικοὶ Μολτσάνοβ' καὶ Σερεφεδίνοβ', οἵτινες, παραλαβόντες τρεῖς θηριώδεις τοξότας, ἀπῆλθον τῇ 1) Ἰουνίου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βορίση, ὅπου εὔρον τὸν Θεόδωρον καὶ τὴν Ξενίαν παρακαθημένους ἡσύχως τῇ μητρὶ καὶ ἀναμένοντας τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἀποσπάσαντες δὲ τὰ ἀπαλὰ ταῦτα παιδία ἀπὸ τῆς ἀγκάλῃς τῆς Τσαρίνης, ἀπήγαγον εἰς ἄλλα δωμάτια, ὅπου ἐπέταξαν τοὺς τοξότοις ἐνεργῆσαι· οὗτοι δὲ παραχρημα ἀπήγαγον τὴν Τσαρίναν Μαρίαν. Ἄλλ' ὁ νέος Θεόδωρος, βωμολαχέωτος ὢν, ἐπάλαισεν ἐπὶ πολὺ πρὸς τοὺς τέσσαρας φονεῖς, οἵτινες μόλις κατώρθωσαν ἵνα καταπνέξωσιν αὐτόν (243). Ἡ Ξενία ὑπῆρξε δυστυχιστέρα τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς μητρὸς μὴ φονευθεῖσα· διότι ὁ ἀσελγὴς ἐξωμότης, ἀκούσας περὶ τῶν θεληγῆτρων αὐτῆς, ἐκέλευσε τὸν πρίγκιπα Μασάλσκην ἵνα λάβῃ αὐτὴν κατ' οἶκον. Ἐν Μόσχᾳ ἀνηγγέλθη ὅτι ἡ Μαρία καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς ἐφαρμάκευσαν ἑαυτούς· ἀλλ' οἱ νεκροὶ αὐτῶν, ἀναισχύντως ἐκτεθέντες εἰς χλευασμὸν, ἔφερον τὰ ἀναμφίβολα

Θεόδωρου και Μαρίας.
 Ουτως εξεπληρώθη η θεία δίκη επί του φονεύς του
 Δημητρίου και ηρέσατο η της Ρωσσίας επί του άπα-
 τήματος.

Άλλοι μαινόμενοι κατατάραξαν και αυτήν την αγλή
 των τάφων· διότι, εξοργισάντες τον νεκρον του Βορσίου
 εκ του ναου του Αγίου Μιχαήλ, έθηκαν αυτόν εν
 του ένεταφιάσαν αυτόν χωρίς μετά των νεκρών του
 του Αγίου Βασσανουφίου παρά τον Στριτέγκαν (245),
 εν τω φερέτω και μετεκρίμασαν εις το μοναστήριον
 Ρωσσίας, ει τοιαύτον ην το θέλημα της Προνοίας·
 και παρέχοντα χρηστάς ελπίδας προς ευδοκίμιαν της
 "Οκτερον έτι πλέον τον Θεόδωρον άκμαζοντα επί άρεταίς
 προς αυτήν τας έγκληματικάς αυτού βουλάς (244).
 και ότι ο Βορσιος σδόμερον έτόλμησεν άνακλιώσαι
 και σούλυος του βασιλοκτόνου έξη μόνον άγαθοεργούσα
 του βδελυρωτάτου δημόου της βασιλείας του Ιωάννου
 "Οκτερον δε την Μαρτίαν άνακλιώσκειν, ότι θυλάτηρ
 μετά περιεργείας, άλλα και πολλοί μετά κατανώξως.
 Πολλοί των πολλών έδλεπον τό θέματα τουτο μόνον
 «Φοβείσθωσαν ούν οι κακούργοι και περί των οικείων!»
 η τέτι αιτία άγνόν και οι άθωοι έπισσαν ύπερ του ένόχου.
 Χρονολόγοι λέγουσι· «Τό έρόν αιτία του Δημητρίου
 χον μόνον δειών και άπανθρωποτάτου θανάτου. Οι
 αυτός και άπώλασε δίους αυτούς θρόνον, όπου έτι-
 λυνακκα και τον υιόν του σπουδάχου, όστις έλάτρευεν
 φέρετρα, τά παριέχοντα τά δύο βασιλικά θύματα, την
 σημεία του βίαιου θανάτου. Ο λαός συνώθητο περί τά

1605.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΔΗΜΗΤΡΙΟΥ.

1605—1606.

Πρώτη ὕβρις πρὸς τοὺς εὐπατρίδας — Ἐπιστολὴ τοῦ Ψευδοδημητρίου —
 Ἀγγλοὶ πρέσβεις — Πορεία εἰς Μόσχαν — Πίστις τοῦ Φαπατεῶνος πρὸς
 τοὺς Γερμανοὺς — Ἔισδος εἰς τὴν πρωτεύουσαν — Συμπόσιον — Χά-
 ριτες — Ὁ Φιλάρετος καὶ ὁ νέος Μιχαὴλ — Ὁ Τσάρος Συμεὼν καὶ οἱ
 Γοδουνοὶ — Οἱ τάφοι τῶν Νιγόν καὶ Ῥωμανὸς μετακομίζονται εἰς Μό-
 σχαν — Ἀγαθοεργίαι — Νέα διάταξις τοῦ συμβουλίου — Ἀγάπη τοῦ
 ἀπατεῶνος πρὸς Ἐρῆϊκον τὸν Δ' — Ἐπισείκεια — Πανηγυρικὸς εἰς τὸν
 ἀπατεῶνα — Ἐκλογὴ τοῦ γιου Πατριάρχου — Σιωπηλὴ μαρτυρία τῆς
 μοναχῆς Τσαρίνης — Στέψις — Κουφότης τοῦ Ψευδοδημητρίου —
 Βδελυρὰ πράξις — Ἡ Ξενία λαμβάνει τὴν κουράν — Γογγυσμοὶ κατὰ
 τοῦ ἀπατεῶνος — Κατηγορίαι — Ὁ Σουΐκις — Σωματοφύλακες Γερ-
 μανοὶ — Μεγαλοπρέπεια καὶ ψυχαγωγία — Πρεσβεία εἰς Λιθουανίαν ὑπὲρ
 τῆς μνηστῆς — Δυσσερεστήσεις — Φῆμαι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Βορίση —
 Προσηγορία τοῦ Καίσαρος — Ἀρῥαβῶνες — Φῆμαι ἐν Πολωνίᾳ περὶ τοῦ
 ἀπατεῶνος — Ὁ Ψευδοδημητρίος — Ἀρχὴ τῆς συναμοσίης — Πρεσβεία
 πρὸς τὸν σάκην — Συναθροίσεις τοῦ στρατοῦ ἐν Ἐλέτω — Ἐπιστολὴ
 πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σουηθίας — Σχέσεις πρὸς τὸν Χάνην — Φῆμαι
 περὶ τῶν βουλῶν τοῦ Ψευδοδημητρίου — Τιμωρία τῶν τοξοτῶν καὶ τοῦ
 γραμματέως Ὀσίπιδ — Δυσμείνεια κατὰ τοῦ βασιλέως Συμεῶνος καὶ
 Τατίσεδ — Ἐλευσις τοῦ στρατηγῶ τοῦ Σενδομίρου μετὰ τῆς Μαρίνης —
 Ὀμιλία τοῦ Μνίσεκ — Συμβάσεις — Προγραφαὶ δύο Ἐπισκόπων — Ἔισο-
 δος τῆς Μαρίνης εἰς τὴν πρωτεύουσαν — Ἀγανάκτησις τῶν Μοσχίων —
 Σκάνδαλα — Ἔρις πρὸς τοὺς πρέσβεις — Δῶρα — Ἀρῥαβῶνες καὶ γίμμοι —
 Νέαι αἰτίαι δυσσερεστήσεως — Συμπόσια — Νέα ἔρις πρὸς τοὺς Λιθουα-
 νοὺς πρέσβεις — Διαπραγματεύσεις πολιτικαί — Βουλαὶ περὶ τέξεων —
 Ἀναίθεια τῶν Πολωνῶν — Νυκτερινὸν συμβούλιον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Σουΐ-
 σκη — Λόγοι τοληροὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ — Ταραχὴ τοῦ λαοῦ — Ἠσυχία τοῦ
 Ψευδοδημητρίου — Προδοσία τοῦ στρατοῦ — Τελευταία νύξ τοῦ ἀπα-
 τεῶνος — Στίσις ἐν Μόσχᾳ — Θάνατος τοῦ Βασιάνοβ — Μαρτυρία τῆς
 μοναχῆς Τσαρίνης — Κρίσις, ἀνάκρισις καὶ τιμωρία τοῦ Ψευδοδημητρίου
 — Συγγνώμη πρὸς τὴν Μαρίναν — Σφαχμαί — Οἱ εὐπατρίδαι καταπαύουσι
 τὴν ὀχλαγωγίαν — Βαθεῖα σιγὴ τῆς νυκτὸς — Σκευωρία τῆς φιλοδο-
 ξίας — Ὀμιλία τοῦ Σουΐσκη ἐν τῷ συμβουλίῳ — Ἐκλογὴ νέου Τσά-
 ρου — Διασκορπισμὸς τῶν λειψάνων τοῦ ἀπατεῶνος — Ἀποδείξεις ὅτι ὁ
 Δημητρίος ἦν τῶντι ἀπατεῶνα.

σκήν, κείναντα πιστὸν τῷ καθέκῃοντι ἐπὶ πλείον ἢ οἱ
στάνας, καὶ πλείστα τὸν πρίγκιπα Ἀνδρέαν Τελατέβ-
μησαν λαιδορήται τοὺς τεταπεινωμένους τοὺς μετρί-
θανοὶ Κοζάκοι, παρόντος αὐτοῦ τοῦ ἀπατεῶνος, ἐτάλ-
λυχρόνον ἀντίστασιν αὐτῶν. Ἀναφέρεται ὅτι οὐτι-
τοὺς εὐπαρξίας, ὀργίλως καὶ σκυθρωπῶς, διὰ τὴν πο-
ρος προέτελλε τὴν χεῖρα ἐκ ψυχῆς, εἶτα δὲ πρὸς
τένεκς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν πρὸς ὅς τὸ πρώτον ὁ Παδ-
Τούτας νεοὶ Κοζάκοι τοῦ Τανάιτος, ὁ Ουμάγας Τσερ-
στάσσε. Συγχρόνως δ' ἦλθον εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς
των καὶ τοῦ πλοῦτου, ἀτιμητικῶν ἐν τοιαύταις περι-
ἐκείνου, ὡπερ ὅ τὰ πάντα εὐθυσίαν, πλὴν τῶν ἀξιωμά-
ξίως τὸν καρπὸν τῆς ἀναδρίας, ἤτοι τὴν περιεργουσίαν
λάσσεκς, οἱ Ζούτκεη καὶ ἄλλοι ὅπως ὀρέψωνται ἐπα-
ἀπηλθον οἱ ἐπιφανέστατοι τοῦ σιμβούλιου, ὁ Μοττα-
τῶν Βοροτίνσκη καὶ Τελατέβσκη, παραγγελλθέντων
τῶν περὶ πόλεων καὶ κωμῶν. Κατόπι τῶν πρίγκι-
ἐν τέλει (246), πλὴν πλῆθος ἐμπορῶν καὶ λαοῦ ἐκ
πλέον ἢ ἐκατοσταχιλίοι ἄνδρες, ἐρατῶνται καὶ τῶν
οἱ ἐορτῶν ἐνδοξὸν θρίαμβον· οἱσι συνῆλθον ἐν αὐτῇ
ἐφαίνετο ὡς θορυβῶδες πρωτεύουσα, πανηγυρίζουσα
χρόνον τοῦτον τῆς πλάνης καὶ κατασχόνης. Ἡ Τούτα
καὶ τοῦ μεγάλου, ὅς ὦν περιεκυκλοῦτο κατὰ τὸν
ραχῆς καὶ ἵσχυος μὴ ἐκθαμβουήμενος ἀπὸ τῆς λαμπρῆς
εἶσει μονάρχεις μεγάλου βασιλείου· ἐφαίνετο δὲ ἀτά-
ὁ ὑπερήτης Αἰθουανοῦ μεγίστανος ἐγένετο ἐν τρισί-
ρία· εἶδοι ὁ φυλάς μοναχός, ὁ λήστῃς Κοζάκος καὶ
λόγον, καὶ διαπράξας ἀνέκουστον ἔργον ἐν τῇ ἰστο-
νῶν καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων παρὰ τὸν ὀρθόν
ὄντας καὶ ἀνεκώστου εὐτυχίας, γοητείας πως τὸν

Πρώτη ὑβρις
πρὸς τοὺς ἐυνα-
ρίδας.

1605. ἄλλοι (247). Οἱ εὐπατρίδαι προσήγαγον τῷ Ψευδοδημητρίῳ τὴν σφραγίδα τοῦ κράτους, τὰς κλεῖς τοῦ γαζοφυλακίου τοῦ Κρεμλίνου, τὰ βασιλικά ἐνδύματα καὶ κοσμήματα καὶ πλῆθος θεραπόντων πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ.

Ἦδη ἤρξατο ἡ βασιλεία τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ, ὅστις εἴτε οἰκοθεν, εἴτε τῇ προτροπῇ τῶν συμβούλων ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν, δεικνύων τοσαύτην εὐχέρειαν καὶ διακρίσιν, ὅσην βασιλικὸς ἀνὴρ ἔμπειρος τοῦ ἄρχειν. Τῇ δὲ 11 Ἰουνίου, μήπω λαβὼν τὴν ἀγγελίαν τοῦ φόνου τοῦ Θεοδώρου, ἔγραψε πρὸς πάσας τὰς πόλεις τῆς Ῥωσσίας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Σιβηρίαν, ὅτι, σωθεὶς ὑπ' ἀοράτου χειρὸς ἀπὸ τοῦ κακούργου Βορίση καὶ γενόμενος εἰς τελείαν ἡλικίαν, ἀνέβη κατὰ κληρονομικὸν δικαίωμα εἰς τὸν θρόνον τῆς Μόσχας, καὶ ὅτι ὁ κληρὸς, τὸ συμβούλιον καὶ πᾶσαι αἱ τάξεις προθύμως ὤμοσαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πίστιν· διὸ καὶ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν πόλεων ὤφειλον ὁμόσαι ὡσαύτως τῇ μητρὶ Τσαρίνῃ, τῇ μοναχῇ Μάρθα Θεοδωρόβνα καὶ αὐτῷ τῷ Τσάρῳ Δημητρίῳ, ἀναδεχόμενοι ὑπηρετῆσαι αὐτοῖς πιστῶς, μὴ φαρμακεῦσαι αὐτοῦς, μὴ κοινωνεῖν μήτε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Βορίση καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεόδωρον, μήτε πρὸς τινα τῶν τοῦ οἴκου τῶν Γοδουνόβ, μὴ λαμβάνειν δίκην παρ' οἰουδήποτε, μηδὲ φονεῦειν ἄνευ παραγγελίας τοῦ Τσάρου, διαβιώσαι δὲ τέλος ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, ἐν δὲ τῇ ὑπηρεσίᾳ ὀρθοτομεῖν καὶ ἀνδρίζεσθαι σταθερῶς (248).

Ἄγγλοι πρέσβεις. Ὁ σφετεριστὴς ἡσχολεῖτο ἤδη καὶ περὶ τὰ ἐξωτερικά· διὸ παρήγγειλεν ἵνα καταλάβωσι τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας Σμιτ, μήπω ἐξεληθόντα τῆς Ῥωσσίας, καὶ

ἀναλκδωαι τας προς τον βασιλεα επιστολας του Βορι-
 ση, ειπωαι δ' αυτω, οτι ο νεος Τωρος, προς αποδειξι-
 νης προς την Αγγλικαν ιδιαι φιλιας, χορηγησαι νεας
 προνομιαις τοις εμποροις αυτης και οτι δια σφεθεις
 πειμψει εκ Μόσχας τινα των πρωτων μεγαστανων εις Λον-
 δον, ἀκολουθων τοις παραδεδομενοις εν Ευρωπη εθι-
 μοις και τη χλισει της προς τον βασιλεα Ιακωβον φιλιας.
 Τελος μαθων οτι τα προστάγματα αυτου εξετελε-
 σθησαν, οτι ο Πατριάρχης εξεβλήθη της αρχης, ο Θεο-
 δωρος και η Μαρια ετάφησαν, οι αυγλειεις αυτων εβω-
 ρισθησαν, και οτι η Μόσχα, ησυχως έχουσα, ἀνέτενε
 μετά πόνου τον αναστάνα Δημήτριον, ο Ορπιδις δ'
 νεχώρησεν εκ Τούλας, τή δε Ιβουλιου κατεσκήνωσεν
 εν τοις λειμωαι του Μόσχα περι τη πολίχην Κοζομεν-
 σκην, οπου πάντες οι εν τῶ και οι επιφανεις πολί-
 ται προσήνεγκον αυτω μετ' αἴτου και ἀλατος χρυσά
 σκευη και διφθέραις εκ σιτηρων, οι δε επιταρδαί, τα
 πολυτιμηδωτα κοσμηματα των Τωρων, ειπόντες μετά
 διαβεβαιωσας ομοθυμου ἀγάπης. « Εἶθε και λάβε την
 « κληρονομίαν των προγόνων σου, οι ἀγιοι ναί, η Μό-
 « σχα και τα ἀνάκτορα του Ιωάννου ἀναμεινουσι σε. οι
 « κακοῦργοι ἐξέλκον, η γη κατέπιεν αυτους. ἐπέστη η
 « ὦρα της εἰρήνης, της ἀγάπης και χάρας» (250).
 Ο Ψευδοδημητριος ἀπεκρίθη, οτι συνελίπισκε τοις
 τέκνοις αυτου τας ἀμαρτιας, και εστειαι ουχι φο-
 βερδς μονάρχης, ἀλλὰ φιλόστοργος πατηρ της
 Ρωσσιας. Και οι Τωρικανοι παρεστήσαν αυτω μεθ'
 ικετηριας, παρακαλοῦντες τον ἀπατεῶνα να μη κει-
 φθῆ αυτου εις τὸ εὐσυνείδητον ἔργον. ἔλαγον δὲ και ε-
 γραφον. « Εἰς πληρωσασαιεν ἐντιμωσ τον ὄρκον ημων,
 « και ὡς υπηρησασαιεν τῶ Βοριση ἐτοιμωσ ἔχουμεν υ-

Москв. еп.

1505.

Πίστις τοῦ ἀπα-
τεῶνος πρὸς τοὺς
Γερμανούς.

» πηρετῆσαι καὶ σοί, ὄντι νῦν νομίμῳ Τσάρῳ. » Ὁ Ψευδοδημήτριος, ὑποδεξάμενος φιλοφρονέστατα τοὺς ἀρχηγούς αὐτῶν, εἶπεν· « Ἐστὲ ἐμοὶ ὡς καὶ τῷ Γοδουνόβ· διότι ἔχω πλείονα πίστιν πρὸς ὑμᾶς ἢ πρὸς τοὺς Ἕλληνας μου! » Ἴδὼν δὲ τὸν κατὰ τὴν μάχην τῆς Δοβρίνης σημαιοφόρον Γερμανὸν ἀξιωματικὸν καὶ θείεις ἐπὶ τοῦ σήθους αὐτοῦ τὴν χεῖρα, ἐπήνεσε τὴν ἀφοβίαν αὐτοῦ. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνας ἤκουον, ὡς εἰκός, δυσαρέστως τῶν ἐπαίνων τούτων, ἀλλ' ἐφαίνοντο κατ' ἀνάγκην χαίροντες.

Ἐξόδος εἰς τὴν
πρωτεύουσαν.

Τῇ 20 Ἰουνίου ἐν λαμπρᾷ θερινῇ ἡμέρᾳ ὁ ἀπατεῶν εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς καὶ πομπωδῶς εἰς Μόσχαν, προπορευομένων τῶν Πολωνῶν, κυμβαλιστῶν, σαλπικτῶν, λογχοφόρων ἵππέων, ὀπλοφόρων, ἐξίππων ὀχημάτων καὶ τῶν κελήτων τοῦ Τσάρου μετὰ πολυτελεῶν ἐφιππίων, ἐτομένων δὲ τῶν τυμπανιστῶν καὶ τῶν Ἕλλησικῶν συνταγμάτων· κατόπιν δὲ τούτων ἐπήρχετο ὁ κληρὸς μετὰ στασρῶν προπορευομένου τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὅστις ἐπὶ λευκοῦ ἵππου ἔφερε πολυτελὲς ἔνδυμα καὶ λαμπρὸν περιδέριον, ἠγόμενον ἑκατὸν πενήκοντα χιλιάδων χρυσῶν, καὶ προεπέμπετο ὑπὸ ἐξήκοντα εὐπατριδῶν καὶ πριγκίπων, παρακολουθούτων τῶν Λιθουανῶν, Γερμανῶν, Κοζάκων καὶ Τοξοτῶν. Πάντες οἱ κώδωνες τῆς Μόσχας ἤχουν· αἱ ὁδοὶ ἐπληροῦντο ὑπ' ἀπείρου πλήθους, αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν καὶ ναῶν, οἱ πύργοι καὶ τὰ τεῖχη ἦσαν ὡσαύτως πλήρη θεατῶν. Βλέπων δὲ τὸν Ψευδοδημήτριον ὁ λαὸς, ἐπιπτε κατὰ γῆς κραυγάζων· « Ζήτω ὁ πατὴρ ἡμῶν, ὁ κυριάρχης καὶ Μέγας Ἡγεμὼν Δημήτριος ὁ Ἰωάννου, σωθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς εὐδαιμονίαν ἡμῶν! » ἠλάμπε καὶ ὠραΐζου, ὃ ἦλθε τῆς Ἑλλάδος! »

Ὁ Ψευδοδημήτριος προσηγόρευε πάντας μεγαλοφώ-

νωσ, καλῶν πιστοὺς ὑπηκόους, καὶ παρήγγελεν αὐ-
τοῖς ἐγερθῆναι καὶ δέεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ ὅμως ἐδι-
σπίσται ἔτι πρὸς τοὺς Ῥώσσοις. Οἱ περὶ αὐτὸν ἀξιω-
ματικοὶ διήλαυνον τὰς ὁδοὺς καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἀ-
νέφερον πρὸς αὐτὸν πάντα τὰ κινήματα τοῦ λαοῦ, τὴν
ἐπικρατοῦσαν πανταχοῦ ἡσυχίαν καὶ ἀγαλλίασιν. Ἄλλ’
αἰφνης, ὅτε ὁ Ψευδοδημήτριος, διαβάς τὴν κινητὴν
γέφυραν καὶ τὴν παραποτάμιον πύλην, ἦλθεν εἰς
τὴν ἀγορὰν, ἐγένετο στρόβιλος τοσοῦτον σφοδρὸς, ὥ-
στε μόλις οἱ ἵππεῖς ἴσταντο ἐπὶ τῶν ἵππων, ὁ δὲ κο-
νιορτὸς ὑψοῦτο ὡς στήλη καὶ ἐτύφλου αὐτούς· ὅθεν ἡ
βασιλικὴ πορεία ἔστη ἐξ ἀνάγκης. Ἐὐ συμβεβηκὸς τοῦ-
το, καὶ τοι φυσικόν, κατεπτόησεν ὅμως τοὺς στρατιώ-
τας καὶ πολίτας, οἵτινες ἤρξαντο λέγοντες πρὸς ἀλ-
λήλους· « Σῶσον ἡμᾶς, κύριε, ἀπὸ δυστυχήματος!
» Τοῦτό ἐστι κακὸς οἰωνὸς τῇ Ῥωσσίᾳ καὶ τῷ Δημη-
τρίῳ. » Συγχρόνως οἱ εὐσεβεῖς κατεταράχθησαν ὑπὸ σκαν-
δάλου τινός· διότι ὅτε ὁ νέος Τσάρος, ἀπαντήσας ἐν τῇ
μεγάλῃ ἀγορᾷ τοῖς Ἐπισκόποις καὶ τῷ κλήρῳ τῆς Μό-
σχας, ἀπέβαινε τοῦ ἵππου ὅπως ἀσπασθῆ τὰς ἀγίας
εἰκόνας, οἱ Λιθουανοὶ μουσικοὶ ἐσάλπισαν, ὥστε οὐκ
ἠκούσθη ἡ Δοξολογία. Εἶδον δὲ καὶ ἄλλο ἀτόπημα,
τὸ ἐξῆς. Ὁ Ψευδοδημήτριος, εἰσελθὼν κατόπιν τοῦ κλή-
ρου εἰς τὸ Κρεμλίνον καὶ εἰς τὸν Καθολικὸν ναὸν
τῆς Κοιμήσεως, εἰσήγαγεν εἰς αὐτὸν πολλοὺς ἑτερο-
δόξους, Πολωνοὺς καὶ Οὐγγρούς· τοῦτο δὲ ὡς πρωτο-
φανὲς ἐφάνη τῷ λαῷ βεβήλωσις τοῦ ναοῦ. Οὕτως ὁ ἐξω-
μότης μοναχὸς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας κατετάραξε
τὴν πρωτεύουσαν διὰ τὴν ἀπερίσκεπτον πρὸς τὰ ἅγια ἔλ-
λειψιν σεβασμοῦ. . . ! Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν εἰς τὸν ναὸν
τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ὅπου μετ’ εὐλαβείας προ-

1603. σεκύνησε τὸν τάφον τοῦ Ἰωάννου, καὶ κλαύσας εἶπε·
 « Σεβαστέ μοι Πάτερ! κατέλιπές με ἐν ὄρφανίᾳ καὶ
 »διωγμῷ, ἀλλὰ διὰ τῶν ἁγίων σου εὐχῶν ἐσώθην καὶ
 »βασιλεύω! » Ἡ ἐπιτηδεῖα αὐτῆ προσποίησις οὐδόλως
 ὑπῆρξεν ἀνωφελής· διότι ὁ λαὸς ἐκλαυσεν εἰπών· « Οὐ-
 »τος ὁ ἀληθὴς Δημήτριος. » Τέλος ὁ ἐξωμότης ἐν τοῖς
 ἀνακτόροις τοῦ Ἰωάννου ἐκάθησεν εἰς τὸν θρόνον τῶν
 κυριαρχῶν τῆς Μόσχας.

Τότε ἐξῆλθον τῶν ἀνακτόρων ὅπως λαλήσωσιν εἰς
 τὸν ἐν τῇ μεγάλῃ ἀγορᾷ λαὸν πολλοὶ μεγιστάνες, ὧν ὁ
 Βόγδνος Βέλσκης, λαβὼν παρὰ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ
 τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἠσπάσατο αὐτὴν καὶ
 ὤμοσε τοῖς πολίταις τῆς Μόσχας ὅτι ὁ νέος κυριάρχης
 ἦν τῶντι ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, σωθεὶς καὶ δοθεὶς αὐ-
 τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ
 παρεκάλεσε τοὺς Ῥώσσοις ἀγαπᾶν τὸν ἀγαπητὸν τῷ
 Θεῷ καὶ ὑπερετεῖν αὐτῷ πιστῶς. Ὁ δὲ λαὸς ἀπεκρί-
 νατο ὁμοθυμαδόν· « Ζήτω ὁ κυριάρχης ἡμῶν Δημή-
 »τριος. Ἀπολεσθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. » Ἡ χαρὰ
 Συμπόσιον. ἐφαίνετο εὐχρινῆς καὶ κοινῆ. Καὶ ὁ μὲν ἀπατεῶν συνευ-
 χεῖτο ἐν τοῖς ἀνακτόροις μετὰ τῶν μεγιστάνων καὶ τοῦ
 κλήρου, οἱ δὲ πολῖται ἐν τε ταῖς ἀγοραῖς καὶ ἐν ταῖς
 οἰκίαις, πίνοντες καὶ ἀγαλλόμενοι μέχρι βαθείας νυ-
 κτός. « Ἀλλὰ τὰ δάκρυα, λέγει ὁ Χρονογράφος, οὐκ
 »ἀπείχον πολὺ τῆς χαρᾶς, καὶ ὁ οἶνος ἐχέετο ἐν Μό-
 »σχᾳ μικρὸν πρὸ τοῦ αἵματος. »

Ἐδόθησαν δὲ καὶ χάριτες. Ὁ Ψευδοδημήτριος ἀπέ-
 δωκε τὴν ἐλευθερίαν, τὰ ἀξιώματα καὶ τὴν περιουσίαν
 οὐ μόνον τοῖς ὑποτιθεμένοις συγγενέσιν αὐτοῦ Ναγόη,
 ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις ἐπὶ τῆς βασι-
 λείας τοῦ Βορίση. Καὶ ὁ μὲν μάρτυς Μιχαὴλ Ναγός

(252) ἀνεδείχθη μέγας σταυλάρχης, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ οἱ τρεῖς ἀνεψιοὶ, ὁ Ἰωάννης Ῥωμανόβ, οἱ δύο Σερεμέτεβ, οἱ δύο πρίγκιπες Γολίτσιν, ὁ Δολγορούκης, ὁ Τάτεβ, ὁ Κουράλιν καὶ Κασίν, εὐπατρίδαι, πολλοὶ δ' ἄλλοι, ἀνώτεροι ἀξιοματικοί. Ἐν τούτοις δ' ἦν καὶ ὁ Βασίλειος Τσελκάλωβ, ἀπομακρυνθεὶς τῶν πραγμάτων ὑπὸ τοῦ Βορίση. Ὁ δὲ πρίγκιψ Βασίλειος Γολίτσιν ἀνεδείχθη μέγας ἐπλοφύλαξ, ὁ πρίγκιψ Μιχαήλ Σκοπὶν Σουτσκης μέγας σπαθηφόρος, ὁ πρίγκιψ Λίκωβ-Ὀβολένσκης μέγας οἰνοχόος, ὁ Πούσκιν μέγας ἱερακονόμος, ὁ γραμματεὺς Σουτοῦποβ μέγας γραμματεὺς καὶ σφραγιδοφύλαξ, καὶ ὁ Βλάσιεβ ὡσαύτως μέγας γραμματεὺς καὶ αὐλικὸς θησαυροφύλαξ. Οὕτως ὁ Ψευδοδημήτριος, πλὴν τῶν νέων ἀξιωματῶν, πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ ὀνομασίας ξένας, ληφθείσας παρὰ τῶν Ἡολωνῶν. Ἀνεκάλισεν ὡσαύτως ἐκ τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἐξορίας τὸν ἀκουσίως ἀποκαρέντα Φιλάρετον, ἀναγορεύσας αὐτὸν Μητροπολίτην τοῦ Ροόβου (253). Ὁ ἐνάρετος οὗτος ἀνὴρ, ἄλλοτε πρῶτος τῶν

Ὁ Φιλάρτος καὶ ὁ νέος Μιχαήλ.

μεγιστάνων τῆς Ῥωσσίας καὶ τῶν οἰκείων τοῦ Τσάρου ἔσχε τέλος τὴν γλυκεῖαν παραμυθίαν τοῦ ἰδεῖν πάλιν ἐκείνους, ὑπὲρ ὧν ἐν τῷ ἐρήμῳ βίῳ κατετήκετο, τὴν πρῶην γυναῖκα καὶ τὸν υἱόν. Ἐκτοτε ἤ τε μοναχὴ Μάρθα καὶ ὁ νέος Μιχαήλ, εὖ ἢ ἀνατροφή ἀνετέθη αὐτῇ, κατώκησαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Φιλάρετου παρὰ τῷ Κοστρομαῖ ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ὑπατίου, ἐνθα τὰ πάντα ἀνεμίμνησκον αὐτοὺς τὴν ἐφήμερον λαμπρότητα καὶ τὴν καταπληκτικὴν πτώσιν τῶν ἐχθρῶν· διότι τὸ μοναστήριον τοῦτο ἀνηγέρθη κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Μούρτζα Τσέτου, προγόνου τοῦ

1665.

Γοδουνός και διεκοσμήθη πολυτελώς ὑπ' αὐτῶν. Τὸ παράδοξον φόβητρον τῆς φαντασίας τοῦ Βορίση, ὁ νομιζόμενος βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου Συμεῶν ὁ Βεχβουλάτου, τυφλωθεὶς, ὡς βεβαιούται, καὶ ἐξορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Γοδουνός, ἀπήλαυσε τῆς χάριτος τοῦ Ψευδοδημητρίου εἰς μνήμην τοῦ Ἰωάννου· προσκληθεὶς δ' εἰς τὴν αὐλήν, ἔλαβε μεγίστας τιμὰς καὶ τὴν ἄδειαν τοῦ καλεῖσθαι πάλιν βασιλεὺς. Καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Βορίση ἀπηλλάγησαν τῆς προγραφῆς ἀναδειχθέντες τοποτηρηταὶ ἐν τῇ Σιβηρία καὶ ἐν ἄλλαις ἐσχατιαῖς. Ἄλλ' οὐδὲ τῶν νεκρῶν ἐπελάθοντο· διότι οἱ νεκροὶ τῶν Ναγῶν καὶ Ῥωμανός, ἐκμετρησάντων τὸ ζῆν ἐν τῇ δυστυχίᾳ, ἐξωρύχθησαν ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐρημίᾳ τάφων καὶ μετεκομίσθησαν εἰς Μόσχαν, ὅπου ἐτάφησαν μετὰ τιμῶν ἐν τῷ χωρίῳ, ὅπου ἀνεπαύοντο οἱ πρόγονοι καὶ συγγενεῖς αὐτῶν.

Ο Τσάρος Συμεῶν καὶ οἱ Γοδουνός.

Οἱ νεκροὶ τῶν Ναγῶν καὶ Ῥωμανός μετακομίζονται εἰς Μόσχαν.

Εὐαρεστήσας ἀπάτη τῇ Ῥωσσίᾳ διὰ τῶν πρὸς τὰ ἄθωα θύματα τῆς τυραννικῆς βασιλείας τοῦ Βορίση ἀπονεμηθεισῶν χαρίτων, ὁ Ψευδοδημητριὸς ἐσπούδασε προσέτι ἵνα εὐαρεστήσῃ αὐτῇ καὶ διὰ κοινῶν ἀγαθοεργιῶν. Διὸ ἐδιπλασίασε τοὺς μισθοὺς τῶν ἐν τέλει καὶ τοῦ στρατοῦ (254), παρήγγειλε τὴν ἀπότισιν πάντων τῶν δημοσίων χρεῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάννου, κατήργησε πολλοὺς ἐμπορικοὺς καὶ δικαστικοὺς φόρους, ἀπηγόρευσε αὐστηρῶς πᾶσαν δωροδοκίαν καὶ ἐτιμώρησε πολλοὺς παρανόμους δικαστάς· ἐδημοσίευσεν ὅτι ἐκάστην τετράδην καὶ σάββατον αὐτὸς οὗτος λαμβάνει τὰς ἀναφοράς τοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸν ἐρυθρὸν πρόδρομον τῶν ἀνακτόρων, ἀνεκέρυξε καὶ τὸν ἀξιομνημόνευτον περὶ τῶν γεωργῶν καὶ δουλοπαροίκων νόμον· ἐκέλευσε τὴν πρὸς μεγιστᾶνας καὶ ἰδιοκτῆμονας ἀπόδοσιν πάντων

*Αγαθοεργίαι.

τῶν φυγάδων, πλὴν τῶν καταλιπόντων αὐτοὺς δι' ἔλ- 1605.
 λειψιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς βασιλείας
 τοῦ Γοδουνόβ λιμὸν, καὶ ἐκήρυξεν ἐλευθέρους τοὺς διὰ
 τῆς βίας στερηθέντας τῆς ἐλευθερίας ὑπηρέτας, ἐφ' ὧν
 τὸ δικαίωμα τῆς ιδιοκτησίας οὐκ ἦν ἐγγεγραμμένον
 (255) ἐν τοῖς δημοσίοις βιβλίοις. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ
 τῆς πρὸς τοὺς ὑπηκόους πίστεως ἀπέλυσε τοὺς ξένους
 σωματοφύλακας (256) καὶ πάντας τοὺς Πολωνούς,
 δούς ἐκάστῳ αὐτῶν πρὸς ἀμοιβὴν τεσσαράκοντα σλό-
 τια εἰς νομίσματα ἢ εἰς διφθέρας· ἀλλ' ἡ φιλοχρηματία
 αὐτῶν οὐδόλως ἐθεραπέυθη· διότι ἀπαιτοῦντες πλεονα,
 οὐκ ἐξήρχοντο τῆς Μόσχας, ἐμεμφιμοίρουν καὶ κατέ-
 τριβον τὸν χρόνον ἐν εὐωχίαις!

Θεληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐθίμων τῆς χώρας, ὅπου ἤρξατο
 ὁ πολυτελής βίος αὐτοῦ καὶ ὅπου τὰ πάντα ἐφαίνοντο
 αὐτῷ λαμπρὰ καὶ προτιμότερα τῶν Ῥωσικῶν, ὁ Ψευ-
 δοδημήτριος οὐκ ἠρκέσθη τῇ εἰσαγωγῇ νέων ἀξιωμα-
 των καὶ ὀνομάτων ἐν τῷ βασιλείῳ, ἀλλ' ἔπνευσε, κι-
 νούμενος ὑπὸ μιμητικοῦ πνεύματος, ἵνα μεταβάλλῃ τὸ
 ἀρχαῖον συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας. Προσέταξεν οὖν
 ἵνα οὐ μόνον ὁ Πατριάρχης, τοῦτο δ' ἐγένετο ἤδη ἐν
 σπουδαίαις ὑποθέσεσιν, ἀλλὰ καὶ τέσσαρες Μητροπο-
 λιται, ἑπτὰ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ τρεῖς Ἐπίσκοποι συνε-
 δρεύωσιν ἐν αὐτῷ, ἐλπίζων ἴσως διὰ τῆς τιμῆς ταύ-
 της κολακεῦσαι τὴν φιλοτιμίαν τοῦ κλήρου, ἀλλ' ἐπι-
 θυμῶν πολὺ μᾶλλον ἵνα μιμηθῇ κατὰ τοῦτο τὸν κίνο-
 νισμὸν τοῦ Πολωνικοῦ βασιλείου· ἐκάλεσε πάντας
 τοὺς συνέδρους τοῦ συμβουλίου Γερουσιαστάς,
 αὐξήσας αὐτοὺς εἰς ἑβδομήκοντα, καὶ αὐτὸς παρῆν
 καθ' ἐκάστην αὐτῷ, ἀκούων καὶ κρίνων τὰς ὑποθέσεις,
 ὡς ἀναφέρεται, εὐχερέστατα. Προσέτι δὲ λέγεται ὅτι,

Νέα διάταξις
 τοῦ συμβουλίου.

1605. εὐγλωττος ὢν, ἔλαμπεν ἐν τῷ συμβουλίῳ ἀγορεύων πολὺ καὶ καλῶς· ἠγάπα τὰς παραβολὰς, ἀνέφερε πολλάκις ἱστορικὰς μαρτυρίας καὶ διηγείτο ὅτι αὐτὸς εἶδεν ἐν τῇ ξένη, τουτέστι ἐν τῇ Λιθουανίᾳ καὶ Πολωνίᾳ· ἐδήλου δὲ ἰδίαν τιμὴν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου τοῦ Δ'. Ὡς δ' ὁ Βορίστης, καὶ οὗτος ἐφιλοτιμεῖτο ἐπὶ τῇ ἐπιεικείᾳ, τῇ πραότητι καὶ γενναιοψυχίᾳ, λέγων συχνὰ τοῖς οἰκείοις αὐλικοῖς· « Ἐχω » δύο τρόπους ὅπως κατέχω τὴν ἀρχὴν, τὴν τυραννίαν καὶ ἐπιείκειαν· διχομάτω ταύτην καὶ φυλάξω » πιστῶς τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ὄρκον τοῦ ἀποφεύγειν τὴν αἱματοχυσίαν. » Τοιούτους λόγους ἔλεγεν ὁ φονεὺς τοῦ ἀθώου Θεοδώρου καὶ τῆς ἀγαθοεργοῦ Μαρίας...! Τὸν ἐξωμότην ἐξύμνει ὁ λαὸς· ἱερεὺς δὲ τις τοῦ ἐν Μόσχᾳ ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, Τερέντιος καλούμενος, συνέταξε πανηγυρικὸν, ἔνθα παρέστησεν αὐτὸν κυριάρχην ἐνάρετον, φέροντα ἔλεος ἐπὶ τῆς γλώσσης, ὁ δὲ Πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀνήγγειλεν αὐτῷ διὰ ταπεινῆς ἐπιστολῆς, ὅτι πᾶσα ἡ Παλαιστίνη ἠγάλλετο ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου, προβλέπουσα ὅτι ἔσεται ὁ μέλλων ἐλευθερωτὴς, καὶ ὅτι τρεῖς λαμπάδες ἐκλίοντο νυκθημερὸν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Σωτήρος ἐν ὀνόματι τοῦ Τσάρου Δημητρίου.

Οἱ περὶ τὸν ἀπατεῶνα συνεβούλευον ἵνα πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἐξουσίας στερῆθῃ ὅσον ἔνεστι τάχιον· διότι κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην οὐδ' αὐτὸς ὁ δυστυχὴς Θεόδωρος ἐγίγνετο τοσαῦτον εὐχερῶς θῦμα τῆς προδοσίας, εἰ προσελάμβανεν ἵνα ἀγιασθῇ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους καὶ χρισθῇ. Ἡ ἐπίσημος αὕτη πράξις ἔμελλεν ἵνα τελεσθῇ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου· ἀλλὰ, μὴ πιστεύων τῷ Ῥωσικῷ κλήρῳ, ὁ Ψευδοδημήτριος ἀνηγόρευσε ἀντὶ

Ἄγαπη τοῦ ἀπατεῶνος πρὸς Ἐρρίκον τὸν Δ'.

Ἐπιείκεια.

Πανηγυρικὸς εἰς τὸν Γοδουνῶν.

τοῦ Ἰωβ ἄλλοδαπὸν τινα, τὸν Ἑλληνα Ἰγνάτιον, Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κύπρου, ὅστις, ἐκδιωχθεὶς τῆς πατρίδος ὑπὸ τῶν Τούρκων, διήγαγε χρόνον τινα ἐν Ῥώμῃ, ὅθεν ἦλθεν εἰς Ῥωσσίαν βασιλεύοντος Θεοδώρου τοῦ Ἰωάννου· εὐαρεστήσας δὲ πρὸς τὸν Βορίσην, ἀπὸ τοῦ 1603 διώκει τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ῥεζάνης· ἐκτήσατο δὲ καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ Ψευδοδημητρίου, προπαντήσας αὐτῷ ἐν Τούλᾳ· ἀλλὰ, μῆτε καθαρὰν πίστιν ἔχων, μῆτε ἀγάπην πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, μῆτε κοσμιότητα (258), ἐφαίνεται αὐτῷ ἀσφαλέστατος ὑπηρέτης πάντων τῶν σκανδάλων ἅσα ἐβουλεύετο· διὸ ἀνηγορεύθη ἐσπευσμένως Πατριάρχης καὶ ἐσπευσμένως παρεσκευάσθησαν τὰ πρὸς στέψιν. Ἐν τούτοις ὁ ἀπατεῶν παρεσκεύαζε καὶ ἄλλην πομπώδη σκηρῆν, ἀναπόφευκτον ὅπως πείσῃ ἐντελῶς τὴν Μόσχαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν ὅτι τὸ στέμμα τοῦ Μονομάχου ἐτίθετο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου.

Ὁ στρατὸς, ἡ σύγκλητος, οἱ ἐν τέλει τοῦ βασιλείου, πάντες ὠμολόγησαν τὸν ψεύστην ὡς Δημήτριον πλὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἧς ἡ μαρτυρία ἦν τοσοῦτον σπουδαία καὶ τοσοῦτον φυσικὴ, ὥστε ὁ λαὸς ἀνέμενεν αὐτὴν μετὰ πόθου. Καὶ ὁ μὲν ἀπατεῶν ἤρχεν ἡδὴ ἀπὸ μηνὸς ἐν Μόσχᾳ, ὁ δὲ λαὸς οὐκέτι εἶδε τὴν μοναχὴν Τσαρίναν, καίπερ κατοικοῦσαν πέντε βέρστια μακρὰν τῆς Μόσχας· διότι ὁ Ψευδοδημήτριος, μὴ ὦν βέβαιος περὶ τῆς εἰς τὴν ἀπάτην συναινέσεως αὐτῆς, ἐναντίας πρὸς τε τὴν ἱερὰν κλησιν μοναχῆς καὶ πρὸς τὴν μητρικὴν καρδίαν, κατέφυγεν εἰς διαπραγματεύσεις, χρόνου δεομένης, ὅπως πρᾶσκει αὐτήν· καὶ ἔνθεν μὲν παρίστη αὐτῇ βασιλικὸν βίον, ἔνθεν δὲ, βασάνους καὶ τὸν θάνατον· ἐν ἐπιμονῇ δὲ, φοβερᾷ τῷ ἀπατεῶνι, ἐδύνατο

1605. καταπνίξαι τὴν ἀτυχῆ, εἰπεῖν δὲ κατόπιν ὅτι ἐτελεύτησεν ὑπὸ νόσου ἢ χαρᾶς, διὰ δὲ τῆς πομπῶδους κηδεύσεως τῆς ὑποτιθεμένης μητρὸς τοῦ κυριάρχου καθησυχάσαι τὸν εὐπιστον λαόν. Ἡ χήρα τοῦ Ἰωάννου, μὴ οὔσα λίαν προβεβηκυῖα, ἀνεμιμνήσκετο τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου, τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πολυτελείας καὶ τῶν πολλῶν δεινῶν, ὅσα ὑπέστη ἐπὶ δεκατρία ἔτη αὐτὴ τε καὶ οἱ οἰκεῖοι (259). διὸ οὐκ ὤκνησεν εἰς τὴν ἐκλογὴν. Τότε ὁ Ψευδοδημήτριος ἔπεμψε φανερῶς πρὸς αὐτὴν εἰς τὸ ἀσκητήριον τοῦ Βίξια τὸν μέγαν σπαθηφόρον πρίγκιπα Μιχαὴλ Σκοπίν-Σουίτκην (260) καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς ἀνδράς μετὰ τῆς καταπειστικῆς δεήσεως φιλοστόργου υἱοῦ, ἰκετεύοντος αὐτὴν εὐλοῦνσαι αὐτὸν ὅπως ἀναβῆ εἰς τὸν θρόνον. Καὶ αὐτὸς οὗτος ἐξῆλθε προὔπαντήσων αὐτῇ τῇ 18 Ἰουλίου (261) εἰς τὴν κώμην Τοῦνίτσκην. Ἡ αὐλὴ καὶ ὁ λαὸς ἦσαν μάρτυρες τοῦ περιέργου τούτου θεάματος, καθ' ὃ ἡ ὑπόκρισις ἔσχε τὸ πρόσχημα τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς φύσεως.

Σιωπηλὴ μαρτυρία τῆς μοναχῆς Τσαρίνης.

Παρὰ τὴν ὁδὸν ἐστήθη μεγαλοπρεπῆς σκηνή, εἰς ἣν εἰσήγαγον τὴν Τσαρίναν καὶ ὁ Δημήτριος συνδιελέχθη αὐτῇ καταμόνας (262) καὶ ἄγνωστον μὲν περὶ τίνος, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ εἶδον τὶ παρακολουθήματα. Οἱ ὑποτιθέμενοι υἱὸς καὶ μήτηρ ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς μετ' ἀμοιβαίων ἐνδείξεων χαρᾶς καὶ ἀγάπης, ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους καὶ διήγειραν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν θεατῶν κατάνυξιν. Ὁ ἀγαθὸς λαὸς ἐκλαιε βλέπων τὰ δάκρυα τῆς Τσαρίνης, ἥτις ἄλλως ἐκλαιεν ἔτως εἰλικρινῶς ἀναμιμνησκομένη τοῦ ἀληθοῦς Δημητρίου καὶ συνορῶτα τὸ κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς Ῥωσσίας ἀμάρτημα!

Ὁ Ψευδοδημήτριος ἀνεβίβασε τὴν Μάρθαν ἐπὶ μεγαλοπρεπῆς ὄχημα, αὐτὸς δὲ προεπορεύθη ἀσκεπῆς καὶ

περικεκυκλωμένοι υπό πάντων τῶν εὐπατριδῶν ἐπὶ τινα βέρστιαι· τέλος ἀνέβη ἐφ' ἵππον, καὶ προπορευθεὶς ὑπέδεχθη τὴν Τσαρίναν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἰωάννου, ὅπου κατώκισεν ἕως παρεσκεύασεν αὐτῇ μεγαλοπρεπῆ δωμάτια ἐν τῷ γυναικείῳ μοναστηρίῳ τῆς Ἀναλήψεως, παρασχὼν ἰδίαν βασιλικὴν θεραπείαν. Ὁ ἀπατεὼν ὡς φιλόστοργος καὶ αἰδήμων υἱὸς ἐπεσκεπέτετο καθ' ἑκάστην αὐτὴν καὶ ἔχαιρεν ἐπὶ τῇ ἐπιδεξίῳ αὐτῆς προσποιήσει· ἀλλ' ἀπεμάκρυνεν αὐτῆς πάντας τοὺς ὑπόπτους ὅπως μὴ ἐκλαλήσῃ σπουδαῖον ἀπόρρητον (263).

1665.

Τέλος ἡ στέψις ἐγένετο τῇ 21 Ἰουλίου μετὰ τῶν Στέψις συνήθων τελετῶν (264)· ἀλλ' οἱ Ῥῶσσοι ἐξεπλάγησαν ἀκούσαντες μετὰ τὴν ἱερὰν ταύτην τελετὴν τοῦ Ἰησοῦ του Νικολάου Τσερνικόβσκη συγχαίροντος τῷ νεοστεφεῖ μονάρχῃ ἐν Λατινικῇ γλώσσῃ, ἀκαταλήπτῳ αὐτοῖς (265). Οἱ πρωτεύοντες κληρικοὶ καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ ἐν τέλει ἐδείπνησαν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ παρὰ τῷ Τσάρῳ καὶ ἐσπούδαζον ἵ' ἀποδείξωσιν αὐτῷ προθυμίαν καὶ χαρὰν, ἀλλ' οἱ πολλοὶ προσποιητῶς· διότι ἡ κοινὴ πλάνη ἤρξατο ἤδη διαλυομένη.

Ὁ Ψευδοδημήτριος οὐδένα ἐπικινδυνώτερον ἐχθρὸν Κουφόντις τοῦ
Ψευδοδημητρίου εἶχεν ἢ ἑαυτόν· διότι ἦν κουφόνους καὶ φύσει παράφορος, ἀγροῖκος διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀγωγῆς, οἰηματίας καὶ ἄβουλος διὰ τὴν εὐτυχίαν· ἐν ᾧ δ' ἐξέπληττε τοὺς εὐπατρίδας διὰ τὴν ὀξύνοϊαν καὶ ἀγχίνοϊαν ἐν τοῖς πολιτικοῖς, πολλάκις ὁ μονάρχης ἀγύρτης, ἐξιστάμενος, ἔσκωπτεν αὐτούς, ἐμέμφετο εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ κατελύπει ἐπαινῶν ἀδιαλείπτως τοὺς ἀλλοδαπούς, καὶ λέγων ὅτι οἱ Ῥῶσσοι εἶχον ἀνάγκην ἵνα διδαχθῶσι παρ' αὐτῶν, καὶ ἀποδημήσωσιν, ὅπως ἴδωσι, παρατηρήσωσι

1605.

παιδευθῶσι καὶ γένωνται ἄξιοι τοῦ ὀνόματος τῶν ἀνθρώπων (266). εἶχε δ' ἀείποτε διὰ στόματος τὴν Πολωνίαν. Ἐν τούτοις ἀπέλυσε τοὺς ξένους σωματοφύλακας, ἀλλ' ἀποδεικνύων ἰδίαν ἀγάπην πρὸς τοὺς Πολωνοὺς, μόνους εὐπροσδέκτους αὐτῷ, προτεφέρετο φιλικῶς, συνεβούλευεν ὡς συγγενεῖς καὶ ἔλαβε μάλιστα ὡς ἰδίους γραμματεῖς δύο Πολωνοὺς, Βουτσίνσκη καλουμένους (267).

Καί τοι οἱ μεγαυτᾶνες τῆς Ῥωσσίας, προδόντες τὸν νόμον καὶ τὴν τιμὴν, οὐδ' μιᾶς τιμῆς ἦσαν ἄξιοι, ἠξίουσαν ὁμῶς τοιαύτην παρ' οὔ ἐθυσίασαν τὰ καθήκοντα ταῦτα· διότι ἡ φιλαυτία οὐδόλως σιγᾶ καὶ ἐν τῇ αἰσχύνῃ καὶ ἐν τῇ σιγῇ τῆς συνειδήσεως. Μόνος εἷς Ῥώσσοσ ἀπῆλαυσεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς πίστεως καὶ φιλίας τοῦ ἀπατεῶνος, ὁ Βασμάνοβ, ὁ αἰτιώτατος πάντων. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ταλαίπωρος ἐσφάλῃ τῶν ἐλπίδων· διότι εἶδεν ὅτι ἦν μόνον ὁ ἀγαπητός, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ὀδηγὸς τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὅστις οὐδαμῶς ἐπεζήτησε τὸν θρόνον, ὅπως μαθητεύῃ αὐτῷ· καὶ συνεβουλεύετο μὲν αὐτῷ καὶ ἐπραττε κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἀλλὰ συνηθέστερον ὠλιγώρει πειθόμενος ἐν πᾶσι τῇ ἰδίᾳ κρίσει ἢ ἀκρισίᾳ. Καί περ δὲ καταπικραίνων τοὺς εὐπατρίδας διὰ τῆς σκαιότητος, ἐπέτρεπε, συνδιαλεγόμενος αὐτοῖς, ἐλευθερίαν ἀσυνήθη, ἐναντίαν πρὸς τὴν γνώμην, ἣν οἱ Ῥῶσοι εἶχον παρὶ τοῦ ὕψους τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος· ὥστε οἱ καταφρονούμενοι ὑπ' αὐτοῦ εὐπατρίδαι ἐτίμων αὐτὸν ἥττον τῶν προηγουμένων κυρριάρχων.

Ὁ ἀπατεῶν ταχέως ἐψύχρανε διὰ τῆς φανεραῦς ἀπερισκεψίας τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τῶν πολιτῶν· διότι, κτησάμενος γνώσεις δὲ τῆς σπουδῆς καὶ διὰ τῶν πρὸς

τοὺς ἐπισήμους Πολωνοὺς σχέσεων, ἐνόμιζεν ἑαυτὸν σοφὸν, κατεμωχᾶτο τὴν νομιζομένην δεισιδαιμονίαν τῶν εὐσεβῶν Ῥώσων καὶ πρὸς μέγιστον σκάνδαλον αὐτῶν ἠρνεῖτο ἵνα ποιηται τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ πρὸ τῶν ἁγίων εἰκόνων· ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τὴν εὐλογίαν καὶ τὸν ἁγιασμόν τῆς βασιλικῆς τραπέζης, καθήμενος παρ' αὐτῆ οὐχὶ μετὰ προσευχῆς, ἀλλὰ μετὰ μουσικῆς (268). Οἱ Ῥῶσοι οὐχ ἤττον ἐσκανδαλίζοντο καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἰησοῦίτας εὐνοίαν, πρὸς οὓς παρεχώρησε καλλίστην οἰκίαν ἐν τῷ ἱερῷ περιβόλῳ τοῦ Κρεμλίνου καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ἵνα τελῶσι τὴν λατινικὴν λειτουργίαν· ὑπεραγαπῶν δὲ τὰ ξένα ἔθιμα ὁ κουφόνοος ψευδοτσάρος, ὠλεγῶρει τῶν Ῥωσικῶν, ἐπιθυμῶν ἵνα ὁμοιάζῃ κατὰ πάντα πρὸς Παλινόν καὶ κατὰ τὸν ἱματισμόν, καὶ κατὰ τὸν κόσμον τῆς κεφαλῆς, καὶ κατὰ τὸ βῆμα καὶ κατὰ τοὺς τρόπους (269). Ἦσθιε δὲ βόιον κρέας, νομιζόμενον τότε ἐν Ῥωσσίᾳ ὡς ἀκάθαρτον βρῶμα· ἀπεστρέφετο τὰ λουτρά καὶ οὐδέποτε ἐμεσημβρίαζεν, ὡς πάντες οἱ Ῥῶσοι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀπὸ τοῦ κυριάρχου μέχρι τοῦ πολίτου, ἀλλὰ τὸν χρόνον τοῦτον περιεπάτει· ἐξήρχετο κρύφα τῶν ἀνακτόρων μόνος ἢ μετὰ ἄλλου τινός καὶ περιέτρεχε τὰς ἀγορὰς ἐπισκεπτόμενος τοὺς λιθοπώλας, τοὺς ζωγράφους καὶ ἄλλους τεχνίτας. Οἱ δ' αὐλικοί, ἀγνοοῦντες ποῦ ἦν ὁ Τσάρος, ἐζήτουν αὐτὸν ἀνησύχως καὶ ἠρώτων περὶ αὐτοῦ κατὰ πάσας τὰς ὁδοὺς. Τοῦτο δ' ἐξέπληττε τοὺς Μοσχίους, οἵτινες μέχρι τούτου εἶδον τοὺς κυριάρχας ἐν βασιλικῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ προπεμπομένους ὑπὸ πολλῶν τῶν πρώτων μεγιστάνων.

Πᾶσαι αἱ τέρψεις, καὶ πᾶσαι αἱ κλίσεις τοῦ Ψευδοδημητρίου ἐφαίνοντο παράδοξοι, διότι ἡγάπα ἐπιβαίνειν ἁ-

1605. γρίων καὶ ἀδαμάστων ἵππων καὶ φονεύειν ἰδίαις χερσὶν ἄρχτους, παρόντων τῶν αὐλικῶν καὶ τοῦ λαοῦ (270). Αὐτὸς οὗτος ἐδοκίμαζε τὰ νέα τηλεβόλα καὶ ἐσκόπει εὐστοχώτατα· ἐγύμναζε τὰ στρατεύματα, παρέταττεν αὐτὰ, ἐκράτει ἐξ ἐφόδου φρουρίων ἐκ χώματος, ὥρμα εἰς τὰς συμπλοκάς· καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις πολέμοις ὑπέμενεν ἵνα ὠθῆται καὶ καταβάλληται ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων (271). Οὕτως ἐσεμνύνετο ἐπὶ ἵππασίᾳ, κυνηγετικῇ, πυροβολικῇ καὶ ἀθλητικῇ, ἐπιλαθόμενος τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος, οὐπὲρ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπελανθάνετο· διότι διὰ τὸ ἐλάχιστον σφάλμα ἢ ἀνεπιτηδειότητά ἐγίγνετο ἔξω φρενῶν καὶ ἐπληττε διὰ βράβδου τοὺς ἐπιφανεστάτους ἀξιοματικούς. Ἡ ἀγροικία δ' αὕτη μονάρχου ἐστὶ μᾶλλον ἀποτρόποιος ἢ ἡ ὠμότης. Ἐμέμφοντο δ' ὡσαύτως τὸν Ἰσάρον τῆς σπατάλης· διότι διεσχόρπιζε τὰ χρήματα καὶ ἀντήμειβεν ἀδιακρίτως. Οἱ ἀλλοδαποὶ μουσικοὶ ἐλάμβανον τοσοῦτον ὑπέρογκον μισθόν, ὃν οὐδ' οἱ πρῶτοι τῶν ἐν τέλει. Ὑπεραγαπῶν δὲ τὴν πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἠγόραζεν ἀδιαλείπτως, παρήγγελλε παντὸς εἶδους πολύτιμον, ὥστε ἐν χρόνῳ τριῶν μηνῶν ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τὰ ἐπτὰ ἑκατομμύρια ρουβλίων (272), ἐν ᾧ ὁ λαὸς οὐδόλως ἀγαπᾷ τὴν σπατάλην τῶν κυριαρχῶν, διότι φοβεῖται τοὺς φόρους.

Διαγράφοντες οἱ ἀλλοδαποὶ τὴν ὑπάρχουσαν τότε ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Μόσχας πολυτέλειαν, ἀναφέρουσι μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τοῦ ὀλοχρύσου θρόνου τοῦ Ψευδοδημητρίου, κεκοσμημένου ἀδάμασι καὶ μαργαρίταις, βαίνοντος ἐπὶ δύο ἀργυρῶν λεόντων καὶ φέροντος ἄνωθεν τέσσαρας πολυτελεῖς ἀσπίδας σταυροειδῶς κειμένας, ἐφ' ὧν ἔλαμπε χρυσοῦ σφαῖρα καὶ εὐεργῆς ἀετὸς ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου (273). Καί τοι ὁ ἀπατεῶν ἐξήρχετο

πάντοτε ἔφιππος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ναὸν, εἶχεν ὁμῶς
 1605. πολλὰ ὀχήματα καὶ ἔλκηθρα περιηργυρωμένα καὶ κεκο-
 σμημένα σηρικοῖς καὶ πολυτίμοις διφθέραις· τὰ δ' ἔφιπ-
 πια, αἰήναι καὶ οἱ ἀναβολεῖς τῶν ὑπερηφάνων ἀσιανῶν
 ἵππων ἔστιλβον ἐκ χρυσοῦ, σμαράγδων καὶ ὑακίνθων. Οἱ
 ἡνίοχοι καὶ ἵπποκόμοι τοῦ Τσάρου ἐνεδύοντο ὡς οἱ μεγα-
 στάνες. Μὴ ἀρετκόμενος τοῖς γυμνοῖς τοίχοις τῶν ἀ-
 νακτόρων τοῦ Κρεμλίνου, ὡς λυπηροῖς, καὶ κατεδαφί-
 σας τὰ ξύλινα ἀνάκτορα τοῦ Βορίση ὡς ἀποτρόπαιον
 μνημεῖον (274), ἀνήγειρεν ἐγγυτέρω τοῦ Μόσχα νέα
 ἀνάκτορα ὡσαύτως ξύλινα (275), κοσμήσας τοὺς τοί-
 χους πολυτίμοις Περσικοῖς ὑφάσμασιν· ἐκόσμησε δὲ
 τὰς φαβεντιανὰς θερμάστρας δι' ἀργυρῶν κιγκλί-
 δων, τὰ δὲ κλεῖθρα τῶν θυρῶν περιεχρύσωσε. Πρὸς
 μεγάλην ἔκπληξιν τῶν Μοσχίων ἔθηκε πρὸ τοῦ προσ-
 φιλοῦς τούτου οἰκήματος τῆς γλυπτῆς εἰκόνα τοῦ φύ-
 λακος τοῦ ἄδου, ὑπερμεγέθη ὀρειχάλκινον Κέρβερρον, οὗ
 τὰ τρία στόματα ἤνοιγον καὶ ἐκρότουσαν κατὰ τὴν ἐλα-
 χίστην ψαῦσιν (276). Διὸ οἱ χρονογράφοι λέγουσι·
 «Διὰ τοῦ ἐμβλήματος τούτου ὁ Ψευδοδημήτριος προ-
 βιωνίζετο τὴν ἐν τῇ αἰωνιότητι κατοικίαν αὐτοῦ, τὸν
 ἄδην καὶ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.»

Οὕτως ἐνεργῶν παρὰ τὰ ἔθιμα ἡμῶν καὶ ἀπερισκέπτως
 ὁ Ψευδοδημήτριος ὠλιγώρει καὶ τῶν ἱερωτάτων ἀρχῶν
 τῆς ἠθικῆς· διότι οὐδόλως κατέστελλε τὰς ἀκολάστους
 ἐπιθυμίας, καὶ φλεγόμενος ὑπὸ τῆς ἡδυπαθείας παρέ-
 βαινε φανερὰ τοὺς νόμους τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς
 εὐσχημοσύνης, ὡσεὶ σκοπῶν ἐξομοιωθῆναι πρὸς τὸν
 ὑποτιθέμενον αὐτοῦ πατέρα· κατήσχυε τὰς γυναῖκας
 καὶ τὰς παρθένους, ἐβεβήλου τὴν αὐλήν, τὰς οἰκίας καὶ
 τὰς ἱεράς μονὰς διὰ τῆς ἀσελγείας, καὶ ἀναισχύντως

Βδελυραὶ πρά-
 ξεις.

1808.

ἔπραξε κακούργημα βδελυρώτατον· διότι παρέλαβε τὴν Ξενίαν ὡς παλλακίδα, ἀποκτείνας τὴν μητέρα καὶ ἀδελφὸν αὐτῆς (277). Ἡ καλλονὴ τῆς ταλαιπώρου ταύτης βασιλόπαιδος ἴσως ἐμαράνθη ἤδη ἐκ τῆς θλίψεως, ἀλλ' αὐτὴ ἢ ἀπόγνωσις τοῦ θύματος, καὶ αὐτὸ τὸ φρικῶδες ἀθεμιτούργημα παρεῖχον πλείονα θέληγητρα πρὸς τὸν παμμίαιρον, ὃς διὰ μόνον τοῦτο τὸ βδελυρὸν ἀνοσοῦργημα ἦν ἄξιος τῆς τιμωρίας, συγχρόνου σχεδὸν τῷ Θριάμβῳ . . . Μετὰ τινὰς μῆνας ἢ δυστυχῆς Ξενία ἔλαβεν ἐξ ἀνάγκης τὴν κουράν, κληθεῖσα Ὀλγα καὶ ἐνεκλείσθη ἐν ἐρήμῳ τινὶ τοῦ Βέλο Ὀζέρου, παρὰ τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Κυρίλλου.

Ἡ Ξενία λαμβάνει τὴν κουράν.

Τοσαύτη ἦν ἡ πρὸς τὴν ἀρχαίαν κυριαρχικὴν δυναστείαν ἀγάπη τῶν Ῥώσων, ὥστε ὁ ἀπατεὼν ἐδύνατο ἴσως ἐπὶ πολὺ εἶτι ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τοῦ Δημητρίου ἵνα παραφρονῇ καὶ κακούργῃ φέρων τὸ στέμμα τοῦ Μονομάχου, εἰ μὴ τὸ μαγικὸν τοῦτο προσωπεῖον αὐτοῦ κατέπιπτεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ! Ἡ πλάνη ἀνύψωσε τὸν ἀγύρτην, ἢ δ' ἀλήθεια ἀνέτρεψεν αὐτόν· διότι τὸν φυγάδα τοῦ μοναστηρίου τοῦ Τσουδόβου ἐγνώρισεν ἐν Μόσχᾳ οὐχὶ μόνον ὁ ἐξόριστος Ἰώβ. Ὁ ἐξωμότης ἤλπικεν ἄρα ὅτι, φανήσεται ἄλλος σπουδάζων ἵνα φαίνηται ἡμιπολωνός καὶ ἀνταλλάσσω τὸν μοναχικὸν χιτῶνα ἀντὶ τῆς βασιλικῆς πορφύρας; ἢ, τυφλωθεὶς ὑπὸ τῆς εὐτυχίας, κατέχων φοβεράν ἐξουσίαν καὶ βλέπων τοὺς Ῥώσους ὡς ποιμένιον ἀφῶνων προβάτων, οὐδένα ἔβλεπεν αὐτῷ κίνδυνον; ἢ διὰ τῆς θρασύτητος ἐνόμιζεν ὅτι ἐλαττώσει τὸν κίνδυνον τοῦτον, σαλεύσει τὴν πεποίθητιν καὶ κατασιγάσει τὴν ἀλήθειαν; Οὐδόλως ἐσπούδαζεν ἵνα κρύπτηται καὶ τολμηρῶς ἠτένιζε πάντας τοὺς περιέργους ἐν ταῖς ὁδοῖς· ἀπέφευγε δὲ μὲ-

νον τὸ μοναστήριον τοῦ Τσουδόβου, τόπον δυσαρέ-
 στων πρὸς αὐτὸν γνωριμοτήτων καὶ ἀναμνήσεων.
 Οὐδέλωσ οὖν ἐστὶ θαυμαστὸν, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν
 τῆς νέας βασιλείας, ὅτε ἡ Μόσχα ἐξύμνει ἔτι τὸν Δημή-
 τριον, πολλοὶ ἐψιθύριζον περὶ τῆς πολλῆς ὁμοιότητος
 αὐτοῦ πρὸς τὸν διάκονον Γρηγόριον· καὶ ὁ μὲν ὑπὲρ
 αὐτοῦ ἔπαινος ἐσίγα ἐκ τῆς παραφροσύνης καὶ φαύλων
 ἔργων αὐτοῦ, ὁ δὲ ψιθυρισμὸς ἐγένετο φανερώτερος,
 καὶ μετ' οὐ πολὺ κατετάραξε τὴν πρωτεύουσαν.

1608.

Γογγυσμοὶ κατὰ
τοῦ ἀπατεῶνος.

Ὁ πρῶτος ἐλεγκτῆς καὶ τὸ πρῶτον θῦμα ὑπῆρξε
 μοναχὸς τις, εἰπὼν δημοσίᾳ ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος Δη-
 μήτριος ἦν γνωστὸς αὐτῷ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας,
 Ὁτρέπιεθ καλούμενος, καὶ ὅτι ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν ἀνά-
 γνωσιν καὶ συγκατόχησαν ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ
 (278). Ὁ μοναχὸς οὗτος ἐθανατώθη κρυφίως ἐν τῇ
 εἰρηκτῇ. Ἐφάνη δὲ ἕτερος φοβερώτερος μάρτυς τῆς
 ἀληθείας, ὁ ἀνὴρ, πρὸς ὃν ἡ θεία Πρόνοια ἀνετίθετο
 δικαίαν ἐκδίκησιν, ἀλλ' ἡ ὥρα οὐκέτι ἐπέστη, ὁ πρίγκιψ
 Βασίλειος Σουΐτκης. Ὁμολογήσας οὗτος ἐν τῇ ταραχῇ
 τῆς φρίκης μετὰ τῶν ἄλλων εὐπατριδῶν τὸν ἀγύρτην ὡς
 Τσάρον, ἐδύνατο εἶναι μᾶλλον ἐπίμειμπος τῶν ἄλλων,
 ἐπειδὴ εἶδεν αὐτοψεῖ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωάννου ἐν τῷ τάφῳ·
 εἴτε δ' ἐλεγχόμενος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς κα-
 ταισχύνης, εἴτε ὑποτρέφων σκοποὺς φιλαρχικοὺς οὐκ
 ἐσίγησεν ἐπὶ μακρόν. Διὸ εἶπε πρὸς τοὺς συγγενεῖς,
 τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς φίλους, ὅτι ἡ Ῥωσσία ἦν πρὸ
 τῶν ποδῶν ἀπατεῶνος, οἱ δὲ πιστοὶ αὐτῷ, ὁ ἔμ-
 πορος Θεόδωρος Κονέβ καὶ ἄλλοι ὑπέβαλλον τῷ λαῷ,
 ὅτι ὁ Γοδουνόβ καὶ ὁ Ἰώβ εἶπον τὴν πλήρη ἀλήθειαν
 περὶ τοῦ ἀπατεῶνος ὡς αἰρετικοῦ καὶ σκεύους τῶν Πο-
 λωνῶν καὶ Παπιστῶν (279).

Κατηγορίαι.

Σουΐτκης,

1605.

Ἄλλ' ὁ Δημήτριος εἶχεν ἔτι πολλοὺς προθύμους ὑπηρέτας, ἐξ ὧν ὁ Βασμάνοβ ἀνακαλύψας κατήγγειλε τὴν συνωμοσίαν ταύτην, ἐπικίνδυνον διὰ τὴν τάξιν τοῦ πρωτοουργοῦ. Ὅθεν συλληφθεὶς ὁ Σουίσκης μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκρίθη, ὡς οὐδεὶς τέως ἐν Ῥωσσίᾳ, ὑπὸ συνόδου ἀνδρῶν πασῶν τῶν τάξεων. Ὁ χρονογράφος βεβαιοῖ, ὅτι ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Σουίσκης ἐν μόνῃ τῇ περιστάσει ταύτῃ τοῦ βίου αὐτοῦ προσηνέχθη ἡρωϊκῶς μὴ παλινωδήσας καὶ ὑποστηρίξας γενναίως τὴν ἀλήθειαν. Οἱ δικασταί, καταληφθέντες ὑπ' ἀληθοῦς ἢ προσποιητῆς φρίκης, καιηρῶντο τοιαύτας βλασφημίας κατὰ τοῦ μονάρχου. Ὁ Σουίσκης παρεδόθη τοῖς βασάνοις, ἀλλ' ἐσίγησε μηδένα τῶν συνεταίρων φανερώσας. Μόνου αὐτοῦ κατέγνω τὸ δικαστήριον θάνατον, τῶν δ' ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐστέρησε τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ λαὸς συνωθεῖτο ἐν πολλῇ σιωπῇ εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης (280), ὅπου, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου, ἴστατο ὁ κατάδικος πρίγκιψ μεταξὺ τοῦ πελέκεως καὶ τοῦ ἰκρίου καὶ ἀποσπάσματος στρατιωτῶν, τοξοτῶν καὶ Κοζάκων. Τὰ τεῖχη καὶ οἱ πύργοι τοῦ Κρεμλίνου ἦσαν πλήρη ὡσαύτως στρατιωτῶν ἐνόπλων πρὸς ἐκφόβησιν τῶν Μοσχίων· ὁ δὲ Πέτρος Βασμάνοβ, κρατῶν ἔγγραφον, ἀνέγνω τῷ λαῷ ἐξ ὀνόματος τοῦ Τσαρῶν « Ὁ μέγας εὐπατρίδης Βασίλειος Σουίσκης προὔδωκε τὸν νόμιμον κυριάρχην ἡμῶν Δημήτριον τὸν Ἰωάννου, κυριάρχην πάσης τῆς Ῥωσσίας· ἐσκευώρει, ἐδυσφήμει, ὅπως ἀπαλλοτριώσῃ με ἀφ' ὑμῶν τῶν ἀγαθῶν μου ὑπηκόων· ἐκάλεσέ με Ψευδοτσάρον καὶ διενοεῖτο ἀνατρέψαι με τοῦ θρόνου· διὸ κατεγνωσθῆ αὐτοῦ θάνατος, ἅτε προδότου καὶ ἐπιόρκου. » Ὁ λαὸς, ὁ ἀγαπήσας ἔκπαλαι τοὺς Σουίσκη,

ἔσιγα περίλυπος καὶ ἔκλαυσεν, ὅτε ὁ ἀτυχήσας πρίγκιψ Βασίλειος, ἀπογυμνωθεὶς ὑπὸ τοῦ δημίου, εἶπε μεγαλοφώνως τοῖς θεαταῖς· « Ἀδελφοί, ἀποθνήσκω ὑπὲρ » τῆς ἀληθείας, τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ὑ-
 » μῶν (281). » Ἡ κεφαλὴ τοῦ καταδίκου ἦν ἤδη ὑπὸ τὸν πέλεκυν ἀλλὰ παραχρῆμα ἠκούσθη φωνή, Στῆθι! καὶ φαίνεται ἀξιωματικὸς τοῦ Τσάρου καλ-
 πάζων ἐκ τοῦ Κρεμλίνου καὶ κρατῶν ἔγγραφον περιέχον τὴν πρὸς τὸν Σούισκην χάριν! Τότε ἅπασα ἡ ἀγορὰ ἀντήχησεν ἐξ ἀπεριγράπτου θορυβώδους χαρᾶς· πάντες ἐδόξαζον τὸν Τσάρον ὡς τὴν ἡμέραν τῆς εἰς Μόσχαν εἰσόδου, χαιρόντων καὶ αὐτῶν τῶν πιστῶν ὁπαδῶν τοῦ ἀπατεῶνος, ἀναλογιζομένων ὅτι ἡ ἐπιεί-
 κεια αὕτη ἠῤῥξανε τὴν πρὸς αὐτὸν κοινὴν ἀγάπην. Ἄλλ' ὅμως οἱ μᾶλλον προορατικοὶ αὐτῶν ἠγανάκτου καὶ οὐκ ἐξηπατήθησαν· διότι ἐδύνατο ἵνα ἐπιλάθεται ὁ Σούισκης τῶν βασάνων καὶ τοῦ ἰκρίου; Ἐγένετο δὲ γνωστὸν, ὅτι οὐδόλως ὁ κοῦφος Ψευδοδημήτριος διενεόθη ἵνα ἐλκύσῃ τὰς καρδίας διὰ τῆς ἀπροσδοκίτου ἐπιεικοῦς ταύτης πράξεως, ἀλλ' ὅτι ἡ μοναχὴ Τσαρίνα ἔτυχε διὰ τῶν δακρύων παρὰ τοῦ ὑποτιθεμένου υἱοῦ τὴν χάριν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἐζήτει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ! Ἴσως ἡ συνείδησις κατεβασάνιζε τὴν ταλαί-
 πωρον συνεργὸν τῆς ἀπάτης, βεβαίως δ' ἀπαλλάττουσα τοῦ θανάτου τὸν μάρτυρα τοῦτον, ἡ Μάρθα ἠλπίζεν ὅτι ἐλαττώσει τὸ ἀμάρτημα αὐτῆς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Θεοῦ. Πολωνοὶ τινες ἠνώθησαν μετ' αὐτῆς, ὅπως μεσιτεύσωσιν ὑπὲρ τοῦ καταδίκου, βλέποντες ὅτι συνελυποῦντο αὐτῷ μεγάλως οἱ κάτοικοι τῆς Μόσχας καὶ ἐπιδιώκοντες τὸν τεῦθεν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν. Ἐπομένως οἱ τρεῖς Σούισκη, Βα-

1605. σίλειος, Δημήτριος καὶ Ἰωάννης ἐξωρίσθησαν εἰς τὰς πολίχνας τοῦ Γαλίτσου, αἱ δὲ περιουσίαι αὐτῶν ἐδημεύθησαν καὶ αἱ οἰκίαι διηρπάγησαν.

Τότε διεδόθησαν ἐν Μόσχᾳ αἱ μαρτυρίαι πολλῶν κατοίκων τοῦ Γαλίτσου, συμπολιτῶν καὶ ἐγγυτάτων συγγενῶν τοῦ Ὀτρέπιεβ, τοῦ θείου, τοῦ ἀδελφοῦ καὶ αὐτῆς τῆς εὐσυνειδήτου χήρας μητρός, Βαρβάρας καλουμένης (282), οἵτινες ἰδόντες ἐπέγνωσαν αὐτὸν καὶ οὐκ ἐτήρησαν σιωπὴν. Διὸ καθεύχθησαν, ὁ δὲ θεὸς αὐτοῦ Σμιρόνης Ὀτρέπιεβ, ὅστις τῷ 1604 ἀπῆλθε πρὸς τὸν Σιγισμοῦνδον ὅπως καταγγεῖλῃ τὸν ἀνεπίδον, ἐπέμφθη εἰς Σιβηρίαν. Καθεύχθησαν δὲ προσέτι καὶ ὁ εὐγενὴς Πέτρος Τουργένιεβ καὶ ὁ πολίτης Θεόδωρος, οἵτινες ἐπήγειρον τὸν λαὸν πρὸς τὸν Ψευδοτσαρόν. Ὁ δὲ ἐθελήσως δημοσίᾳ ἀμφοτέρους, καὶ εἶδεν ἠδέως, ὅτι ὁ λαός, εὐγνωμονῶν ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν Σούτσκην χάριτι, οὐδεμίαν συμπάθειαν ἐδήλωσε πρὸς τὴν γενναιοψυχίαν τῶν δύο τούτων μαρτύρων, οἵτινες, πορευόμενοι εἰς τὸν θάνατον ἀφόβως καὶ ἀμεταμελήτως, ἐκάλουν μεγαλοφώνως τὸν ἀπατεῶνα ἀντίχριστον καὶ ἀγαπητὸν τοῦ σατανᾶ (283), ὥκτειρον τὴν Ῥωσσίαν καὶ προέλεγον τὰ δυστυχήματα αὐτῆς· ὁ δ' ὄχλος ἐχλεύαζεν αὐτοὺς κραιψάζων· « Ἀποθνήσκετε ἐπαξίως. » Ἐκτοτε αἱ καταμηνύσεις, ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς, ἦσαν ἀλληλοδιάδοχοι ὡς ἐπὶ τοῦ Βορίση· διότι ὁ ἀπατεῶν, ἐπιδεικνύων ἕως τότε ἐπιείκειαν, ἠκολούθει ἀντιθέτοις ἀρχαῖς, σπουδάζων διὰ τοῦ τρόμου ἵνα καταστείλῃ τὴν θρασύτητα καὶ ἀρεσκόμενος εἰς πᾶσαν διαβολήν. Οἱ ἐν εἰρήκταις ἐβασανίζοντο, ἐθανатоῦντο, ἀπηχονίζοντο, ἐτυφλοῦντο καὶ ἐξωρίζοντο διὰ λόγον κατὰ τοῦ ἀπατεῶνος. Εἶτε δὲ ἐκ τῶν διαβολῶν τούτων, ἢ φοβούμενος τὴν ἀπερι-

σκεψίαν τῶν πρώτων αὐτοῦ φίλων παρήγγειλε τὴν 1605.
 εἰς ἄλλα μοναστήρια μετάστασιν πολλῶν μοναχῶν
 τοῦ Τσουδόβου. Ἄλλ' ἀξιομνημόνευτόν ἐστιν, ὅτι ἀφῆ-
 κεν ἀνενόχλητον τὸν Μητροπολίτην τῶν Κρουτίσων
 Παφνούτιον (284), ὅστις ὑπάρξας Ἀρχιμανδρίτης
 τοῦ μοναστηρίου τοῦ Τσουδόβου, ὅτε ὁ Ὅτρέπιεβ ἦν
 Διάκονος ἐν αὐτῷ, ἐπέγνω αὐτὸν ἐκ πρώτης ὄψεως·
 ἀλλ' ἴσως διέφυγε τὸν διωγμὸν διὰ τῆς προσποιητῆς
 ἢ ἀνάνδρου προθυμίας ὑπὲρ τοῦ ἀπατεῶνος. Ὁ φόβος
 κατεσίγαζε καὶ τοὺς ἄλλους, ὥστε ἡ πρωτεύουσα ἐφαί-
 νετο ἡσυχος. Ἄλλ' ὅμως ὁ ἀπατεὼν ἐγένετο προσε-
 κτικώτερος· καὶ φανερῶς δυσπιστῶν πρὸς τοὺς Μο-
 σχίους περιεκυκλώθη πάλιν ὑπὸ ξένων (285)· ἐξέλεξε
 δὲ τριακοσίους Γερμανοὺς ὡς σωματοφύλακας δια-
 ρέσας αὐτοὺς εἰς τρεῖς λόχους, ὧν ἦρχον τρεῖς λο-
 χαγοὶ, ὁ Γάλλος Μαρζερέτος, ὁ Λιβονὸς Κνούτσεν καὶ
 ὁ Σκῶτος Βάνδεμαν· ἐνέδυσεν αὐτοὺς πολυτελεῆ σηρικὰ
 καὶ ὦπλισε διὰ λογχῶν, ἰμιλογχίων, πελέκειων καὶ
 δοράτων φερόντων χρυσοῦς ἀετοῦς καὶ χρυσοῦς καὶ
 ἀργυροῦς κροσσούς. Ἐδωκε δ' ἐκάστῳ στρατιώτῃ πλήν
 κτήματος τεσσαράκοντα ὡς ἐβδομήκοντα βούβλια ὡς
 μισθόν, καὶ ἕκτοτε οὐδέποτε ἐξῆλθε μόνος, προπεμ-
 πόμενος πανταχοῦ ὑπὸ τῶν νέων τούτων φοβερῶν σω-
 ματοφυλάκων, οἷς εἶποντο, ἀλλὰ πόρρωθεν, οἱ εὐπα-
 τρίδαι καὶ οἱ αὐλικοὶ· πρόνοια ἀξίου ἀγύρτου ὑψω-
 θέντος διὰ τοῦ παιγνίου τῆς τύχης εἰς τὴν ὑπάτην
 ἀρχήν. Τριακόσιοι πελέκεις καὶ λόγχοι ξέναι ἔμελλ-
 λον ἵνα σώσωσιν αὐτὸν ἐκ τῆς προδοσίας ὀλοκλήρου
 ἔθνους καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου στρατιωτῶν ἐρεθι-
 ζομένων ἀγωφελῶς ὑπὸ τῆς ὑβριστικῆς ταύτης δυσπι-
 στίας!

Σωματοφύλακες
Γερμανοί.

1605.

Μεγαλοπρέπεια
καὶ ψυχαγωγία.

Ἐν τούτοις ὁ Ψευδοδημήτριος ἐπεθύμει ψυχαγωγίας· διὸ ἡ μουσική, ὁ χορὸς καὶ αἱ πεδῖαι ἕτερπον καθ' ἑκάστην τοὺς αὐλικούς. Πάντες δὲ ἐπίσημοί τε καὶ ἄσημοι μιμούμενοι τὴν κλίσιν τῆς βασιλικῆς πολυτελείας ἐζήτουν ἵνα λάμπωσι διὰ τῶν πολυτελῶν στολῶν. Πᾶσα ἡμέρα ἐφαίνετο ἑορτάσιμος· ἀλλὰ πόσοι πολῖται, κατὰ τινα χρονολόγρον, φαινόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς εὐθυμοὶ καὶ εὐπάρυφοι ἔχεον δάκρυα κατ' οἶκον! Ὁ ταπεινὸς τρόπος καὶ ὁ ταπεινὸς ἱματισμὸς ἀνθρώπων μὴ ἀπόρων ἦν ἔλλειψις προθυμίας πρὸς Γάρον, ἀγαπῶντα τὴν εὐφροσύνην καὶ πολυτέλειαν· διότι διὰ τῆς ἐπιδείξεως ταύτης τῆς εὐδαιμονίας ἤθελεν ἵνα βεβαιώσῃ τὴν Ῥωσσίαν περὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος αὐτῆς ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἀπικτεῶνος.

Προσεβία εἰς Αἰ-
θουανίαν ὑπὲρ
τῆς μνηστῆς.

Νομίζων ὁ Ψευδοδημήτριος, ὅτι καθησύχασε τὴν Μόσχαν (286) ἔσπευσεν ἵνα ἐκπληρώσῃ τὴν γενομένην ὑπόσχεσιν ἐξ εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης ἢ ἐκ πολιτικῆς· διὸ πρόετεινε τὸν γάμον τῇ Μαρίνῃ, ἧς ἡ ἀγάπη καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸν τυχοδιώκτην ἦσαν ἀξίαι τῆς τιμῆς τοῦ συγκαθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου. Αἱ σχέσεις τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου καὶ τοῦ μέλλοντος γαμβροῦ οὐδέποτε διεκόπησαν· διότι ὁ ἀπατεῶν ἀνήγγελε τῷ Μνίσεκ πάσας τὰς ἐπιτυχίας καὶ ἐκάλει αὐτὸν πατέρα καὶ φίλον, ἐπιστείλας αὐτῷ ἐκ Πουτίβλου, Τούλας καὶ Μόσχας, ὁ δὲ στρατηγὸς ἀπεκρίνετο οὐ μόνον πρὸς τὸν ἀπατεῶνα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εὐπατρίδας τῆς Μόσχας ἀπαιτῶν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν οὕτω· « Συμπράξτε εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ Δημητρίου, » ἐτοιμῶς ἔχω ἵνα καταβάλω νέους ἀγῶνας ὅπως » αὕτη ἀποβῇ εὐτυχῆς καὶ τῇ Ῥωσσίᾳ, ὀρμώμενος πρὸς » τοῦτο ἐκ τῆς πρὸς τὸ ὑμέτερον ἔθνος διηγενοῦς ἀγά-

» πης καὶ ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς πρὸς ἐμὲ ὑμετέρας εὐ-
 » γνωμοσύνης, ὅταν ἴδῃτε τὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐνθερμον με-
 » σιτεῖαν μου παρὰ τῷ θρόνῳ καὶ ἀπολαύσητε νέων
 » ὠφελειῶν καὶ νέων ἀξιολόγων δικαιωμάτων, ἀγνώσων
 » μέχρι τοῦδε ἐν Ῥωσίᾳ... » (287).

1605.

Τέλος κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα ὁ Ψευδοδημή-
 τριος ἔπεμψε τὸν πρῶτον γραμματέα καὶ θησαυροφύ-
 λακα Ἀθανάσιον Βλάσιεβ εἰς Κρακοβίαν, ὅπως προ-
 τεῖνῃ ἐπισήμως τὸν γάμον καὶ ἐγχειρίσῃ ἐπιστολὴν
 αὐτοῦ πρὸς τὸν Σιγισμούνδον, καὶ ἑτέραν τῆς Τσαρίνης
 Μάρθας πρὸς τὸν πατέρα τῆς μνηστῆς.

Οἱ Ῥῶσσοι ἐδύναντο ἐπιδοκιμάσαι τὸν μετ' ἑτεροδό-
 ξου ἀλλοδαπῆς γάμον, ἐνδόξου ἀληθῶς οἴκου, ἀλλ'
 οὐχὶ βασιλικοῦ; Ἐδύναντο δ' ἰδεῖν ἠδέως ὑπερόπτην
 Πολωνὸν πενθερόν τοῦ Τσάρου; ἀναμένειν δ' ἐν Μόσχᾳ
 πλῆθος οἰκείων αὐτοῦ, ὡσαύτως, ὡς αὐτὸς, ὑπερηφά-
 νων καὶ τιμᾶν δουλικῶς αὐτοὺς ὡς συγγενεῖς μονάρ-
 χου, ὅστις ἐκλέγων ἀλλοδαπὴν γυναῖκα ἐδείκνυε κα-
 ταφρόνησιν πρὸς πάσας τὰς εὐπάτριδας τῆς Ῥωσσίας;
 Ὁ Ψευδοδημήτριος παρὰ τὰ εἰθισμένα οὐδ' ἀνήγγει-
 λέ τι πρὸς τοὺς εὐπατρίδας περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης
 ὑποθέσεως (288), διελέγετο δὲ μόνον πρὸς τοὺς Πο-
 λωνοὺς καὶ αὐτοῖς μόνον συνεβουλεύετο· καὶ ὁμοίως
 καί περ ὑβρίζων τοσοῦτον ἀπερισκέπτως τοὺς Ῥώ-
 σσους, οὐδόλως εὐηρέσται ἐντελῶς ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν
 ἀλλοδαπῶν φίλων αὐτοῦ.

Δυσσευεστίαι

Οὐδεὶς ὑπηρετεῖ θερμότερον τοῖς συμφέρουσι τοῦ
 ἀπατεῶνος ἢ ὁ πρεσβευτῆς τοῦ Πάπα Ῥαγκώνης, ὅστις
 συγχαίρων αὐτῷ ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει (289)
 δι' ἐπιστολῆς κομπιστικῆς καὶ πομπῶδους ἐδόξαζε τὸν
 Θεὸν καὶ ἀγέκραζε· Ἐνικῆσαμεν! ἐκολάκευε δὲ

1603. τὸν Δημήτριον δι' ὑπερβαλλόντων ἐπαίνων, ἐλπίζων, ὡς ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν ἔσεται τὸ πρῶτον τῶν ἀθανάτων αὐτοῦ ἔργων· προσειθὴ δέ· « Ἡ » εἰκὼν σου ἔστιν ἤδη ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Ἀγίου Πα- » τρός πλήρους πρὸς σέ ἀγάπης καὶ φιλίας· σπεύσον » ἵν' ἀποδείξῃς τὴν εὐγνωμοσύνην σου τῷ ἀρχηγῷ τῶν » πιστῶν, καὶ λάβε παρ' ἐμοῦ τὰ πνευματικὰ δῶρα, τὴν » εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, οὗ τῇ βοήθειᾳ ἐνίκησας καὶ βα- » σιλεύεις, κρημολόγιον προσευχητήριον καὶ Λατινικὴν » Ἱερὰν Γραφήν, ὅπως ἡδύνη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καὶ » γίνῃ ἄλλος Δαβὶδ. »

Μετ' οὐ πολὺ ἦλθεν ἐκ Ῥώμης εἰς Μόσχαν ἀξιωματικὸς τις (290), ὁ κόμης Ἀλέξανδρος Παγκώνης, ἀνεψιὸς τοῦ πρεσβυτοῦ φέρων τὴν ἀποστολικὴν εὐλογία καὶ συγχαρητήριον ἐπιστολὴν τοῦ διαδόχου τοῦ Κλήμεντος, ἐπιθυμοῦντος ἐκ ψυχῆς ἄρξαι τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὁ ἀπίτεῖς ἐν φιλόφρονι ἐπιστολῇ δοξάζων τὴν θαυμασίαν πρὸς αὐτὸν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπολέσασιν τὸν φονέα τοῦ πατρὸς κακοῦργον οὐδὲ λέξιν εἶπε περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ γενναίου κοποῦ τοῦ μὴ μείναι ἐν ἀπραξίᾳ, ἀλλὰ πορευθῆναι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τὸν Σουλτάνον, ὅπως καταστρέψῃ τὸ κράτος τῶν ἀπίστων ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, προτρέπων Παῦλον τὸν Ε' ἵνα ἀποτρέψῃ τὸν Ῥοδόλφον τοῦ εἰρηνεῦσαι πρὸς τοὺς Τούρκους· ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸς ἐμελλεν ἵνα πέμψῃ ἴδιον πρεσβευτὴν εἰς Αὐστρίαν. Ὁ Ψευδοδημήτριος ἐπέμψε καὶ ἄλλην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πάπαν, ὑπισχνούμενος πλήρη ἀσφάλειαν ὑπὲρ τῶν ἱεραποστόλων αὐτοῦ, τῶν διὰ τῆς Ῥωσσίας εἰς Περσίαν ἀπερχομένων, καὶ διαβεβαιῶν, ὅτι φυλάξει πι-

στῶς τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔδωκεν. Αὐτὸς δ' ἔπεμψεν εἰς Ῥώμην τὸν Ἰησοῦτην Ἀνδρέαν Λαβίτσκη, ἀλλὰ, φαίνεται, μᾶλλον χάριν πολιτικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως, ἥτοι ἵα διαπραγματευθῆ πρὸς τὸν Πάπαν περὶ τοῦ Τουρκικοῦ πολέμου, ὃν ἀληθῶς διεννοεῖτο ὁ Ὅτρεπιεβ θελγόμενος ἐκ τῆς δόξης καὶ τῶν ὠφελειῶν· διότι, γενόμενος ὑπερόπτης ἐκ τῆς εὐτυχίας, φύσει δ' ἀνδρείος καὶ ρίφοκίνδυνος, ἐν τῇ ζάλῃ τῆς κούφου κεφαλῆς αὐτοῦ οὐκ ἤρκειτο τῇ Ῥωσσικῇ ἐπικρατείᾳ, ἀλλ' ἐπεθύμει κατακτήσεις καὶ νέα βασιλεία (291). Τὴν ἐπιθυμίαν δὲ ταύτην ἠύξησεν ἡ ἀναφορὰ τῶν στρατηγῶν τοῦ Τέρσκου, ἀναγγειλάντων αὐτῷ, ὅτι οἱ τοξόται καὶ οἱ Κοζάκοι ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους, ὑποτελεῖς δὲ τινες τοῦ Σουλτάνου ἐν Δαγεστάν ὤμοσαν ὄρκον τῇ Ῥωσσίᾳ (292).

Ἡ Ῥώμη, ἀπὸ πολλοῦ προκαλοῦσα εἰς γενικὴν σαυροφορίαν τὰς χριστιανικὰς δυνάμεις κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐνεθάρρυνεν ἀναγκάίως τὸν Ψευδοδημήτριον. Διὰ ὃ Πάπας ἐξόμνει τὸν ἥρωα Τσάρον, συμβουλευσας μόνον ἵνα ἀρξηται τῆς προσβολῆς ἐκ τῆς πλησιεστεράς χώρας τῆς Τουρκικῆς, ὅπως διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ ὀλεθριωτάτου τῇ Ῥωσσίᾳ καὶ τῇ Πολωνίᾳ ληστηρίου τούτου κόψῃ τὰς πτέρυγας καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ σουλτάνου κατὰ τὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας πόλεμον. Ἀλλ' ὅμως ὁ Πάπας ἐδυσπίστει εὐλόγως πρὸς τὴν ὑπὲρ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας προθυμίαν τοῦ ἀπατεῶνος, βλέπων πόσον ἀπέφευγεν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς πᾶσαν σαφῆ ἔκφρασιν περὶ τῆς θρησκείας. Φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ ζήλος τοῦ ἀπατεῶνος πρὸς ἐκπαπισμὸν τῶν Ῥώσσων ἡλαττώθη· διότι, καίτοι φύσει κουφόνους, συνεῖδε τὸν κίν-

1605.

δυνον τῆς ἀτόπου ταύτης βουλῆς, καὶ ἀμφίβολον ὅτι ἐζήτει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς καὶ εἰ μάλιστα ἐβασίλευεν ἐπὶ πολὺ.

Μετ' ὀλίγον ὁ πρῶτος εὐεργέτης τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὁ δόλιος Σιγισμοῦνδος, συνείδεν ὡσαύτως, ὅτι ἡ εὐτυχία καὶ ἡ λάμψις τοῦ θρόνου μετέβαλον τὸν πρὸ μικροῦ ἀσπιζόμενον τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐνθουσιωδῶς καὶ στενάζοντα ἐνώπιον αὐτοῦ ὡς ταπεινὸν δοῦλον. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, πρῶτος αἴτιος τῆς ἐπιτυχίας τοῦ τυχοδιώκτου, ἐτίμησεν αὐτὸν ὡς βασιλόπαιδα δούς χρήματα καὶ στρατιώτας καὶ οὕτω προξενήσας αὐτῷ τὴν πίστιν τῶν κατοίκων τοῦ Σεβέρσκου, ἀνέμενεν ὡς εἰκότως, τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ· διὸ ὅτε συνεχάρη τῷ νέῳ Τσάρῳ (293) διὰ τοῦ γραμματέως Γοσέβσκη, ἀπήτησεν ἀπερισκέπτως παρὰ τοῦ Ψευδοδημητρίου τὴν παράδοσιν τῶν Σουηδῶν πρέσβεων, εἰ ἀπεστέλλοντο ὑπὸ τοῦ ἐπαναστάτου Καρόλου. Ὁ Γοσέβσκης, συντυχῶν κατὰ μόνας τῷ Τσάρῳ, ἐδήλωσεν αὐτῷ ἐν ἀπορρήτῳ, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐταράσσετο ἐπὶ τῇ διαδοθείσῃ παραδόξῳ φήμῃ· εἶπε δέ· « Πρὸ μικροῦ ὑπάλ-
 » ληλός τις, ἐλθὼν ἐκ Ῥωσσίας εἰς Πρωλίαν, βεβαιοῖ
 » ὅτι ὁ Βορίσης ζῆ· ὅτι ἔντρομος ἐκ τῶν νικῶν σου,
 » κατὰ τὴν γνώμην τῶν μάγων παρεχώρησε τὸ
 » στέμμα τῷ υἱῷ τῷ νέῳ Θεοδώρῳ, καὶ προσποιηθεὶς
 » τὸν νεκρὸν παρήγγειλεν ἵνα ἐνταφιάσῃσι πανδήμως
 » ἀντ' αὐτοῦ ἄλλον τινὰ φαρμακευθέντα χάριν τούτου·
 » αὐτὸς δ' οὗτος ἀποκαλυψάμενος μόνον τῇ Τσαρίνῃ
 » καὶ τῷ Συμεῶνι Γοδουνόβ, ἔφυγεν εἰς Ἀγγλίαν, φέ-
 » ρων τὸ ὄνομα ἐμπόρου. Ὁ Σιγισμοῦνδος παρήγγει-
 » λε πιστοῖς ἀνδράσιν ἵνα ἐρωτήσωσιν ἐν Λονδίῳ, εἰ
 » ἀληθῶς κατέφυγεν ἐκεῖ ὁ ἐπικίνδυνος αὐτοῦ ἐχθρός·

Φῆμαι περὶ τῆς
 ἀπαρξέως τοῦ Βο-
 ρίσου.

» ἐνόμισε δὲ ἀναγκαῖον, ἅτε εἰλικρινῆς φίλος, ἵνα ἀνα-
 » κοινώσῃ σοι τοῦτο· φρονεῖ δ' ὅτι ἡ πίστις τῶν Ῥώσ-
 » σων ἦν ἔτι ἀμφίβολος, καὶ προσέταξε τοῖς Λιθουανοῖς
 » στρατηγοῖς ἵνα ἔχωσιν ἐτοίμως πρὸς ἄμυνάν σου.»

Ὁ μῦθος οὗτος οὐδόλως ἐφόβησε τὸν Ψευδοδημή-
 τριον, ὅστις, εὐχριστήτως τῷ βασιλεῖ, ἀπεκρίνατο,
 ὅτι οὐδόλως ἀμφέβαλλε περὶ τῆς τελευταῖας τοῦ Βορίτη,
 καὶ ὅτι προθύμως κηρυχθήσεται ἐχθρὸς τοῦ ἐπανα-
 στατοῦ Σουηδοῦ, ἀλλ' ὅτι ἐπεθύμει ἵνα πεισθῇ περὶ τῆς
 εἰλικρινοῦς φιλίας τοῦ Σιγισμούνδου, ὅστις, καίπερ κο-
 λακεύων αὐτὸν διὰ λόγων, ἔλαττοῖ τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
 δοθὲν αὐτῷ ἀξίωμα· διότι ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ
 ἐκάλεσεν αὐτὸν Ὀσπιδάρων καὶ Μέγαν Ἡγεμόνα καὶ
 οὐχὶ Τσάρον. Ὁ ἀπατεῶν ἤλελεν οὐ μόνον τὴν προ-
 σηγορίαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ νέαν πομπωδεστέριν. Διὸ
 διενοεῖτο ἵνα κληθῇ Καῖσαρ καὶ μάλιστα ἀήττη-
 τος διὰ τὰς μελλούσας νίκας (294). Μαθὼν ὁ Σι-
 γισμούνδος περὶ τῆς ὑπερηφάνου ταύτης ἀξιώσεως,
 ἠγανάκτησεν, οἱ δὲ Πολωνοὶ μεγιστάνες ἐμέμνοντο
 τὸν πρὸ μικροῦ τυχοδιώκτην τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ
 ἐπιμέμπτου ἀχαριστίας. Ὁ Ψευδοδημήτριος ἔγραψεν
 εἰς Βιρτοβίαν, ὅτι οὐδόλως ἐπελάθετο τῶν εὐεργεσιῶν
 τοῦ Σιγισμούνδου, ὃν ἐτίμα ὡς ἀδελφὸν καὶ πατέρα,
 καὶ ὅτι ἐπεθύμει συνομολογήσαι αὐτῷ μόνιμον συμμα-
 χίαν, ἀλλ' ὅτι οὐδόλως παύσει ἀπαιτῶν τὴν προσηγο-
 ρίαν τοῦ Καίσαρος, καίτοι οὐδόλως διανοεῖται
 ἀπειλῆσαι αὐτῷ πόλεμον. Μάτην συνετοὶ ἄνδρες,
 ἰδίᾳ δὲ ὁ Μνίσεκ καὶ ὁ πρεσβευτῆς τοῦ Πάπα, ἐσπού-
 δασαν ἵν' ἀποδείξωσι τῷ ἀπατεῶνι, ὅτι ὁ βασιλεὺς
 ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὡς συνήθως ἀπεκάλουν οἱ βασιλεῖς
 τῆς Πολωνίας τοὺς κυριάρχας τῆς Μόσχας, καὶ ὅτι

Προσηγορία τοῦ
Καίσαρος.

1665.

ἦν ἀδύνατον τῷ Σιγισμούνδῳ μεταβαλεῖν τὸ ἔθιμον τοῦτο ἄνευ τῆς γνώμης τῆς δημοκρατίας. Ἄλλοι δὲ Πολωνοί, ὡσαύτως συνετοί, ἐγνωμάτευον, ὅτι ἡ δημοκρατία ὤφειλεν ἀποφυγεῖν τὴν διάστασιν διὰ κενὴν προσηγορίαν πρὸς ὑπερόπτην σύμμαχον, δυνάμενον ὑπηρετῆσαι αὐτῇ πρὸς ὑποταγὴν τῶν Σουηδῶν. Ἄλλ' οἱ μεγαστᾶνες ἀπέκρουσαν τὴν νέαν προσηγορίαν, ὁ δὲ στρατηγὸς τῆς Ποσάνης εἶπεν ἐν ὀργῇ πρὸς Ῥώσον ἀξιωματικόν (295). « Ὁ Θεὸς μισεῖ τοὺς ὑπερηφάνους, ὁ δὲ ἀήττητος ὑμῶν Τίρος οὐδόλως » καθήσει ἐπὶ τοῦ θρόνου. » Ἄλλ' ἡ σφοδρὰ αὐτῆ φιλονεικία οὐδόλως διεκώλυσε τοὺς ἀρράβῳνας.

Τῇ πρώτῃ Νοεμβρίου (296) ὁ μέγας πρεσβευτὴς τοῦ Τσάρου Ἀθανάσιος Βλάσιεβ, ἀπελθὼν εἰς Κρακοβίαν μετὰ πολυαριθμοῦ θεραπείας εὐγενῶν, παρέστη τῷ Σιγισμούνδῳ. Καὶ πρῶτον μὲν ἐποίησατο λόγον περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον εὐτυχοῦς ἀναβάσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου καὶ περὶ τῆς βουλῆς αὐτοῦ τοῦ καταλύσαι τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος καὶ κατακτήσασθαι τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν Βηθλεέμ καὶ Βηθανίαν, εἶτα δ' ἐδήλωσε τὴν βουλήν τοῦ Δημητρίου, τοῦ συγκαθίσαι εἰς τὸν θρόνον τῇ Μαρίνῃ χάριν εὐγνωμοσύνης τῶν πρὸς αὐτὸν σπουδαίων ὑπηρεσιῶν τοῦ πατρὸς αὐτῆς (297) κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δυστυχίας καὶ λύπης.

* Ἀρράβων.

Τῇ 12 Νοεμβρίου ἐτελέσθησαν οἱ ἐπίσημοι ἀρράβῳνες, (ἐξυμνηθέντες ἐν Πινδαρικοῖς στίχοις ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦίτου Γροχόβσκη), παρόντων τοῦ Σιγισμούνδου, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βλαδισλάου καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἄννης, βασιλόπαιδος τῆς Σουηδίας. Ἡ Μαρίνα, φέρουσα τὴν στέμματα καὶ λευκὸν ἔνδυμα, πεποικιλμένον πο-

λυτίμοις λίθοις, ἔλαμπεν ἐπὶ τε μεγαλοπρεπείᾳ καὶ
 καλλονῇ. Ὁ δὲ κἀγγελῆριος τῆς Λιθουανίας Σαπιέγας,
 εἰπὼν ἐν ὀνόματι τοῦ Μνίσεκ τῷ Βλάσιεβ, ἐκπροσω-
 ποῦντι τὸν γαμβρὸν, ὅτι ὁ πατὴρ ἠυλόγει τὸν γάμον
 καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν, ἀπήγγειλε μακρὰν
 ὁμιλίαν, ὡς καὶ ὁ μεγιστὰν Λεντσίσκης καὶ ὁ Καρδινα-
 λιος Ἐπίσκοπος τῆς Κρακοβίας, δοξάζοντες « τὰς ἀ-
 » ρετὰς, τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἐνδοξον καταγωγὴν τῆς
 » Μαρίνης, εὐπάτριδος ἐλευθέρου βασι-
 » λείου, τὴν τιμιότητα τοῦ Δημητρίου περὶ τὴν ἐκ-
 » πλήρωσιν τῶν ὑπεσχρμένων, τὴν εὐτυχίαν τῆς Ῥωσ-
 » σίας τοῦ ἔχειν νόμιμον κυριάρχην ἀντὶ ἀλλοδαποῦ,
 » ἤτοι σφετεριστοῦ, ἰδεῖν δὲ εἰλικρινῆ φιλίαν μεταξὺ
 » τοῦ Σιγισμούνδου καὶ τοῦ Τσάρου, ὅστις ἀναμφιβό-
 » λως οὐδέποτε ἔσται ἀγνώμων, συνορῶν καλῶς τί
 » ὄφειλε τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ βασιλείῳ τῆς Πολωνίας.»
 Τοῦ δὲ Καρδιναλίου καὶ τῶν πρώτων κληρικῶν τῆς
 Πολωνίας ψαλλόντων τὸ *veni Creator*, πάντες ἐγону-
 κλίτησιν, πλὴν τοῦ Βλάσιεβ. Παρ' ὀλίγον δὲ διή-
 γειρεν οὗτος γενικὸν γέλωτα, ὅτε ἀπεκρίνατο εἰς τὴν
 ἐρώτησιν τοῦ Ἐπισκόπου, εἰ ὁ Δημήτριος οὐκ ἦν με-
 μνηστευμένος ἄλλην, Πῶς δύναμαι γινώσκειν
 τοῦτο, ὃ περ οὐχ ὑπάρχει ἐν ταῖς ὁδη-
 γίαις μου! Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀλλαγῆς τῶν δα-
 κτυλίων ἐξήγαγε τῆς θήκης τὸν τοῦ Τσάρου, κεκοσμη-
 μένον μεγάλῳ ἀδάμαντι, καὶ ἐνεχείρισεν αὐτὸν τῷ Καρδι-
 ναλίῳ, αὐτὸς δὲ οὐκ ἠθέλησε λαβεῖν γυμνῇ χειρὶ τὸν
 τῆς μνηστῆς. Μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν ἐγένε-
 νετο πολυτελὲς δεῖπνον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ
 Σενδομίρου. Ἡ Μαρίνα παρεκάθητο τῷ βασιλεῖ λαμ-
 βάνουσα παρὰ τῶν Ῥώσσω ἀξιοματικῶν τὰ δῶρα

1605.

τοῦ μνηστῆρος· ἦσαν δὲ ταῦτα πολυτελῆς εἰκῶν τῆς Ἁγίας Τριάδος, εὐλογία τῆς Τσαρίνης μοναχῆς Μάρθας, πτερόν ἐκ λυχνιτῶν, ποτήριον ἐξ ὑακίνθου, χρυσοῦν πλοιάριον, κεκοσμημένον πολλοῖς πολυτίμοις λίθοις, πελεκάν, ταῶς καὶ χρυσοῦς βουῖς· προσέτι δὲ θαυμασίον ὠρολόγιον μετὰ ἀβλῶν καὶ σαλπίγγων, ὑπὲρ τὰ τρία πούδια ἀκηράτων μαργαριτῶν, ἑξακόσαιο τεσσαράκοντα πολύτιμοι διφθέραι σιμῶρων, δέματα σπηριγνῶν, χρυσοῦφάντων ἐριούχων, δαμασκηῶν, σπηρικῶν καὶ ἄλλων (298).

Ἐν τούτοις ὁ Βλάσιεβ, ἐπιθυμῶν ἵνα ἀποδείξῃ σέβας, ἀπέφυγεν ἵνα παρακαθήσῃ τῇ Μαρίνῃ κατὰ τὸ δεῖπνον· οὔτε δὲ συνέφαγεν, οὔτε συνέπιεν αὐτῇ· μὴ καταλαμβάνων δὲ ὅτι ἐξεπροσώπει τὸν Δημήτριον, ἐγονυκλίτησεν ὅτε ὁ Σιγισμουῆδος προέπιε μετὰ τῶν οἰκειῶν ὑπὲρ τοῦ Τσάρου καὶ τῆς Τσαρίνης, καλουμένης ἤδη οὕτω τῆς μνηστῆς. Μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ βασιλεὺς, ὁ Βλαδισλάος καὶ ἡ βασίλοπαις τῆς Σουηδίας ἐχόρευσαν μετὰ τῆς Μαρίνης· ἀλλ' ὁ Βλάσιεβ ἀπειρήθη καὶ τὴν τιμὴν ταύτην εἰπὼν, « Πῶς τολμήσω ἐφάψασθαι τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος; » Τέλος ἡ Μαρίνα, ἀποχαιρετίζουσα τὸν Σιγισμουῆδον, προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἔχυσε κατανυκτικὰ δάκρυα πρὸς μεγίστην δυσἀρέστησιν τοῦ πρεσβευτοῦ, νομίζοντος τοῦτο ταπείνωσιν τῆς μελλούσης γυναικὸς τοῦ Τσάρου· ἀλλ' εἶπον αὐτῷ, ὅτι ὁ Σιγισμουῆδος ἦν ἔτι κυριάρχης αὐτῆς, μήπω ἐξεληθούσης τῆς Κρακοβίας. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀνεγείρας φιλοφρόνως τὴν Μαρίναν, εἶπεν αὐτῇ· « Ἀνυψωθείσα θαυμασίως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐπιλάθου » τῶν πρὸς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς σου καὶ ἀγωγῆς καθηκόντων, τόπον, ὅπου ἐγκαταλείπεις τοὺς

» συγγενεῖς σου καὶ ὅπου ἀνήκουστος εὐτυχία εὗρέ σε·
 » Ὑπόθαλπε τῷ ἀνδρὶ σου τὴν δικαίαν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην
 » καὶ τὴν ὀφειλομένην ἡμῖν εὐγνωμοσύνην διὰ τὰ ὑπὲρ
 » αὐτοῦ προχθέντα ὑπ' ἐμοῦ τε καὶ τοῦ πατρός σου·
 » Ἐχε ἐν τῇ καρδίᾳ σου φόβον Θεοῦ, τίμα τοὺς γο-
 » νεῖς σου καὶ φύλαττε εἰσαεὶ τὰ Πολωνικὰ
 » ἔθνη. » Εἶτα ἀποκαλυψάμενος τὴν κεφαλὴν, ἠλό-
 γησε τὴν Μαρίναν, ἣν ἐνεχείρισε τῷ πρεσβευτῇ,
 ἐπιτρέψας τῷ στρατηγῷ τοῦ Σενδομίρου προπέμψαι
 αὐτὴν εἰς Ῥωσσίαν. Ὁ Βλάσιεβ ἐπέμψε παραχρῆμα
 πρὸς τὸν κυριάρχην τὸν δακτύλιον καὶ τὴν εἰκόνα τῆς
 μνηστῆς, καὶ διέτριψεν ἔτι ἡμέρας τινὰς ἐν Κρακοβία,
 ὅπως παρευρεθῆ εἰς τὸν γάμον τοῦ Σιγισμούνδου
 μετ' ἀρχιδουκίσσης τῆς Αὐστρίας, ἀνεχώρησε δὲ τῇ
 18 Δεκεμβρίου εἰς Σλονίμον ὅπως περιμεῖνῃ ἐκεῖ τὸν
 Μνίσεκ καὶ τὴν Μαρίναν, πορευομένους εἰς Ῥωσσίαν
 (299), ἀλλ' ἐπὶ πολὺ περιέμεινε.

Ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου, καταναλώσας τὸ πλεῖ-
 στον τῆς οὐσίας ὑπὲρ τοῦ ἀπατεῶνος, οὐκ ἠρκέσθη
 τοῖς πρὸς τὴν θυγατέρα δώροις· διὸ ἀπῆτησε χρήματα
 πρὸς ἀπότισιν τῶν χρεῶν καὶ ἔμενεν ἐν Κρακοβία
 ἕως λάβῃ αὐτὰ (300), ἀθυμῶν, δυσφορῶν καὶ συντα-
 ρασσόμενος εὐλόγως ἐπὶ ταῖς κατὰ τοῦ γαμβροῦ <sup>Φῆμαι ἐν Πολω-
 νίᾳ περὶ τοῦ ἀ-
 πατεῶνος,</sup>
 φήμας· διότι ἦσαν γνωστὰ ἐν Κρακοβία τὰ συμβαί-
 νοντα ἐν Μόσχᾳ καὶ ἡ ἀγανάκτησις τῶν Ῥώσσων· πολ-
 λοι δὲ, μῆτε τῇ βασιλικῇ καταγωγῇ τοῦ Ψευδοδημη-
 τρίου, μῆτε τῇ πολυχρονίῳ εὐτυχίᾳ αὐτοῦ πιστεύοντες,
 διαῤῥήδην ἐποιοῦντο λόγον περὶ τούτου καὶ καθίστων
 προσεκτικοὺς τὸν βασιλέα καὶ τὸν Μνίσεκ. Λέγεται,
 ὅτι αὐτὴ ἡ Τσαρίνα μοναχῇ Μάρθα παρήγγειλε Σουη-
 δῶ τινι ἵνα ἀναγγείλῃ κρύφα τῷ Σιγισμούνδῳ, ὅτι ὁ

1606.

νομιζόμενος Δημήτριος οὐκ ἦν υἱὸς αὐτῆς (301). Καὶ αὐτοὶ οἱ πεμπόμενοι εἰς Πολωνίαν ὡς ταχυδρόμοι ἀξιωματικοὶ ὑπεψιθύριζον τοῖς περιέργοις τὰ περὶ τοῦ παρὰ νόμου Τσάρου, καὶ προέλεγον τὸ ἐπὶ θύραις καὶ ἀναπόφευκτον τέλος αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Σιγισμούνδος καὶ ὁ Μνίσεκ οὐδὲν ἔπιστευον ἢ προσεποιοῦντο μὴ πιστεύοντες τοιοῦτοις λόγοις, ἀποδιδόντες αὐτοὺς ταῖς ὑποβολαῖς τῶν κρυφίων ἐχθρῶν τοῦ Τσάρου, φίλων τοῦ Γοδουνόβ καὶ τοῦ Σούισκη· ὅπως δ' οὐκ ἦν καιρὸς ὅπως διαφωνήσωσι πρὸς τὸν καλοῦντα εἰς τὸν θρόνον τὴν Μαρίναν καὶ ἀμειβόμενον ἐντίμως τὸν πατέρα αὐτῆς πάσας τὰς δαπάνας· διότι τέλος μηνὸς Ἰανουαρίου 1606 ὁ γραμματεὺς Ἰωάννης Βουντσίνσκη ἐκόμισεν ἐκ Μόσχας πρὸς τὸν Μνίσεκ διακοσίας χιλιάδας σλοτίων πλήρῃ τῶν ἑκατοντακισχιλίων τῶν πεμφθέντων ὑπὸ τοῦ Ψευδοδημητρίου εἰς τὸν Σιγισμούνδον πρὸς ἀπότισιν τῶν χρημάτων, ὅσα ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου ἔλαβε παρ' αὐτοῦ χάριν τοῦ τῷ 1604 ἐξοπλισμοῦ (302). Ὁ ἀπατεὼν ἐδήλου μεγίστην ἐπιθυμίαν ὅπως ἴδῃ τὴν μνηστὴν, ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτῆς, ἐνασχολούμενος περὶ μεγαλοπρεπεῖς παρασκευὰς, ἔμεινεν ἔτι πολὺ ἐν Γαλικίᾳ· ἀνεχώρησε δὲ μετὰ πολλῶν συγγενῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαλύσεως τῶν πάγων, ὥστε πολλοὶ αὐτῶν ἐπανῆλθον οἴκαδε φοβούμενοι τὴν δυσοδίαν, πρὸς εὐτυχίαν αὐτῶν· διότι παρεσκευάσθησαν ἤδη ἐν Μόσχᾳ τὰ πρὸς φοβεράν ἐθνικὴν ἐκδίκησιν.

1606.
 *Ο Ψευδοδημήτριος ἀποτίει τὰ χρέη τοῦ Μνίσεκ.

Συμβεθεκότα ἐν Μόσχᾳ.

Περικυκλωθεὶς ὁ Ψευδοδημήτριος ὑπὸ ξένων σωματοφυλάκων καὶ βλέπων τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἡσυχίαν, τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν δουλοπρέπειαν ἐν τῇ αὐτῇ, καθησύχασεν· ἐπίστευε δὲ προῤῥήσει τινί,

ὅτι βασιλεύσει τριάκοντα τέσσαρα ἔτη (303) καὶ κατέτριβε τὸν χρόνον ἐν τοῖς γάμοις τῶν εὐπατριδῶν, ἐπιτρέψας αὐτοῖς ἐλλέγειν γυναῖκας καὶ νυμφεύεσθαι κατὰ τὸ δοκοῦν· τοῦτο δ' οὐχ ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Γοδουνόβ. Καί τοι δὲ προβεβηκῶς ἤδη ὁ ἐπιφανέστατος τῶν εὐπατριδῶν, ὁ πρίγκιψ Μσιτλάβσκις, ὠφελήθη ἐκ τῆς ἐλευθερίας ταύτης, ὁ δὲ ἀπατεῶν ἔδωκεν αὐτῷ γυναῖκα ἐξαδέλφην τινὰ τῆς Τσαρίνης μοναχῆς Μάρθας. Ἐφαίνετο δὲ ὅτι καὶ ἡ Μόσχα συνέχαιρεν εὐκρινῶς τῷ Τσάρῳ· ἐπειδὴ οὐδέποτε ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐγένοντο τοσαῦται εὐωχίαι καὶ τοσαῦται ἀγαλλιᾶσεις, οὐδὲ τοσαῦτα χρήματα ἐκυκλοφόρησαν· διότι οἱ Γερμανοὶ, οἱ Πολωνοὶ καὶ οἱ Κοζάκοι, συνεταῖροι τοῦ Ψευδοδημητρίου, πλουτισθέντες ἐκ τῶν φιλοδωριῶν αὐτοῦ, ἐσπατάλων τὸν χρυτὸν (304), ἐξ οὗ ὠφελοῦντο πολὺ οἱ ἔμποροι τῆς Μόσχας. Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ χρονογράφου « οὐ μόνον εἶχον ἀργυρᾶ σκεύη τρώγοντες καὶ » πίνοντες, ἀλλὰ καὶ λουόμενοι ἐν τοῖς λουτροῖς. »

Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῆς ἀγαλλιᾶσεως ὁ ἀπατεῶν, διατεθειμένος ὢν πρὸς τὸ ἀγαθοεργεῖν, παρέσχε συγγνώμην τοῖς πρίγκιψι Σουΐτκη μετὰ ἐξάμηνον ἐξορίαν (305), ἀποδοὺς αὐτοῖς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν τάξιν, πρὸς χαρὰν τῶν πολλῶν αὐτῶν φίλων, οἵτινες πρὸς ἀνάκλησιν τοῦ Σουΐτκη. νούργως ἐκολάκευον αὐτὸν διὰ τὴν τοιαύτην γενναίω ψυχίαν, καὶ οὐχὶ ἴσως ἄνευ σκοποῦ, ὀλεθρίου τῷ Ψευδοτσάρῳ. Ὁ Βασίλειος Σουΐτκης, τιμώμενος ὑπὸ πάντων ὡς πρωτεύων εὐπατρίδης καὶ καταγόμενος ἀπὸ τοῦ Ῥουρίκου, ἦν τότε τὸ εἰδωλὸν τοῦ λαοῦ, δοξασθεὶς καὶ διὰ τὴν ἀσάλευτον σταθερότητα ἐξελέγχων τὸν ἀπατεῶνα. Αἱ βάσανοι καὶ τὸ ἰκρίον ἔδωκαν αὐτῷ ἐνώπιον τῶν Ῥώσων τὸ λαμπρὸν στέμμα τοῦ ἥρωος μάρ-

1606.

τυρος και ἐν περιπτώσει ἐθνικοῦ τινος κινήματος οὐδεὶς
 εὐπατρίδης ἐδύνατο μᾶλλον εἰς τὰ πνεύματα ὅσον ὁ
 φιλόδοξος και πανούργος και τολμηρὸς οὗτος πρίγκιψ,
 ὃς δούς ἐγγραφον ὑπόσχεσιν πίστεως πρὸς τὸν Ψευδο-
 δημήτριον (306), ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν πάντη
 διάφορος δεικνύμενος· διότι ἐφαίνετο ὁ προθυμότετος
 τῶν φίλων αὐτοῦ, και ἐκτῆσατο οὕτω τὴν ἰδίαν τοῦ
 ἀπατεῶνος πίστιν παρά τὴν γνώμην πολλῶν συμβού-
 λων, λεγόντων ὅτι ἡ ἐπιείκεια, ἐπιδοκιμαζομένη ἐνίοτε
 ὑπὸ τῆς πολιτικῆς, ἀφήσιν ἀτιμώρητον τὸν προδότην
 και ἐπίορκον, ἀλλ' ὅτι ἐστὶν ἀφροσύνη τὸ πιστεύειν
 τοῖς νέοις ὄρκοις αὐτοῦ· ὅτι ὁ Σουίσκης, και τοι τυχῶν
 τῆς εὐνοίας τοῦ Τσάρου, διανοεῖτο τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ,
 νῦν δὲ μάλιστα ὑπομείνας ἀτιμίαν, βάσανον και τὴν φρί-
 κην τοῦ θανάτου, βεβαίως οὐκ ἐδύνατο ἀγαπήσαι πα-
 ραχρῆμα τὸν τιμωρήσαντα αὐτόν, και τοι δικαίως· ὅτι
 ἐξ ἐναντίας ὤφειλεν ἵνα πνέῃ μῖσος και ἐκδίκησιν, και
 ὅτι ἀπέκρυπτε ταῦτα ὑποκρινόμενος μετάνοιαν. Αἱ
 γνώμαι αὐται ἦσαν ἀληθεῖς, ἐπειδὴ ὁ Σουίσκης ἔγνω
 ἀμεταθέτως ἡ ἀπολεσθῆναι ἡ ἀπολέσαι τὸν Ψευδοδη-
 μήτριον. Ἄλλ' ὁ ἄβουλος και ὑπερόπτης ἀπατεῶν,
 καυχώμενος ἔτι μᾶλλον ἐπὶ ἀφοβία ἡ ἀγαθότητι,
 ἀπεκρίνατο ὅτι ἡδυνόμενος μεγάλως ἐπὶ τῇ ἐπιει-
 κείᾳ, ἡγάπα παρέχειν ἐντελῆ και οὐχὶ ἀτελῆ συγγνώ-
 μην, και ὅτι ἀπ' αὐτῆς τῆς κοιτίδος θαυμασίως και
 ὄρατῶς φυλασσόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἡδύνατο
 φοβεῖσθαι ἀναμαρτήτως ὅ,τι δῆποτε. Ἡθέλησε δὲ ἵνα
 ὁ πρίγκιψ Βασίλειος, ὡσπερ ὁ Μστισλάβσκη, ἐκλέξῃ
 ἐνδοξον γυναῖκα, και τοιαύτην ἐκλέξας τὴν πριγκί-
 πισσαν Βουινὸβ-Ροστόβσκη, συγγενῆ τοῦ Ναγόν, ἐ-
 μελλεν ἵνα νυμφευθῇ ἡμέρας τινὰς μετὰ τοὺς γάμους

τοῦ Τσάρου. Ἐνὶ λόγῳ, φανεῖς ἀρεστός τῷ Ἰωάννῃ καὶ τῷ Βορίσῃ, ἐθάμβωσε τὸν ἄδολον ἐξωμότην καὶ ἐγένετο σύμβουλος αὐτοῦ, βεβαίως δὲ οὐχὶ πρὸς καλόν !

Ὁ Ψευδοδημήτριος διῆγε μετὰ τῆς συνήθους κουφότητος καὶ ἀπερικοψείας, ὅτε μὲν ἐπιθυμῶν ἀξιωθῆναι τῆς ἀγάπης τῶν Ῥώσσω, ὅτε δὲ ὑβρίζων αὐτοῦς ἐκ προμελέτης. Οἱ σύγχρονοι διηγοῦνται τὸ ἀκόλευθον γεγονός· « Κατὰ τὸν χειμῶνα, παραγγείλας τὴν ἀνέ-
 » γερσιν φρουρίου ἐκ πάγου παρὰ τῆ Βιαζέμη, ἀπεχού-
 » ση τριάκοντα βέρστια τῆς Μόσχας, ἀπῆλθεν ἐκεῖσε
 » μετὰ τῶν σωματοφυλάκων, τοῦ Πολωνικοῦ ἰππικοῦ,
 » τῶν εὐπατριδῶν καὶ τῶν πρώτων εὐγενῶν στρατιω-
 » τικῶν. Καὶ οἱ μὲν Ῥῶσσοι παρηγγέλθησαν ἀμύνειν
 » τὸ φρούριον, οἱ δὲ Γερμανοὶ κρατῆσαι αὐτοῦ ἐξ ἐφό-
 » δου. Ἄντι δ' ὄπλων οἱ διαμαχόμενοι εἶχον σφαίρας
 » ἐκ χιόνος. Ἀρξαμένης τῆς μάχης, ὁ ἀπατεῶν, ἡγού-
 » μενος τῶν Γερμανῶν, ὤρμησε πρῶτος πρὸς τὸ φρού-
 » ριον, ἐνίκησε καὶ ἀνέκραξεν, Οὕτω κρατήσω τῆς
 » Ἀζόφ. Παρήγγειλε δὲ καὶ δευτέραν ἔφοδον, καθ' ἣν
 » πολλοὶ τῶν Ῥώσσω καθημάχθησαν, ἐπειδὴ πολλοὶ
 » Γερμανοὶ ἐν τῇ ὀρμῇ τῆς συμπλοκῆς ἔβαλλον ἐπ' αὐ-
 » τοὺς οὐ μόνον σφαίρας χιόνος, ἀλλὰ καὶ λίθους. Ἡ
 » δυσάρεστος αὕτη παιδιὰ, ἣν ὁ Τσάρος ἀφῆκεν ἀπι-
 » μώρητον, ἠρέθισε τοσοῦτον τοὺς Ῥώσσω, ὥστε ὁ
 » Ψευδοδημήτριος, φοβηθεὶς ἀληθῆ μάχην μεταξὺ
 » αὐτῶν (307) καὶ τῶν σωματοφυλάκων καὶ Πολω-
 » νῶν, ἀπεχώρισεν αὐτοὺς καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Μόσχαν. »

Τὸ κατὰ τῶν ἀλλοδαπῶν μῖσος, ἀναφερόμενον καὶ εἰς τὸν προσωπολήπτην Τσάρον, ἠῤῥαξαν ὁσημέρα· παρὰ τῷ λαῷ διὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν· π. χ. τῆ ἀδεία τοῦ Ψευδοδημητρίου, εἰσερχόμενοι ἐλευθέρως εἰς

1606. τούς ἡμετέρους ναούς, ἠτάκτουν καὶ ἐθορύβουον κινουντες τὰ ὄπλα αὐτῶν, ὡσεὶ παρεσκευάζοντο εἰς μάχην, ἐστηρίζοντο καὶ κατεκλίνοντο ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἀγίων. Οἱ Μόσχοι ἠτιῶντο ὡσαύτως καὶ τούς Κοζάκους, συστρατιώτας τοῦ ἀπχτεῶνος· διότι οἱ ἀγροῖκοι οὗτοι ἄνθρωποι, ἐπαιρόμενοι ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις αὐτῶν, κατεφρόνου τῶν Ῥώσσω, καλοῦντες αὐτούς χλευαστικῶς Ἰουδαίους (308). Ἦσαν δ' ἀείποτε βέβαιοι περὶ τῆς ἀτιμωρησίας.

Ἄλλ' ὁ κληρὸς ἐγένετο ὁ μᾶλλον ἀδιάλλακτος ἐχθρὸς τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὅστις, ὡσεὶ διώκων τὴν ταπεινῶσιν τοῦ μοναχικοῦ τάγματος, κατήσχυε τούς μοναχοὺς δι' ἀτιμωτικῆς κοινῆς τιμωρίας, ὅτε ἦσαν ἐνοχοὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων· ἐδανείζετο χρήματα παρὰ τῶν εὐπύρων μοναστηρίων καὶ οὐδέποτε ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀποτίσεως τῶν χρεῶν τούτων, πολλάκις ὑπερόγκων· τέλος δὲ παρήγγειλεν ἵνα δῶσιν αὐτῷ κατάλογον τῆς περιουσίας καὶ πάντων τῶν προσόδων τῶν μοναστηρίων, προθέμενος ἵνα καταλίπη αὐτοῖς τὸ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον πρὸς διατροφήν τῶν γερόντων, καταλάβη δὲ τὸ λοιπὸν πρὸς μισθοδοσίαν τῶν στρατευμάτων (309). Οὕτω τολμηρὸς τις ἀγύρτης ἀναχθεὶς ὑπὸ καταγίδος εἰς ἀκροσφαλῆ θρόνον καὶ ἀπειλούμενος ὑπὸ νέας θυέλλης ἐκρινεν ἀδιστακτικῶς ἵνα τελέσῃ ὅ,τι οὐδέποτε ἐτόλμησαν οἱ νόμιμοι κυριάρχαι, Ἰωάννης ὁ Γ' καὶ ὁ Δ', ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀδιαφιλονεικῆτων δικαιωμάτων καὶ ἀμέτρου ὑποταγῆς.

Ἐτέρα δὲ πρᾶξις οὐχὶ τοσοῦτον σπουδαία, ἀλλ' ἐπίσης ἀπερίσχεπτος, διήγειρε τὴν δυσαρέστησιν τοῦ ἐγγάμου κλήρου τῆς Μόσχας. Ὁ Ψευδοδημήτριος ἐξέβαλε τῶν οἰκιῶν πάντας τούς ἱερεῖς τῶν συνοικιῶν Ἀρ-

βάτης καὶ Τσερτόλης, κατοικήσας ἐν αὐτοῖς τοὺς ξένους σωματοφύλακας, ὧν οἱ πλεῖστοι κατώκουν ἐν τῇ Γερμανικῇ κώμῃ, λίαν ἀπεχούση τοῦ Κρεμλίνου. Ὅθεν οἱ ποιμένες τῶν ψυχῶν, δεόμενοι φανερά ἐν τοῖς ναοῖς ὑπὲρ τοῦ ὑποτιθεμένου Δημητρίου, κατηρῶντο κρύφα αὐτὸν ὡς ὠμότατον ἐχθρόν, ὑποψιθυρίζοντες τοῖς ἐνορίταις περὶ τοῦ πλάνου ὡς διώκτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ φίλου πασῶν τῶν αἱρέσεων· διότι οὐ μόνον ἐπέτρεψε τοῖς Ἰησουΐταις τελεῖν τὴν Λατινικὴν λειτουργίαν ἐν τῷ Κρεμλίῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς Λαυθηρανοῖς ἱερεῦσι διδάσκειν ἐν αὐτῷ, ὅπως οἱ σωματοφύλακες αὐτοῦ μὴ χαλεπαίνωσιν ἀπερχόμενοι εἰς τὴν Γερμανικὴν κώμην χάριν προσευχῆς (310).

Τότε ἡ ἐμράνισις νέου ἀπατεῶνος ἐβλάψεν ὡσαύτως τὸν Ψευδοδημήτριον παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ. Οἱ Κοζάκοι τοῦ Ῥᾶ καὶ Τερέκου, φθονοῦντες τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν Κοζάκοις τοῦ Τανάϊδος τῶν εὐπραγιῶν, ἀνεκήρυξαν σύντροφόν τινα, τὸν νέον Κοζάκον Ἰλιέκαν, υἱὸν τοῦ Τσάρου Θεοδώρου· κηλέσαντες δ' αὐτὸν Πέτρον ἰσχυρίσθησαν, ὅτι ἡ Εἰρήνη ἔτεκε τὸν υἱὸν τοῦτον τῷ 1592 καὶ ὅτι ὁ φιλόδοξος Βορίσης προῦλθεν ἵνα κρύψῃ αὐτὸν, ἀντικαταστήσας θυγάτριόν τι, Θεοδοσίαν καλουμένην. Συνελθόντες δ' ὡς τετρακισχίλιοι ἐγένοντο ὁ τρόμος τῶν ἀδοιπόρων, μάλιστα δὲ τῶν ἐμτόρων· διότι οἱ ἐπναστᾶται οὗτοι, προφασιζόμενοι ὅτι ἀπέρχοντο μετὰ τοῦ Τσάρου εἰς Μόσχαν, ἐλήστευον πάντας τοὺς ἐμπόρους παρὰ τὸν Ῥᾶ, μεταξὺ τοῦ Ἀστραχανίου καὶ Καζάνης· ὥστε τὰ λάφυρα αὐτῶν ἐτιμῶντο τριακοσίων χιλιάδων ρουβλίων (311). Ὁ Ψευδοδημήτριος οὐδόλως ἐκώλυεν αὐτοὺς τοῦ κακουργεῖν, ἔγραψε δὲ πρὸς τὸν ὑποτιθέμενον Πέτρον,

Ὁ Ψευδοπέ-
τρος.

1606.

ἴσως ἐλπίζων ἐμπλέξαι αὐτὸν εἰς τὴν παγίδα, ὅπως, εἰ ἦν ἀληθῶς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοδώρου, σπεύσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου ὑποδεχθήσεται μετὰ τιμῆς. Οὐδεὶς ἐπίστευε τῷ νέῳ ἀπατεῶνι, ἀλλὰ πολλοὶ ἔτι μᾶλλον ἐπίστευσαν περὶ τῆς ἀπάτης τοῦ ἐξωμότου ἐξηγούντες μῦθον διὰ μύθου· πολλοὶ ὡσαύτως ἐπίστευσαν ὅτι ἀμφοτέροι οἱ ἀπατεῶνες ἦσαν σύμφωνοι κρύφα· ὅτι ὁ Ψευδοπέτρος ἦν ὄργανον τοῦ Ψευδοδημητρίου· ὅτι οὗτος παρήγγειλε τοῖς Κοζάκοις ληστεύειν τοὺς ἐμπόρους πρὸς πλουτισμὸν τοῦ ταμείου αὐτοῦ (312), καὶ ὅτι ἀνέμενον αὐτοὺς εἰς Μόσχαν ὡς νέους καὶ προθύμους βοηθοὺς ὅπως κατατυραννήσῃ ἀσφαλέςτερον τοὺς ἀποστρεφομένους ὑπ' αὐτοῦ Ῥώσους. Βεβαιοῦται, ὅτι ὁ Ἰλείκας ἐπεθύμει ἀληθῶς ἵνα ὠφεληθῇ ἐκ τῆς φιλικῆς προσκλήτεως τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Μόσχαν, ἀλλ' ἐν Σβιάσζκη ἔμαθεν ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος θεῖος αὐτοῦ ἐξέλιπε.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ πρίγκιπος Σουίτκη, κατὰ τοὺς Ἄρχλητῆς συ-
 νωμοσίας. χρονολογράφους, ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ μεγάλης συνωμοσίας, κρινάσης τὴν τύχην τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὅστις παρεσχεύασε τὴν εὐχερῆ ἐπιτυχίαν ὑβρίζων τοὺς εὐπατρίδας, τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαόν, καὶ καταφρονῶν τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἴσως, χρώμενος κρείττους ἀρχαῖς, ἔμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ περ ἐναργῶς ἀποδειχθέντος τοῦ ψεύδους· ἴσως οἱ συνετώτατοι τῶν εὐπατριδῶν οὐκ ἐπεθύμουν ἀνατρέψαι δυνάστην, καὶ τοι παράνομον, ἀλλὰ συνετὸν, ὅπως μὴ παραδῶσι τὴν πατρίδα εἰς τὴν μάστιγα τῆς ἀναρχίας. Τοιαῦτα ἐφρόνουν ἴσως πολλοὶ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς βασιλείας τοῦ ἀπατεῶνος· διότι, γινώσκοντες τίς ἦν, ἤλπιζον ὅτι τοῦλάχιστον ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ, ἔχων

λαμπρά τινά προτερήματα, γενήσεται ἄξιος τῆς τύχης αὐτοῦ δι' ὠφελίμων ἔργων· ἀλλ' εἶδον μόνον ἀφροσύνην καὶ ἐξα νέστησαν κατὰ τοῦ πλάνου.

Ἡ Μόσχα τότε οὐδόλως ἀμφέβαλλεν, ὡς λέγεται, περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ Ὀτρέπιεβ πρὸς τὸν Ψευδοδημήτριον. Ἀξιοπαρατήρητον δὲ ὅτι καὶ οὐδ' οἱ οἰκειότατοι τοῦ ἐξωμότου ἀπέκρυπτον ἀλλήλων τὴν ἀληθειαν· καὶ αὐτὸς δ' ὁ ταλαίπωρος Βασμάνοβ ἐν τινὶ ἰδίᾳ συνδιαλέξει πρὸς δύο Γερμανοὺς φίλους τοῦ Ψευδοδημητρίου εἶπεν· « Ἐχετε πατέρα αὐτὸν καὶ εὐημερεῖτε ἐν Ῥωσίᾳ· δέεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ μετ' ἐμοῦ· » διότι, καίπερ μὴ ὦν υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, ἐστὶ « κυριάρχης ἡμῶν, ἐπειδὴ ὠμόσαμεν αὐτῷ, οὐδὲ » δυνάμεθα τυχεῖν κρείττονος » (313). Οὕτως ὁ Βασμάνοβ ἀπελογεῖτο ὑπὲρ τῆς πρὸς τὸν ἀπατεῶνα προθυμίας. Ἄλλοι δ' ἐφρόνουν, ὅτι ὄρκος δοθεὶς ἐκ πλάνης ἢ ἐκ φόβου οὐδόλως ἦν ἀληθής. Ἡ γνώμη αὕτη ὑπεβλήθη πρὸ ὀλίγου τῷ λαῷ ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὅτε προέτρεπον αὐτὸν ἵνα προδῶ τὸν νέον Θεόδωρον.

Ὁ Σουτσκης ὠφελεῖτο ἐκ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης γνώμης, ὅπως καθησυχάσῃ τοὺς εὐσυνειδήτους Ῥώσσοις καὶ κρημνίσῃ τὸν θρόνον τοῦ τυχοδιώκτου· ἦν δ' ἀνάγκη ἵνα ἀποκαλυφθῇ εἰς ἀνθρώπους διαφόρων τάξεων καὶ εὖρη συνεταιίρους ἐν τῇ συγχλήτῳ, ἐν τῷ κλήρῳ, ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἐν τοῖς πολίταις. Ὁ Σουτσκης ἐδοκίμασεν ἤδη τὸ ἐπικίνδυνον τῶν συνωμοσιῶν, ἀναβὰς τὸ ἱκρίον διὰ τὴν ἀκριτοθυρίαν τῶν συνεργῶν· ἀλλ' ἔκτοτε τὸ πρὸς τὸν Ψευδοδημήτριον κοινὸν μῖσος ἠϋξήσεν ἔτι καὶ ἐγγυᾶτο κρύφα ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος. Ἰψώντι, οὐδεὶς κακόβουλος προδότης εὐρέθη, ὁ δὲ Σουτσκης

1606.

συνευαχούμενος καὶ συναγαλλόμενος τῷ ἀπατεῶνι, διέθηκε συνωμοσίαν, ἧς ὁ μῖτος ἀναχωρῶν ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου διήρχετο πάσας τὰς τάξεις τοῦ ἔθνους μέχρι τοῦ λαοῦ τῆς Μόσχας· ὥστε πολλοὶ τῶν οἰκείων τοῦ Ὀτρέπιεβ, ἀποβαλόντες τὴν ὑπομονὴν ἕνεκα τῆς ἐν τῇ ὀλισθηρᾷ ὁδῷ ἐπιμονῆς αὐτοῦ, ἠνώθησαν μετὰ τῶν συνωμοτῶν. Διεδίδοσαν δὲ ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς φήμας κατὰ τοῦ ἀπατεῶνος, καὶ ἔλεγον ὅτι αἰμοχαρὴς ὢν ἠπειλεῖ συγχρόνως τῇ Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ πόλεμον. Βέβαιόν ἐστίν, ὅτι ὁ Ψευδοδημήτριος διενόητο ἵνα προσβάλῃ τὸν σουλτάνον· διὸ ὤρισε πρεσβείαν πρὸς τὸν σάχην Ἀββάς, ὅπως ἔχη αὐτὸν ἰσχυρὸν ἐπίκουρον, ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς παῖδας τῶν εὐπατριδῶν ἀπελθεῖν εἰς Ἐλετσον, ὅπου ἐπαμφε καὶ πολὺ πυροβολικόν. Συγχρόνως δὲ ἠπειλεῖ τὴν Σουηδίαν καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν Κάρολον, « Ἀναγγείλας πρὸς πάντας τοὺς ὁμόρους κυριάρχας τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν, ἀναγγέλλω σοι τὴν πρὸς τὸν Σιγισμοῦνδον, νόμιμον κυριάρχην τῆς Σουηδίας, φιλίαν μου. Αἰταιῶ ἵν' ἀποδώσῃ αὐτῷ τὴν ἀρχὴν, ἣν κατέλαβες ἀνόμως παρὰ τὸ θεῖον, φυσικὸν καὶ ἀλληλογενὲς δίκαιον. Ἡ ἀρνήσις σου ἐξοπλίσει κατὰ σοῦ τὴν ἰσχυρὰν Ῥωσίαν· ἐπίστρεψε εἰς σεαυτὸν καὶ ἀναλογίσθητι τὴν ὀλεθρίαν τύχην τοῦ Βαρίση Γοδουνόβ. Οὕτως ὁ Παντοδύναμος τιμωρεῖ τοὺς ἄρπαγας, τιμωρήσει δὲ καὶ σέ » (314). Ἐλέγετο ὡσαύτως, ὅτι ὁ Ψευδοδημήτριος προέστρεπε τὸν Χάνην εἰς πόρθησιν τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς Ῥωσσίας καὶ ὅπως ἐκκαύσῃ τὴν λύσσαν αὐτοῦ ἐπαμφε πρὸς αὐτὸν δῶρον σύειον διφθέραν (315). Ὁ μῦθος οὗτος ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιστῆμων ἐγγράφων, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τῶν εἰρηνικῶν σχέσεων τοῦ Ψευ-

Πρεσβεία πρὸς
τὸν σάχην.

Συνάθροσις τοῦ
στρατοῦ ἐν Ἐλετ-
σον.

Ἐπιστολὴ πρὸς
τὸν βασιλέα τῆς
Σουηδίας.

δοδημητρίου πρὸς τὸν Καζή-Γιρέιν καὶ τῶν πεμφθέντων πρὸς αὐτὸν συνήθων δώρων. Ἐλέγετο δὲ τότε ὀρθότερον περὶ τῆς βουλῆς ἢ ὑποσχέσεως τοῦ ἀπατεῶνος, ὅπως παραδῶ τὴν μὲν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν τῷ Πάπα, μέγα δὲ μέρος τῆς Ῥωσσίας, τῇ Λιθουανίᾳ. Οἱ εὐπατρίδαι ἔμαθον τοῦτο παρὰ τοῦ εὐγενοῦς Ζολοτόη-Κβασνὶν φυγάδος ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου, διαμείναντος ἐπὶ πολὺ ἐν Πολωνίᾳ (316). Ἐλέγετο δὲ προσέτι ὅτι ὁ νέος Τσάρος ἀνέμενε μόνον τὴν ἔλευσιν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου μετὰ νέων Πολωνικῶν πληθῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὀλεθρίων τῇ πατρίδι ἐπιβουλῶν. Εἰς τοσοῦτον δὲ τὰ πράγματα κατήντησαν, ὥστε οἱ ἀρχηγοὶ τῆς συνωμοσίας διεννοοῦντο ἤδη εἰς ἔργον προβῆναι (317), ἀλλ' ἀνεβάλλοντο τοῦτο μετὰ τοὺς γάμους τοῦ Ψευδοδημητρίου, εἴτε, ὡς ἀναφέρεται, ὅπως τὰ ἐπιδαφιλευθέντα ὑπὸ τοῦ ἐξωμότου τῇ μνηστῇ καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτῆς πλοῦτη ἐπανέλθωσι μετ' αὐτῶν εἰς Μόσχαν, εἴτε ὅπως αὐξήσῃ ἔτι τὸ μῖσος τῶν Ῥώσσιων διὰ νέων παρανομιῶν, ἃς προέβλεπεν ὁ Σουίσκης καὶ οἱ περὶ αὐτόν.

Ἐν τούτοις δύο ἢ τρία περιστατικὰ, ἀλλὰ ξένα τῆς συνωμοσίας, ἐτάραξαν, ὡς εἰκὸς, τὸν Ὀτρέπιεβ. Ἀνήνεγκόν τινες αὐτῷ, ὅτι τοξόται τινὲς κατηγόρουσιν αὐτοῦ δημοσίᾳ ὡς ἐχθροῦ τῆς πίστεως (318). διὸ μετακαλεσάμενος πάντας τοὺς τοξότας τῆς Μόσχας καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Μικουλίν, ἀνεκοίνωσεν αὐτοῖς τὴν θρασύτητα τῶν συνεταίρων αὐτῶν καὶ ἀπήτησεν ἵνα οἱ πιστοὶ στρατιῶται κρίνωσι τοὺς ἀπίστους. Ὁ Μικουλίν ἐσπάσατο τὸ ξίφος, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεμίαν μεταμέλειαν καὶ οὐδένα φόβον ἔδειξαν οἱ αἵτιοι, κατεκερματίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. Ὁ ἀπατεῶν διὰ τὴν προθυ-

Τιμωρία τῶν τοξοτῶν καὶ τοῦ γραμματέως Ὀσίποβ.

1606.

μίαν ταύτην ἀνέδειξεν εὐγενῆ τοῦ συμβουλίου τὸν Μιχαήλ, ὃν ὁμοῦς ὁ λαὸς ἐμίσησεν ὡς δῆμιον γενναίων μαρτύρων. Ὁ γραμματεὺς Τιμόθεος Ὀσίποβ ἐξήλωσε τὴν τύχην αὐτῶν· διότι, κινούμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἐκκαλύψαι τὸν ἀπατεῶνα, ἐνήστευσεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἐκοινώνησε τῆς θείας Μεταλήψεως καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνακτόροις, παρόντων πάντων τῶν εὐπατριδῶν, ἐκάλεσεν αὐτὸν δημοσίᾳ Γρηγόριον Ὀτρέπιεβ, δοῦλον τῆς ἀμαρτίας καὶ αἰρετικόν (319). Πάντες οἱ παρόντες ἐξεπλάγησαν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ψευδοδημῆτριος καταταραχθεὶς διέμεινε σιωπῶν· ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς ἑαυτὸν, ἐπέταξε τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου τούτου ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνδρός, ὅστις διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, ὡς καὶ ὀλίγοι ἄλλοι, ἐξηγόρασε τοὺς Ῥώσσοις ἐκ τῆς κατασχύνης τοῦ ὑποτάσσεσθαι τυχοδιώκτη. Ἀναφέρεται ὅτι οἱ τοξόται καὶ ὁ γραμματεὺς Ὀσίποβ ἀνεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ Βασιμάνοβ, ἀλλ' οὐδενὸς κατηγόρησαν ἐνοχῆν.

Δυσμενεία κατὰ
τοῦ βασιλέως
Συμεῶνος καὶ
Τατίστσεβ.

Ὁ ἐνδοξος τυρλὸς Συμεῶν, κατ' ὄνομα Τσάρος, ἐδείχθη οὐχ ἥττον ἀφοβός· διότι, ἐνθερμὸς ὢν χριστιανός, καὶ ἀκούων ὅτι ὁ Ψευδοδημῆτριος ἀγαπᾷ τὴν Λατινικὴν θρησκείαν, κατεφρόνησε τῶν χαρίτων καὶ τῶν φιλοφρονήσεων αὐτοῦ, καὶ δηλῶν δημοσίᾳ ἀγανάκτησιν, προέτρεπε τὰ ἀληθινὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῶν ἀγίων δογμάτων αὐτῆς. Ὅθεν, κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἀχαριστία, ἐξωρίσθη εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σολοβέτσκη, ὅπου ἀπεκάρη.

Συγχρόνως μεγιστάν τις, γνωστός ἐπὶ εὐφυΐα καὶ εὐτραπελία, ἀπολαύσας ἐπὶ τε τοῦ Βορίση καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπατεῶνος πίστεως, ὁ εὐγενῆς τοῦ συμβουλίου Μιχαήλ Τατίστσεβ περιέπεσε παραχρῆμα τῇ δυσμενείᾳ

τοῦ ψευδοβασιλέως δι' εὐτολμίαν ἀσυνήθη. Ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Σουίσκης, εἰδὼν ποτε ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης βόειον κρέας, εἶπε τὸ πρῶτον τῷ Ψευδοδημητρίῳ, ὅτι ἦν ἀπρεπὲς παρατίθεσθαι τοῖς Ῥώσοις ἐδέσματα βδελυρὰ, ὁ δὲ Τατίστσεβ, συμφωνῶν τῷ Σουίσκη, ἤρξατο λαλῶν τοσοῦτον ἀπρεπῶς καὶ θρασέως, ὥστε ἐξήγαγον αὐτὸν τῶν ἀνακτόρων καὶ διενοοῦντο ἐξορίσαι αὐτὸν εἰς Βιάτκιν (320). ἀλλ' ὁ Βασμάνοβ μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ἔτυχε τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ χάριτος πρὸς ἴδιον ὄλεθρον, ὡς ὀφόμεθα. Τὰ συμβεβηκὸς τοῦτο διήγειρε τὴν ὑπόνοιαν συγγενῶν τινῶν τοῦ Ὀτρέπιεβ καὶ αὐτοῦ τούτου, ἐνόμιζον δὲ, ὅτι ὁ Σουίσκης ὑπεκίνησε τὸν λόγον τοῦτον ἐπίτηδες καὶ ὅτι ὁ Τατίστσεβ οὐχὶ τυχαίως μετεβλήθη· ὅτι, γινώσκοντες τὸ ὀξύθυμον τοῦ Ψευδοδημητρίου, ἠθέλησαν ἔν' ἀκούσωσιν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀκρίτους τινὰς λόγους καὶ διαδῶσιν εἰς τὴν πόλιν πρὸς βλάβην αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐμηχανῶντο σπουδαῖόν τι καὶ ὀλέθριον. Κατ' εὐτυχίαν ὁ Ψευδοδημητρίος, ὁ συνήθως ἀπροφύλακτος, κατέλιπε ταχέως τὸν ταρασσόντα αὐτὸν λογισμὸν, βλέπων περὶ ἑαυτὸν πάντα εὐθύμους καὶ πάντα τὰ δεῖγματα τῆς προθυμίας καὶ ἀγάπης, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ Σουίσκη, καὶ ἐνασχολούμενος τότε ἰδίᾳ περὶ τὴν λαμπρὰν ὑποδοχὴν τῆς Μαρίνης.

Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου, ὡς οὐκ ἔσπευδεν ἀναχωρήσων, οὕτω καὶ ὁδοιπορῶν· διότι διέτριβε πανταχοῦ ἐστιῶν, καίπερ δυσφοροῦντος τοῦ ὁδηγοῦ αὐτοῦ Ἀθανασίου Βλάσιεβ· ἐκ δὲ Μίνσκου ἔγραφε πάλιν εἰς Μόσχαν, ὅτι οὐκ ἐδύνατο ἀπολιπεῖν τὴν Λιθουανικὴν χώραν ἕως ὁ Τσάρος ἀποτίσῃ ἐντελῶς τὸ πρὸς τὸν Σιγισμοῦνδον χρέος· συγχρόνως δὲ ἠτιάτο τὴν

Ἐλευσίς τοῦ
στρατηγοῦ τοῦ
Σενδομίρου καὶ
τῆς Μαρίνης.

1605. ἀγροικίαν τοῦ Βλάσιεβ, προθυμοτάτου ὑπηρετοῦ, ἀναγκάζοντος αὐτοὺς οὐχὶ πορεύεσθαι, ἀλλ' ἵπτασθαι εἰς Ῥωσσίαν· ἔλεγε δὲ ὅτι ἦν ἀφόρητος ἡ ἀγροικία αὐτῆ γηραιῷ ἀνδρὶ καὶ τῇ τρυφερᾷ Μαρίνῃ. Ὁ ἀπατεῶν, μὴ φειδόμενος χρημάτων, ὑπέσχετο συντελέσαι πάσας τὰς ἀξιώσεις τοῦ Σιγισμούνδου· ἔπεμψε δὲ πεντακισχιλίους χρυσοῦς δῶρον πρὸς τὴν μνηστῆν, προσέτι δὲ πεντακισχίλια ρούβλια καὶ δεκατρεῖς χιλιάδας ταλῆρων χάριν τῆς ὁδοιπορίας αὐτῆς μέχρι τῶν Ῥωσικῶν ὁρίων (321), ἀλλ' ἐδήλωσε τὴν δυσαρέστησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Μνίσεκ, ἐπιστείλας αὐτῷ τάδε· « Βλέπω, ὅτι μόλις κατὰ τὸ ἔαρ καταντήσετε εἰς τὴν ἡμετέραν πρωτεύουσαν, ὅπου ἴσως οὐχ εὐρήσετε με· διότι σκοπῶ, ἀρχομένου τοῦ θέρους, ἀπελθεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ διαμεῖναι μέχρι τοῦ χειμῶνος. Οἱ πεμφθέντες εἰς τὰ μεθόρια πρὸς ὑποδοχὴν ὑμῶν εὐπατρίδαι ἐξήντησαν πάντα τὰ ἐφόδια ἐν τῇ ἀφῶρῳ ταύτῃ χώρᾳ, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐπιστρέψουσιν οἵκαδε πρὸς κατασχύνην τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος. » Ὁ Μνίσεκ, ἀγανακτήσας ἐπὶ τούτοις, διενεόθη ἐπανακάμψαι, ἀλλ' ἀποδίδους τοὺς δηκτικοὺς λόγους τοῦ γαμβροῦ τῷ σφοδρῷ ἔρωτι αὐτοῦ, εἰσῆλθε τῇ 18 Ἀπριλίου εἰς Ῥωσσίαν.

Λέγεται ὅτι, ἀπολείπουσα εἰσαεὶ τὴν πατρίδα, ἡ Μαρλίνα ἔκλαιεν ἀπαραμυθῆτως συνταρασσομένη ὑπὸ τῶν λυπηρῶν προαισθήσεων, καὶ ὅτι ὁ Βλάσιεβ οὐδὲν ὀλίγον κατῴρθωσε παραμυθῆσθαι αὐτὴν διὰ ὀγκῶδους διαγραφῆς τῆς ἀναμενούσης αὐτὴν δόξης (322). Ὁ ἑσρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου ἠγάπα τὴν πολυτέλειαν· διὸ εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς συγγενεῖς, φίλους καὶ ὑπηρέτας ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους ἀνδρας καὶ τοσοῦτους ἵπ-

πους. Ἡ Μαρίνα ὤχεϊτο μεταξύ τάξεων ἵππικου καὶ πεζικοῦ· ὁ δὲ Μνίσεκ, ὁ ἀδελφός καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ πρίγκιψ Βισνεβέτσκης καὶ ἕκαστος τῶν μεγιστάνων εἶχον ἕκαστος ἴδιον στρατόν. Τὴν μνηστὴν ὑπεδέξαντο ἐν τοῖς μεθορίοις οἱ αὐλικοὶ τῆς Μόσχας, πέραν δὲ τῆς κωμοπόλεως Κράσνοϊ, οἱ εὐπατρίδαι Μιχαὴλ Ναγόης, ὑποτιθέμενος θεῖος τοῦ ἀπατεῶνος, καὶ ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Μασάλσκης, ὅστις εἶπε τῷ στρατηγῷ τοῦ Σενδομίρου, ὅτι οἱ ἐπιφανέστατοι κυριάρχαι τῆς Εὐρώπης ἐπεθύμουν νυμφεῦσαι τὰς θυγατέρας αὐτῶν μετὰ τοῦ Δημητρίου, ἀλλ' ὅτι ὁ Δημήτριος προὔτιμα τὴν Μαρίναν διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς τὸν πατέρα εὐγνωμοσύνην. Αὐτόθεν ἤγαγον τὴν μνηστὴν ἐπὶ πολυτελοῦς ἐλκήθρου, ἐλκομένου ὑπὸ δώδεκα λευκῶν ἵππων καὶ κεκοσμημένου ἀργυρῷ ἀετῷ. Οἱ ἡνίοχοι ἔφερον χρυσοῦφαντα ἐριοῦχα καὶ πίλους ἐκ μελαίνης ἀλώπεκος· προηγούντο δὲ τούτων δώδεκα ἐπιφανεῖς ἵππεῖς ὡς ὀδηγοί, ὑποδεικνύοντες τοῖς ἡνίοχοις τὰς ἐλαχίστας δυσχερείας τῆς ὁδοῦ. Καὶ τοὶ δὲ διαλυομένων τῶν πάγων, πανταχοῦ ἐπεσκευάσθησαν αἱ ὁδοί, κατεσκευάσθησαν νέαι γέφυραι καὶ οἰκίαι πρὸς διανυκτέρευσιν. Ἐν ἐκάστη κώμῃ ὑπεδέχοντο τὴν μνηστὴν οἱ κάτοικοι, προσφέροντες αὐτῇ ἄρτον καὶ ἄλας, καὶ οἱ ἱερεῖς μετὰ τῶν εἰκόνων. Οἱ πολῖται τοῦ Σμολένσκου, Δορογοβοῦζης καὶ Βιάζμης προσήνεγκον αὐτῇ βαρυτιμότατα δῶρα, οἱ δὲ μεγιστᾶνες, ἐπιστολὰς τοῦ Τσάρου μετὰ πολυτελεστάτων δώρων. Ἐκαστος ἐσπούδαζεν ἀρέσκειν οὐ μόνον τῇ μελλούσῃ Τσαρίνῃ, ἀλλὰ καὶ τοῖς συνοδοιπόροις, τοῖς ὑπερόπταις Πολωνοῖς, οἵτινες προσεφέροντο ἀγροίκως καὶ ὕβριζον τοὺς Ῥώσους, ταπεινοὺς μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον (323). Κα-

1606.

ταντήσαντες δὲ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Λούγγρα, ἀνεμνήσθησαν ὅτι αὐτόθι ἄλλοτε ἦσαν τὰ ὅρια τῆς Λιθουανίας καὶ ἤλπιζον ὅτι ἔσονται καὶ πάλιν· διότι ὁ Μνίσεκ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἔγγραφον κτήσεως, ὅπερ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ ψευδοβασιλεὺς, ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Σμολένσκου . . .! Καταλιπὼν τὴν Μαρίναν ἐν Βιάζμη ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου, ἔσπευσε μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πρίγκιπος Βισνεβέτσκη εἰς Μόσχαν χάριν προκαταρκτικῶν τινων διατάξεων μετὰ τοῦ Τσάρου (324).

Τῆ 25 Ἀπριλίου εἰσελθὼν πομπωδῶς εἰς Μόσχαν ὁ Μνίσεκ, εἶδε περιχαρῶς τὸν μέλλοντα γαμβρὸν ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς θρόνου, περικεκυκλωμένον ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν καὶ τοῦ κλήρου, ὧν ὁ μὲν Πατριάρχης καὶ οἱ Ἐπίσκοποι ἐκάθηντο ἐκ δεξιῶν, οἱ δὲ μεγιστᾶνες, ἐξ εὐωνύμων. Ὁ Μνίσεκ ἤσπασατο τὴν χεῖρα τοῦ Ψευδοδημητρίου καὶ ἀπελείπειτο λόγων ὅπως δηλώσῃ τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ, εἰπὼν· « Ἄγνοῶ τὸ δεσπόζον νῦν τῆς »
 » ψυχῆς μου αἰσθημα· θαυμασμός ὑπερβολικὸς ἢ »
 » χαρὰ ἀπερίγραπτος; Ἄλλοτε ἐκλαύσαμεν ἐπὶ τῇ »
 » οἰκτρᾷ τύχῃ τῆς νομιζομένης τελευτῆς τοῦ Δημη- »
 » τρίου, νῦν δὲ βλέπομεν αὐτὸν ἀναστάντα! Πρὸ μι- »
 » κροῦ ἔτι μετὰ θλίψεως, μετὰ συμπαθείας εἰλικρινοῦς »
 » καὶ φιλικῆς ἔσφιγγον τὴν χεῖρα ἐξορίστου, περιλύ- »
 » που ξένου, τὴν δὲ χεῖρα ταύτην νῦν κυριάρχου ἀσπά- »
 » ζομαι εὐλαβῶς . . .! ὦ τύχη! πῶς παίζεις τοὺς »
 » θνητούς . . .!! Ἄλλὰ τί λέγω; οὐχὶ τὴν τυφλὴν »
 » Τύχην, ἀλλὰ τὴν θείαν Πρόνοιαν θαυμάζομεν ἐν »
 » τῇ μοίρᾳ σου. Αὕτη ἔσωσέ σε καὶ ὕψωτε πρὸς παρα- »
 » μυθίαν τῆς Ῥωσσίας καὶ πάσης τῆς χριστιανωσύνης. »
 » Αἶ λαμπραὶ σου ἀρεταὶ εἰσὶ μοι ἤδη γνωσταί· εἰδὼν »
 » σε ἀτρόμητον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης, ἀκάματον ἐν

Ὁμιλία τοῦ
Μνίσεκ.

» τοῖς πολεμικοῖς μόχθοις καὶ ἀναίσθητον πρὸς τὸ
 » δριμύ ψύχος τοῦ χειμῶνος... Σὺ ἐγρηγόρεις ἐν τῷ
 » πεδίῳ, ὅτε καὶ τὰ θηρία τῆς ἄρκτου ἐφώλευον. Ἡ
 » ἱστορία καὶ ἡ ποίησις ἐξυμνήσουσι τὴν ἀνδρίαν σου
 » καὶ πολλὰς ἄλλας ἀρετὰς, ἃς σπεῦσον ποιῆσαι δὴλας
 » τοῖς ἀνθρώποις! Ἐμοῦ δὲ καθήκον δοξάζειν τὴν
 » πρὸς ἐμὲ μεγάλην σου εὐνοίαν, τὴν γενναίαν ἀμοι-
 » βὴν σου πρὸς τὴν πρόωρον φιλίαν, προλαβοῦσαν τὴν
 » τιμὴν καὶ τὴν δόξαν σου ἐν τῷ κόσμῳ. Κοινωνὸν
 » ποιεῖς τοῦ μεγαλείου σου τὴν θυγατέρα μου, γινώ-
 » σκων ἵνα ἐκτιμᾷς τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν αὐτῆς καὶ τὰς
 » ὠφελείας τὰς ἐκ τῆς γεννήσεως αὐτῆς ἐν ἐλευθέρῳ
 » βασιλείῳ, ὅπου οἱ εὐγενεῖς ἔχουσι τοσαύτην ἐπιση-
 » μότητα καὶ δύναμιν, πρὸ πάντων δὲ γινώσκων ὅτι
 » μόνη ἡ ἀρετὴ ἐστὶν ὁ ἀληθὴς κόσμος τοῦ ἀνθρώπου!

Ὁ Ψευδοδημήτριος ἤκουσε τῆς ὁμιλίας ταύτης μετὰ
 τινος συγκινήσεως, ἀπομοργνύων διηνεκῶς τὰ δάκρυα,
 ἀλλ' οὐδὲ λέξιν εἶπεν, ἀποκριθέντος ἀντ' αὐτοῦ τοῦ
 Ἀθανασίου Βλάσιεβ. Ὁ Μνίσεκ ἐδείπνησε παρὰ τῷ
 Τσάρῳ ἐν τοῖς νεοδημητρίοις ἀνακτόροις, ὧν οἱ Πολωνοὶ
 ἐθαύμασαν τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν κο-
 σμημάτων. Ἀλλὰ, καίπερ τιμῶν τὸν ξένον ὁ ἀπα-
 τεῶν, οὐδόλως παρεκάθισεν αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ· ἐκά-
 θητο δὲ μόνος παρὰ τῇ ἀργυρᾷ τραπέζῃ, καὶ
 πρὸς τιμὴν αὐτοῦ παρήγγειλε μόνον ἵνα παρατεθῶσι
 χρυσᾷ τρυβλία (326) τῷ Μνίσεκ, τῷ υἱῷ αὐτοῦ καὶ
 τῷ πρίγκιπι Βισνεβέτσκη. Κατὰ τὸ δεῖπνον προσήγα-
 γον οἱ περὶ τὸν Τσάρον εἴκοσι Λάπωνας, ἐλθόντας εἰς
 Μόσχαν μετὰ φόρου, καὶ διηγοῦντο τοῖς περιέργοις
 ἀλλοδαποῖς, ὅτι οἱ παράδοξοι οὗτοι ἄγριοι ἔζων ἐν
 ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς οἰκουμένης παρὰ τῇ Ἰνδικῇ καὶ τῇ

1606. πεπηγυῖα θαλάσση, μήτε οἰκίας, μήτε ὄψα, μήτε νόμους, μήτε θρησκείαν γινώσκοντες (327). Ὁ Ψευδοδημήτριος ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τῇ ἀπεράντῳ ἐκτάσει τῆς Ῥωσσίας καὶ ἐπὶ τῇ θαυμασίᾳ ποικιλίᾳ τῶν λαῶν αὐτῆς. Τὴν ἐσπέραν οἱ Πολωνοὶ μουσικοὶ ἐπαιάνισαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις· καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ σρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου καὶ ὁ πρίγκιψ Βισνεβέτσκης ἐχόρευσαν, ὁ δὲ Ψευδοδημήτριος ἐτέρπετο μετενδυόμενος, καὶ φαινόμενος ἐκάστοτε ὅτε μὲν ὡς κομψὸς Ῥώσσος, ὅτε δὲ ὡς φίλος ἰππεὺς Οὐσσάρος. Ἐπὶ πέντε ἢ ἕξ ἡμέρας ἐγένοντο πολυτελεῆ ἄριστα καὶ δεῖπνα ὑπὲρ τοῦ Τσάρου, ὡς καὶ κυνηγέσια, καθ' ἃ ὁ Ψευδοδημήτριος διέπρεπε συνήθως ἐπὶ ἐπιδεξιότητι καὶ ἀνδρίᾳ, ἀποκτείνων ἄρκτους διὰ δικράνων, τέμνων τὰς κεφαλὰς αὐτῶν διὰ τοῦ ξίφους καὶ χαίρων ἐπὶ ταῖς ἐπευφημίαις τῶν εὐπατριδῶν, κραυγαζόντων, « Δόξα τῷ Τσάρῳ. » Συγχρόνως δ' ἠσχολεῖτο καὶ περὶ τὰ πολιτικά.

Συμβάσεις.

Ὁ Ψευδοδημήτριος ἔγραψεν εἰς Κρακοβίαν πρὸς τὸν σρατηγὸν τοῦ Σενδομίρου, ὅτι ἡ Μαρίνα, ἅτε Τσαρίνα τῶν Ῥώσσων, ὄφειλε τιμᾶν, τοῦλάχιστον κατ' ἐπιφάνειαν, τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς ἐθίμοις αὐτῆς (328), προσέτι δὲ τηρεῖν τὰ Ῥωστικά ἔθιμα καὶ μὴ κοσμεῖν τὴν κεφαλὴν. Ἄλλ' ὁ πρεσβευτὴς τοῦ Πάπα Ῥαγκώνης ἀπεκρίνατο ἐργίλως πρὸς τὴν πρώτην πρότασιν, « ὅτι οὐδεμία » ἀνάγκη ἐστὶ κυριάρχη αὐτοκράτορι εὐαρεστεῖν πρὸς » τὴν ἄλογον δεισιδαιμονίαν τοῦ λαοῦ· ὅτι ὁ νόμος » οὐδόλως κωλύει τὸν γάμον μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν » τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὐδόλως παραγγέλλει τοὺς συζύγους ἵνα θυσιάζωσι τὴν » συνείδησιν ἀλλήλοις, καὶ ὅτι αὐτοὶ οἱ πρόγονοι τοῦ Δη...

» μητρίου, ὅτε ἐλάμβανον γυναῖκας Πολωνίδας, ἐπέτρεπον
 » αὐταῖς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πίσεως (329). » Φαίνεται δὲ
 ὅτι τὸ πρόσκομμα τοῦτο ἐλύθη κατὰ τὰς συνεντεύξεις
 τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν ἡμέτερον κληρον' συνετέθη
 δὲ, ὅπως ἡ Μαρίνα φοιτᾷ εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς ναοὺς,
 λαμβάνη τὴν Ἀγίαν Μετάληψιν παρὰ τῶν χειρῶν
 τοῦ Πατριάρχου, καὶ νηστεύη καθ' ἑβδομάδα τὴν τε-
 τράδην, οὐχὶ δὲ τὸ σάββατον, ἔχη δὲ ἴδιον Λατινικὸν
 ναὸν καὶ τηρῇ πάντα τὰ ἄλλα ἔθιμα τῆς Ῥωμαϊκῆς
 θρησκείας. Καὶ ὁ μὲν Πατριάρχης Ἰγνάτιος ἠρέσθη
 τούτοις, οἱ δ' ἄλλοι Ἐπίσκοποι διέμειναν σιωπῶντες,
 πλὴν τοῦ Ἑρμογένους, Μητροπολίτου τῆς Καζάνης,
 καὶ τοῦ Ἰωσήφ, Ἐπισκόπου τῆς Κολόμνας, οἵτινες ἐξω-
 ρίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐξωμότου διὰ τὴν εὐτολμίαν· διότι
 διετείνοντο ὅτι ἦν ἀνάγκη ἵνα βαπτισθῇ ἡ μνηστὴ,
 ἄνευ δὲ τούτου ἔμετ' αὐτῆς γάμος τοῦ Τσαροῦ ἔσεται
 παράνομος (330).

Προγραφαὶ δύο
 Ἐπισκόπων.

Φιλοτιμούμενος ἐπὶ τῇ πανούργῳ πολιτικῇ ὁ Ψευ-
 δοδημήτριος καὶ νομίζων ὅτι εὐηρέσθησε συγχρόνως τῇ
 τε Ῥώμῃ καὶ τῇ Μόσχᾳ, τὰ πάντα δὲ διατάξας πρὸς τε-
 λετὴν τοῦ γάμου καὶ τὴν ὑποδοχὴν τῆς Μαρίνης, ἀνήγγ-
 γειλεν αὐτῇ ὅτι ἀνέμενεν αὐτὴν μετὰ σφοδροῦ ἔρωτος
 καὶ βασιλικῆς μεγαλοπρεπειᾶς. Ἡ Μαρίνα διέτριψε
 τέσσαρας ἡμέρας ἐν Βιαζέμη, πρῶτην πολίχνην τοῦ Γο-
 δουνόβ, ἔνθα ἦταν τὰ περικεχαρακωμένα ἀνάκτορα
 αὐτοῦ καὶ ἔνθα ἐν τῷ λιθοδόμῳ ναῷ, σωζομένῳ μέχρι
 τοῦδε, φαίνονται πολλαὶ Πολωνικαὶ ἐπιγραφαί, χαρα-
 χθεῖσαι τότε ὑπὸ τῶν συνοδοιπόρων τοῦ Μνίσσεκ.

Τῇ 1 Μαΐου, δεκαπέντε βέροστια μακρὰν τῆς Μόσχας, ^{Εἰσόδος τῆς}
 ὑπεδέξαντο τὴν μέλλουσαν Τσαρίναν οἱ ἔμποροι καὶ ^{Μαρίνης εἰς τὴν}
 πολῖται μετὰ δώρων, τῇ δὲ 2 Μαΐου παρὰ τῇ εἰσόδῳ ^{πρωτεύουσας.}

1606.

τῆς πόλεως, οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ στρατός, οἱ παῖδες τῶν εὐπατριδῶν, οἱ τοξόται, οἱ Κοζάκοι, πάντες φέροντες ἐρυθρὰ ἐξ ἐριούχου ἐνδύματα καὶ λευκοὺς τελαμῶνας ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ πολλοὶ Γερμανοὶ καὶ Πολωνοὶ, πάντες ὡς ἑκατὸν χιλιάδες (331). Αὐτὸς δ' ὁ Ψευδοδημήτριος, ἀπλῶς ὢν ἐνδεδυμένος, ἀπῆλθε κρύφα μεταξὺ αὐτῶν καὶ βοήθεια τοῦ Βασμάνοβ παρατάξας πάντας ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Κρεμλίον.

Πρὸ τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου ἡ Μαρίνα παρὰ τὸν Μόσχαν ἀπέβη τοῦ ὄχηματός καὶ εἰσῆλθεν εἰς μεγαλοπρεπῆ σκηνήν, ὅπου ἦσαν οἱ εὐπατρίδαι. Ὁ πρίγκιψ Μοσιλάβσκις προσηγόρευσε αὐτήν, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι ἐκλιναν μέχρις ἐδάφους. Παρὰ τῆ σκηνῆ ἴσταντο δώδεκα ὑπερήφανοι κέλητες καὶ λαμπρὸν ὄχημα, κεκοσμημένον τοῖς βασιλικοῖς σήμασι, ἀργυροῖς ἀετοῖς, καὶ ἐλευόμενον ὑπὸ δέκα καταστίκτων ἵππων. Εἰς τὸ ὄχημα τοῦτο, ἐμβᾶσα ἡ Μαρίνα, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, προπεμπομένη ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῆς, τῶν εὐπατριδῶν, τῶν ἐν τέλει καὶ τριῶν ἀποσπασμάτων τῆς σωματοφυλακῆς· τούτων δὲ προηγούντο τριακόσιοι μεγαλόσωμοι ἄνδρες μετὰ μουσικῶν, δεκατρία δ' ὄχηματα καὶ πολλοὶ ἵπποι οὐράγουν. Καὶ οἱ μὲν κώδωνες καὶ τὰ τηλεβόλα ἤχουν, τὰ δὲ τύμπανα καὶ αἱ σάλπιγγες ἤκούοντο πανταχόθεν, ὁ δὲ λαὸς εἰσίγα καὶ παρητήρει μὲν μετὰ περιεργείας, ἀλλ' ἐδείκνυε μᾶλλον λύπην ἢ χαρὰν, καὶ εἶδε τὸ δεύτερον ὀλέθριον αἰωνόν. Βεβαιοῦται ὅτι τῆ ἡμέρας ἐκείνη ἐγένετο στρόβιλος, ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς εἰς Μόσχαν εἰσόδου τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ. Πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Κρεμλίου ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τῆς ἀγορᾶς, ὅπου, εἰ ἡ μνηστῆ

τοῦ Τσάρου ἦν ὀρθόδοξος, προὔπνῃτα αὐτῇ ὁ κληρὸς μετὰ σταυρῶν, ὑπεδέξαντο νέα στίφη τυμπανιστῶν, ὧν τὰ θορυβώδη ὄργανα ἦσαν ἀφόρητα τῇ ἀκοῇ. Εἰσελθούσης εἰς τὴν πύλην τοῦ Σωτήρος, οἱ Πολωνοὶ μουσικοὶ ἐπαιάνισαν τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν ὕμνον, Εἰσαεὶ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ καὶ τῇ δυστυχίᾳ (332). Τὸ ὄχημα ἔστη ἐν Κρεμλίῳ παρὰ τῷ γυναικειῷ μοναστηρίῳ, ἐνθα ὑπεδέξατο τὴν μνηστὴν ἢ μοναχὴν Τσαρίνα. Αὐτόθι εἶδεν ἡ Μαρίνα τὸν Ψευδοδημήτριον καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ γάμου, ἀναβληθέντος ἐπὶ ἕξ ἡμέρας ἕνεκα προπαρασκευῶν τινῶν.

Ἐν τούτοις ἡ Μόσχα συνεταράσσετο· διότι ὠρίζθη ὑπὲρ μὲν τοῦ Μνίσεκ ἢ ἐν τῷ Κρεμλίῳ οἰκία τοῦ Βαρίση (333), τόπος τῆς βασιλοκτονίας! ὑπὲρ δὲ τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ, αἱ κάλλισται οἰκίαι τοῦ Κιτάι καὶ Βιελγορόδου, ὅθεν ἐδίωξαν τοὺς οἰκοδεσπότας, οὐ μόνον τοὺς ἐμπόρους, εὐγενεῖς, γραμματεῖς καὶ κληρικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρῶτους μεγιστᾶνας καὶ μάλιστα τοὺς Ναγόν, νομιζομένους συγγενεῖς τοῦ Τσάρου (334). Τότε ἐγένοντο κραυγαὶ καὶ γογγυσμοὶ πανταχόθεν. Συγχρόνως δὲ οἱ Ῥῶσσοι, βλέποντες χιλιάδας ξένων ἀκλήτων καὶ καθωπλισμένων, οἵτινες ἐξήγαγον τῶν ὀχημάτων ξίφη, δόρατα καὶ πιστόλια, ἡρώτων τοὺς Γερμανοὺς, εἰ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀπῆρχοντο εἰς τοὺς γάμους ὡς εἰς μάχας· ἔλεγον δὲ πρὸς ἀλλήλους ὅτι οἱ Πολωνοὶ ἐβουλεύοντο τὴν ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσας.

Τῇ ἡμέρᾳ τῆς εἰς Μόσχαν εἰσόδου τῆς Μαρίνης οἱ ἐπιφανεῖς πρέσβεις τοῦ Σιγισμούνδου, οἱ μεγιστᾶνες Ὀλεσνίτσκης καὶ Γοσέβσκης ἤλθον ὡσαύτως μετὰ πολλοῦ στρατοῦ· ὅθεν ἠῤῥησαν οἱ φόβοι τοῦ λαοῦ νομίζοντος, ὅτι ἤλθον ζητῆσαι τὴν προίκα τῆς Μαρίνης,

Ἄγαν ἄκτινες
τῶν Μοσχίων

1606.

καὶ ὅτι ὁ Τσάρος παρεχώρει τῇ Λιθουανίᾳ πᾶσαν τὴν χώραν ἀπὸ τῶν ὀρίων μέχρι τοῦ Μοζάτσκου· ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἦν ψευδής, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ ἔγγραφα τῆς πρεσβείας ταύτης. Ὁ Ὀλεσνίτσκης καὶ Γοσέβσκης παρηγγέλθησαν μόνον ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως παρευρεθῆναι τοῖς γάμοις τοῦ Ψευδοδημητρίου (335), καὶ ἐμπεδῶσαι τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Σιγισμούνδου φιλίαν καὶ συμμαχίαν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, μηδὲν δ' ἀπαιτῆσαι. Ὁ ψευδοβασιλεὺς, κατὰ τὸν χρονογράφον, γινώσκων τοὺς γογγυσμοὺς τοῦ λαοῦ διὰ τὴν πρὸς τὸν Μνίσεκ παραχώρησιν τοῦ Σμολένσκου καὶ τῆς χώρας τοῦ Σεβέρσκου, ἔλεγε τοῖς εὐπατρίδαις, ὅτι οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς Ῥωσσικῆς παραχωρήσει τοῖς Πολωνοῖς (336). ἴσως δ' ἔλεγε τοῦτο εἰλικρινῶς, καὶ ἴσως διεβουκόλει οὐ μόνον τὸν Πάπαν, ἀλλὰ καὶ τὸν πενθερὸν καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· ἀλλ' οἱ εὐπατρίδαι, ἡ τοῦλάχιστον ὁ Σουτσκης καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ, οὐδόλως ἐφρόντιζεν ἵνα ἐλαττώσῃ τὴν κακὴν γνώμην τοῦ λαοῦ περὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὅστις ἠῤῥεξε τὴν γενικὴν δυσαρέστησιν διὰ νέων σκανδάλων.

Σκάνδαλα.

Οἱ φίλοι τοῦ ἄφρονος τούτου ἐπεθύμουν πείσαι τοὺς εὐσεβεῖς Ῥώσσοις, ὅτι ἡ Μαρίνα, ἐγκλεισμένη ἐν μονῇ τιμὴ καὶ ἀπροσίτοις κελλίοις, διδαχθήσεται τὰ τῆς θρησκείας ἡμῶν καὶ νηστεύσει παρασκευαζομένη εἰς τὸ βάπτισμα. Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶντι ἐφαίνετο νηστεύουσα· διότι οὐδὲν ἔφαγεν, ἀποστρεφομένη τὰ Ῥωσσικὰ ἐδέσματα· ἀλλ' ὁ μνηστήρ, μαθὼν τοῦτο, ἐπεμψεν εἰς τὴν μονὴν τοὺς μαγείρους τοῦ πενθεροῦ, οἵτινες, λαβόντες τὰς κλεῖς τῶν βασιλικῶν ἀποθηκῶν, ἤρξαντο παρασκευάζοντες ἄρισα καὶ δεῖπνα οὐδόλως μοναστηριακά (337). Ἡ Μαρίνα εἶχε παρ' ἑαυτῇ μίαν

μόνην θεράπαιναν, οὐδόλως ἐξήρχετο τοῦ κελλίου μηδὲ εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς φοιτῶσα, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην ἔβλεπε τὸν μνηστῆρα, ὅστις ἔμενε μόνος μετ' αὐτῆς, ἢ ἐτέρπετο διὰ τῆς μουσικῆς, χοροῦ καὶ ἀσμάτων οὐχὶ ἐκκλησιαστικῶν· καὶ γελωτοποιοὺς εἰσῆγεν ὁ ἐξωμότης εἰς τὸ εἰρηνικὸν καὶ εὐσεβὲς ἐνδιαίτημα, ὡσεὶ θέλων ὑβρίσαι τὸν ἱερὸν τόπον καὶ τὴν κλησιν τῶν ἀθῶων μοναχῶν (338). Ἡ δὲ Μόσχα ἔμαθε τοῦτο μετ' ἀποστροφῆς.

Ἄλλο τι σκάνδαλον, καρπὸς τῆς ἀπερισκεψίας τοῦ Ψευδοδημητρίου, κατέπληξε τοὺς αὐλικούς. Τῆ 3 Ματου, ἀχρωμένου τοῦ Ψευδοβασιλέως ἐν τῷ περιχρυσῷ δωματίῳ τῶν ἐπιφανῶν Πολωνῶν, τῶν συγγενῶν τοῦ Μνίσεκ καὶ τῶν πρέσβεων τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας, ὁ αὐλάρχης τῆς Μαρίνης Σταδνίσκης, λαλῶν ἐν ὀνόματι πάντων τῶν οικείων αὐτῆς, εἶπεν αὐτῷ· « Εἶ τις δηλοῖ ἐκπλήξιν διὰ τὴν μετὰ τοῦ οἴκου »
 » τοῦ Μνίσεκ, πρώτου τῶν μεγιστάνων τῆς αὐλῆς τοῦ
 » βασιλέως μου, σύνδεσμον, ἀναγνώτω τὴν ἱστορίαν
 » τοῦ βασιλείου τῆς Μόσχας· ὁ προπάππος σου, ὡς
 » νομίζω, ἔγημε τὴν θυγατέρα τοῦ Βιτόβτου, ὁ δὲ
 » πάππος σου τὴν τοῦ Γλίνσκη· ἢ Ῥωσσία ἐμέμφετο
 » ἄρα τὴν κηδεστίαν τῶν Τσάρων πρὸς τοὺς βασιλεῖς
 » τῆς Λιθουανίας; Οὐδόλως. Διὰ τοῦ γάμου τούτου
 » ἐμπεδοῖς τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν σχέσιν, ὁμοίων
 » μὲν κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη καὶ ἴσων κατὰ
 » τὴν δύναμιν καὶ ἀνδρίαν, ἀλλ' ἀγνοούντων μέχρι
 » τοῦδε τὴν ἀληθινὴν εἰρήνην καὶ διὰ τῆς ἀρχαίας ἐρ-
 » ριζωμένης ἐχθρας χαροποιούντων τοὺς ἀπίστους.
 » Νῦν δὲ, ὡς γνήσιαι ἀδελφαί, ἐτοίμως ἔχουσι συμ-
 » πράξαι πρὸς ὑποταγὴν τῆς μισητῆς Ῥωσσελῆνου·

1606.

» ἡ δὲ δόξα σου λάμπει ὡς ὁ ἥλιος ἐν ταῖς ἀρκτώαις
 » χώραις.» Τοῖς συγγενέσι τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σεν-
 δομίρου εἶποντο οἱ πρέσβεις, οἵτινες ἐπορεύοντο μεγα-
 λοπρεπῶς. Τοῦ δὲ Ψευδοδημητρίου μένοντος ἐπὶ τοῦ
 θρόνου, ὁ Ὀλεσάνισκος, προσαγορεύσας αὐτόν, ἐνε-
 χείρισε τὰς ἐπιστολάς τοῦ Σιγισμούνδου τῷ Ἀθανα-
 σίῳ Βλάσιεβ· οὗτος δ' ἀναγνοὺς ὑφειμένως τὴν πρὸς
 τὸν Ψευδοδημήτριον ἐπιγραφὴν, ἐπέστρεψε τὴν ἐπιστο-
 λὴν τοῖς πρεσβευταῖς εἰπὼν, ὅτι αὕτη ἀτετέλλετο πρὸς
 τινὰ ἡγεμόνα Δημήτριον, ὁ δὲ μονάρχης τῆς Μό-
 σχας ἐστὶ Καῖσαρ, καὶ ὅτι οἱ πρέσβεις ὤφειλον ἀ-
 νακομίσει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πρὸς τὸν κυριάρχην
 αὐτῶν. Ὁ δὲ Ὀλεσάνισκος, ἐκπλαγείς, ἀνέλαβεν αὐτήν,
 εἰπὼν τῷ Ψευδοδημητρίῳ· « Λαμβάνω αὐτὴν εὐλαδῶς,
 » ἀλλὰ τί πράττεις; Τοῦτό ἐστιν ἀνήκουστος ὕβρις
 » οὐ μόνον τῷ βασιλεῖ μου καὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις
 » Πολωνοῖς, οἵτινες εἰσιν ἐνώπιόν σου, ἀλλὰ καὶ πάση
 » τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι, ὅπου πρὸ μικροῦ ἐπεδαφιλεύ-
 » σαμέν σοι χάριτας καὶ εὐεργεσίας! Ἀπορρίπτεις με-
 » τὰ περιφρονήσεως τὴν ἐπιστολὴν τῆς Αὐτοῦ Μεγα-
 » λειότητος ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου, εἰς ὃν ἀνέβης,
 » ἐλέω Θεοῦ, τοῦ κυριάρχου μου καὶ τοῦ Πολωνικοῦ ἑ-
 » θνους» . . . ! Οἱ ἀπερίσκεπτοι οὗτοι λόγοι ὕβριζον πάν-
 τας τοὺς Ῥώσους, οὐχ ἦττον δὲ καὶ τὸν Τσάρον· ἀλλ'
 ὁ Ψευδοδημήτριος οὐδόλως διανοήθη τὴν ἀποπομπὴν
 τοῦ θρασυστόμου πρεσβευτοῦ, καὶ ὡσεὶ ἐχάρη ἐπὶ τῇ εὐ-
 καιρίᾳ ὅπως ἀποδείξῃ τὴν εὐγλωττίαν αὐτοῦ· διὸ ἀφε-
 λῶν τῆς κεφαλῆς τὸ στέμμα ἀπεκρίνατο αὐτὸς τάδε·
 « Ἀσύνηθες καὶ ἀνήκουστόν ἐστιν ἐρίζειν τοὺς καθη-
 » μένους ἐπὶ τοῦ θρόνου πρὸς πρέσβεις· ἀλλ' ἀπέβα-
 » λον τὴν ὑπομονὴν διὰ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην τοῦ

Ἔρις πρὸς τοὺς
πρέσβεις.

» βασιλέως. Εἶπον αὐτῷ καὶ ἀπέδειξα, ὅτι εἰμι οὐ μόνον
 » νον Ἡγεμῶν, Ὁσποδάρως καὶ Τσάρος, ἀλλὰ μέγας
 » αὐτοκράτωρ τῶν ἀπεράντων χωρῶν μου. Ἡ προσηγορία
 » αὕτη ἐδόθη μοι ἐκ Θεοῦ, καὶ οὐδόλως ἐστὶ
 » κενὴ λέξις, ὡς αἱ τῶν ἄλλων βασιλέων· οὔτε οἱ τῆς
 » Ἀσσυρίας καὶ Μηδίας, οὐδ' οἱ τῆς Ῥώμης Καίσαρες
 » εἶχον πλεῖον δίκαιον ἢ ἐγώ! Δυνατὸν μοι ἀρκεσθῆ-
 » ναι τῇ προσηγορίᾳ τοῦ Ἡγεμόνος καὶ Ὁσποδάρου,
 » ἐν ᾧ διακονοῦσί μοι οὐ μόνον Ὁσποδάροι καὶ Ἡγε-
 » μόνες, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς; Οὐδένα βλέπω δυνάμενον
 » συγκριθῆναι πρὸς ἐμὲ ἐν ταῖς ἀρκτώαις χώραις· ἀνώ-
 » τερον ἐμοῦ ἔχω μόνον τὸν Θεόν· πάντες δ' οἱ μονάρ-
 » χαι τῆς Εὐρώπης οὐ καλοῦσί με ἄρα αὐτοκράτορα...;
 » Διὰ τί ὁ Σιγισμουνδος ἀποποιεῖται πράξει τὸ αὐτό...;
 » Ἐρωτῶ σε, μεγιστάν Ὀλεσνίτσας, ἐδύνασο δεχθῆ-
 » ναι ἐπιστολὴν, εἰ μὴ περιεῖχεν ἢ ἐπιγραφὴ τὴν
 » προσηγορίαν σου ὡς εὐγενοῦς; Ὁ Σιγισμουνδος
 » εἶχεν ἐμὲ τοιοῦτον φίλον καὶ ἀδελφόν, οἷον οὐδέ-
 » ποτε ἔσχεν ἢ δημοκρατία τῆς Πολωνίας· νῦν δὲ βλέ-
 » πω αὐτὸν δυσμενῆ πρὸς ἐμέ. »

Αἰτούμενος συγγνώμην ὁ Ὀλεσνίτσκης ἐπὶ τῇ στε-
 ρήσει εὐγλωττίας ὡς ἄπειρος τοῦ ὁμιλεῖν ἀπαρασκευά-
 στως καὶ ἐπὶ τῇ θρασύτητι ὡς συνειθισμένος ἐν ἐλευ-
 θερίᾳ, ἐμέμφετο σφοδρῶς καὶ σκληρῶς τὸν Ψευδοδημή-
 τριον εἰς τὴν ἀχαριστίαν, εἰς τὴν λήθην τῶν εὐεργεσιῶν
 τοῦ βασιλέως καὶ εἰς τὴν ἀφροσύνην τοῦ ἀπαιτεῖν νέαν
 προσηγορίαν, ἧς οὐδαμῶς ἤξιούτο. Δεικνύων δὲ τοὺς
 εὐπατρίδας, ἐμαρτύρετο αὐτοὺς, ὅτι οὐδέποτε οἱ κυριάρ-
 χαι τῆς Ῥωσσίας διενοήθησαν κληθῆναι Καίσαρες·
 τέλος δὲ παρεδίδω τὸν ἀπατεῶνα τῇ θείᾳ δίκῃ διὰ τὴν
 αἱματοχυσίαν, πιθανὸν ἐπακολούθημα τοιαύτης ἀμέτρου

1606.

φιλοδοξίας. Ὁ ψευδοβασιλεὺς ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατεπράυνεν αὐτὸν καὶ προὔτεινε τὴν χεῖρα τῷ Ὀλεσνίτσκῃ εἰς ἀσπασμόν, οὐχὶ ὡς πρεσβευτῆ, ἀλλ' ὡς ἀγαθῷ γνωρίμῳ. Ὁ δὲ, ἀγανακτήσας, ἀπεκρίνατο· « Ἡ » εἰμι πρεσβευτῆς, ἢ ἀδύνατον ἀσπασθῆναι τὴν χεῖρά » σου. » Διὰ δὲ τῆς εὐσταθείας ταύτης ἠνάγκασε τὸν Ψευδοδημήτριον ἵνα ὑποχωρήσῃ· « διότι, εἶπεν ὁ Βλά- » σιεβ, ὁ Τσάρος παρασκευαζόμενος εἰς τὰ τοῦ γάμου, » διατεθειμένος ἐστὶ πρὸς συγκατάβασιν καὶ εἰρήνην. »

Τέλος δεχθεὶς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Σιγισμοῦνδου καὶ ὀρίσας τόπον τοῖς πρεσβευταῖς, ὁ Ψευδοδημήτριος ἠρώτησε περὶ τῆς υἱείας τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καθήμενος· ὁ δὲ Ὀλεσνίτσκῃ ἀπήτησεν ἵνα ὁ Τσάρος ἐρωτῶν περὶ τούτου ἐγερθῆ ὅπως ἀποδείξῃ τιμὴν, καὶ ὁ ἐξωμότης ἐξεπλήρωσε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. Ἐνὶ λόγῳ ἐταπεινώθη καὶ κατησχύνθη ἐνώπιον τῆς αὐλῆς διὰ τῆς ἀπρεποῦς ταύτης σκηνῆς, ἐξοργισάσης τοὺς τε Πολωνοὺς καὶ Ῥώσους.

Ἀπαλλάξας μετὰ τιμῆς τοὺς πρέσβεις τοῦ Σιγισμοῦνδου ὁ Ψευδοδημήτριος, παρήγγειλε τῷ γραμματεῖ Γραμοτίνῳ ἵνα εἴπῃ αὐτοῖς, ὅτι ἐδύναντο διάγειν ὡς ἤθελον, μὴ ἐπιτηρούμενοι καὶ ἐνοχλούμενοι, τούτεστι βλέπειν καὶ διαλέγεσθαι πρὸς οἰονδήποτε, ὅτι τὰ ἔθιμα μετεβλήθησαν ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ ὅτι ἡ ἡσυχος ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας ἀντικατέστησε τὴν δὺσπιστον τυραννίαν· προσέτι δὲ, ὅτι ἡ φιλόξενος Μόσχα ἔχαιρε βλέπουσα τὸ πρῶτον τοσοῦτους Πολωνοὺς, καὶ ὅτι ὁ Τσάρος ἐτοιμῶς εἶχε καταπληξαι τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν διὰ τῆς πρὸς τὸν Σιγισμοῦνδον φιλίας, εἰ οὗτος ἐκάλει αὐτὸν Ἀυτοκράτορα εἰς ἀμοιβὴν τῆς τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας προσηγορίας, ἣν ὁ Βορίσης ἀφεί-

λετο ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἦν αὐτὸς ὁ Δημήτριος ἀπεδίδω. Αἱ περὶ τῆς συμμαχίας τῶν δύο ἐπικρατειῶν διαπραγματεύσεις ἀνεβλήθησαν μετὰ τὸν γάμον· διότι ὁ Ψευδοδημήτριος οὐδόλως ἐσχόλαζεν ἵνα φροντίζη περὶ τῶν πολιτικῶν, εἰμὴ μόνον περὶ τῆς νύμφης καὶ τῶν ξένων.

Καὶ ἐν μὲν τῷ μοναστηρίῳ ἠγαλλιῶντο, ἐν δὲ τοῖς ἀνακτόροις εὐχοῦντο· ὁ δὲ ἐξωμότης μοναχὸς καθ' ἑκάστην προσέφερε δῶρα τῇ μνηστῇ καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτῆς, ἀγοράζων τὰ κάλλιστα ἐμπορεύματα παρὰ τῶν ἀθρόως ἐρχομένων εἰς Μόσχαν ἐμπόρων ἐκ Λιθουανίας, Ἰταλίας καὶ Γερμανίας. Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου προσήνεγκε τῇ Μαρίνῃ κιβώτιον πλήρες πολυτίμων πραγμάτων, τιμώμενον πεντηκοντακισχιλίων ρουβλίων (339), ἔδωκε δὲ προσέτι τῷ Μνίσεκ ἑκατοντακισχίλια σλότια πρὸς ἀπότισιν τῶν ἐπιλοίπων χρεῶν αὐτοῦ, ὥστε τὸ βασιλικὸν ταμεῖον ἐδαπάνησε τότε ὑπὲρ μόνων τῶν δῶρων τέσσαρα ἑκατομμύρια τῶν νῦν ρουβλίων (340), πλὴν τῶν δαπανηθέντων ἑκατομμυρίων χάριν τῆς ὁδοιπορικῆς δαπάνης καὶ ξενίας τῆς Μαρίνης, τοῦ πατρὸς καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῆς. Διὰ τοιαύτης σπατάλης καὶ πολυτελείας ὁ Ψευδοδημήτριος ἐσπούδαζεν ἵνα ἐπισκιάσῃ τὴν Πολωνικὴν μεγαλοπρέπειαν· διότι ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι Πολωνοὶ οὐδενὸς ἐφείδοντο πρὸς ἐπίδειξιν, ἔχοντες λαμπρὰ ὀχήματα καὶ ἀλαζόνας ἵππους, ἐνδύοντες τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν σφρίχνοα καὶ διάγοντες μεγαλοπρεπῶς ἐν Μόσχᾳ (341), ὅπου ὁ Μνίσεκ ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ τριάκοντα πίθους Οὐγγρικοῦ μόνον οἴνου. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη πολυτέλεια τῶν ξένων παρῶργιζε τὸν λαόν· διότι οἱ Μόσχοι ἐνόμιζον, ὅτι ἐκ τοῦ ταμεῖου τῶν Τσαρῶν (342) γίνονται ταῦτα πάντα, καὶ ὅτι ἡ περιου-

Δῶρα,

1606.

σία τῆς πατρίδος, ἐπιμελεία καὶ τοῖς μόχθοις τῶν ἡμετέρων κυριαρχῶν συναθροισθεῖσα, περιέρχεται ταῖς χερσὶ τῶν ἀδιαλλάκτων τῆς Ῥωσσίας ἐχθρῶν.

Ἄρραβῶνες καὶ
γάμοι.

Τῇ 7 Μαΐου νυκτὸς ἡ μνηστὴ ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ μοναστηρίου εἰς τὰ ἀνάκτορα, προπεμπομένη ὑπὸ διακοσιῶν δαδούχων, ἐπ' ὀχλήματος περιστοιχιζομένου ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων καὶ παιδῶν εὐπατριδῶν· αὐτόθι δὲ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον ἐτελέσθη ὁ ἀρραβῶν κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἀνέκαθεν εἰθισμένα· ἀλλὰ παρὰ ταῦτα τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, παραμονῇ τῆς Παρασκευῆς καὶ ἑορτῆς, ἐτελέσθη ὁ γάμος· διότι ὁ ψευδοβασιλεὺς οὐδ' ἡμέραν τῆς εὐτυχίας αὐτοῦ ἐπεθύμει θυσιάσαι χάριν, ὡς ἐνόμιζε, προλήψεων τοῦ λαοῦ. Τὴν Μαρίναν ἤγαγον πρὸς ἀρραβῶνα εἰς τὸ ἐστιατόριον ἡ πριγκίπισσα Μοτισλάβσκη καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου παρῆσαν δὲ καὶ οἱ πλησιέστατοι συγγενεῖς τοῦ Μνίσεκ καὶ οἱ τῆς τελετῆς, ὁ τελετάρχης πρίγκιψ Βασίλειος Σουτσκης, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ὁ Γρηγόριος Ναγόνης, οἱ παράνυμφοι καὶ τινες εὐπατρίδαι. Καὶ ἡ μὲν Μαρίνα, κεκοσμημένη ἀδάμασι, σαπφείροις καὶ μαργαρίταις, ἔφερε Ῥωστικὸν ἔνδυμα ἐξ ἐρυθροῦ σπριχνόου μετὰ πλατειῶν χειρῶν, ὑποδήματα ἐξ αἰγοβύρσης καὶ στέμμα λαμπρὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· ὁ δὲ ἀπατεὼν ἔφερεν ὡσούτως Ῥωστικὸν ἔνδυμα καὶ ἐκοσμεῖτο ἀδάμασι καὶ πολυτίμοις λίθοις.

Ὁ πρῶτος ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως, πνευματικὸς τοῦ Τσάρου, ἀνέγνω τὰς εὐχὰς· οἱ δὲ παράνυμφοι ἐκερμάτισαν τὰ ἐκ τυροῦ πλακούντια καὶ διένειμαν πεποικιλμένα χειρόμακτρα. Αὐτόθεν ἀπῆλθον εἰς τὸ φατνωτὸν δωμάτιον, ὅπου ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ εὐπατρίδαι, οἱ αὐλικοί, οἱ ἐπίσημοι Πο-

λωνοὶ καὶ οἱ πρέσβεις τοῦ Σιγισμούνδου. Ἄλλ' οἱ Ῥῶσσοι εἶδον σπουδαίαν καινοτομίαν, ἥτοι δύο θρόνους, τὸν μὲν ὑπὲρ τοῦ ψευδοβασιλέως, τὸν δὲ ὑπὲρ τῆς Μαρίνης, πρὸς ἣν ὁ Βασίλειος Σουτσκις εἶπε τάδε· « Φωτεινοτάτη μεγάλη Κυρία, Καισαρίς Μαρία Ἰουρίου, τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ τοῦ ἀηττήτου Αὐτοκράτορος Καίσαρος καὶ μεγάλου Ἡγεμόνος πάσης Ῥωσσίας ἐξελέχθης γυνὴ αὐτοῦ· ἀνάβα οὖν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τοῦτον θρόνον καὶ βασιλεύσον μετὰ τοῦ κυριάρχου » (343). Καὶ αὕτη μὲν ἐκάθησεν, ὁ δὲ μεγιστὰν Μιχαὴλ Ναγόης ἐκράτει πρὸ αὐτῆς τὸ σέμμα τοῦ Μονομάχου, ὅπερ ἠσπάσατο ἡ Μαρίνα, ὁ δὲ πνευματικὸς τοῦ Τσάρου ἔφερον αὐτὸ εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως, προπαρασκευασθέντα ἤδη εἰς τὴν ἱεράν τελετήν, ὅπου ὁ μνηστήρ, πατῶν ἐπὶ τῶν ἐστρωμένων σηριχνῶν καὶ ἐριούχων ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου, ἡ δὲ Μαρίνα μετὰ τῆς πριγκίπισσης Μσισιλάβσκη· καὶ διὰ μὲν τῶν τάξεων τῶν σωματοφυλάκων καὶ τοξοτῶν προεπορεύοντο οἱ θαλαμηπόλοι, οἱ ἐπίσημοι Πολῶνοι καὶ οἱ ἐπὶ τῆς τελετῆς, ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Γολίτσιν, φέρων τὸ σκῆπτρον, καὶ ὁ Βασμάνοβ, τὴν χρυσοῦν σφαῖραν· εἶποντο δὲ οἱ εὐπατρίδαι, οἱ συνέδροι τοῦ συμβουλίου, οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς. Ὁ λαὸς ἦν πολὺς. Ἐλθοῦσα δὲ εἰς τὸν ναὸν ἡ Μαρίνα, ἠσπάσατο τὰς Ἀγίας εἰκόνας, καὶ μετὰ τοῦτο ἤρξατο ἡ ἱερά τελετή, ἥτις τέως ἦν πρωτοφανὴς ἐν Ῥωσσίᾳ, καθόσον ἐστέφθη βασιλικῶς ἡ Μαρίνα· διότι ὁ Ψευδοδημήτριος ἐσκόπει ἵνα εὐαρεστήσῃ πρὸς τὴν φιλοδοξίαν αὐτῆς καὶ ἀνυψώσῃ αὐτὴν παρὰ τοῖς Ῥώσοις καὶ ἴσως δῶ αὐτῇ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα, εἰ τυχὸν ἀπέθνησκεν ἄτεκνος.

1606

Ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ ὑφ' ὑψηλοῦ βάρου ἐκάθηντο οἱ μελλόνουμοι καὶ ὁ Πατριάρχης· καὶ ὁ μὲν Τσάρος ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου, τοῦ πεμφθέντος ἐκ Περσίας (343), ἡ δὲ Μαρίνα, ἐπὶ ἀργυροῦ. Ὁ Ψευδοδημήτριος εἶπε λόγον, πρὸς ὃν ἀπήνητησεν ὁ Πατριάρχης, ὅστις μετ' εὐχῆς ἐπέθηκε τὸν Ἅγιον Σταυρὸν, τὸ διάδημα καὶ τὸν στέφανον ἐπὶ τῆς Μαρίνης· ἐφ' ᾧ αἱ παράνομοι ἀφείλοντο τὸν τῆς κεφαλῆς κόσμον καὶ τὸν στέφανον τῆς μνηστῆς. Οἱ χοροὶ ἐψάλλον τὸ εἰς πολλὰ ἔτη ὑπὲρ τοῦ κυριάρχου καὶ τῆς κυριάρχου, ἣν κατὰ τὴν λειτουργίαν ὁ Πατριάρχης περιέβαλε τὴν ἄλυσιν τοῦ Μονομάχου, ἔχρισε καὶ ἐκοινώνησε τῆς θείας Μεταλήψεως. Οὕτως ἡ θυγάτηρ τοῦ Μνίσεκ ἐστέφθη Τσαρίνα πρὶν ἢ συζευχθῆ τὸν Τσάρον· ἐλείποντο δ' αὐτῇ μόνον ἡ σφαῖρα καὶ τὸ σκήπτρον. Ὁ κληρὸς καὶ οἱ εὐπατρίδαι ἠσπάσαντο τὴν χεῖρα αὐτῆς ὑπισχνόμενοι πίστιν (345). Τέλος ἐξήγαγον τοῦ ναοῦ πάντας τοὺς παρεστῶτας, πλὴν τῶν ἐπιφανεστάτων, ὁ δὲ πρωτεύων ἱερεὺς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐτέλεσε τὸν γάμον τοῦ Ψευδοδημητρίου μετὰ τῆς Μαρίνης. Μετὰ τὴν τελετὴν ἐξήλθον τοῦ ναοῦ ἐχόμενοι ταῖς χερσὶ καὶ ἀμφοτέρω φέροντες τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῆς Μαρίνης στηριζομένης ἐπὶ τοῦ πρίγκιπος Βασιλείου Σουτσκη· ἐξήλθον δὲ περὶ τὴν ἑσπέραν ἠχούντων τῶν τηλεβόλων, τῶν κωδῶνων, τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν τυμπάνων (346)· ἀλλ' αἱ ἐπευφημίαι τοῦ ναοῦ ἦσαν κωφοί. Ὁ πρίγκιψ Μοσιολάβσκη κατὰ τὰς θύρας τοῦ ναοῦ ἐρράντισε τοὺς νεοσύμφους διὰ ἀργυρῶν νομισμάτων, ἅτινα ἐκράτει ἐν πολυτελεῖ δίσκῳ, εἶτα δὲ ἐρρίψε πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν τοὺς ἐν αὐτῷ χρυσοὺς καὶ τὰ νομισματόσημα, φέροντα εἰκόνα δικεφάλου ἀετοῦ. Ὁ στρατηγὸς τοῦ

1606.

Σενδομίρου καὶ τινες εὐπατρίδαι συνεδείπνησαν τῷ Ψευδοδημητρίῳ ἐν τῷ ἐστιατορίῳ, ἀλλ' αὐτόθι ἔμειναν ἐπὶ μικρόν· ἐγερθέντες δὲ προέπεμψαν αὐτὸν εἰς τὸν θάλαρμον, ὃ δὲ Μνίσεκ καὶ ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Σουΐσκης, εἰς τὴν νυμφικὴν κλίνην (347). Μετ' οὐ πολὺ ἐπεκράτησε σιγὴ ἐν τοῖς ἀνακτόροις· ἡ δὲ Μόσχα ἐφαίνετο ἡσυχος, καὶ μόνοι οἱ Πολωνοὶ ἐπανηγύριζον καὶ ἐθορύβουν, ἀναμένοντες βασιλικά συμπόσια, νέα δῶρα καὶ τιμὰς. Ἄλλ' οἱ φίλοι τοῦ Σουΐσκη οὔτε ἐπανηγύριζον, οὔτε ὑπνωττον· διότι ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τῆς ἐνεργείας.

Ἡ χαρμόσυνος αὕτη ἡμέρα τοῦ ἀπατεῶνος καὶ τοῦ θριάμβου τῆς Μαρίνης ἠύξησε τὴν κοινὴν δυσαρέσκειαν. Καί περ δὲ τοσοῦτον ἀπερισκέπτως πολιτευομένου τοῦ ἐξωμότου, οἱ Μόσχοι ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι οὐδόλως τολμήσει ἵνα καλέσῃ Τσαρίναν τῆς Ῥωσσίας γυναῖκα ἑτερόδοξον, καὶ ὅτι ἡ Μαρίνα δεχθήσεται τὴν ἡμετέραν θρησκείαν· ἀνέμενον δὲ τοῦτο μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ὥρας, ὅτε εἶδον αὐτὴν φέρουσαν τὸ διάδημα καὶ τὸν νυμφικὸν στέφανον, ἀλλ' οὐδόλως ἤκουσαν τὴν ἐξωμοσίαν τῆς Λατινικῆς θρησκείας, εἰ καὶ ἠσπάσατο τὰς ἀγίας ἡμῶν εἰκόνας καὶ ἐδέχθη τὴν θεῖαν Μετάληψιν παρὰ τῆς χειρὸς τοῦ Πατριάρχου, ἐχρίσθη ἐλαίῳ καὶ πανδήμως ἐκλήθη εὐσεβῆς Τσαρίνα. Ἄλλ' ὁ φανερός οὗτος δόλος ἐφάνη τῷ λαῷ νέον παρὰ τολμον παρανόμημα, ὡς καὶ ἡ βασιλικὴ στέψις Πολωνίδος, ἀνυψωθείσης εἰς ἀνήκουστον καὶ ἀνεφικτον μεγαλεῖον καὶ αὐταῖς ταῖς ἀληθῶς εὐσεβέσι καὶ ἐναρέτοις Τσαρίναις, οἷον τῇ Ἀναστασίᾳ, Εἰρήνῃ καὶ Μαρίᾳ Γοδουνόβ (348). Τὸ στέμμα τοῦ Μονομάχου ἐπὶ κεφαλῆς ἀλλοδαπῆς καὶ γένους μισητοῦ τοῖς Ῥώσσοις ἐβόα ἐκδίκησιν διὰ τὴν βεβήλωσιν τῶν ἱερῶν.

Νέαι αἰτίαι
δυσαρεστίας.

4606.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ φρονήματα τοῦ λαοῦ, ἢ τοιαῦτα ἐνεποίουν αὐτῷ ἀόρατοι ἔτι ὑποβολεῖς κατὰ τὸν φοβερόν τοῦτον τῷ μέλλοντι χρόνον. Πάντα δὲ ταῦτα ἔβλεπον οἱ προσεκτικοὶ παρατηρηταί. Καί τοι δ' ὁ Κυριάρχης ἐπέτρεψεν ὀλίγοις μόνον Πολωνοῖς παραστῆναι τῷ γάμῳ, καὶ ὁμως οὗτοι εἴλχυσαν τὴν κοινὴν προσοχὴν διὰ τὴν ἀπρεπῆ διαγωγὴν αὐτῶν· διότι ἐγέλων, ἐπαίζον, ἢ ὑπνωτιον κατὰ τὴν λειτουργίαν, στηρίζοντες τὰ νῶτα ἐπὶ τῶν ἀγίων εἰκόνων. Οἱ πρέσβεις τοῦ Σιγισμούνδου, θέλοντες ἵνα καθίσωσιν ἀπήτουν ἐδρας, καὶ μόλις ἀπέσχον τούτου, ὅτε ὁ Τσάρος διήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι αὐτὸς οὗτος ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν τῷ ναῷ μόνον διὰ τὴν στέψιν τῆς Μαρίνης (349). Βλέποντες δὲ οἱ ὑπερόπται Πολωνοὶ μεγιστάνες πῶς οἱ εὐπατρίδαι ὑπηρετοῦν τῷ Τσάρῳ, καὶ τοὺς Σουῖσκη καὶ τοὺς ἄλλους προσφέροντας αὐτῷ, ὡς καὶ τῇ Τσαρίνῃ, θρανία ὑπὸ τοὺς πόδας, ἐδήλουν μεγαλοφώνως ἐκπληξιν ἐπὶ τοσαύτῃ δουλοπρεπείᾳ καὶ ἠγαθήστου τῷ Θεῷ ὅτι κατοικοῦσι δημοκρατίαν, ἐν ἧ ὁ βασιλεὺς οὐδαμῶς ἐτόλμα αἰτεῖν τοιαύτας ταπεινάς ὑπηρεσίας καὶ παρὰ τοῦ ἐσχάτου τῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν... Ἄλλ' οἱ Ῥῶσσοι ἔβλεπον καὶ ἤκουον ταῦτα πάντα καὶ ἔπνεον ἐκδίκησιν.

Συμπόσια.

Τῇ ἐπαύριον περὶ τὸν ὄρθρον τὰ τύμπανα καὶ αἱ σάλπιγγες ἀνήγγελλον τὴν ἀρχὴν τῶν γαμηλιῶν ἑορτῶν (350), ἡ δὲ θορυβώδης αὕτη μουσικὴ παρετάθη μέχρι τῆς μεσημβρίας. Συμπόσιον παρεσκευάσθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῖς Ῥῶσσοις καὶ τοῖς Πολωνοῖς· ἀλλ' ὁ Ψευδοδημήτριος, ὁ ἐπιθυμῶν εὐφροσύνην, ἐλυπήθη ἐκ τῆς νέας ἔριδος πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Σιγισμούνδου διότι οὗτοι, κληθέντες φιλικῶς ἐπὶ δεῖπνον, ἠγαθήστησαν αὐτῶν, ἀλλ' ἐζήτησαν ἀπαραιτήτως ἵνα παρα-

Νέα ἔρις πρὸς τοὺς Λιθουανούς πρέσβεις.

καθίσωσι τῇ τραπέζῃ τοῦ Τσάρου, ὡς καὶ ὁ Βλάσιεβ παρεκάθισε τῷ βασιλεῖ. Ὁ Ψευδοδημήτριος ἐπεμψε πρὸς αὐτοὺς αὐτὸν τὸν Βλάσιεβ, ὅστις εἶπε τῷ Ὀλεσνίτσκη· « Αἰτεῖτε ἀνήκουστα· οὐδείς ἡμῶν κάθηται παρὰ τῇ » αὐτῇ τῷ Τσάρῳ τραπέζῃ· ὁ βασιλεὺς ὑμῶν ἐξένισέ » με ἴσα τοῖς πρεσβευταῖς τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ » Πάπα, ἀλλ' οὐδὲν ἐπραξεν ἀσύνηθες, ἐπειδὴ ὁ ἡμέ- » τερος μονάρχης οὐκ ἔστι κατώτερος τοῦ Αὐτοκρά- » τορος καὶ τοῦ κυριάρχου τῆς Ῥώμης. Ὁ μέγας Καί- » σαρ Δημήτριος ἐστὶν ἀνώτερος αὐτῶν· ὅ,τι παρ' ὑμῖν » ὁ Πάπας, τοῦτο παρ' αὐτῶ οἱ ἱερεῖς. »

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ ἐμπειρότερος πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ πιστὸς τοῦ Ψευδοδημητρίου ὑπηρέτης, ὅστις ἐνδομύ- χως οὐδόλως ἦν εὖνους τοῖς Πολωνοῖς καὶ ἐπεθύμει ἴσως ἀποδειῖξαι διὰ τῆς ἀπρεποῦς ταύτης παιδιᾶς, ὅτι ὁ κυριάρχης αὐτοῦ οὐδαμῶς ἦν Παπιστής. Καὶ ὁ μὲν Ὀλεσνίτσκης ὑπέμεινε τὴν ὕβριν ταύτην, ἀλλ' ἔγνω μὴ ἀπελθεῖν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Πάντες δ' οἱ ἄλλοι Πολωνοὶ ἐδείπνησαν παρὰ τῷ ψευδοβασιλεῖ ἐν τῷ φα- τνωτῷ δωματίῳ πλὴν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου, ὅστις, ἐπικινῶν τὴν ἀξίωσιν τῶν πρέσβειων, μάτην πα- ρεκάλει τὸν γαμβρὸν εἰς συγκατάβασιν, καὶ προπέμ- φας αὐτὸν καὶ τὴν Μαρίναν μέχρι τοῦ ἐστιατορίου, ἀπῆλθεν οἴκαδε δυσφορῶν.

Ἡ ἔρις αὕτη οὐδόλως ἐβλάψε τὴν λαμπρότητα τῆς ἑορτῆς. Οἱ νεόνυμφοι ἐδείπνησαν καθήμενοι ἐπὶ θρό- νου καὶ διακονούμενοι ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν, ὅπισθεν δ' αὐτῶν ἴσταντο οἱ σωματοφύλακες μετὰ πελέκειων. Καὶ ἡ μουσικὴ ἐπαιάνιζε καθ' ὅλον τὸ δεῖπνον, οἱ δὲ Πολωνοὶ, θεωροῦντες κείμενα πρὸ αὐτῶν ὄρη χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἐθαύμαζον τὸν μέγαν τοῦτον πλοῦτον. Οἱ

1606.

Ῥώσσοι εἶδον μετ' ἀγανακτήσεως τὸν Τσάρον ἐνδεδουμένον ὡς φιλὸν ἱππέα, τὴν δὲ Τσαρίναν φοροῦσαν Πολωνικὴν στολὴν· διότι ἤρεσκε μᾶλλον τῷ ἀνδρὶ, ὅστις κατ' αὐτὴν τὴν προτεραίαν μόλις συνήνεσεν ἵνα ἐνδυσθῆ κατὰ τὸν Ῥωσσικὸν τρόπον χάριν τῆς τελετῆς (352). Τὴν ἐσπέραν οἱ οἰκεῖοι τοῦ Μνίσεκ εὐωχῆθησαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, τῇ δὲ ἐπαύριον, 10 Μαΐου, ὁ Ψευδοδημήτριος, δεχθεὶς τὰ δῶρα τοῦ Πατριάρχου, τοῦ κλήρου, τῶν μεγιστάνων, πάντων τῶν ἐπιφανῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐμπόρων, εἰστίασεν αὐτοὺς πάλιν ἐν τῷ φατνωτῷ δωματίῳ, ὅπου καθήμενος ἀπέναντι τῶν Ῥώσσων, εἶχε τὰ νῶτα πρὸς αὐτοὺς ἐστραμμένα (353). Ἑκατὸν πεντήκοντα λογάδες Πολωνῶν στρατιωτῶν ἐδείπνησαν ἐν τῷ περιχρύσῳ δωματίῳ, τῶν εὐγενῶν τοῦ συμβουλίου διακονούντων αὐτοῖς, ὁ δὲ Ψευδοδημήτριος ἐκένωσε ποτήριον πλήρες οἴνου, εὐχόμενος μεγαλοφώνως ἐνδόξους ἐπιτυχίας τοῖς Πολωνικοῖς ὄπλοις (354). Τέλος τῇ 11 Μαΐου καὶ οἱ πρέσβεις τοῦ Σιγισμούνδου ἐδείπνησαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις μετὰ τοῦ προθύμου διαλλακτοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου, ὅστις ἔπεισε τὸν μὲν γαμβρόν ἵνα παραχωρήσῃ τῷ Ὀλεσνίτσκη τὴν παρὰ τῇ τραπεζῇ αὐτοῦ πρωτοκαθεδρίαν, τὸν δὲ μεγιστᾶνα τοῦτον μὴ ἀπαιτῆσαι τι πλεόν καὶ μὴ θυσιάσαι τῇ περὶ ματαίας τιμῆς ἔριδι τὰ συμφέροντα τῆς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν συμμαχίας. Ὁ Ψευδοδημήτριος παρ' ὀλίγον ἀνεγένωσε τὴν ἔριν, εἰπὼν τῷ Ὀλεσνίτσκη· « Οὐκ ἐκάλεσα » τὸν βασιλέα εἰς τὸν γάμον μου· ἐπομένως σὺ ἐνταῦθα » οὐκ ἐκπροσωπεῖς αὐτόν, ἀλλ' εἶ πρεσβευτής. » Ἄλλ' ὁ Μνίσεκ διὰ συνετῶν παραινήσεων κατεπράυνε τὸν γαμβρόν, καὶ τὰ πάντα ἐτελεύτησαν φιλικῶς.

Τὸ τρίτον τοῦτο δεῖπνον ἐφάνη μεγαλοπρεπέστερον τῶν προηγηθέντων. Ὁ Τσάρος καὶ ἡ Τσαρίνα ἔφερον τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ πολυτελῆ Πολωνικὴν στολὴν· τῇ ἡμέρᾳ δὲ ταύτῃ συνεδείπνησαν καὶ γυναῖκες, αἱ πριγκίπισσαι Μστισλάβσκη καὶ Σούισκη (355) καὶ αἱ συγγενεῖς τοῦ σρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου, ὅστις, ἐπιλαθόμενος τοῦ γήρατος, ἠρνήθη ἵνα καθίσῃ, καὶ κρατῶν τὸν πῖλον ἔμεινεν ὄρθιος ἐνώπιον τῆς Τσαρίνης καὶ ὑπηρετεῖ αὐτῇ ὡς ὑπῆκοος, οὐχὶ δὲ ὡς πατὴρ πρὸς ἐκπληξιν πάντων (356).

Ὁ Ψευδοδημήτριος προέπιεν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. Ἐν γένει δὲ πάντες ἐπινον πολὺ, μάλιστα δ' οἱ ξένοι, ἐπαινοῦντες τοὺς οἴνους τοῦ Τσάρου, ἀλλὰ φέγοντες τὰ Ῥωσικὰ ὄψα ὡς μὴ εὐχυμα. Μετὰ τὸ δεῖπνον οἱ ἀναχωροῦντες εἰς Περσίαν ἀξιωματικοὶ μετ' ἐπιστολῶν πρὸς τὸν σάχην ἀπεχαιρέτισαν τὸν Τσάρον, ἀσπασάμενοι τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ τὴν τῆς Τσαρίνης. Τῇ δὲ 12 Μαΐου ἡ Μαρίνα εἰστίασεν ἐν τοῖς ἰδίοις δωματίοις μόνους τοὺς Πολωνοὺς, καλέσασα μετ' αὐτῶν δύο μόνον Ῥώσους, τὸν Βλάσιεβ καὶ τὸν πρίγκιπα Βασίλειον Μασάλσκη. Πάντα δὲ τὰ τῆς τραπέζης παρεσκευάσθησαν κατὰ Πολωνικὸν τρόπον, ὥστε οἱ μεγιστᾶνες, δηλοῦντες μεγίστην εὐαρέστησιν, ἔλεγον· «Δει-»
 » πνοῦμεν οὐχὶ ἐν Μόσχᾳ, οὔτε παρὰ τῷ Τσάρῳ, ἀλλ'
 » ἐν Βαρσοβίᾳ, ἢ ἐν Κρακοβίᾳ, παρὰ τῷ ἡμετέρῳ βασι-
 » λεϊ » (357)· ἐπιον δὲ καὶ ἐχόρευσαν μέχρι νυκτός. Ὁ Ψευδοδημήτριος, ἐνδεδυμένος ὡς ψιλὸς ἵππευς, ἐχόρευσε μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ πενθεροῦ. Ἄλλ' ἡ Τσαρίνα ἀπέδειξεν εὐνοίαν καὶ τοῖς νέοις ὑπηκόοις· διότι τῇ 14 Μαΐου εἰστίασε τοὺς εὐπατρίδας καὶ τοὺς ἐν τέλει. Τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐφαίνετο αὕτη Ῥωσσίς, τῇ-

1606.

ροῦσα πιστῶς πάντα τὰ ἤθη ἡμῶν καὶ σπουδάζουσα ἵνα εὐαρεστήσῃ πάντας προσαγορεύουσα καὶ θωπεύουσα· ἀλλ' ἡ εὐπροσηγορία αὕτη οὐδόλως συνεχίνησε τὰς ἐσκληρυμμένας καρδίας! Ἐν τούτοις ἡ μουσικὴ ἤκούετο ἀδιαλείπτως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, τῶν τυμπάνων, σαλπίγγων καὶ κυμβάλων ἐκωφούντων τοὺς κατοίκους ἕωθεν μέχρις ἑσπέρας (358). Καθ' ἑκάστην ἤχουν τὰ τηλεβόλα εἰς δεῖγμα ἀγαλλιάσεως τοῦ Τσάρου, ὥστε ἐν πέντε ἢ ἕξ ἡμέραις ἐδαπανήθη πλείων πυρῖτις ἢ ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Γοδουνόβ πρὸς τὸν ἀπατεῶνα. Οἱ δὲ Πολωνοὶ, μέθυσοι καὶ μῆ, ὡσαύτως πρὸς ψυχαγωγίαν νυχθημερόν ἐπυροβόλουν ἐν τε ταῖς οἰκίαις καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς.

Διαπραγμα-
τεύσεις πολιτι-
καί.

Κεκμηκῶς ὑπὸ τῶν ἑορτῶν ὁ Ὀτρέπιεβ, ἐνησχολήθη περὶ τὰ πολιτικά. Τῇ 11 Ματοῦ, τῇ πρώτῃ ὥρᾳ τῆς πρωίας, οἱ πρέσβεις τοῦ Σιγισμούνδου εὗρον αὐτὸν ἐν τοῖς νέοις ἀνακτόροις καθήμενον ἐπὶ θρόνου, φέροντα μεγαλοπρεπῆ κυανῆν σολῆν ἀνευ μὲν σέμματος, ἀλλὰ μετὰ ὑψηλοῦ πύλου, κρατοῦντα βάρβδον καὶ ἔχοντα περὶ ἑαυτὸν πολλοὺς αὐλικούς (359). Οὗτος δὲ παρήγγειλε τοῖς πρεσβευταῖς ἵν' ἀπέλθωσι πρὸς τοὺς ἐν ἑτέρῳ οἰκῆματι εὐπατρίδας, ὅπως δηλώσωσιν αὐτοῖς τὰς προτάσεις τοῦ Σιγισμούνδου. Ὁ πρίγκιψ Δημήτριος Σουτσκης, Τατίστσεβ, Βλάσιεβ καὶ ὁ γραμματεὺς Γραμοπῖνος συνδιελέχθησαν αὐτοῖς. Ὁ Ὀλεσνίτσκης ἐν μακρᾷ ὁμιλίᾳ ἀπέδειξε διὰ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης τὴν ἀνάγκην τῶν Χριστιανῶν μοναρχῶν τοῦ διάγειν ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἀνθίστασθαι πρὸς τοὺς ἀπίστους· ἐθρήνησε τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰς δυστυχίας τῆς Ἱερουσαλήμ· ἐπήνεσε τὴν γενναίαν βουλὴν τοῦ Τσάρου τοῦ ἀπαλλάξαι αὐτοὺς ὀλεθρίου ζυγοῦ

1606,

καὶ συνεπέρανε τὸν λόγον λέγων ὅτι, ὁ Σιγισμουῦνδος, φλεγόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ὅπως συμμετάσχη τῷ ἀδελφῷ Δημητρίῳ τῆς δόξης τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, ἐπεθύμει γινώσκειν πότε καὶ μετὰ ποίων δυνάμεων διεννοεῖτο ἐκστρατεῦσαι πρὸς τὸν Σουλτάνον. Ὁ δὲ Τατίσσεβ ἀπεκρίνατο, « Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐπιθυμεῖ μαθεῖν » τοὺς σκοποὺς τοῦ κυριάρχου ἡμῶν πιστεύομεν, ἀλλὰ » θέλει ἀληθῶς βοηθῆσαι τῷ ἀηττήτῳ Καίσαρι κατὰ » τὸν πρὸς τοὺς Τούρκους πόλεμον; Ἀμφιβάλλομεν. » Ἡ ἐπιθυμία τοῦ γινῶναι πάντα, ὅπως μηδὲν πράξη, » φαίνεται ἡμῖν ἀπάτη καὶ πονηρία. » Ἐκπλαγέντες οἱ πρέσβεις ἐπὶ τῇ θρασύτητι τοῦ Τατίσσεβ, ὅστις ἐλάλει οὕτως, ἐπειδὴ ἐγίνωσκεν ὅτι αἱ περιστάσεις μετεβάλλοντο μετ' οὐ πολὺ, ἐμαρτυρήθησαν αὐτόντὸν Βλάσιεβ, ὅτι οὐδόλως ὁ Σιγισμουῦνδος προσέτεινε τῷ Δημητρίῳ, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας οὗτος τῷ Σιγισμουῦνδῳ τὸν πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν πόλεμον, καὶ δι' ἐπομένως οὗτος ὤφειλεν ἵνα δηλώσῃ τοὺς ἑαυτοῦ σκοποὺς περὶ τῶν πρὸς ἐπιτυχίαν. Οἱ Ῥῶσσοι μεγιστάνες, ἀφέντες τότε τοὺς πρέσβεις, ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ψευδοδημήτριον· ἐπαυελθόντες δὲ εἶπον· « Αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ποιήσεται ὑμῖν » λόγον, παρόντων τῶν εὐπατριδῶν. » Μετὰ ταῦτα ἀπῆλλαξαν αὐτοὺς· ἀλλ' ἤδη ὁ νομιζόμενος Καῖσαρ οὐκ ἐδύνατο φυλάξαι τὴν πρὸς αὐτοὺς ὑπόσχεσιν!

Ὁ Ψευδοδημήτριος, παρασκευάζων ἔτι νέας τέρφεις, παρήγγειλε τὴν ἐκτὸς τῆς πόλεως πρὸς τὴν πύλην τοῦ Στρετέγκα ἀνέγερσιν ξυλίνου φρουρίου μετὰ προχώματος καὶ τὴν ἐκ Κρεμλίνου μεταφορὰν πολλῶν τηλεβόλων, ὅπως παραστήσῃ τοῖς Πολωνοῖς καὶ Ῥῶσσοις τὸ περιεργὸν θέαμα ἐφόδου, οὐχὶ φονικῆς, ἀλλὰ θορυβωδεστάτης, καὶ τελευταῖον δημοθοινίας. Ἡ Μα-

Βουλαι περὶ
τέρφεων.

1606.

ρίνα παρεσκεύαζεν επίσης νέας ψυχαγωγίας τῷ Τσάρῳ καὶ τοῖς αὐλικοῖς ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς δωματίοις τῶν ἀνακτόρων· ἐβουλεύετο δὲ μετὰ τῶν Πολωνίδων χορεῦσαι ἐν προσωπείοις (360)· ἀλλ' οἱ Ῥῶσσοι οὐδεμίαν τῶν τέρψεων τούτων ἀνέμειναν.

Εἰ ὁ Σουτσκης ἀνέβαλλε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνωμοσίας μέχρι τῆς τελετῆς τῶν γάμων τοῦ ἐξωμότου, ὅπως οὗτος ταραξῆ ἔτι μᾶλλον τὰς καρδίας διὰ τῆς κουφονοίας αὐτοῦ, ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπέτυχεν ἐντελῶς· διότι νέα σκάνδαλα τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῇ αὐτῇ καὶ τῷ λαῷ ἠΰξησαν τὸ κατὰ τοῦ Ψευδοδημητρίου μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησιν, ἣ δ' ἀναίδεια τῶν Πολωνῶν ἔκορυφώθη· ὥστε διὰ τούτων ἠτύχησε καὶ διὰ τούτων ἔπεσεν! Οἱ ξένοι οὗτοι καὶ φίλοι τοῦ ἀπατεῶνος ὑπῆρτον θαυμασίως τῷ πανούργῳ Σουτσκῇ ἐξαντλοῦντες τὴν ὑπομονὴν τῶν Ῥώσσων, τοσαῦτον ὀλίγον τιμωμένων ὑπ' αὐτῶν, ὡς εἶδομεν, ὥστε ὁ Μνίσεκ ὑπισχνεῖτο ἀπερισκέπτως τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ τοῖς εὐπατρίδαϊς· ὁ δὲ πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως ἐτόλμησεν εἰπεῖν δημοσίᾳ ὅτι ὁ Τσάρος ἦν δημιούργημα τοῦ Σιγισμούνδου. Καὶ ἐν τῷ δείπνῳ τοῦ γάμου καὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἱ Πολωνοὶ, θερμανθέντες ὑπὸ τοῦ οἴνου, κατηγορήσαν τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν δειλίαν καὶ ἀνανδρίαν, λέγοντες ἀλαζωνικῶς, « Ἡμεῖς ἐδώκαμεν ὑμῖν Τσάρον. » Ἄλλ' οἱ Ῥῶσσοι, καίπερ τεταπεινωμένοι καὶ ἔνοχοι πρὸς τε τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀρετὴν, ἔσωζον ἔτι τὴν ἐθνικὴν ὑπερηφανίαν καὶ ἔβρεμον κατὰ τῶν ὕβριστῶν, ἀλλ' ἐκράτουν ἑαυτῶν ὑποψιθυρίζοντες « Ἡ ὥρα τῆς » ἐκδικήσεως ἐγγύς ἐστι. »

Καὶ ὥσπ' μὴ ἤρκουν ταῦτα, οἱ Πολωνοὶ στρατιῶται καὶ αὐτοὶ οἱ ἀξιωματικοὶ μεθύοντες ἐξήρχοντο τῶν

ἀνακτόρων μετὰ γυμνῶν ξιφῶν, καὶ κατέσφαζον τοὺς Μοσχίους ἐν ταῖς ὁδοῖς, κατήσχυον δὲ τὰς γυναῖκας καὶ παρθένους, καὶ μάλιστα τὰς εὐγενεστάτας, ὑβρίζοντες αὐτὰς ἐν τοῖς ὁδοῖς, ἢ ἐν ταῖς οἰκίαις, διαρρήγνυοντες τὰς θύρας αὐτῶν (361). Οἱ ἄνδρες καὶ αἱ μητέρες ἐκραύγαζον αἰτοῦντες μεγαλοφώνως δίκην. Οὕτω, προκειμένης τιμωρίας κακούργου τινὸς Πολωνοῦ, οἱ συνεταῖροι ἀπηλευθέρωσαν αὐτόν, φονεύσαντες τὸν δῆμιον καὶ μὴ φοβούμενοι τὸν νόμον (262).

Οὕτως εἶχεν ἡ Ῥωσσία ὅτε ἡ ἀνομία ἠγέρθη κατὰ τῆς ἀνομίας! Εἶδομεν μετὰ θαυμασμοῦ τὸν εὐχερῆ θρίαμβον τοῦ ἐξωμότου, νῦν ὁμως ἐκπλητιτόμεθα ἐπὶ τῇ ταχεῖα πτώσει αὐτοῦ· διότι ἐν ᾧ οὗτος ἀφροντιστῶν, ἐτέρπετο καὶ ἐχόρευε μετὰ τῶν περὶ ἑαυτὸν Πολωνῶν, ἐν ᾧ ἐκ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ τοῦ οἴνου πάντες ἐξετρέποντο, ὁ Σουΐσκης ἀγρυπνῶν ἔγνω ἵνα μὴ βραδύνη, καὶ ἐν τῇ νυκτερινῇ ἡσυχίᾳ συνήθροισε κατ' οἶκον οὐ μόνον τοὺς συνεταίρους, ὧν ἐπρώτεον ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Γολίτσιν καὶ ὁ εὐπατρίδης Ἰωάννης Κουράκιν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ξένους καὶ εὐγενεῖς τοῦ Τσάρου, τοὺς στρατιωτικούς καὶ τοὺς ἐν τέλει (363), ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους, οἵτινες ἦσαν μὲν ξένοι τῆς συνωμοσίας, ἀπεδέχοντο ὁμως αὐτήν. Ὁ Σουΐσκης ἀπεκάλυψεν εὐτόλμως τὰς βουλὰς αὐτοῦ εἰπὼν, ὅτι ἡ θρησκεία καὶ ἡ πατρίς ἀπώλλυντο ὑπὸ τοῦ Ψευδοδημητρίου, καὶ ἀπελογήθη ὑπὲρ τῆς πλάνης τῶν Ῥώσσων καὶ ὑπὲρ ἐκείνων μάλιστα, οἵτινες, καίπερ γινώσκοντες τὴν ἀλήθειαν, ἐδέχθησαν τὸν ἀπατεῶνα πρὸς ἀνατροπὴν τῶν μισητῶν Γοδουνόβ, ἐλπίζοντες ὅτι ὁ νέος ἦρως, καὶ τοι ἐξωμότης, ἔσται ἀγαθὸς κυριάρχης (364). Προσέθηκε δέ· « Ἡ πλάνη διεσκεδάσθη παρα-

1606.

Νυκτερινὸν
συμβούλιον ἐν τῇ
οἰκίᾳ τοῦ Σουΐ-
σκη.

1606. » χρῆμα· γινώσχετε δὲ τίς πρῶτος ἐτόλμησεν ἐξελέγ-
 » ξαι τὸν ἀπατεῶνα· ἀλλ' ἡ κεφαλὴ μου ἤψατο τοῦ
 » ἰκρίου, ὁ δὲ κακοῦργος ἐμεγαλαύχει ἀταράχως ἐπὶ
 » τοῦ θράνου! Ἡ Μόσχα ἐν τούτοις ἐμεινεν ἀπαθής! »
 Ὁ Σουίτσκις ἀπελογήθη καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπραξίας ταύτης,
 ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν πολιτῶν οὐκ ἦσαν ἔτι πεπεισμένοι
 περὶ τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ κακούργηματος τοῦ νομιζο-
 μένου Δημητρίου.

Ἐκθεὶς πάσας τὰς μαρτυρίας καὶ πάσας τὰς ἀπο-
 δείξεις τοῦ ψεύδους καὶ πάσας τὰς ἐκμανεῖς πράξεις
 αὐτοῦ, τὴν προδοσίαν τῆς θρησκείας, τῆς πολιτείας
 καὶ τῶν ἐθίμων ἡμῶν, τὸν ἄσωτον βίον, τὴν βεβήλωσιν
 τῶν ναῶν (365) καὶ ἁγίων ἀναχωρημάτων, τὴν σπα-
 τάλην τοῦ ἀρχαίου γαζοφυλακίου τῶν Τσάρων, τὸν
 ἄνομον γάμον καὶ τὸ στέμμα τοῦ Μονομάχου, τεθὲν
 ἐπὶ κεφαλῆς ἀβαπτίστου Πολωνίδος, καὶ ἐξεικονί-
 σασ τὴν θλίψιν τῆς Μόσχας, αἰχμαλώτου, οὕτως εἶ-
 πεῖν, τῶν Πολωνῶν, τὴν θρασύτητα καὶ βιαιοπραγίαν
 αὐτῶν, ἠρώτησεν, εἰ οἱ Ῥῶσοι διεννοοῦντα ἀναμείναι
 ἐσταυρωμέναις ταῖς χερσὶ τὸν ἄφρευκτον ὄλεθρον, ἰδεῖν
 Λατινικοὺς ναοὺς ἐν τῷ τόπῳ τῶν ὀρθοδόξων, τὰ Λι-
 θουανικὰ μεθόρια ἐν ταῖς θύραις τῆς Μόσχας, ἐν αὐτοῖς
 δὲ τοῖς τείχεσιν αὐτῆς τὴν σκληρὰν δεσποτείαν τῶν ἀλ-
 λουδαπῶν; Ἡ δὲ ὀμοθύμου ἐξαναστάσεως ἐπεθύμου
 σῶσαι τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὴν Ἑκκλησίαν, ὑπὲρ ὧν ἐτοίμως
 εἶχον πορευθῆναι ἀφόβως εἰς θάνατον; Οὔτε διαφωνία τις
 ὑπῆρξεν, οὔτε σιγὴ ἀμφίβολος· διότι ὅσοι οὐκέτι ἦσαν
 μεμυημένοι τὰ τῆς συνωμοσίας συνετάχθησαν παρα-
 χρῆμα αὐτῇ· ὥστε ἡ πολυάριθμος αὕτη συνέλευσις εἶχεν
 ἐν μόνον φρόνημα, μίαν ἐλπίδα καὶ εὐχὴν, τὸν θάνατον
 τοῦ ἐξωμότου καὶ τῶν Πολωνῶν, μῆτε τὴν ἐπιορκίαν,

μήτε τὴν ἀναρχίαν φοβουμένη. Ὁ Σουτσκης καὶ οἱ περὶ αὐτόν, κύριοι τῶν πνευμάτων, τολμηρῶς ἀνελάμβανον εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος, τῆς πίστεως καὶ τοῦ κλήρου πάντα τὰ ἐνθύμια τῶν εὐσυνειδήτων καὶ ὑπισχνοῦντο κρείττονα κυριάρχη. Ὅθεν διέθεντο τοὺς πρώτους πρὸς ἐπιτυχίαν τρόπους. Καὶ οἱ μὲν ἑκατόνταρχοι καὶ πεντηκόνταρχοι τῆς πόλεως ἠγγυῶντο ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, οἱ δὲ στρατιωτικοὶ ἀξιωματικοὶ ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν, οἱ δὲ μεγαστᾶνες ὑπὲρ τῶν προθύμων αὐτῶν ὑπηρετῶν. Οἱ Σουτσκη, ὡς ζᾶπλοῦτοι, εἶχον χιλιάδας τινὰς πιστῶν ἀνδρῶν (367), οὓς μετεπέμψαντο ἐκ τῶν κτημάτων αὐτῶν εἰς Μόσχαν, ὅπως ἴδωσι δῆθεν τὴν μεγαλοπρέπειαν βασιλικοῦ γάμου. Ὅρισθείσης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας, ἤρξαντο τῶν προπαρασκευῶν. Εἰ δὲ οὐδόλως ἐγένοντο ἄμεσοι καταμηνύσεις, διότι οἱ κατήγοροι ἐφοβοῦντο ἴσως μὴ ἀπολεσθῶσιν ὑπὸ τῆς μανίας τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ὅμως ποία ἐχεμυθία ἐδύνατο καλύψαι τὰ κινήματα πολυανθρωποτάτης συνωμοσίας;

Τῇ 12 Ματοῦ οἱ συνωμόται ἔλεγον δημοσίᾳ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, ὅτι ὁ νομιζόμενος Δημήτριος ἦν ἐναγὴς Τσάρος· διότι οὐδόλως σέβεται τὰς ἀγίας εἰκόνας, ἀποστρέφεται τὴν εὐλάβειαν, τρέφεται ἀκαθάρτοις βρώμασιν, εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν ἀκάθαρτος ἀμέσως ἀπὸ τῆς μιαρᾶς κλίνης, καὶ οὐδ' ἄπκξ ἐλούσθη ἐν λουτρῷ μετὰ τῆς ἐναγοῦς Τσαρίνης· ἀναμφιβόλως δὲ ἦν αἰρετικὸς καὶ οὐχὶ ἐκ γένους βασιλικοῦ (368).

Οἱ σωματοφύλακες τοῦ Ψευδοδημητρίου συνέλαβόν τινα τῶν διαδιδόντων τοὺς λόγους τούτους καὶ ἀπήγαγον εἰς τ' ἀνάκτορα, ὃ δὲ ἀπατεῶν παρήγγειλε τοῖς εὐπατρίδαις ἀνακρῖναι αὐτόν· ἀλλ' οὗτοι εἶπον, ὅτι ὁ

Λόγοι τολμηροὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ.

1606. ἄνθρωπος οὗτος ἦν οἰνόφλυξ καὶ ἠγνόει τί ἔλεγε, καὶ ὅτι ἦν ἀνοίκειον τῷ Τσάρῳ προσέχειν ἄρροσι λόγοις καὶ ἀκούειν τὰς ἀναφορὰς τῶν Γερμανῶν κατασκόπων.

Ταραχὴ τοῦ
λαοῦ.

Ὁ ψευδοβασιλεὺς ἠσύχασε. Κατὰ τὰς τρεῖς ἀκολούθους ἡμέρας ἐφαίνετο μεγάλη ταραχὴ ἐν τῷ λαῷ· διεθρυλλεῖτο δὲ, ὅτι ὁ Τσάρος χάριν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ἐβουλεύετο τὴν ἀπώλειαν τῶν εὐπατριδῶν, τῶν ἐπιφανεστάτων ἀρχόντων καὶ πολιτῶν· ὅτι τῇ 18 Μαΐου κατὰ τὴν ὥραν τῆς πλαστῆς μάχης, ἣτις ἐμελλε γενέσθαι ἐκτὸς τῆς Μόσχας ἐν τῇ πεδιδίδι τοῦ Στρετέγκα, πάντες αὐτοὶ πυροβοληθήσονται (369), καὶ ὅτι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ῥωσσίας ἔσεται λάφυρον τῶν Πολωνῶν, πρὸς οὓς ὁ ἀπατεὼν δώσει οὐ μόνον πάσας τὰς οἰκίας τῶν εὐπατριδῶν, τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, ἀλλὰ καὶ τὰ μοναστήρια, ἐκδιώξας αὐτόθεν τοὺς μοναχοὺς καὶ νυμφεύσας αὐτοὺς μετὰ μοναζουσῶν. Οἱ Μόσχοι ἐπίστευον πάντα τὰ θρυλλήματα ταῦτα καὶ συνωθοῦντο νυχθήμερον ἐν ταῖς ὁδοῖς, συνεβουλεύοντο ἀλλήλοις μὴ ἐπιτρέποντες τοῖς ξένοις ἀκοῦσαι τῶν ψιθυρισμῶν, καὶ ἀποδιώκοντες αὐτοὺς ὡς κατασκόπους, καὶ ἀπειλοῦντες διὰ τε λόγου καὶ βλέμματος. Συνέβησαν δὲ καὶ ῥήξεις· διότι ὁ λαὸς, μὴ ὑποφέρων τοὺς ταραξίας ξένους, ἐκακοποίησε τοὺς περὶ τὸν πρίγκιπα Βισνεβίτσκη, καὶ παρ' ὀλίγον προσέβαλον τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἀποδεικνύοντες ἄσπονδον μῖσος κατὰ τοῦ μεγιστᾶνος τούτου, ὡς τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν φίλων τοῦ ἐξωμότου (370). Οἱ Πολωνοὶ καὶ ὁ Τσάρος ἐμάνθανον πάντα τὰ συμβαίνοντα παρὰ τῶν Γερμανῶν καὶ παρὰ τοῦ Βασμάνοβ, ἐνὸς καὶ μόνου Ῥώσου!

Ἄλ' ὁ ἐξωμότης πρὸ παντὸς ἐπεθύμει ἵνα φαίνεται τοῖς Πολωνοῖς ἄσειστος καὶ ἀσφαλὴς ἐπὶ τοῦ θρόνου·

1606.

διό γελῶν ἢ παίζων προσποιητῶς εἶπε τῷ μὲν ἐντρό-
 μῳ στρατηγῷ τοῦ Σενδομίρου, « Πόσον ὑμεῖς οἱ Πο-
 » λωνοὶ ἐστέ δειλοί; » τοῖς δὲ πρεσβευταῖς τοῦ Σιγι-
 σμούνδου, « Κρατῶ ἐν ταῖς χερσί μου τὴν Μόσχαν
 » καὶ τὸ βασίλειον, καὶ οὐδὲν κινεῖται ἄκοντος ἐμοῦ! »
 Κατὰ μέσην δὲ νύκτα τῆς 16 πρὸς τὴν 17 Μαΐου οἱ
 περὶ τὸν ἀπατεῶνα συνέλαβον ἐν Κρεμλίῳ ἕξ ὑπό-
 πτους, οὓς ἐβασάνισαν ὡς κητασκόπους, ἀλλ' οὐδὲν
 ἔμαθον· ὥστε ὁ Ψευδοδημήτριος οὐδὲν ἐνόμισεν ἀ-
 ναγκαῖον τὴν αὐξήσιν τῆς φρουρᾶς τῶν ἀνακτόρων,
 συγκειμένης συνήθως ἐκ πεντήκοντα σωματοφυλάκων
 (371), παρήγγειλε δὲ μόνον τοῖς λοιποῖς ἵνα μένωσιν
 ἐν τοῖς σταθμοῖς καὶ ὧσιν ἔτοιμοι εἰς πᾶν συμβεβηκός·
 ἔταξε δὲ καὶ τοξότας ἐν ταῖς ὁδοῖς πρὸς προστασίαν
 τῶν Πολωνῶν, ὅπως καθησυχάσῃ τὸν πενθερόν, ὅστις
 φοβούμενος ἠνώχλει αὐτόν καὶ τὴν Μαρίναν. Τῇ 16
 Μαΐου οἱ ἀλλοδαποὶ οὔτε λίτραν πυρίτιδος, οὔτε ὄπλον
 ἐδυνήθησαν ἀγοράσαι ἐν τῇ ἀγορᾷ (372)· διότι πάν-
 τα τὰ ἐργαστήρια ἦσαν κλειστὰ αὐτοῖς. Κατὰ τὴν πρό-
 τῆς κρίσεως ἡμέρας νύκτα ὡς δεκακισχίλιοι στρατιῶ-
 ναι, στρατοπεδεύοντες ἕξ βέρστια ἀπὸ τῆς Μόσχας
 καὶ μέλλοντες ἀπελθεῖν εἰς Ἐλετσον, εἰσῆλθον λά-
 θρα εἰς Μόσχαν πολλαχόθεν καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν
 συνωμοτῶν (373). Ἦδη δὲ αἱ σπεῖραι τοῦ Σούτσκη κα-
 τέλαβον κατὰ τὴν νύκτα ταύτην τὰς 12 πόλεις τῆς
 Μόσχας, οὐδενὶ ἐπιτρέποντες εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν
 τῆς πρωτευούσης· ὁ δὲ Ψευδοδημήτριος, ἀγνοῶν ταῦ-
 τα, ἠὲ φηραίνετο ἀκούων τῆς μουσικῆς ἐν τοῖς ἀνακτό-
 ροις (374).

Προδοσία τοῦ
 στρατοῦ.

Καὶ αὐτοὶ οἱ Πολωνοὶ, καὶ περ μὴ ἀπηλλαγμένοι φό-
 βου, ἐκάθευδον ἐν εἰρήνῃ ἐν ταῖς σημειωθεῖσαις

Τελευταία πρὸς
 τοῦ ἀπατεῶνος.

1606. ἤδη πρὸς αἵματηρὰν ἐκδίχῃσιν οἰκίαις· διότι οἱ Ῥῶσσοι ἐθη-
καν κρύφα ἐπ' αὐτῶν σημεῖα, ὅπως γινώσκωσιν αὐτάς.
Καὶ τινες μὲν τῶν Πολωνῶν μεγιστάνων εἶχον ἰδίαν
φρουράν, ἄλλοι δὲ ἐπίστευον τῇ τοῦ Τσάρου, ἀλλ' οἱ
φύλακες αὐτῶν τοξόται ἢ ἦσαν συνωμότες, ἢ οὐδό-
λως διεννοοῦντο σῶσαι διὰ τοῦ Ῥωσσοικοῦ αἵματος μι-
σητοῦς ἀλλεφύλους. Οἱ πλεῖστοι Μόσχοι διενυκτέρευ-
σαν ἀγρυπνοὶ (375)· διότι οἱ ἐν τέλει τῆς πόλεως διέ-
τρεχον τὰς οἰκίας παραγγέλλοντες κρύφα πᾶσι τοῖς
κατοικοῖς ἐτοιμῶς ἔχειν πρὸς ἀμυναν τῆς Ἐκκλησίας
καὶ τοῦ βασιλείου, ὀπλισθῆναι καὶ ἀναμένειν τὸ διεγερ-
τικόν. Καὶ πολλοὶ μὲν τούτων ἐγίνωσκον τί συμβήσε-
ται, πολλοὶ δὲ οὐχί· ἀλλὰ πάντες εἶκαζον, καὶ προθύ-
μως ἐξωπλίζοντο ὅπως ἐδύναντο πρὸς μέγα καὶ
ἅγιον ἔργον, ὡς εἶπον αὐτοῖς. Ἄλλ' ἐνήργει ἴσως ἰσχυ-
ρότερον παρὰ τῷ λαῷ τὸ κατὰ τῶν Πολωνῶν μῖσος,
καὶ ἡ κατασχόνη τοῦ ἔχειν Τσάρον ἀγύρτην, καὶ ὁ
φόβος μὴ ἀπολεσθῶσιν ὑπὸ τῆς μανίας αὐτοῦ, καὶ τέ-
λος καὶ αὐτῇ ἢ παραχῶδης στάσις, ἢ θέλγουσα τὰ ἀ-
χαλίνωτα πάθη.

Τῇ 17 Μαΐου (376) τῇ τετάρτῃ ὥρᾳ ἑαρινῆς ἡμέ-
ρας ἀνίσχοντος ἡλίου ἢ πρωτεύουσα ἐξάνεστη. Καὶ πρῶ-
τον μὲν ἠκούσθη ὁ παρὰ τῇ ἀγορᾷ κώδων τοῦ Προ-
φήτου Ἡλιοῦ, εἶτα δὲ συνάμα οἱ κώδωνες ἀπάσης
τῆς πόλεως· μετὰ δὲ τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ κάτοικοι, οἱ
παῖδες τῶν εὐπατριδῶν, οἱ τοξόται, οἱ ἐν τέλει, οἱ
ἔμποροι καὶ ὁ λαὸς ὤρμησαν ἐκ τῶν οἰκιῶν εἰς τὴν
μεγάλην ἀγορὰν φέροντες δόρατα, ξίφη καὶ πυροβόλα.
Αὐτόθι δὲ παρὰ τὸν Κρανίου τόπον ἦσαν ἔφιπποι οἱ
εὐπατρίδαι μετὰ πολλῶν πριγκίπων καὶ στρατηγῶν,
ἔχοντες τὸ κράνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ θώρακας καὶ

Στάσις ἐν Μό-
σχῳ.

πάσαν τὴν πανοπλίαν (377)· ἐξεπροσώπουν δὲ τὴν πα-
 τρίδα καὶ ἀνέμενον τὸν λαόν. Ἄπειρον πλῆθος ἠνώθη
 μετ' αὐτῶν, ἡ δὲ πύλη τοῦ Σωτήρος ἠνεώχθη. Ὁ πρίγκιψ
 Βασίλειος Σουΐσκης, κρατῶν ἐν μὲν τῇ μιᾷ χειρὶ
 τὸν σταυρόν, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ τὸ ξίφος, εἰσῆλθεν εἰς τὸ
 Κρεμλίνον, ὅπου, ἀποβάς τοῦ ἵππου, ἠσπάσατο ἐν τῷ
 ναῷ τῆς Κοιμήσεως τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου· ἀνα-
 βοήσας δὲ πρὸς τὸν λαόν, « Ἐν ὀνόματι τοῦ Παντο-
 » δυνάμου, πορεύθητε ἐπὶ τὸν κακὸν αἰρετικόν, » ἔδει-
 ξε τὰ ἀνάκτορα, πρὸς ἃ τὸ πλῆθος θορυβωδῶς ὤρμα
 ἤδη μετ' ἀπειλητικῶν κραυγῶν, ἀλλ' ὅπου ἐπεκράτει
 ἔτι μεγάλη σιγή!

Ἐγερθεὶς ὑπὸ τοῦ ἤχου τῶν κωδῶνων, ὁ Ψευδοδη-
 μήτριος ἐνδύεται ἐσπευσμένως καὶ ἐρωτᾷ τὴν αἰτίαν
 τῆς ταραχῆς· ἀπεκρίθησαν δ' αὐτῷ, ὅτι ἴσως πυρκαϊὰ
 ἐξεβράγη ἐν Μόσχᾳ· ἀλλ' ἀκούει τὰς θηριώδεις κραυ-
 γὰς τοῦ λαοῦ καὶ βλέπει ἀπὸ τοῦ παραθύρου ἄπειρα
 δόρατα καὶ λάμπιν ξιφῶν· διὸ, καλέσας τὸν καθεύδον-
 τα ἐν τοῖς ἀνακτόροις Βασμάνοβ, παρήγγειλεν αὐτῷ ἵνα
 ἐξετάσῃ περὶ τῆς αἰτίας τῆς στάσεως. Ὁ δὲ γενναῖος
 εὐπατρίδης οὗτος ἐδύνατο γενέσθαι προδότης, ἀλλ' ἄπαξ·
 διότι προδοῦς τὸν νόμιμον κυριάρχην, ἠσχύνετο ἤδη προ-
 δοῦναι τὸν ἐξωμότην· διὸ ματαιῶς σπουδάσας σωφρο-
 νίσαι καὶ σῶσαι τὸν κουφόνου, ἔγνω ἵνα μὴ ἀποχωρι-
 σθῇ αὐτοῦ ἐν τῷ κινδύνῳ.

Ὁ Βασμάνοβ, ἀπαντήσας ἤδη τῷ πλήθει ἐν τῷ προ-
 δόμῳ, ἠρώτησε· « Ποῦ πορεύεσθε; » Πολλοὶ δὲ ἐκραύ-
 γασαν ὁμοθυμαδόν, « Ὁδήγησον ἡμᾶς πρὸς τὸν
 » ἀπατεῶνα, παράδος ἡμῖν τὸν τυχοδιώκτην σου. » Ὁ
 δὲ Βασμάνοβ ἐπέστρεψεν ἐσπευσμένως καὶ ἐκλείσει τὴν
 θύραν, κελεύσας τοὺς σωματορύλακας μὴ ἐπιτρέψαι

1606. τοὺς ἐπαναστάτας εἰσελθεῖν, καὶ δραμῶν ἀπεγνωκῶς πρὸς τὸν ἐξωμότην εἶπε· «Τὰ πάντα τετέλεσαι· ἡ Μόσχα ἐξανέστη, αἰτεῖ τὴν κεφαλὴν σου, σῶσον» σεχυτόν· σὺ οὐκ ἐπίστρεφες ἐμοί.» Κατόπιν δὲ τοῦ Βασμάνοβ ἀσπλὸς τις εὐγενὴς εἰσελθὼν εἰς τὰ δωμάτια τοῦ Τσάρου, ἀπήτησεν ἵνα ὁ ὑποτιθέμενος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου φανῇ τῷ λαῷ, ὅπως δῶ λόγον τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ (379)· ἀλλ' ὁ Βασμάνοβ ἀπέταμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν. Αὐτὸς δὲ ὁ Ψευδοδημητρίος, δεικνύων θάρρος, ἔλαβε πέλεκυν σωματοφύλακός τινος, Σβαρτσχὸβ καλουμένου, ἠνέφξε τὴν θύραν τοῦ προδόμου καὶ ἀπειλῶν τὸν λαὸν ἐκρύγασεν· «Οὐκ εἰμὶ ὑμῖν Γοδουνόβ!» ἀλλ' ἀπεκρίναντο αὐτῷ διὰ πυροβολισμῶν, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἔκλεισαν πάλιν τὴν θύραν. Οὗτοι ἦσαν μόνον πεντήκοντα, ἔνδον δὲ τῶν ἀνακτόρων εἴκοσιν ὡς τριάκοντα ὑπηρεταὶ καὶ μουσικοὶ Πολωνοὶ (380), μόνον προστάται κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην ὥραν ἐκείνου, ὅστις τὴν προτεραίαν ἦρχεν ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν! Ἄλλ' ἔμενον ἔτι αὐτῷ εἷς φίλος, ὁ Βασμάνοβ, ὅστις, μὴ δυνάμενος ἀντιτάξαι δύναμιν πρὸς δύναμιν, ὅτε ὁ λαὸς διεβρήγνυε τὴν θύραν, παραστάς τὸ δεύτερον τοῖς ἐπαναστάταις, βλέπει ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους καὶ τοὺς ἕως τότε οἰκειοτάτους τοῦ Ψευδοδημητρίου, τοὺς πρίγκιπας Γολίτσιν, Μιχαὴλ Σαλτικὸβ καὶ ἄλλους προδότας· καὶ πειρᾶται μὲν ἵνα σωφρονίσῃ αὐτοὺς, παριστῶν τὰ δεινὰ τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ἐπιπορχίας καὶ ἀναρχίας, καὶ παρακαλεῖ αὐτοὺς ἵνα μεταβουλευθῶσιν, ὑπικνούμενος τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Τσάρου, ἀλλ' οἱ ἐπαναστάται οὐ συνεχώρησαν αὐτῷ εἰπεῖν πολλὰ· διότι ὁ Μιχαὴλ Τατίστσεβ, σωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐξορίας, ἀνακράξας, «Μοχθηρὲ, πορεύθητι εἰς τὸν ἄδην μετὰ

» τοῦ Τσάρου σου,» (381) ἐνέπηξε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ὁ Βασμάνοβ ἐξέπνευσεν, ὁ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ ἐρρίφθη ἐκ τοῦ ἐξώστου . . . Τύχη ἀξία προδότου καὶ προθύμου ὑπηρέτου τοῦ κακουργήματος, ἀλλ' οἰκτρὰ ἀνδρὶ δυναμένῳ καὶ μὴ θελήσαντι ἵνα γένηται τὸ κλέος τῆς Ῥωσσίας!

4606.

Θάνατος τοῦ Βασμάνοβ.

Ὁ λαὸς ὠρμησεν ἤδη εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου, ἀφοπλίσας τοὺς σωματοφύλακας, ἐζήτηι πανταχοῦ τὸν ἐξωμότην, ἀλλ' οὐχ εὔρισκεν αὐτόν· διότι οὗτος, τολμηρὸς καὶ ἀτρόμος ἕως τότε, καταληφθεὶς ὑπὸ φόβου, ἔρριψε τὸ ξίφος, ἔτρεχεν ἀπὸ δωματίου εἰς δωμάτιον, ἐξέτιλλε τὴν κόμην, καὶ μὴ βλέπων ἄλλον τρόπον σωτηρίας, ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου εἰς αὐλὴν τινα (382), ὅπου, θλασάμενος τὸν πόδα καὶ καταθραύσας τὸ στήθος καὶ τὴν κεφαλὴν, ἔκειτο καθημαγμένος. Οἱ ἐκεῖ τοξόται, ξένοι τῆς συνωμοσίας, ἐπέγνωσαν αὐτόν καὶ μετακομίσαντες εἰς τὰ ἐρείπια τῶν κατεδαρισθέντων ἀνακτόρων τοῦ Γοδουνόβ, ἐπέχυσαν αὐτοῦ ὕδωρ καὶ ἀπέδειξαν αὐτῷ συμπάθειαν (383). Ὁ ἀπατειῶν, καταβρέχων τῷ αἵματι αὐτοῦ τὰ ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βορίση (ἐνθα ὑπῆρχεν ἄλλοτε εὐτυχία, καταλιποῦσα ὡσαύτως τὸν ἑαυτῆς φίλον) ἀνέλαβεν ἑαυτόν, παρεκάλεσε δὲ τοὺς τοξότας ἵνα μείνωσι πιστοί, ὑποσχόμενος αὐτοῖς πλοῦτον καὶ τιμὰς. Ἀλλ' ἄπειρον ἤδη πλῆθος συνηθοροίσθη περὶ αὐτοὺς, ζητοῦν τὴν σύλληψιν τοῦ ἐξωμότου· οἱ δὲ τοξόται, ἐνιστάμενοι εἰς τοῦτο, ἀπήτησαν τὴν μαρτυρίαν τῆς μοναχῆς Τσαρίνης εἰπόντες· « Εἴ ἐστιν υἱὸς αὐτῆς, ἀποθανοῦμεθα » ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀλλ' εἰ ἡ Τσαρίνα μαρτυρήσει, ὅτι ἐστὶ » Ψευδοδημήτριός τις, τότε καταλείψομεν αὐτόν τῷ θε-
» λήματι τοῦ Θεοῦ » (384).

1606.

Μαρτυρία τῆς
μοναχῆς Τσα-
ρίνης.

Ἡ συνθήκη αὕτη ἐγένετο δεκτὴ. Ὅθεν ἡ ὑποτιθεμέ-
νη μήτηρ τοῦ ἀπατεῶνος, ἦν μετεπέμψαντο ἐκ τοῦ κελ-
λίου οἱ εὐπατρίδαι, ἐδήλωσε πανδύμως, ὅτι ὁ ἀληθὴς
Δημήτριος ἀπέθανεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς ἐν Οὐγλί-
τω, καὶ ὅτι, ἅτε ἀσθενῆς γυνὴ, περιέπεσεν εἰς τὸ
ἀμάρτημα ἀσυνειδήτου ψεύδους ὑπὸ τῶν ἀπειλῶν καὶ
τῆς κολακείας· ὅτι ἐκάλεσεν υἱὸν ἀνθρώπου ἀγνωστον
αὐτῇ· ὅτι μετεμελήθη διὰ τοῦτο· ὅτι ὁ φόβος ἐπεστόμι-
σεν αὐτὴν, ἀλλ' ὅτι κρύφα ἀνεκάλυψε τὴν ἀλήθειαν
πολλοῖς. Μετεπέμψαντο δὲ καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς
Ναγόνη, οἵτινες ὠμολόγησαν τὰ αὐτὰ καὶ μετ' αὐτῆς
ῆτήσαντο τὴν συγχώρησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς
Ῥωσσίας. Ἐπὶ τέλους δέ, πείθουσα ἔτι μᾶλλον τὸν
λαὸν, ἡ Μάρθα ἐδείξε τὴν εἰκόνα τοῦ νέου Δημητρίου,
ἣν ἐφύλαττε, μηδεμίαν ὁμοιότητα ἔχουσαν πρὸς τὸ
πρόσωπον τοῦ ἀπατεῶνος.

Τότε οἱ μὲν τοξόται παρέδωκαν τὸν Ψευδοδημήτριον,
οἱ δὲ εὐπατρίδαι προσέταξαν τὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀπα-
γωγὴν αὐτοῦ, ὅπου οὗτος, ἰδὼν φρουρουμένους τοὺς
σωματοφύλακας, ἔκλαυσε καὶ προέτεινεν αὐτοῖς τὴν χεῖ-
ρα, εὐχαριστῶν πως αὐτοῖς ἐπὶ τῇ πίστει. Γερμανὸς
δὲ τις τούτων, εὐγενὴς Λιβονὸς, Φυρστεμβέργος κα-
λούμενος, διώθειζε τὸν ὄχλον ὅπως πλησιάσῃ τῷ ψευ-
δοβασίλει, ἀλλὰ παραχρῆμα ἐγένετο θῦμα τῆς ὀργῆς
τῶν Ῥώσσω. Οἷτοι δὲ ἤθελον ἵνα καὶ τοὺς λοιποὺς
σωματοφύλακας κατασφάζωσιν, ἀλλ' οἱ εὐπατρίδαι ἀπέ-
τρεψαν αὐτοὺς κκοποιῆσαι τοὺς τιμίους τούτους ὑπη-
ρέτας. Παραχρῆμα δὲ ἐν δωματίῳ τινί, πλήρει ἐνόπλων
ἀνδρῶν, ἀνεκρίθη ὁ Ψευδοδημήτριος, φέρων πενιχρὰ
ἐνδύματα, ἐπειδὴ ὁ λαὸς ἐξέδυσεν ἤδη αὐτὸν τῆς βασι-
λικῆς στολῆς. Ἐκ τοῦ θορύβου καὶ τῶν κραυγῶν οὐ-

Κρίσις, ἀνά-
κρισις καὶ τι-
μωρία τοῦ Ψευ-
δοδημητρίου.

δὲν ἤκούετο. Ἐν τούτοις βεβαιούται, ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ ἐξωμότης, « Τίς εἶ, κακοῦργε ; » ἀπεκρίνατο· « Ὑμεῖς » γινώσκετε· εἰμὶ ὁ Δημήτριος, » καὶ ἐμαρτύρητο τὴν μοναχὴν Τσαρίναν. Ἐκούσθη προσέτι ὅτι ὁ πρίγκιψ Ἰωάννης Γολίτσιν ἀντεῖπεν αὐτῷ· « Ἡ μαρτυρία αὐ- » τῆς γνωστῆ ἤδη ἡμῖν· αὕτη παραδίδωσί σε τῷ » θανάτῳ. » Ὁ δὲ Ψευδοδημήτριος ἀπεκρίθη· « Ἀγά- » γετέ με εἰς τὸν Κρανίου τόπον, ὅπου ἐρῶ τὴν ἀλή- » θειν ἐνώπιον πάντων. » Τότε ὁ ἀνυπομόνητος λαὸς διέβρηξε τὴν οὐραν, ἐρωτῶν, εἰ ὁ κακοῦργος ὠμολόγει ἤδη τὸ κακούργημα· εἰπόντων δ' αὐτῷ, ὅτι ὠμολόγει αὐτό, δύο βολαὶ πυροβόλων ἐτελεύτησαν τὴν ἀνάκρι- σιν καὶ τὸν βίον τοῦ Ὀτρέπιεβ. Οἱ φονεῖς οὗτοι ἦσαν δύο εὐγενεῖς (386), ὁ Ἰωάννης Βοείκοβ καὶ Γρηγόριος Βολοῦεβ. Τὸ πλῆθος ὤρμησε πρὸς τὸν νεκρὸν, ὃν κα- τεκερμάτισε διὰ τῶν ξιφῶν καὶ κατετρύπησε διὰ τῶν λογχῶν· τέλος ἐβρίψεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐξώστου ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ Βασμάνοβ, κραυγάζον· « Ὡς ὑπῆρξατε » φίλοι ἐνταῦθα, ἐτιτὲ ἀχώριστοι καὶ ἐν τῷ ἄδῃ. » Ὁ ἀπαγριωθεὶς ὄχλος καθείλκυσε τὰ γυμνὰ ταῦτα πτώ- ματα ἀπὸ τοῦ Κρεμλίνου εἰς τὸν Κρανίου τόπον, ὅπου ὁ μὲν νεκρὸς τοῦ ἀπατεῶνος ἐτέθη ἐπὶ τραπέζης μετὰ προσωπείου, αὐλοῦ καὶ ἀσκοῦ, σημείων τῆς πρὸς τὸν μῶμον καὶ τὴν μουσικὴν ἀγάπης, ὁ δὲ τοῦ Βασ- μάνοβ, ἐπὶ θρανίου παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ψευδοδημη- τρίου (387).

Ἐπιτυχόντες τοῦ πρωτίστου σκοποῦ τοῦ θανάτου τοῦ Ψευδοδημητρίου, οἱ εὐπατρίδαι ἐβρόντισαν περὶ τῆς ^{Συγγνώμη πρὸς} σωτηρίας τῆς Μαρίνης, ἣτις, ^{τὴν Μαρίναν.} περίφοβος ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ θορύβου καὶ μὴ προλαβοῦσα ἵνα ἐνδυσθῆ, ἠρώ- τα, τί συνέβαινε καὶ ποῦ ἦν ὁ Τσάρος· μαθοῦσα δὲ τὸν

1609. θάνατον τοῦ ἀνδρός, ἐγένετο ἔξω φρενῶν καὶ ἔδραμεν εἰς τὸν πρόδομον, ὅπου ὁ λαὸς, ἀπαντήσας αὐτῇ καὶ μὴ ἐπιγνοὺς, ἀπώθησεν ἐκ τῆς κλίμακος· ἡ δὲ Μαρίνα ἐγερθεῖσα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ δωμάτια αὐτῆς, ὅπου ἡ πρώτη θεραπαινὶς, ἣτις ἦν Πολωνίς, καὶ αἱ ἄλλαι ἀνέμενον αὐτὴν, καὶ ὅπου πιστὸς τις ὑπηρετῆς, Ὁσμούλσκης καλούμενος, ἴστατο ἐν τῇ θύρᾳ μετὰ γυμνοῦ ξίφους. Οἱ στρατιῶται καὶ οἱ πολῖται, διαρρήξαντες τὴν θύραν, κατέσφαξαν τὸν φύλακα· καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Μαρίναν ἐφόνευσαν ἢ κατήσχυον, εἰ μὴ ἤρχοντο ἐγκαίρως οἱ εὐπατρίδαι πρὸς ἐξέλασιν τῶν ἐμμανῶν τούτων σφραγίσαντες δὲ πᾶσαν τὴν περιουσίαν τῆς πρώην Γσαρίνης ἔδωκαν αὐτῇ φρουρὰν (388)· ἀλλ' οὐκ ἐδυνήθησαν ἢ οὐκ ἠθέλησαν καταπαῦσαι τὴν σφαγὴν, ἀρχομένην ἤδη.

Σφαγὴ.

Κατὰ τὸν πρῶτον ἤχον τοῦ διεγερτικοῦ οἱ μὲν στρατιῶται περιεκύκλωσαν τὰς οἰκίας τῶν Πολωνῶν καὶ ἐνέφραξαν τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πύλας· οἱ δὲ μεγαστᾶνες Πολωνοὶ, τοσοῦτον βαθὺν ἐκοιμῶντο, ὥστε μόλις οἱ ὑπηρετῆται ἐξύπνισαν αὐτοὺς, μάλιστα δὲ τὸν στρατηγὸν τοῦ Σενδομίρου, ὅστις μᾶλλον πολλῶν ἄλλων προεῖδε τὸν κίνδυνον καὶ ἀνήγγειλε τοῦτον τῷ γαμβρῷ· διὸ οὗτος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ πρίγκιψ Βισνεβέτοκης καὶ οἱ πρέσβεις τοῦ Σιγισμούνδου, εἰκάζοντες τὴν αἰτίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς στάσεως, ἐξώπλισαν τοὺς περὶ ἑαυτούς· ἄλλοι δὲ κρυβέντες ἀνέμενον ἐμφοβοὶ τὴν τύχην αὐτῶν· μετ' ὀλίγον δὲ ἤκουσαν κραυγῶν· «Θάνατος τοῖς Πολωνοῖς!» Ὁ ἐκμανὴς λαὸς, ἀποκτείνων ἐν τῷ Κρεμλίῳ τοὺς μουσικοὺς τοῦ Ὁτρέπιεβ (389), διαρπάσας τὴν οἰκίαν τῶν Ἰησουϊτῶν, κατακρηματίσας τὸν πνευματικὸν τῆς Μαρίνης ἱερουργοῦν-

τα, ὤρμησε πρὸς τὸ Κιτάϊ καὶ Βιελγόροδον, ὅπου ἔμενον οἱ Πολωνοί, καὶ ἐλούσθη ἐν τῷ αἵματι ἐπὶ πολλὰς ὥρας, χαίρων ἀπλήστως ἐπὶ φρικώδει ἐκδικήσει, ἀπαδούσῃ τῇ γενναιότητι, καὶ τοι δικαίᾳ. Οἱ δυνατοὶ ἐτιμῶρουν ἀνηλεῶς καὶ ἀνάνδρως τοὺς ἀδυνάτους ἐφορμῶντες ἑκατὸν πρὸς ἓνα· οὔτε δ' ἡ ἄμυνα, οὔτε ἡ φυγή, οὔτε αἱ θερμότηται παρακλήσεις ἔσωζον αὐτούς. Οἱ Πολωνοὶ οὐκ ἐδύναντο συνελθεῖν ἐξολοθρευόμενοι ἐν ταῖς κεκλεισμέναις οἰκίαις ἢ ἐν ταῖς καταπεφραγμέναις διὰ λογχῶν ὁδοῖς. Οἱ ταλαιπῶροι οὗτοι, λίαν ὑπερόπται τὴν προτεραίαν, ἔπιπτον πρὸς τοὺς πόδας τῶν Ῥώσσω, αἰτούμενοι χάριν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων αὐτῶν· προσέφερον ὅ,τι εἶχον ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ ὑπισχνοῦντο πέμψαι πλείονα, εἰ ἐπανήρχοντο οἴκαδε. Ἄλλ' οἱ Ῥῶσσοι ἔμενον ἀπαραίτητοι καὶ διέφθειρον αὐτούς. Οἱ κατακερματιζόμενοι καὶ ἡμιθανεῖς ἠτοῦντο ἔτι, πλὴν ματαίως, τὴν ἄφραστον τῆς ταλαιπῶρου ζωῆς. Ἐν τοῖς ὠμοτάτοις τιμωροῖς ἦσαν καὶ ἱερεῖς καὶ μοναχοί, φέροντες ἄλλα ἐνδύματα καὶ κραυγάζοντες πανταχόθεν, « Σφάξατε τοὺς » ἐχθροὺς τῆς ἡμετέρας θρησκείας. » Ἐχέετο καὶ Ῥωσικὸν αἷμα· διότι ἡ ἀπόγνωσις ἐξώπλιζεν ἐνίοτε τοὺς φονευομένους καὶ οἱ Μόσχοι ἐπιπτον μετὰ τῶν θυμάτων. Ἐν τούτοις ὁ λαὸς ἐφείσθη τῆς οἰκίας τῶν πρέσβων τοῦ Σιγισμούνδου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς τοῦ Μνίσεκ καὶ τῆς τοῦ πρίγκιπος Βισνεβέτσκη, οὓς οἱ ὑπηρέται ἠμύναντο ἀνδρείως καὶ ἐπυροβόλησαν τὸ πλῆθος διὰ τῶν παραθύρων· τῶν δὲ Ῥώσσω μεταφερόντων τηλεβόλα πρὸς ἐξαφανισμόν πάντων, οἱ εὐπατρίδαι ἐφάνησαν καὶ ἐκέλευσαν τὴν παῦσιν τῆς σφαγῆς. Ὁ

Οἱ εὐπατρίδαι
καταπαύουσι τὴν
σφαγὴν.

Μστισλάβσκη καὶ οἱ Σουτσκη περιήλαυον τὰς ὁδοὺς

1606.

σπουδάζοντες ἵνα ἐπισχῶσι καὶ καθησυχάσωσι τὸν λαόν, καὶ πέμποντες πανταχοῦ τοξότας πρὸς σωτηρίαν τῶν Πολωνῶν, ἀφοπλισθέντων ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς τῶν εὐπατριδῶν, οἵτινες διεβεβαίωσαν αὐτούς, ὅτι τοῦ λοιποῦ οὐδένα κίνδυνον εἶχον. Αὐτὸς ὁ πρίγκιψ Βασίλειος Σουίσκης καθητύχασε καὶ ἔσωσε τὸν Βισνεβέτσκην, ἄλλοι δὲ τὸν Μνίσεκ.

Ἐν τούτοις ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου ἀνηγγέλη τοῖς πρεσβευταῖς τοῦ Σιγισμούνδου, ὅτι ὁ Ψευδοδημήτριος ἐξηπάτησε τὴν Λιθουανίαν καὶ Ῥωσσίαν, ἀλλ' ὅτι ἐξελεγχθεὶς μετ' ὀλίγον ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐν αὐτῇ τῇ ἀταξίᾳ καὶ παραχῆ ἐσεβάσθη τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα τῶν πρέσβειων, λαβὼν δίκην μόνον παρὰ τῶν ὑπεροπτῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, ἐλθόντων εἰς Ῥωσσίαν ὅπως ἐργασθῶσιν ἀνόσια ἔργα· πρὸς δὲ τὸν στρατηγὸν τοῦ Σενδομίρου εἶπον· « Ἡ τύχη τῶν βασιλείων κείται τῷ Ὑψίστῳ, καὶ οὐδὲν γίνεται ἄνευ » τῆς θελήσεως αὐτοῦ· οὕτω τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐπληρώθη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἡ βασιλεία τοῦ ἀγύρτου ἐτελεύτησε, τὸ δὲ λάφυρον ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἄρπαγος. Σὺ ὁ κηδεμὼν καὶ ὁδηγὸς αὐτοῦ, σὺ ὁ ἀγαγὼν πρὸς ἡμᾶς τὸν ἐξωμότην εἰς διατάραξιν τῆς εἰρήνης τῆς Ῥωσσίας, οὐκ εἶ ἄξιός τῆς τύχης τοῦ κακούργου τούτου; Οὐκ εἶ ἄξιός τῆς αὐτῆς τιμωρίας; Ἀλλὰ δόξαζε τὴν εὐτυχίαν σου· διότι ζῆς καὶ μενεῖς ἄθικτος, ἢ δὲ θυγάτηρ σου ἐσώθη· εὐχαρίστησον οὖν τῷ Θεῷ. » Ἐπέτρεψαν δ' αὐτῷ ἰδεῖν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τὴν Μαρίναν ἄνευ μάρτυρος· διότι οὐδόλως ἦν ἀναγκαῖον ὅπως γινώσκωσιν εἴ τι ἔλεγον ἐν τῇ δυστυχίᾳ! Ὁ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου ἐπο-

ρευθη εἰς τὴν Μαρίναν καὶ ἐπανήλθε διὰ μέσου ξιφῶν καὶ δοράτων, βεβαρμένων ἐν τῷ αἵματι τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ· ἀλλ' οἱ Μόσχοι ἔβλεπον αὐτὸν μᾶλλον μετὰ περιεργείας ἢ δρυγῆς· διότι ἡ νίκη κατεπραῦνε τὴν λύσσαν.

Ἡ στάσις παρετάθη ἔτι. Ὁ ἦχος τῶν κωδῶνων εἴλκυεν εἰς Μόσχαν πλῆθος ἀνθρώπων μετὰ ξύλων ἐκ τῶν προαστείων καὶ τῶν παρακειμένων κωμῶν· ἡ περιουσία τῶν Λιθουανῶν διηρπάζετο, ἀλλ' οἱ εὐπατρίδαι οὐδὲν ἀπέβαινον τῶν ἵππων καὶ τὰ πάντα διέταττον. Ὁ δὲ στρατὸς διεσκέδαζε τὸν λαόν, προστατεύων πανταχοῦ τῶν Πολωνῶν, ὡς αἰχμαλώτων· τέλος δὲ τῆ δωδεκάτῃ ὥρᾳ τῆς πρωΐας ἡ εὐταξία ἀποκατέστη· διότι παρηγγέλθη ἡ καλῆσύχασις τοῦ λαοῦ, ὅστις, κεκμηκὼς ὑπὸ τῆς στάσεως, ἔσπευτεν οἴκαδε ὅπως ἀναπαυθῆ καὶ διηγηθῆ τοῖς οἰκείοις τὰ συμβεβηκότα τῆς ἡμέρας ταύτης, ἀειμνήστου τοῖς αὐτόπταις τοσοῦτων δεινῶν. Τούτων δὲ τις ἀναφέρει· « Ἐπὶ ἑπτὰ ὥρας οὐδὲν » ἄλλο ἠκούομεν ἢ τὸν τοῦ διεγερτικοῦ ἦχον, πυροβολισμόν, κλαγγὴν τῶν ξιφῶν καὶ κραυγὰς, Σφάξον τοὺς κακούργους! Εἶδομεν μόνον ταρχὴν, δρόμους πεζῶν τε καὶ ἵππέων, φόνον καὶ στάσιν (390). Οἱ ἀποκτανθέντες ὑπῆρξαν πλείονες τῶν χιλίων, πλὴν τῶν τραυματισθέντων. Καὶ ἐσώθησαν μὲν οἱ ἐπιφανεῖς Πολωνοί, ἀλλὰ πολλοὶ μετὰ μόνου τοῦ ὑποχίτωνος καὶ ἔμειναν ἐπὶ τῆς ψιθῆου. Ὁ ὄχλος ἀπέκτεινε καὶ ῥώσσοις τινὰς, φέροντας Πολωνικὸν ἔνδυμα πρὸς ἀρῆσκειαν τοῦ ἀπατεῶνος· ἐφείδοντο δὲ καὶ τῶν Γερμανῶν, διαρπάσαντες μόνον τοὺς ἐμπόρους τῆς Αὐγούστης, τῶν Μεδιολάνων καὶ ἄλλους, κατοικοῦντας ἐν ταῖς αὐταῖς τοῖς Πολωνοῖς ὁδοῖς (391). Ἡ λυπηρὰ

1606. αὕτη ἡμέρα ἀπέβαινε φρικωδεστέρα, κατὰ τοὺς αὐτόπτας μάρτυρας, εἰ οἱ Πολωνοὶ ἐφυλάσσοντο, καὶ εἰ, συνελθόντες εἰς κρατερὰν μάχην, ἐνέβαλλον πῦρ ἐν τῇ πόλει πρὸς δυστυχίαν τῆς τε Μόσχας καὶ ἑαυτῶν· διότι τότε οὐδεὶς αὐτῶν διέφευγε τὴν ἐκδίκησιν τῶν Ῥώσων. Ἡ ἀφροντιστία οὖν τῶν Πολωνῶν ἠλάττωσε τὰ δεινά.

Μέχρις ἑσπέρας οἱ Μόσχοι ἔχαιρον κατ' οἴκους, ἢ συνηθοίζοντο ἡσυχῶς ἐν ταῖς ὁδοῖς, ὅπως συγχάρῳσιν ἀλλήλοις ἐπὶ τῇ ἀπὸ τοῦ ἀγύρτου καὶ τῶν Πολωνῶν ἀπαλλαγῇ τῆς Ῥωσσίας, δοξάζοντες τὸ θάρρος αὐτῶν καὶ μὴ διανοοῦμενοι, λέγει ὁ χρονογράφος, εὐχαριστῆσαι τῷ Παντοδυνάμῳ, διότι οἱ ναοὶ ἦσαν κλειστοί. Οἱ Ῥῶσσοι, μεθυσκόμενοι ὑπὸ τοῦ θριάμβου ἠφροντίστουν περὶ τοῦ μέλλοντος.

Γαληνοτάτη νύξ.· Τοιαύτην θεελλώδη ἡμέραν διεδέχθη γαληνοτάτη νύξ· ἐφαίνεται δέ, ὅτι ἡ Μόσχα αἵφνης ἠρημώθη· διότι οὐδεμία ἀνθρώπινος φωνὴ ἤκούετο, καὶ μόνοι οἱ περίεργοι ξένοι ἐξήρχοντο τῶν οἰκιῶν, ὅπως θαυμάσωσι τὴν νεκρὰν σιγὴν πολυανθρώπου πόλεως, ὅπου πρό τινων ὠρῶν τὰ πάντα συνεταράσσοντο ὑπὸ τῆς μανιώδους ἐπαναστάσεως. Τὸ αἷμα ἀνέπεμπεν ἔτι ἄχνην ἐν ταῖς ὁδοῖς, ὅπου τὰ πτώματα ἦσαν ἔτι σεσωρευμένα, ὁ δὲ λαὸς ἀνεπαύετο ὡς ἐν μεγίστῃ εἰρήνῃ καὶ ἀδιαλείπτῳ εὐτυχίᾳ, στερούμενος Τσάρου καὶ ἀγνοῶν τὸν διάδοχον, φέρων ἤδη τὴν κηλίδα διπλῆς προδοσίας, καὶ ἀπειλῶν διὰ τρίτης τὸν μέλλοντα μονάρχην!

Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῆς γαλήνης ταύτης ἡ σπουδαρχία ἠγρύπνει ἐξαπατῶσα καὶ σκευωροῦσα, ἀτενίζουσα εἰς τὸ λάφυρον τῆς στάσεως καὶ σφαγῆς, στέμμα καὶ σκήπτρον βεβαμμένα τῷ αἵματι τῶν δύο τελευταίων κυ·

Σκευωρία· τῆς
φιλοδοξίας.

βιαρχῶν. Εὐχερῶς δέ τις προέβλεπε, τίς καταλήφεται τὸ λάφυρον τοῦτο δυνάμει καὶ δικαίωματι. Ὁ τολμηρότερος κατήγορος τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὁ θαυμασίως σωθεὶς ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ πάλιν δειχθεὶς ἀτρόμητος ἐν τῷ νέῳ πρὸς ἀνατροπὴν αὐτοῦ ἀγῶνι, ὁ αἴτιος, ὁ ἥρωα καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως, πρίγκιψ, ἀπόγονος τοῦ Ῥουρίκου τοῦ Ἀγίου Βλαδμίρου, τοῦ Μονομάχου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Νεβαϊκού, δευτερεύων μὲν εὐπατρίδης ἐν τῷ συμβουλίῳ, ἀλλὰ πρωτεύων διὰ τὴν ἀγάπην τῶν Μοσχίων καὶ τὰς ἰδίας ἀρετάς, ὁ Βασίλειος Σουΐσκη ἐδύνατο μένειν ἀπλοῦς αὐλικός; Μετὰ τοιοῦτο δ' ἔργον, καταστάς ἐνδοξότατος, ἠδύνατο ἵνα πάλιν δίκην κόλακος ὑπηρετήσῃ νέῳ τινὶ Γοδουνόβ; ἀλλ' οὐδεὶς Γοδουνόβ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς τότε μεγιστάσιν· ὁ δ' ἀρχαιότερος αὐτῶν, ὁ πρίγκιψ Θεόδωρος Μοσιλάβσκη, διέπρεπεν οὐ μόνον ἐπὶ καλοκάγαθία, τιμιότητι καὶ ἀνδρίᾳ, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐπὶ μετριοφροσύνῃ καὶ συνέσει· διὸ, μὴ θέλων ἀκοῦσαι τι περὶ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, ἔλεγε τοῖς φίλοις· « Εἰ ἐκλεχθῆσομαι Γσάρος, παραχρῆμα ἀποκαρῆσομαι. » Ἡ διαβεβαίωσις ἀλλοδαπῶν τινῶν ἱστοριογράφων (392), ἀναφερόντων ὅτι ὁ εὐπατρίδης πρίγκιψ Ἰωάννης Γολίτσιν, ἔχων πολλοὺς ἐπισήμους συγγενεῖς καὶ καυχώμενος ἐπὶ τῇ ἀπὸ τοῦ Γεδεμίνου τῆς Λιθουανίας καταγωγῇ, ἀντεποιεῖτο πρὸς τὸν Σουΐσκη τὸν θρόνον, μόλις ἔστιν ἀξιόπιστος, ὡς ἀπάδουτα πρὸς τὰς διηγήσεις αὐτοπτῶν· προσέτι δὲ ὁ συνεργάτης οὗτος τοῦ Βασμάνοβ, οὗ ὁ γυμνὸς νεκρὸς ἔκειτο τότε ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐξηφάνισεν ἄρα τὴν προδοσίαν δι' ἄλλης, προδοῦς τὸν νέον Θεόδωρον καὶ τὸν Ψευδοδημήτριον; Οὔτε κατὰ τὴν τάξιν, οὔτε κατὰ τὰς ὑπηρεσίας ἐξομοιούμενος, ἐδύνατο ἐξε-

1606.

μοιούσθαι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν θι-σωτῶν πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις, καί τοι μὴ καλούμενος Ἰσάρος, ἤρχεν ἤδη κατὰ κρίσιμον τῆ πατρίδι ἡμῶν ἡμέραν, ὅστις ὠδήγησε τὴν Μόσχαν καὶ ἐνίκησε μετ' αὐτῆς ;

Ὁ Σουΐσκης, ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὸ δίκαιον, κατέφυγεν εἰς πάντα τὰ δυνατὰ μηχανήματα, δοὺς τοῖς φίλοις καὶ θιασώταις αὐτοῦ ὁδηγίας περὶ τοῦ τί λέγειν ἐν τῇ συγκλήτῳ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ πῶς ἐνεργεῖν καὶ παρασκευάζειν τὰ πνεύματα. Ἐν δὲ τούτοις παρεσκευάζετο καὶ αὐτός· διὸ τῇ ὑστεραία

Ὁμιλία τοῦ
Σουΐσκη ἐν τῷ
συμβουλίῳ.

πρωτῇ, συγκαλέσας τὸ συμβούλιον (393), ἠγόρευσεν, ὡς ἀναφέρεται, καταλλήλως καὶ πανούργως, καὶ ἐδόξαζε τὸ πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ἔλεος τοῦ Θεοῦ, μεγαλυθυεῖσαν ὑπὸ τῶν κυριαρχῶν τοῦ Βαραγγείου γένους· ἐπήνεσε μάλιστα τὴν σύνεσιν καὶ τὰς κατακτήσεις Ἰωάννου τοῦ Δ', καί τοι ὠμοῦ, ἐνηθρύνετο ἐπὶ ταῖς ἰδίαις λαμπραῖς ὑπηρεσίαις καὶ ἐπὶ τῇ περὶ τὰ πολιτικά μεγάλη ἐμπειρία, κτηθείση ἐπὶ τῆς δραστηρίου ταύτης βασιλείας, διέγραψε τὴν ἀδυναμίαν τοῦ διαδόχου τοῦ Ἰωάννου, τὴν δεινὴν φιλοδοξίαν τοῦ Γοδουνόβ, πάντα τὰ δυστυχήματα τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ βασιλοκτόνου, αἰτίου τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Ψευδοδημητρίου καὶ ἀναγκάσαντος τοὺς εὐπατρίδας ἀκολουθεῖν τῷ κοινῷ φρονήματι προσθεῖς· « Ἄλλ' ἡμεῖς » ἐξηλείψαμεν τὴν ἀδυναμίαν ταύτην, ὅτε ἐπέστη ἡ » ὥρα τοῦ ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας ἢ σῶσαι αὐ- » τήν. Λυποῦμαι ὅτι, προλαβὼν τοὺς ἄλλους κατὰ τὴν » τόλμην, ὀφείλω τὸν βίον τῷ ἀπατεῶνι, ὅστις, καί περ » μὴ ἔχων δικαίωμα ἐδύνατο θανατῶσαί με, ἀλλ' ἐφεί- » σθη μου, ὡς ὁ ληστής ἐνίοτε φεῖδεται τοῦ ὀδοιπό- » ρου. Ὁμολογῶ ὅτι ἐταλαντευόμην φοβούμενος μὴ

» κατηγορηθῆ μου ἀχαριστία· ἀλλ' ἡ φωνὴ τῆς συνει-
 » δήσεως, τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἐξώπλισε τὸν
 » βραχίονά μου, ὅτε εἶδον τὴν προθυμίαν ὑμῶν πρὸς
 » ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου τούτου κατορθώματος. Δί-
 » καιος καὶ ἀναγκαῖος καὶ ἱερός ὁ ἀγὼν ἡμῶν· ἀλλὰ
 » δυστυχῶς ἔχρηζεν αἵματος· ὁ Θεὸς ὁμως ἠυλόγησεν
 » ἡμᾶς διὰ τῆς ἐπιτυχίας· ἐπομένως τὸ ἡμέτερον ἐπι-
 » χεῖρημα ἦν αὐτῷ ἀρεστόν . . . ! Νῦν δ' ἀπαλλαγέν-
 » τες τοῦ κακούργου καὶ μάγου, ὀφείλομεν σκεφθῆναι
 » περὶ τῆς ἐκλογῆς ἀξίου κυριάρχου. Τὸ βασιλικὸν
 » γένος ἐξέλιπεν, ἀλλ' ἡ Ῥωσσία ὑπάρχει· δυνάμεθα
 » οὖν εὑρεῖν ἐν αὐτῇ ὅ,τι ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ θρόνου· ὀφεί-
 » λομεν ζητῆσαι ἔνδοξον ἄνδρα ἐπὶ τῷ γένει, ζηλωτὴν
 » τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀρχαίων ἡμῶν ἐθίμων, ἐνά-
 » ρετον καὶ ἔμπειρον, ἐπομένως οὐχὶ νέον ἄνδρα,
 » ὅστις λαβὼν τὸ σκῆπτρον μὴ παραδοθῆ τῇ πολυ-
 » τελείᾳ καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ, ἀλλὰ τῇ μετριότητι
 » καὶ δικαιοσύνῃ· περιστοιχισθῆ δὲ οὐχὶ ὑπὸ λογχῶν
 » καὶ φρουρίων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀγάπης τῶν ὑπηκόων,
 » καὶ μὴ ἀποταμιεύῃ τὸν χρυσὸν ἐν τῷ ἰδίῳ ταμείῳ,
 » ἀλλὰ τὸ περισσεύμα καὶ τὴν εὐπορίαν τοῦ λαοῦ θεω-
 » ρῆ ὡς ἴδιον πλοῦτον. Ἐρεῖτε ὅτι δυσχερὴς ἡ εὔρεσις
 » τοιοῦτου ἀνδρός, γινώσκω τοῦτο· ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς πο-
 » λίτης ἐπιθυμεῖ, ὡς εἶκός, τὴν δυνατὴν τελειότητα ἐν
 » τῷ κυβερνήσοντι τὸ βασιλεῖον.

» Ὁ σκοπὸς τοῦ Σούισκη ἦν ἐναργῆς καὶ πασίγνωστος·
 οὐδεὶς ἐτόλμα ἀντιστῆναι διαβρῆδῃν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ·
 ἀλλὰ πολλοὶ ἐφρόνουν καὶ ἔλεγον, ὅτι ἦν ἀδύνατον
 κρῖναι τοιαύτην σπουδαίαν ὑπόθεσιν ἄνευ τῆς ἐθνικῆς
 συνελεύσεως, ἣτις ἦν ἀνάγκη συνελθεῖν εἰς Μόσχαν
 ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ψηφισασθαι τίνι παραδοῦ-

1606. ναι τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, ὡς ἐπὶ τοῦ Γοδουνόβ (364). Ἡ γνώμη αὕτη ἦν εὐλογος καὶ δίκαια. Ἴσως πᾶσα ἡ Ῥωσσία ἐξέλεγε τὸν Σουΐσκη, ἀλλ' οὗτος ἐστερεῖτο ὑπομονῆς, οἱ δὲ φίλοι αὐτοῦ ἀντέλεγον, ὅτι ὁ καιρὸς ἦν πολὺτιμος· ὅτι κυβέρνησις ἄνευ Τσάρου ἦν σῶμα ἄνευ ψυχῆς, καὶ ὅτι ἡ πρωτεύουσα ταρασσεται· ὅτι ἦν ἐπάναγκες προλαβεῖν τὴν γενικὴν ταραχὴν τῆς Ῥωσσίας διὰ τῆς παραχρῆμα παραδόσεως τοῦ σκήπτρου τῷ ἀξιωτέρῳ τῶν μεγιστάνων· ὅτι ὅπου ἡ Μόσχα, ἐκεῖ καὶ τὸ βασιλεῖον· ὅτι οὐδεμία χρεία ἦν συνελεύσεως, ὅτι πάντες ἠτένιζον τὸν αὐτὸν ἄνδρα, πάντες εἶχον διὰ στόματος τὸ αὐτὸ ὄνομα... Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀντήχησε παραχρῆμα ἐν τῷ συμβουλίῳ καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἀγορᾷ· καὶ πάντες μὲν οὐκ ἐξελέξαντο αὐτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἀντέστη εἰς τὴν ἐκλογὴν. Τῇ 19 Μαΐου κατὰ τὴν δευτέραν ὥραν τῆς ἡμέρας τὰ κύμβαλα, αἱ σάλπιγγες καὶ οἱ κώδωνες ἀνήγγειλαν τὸν νέον μονάρχην ἐν τῇ πρωτεύουσῃ. Οἱ εὐπατρίδαι καὶ οἱ ἐπιφανέστατοι εὐγενεῖς ἤγαγον τὸν πρίγκιπα Βασιλεῖον Σουΐσκη ἀπὸ τοῦ Κρεμλίνου εἰς τὸν Κρανίου τόπον, ὅπου ὁ στρατὸς καὶ οἱ πολῖται, οἱ ἀλλοδαποὶ καὶ οἱ ἔμποροι, οἵτινες ἦσαν μᾶλλον διατεθειμένοι ὑπὲρ αὐτοῦ, προσηγόρευσαν αὐτὸν ὡς πατέρα τῆς Ῥωσσίας..., ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὅπου πρὸ μικροῦ ὁ Σουΐσκης ἔκυψε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἰκρίου, καὶ ὅπου ἦν ἔτι τότε τὸ καθημαγμένον πτώμα τοῦ ἀπατεῶνος.

Ἐκλογὴ νέου Τσάρου. Ὑποκρινόμενος μετιοφροσύνην, ὡς ὁ Γοδουνόβ, ἐζήτησεν ἵνα ἡ σύγκλητος καὶ ὁ κληρὸς ἐκλέξωσι πρὸ πάντων ποιμένα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ψευδιεράρχου Ἰγνατίου· ἀλλ' ὁ ὄχλος ἀνέκραξεν· Ἄ ὁ κυριάρχης ἐστὶν ἀναγκαιότερος τῇ πατρίδι τοῦ

» Πατριάρχου. » ἤγαγε δὲ τὸν Σουΐσκη εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως, ὅπου οἱ Μητροπολίται καὶ οἱ Ἐπίσκοποι ἀνέμενον αὐτὸν, καὶ ἠλόγησαν ὡς κυριάρχην (395). Πάντα δὲ τοσοῦτον ἐσπευσμένως ἐγένοντο, ὥστε οὐ μόνον οἱ Ῥῶσοι τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων κατοίκων τῆς Μόσχας οὐδόλως συμμετέσχον τῆς ἐκλογῆς. Τοῦτο δ' ἦν λυπηρὸν περιστατικόν, ἐπεὶ ἐγένετο πρόφασις προδοσιῶν καὶ ταραχῶν τῆς βασιλείας τοῦ Σουΐσκη πρὸς νέον αἰσχος καὶ δυστυχίαν τῆς πατρίδος!

Τὴν ἡμέραν τῆς ἐθνικῆς ταύτης πανηγύρεως μόλις προῦλαβον ἵνα καθάρισαι τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τοῦ αἵματος καὶ τῶν πτωμάτων, ἅτινα μετεκομίσθησαν καὶ ἐτάφησαν ἐκτὸς τῆς Μόσχας (395). Καὶ ὁ μὲν νεκρὸς τοῦ Βασμάνοβ ἀπεδόθη τοῖς συγγενέσιν ὅπως ταφῆ παρὰ τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου ἐτάφη ὁ τελευτήσας ἐν ἀπαλῇ ἡλικίᾳ υἱὸς αὐτοῦ· ὁ δὲ τοῦ ἐξωμότου, μείνας διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸς χλευῆν καὶ περιέργειαν, μετεκομίσθη ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ἐτάφη ἐν τινι παρὰ τῇ κύλῃ τοῦ Σερπουχόβου πτωχοχείῳ, μικρὸν ἀπέχοντι τῆς λεωφόρου. Ἄλλ' ἢ τύχη οὐδὲν ἄσυλον παρέσχεν αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς· διότι ἀπὸ τῆς 18 μέχρι τῆς 25 Μαΐου συνέθησαν σφοδροὶ πάγοι, ἐπιθλαβεῖς τοῖς κήποις καὶ ἀγροῖς, ἡ δὲ δεισιδαιμονία ἀπέδωκε τὸ ἀσύνηθες τοῦτο συμβεβηκὸς τῇ μαγείᾳ τοῦ ἀπατεῶνος καὶ εἶδε φρικώδη φαινόμενα ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ. Πρὸς κατάπαυσιν δὲ τῶν λόγων τούτων ἐξώρυσαν τὸν νεκρὸν τοῦ νομιζομένου μάγου καὶ ἔκαυσαν αὐτὸν ἐν τῷ προαστείῳ Λέβησιν· ἀναμίξαντες δὲ τὴν κόνιν αὐτοῦ πυρίτιδι, ἐγέμισαν τηλεβόλον καὶ ἐξεκένωσαν πρὸς τὸ μέ-

(Καραμζ. Τόμ. 11.)

Διασκορπισμὸς
τῶν λειψάνων
τοῦ ἀπατεῶνος

1606

ρος ὄθεν ὁ ἐξωμότης ἦλθε μεγαλοπρεπῶς εἰς Μόσχαν! Καὶ ὁ μὲν ἄνεμος διεσκόρπισε τὸ θνητὸν λείψανον τοῦ κακούργου· ἀλλὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἔμεινε· καὶ ὀψόμεθα τὰ ἐπακολουθήματα.

* Ἀποδείξεις ὅτι
δὲ Δημήτριος ἦν
ταύντι ἀπατεῶν

Ἐξιστορήσαντες τὰ κατὰ τὸν πρῶτον τοῦτον Ψευδοδημήτριον, ὀφείλομεν ἄρα ἀποδείξαι τοῖς προσεκτικῶς ἀναγνώσταις τὴν ἀπάτην; Ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστι καθ' ἑαυτὴν ἐναργής ἐκ τῆς διαγραφῆς τῶν συμβεβηκότων καὶ πράξεων; Μόνον προκατελημμένοι τινὲς ἄλλοδαποὶ, ζηλωταὶ θιασῶται τοῦ ἐξωμότου, ἀποσρεφόμενοι τοὺς ὀλετήρας αὐτοῦ καὶ ἐπιθυμοῦντες ἵνα δυσφημήσωσιν αὐτοὺς, ἔγραψαν ὅτι ἐν Μόσχᾳ ἐθανατώθη ὁ ἀληθὴς υἱὸς τοῦ Ἰωάννου καὶ οὐχι ἀγύρτης, ἀλλὰ νόμιμος Τσάρος, καὶ τοὶ οἱ Ῥῶσσοι, καὶ τυχοδιώκτην θανατώσαντες, οὐκ ἐδύναντο ἐναβρύνεσθαι ἐπὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἅτε ἐπιόρκω· διότι τὸ ἱερὸν τοῦ δροκου ἐστὶν ἀναγκαῖον πρὸς διατήρησιν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἢ δὲ παράβασις αὐτοῦ ἐστὶ πάντοτε ἀθέμιτος. Ἄλλ' οἱ διαβολεῖς τῆς Ῥωσσίας, μὴ ἀρκοῦμενοι τῇ δικαίᾳ μομφῇ, ἐπενόησαν μῦθον, ὃν ἐξωράισαν διὰ περιτέργων περιστατικῶν καὶ ἐκράτυναν δι' εὐλόγων ἀποδείξεων πρὸς τροφὴν τῶν βεπόντων εἰς ἱστορικὴν ἐλευθεροφροσύνην, εἰς ἀμφιβολίαν ἐν τοῖς ἀναμφιβόλοις· ὥστε καὶ νῦν ἔτι εἰσὶ τινες, παρ' οἷς τὸ σπουδαῖον ζήτημα τοῦ ἐξωμότου μένει ἄλυτον. Ἴσως, ἐξισοροῦντες ἐν τάξει πάντα τὰ πρῶτιστα γνωρίσματα τῆς ἀληθείας, δώσομεν πλείονα ἰσχύν, εἰ μὴ πρὸς πληροφορίαν πάντων τῶν ἀναγνωσῶν, τοῦλάχισον πρὸς ἀπολογία, ὅπως μὴ κατηγορῶσιν ἡμῶν τυφλὴν πίστιν πρὸς παραδεδεγμένην ἐν Ῥωσσίᾳ γνώμην, στηριζομένην δῆθεν ἐπὶ ἀσθενῶν μαρτυριῶν.

Ἀκούσωμεν τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς μνήμης τοῦ Ψευ-
 δοδημητρίου, λεγόντων (397): « Ὁ Γοδουνόβ, ἐπιχει-
 » ρήσας τὴν ἀπώλειαν τοῦ Δημητρίου, ἀπεκαλύφθη γέ-
 » ροντί τινι Γερμανῶ, Σίμωνι τοῦνομα, ἰατρῶ τοῦ βα-
 » σιλόπαιδος, ὅστις, πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, ὑποσχόμε-
 » νος συμετασχεῖν τοῦ κακουργήματος τούτου, ἠρώ-
 » τησε τὸν ἐννεαετῆ Δημήτριον, εἰ εἶχε μεγαλοφυχίαν,
 » ὅπως ὑπομείνη τὴν ἐξορίαν, ταλαιπωρίαν καὶ ἐνδειαν,
 » εἰ τυχὸν ἐβούλετο ὁ Θεὸς δοκιμάσαι τὴν μεγαλο-
 » φυχίαν αὐτοῦ· ὁ δὲ βασιλόπαις ἀπεκρίνατο· Ἐχω.
 » Τότε ὁ ἰατρὸς προσεῖπε· Τὴν νύκτα ταύτην θα-
 » νατώσουσίσσε· κατακλινόμενος οὖν ἀντάλ-
 » λαξὸν τὰ ἐνδύματά σου πρὸς τὰ τοῦ ὀμιλήτ-
 » κου σοι ὑπηρέτου· θές αὐτὸν ἐπὶ τὴν
 » κλίνην σου, κρύφθητι ὀπίσω τῆς θερμά-
 » στρας· ὅ,τι δ' ἂν συμβῆ ἐν τῷ κοιτῶνί
 » σου μένε ἐν σιγῇ καὶ ἀνάμενέ με. Ὁ Δημή-
 » τριος ἔπραξε κατὰ τὴν παραγγελίαν ταύτην. Περὶ μέσσην
 » δὲ νύκτα, ἀνοιχθείσης τῆς θύρας εἰσῆλθον δύο ἀνθρω-
 » ποι, καὶ ἀποκτείναντες τὸν νέον ὑπηρέτην ἀντὶ τοῦ
 » βασιλόπαιδος ἔφυγον. Ὑπολαμπούσης δ' ἡμέρας, ἰδόν-
 » τες οἱ περὶ τὸν Δημήτριον αἶμα καὶ πτώμα, νομί-
 » σαντες δὲ ὅτι ἐφρονεύθη ὁ βασιλόπαις, ἀνήνεγκον τοῦτο
 » τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ὅθεν ἐγένετο ταραχὴ. Ἡ Τσαρίνα
 » ὤρμησεν εἰς τὸν νεκρὸν καὶ ἐν τῇ ἀπογνώσει αὐτῆς
 » οὐδόλως ἐπέγνω, ὅτι τὸ νεκρὸν τοῦτο παιδίον οὐκ
 » ἦν ὁ υἱός. Τὰ ἀνάκτορα ἐπληρώθησαν ἀνθρώπων, οἷ-
 » τινες, ζητοῦντες τοὺς φονεῖς, ἔσφαζον τοὺς ἐνόχους
 » μετὰ τῶν ἀθῶων, μετεκόμισαν τὸν νεκρὸν εἰς τὸν
 » ναόν, καὶ πάντες διελύθησαν· τὰ ἀνάκτορα ἠρημώ-
 » θησαν. Γενομένης δὲ νυκτὸς ὁ ἰατρὸς ἐξήγαγε τὸν

» Δημήτριον ὅπως σώσῃ αὐτόν, καὶ ἔφυγε μετ' αὐτοῦ
 » εἰς Οὐκραίνην, πρὸς τὸν πρίγκιπα Ἰωάννην
 » Μστισλάβσκη, ἐξορισθέντα ἐκεῖσε ἀπὸ
 » τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάννου. Μετὰ τινα ἔτη
 » ὁ ἱατρὸς καὶ ὁ Μστισλάβσκης ἐτελεύτησαν τὸν βίον,
 » παραγγείλαντες τῷ Δημητρίῳ ἵνα ζητήσῃ τὴν σω-
 » τηρίαν ἐν Λιθουανίᾳ. Ὁ δὲ νέος οὗτος ἐνωθεὶς μετὰ
 » μοναχῶν ὁδοιπόρων συναπῆλθεν εἰς Μόσχαν καὶ
 » Βλαχίαν (398), τέλος δ' ἐφάνη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
 » πρίγκιπος Βισνεβέτσκη.»

Γνωστόν ἐστίν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἐξωμότης ἀπεδίδω τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἱατρῷ τινι· ἀλλ' οἱ μυθοποιοὶ οὗτοι ἠγνόουν, ὅτι ὁ πρίγκιψ Ἰωάννης Μστισλάβσκης ἐτελεύτησε μοναχὸς ἐν τῷ μοναστήριῳ τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου ἀπὸ τοῦ 1586 ἔτους (399), καὶ ὅτι οὐδέποτε ὁ Ἰωάννης ἐξώρισεν αὐτόν εἰς Οὐκραίνην. Ἄλλοι μυθοποιοὶ καλοῦσιν Αὐγουστῖνον τὸν σωτήρα τοῦ Δημητρίου ἱατρόν, προστιθέντες ὅτι ἦν εἰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, κατοίκων τότε τοῦ Οὐγλίτσου (400), καὶ ὅτι συναπῆλθε τῷ βασιλόπαιδι εἰς ἔρημόν τι μοναστήριον, κείμενον παρὰ τὴν πεπηγουῖαν θάλασσαν. Καὶ ἄλλοι δὲ ἀναφέρουσιν ὅτι αὐτὴ ἡ Τσαρίνα, ὑποπτεύουσα τὴν κακοβουλίαν τοῦ Βορίση, βοηθεία τοῦ ἀλλοδαποῦ αὐλάρχου αὐτῆς, καταγομένου ἐκ Κολωνίας, ἀπεμάκρυνε κρυφίως τὸν Δημήτριον, λαβοῦσα ἀντ' αὐτοῦ υἷόν τινα ἱερέως (401).

Πάντες οἱ μῦθοι οὗτοι στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ὁ φόνος ἐπράχθη νυκτός, ὅτε ἦν ἀδύνατον τοῖς κακούργοις διαγνῶναι τὸ θῆμα· πιθανὸν ἄρα ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ὅτι οἱ ὑπηρέται τῆς Ταρίνης (οὐδόλως ἀναφερόμεν αὐτήν) καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Οὐγλί-

τσου, οἷτινες εἶδον πολλάκις τὸν Δημήτριον ἐν τῷ ναῷ, (402) ἠπατήθησαν ὡς πρὸς τὸν φονευθέντα, εὖ ὁ νεκρὸς διὰ πέντε ἡμερῶν ἔκειτο ὑπ' ὄψιν αὐτῶν; Ἄλλ' ὁ βασιλόπαις ἐφονεύθη ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ· καὶ ὑπὸ τίνος; ὑπὸ κακούργων, κατοικούντων τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀτενίζόντων τὸ ἀτυχὲς παιδίον. Τίς δ' ὁ παραδοὺς αὐτὸ τῇ σφαγῇ; Ἡ ἐπιμελήτρια. Ἀπὸ τῆς κοιτίδος μέχρι τοῦ τάφου ὁ Δημήτριος ἦν ἐν χερσὶ τοῦ Γοδουνόβ. Τὰ περιστατικὰ ταῦτά εἰσιν ἐναργῆ καὶ ἀναμφίβολα, βεβαιούμενα ὑπὸ τῆς μαρτυρίας τῶν χρονογράφων καὶ ὑπὸ τῆς ἀνακρίσεως πάντων τῶν κατοίκων τοῦ Οὐγλίτσου, αἷτινες σώζονται ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἡμῶν ἀρχαίοις.

Εἰ ὁ ἐξωμότης μοναχὸς οὐκ ἦν ἀπατεῶν, διὰ τί, ὅτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, οὐδόλως ἐθεράπευσε τὴν κοινὴν περιέργειαν, κοινὰ ποιούμενος πάντα τὰ κατὰ τὴν παράδοξον αὐτοῦ τύχην; Διὰ τί οὐκ ἐδήλωσε πρὸς τὴν Ῥωσσίαν τὰ καταφύγια αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀνδρας, οἷτινες ἀνέθρεψαν καὶ ἐφύλαξαν διὰ δώδεκα ἢ δεκατριῶν ἐτῶν, ὅπως ἄρη πᾶσαν ἀμφιβολίαν; Τὴν ὀλιγωρίαν ταύτην οὐδὲν δύναται δικαιῶσαι. Τὰ κηρύγματα, ἧτοι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου, σώζονται ἐν τοῖς χρονικοῖς, μάλιστα δὲ τὰ πρωτότυπα ἐν τοῖς ἀρχαίοις (403). ἐπομένως ἀδύνατον ἵνα ὑποθέσῃ τις μετὰ πιθανότητος, ὅτι τὸ σπουδαιότατον τῶν γραμμάτων τούτων ἐξηφάνισεν ὁ χρόνος. Ὁ ἀπατεῶν ἐτήρησε σιωπὴν, ἐπειδὴ ἐστερεῖτο τῶν ἀληθινῶν ἀποδείξεων, ἐνόμισε δὲ ὅτι, ἀναγορευθεὶς Τσάρος, ἐδύνατο ἀκινδύνως ἀποφυγεῖν τὸν κόπον τοῦ ἐπινοῆσαι ψεῦδη. Ἐν Λιθουανίᾳ ἔλεγεν ὅτι ἐσώθη ὑπὸ τινῶν μεγιστάνων, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τῶν γραμματέων Τσελκάλοβ· ἀλλ' οὗτοι ἔμειναν ἄνευ

γνωστῆς ἀμοιβῆς καὶ ἀγνωστοὶ τῇ Ῥωσσίᾳ. Ὁ Βασίλειος Τσελκάλωβ, ὡς καὶ ἄλλοι, προγραφέντες ἐπὶ τοῦ Βορίση, καὶ τοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ψευδοδημητρίου, οὐκ ἦσαν τῶν οἰκείων καὶ πρώτων. Τὸν δὲ ἀπατεῶνα περιεστοίχιζον οὐχὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ πιστοὶ ὑπηρεταὶ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, ἀλλὰ μόνον νέοι προδότες· διὸ ἔπεσεν εὐχερέστατα.

« Ἄλλ' ἡ μοναχὴ Τσαρίνα Μάρθα ἐπέγνω ὡς υἱὸν » τὸν φερώνυμον τοῦ Δημητρίου. Ἀὕτη ἐκήρυξεν ὡσαύτως αὐτὸν ἀπατεῶνα. Καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης μαρτυρίας, σιωπηλῆς καὶ ὑποκεκρυμμένης, φανερωθείσης τῷ λαῷ μόνον διὰ τῶν κατανουκτικῶν δακρῶν καὶ τινῶν θωπειῶν πρὸς τὸν ἐξωμότην, ἡ ἀκουσίως ἀποκαρεῖσα ἀνελάμβανε τὸ ἀξίωμα τῆς Τσαρίνης· διὰ δὲ τῆς δευτέρας, πανδήμου καὶ ἐνόρκου, εἰ αὕτη ἦν ψευδής, ἡ μήτηρ παρεδίδω τὸν υἱὸν φρικτῷ θανάτῳ. Ποτέρα ἄρα ἀπιστοτέρα; Καὶ τί καταληπτότερον, συνήθης ἀνθρωπίνῃ ἀδυναμίᾳ ἢ φρικτῶν πράξις τοσοῦτον ἀνοίκειος τῇ μητρικῇ φιλοστοργίᾳ; Γνωστὴ ἐστὶν ἡ μεγαλοφυχία περιδόξου τινὸς Λυγιστικῆς γυναικὸς, ἣτις ἀποκρύψασα τὸν υἱὸν ἀπὸ τῆς μανίας τῶν ἐχθρῶν, ἐρωτηθεῖσα, Ποῦ ἐστὶν οὗτος; Ἐν τοῖς σπλάγχνοις μου, εἶπε· καὶ ἀπώλετο ἐν ταῖς βασάνοις μὴ δηλώσασα τὸ καταφύγιον αὐτοῦ (404). Ἡ μεγαλοφυχία αὐτῆ, ἀναφερομένη ὑπὸ Ῥωμαίου ἱστορικοῦ, συγκινεῖ μὲν ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδόλως ἐκπλήττει· διότι βλέπομεν μητέρα. Ὡσαύτως οὐδόλως ἐξεπληττόμεθα, εἰ ἡ μοναχὴ Τσαρίνα πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀληθοῦς Δημητρίου ὤρμα πρὸς τὰς λόγχας τῶν Μοσχίων κραυγάζουσα, « Οὗτος ἐστὶν ὁ υἱός μου! » Προσέτι δὲ οὐκ ἠπειλεῖτο θανάτῳ διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τῆς κρί-

σεως τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ ψεῦδος. Ἡ ὁμολογία τῆς Τσαρίνης ἔσωσε τὴν τύχην τοῦ τιμῶντος αὐτὴν ὡς γνησίαν μητέρα καὶ συμμετέχοντος αὐτῇ τοῦ μεγαλείου. Ἡ Μάρθα, καταγινώσκουσα τοῦ Ψευδοδημητρίου θάνατον, κατεγίνωσκε καὶ ἑαυτῆς αἰώνιον αἴσχος, ὡς συμμετασχοῦσα βδελυρᾶς ἀπάτης· καὶ ὁμως οὐδαμῶς ὤκνησε· διότι εἶχεν ἔτι συνείδησιν καὶ κατεσπαράσσετο ὑπὸ τῶν ἐλέγχων αὐτῆς. Πόσοι ἀδύνατοι ἀπέφευγον τὸν πειρασμὸν τοῦ κακοῦ, εἰ ἐδύναντο προῖδειν πόσον χαλεπὸν ἔστι τῇ καρδίᾳ ἡ ἀνομία.

Παρατηρητέα προσέτι περίστασις τις ἀξία προσοχῆς, ἡ ἐξῆς. Ὁ Σουΐσκη, ἐργαζόμενος πρὸς ἀπώλειαν τοῦ Ψευδοδημητρίου, ἐσώθη ἀπὸ τῆς τιμωρίας διὰ τῶν θερμῶν παρακλήσεων τῆς μοναχῆς Τσαρίνης, καὶ τοι ὁ ὑποτιθέμενος ταύτης υἱὸς ἐκινδύνευε προφανῶς κατηγορούμενος ἕνεκα ἀπάτης. Προδότης δὲ συκοφάντης ἦν ἄξιος τοσαύτης προθύμου προσασίας; Ἄλλ' ἡ σωτηρία τοῦ Σουΐσκη κατεπράυνε τὴν συνείδησιν τῆς ἐνόχου Μάρθας. Προσθῶμεν δὲ καὶ τὴν πιθανὴν διήγησιν ἀλλοδαποῦ τινος, ὄντος τότε ἐν Μόσχᾳ, λέγοντος ὅτι ὁ ἀπατεῶν παρήγγειλε τὴν ἀπὸ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Οὐγλίτσου ἐξόρυξιν τοῦ νεκροῦ τοῦ Δημητρίου καὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἀλλαχοῦ ὡς νεκροῦ υἱοῦ ἱερέως, ἀλλ' ὅτι ἡ μοναχὴ Τσαρίνα ἀπέτρεψεν αὐτὸν τούτου ὡς φοβουμένη μὴ στερῆση βασιλικοῦ τάφου τὸν ἀληθῆ υἱὸν Δημήτριον.

Ἀντιλέγουσι δὲ τινες προσέτι, «Ὅτι ὁ βασιλεὺς Σιγισμοῦνδος οὐκ ἂν ἐβοήθει τοσοῦτον δραστηρίως ἀπατεῶνι, οὐδ' ὁ μεγιστὰν Μνίσεκ ἐξεδίδω τὴν θυγατέρα ἀγύρτη. » Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Μνίσεκ ἴσως ἐπίστευον περίστασιν τοσοῦτον κολακεύουσαν τὴν

πάθη αὐτῶν· διότι ὁ μὲν Σιγισμοῦνδος ἤλπιζε δοῦναι τοῖς Ῥώσσοις Τσάρον τοῦ Λατινικοῦ δόγματος, ὁ δὲ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου, ἰδεῖν τὴν θυγατέρα εἰς τὸν θρόνον τῆς Μόσχας. Ἄλλως τίς γινώσκει ὅτι ἀληθῶς οὐκ ἀμφέβαλλον περὶ τῆς εὐγενείας τοῦ φυγάδος; Ἡ ἐπιτυχία ἦν σπουδαιότερα αὐτοῖς ἢ ἡ ἀλήθεια. Ὁ βασιλεὺς οὐδόλως ἐτόλμησεν ἵνα ὁμολογήσῃ ἐπισήμως τὸν Ψευδοδημήτριον ἀληθῆ Δημήτριον μέχρι τοῦ ἐντελοῦς θριάμβου· ὁ δὲ στρατηγὸς τοῦ Σενδομίρου πείραν μόνον ἐποιεῖτο θυσιάσας μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλπίδος τοῦ μεγαλείου, καὶ κατέλιπε τὸν μέλλοντα γαμβρόν ἅμα ἰδὼν τὴν ἀντίστασιν τῶν Ῥώσων. Ὁ Σιγισμοῦνδος καὶ ὁ Μνίσεκ ἐξηπατήθησαν ἴσως οὐχὶ ὡς πρὸς τὴν γνώμην περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀπατεῶνος, ἀλλὰ μόνον ὡς πρὸς τὴν γνώμην περὶ τῆς εὐτυχίας ἢ φρονήσεως τοῦ ἀπατεῶνος, πιστεύοντες ὅτι τηρήσει σέμμα, ὅπερ ἐκτέησατο διὰ τῆς προδοσίας καὶ πλάνης. Διὸ ὁ μὲν βασιλεὺς ἔσπευσεν ὅπως κηρύξῃ ἑαυτὸν δημιουργὸν τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ, ὁ δὲ Μνίσεκ ὅπως γένηται πενθερὸς Τσάρου, καὶ περ ὄντος τὸ γένος Ὀτρέπιεβ. Τοὺς ἄρπαγας ἐν τῇ δυνάμει καὶ εὐημερίᾳ αὐτῶν βδελύσσονται οὐχὶ τὰ κοσμικὰ πάθη, ἀλλ' ἡ καθαρὰ συνείδησις καὶ ἡ αὐστηρὰ ἀρετὴ. Πεισόμεθα δ' ἔτι μᾶλλον τῇ κρίσει τῶν φίλων τοῦ Ψευδοδημητρίου, οἵτινες λέγουσιν· « Ὁ στρατὸς, οἱ εὐπατρίδαι καὶ ἡ Μόσχα » οὐκ ἐδέχοντο αὐτὸν ὡς Τσάρον ἄνευ ἰσχυρῶν ἀποδείξεων, ὅτι ἦν υἱὸς τοῦ Ἰωάννου» (406). Ἄλλ' ὁ στρατὸς, οἱ εὐπατρίδαι καὶ ἡ Μόσχα ἐκρήμνισαν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου ὡς ἐξηλεγμένον ἀπατεῶνα. Ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν αὐτοῖς ἐν τῇ πρώτῃ περιστάσει, διὰ τί

μὴ πιστεύσωμεν αὐτοῖς καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ; Ἐν ἀμφότεραις ἀναμφιβόλως ἐνήργουν ἐκ πεποιθήσεως, στηριζομένης ἐπὶ ἀποδείξεων· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ ἀπατῶνται, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἱστορία . . . , καὶ ἡ τοῦ Ψευδοδημητρίου.

ὑπομνήσωμεν τὸν ἀναγνώστην, ὅτι ὁ ἐπισημότατος θιασώτης καὶ μόνος πιστὸς φίλος τοῦ ἐξωμότου Βασμάνοβ οὐδόλως ἀπέκρυπτε τὴν ἀπάτην αὐτοῦ ἐν ταῖς φιλικαῖς συνδιαλέξεσι. Τοιαύτην σπουδαίαν ὁμολογίαν ἤκουσε καὶ μετεβίβασε τοῖς μεταγενεστέροις ἱερεῦς τις Γερμανὸς, Βέρος τοῦνομα, ὅστις ἡγάπα καὶ ἐπήνει εἰλικρινῶς τὸν Ψευδοδημήτριον καὶ ἐμέμφετο τοὺς Ῥώσσοις εἰς τὸν φόνον τοῦ Τσάρου, καὶ περ μὴ ὄντος υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου. Ὁ αὐτὸς αὐτόπτης τῶν τότε συμβάτων μετεβίβασεν ἡμῖν τὰς ἐξῆς μαρτυρίας τῆς ἀληθείας οὐχ ἤττον ἀξιοσημειώτους. « I. φαρμακο-
 » ποιός τις Ὀλλανδὸς, Ἀρένδ-Κλάουζενδ, διαμείνας τεσ-
 » σαρᾶκοντα ἔτη ἐν Ῥωσσίᾳ, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἰωάννου,
 » Θεοδώρου καὶ Γοδουνὸβ καὶ τοῦ ἀπατεῶνος, ἀναγνώ-
 » ρίσας καὶ βλέπων καθ' ἐκάστην τὸν Δημήτριον ἐν τῇ
 » παιδικῇ ἡλικίᾳ εἶπέ μοι ῥητῶς, ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος
 » Τσάρος Δημήτριος ἦν πάντῃ ἄλλος, καὶ κατ' οὐδὲν
 » ὁμοίαζε πρὸς τὸν ἀληθῆ, ὅστις ἦν μελάγχρους καὶ
 » εἶχε πάντα τὰ γνωρίσματα τῆς μητρὸς, πρὸς ἣν ὁ
 » ἀπατεῶν οὐδόλως ὁμοίαζε. 2. Τοῦτ' αὐτὸ ἐπεβε-
 » θαίου αἰχμάλωτός τις Λιβονῆ, Τισενχάουσεν τοῦνομα,
 » ἀπελευθερωθεῖσα τῷ 1611, ἣτις ἦν μαῖα τῆς Τσα-
 » ρίνης Μαρίας καὶ ὑπηρέτησεν αὐτῇ νυχθημερόν οὐ
 » μόνον ἐν Μόσχᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Οὐγλίτσῳ, καὶ ἦτις
 » ἔβλεπε τὸν Δημήτριον ζῶντα, ὡς καὶ νεκρόν. 3. Ἄμα
 » ἀποκτανθέντος τοῦ Ψευδοδημητρίου, ἀνεχώρησα ἐκ

» Μόσχας εἰς Οὐγλιτσον, ὅπου, συνδιαλεγόμενος σε-
 » βασμίῳ τινι γέροντι, ὑπηρετήσαντι ἐν τῇ αὐλῇ τῆς
 » Μαρίας, ἰκέτευσά αὐτὸν εἰπεῖν μοι τὴν ἀλήθειαν
 » περὶ τοῦ πρὸ μικροῦ ἀπολεσθέντος Τσάρου· ὅθεν ἐγερ-
 » θείς ἐσημειώθη τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ καὶ εἶπέ
 » μοι· Οἱ Μόσχοι ὤμωσαν αὐτῷ ὄρκον
 » πίστεως, ἀλλὰ παρέβησαν αὐτὸν οὐκ
 » ἐπαινῶ αὐτούς· διότι ἐφονεύθη συνετός
 » καὶ ἀνδρεῖος ἀνὴρ, ἀλλ' οὐχὶ υἱὸς τοῦ
 » Ἰωάννου, φονευθεὶς ὄντως ἐν Οὐγλί-
 » τσω. Εἶδον αὐτὸν νεκρὸν κείμενον ἐπὶ
 » τοῦ αὐτοῦ τόπου, ἐνθα ἐπαιζε συνήθως.
 » Ὁ Θεὸς κρινέτω τοὺς πρίγκιπας καὶ
 » εὐπατρίδας ἡμῶν, ὁ δὲ χρόνος ἀπο-
 » δείξει, εἰ ἐσόμεθα εὐδαιμονέστεροι.»

Συμπεραίνοντες τὸν λόγον, ἀναφέρομεν τὴν μαρτυ-
 ρίαν τοῦ γνωστοῦ Σουηδοῦ Πετρέου, ὄντος ἐν Μόσχᾳ
 ὡς πρεσβευτοῦ Καρόλου τοῦ Θ' καὶ τοῦ Γουστάβου
 Αδόλφου, καὶ γνωρίσαντος τὸν ἀπατεῶνα καὶ λέγον-
 τος, ὅτι οὗτος ἐφαίνετο ὑπερβᾶς τὸ τριακοστὸν ἔτος
 (407), ὁ δὲ Δημήτριος γεννηθεὶς τῷ 1582 οὐχ ὑπε-
 ρέβαινε τότε τὸ εἰκοστὸν τέταρτον.

Ἐνὶ λόγῳ αἱ ἀναμφίβολοι ἠθικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἀπο-
 δείξεις πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι ὁ λεγόμενος Δημήτριος ἦν
 ἀπατεῶν· ἀλλὰ γεννᾶται ἄλλο ζήτημα. Τίς ἦν οὗτος;
 Ἦν τῶνόντι ὁ ἐξωμότης μοναχὸς Ὀτρέπιεβ; Πολλοὶ
 σύγχρονοι ἄλλοδαποὶ οὐκ ἐπίστευον ὅτι μοναχὸς, φυ-
 γὰς τοῦ μοναστηρίου τοῦ Τσουδόβου, ἐδύνατο παρα-
 χρῆμα γενέσθαι ἀνδρεῖος πολεμιστῆς, ἀτρόμητος πα-
 λαιστῆς καὶ δεινὸς ἵππεύς. Πολλοὶ δ' ἐνόμιζον αὐτὸν
 Πολωνόν, ἢ Τρανσυλθανόν, νόθον υἱὸν τοῦ ἥρωος Βα-

τορίου καὶ ἀνατραφέντα ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς γνώμης μεγιστάνων τινῶν Πολωνῶν (408) καὶ λέγοντες, ὅτι οὐκ ἐλάλει ὀρθῶς τὴν Ῥωσικὴν γλῶσσαν. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἐστὶ φανερῶς ἐσφαλμένη, ἐπειδὴ αἱ σύγχρονοι ἀναφοραὶ τῶν Ἰησουϊτῶν πρὸς τοὺς προϊσταμένους αὐτῶν ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐγνώρισαν αὐτὸν ἐν Λιθουανίᾳ, Δημήτριον καλούμενον καὶ πιστεύοντα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν Λατινικὴν θρησκείαν. Οὐδεὶς Ῥώσσοσ ἐμέμφθη τὸν ἀπατεῶνα ὡς μὴ γινώσκοντα τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, ἧς ἦν ἐγκρατής, ὁμιλῶν καὶ γράφων ὀρθῶς καὶ οὐδενὸς τῶν τότε γραμματέων ὑπελείπετο κατὰ τὴν καλλιγραφίαν.

Ἐχοντες ὑπογραφάς τινὰς τοῦ ἀπατεῶνος (409), βλέπομεν ἐν μὲν ταῖς Λατινικαῖς ἀδύνατον καὶ μὴ ἔμπεδον χεῖρα μαθητοῦ, ἐν δὲ ταῖς Ῥωσσοικαῖς χεῖρα ἔμπεδον καὶ ἔντεχνον, καλλιγραφίαν γραφέως δημοσίου, ἵπποιοσ ἦν ὁ Ὅτρέπιεβ γραμματεὺς τοῦ Πατριάρχου. Ἡ ἀντίρρησης ὅτι τὰ κελλία οὐδόλως ἀναδεικνύσι ποιεμιστὰς καταστρέφεται ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῆς νεανιῆσ αὐτοῦ ἡλικίας· διότι φέρων τὸν μοναχικὸν χιτῶνα, αἰῆγεν ὡς ἄγριος, περιπλανώμενος ἀπὸ ἐρήμου εἰς ἔρημον, ἐξοικειούμενος τῇ ἀφοβίᾳ, μὴ φοβούμενος ἐν τοῖς κτηνερεφέσι δάσσει τὰ θηρία καὶ τοὺς ληστὰς, καὶ τέτοιοσ αὐτὸσ ὑπάρξασ ληστήσ ὑπὸ τὰσ σημαίας τῶν οὐζάκων τοῦ Βορυσθένουσ. Εἴ τινεσ τετυφλωμένοι ὑπὸ τῆσ προσωποληψίας εὔρισκον ἐν τῷ Ψευδοδημητρίῳ ἐπαγεῖον (410) ἀσύνηθεσ τοῖσ ἀσήμοισ τὸ γένουσ, ἄλλοι παρατηρηταὶ μᾶλλον ἀδιάφοροι ἔβλεπον ἐν αὐτῷ πάντὰ τὰ γνωρίσματα τῆσ ἐμφύτου ἀσημότησ, ἦν οὔτε πρὸσ τοὺσ εὐγενεῖσ Πολωνοὺσ ὁμιλία ἐξήλειψεν, οὐδ' ἡ εὐτυχία τοῦ ἀρέσκειν τῇ θυγατρὶ τοῦ Μνίσεκ.

Ὁ ψευδοβασιλεὺς καίτοι συνάπτων τῇ φυσικῇ εὐφυίᾳ καὶ ὀξύνοιά εὐγλωττίαν, γνώσεις λογίου ἀνδρός, σπανίαν θρασύτητα, γενναιοφυχίαν καὶ θέλησιν, ἦν ὁμως κακὸς ὑποκριτὴς ἐπὶ τοῦ θρόνου, στερούμενος οὐ μόνον ἰκανότητος περὶ τὴν κυβερνητικὴν, ἀλλὰ καὶ παντὸς εὐγενοῦς τρόπου· διὸ ὑπὸ τὴν βασιλικὴν μεγαλοπρέπειαν ἐφαίνετο ἡ ἀγυρτεία. Οἱ ἀπαθεῖς Πολωνοὶ εἶχον περὶ αὐτοῦ τὴν αὐτὴν γνώμην. Μέχρι τούτου ἐδυσχεραίνομεν ἐπὶ σπουδαία τινι μαρτυρία τῆ ἐξῆς. Ὁ Μαρζερέτος, γνωστὸς ἐν Εὐρώπῃ, ὑπηρετήσας προθύμως τῷ τε Βορίσῃ καὶ τῷ ψευδοβασιλεῖ, καὶ ἰδὼν αὐτοφει τοὺς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ συμβάντα, ἐβεβαίωτο Ἐρρίκον τὸν Δ', τὸν περίφημον ἱστορικὸν Δε-Τοῦ καὶ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ περὶ τοῦ βασιλείου τῆς Μόσχας συγγράμματος αὐτοῦ, ὅτι ὁ Ψευδοδημήτριος οὐκ ἦν ὁ Γρηγόριος Ὁτρέπιεβ, ἀλλ' ἄλλος· ἀναφέρει δὲ, ὅτι ὁ Ὁτρέπιεβ ἔφυγε μετὰ τοῦ ἀπατεῶνος εἰς Λιθουανίαν καὶ ὅτι συνεπανῆλθεν αὐτῷ εἰς Ῥωσσίαν· ὅτι ἐπολιτεύετο ἀπρεπιθίβιον καὶ ἐμέθυε καὶ κατεχρᾶτο τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀπατεῶνος· ὅτι ἐξορισθεὶς εἰς Ἰαρόσλαβον ὁ Ὁτρέπιεβ οὗτος, ἔζησεν ἐκεῖ μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναστροφῆς τοῦ Σούσκη.

Σήμερον συλλέξαντες νέας συγχρόνους καὶ ἱστορικὰς παραδόσεις, ἐξηγοῦμεν τὴν διήγησιν τοῦ Μαρζερέτου διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ μοναχοῦ Λεωνίδου, κληθέντος Ὁτρέπιεβ, ὅπως πείσῃ τοὺς Ῥώσσοις, ὅτι ὁ ψευδοβασιλεὺς οὐδόλως ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ Ὁτρέπιεβ. Ὁ Τσάρως Γοδουνόβ εἶχε τρόπους πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας· διότι χιλιάδες κατασκόπων ὑπηρετοῦν αὐτῷ προθύμως οὐ μόνον ἐν Ῥωσσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Λιθουανίᾳ, ὅτε οὗτος ἐμάνθανε τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ

ἀπικτεῶνος. Πιστευτὸν ἄρα, ὅτι ἐν τοιαύτῃ σπουδαίᾳ περιστάσει ὁ Βορίσης ἀνευ ἐνδείξεων καὶ ἀκρίτως ἐκήρυξεν, ὅτι ὁ Ψευδοδημήτριος ἦν φυγὰς τοῦ μοναστηρίου τοῦ Τσουδόβου, ὃν πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐγνώριζον ἐν τῇ πρωτευούσῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπομένως ἐμελλον γινῶναι καὶ τὸ ψεῦδος ἅμα ἰδόντες τὸν ἀπατεῶνα; Τέλος πάντων οἱ Μόσχοι εἶδον τὸν Ψευδοδημήτριον εἴτε ζῶντα, εἴτε νεκρὸν, καὶ πάντες ὠμολόγουν ὅτι ἦν ὁ Διάκονος Γρηγόριος (411). Οὐδεμία ἀμφιβολία ἠκούσθη περὶ τούτου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Τῆς ἰκανῆς Περιερχόμεθα εἰς τὴν διαγραφὴν νέων συμφορῶν οὐχ ἦττον ἀσυνήθων καὶ οὐχ ἦττον προστριβουσῶν ὄνειδος τῇ Ῥωσσίᾳ, ἀλλ' ὁμοιαζουσῶν ζοφερῷ ὄνειρῳ, περιέργῳ ἤδη μόνῳ τῷ λαῷ, ὅστις ἐπέπρωτο περιελθεῖν εἰς μεγαλεῖον διὰ προσκαιροῦ ταπεινώσεως καὶ ὅστις περιῆλθεν εἰς αὐτὸ ἐξαλείψας τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ διὰ γενναίου ἀγῶνος, τὴν δὲ τῆς αἰσχύνης, διὰ σπανίας δόξης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ ΤΟΜΟΝ.

- (1) "Ορα τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς συμβεβηκόσι τοῦ 1598. ἀριθ. 1. — Διήγησιν τοῦ Μιχαήλ Σελ, 458. — Ἐκλογικὸν νόμον τοῦ Βορίση.
- (2) "Ορ. Ῥωσικὴν Βιβλιοθ. (τόμ. Ζ, σελ. 83). — Τὸ χειρόγραφο, οὐ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου.
- (3) Ὁ ὄρκος οὗτος γάξεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. — Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰωβ πρὸς Ἐρμολόγηνην.
- (4) "Ορ. τὸν ἐκλογικὸν νόμον.
- (5) "Ορ. αὐτόθι, σελ. 100, 102, καὶ διήγ. τοῦ Σέλ, 458, 459.
- (6) "Ορ. τὴν διήγησιν τοῦ πρίγκιπος Ἰωάννου Σολνξέβ — Ζασέκιν. — Βιβλ. τῶν τάξεων, φ. 831. — Βαθμολ. βιβλ. Λατουχίνου. — Χρονικὸν τῆς Μόσχας ὑπὸ Βέρον. — Μαρξερ. 23.
- (7) Βιβλ. τῶν τάξεων, φ. 832, 833, 836, 837 καὶ ἐπ.
- (8) "Ορ. τοὺς συγχρόνους Μαρξερέτον καὶ Βέρον.
- (9) "Ορ. βιβλ. τῶν τάξεων, 830.
- (10) "Ορ. Μαρξερέτον, 62.
- (11) Βιβλ. τῶν τάξεων.
- (12) "Ορ. αὐτόθι, 846, 847. Χρον. τοῦ Νίκανος, 38.
- (13) "Ορ. Βιβλ. τῶν τάξεων, 848. — Βέρ.
- (14) "Ορ. Χρον. τοῦ Πετρέου, 270. — Βέρον-Βαθμ. βιβλ. Λατουχίνου. Ὡς πρὸς τὴν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Λιθουανίας καὶ Σουηδίας κίνησιν τῶν στρατευμάτων, ὄρ. βιβλ. τῶν τάξεων, 855.
- (15) Τὸ χειρόγραφον τοῦ χρόνου τούτου, ὅπερ ἔλαβον παρὰ τοῦ Κ. Ἰερμολάιβεβ, περιέχει τὸν πανηγυρικὸν καὶ τὴν ὁμιλίαν κατὰ τὴν ἑποδοχὴν τοῦ Βορίση. — "Ορα Πετρ. 271.
- (16) "Ορ. τὸν ἐκλογικὸν νόμον, 110, 111.
- (17) "Ορ. τὴν ἱστορίαν τοῦ συγχρόνου Ἡγουμένου τῆς Τριάδος Ἀβραάμ Παλίτσιν. — Βαθμ. βιβλ. τοῦ Λατουχίνου καὶ τοὺς Χρονογράφους.

(18) "Ορ. Βέρον καὶ Πετρέον, 271, λέγοντας ὅτι ὁ Βορίσης ὑπέσχετο τοῦτο ἐπὶ πέντε ἔτη.

(19) "Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τὰ ἔγγραφα τοῦ 1600 περὶ τῆς Σιβηρίας καὶ Ἐλέγχους ἐν τῇ Ῥωσικῇ Βιβλιοθήκῃ, Κ, 70.

(20) "Ορ. Βαθμολ. βιβλ. Λατουχίνου.

(21) "Ορ. τὴν διήγησιν τοῦ Σὲλ. 462. — Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σιβηρίας τοῦ Μυλλέρου, σ. 347, ὅπου εὑρίσκεται τὸ διάταγμα τοῦ Βορίση, φέρον ἡμερομηνίαν 25 Ἰουνίου 1600.

(22) "Ορ. τὴν διήγησιν τοῦ Σὲλ, 462. — Τὸ σπουδαῖον τοῦτο διάταγμα οὐδόλως σίξεται· ὁ δὲ Σὲλ λέγει, ὅτι ἐπὶ τῶν Μεγάλων Ἡγεμόνων οἱ μεγιστάνες προσεφέροντο τοῖς γεωργοῖς ὡς δούλοις, εἰ καὶ οὗτοι εἶχον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ μεταλλάττειν τοὺς κυρίους.

(23) "Ορ. Τόμ. 1. τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας.

(24) "Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τὰς ἐπιστολάς τῶν στρατηγῶν τοῦ Τάρα, Σεπτεμβρίου μηνὸς 1598.

(25) "Ορ. Χρονικὰ τῆς Σιβηρίας τοῦ Ρεμέζοφ καὶ τοῦ Σάββα Ἰεσοϊκόβ, καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Σιβηρίας ὑπὸ Μυλλέρου, 305—307.

(26) "Ορ. Διήγησιν τοῦ Σὲλ, σ. 432.

(27) "Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τὰ περὶ τῆς ἐλεύσεως τῆς οἰκογενείας τοῦ Κουτσοῦμ εἰς Μόσχαν τῷ 1598—1600. — Βιβλ. τῶν τάξεων.

(28) "Ορ. 1ς. τῆς Σιβηρίας ὑπὸ Μυλλέρου 329—332.

(29) Ἐν τῷ Βιβλ. τῶν τάξεων ἀναφέρεται ὅτι αἱ κάτοικοι τῆς Κριμαίας προσέβαλον τὸ Βιελγόροδον Ἰουνίῳ μηνὶ 1600 καὶ προεχώρησαν εἰς Κοῦρσκον, ἀλλ' ἐξέβαλεν αὐτοὺς τῆς χώρας ὁ στρατηγὸς τοῦ Ὁρέλου, ὁ πρίγκιψ Βορίσης Τάτιεβ' ὁ Τσελίβεις ἔμεινεν ἐν Μόσχῃ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Ψευδοδημητρίου.

(30) "Ορ. Τόμ. 1. τῆς παρουσίας ἱστορίας, καὶ Δαλίνον, Κεφ. ΙΕ, 22—23.

(31) "Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τὰ ἔγγραφα περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Γουστάβου.

(32) "Ορ. Δαλίνον, Κεφ. ΙΕ', 22.

(33) "Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐν ἔτει 1599. — Τὰ Χρονικὰ τοῦ Βέρον καὶ Πετρέου, 272.

(34) "Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν πρὸς Κλάουζε παραγγελίαν, ὅπως κτήσεται τοὺς κατοίκους τῆς Ρήγας. — Τὴν ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου 1599 ἐπιστολὴν τοῦ Γουστάβου πρὸς τὸν Κάρολον, ἣτις φαίνεται ὅτι μετεφράσθη ἐκ τῆς Σουηδικῆς γλώσσης.

(35) "Ορ. τὸ Χρονικὸν τοῦ Πετρέου, 277, ὅπερ ἀναφέρει τὸν Κουράδον Βοῦσσε ὡς τὸν πρῶτον προδότην. — Τῷ 1599 ὁ Βορίσης ἤτήσαστο παρὰ τῶν κατοίκων τῆς Νάρβας τὴν ἄδειαν τοῦ ἀνεγείραι ἐκεῖ Ῥωσικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

(36) "Ορ. Χρον. τοῦ Βέρον καὶ Πετρέου, 274. Δαλιν. Κεφ. ΙΕ', §. 23. — Τῷ 1614 ὑπῆρχεν ἔτι ἐν τοῖς ἀρχείοις φάκελλός τις περιέχων τὴν διαγραφὴν τῆς ἐν Οὐγλίτσω διαμονῆς τοῦ Γουστάβου, ἀλλ' ὁ φάκελλος οὗτος ἀπώλετο ἔκτοτε, ἢ ἐπυροπολήθη. — Ὁ Μαρξερῆτος λέγει, ὅτι ἐδύνατο ἔχειν ἐν Οὐγλίτσω πρόσδοτον τεσσαράκοντα χιλιάδων ῥουβλίων.

(37) "Ορ. τὸ Χρονικὸν τοῦ Βέρον, ἐνταφιάσαντος αὐτὸν τὸν Γουστάβου οὐχὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Δημητρίου Σολούνσκη, ὡς ἀναφέρει, ἀλλ' ἕως πλησιέστατα. — Τὸ Χρονικὸν τοῦ Πετρέου, 276.

(38) "Ορ. Τὰ Πολωνικά, ἀριθ. 24.

(39) Αὐτ. ἀριθ. 25, φ. 147. — Περὶ τοῦ Βλαδισλάου, ἀριθ. 24, φ. 178.

(40) "Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τὴν ἀπὸ 13 Νοεμβρίου 1599 ἐπιστολὴν τοῦ στρατάρχου Ἀξελ Ρίνγκι πρὸς τὸν στρατηγὸν τοῦ Κοπορίου πρίγκιπα Σβενιγορόδσκη, ὡς καὶ τὴν τοῦ δονικὸς Καρόλου πρὸς τὸν Βορίσην, ἀπὸ 14 Ἰουλίου 1598, καὶ ἀπὸ 8 καὶ 10 Ἰανουαρίου 1599 ἐν Ῥωσικῇ γλώσσῃ μετὰ τῆς Λατινικῆς ὑπογραφῆς τοῦ Καρόλου.

(41) "Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τὸ ὑπόμνημα τοῦ Σουηδοῦ πρεσβευτοῦ Ἐνδρισῶνος.

(42) Ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν τάξεων, ἔτει 1601. Ἡ προσηγορία τοῦ βασιλέως ἐδόθη ἤδη τῷ δονικῇ τῆς Σουηδίας, ἀλλ' αὐτὸς μόνον τῷ 1604 ἐχρήσατο αὐτῇ.

(43) Ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀποθήκῃ τοῦ Βούσιγκ, Τόμ. Ζ, 317—319 τὰς παρὰ τῶν Σουηδικῶν ἀρχείων ληφθείσας εἰδήσεις.

(44) Τὰ ἔγγραφα τοῦ πρεσβευτοῦ Ῥξέβσκη περὶ τῆς βαπτίσεως τῶν Λαπόνων. Τόμ. Ζ' τῆς ἱστορίας ταύτης.

(45) Μαλλέτ, Ἰσ. Δανίας, Βιβλ. Γ', ἔτ. 1601.

(46) Ἡ σύμβασις ἐγένετο γνωστὴ παρ' ἡμῖν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννου, δονικὸς Σλεσβίκου, πρὸς τὸν βασιλέα Χριστιανόν.

(47) Χρ. τοῦ Νίκωνος. — Βούσιγκ, σελ. 264, τὴν εἰς Μόσχαν ὁδοπορίαν.

(48) Αὐτ. σελ. 268.

(49) Σημειώσεις περὶ τῶν Τσάρων τῆς Μόσχας ἐν τοῖς Ῥωσικοῖς ἀπομνημονεύμασι, Α'. 174. — Ὅδοιπ. εἰς Μόσχαν, σελ. 270. — Ὁ Μ. Σλεγέλ λέγει ἐν τῷ βίῳ τοῦ Χριστιανοῦ, σελ. 314, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ γάμου ἐγένετο ἀνθημερὸν, ἀλλ' ὁ γάμος οὐκ ἐτελέσθη, ὁ δὲ δούξ ἐξῆλθε τῶν ἀνακτόρων μὴ ἰδὼν τὴν Ξενίαν.

(50) Ὅδοιπ. εἰς Μόσχαν, σελ. 270.

(51) Βαθμ. Βιβλ. Λατουχίνου.

(52) Βιβλ. τῶν τάξεων. — Μαρξερ.

(53) Ὅδοιπ. εἰς Μόσχαν, 272. Κατ' ἀντίτυπόν τι τοῦ βιβλίου τῶν τάξεων ὁ Ἰωάννης ἐτελεύτησε τῇ 29 Ὀκτωβρίου κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τῆς νυκτός· κατ' ἄλλο δὲ ἀντίτυπον τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, τῇ 27

Ἐκτωβρίου, τὴν δευτέραν ὥραν τῆς νυκτός. Ἡ ἐπὶ τοῦ ταφου ἐπιγραφὴ λέγει, Septima hora vespertina.

(54) Χρ. τοῦ Νίκωνος.

(55) Τὰ Κριμαϊκὰ, τῆς 7 Νοεμβρίου 1602. — Ὁ βασιλόπαις καὶ πάντες οἱ αὐλικοὶ ἐνεδύθησαν πενθικά.

(56) Χρ. Βέρου.

(57) Βιογραφ. τοῦ Χριστιανοῦ ὑπὸ Σλέγελ, 315. — Χρον. τοῦ Βέρου.

(58) Ἰς. ἀποθ. Βούσιγκ, Ζ', 321, τὰς ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Κοπεγχάγης σημειώσεις.

(59) Τὰ Αὐστριακὰ.

(60) Τόμ. Γ' τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας.

(61) Ἀναφορὰ τοῦ Βλάσιεβ.

(62) Τὰ Κριμαϊκὰ τοῦ χρόνου τούτου.

(63) Τὰ τῆς Γεωργίας, 1604. — Ὁ Βέρου λέγει ἐν τῷ χρονικῷ τῆς Μόσχας, ὅτι ὁ Βορίσης ἐπέμφε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διφθέρους σιμώρων καὶ μελαινῶν ἀλαπέκων, τιμωμένας χιλιάδων ῥουβλίων, καὶ ὅτι ὑπέσχετο αὐτῷ δεκακισχιλίους στρατιώτας, ὡς ἐπικουρικὸν στρατὸν. — Διηγ. τοῦ Σέλ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Βισμάν. — Λατινικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ῥοδόλφου, 31 Μαΐου 1600, σωζομένη ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀρχείοις.

(64) Σέλ καὶ Καουσσ. — Ἐπιστολαὶ τοῦ Ῥοδόλφου τῷ 1600 καὶ 1602.

(65) Τὰ Ἀγγλικὰ, 1600.

(66) Αὐτ. τὰ Αὐστριακὰ, 1604. — Βιβλ. τῶν τάξεων.

(67) Ἐν τοῖς ἀρχείοις τὰ περὶ τῆς ἐλεύσεως τῶν πρεσβευτῶν τῆς Γεωργίας.

(68) Τόμ. Γ' τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας.

(69) Ἐν τοῖς ἀρχείοις τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου, πρεσβευτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν ἔτει 1603.

(70) Ὁ Ναστόκιν ἐτελεύτησε πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς Μόσχαν, ὁ δὲ Λεόντιεβ καθιέρχθη. Ἐδυσφόρου κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς κακῶς ὑποδεχθέντος αὐτοῦ καὶ δωρησαμένου αὐτοῖς εὐτελεῖ δῶρα.

(71) Πάντα τὰ καθ' ἕνα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἀναφορῶν τοῦ Τατίσσεβ.

(72) Τόμ. Γ' τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας.

(73) Περὶ τῆς Ταμάρ ὄφ. Τόμ. Γ' τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας.

(74) Τὸ φρούριον τοῦτο ἀνηγέρθη παρὰ τὸν Τερέκον.

(75) Βαθμ. βιβλ. Λατουχίνου. Τὰ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενα περὶ τῶν ἀξιωμαθνεύτων συμβεβηκότων συνάδουσι πρὸς ὅσα λέγει ὁ Τατίσσεβ. — Χρ. τοῦ Νίκωνος.

(76) Ὁ Τατίσσεβ ἐπανῆλθεν εἰς Μόσχαν τῇ 5 Νοεμβρίου 1603, ὅπου ἴρχεν ἤδη ὁ Ψευδοδημήτριος.

(77) 'Εν τοῖς ἀρχείοις τὰ περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἄγγλου περιήγητοῦ Francis Cherry, Δεκεμβρίῳ μηνὶ 1598.

(78) Ἀναφορὰ Γρηγορίου Μικουλίν.

(79) Ὁ Αἰ ἦλθε λήγοντος τοῦ 1600, ἀνεχώρησε δὲ μηνὶ Ἀπριλίῳ 1601, ἔχων ἀγαθὴν γνώμην ὑπὲρ τοῦ Βορίση. ("Ορ. ἐν τοῖς ἀρχείοις τὰ περὶ τῆς πρεσβείας τοῦ Αἰ ἔγγραφα). — Ἡ βασίλισσα ἔγραψε πολλὰς ἔτι ἐπιστολάς πρὸς τὸν Βορίσην διὰ τοῦ Μερικ καὶ ἄλλων ἐμπόρων Ἄγγλων.

(80) Ἰάκωβος ὁ Α' διέκειτο λίαν φιλικῶς πρὸς τὸν Βορίσην πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀναφορῶν τοῦ Μικουλίν.

(81) Περὶ τῶν δώρων τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς ἀρχείοις τὰ περὶ τῆς πρεσβείας τοῦ Σμίτ.

Ὁ Μίλτων λέγει ἐν τῇ περὶ τῆς Μόσχας ἱστορίᾳ, ὅτι ὁ Βορίσης μετὰ τὴν πρὸς τὸν ἀναχωροῦντα Σμίτ ἔντευξιν ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τριακόσια ὄψα ἐξ ἰχθύων (ἦν τότε Τεσσαρακοστὴ) μεγίστων καὶ ἀρίστων.

(82) Χρον. Ὀμοσπονδίας, Γ', σελ. 122. — Ἀπάνθισμα Μυλλέρον, Ε', σελ. 164. — Ἐν τοῖς ἀρχείοις τὰ περὶ τῆς ἐλεύσεως τῶν πρεσβευτῶν τῆς Λουβέκης καὶ ἄλλων ναυτικῶν πόλεων.

(83) Χρ. Νίκωνος, Η', σελ. 48. — Βιβλ. τῶν τάξεων. — Ἐν τοῖς ἀρχείοις τὴν ἀπὸ 2 Μαΐου 1601 ἐπιστολὴν τοῦ Ῥοδόλφου πρὸς τὸν Βορίσην.

(84) Τῷ 1600 ὁ Βορίσης ἔπεμψε τινα Βέρενδτ — Ἔσπερ εἰς Φλωρεντίαν ἀπέπλευσε δὲ τοῦ Ἀρχαγγέλου εἰς Ὀλλάνδαν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὸν δοῦκα τῆς Τσούανης εἶπεν, ὅτι ὁ Τσάρος ἐπεθύμει ἵνα ἔχη ἱατροὺς καὶ ἐπιτηδεῖους τεχνίτας.

(85) Τὰ τῆς Αὐστριακῆς αὐλῆς, ἔτει 1604.

Περὶ τῆς ἐλεύσεως τῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν, Ἀρχιμανδριτῶν καὶ γερόντων ὄρα τὸ ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, συγκαίροντος τῷ Βορίση ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει. — Τῷ 1604 ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἐπιφανὴς Ἕλλην Χριστόφορος ὁ ἐξ Ἀρκαδίας ὅπως ὑπηρετήσῃ τῷ Τσάρει. Ἐν τοῖς Αὐστριακοῖς ἔγγραφοις σώζεται γράμμα ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1603, ἐν ᾧ ὁ Αὐτοκράτωρ Ῥοδόλφος παρακαλεῖ τὸν Βορίσην ἵνα ἧ εὖνους πρὸς τὸν Τυρνόβου Ἀρχιεπίσκοπον Διονύσιον Παλαιολόγον, πορευόμενον εἰς Ῥωσίαν.

(86) Χρ. Νίκωνος, Η', 40.

(87) Ἐν τοῖς ἀρχείοις τὰ Νογαϊκὰ, ἐν 1601—1604.

(88) Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων Β', 153.

(89) Τόμ. Γ' τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας.

(90) Τὸ διάταγμα τοῦ Τσάρου Βασιλείου Σούλση τῷ 1607. — Συλλ. τῶν νόμων ὑπὸ Γαϊσίσεβ, σελ. 241.

(91) Συλλ. τῶν νόμων ὑπὸ Τατίστσεβ, σελ. 222. — 'Ις. τοῦ Παλίτσιν, 9.

(92) Συλλ. τῶν νόμων ὑπὸ Τατίστσεβ, σελ. 224.

(93) Τόμ. ΣΤ' τῆς ἀνά χεῖρας ἱστορίας καὶ Τόμ. Θ'.

(94) 'Ο Φλέτσερος λέγει, σελ. 44, ὅτι ὁ Τσάρος εἶχεν ἐν ἐκάστη πόλει καπηλείον, ὅπου ἐπωλεῖτο ἀνόπνευμα, καλούμενον ὑπὸ τῶν 'Ρώσων 'Ρωσικὸς οἶνος, οἶον ἰδρόμελι, ζύθας καὶ τὰ τοιαῦτα.

(95) Βέρος, ἐν τῷ χρονικῷ τῆς Μόσχας. — Οἱ ἡμέτεροι χρονογράφοι. — 'Αβραὰμ Παλίτσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ.

(96) 'Εν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν 'Εξωτερικῶν ἐπιστολῇ τοῦ Thobias Loncius πρὸς τὸν Βορίσην, πεμφθεῖσα ἐξ Αὐγούστης τῇ 24 'Ιανουαρίου 1601. 'Εν τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς αἰτεῖ ἔγγραφον ὁδοπορικῆς ἀσφαλείας καὶ χρήματα χάριν τῆς ὁδοπορίας ἀναφέρει δὲ καὶ περὶ τοῦ Βεκιάννου, πεμφθέντος ἐν Μόσχας εἰς Αουβέκην πρὸς ἀναζήτησιν ἰατρῶν, κτλ.

(97) Χρ. Βέρον. — Πετρέος, 271. — 'Επιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου πρὸς τὸν Τσάρον. 1. Αὐγούστου 1602.

(98) Ἀναφορὰ τοῦ Μικουλλν, φ. 40.

(99) Χρ. Βέρον.

(100) Τόμ. Ι'.

(101) Constantini Fiedleri, oratio loculenta in Borussiae Godunowium, Regiomonti, 1602.

(102) Μιλτων, 'Ις. τῆς Μόσχας, 53.

(103) 'Εσσελ—Γεράρδ. — 'Ο ἄτλας τοῦ Blenwisch, Τόμ. Ι', καὶ Gottfriede—Archontol, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Tabula Russiae ex autographo, quod delineandum curavit Fædor, filius Tzaris Boris, desumpta, etc. etc.

(104) Π. χ. ἡ πρὸς τὴν Αἰθουανίαν ἀνακομῆ συνωμολογήθη ἐπὶ τοῦ Βορίση ἕνεκα τῆς μεσιτείας τοῦ βασιλοῦ παιδός. ('Ορ. ἀνωτέρω).

(105) 'Ις. τοῦ Παλίτσιν, σελ. 7. — Μαρξ. σελ. 93. Καὶ The Russian Impostor, σελ. 13.

(106) Μαρξερ. σελ. 114.

(107) Παλίτσιν, σελ. 7.

(108) Οἱ Χρονογράφοι.

(109) Χρ. Νίκωνος. — Βαθμ. βιβλ. Λατουχίνου. — Καὶ βιβλ. τῶν τᾶξεων 1600.

(110) Χρ. Βέρον.

(111) Παλίτσιν. — Χρ. Νίκωνος καὶ Βαθμ. βιβλ. Λατουχίνου.

(112) 'Ο 'Ιωάννης Γοδωνόβ ἔγημε Εἰρήνην τὴν 'Ρωμανόβ πρὶν ἢ αἱ συγγενεῖς αὐτῆς προγραφοῦσι διὸ οὐκ ἐξωρίσθη μετ' αὐτῶν.

(113) 'Εν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν 'Εξωτερικῶν τὰ περὶ τῆς ἐξορίας τῶν 'Ρωμανόβ.

(114) Ἀναφορὰ τοῦ Βογδάνου Βοϊκόβ, γεγραμμένη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῇ 25 Νοεμβρίου 1602.

(113) Γεωγραφικὸν λεξικὸν τῆς 'Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας ἐν λέξει Νιρόβ.

(116) Τὰ περὶ τῆς ἐξορίας τῶν 'Ρωμανόβ καὶ ἱστορία τῆς 'Ρωσικῆς ἱεραρχίας, Β', 647.

(117) Μαρξερ. 94.

(118) Βιβλ. τῶν τάξεων, 1600. — Κατάλογος τῶν εὐπατριδῶν ἐν τῇ 'Ρωσικῇ βιβλιοθήκῃ, Κ', 78.

(119) Μαρξερ. 109. — Χρ. Μορόζοβ, σελ. 117.

(120) Χρ. Νίκωνος, σελ. 41. — Παλίτσιν, σελ. 8. — Βαθμ. βιβλ. Λατουχίνου καὶ βιβλ. τῶν τάξεων, 1601.

(121) Μαρξερ. 108.

(122) Παλίτσιν, 17.

(123) Αὐτ. σελ. 9. — Τὸ χειρόγραφον τὸ ἐπιγραφόμενον, "Ελεγχος περὶ τοῦ κακοῦ αἰρετικοῦ Γρηγορίου 'Οτρέπιεβ, ἀναφέρει ὅτι συνέβη δομὴ ψύχος τῇ 28 'Ιουλίου καὶ οὐχὶ τῇ 15 Αὐγούστου, ὡς λέγει ὁ Παλίτσιν.

(124) Χρ. Πσκοβου. — Χρ. Βέρου. — Πετρέου. — Τόμ. Ι' τῆς παρούσης ἱστορίας.

(125) Κατὰ τὸν Πετρέου, τρία Γερμανικὰ γροσνίκια. — Βέρου. — 'Ο δὲ Μαρξερέτος λέγει «à chacun un Moscov, qui est quelque sept deniers tournois . . . et les principales fêtes et dimanches, un denin qui est le double.

(126) Κατὰ τὸν Πετρέου τριακόοντα χιλιάδας ταλλήρων.

(127) Χρ. Βέρου.

(128) Παλίτσιν. — Βέρου. — Πετρέου.

(129) 'Εγχειρίδιον τῆς 'Ρωσικῆς ἱστορίας, 270. — Μαρξερ. 107. — 'Ο 'Ασσεντίνης λέγει (ὅρ. Τόμ. Ι' τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας) ὅτι ὁ λιμὸς προὔξενεν ἐν 'Ρωσίᾳ φρικτῶδη νόσον τὴν cholera morbus.

(130) 'Ο συγγραφεὺς τοῦ ἐγχειριδίου τῆς 'Ρωσικῆς ἱστορίας λέγει ὅτι αὐτὸς ὁ Γοδουνόβ διήρπασε τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων! . . . "Ἴσως ὁ Τσάρος παρήγγειλεν ἔν' ἀφαιρεθῆ ὁ παρ' αὐτοῖς κεκρυμμένος σίτος.

(131) Βέρου καὶ Πετρέου, 295.

(132) Κατὰ τὴν σωζομένην ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ θόλου τοῦ πύργου 'Ιωάννου τοῦ Μεγάλου ἀνηγέρθη τῷ 1600 ἐπομένως πρὸ τοῦ λιμοῦ.

(133) Χρ. τοῦ Νίκωνος, 48.

(134) Βέρου καὶ Πετρέου, 245. — Τὰ περὶ Δανίας τοῦ 1602, ἀρ. 1. — 'Αναφορὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ 'Ιβανγοσ ὁδου, πρίγκιπος 'Ροστόβσκη.

(135) Παλίτσιν, 8. — Δεπτομερῆ Χρονικά, Γ', 152.

(136) Παλίτσιν, 12.

(137) Παραδείγματος χάριν, κατὰ τὸν νόμον 'Ιαροσλάβου τοῦ Μεγάλου πᾶς ἐλεύθετος ἐγγινετο δοῦλος, εἰ ὑπηρετεῖ μεγιστάνι τινι ἄνευ συνθήκης τινος.

(138) Παλίτσιν, 12.

(139) Βαθμ βιβλ. Λατουχίνου. — Χρ. τοῦ Νίκωνος, 53.
 (140) Ὁ Μαρξερέτος, σελ. 111, ἀναφέρει πεντακοσίους συνεταίρου υς.
 (141) Παλίτσιν.

(142) Βέρος. — Ἐλεγχος περὶ τοῦ Γρηγορίου Ὁτρέπιεβ. — Βάγγερ. — Ἱστορία τῆς Ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας.

(143) Αὐτὸς ὁ Βορίσης ἀνήγγειλε τῇ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀδελφῇ τὴν ἦταν τοῦ Κουτσούμ. — Οἱ ἄσπονδοι ἐχθροὶ τοῦ Βορίση, οἱ προδότες τῆς πατρίδος, ἐτίμων τὴν μνήμην τῆς Εἰρήνης. (Ὁρ. Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, 11, 178).

(144) Τὰ Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 72. — Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, 163. — Τὸ σύγχρονον χειρόγραφον τῶν περὶ τοῦ Βορίση καὶ τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ ἐλέγχον (ἀνήκον τῷ Κ. Γερμουλάιεβ). — Historia jana Karola Chodkiewicza, ὑπὸ Ναρουσέβιτς. — Χρονογράφοι. — Χρ. τοῦ Νίκωνος. — Τὸ χειρόγραφον des Relations de ce qui se passa à Moscou et sur le moine détroqué. — Βαθμ. βιβλ. Λατουχίνου. — Χρ. Ῥοστόβου. — Ἐκ τῶν πηγῶν τούτων ἠρύσθη τὰ περὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου, κυρίως ὁμοῦ ἐν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων.

(145) Πετρέος, 285. — The Russian Impostor, 14. — Ὁ Βέρος καλεῖ τὸν μοναχὸν τοῦτον Ὁτρέπιεβ, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὡς διετεινοντο οἱ Πολωνοὶ, ὅτι ὁ Ψευδοδημητριος, καὶ τοὶ ἀπατεῶν, οὐκ ἦν ὁ Ὁτρέπιεβ. (Ὁρ. κατωτέρω).

(146) Τόμ. Ε', ΣΤ', Θ' καὶ Ι' τῆς παρούσης ἱστορίας.

(147) Ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Ἰωβ περὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου. Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων ἐν Μόσχᾳ, κτλ. — Χρονογράφοι.

(148) Νιεμσέβιτς, Dzieie Pan. Zygmunta, Γ, Βιβλ. Γ', 295. — Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων ἐν Μόσχᾳ, κτλ. — Χρ. τοῦ Νίκωνος.

(149) Τὸ σύγχρονον χειρόγραφον περὶ τοῦ Βορίση καὶ τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ, καὶ τὸ Χρ. τοῦ Μορόζοβ, 96. — Ὁ Μαρξερέτος καὶ ὁ Γρεβεμβρονκ φρονοῦσιν ὡσαύτως, ὅτι ὁ μοναχὸς Ὁτρέπιεβ οὐκ ἦν ὁ Ψευδοδημητριος. — Ὁ Γεράρδος Γρεβεμβρονκ ἐδημοσίευσε τῷ 1609 ἐν Κολωνίᾳ βιβλίον περὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου, ἐπιγραφόμενον Tragœdia Moscovitica sive de vita et morte Demetrii. Ὁ συγγραφεὺς οὐδέποτε ἦλθεν εἰς Ῥωσίαν.

(150) Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων ἐν Μόσχᾳ, κτλ. — Ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Ἰωβ περὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου.

(151) Χρονογράφοι καὶ Dzieie Pan. Zygmunta, Γ', ὑπὸ Νιεμ. Βιβλ. Στ', σελ. 238.

(152) Χρονογράφοι. — Οἱ ἐπιφανεῖς πρίγκιπες Βισνεβέτσκη κατάγονται ἀπὸ τοῦ Κοριβόντ, υἱοῦ τοῦ Ὀλγάρδου καὶ Ῥωσίδος πρίγκιπης. — Τόμ. Δ' καὶ Ε' τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας.

(153) Βασσεμβέργος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Βλαδισλάου, Gesta Vladislai, Δ, 25. — Λουβένσκη, op. posth, 29, καὶ Cilli ἐν Νιεμ. Στ', 244.

245. — Μαρξερ. 168. — Χρονογράφοι. — Χρονογραφία τοῦ Καβα-
εὸβ ἐν τοῖς Ῥωσικοῖς ἀπομνημονεύμασι Α', 175.

(154) Χρ. τοῦ Νίκωνος, 53. — Βασσεμβέργος, 14. — Ἐν τῇ λεπτο-
μερεῖ Χρονογραφία ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Γρηγόριος ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῶ
ἱερέα τινα τοῦ Λατινικοῦ δόγματος, ἐν δὲ τῇ ἐπιτόμῳ Χρονογραφίᾳ
ἀναφέρεται ἐκκλησιαστικὸς τις τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας.

(155) Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 293.

(156) Τόμ. Η' τῆς ἡμετέρας ἱστορίας.

(157) Νιευ. Βιβλ. ΣΤ', 239. — Βέρρος. — Οἱ Χρονογράφοι. —
'Απαντήσεις τοῦ Γεωργίου Μνίσεν πρὸς τοὺς εὐπατριδας. — Πολωνι-
κά, ἀρ. 26, φ. 106.

(158) Alessandro Cilli: Historia di Moscovia, ἐν Νιευσέβιτς.

(159) Λουβένσκης, op. posth. 29. — Γρεβεμβρόνκ, trag. D. Mosconi,
12, καὶ ἱστορία τοῦ Δὲ-Τοῦ, Βιβλ. ΡΛΕ', σελ. 47.

(160) Annus Litteræ societatis Jesus an. 1604, σελ. 704, 705. Αἱ
ἐπιστολαὶ, αὐταὶ ἐκδοθεῖσαι τῷ 1618, εἰσι σπανιόταται ἐγένοντο δὲ
γνωσταί μοι ὑπὸ τῆς πρώην Βιβλιοθήκης τῶν Ἰησουϊτῶν τοῦ Πολότ-
σκου. Ὅρ. ἐτι Cilli ἐν Νιευ. ΣΤ', 244.

(161) Γρεβεμβρόνκ, 12, 13. — Ἰησουΐτης τις, καλούμενος Σαβίτ-
σκης, ἐδίδαξε τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν τὸν Δημήτριον, ἀλλ' ἐγένωσκεν
αὐτὴν ἀτελῶς. — Μαρξερέτος.

(162) Νιευ. Τόμ. ΣΤ', 246. — Ναρουσέβιτς, Historia I. K. Chod-
kiewiczza Α', 237.

(163) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 105. — Νιευ. ΣΤ', 248.

(164) Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 160.

(165) Νιευ. ΣΤ', 248. — Ναρουσέβιτς Α', Α', 239.

(166) Χρονογράφοι. — Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 216.

(167) Ἐν τοῖς ἀρχαίοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τὰς
ἀπαντήσεις τῶν ἐν Μόσχᾳ πρέσβων τοῦ Σιγισμούνδου, τῷ 1608.

(168) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 74. — Χρ. τοῦ Νίκωνος.

(169) Ἀπαντήσεις τῶν πρέσβων τοῦ Σιγισμούνδου.

(170) Νιευ. ΣΤ', 248. — Ἐν ταῖς ἀπαντήσεσι τῶν πρέσβων τοῦ
Σιγισμούνδου ἀναφέρονται ὀνομαστὶ οἱ δύο μοναχοὶ οἱ ὑπηρετή-
σαντες προθύμως τῷ Ψευδοδημητρίῳ.

(171) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 74.

(172) Ὁ Βέρρος λέγει ὅτι ὁ Γοδονούβ, λαβὼν πανταχόθεν ἀγγελίας
περὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου, ἤρξατο ἀμφιβάλλειν περὶ τοῦ φόνου τοῦ
ἀληθοῦς Δημητρίου. Διὸ, ἐξετάσας σπουδαιότατα, ἐπέισθη τέλος, ὅτι
ἦ ἀληθῶς ἀπατεῶν. Ὁ Βορίσης εἶχε τότε πολλοὺς κατασκόπους ἐν
τοῖς κατοίοις τῆς μικρᾶς Ῥωσίας. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις σώζεται ἐπι-
στολὴ τις χειριστήριος πολίτου τινὸς τῆς χώρας ταύτης, λαβόντος
ἀμοιβὴν διὰ τὰς περὶ τοῦ ἀπατεῶνος ἀγγελίας.

(173) Δηλώσεις τοῦ προδότου Κρουσταῶβ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπισημῶν ἐγγράφων, Β', 178.

(174) Αὐτ. Β', 174.

(175) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 63 καὶ 139.

(176) Τιμωρία ἐξετελέσθησαν, ἀλλ' ὕστερον ὄρα τοὺς Χρονογράφους.

(177) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 64, 73—77.

Ἀμφίβολον ὅτι ὁ Βορίσης ἔγραψε πρὸς τὸν Σιγισμουῦνδον διὰ τοῦ Ὀγάρεβ, ὡς λέγόνσιν οἱ Λιθουανοὶ πρέσβεις ἐν ταῖς πρὸς τοὺς εὐπατριδας τῆς Μόσχας ἀπαντήσεσιν, ὅτι, εἰ μάλιστα ὁ ἀπατεὼν ἦν ἀληθῶς υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, οὐκ εἶχε δικαίωμα τῆς ἀρχῆς, ὡν ἄνομος υἱὸς τῆς ἑκτης ἢ ἑβδόμης γυναικός.

(178) Ναρουσ. Βιβλ. Δ', σημ. 28.

(179) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 79, 139.

(180) Ὁ μὲν Βασσεμβέργος ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἀπατεὼν εἶχε 10,000 ἀνδρῶν ὁ δὲ Κοβιεζίσκις, 13,000 ὁ δὲ Βέρος, 8,000 ἄλλοι δὲ, 5,000 ὁ δὲ Πεγερλέ 1,100 Λιθουανῶν ἰππέων, 500 πεζοὺς καὶ 2,000 Κοζάκους.

Οἱ παρὰ τῷ ἐξωμότη Ἰησούται ἐκαλοῦντο Νικόλαος Τσερνιγόβσκις καὶ Ἀνδρέας Λαβίτσκις (ἄρ. Γρεβεμβρουῦν, 14).

(181) Ἐφημερίς ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπισημῶν ἐγγράφων, Β', 168. — Πεγερλέ.

(182) Βιβλ. τῶν τάξεων.

(183) Χρονογράφοι. — Λουβένσκις, op. posth. 30.

(184) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 94, 76.

(185) Ἀπαντήσεις τῶν Λιθουανῶν πρέσβεων, ἐν ἔτει 1606. — Χρονογράφοι.

(186) Χρονογράφοι. — Ἐφημερίς ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπισημῶν ἐγγράφων, Β', 167 καὶ ἐπ.

(187) Πεγερλέ. — Πετρέος. — Νιευ. Βιβλ. ΣΤ, 250.

(188) Πεγερλέ, ὅστις ἐφαίνετο λέγων τὴν ἀλήθειαν. — Οἱ Χρονογράφοι περιέχουσιν ἐνταῦθα μύθους.

(189) Χρ. Νίκανος, 61. — Ὁ Πετρέος λέγει, ὅτι ὁ Βασίλειος Μασάλσκις ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Τσάρου πρὸς τὸν στρατὸν μετὰ 80,000 ταλήρων, ἀλλὰ παρέδωκεν αὐτὰ τῷ ἀπατεῶνι, ὅστις, ἀμοίβων αὐτὸν, ὑπεδέξατο μετὰ μουσικῆς καὶ ἀνέδειξε στρατάρχην. Ἡ διήγησις τοῦ ἡμετέρου Χρονογράφου φαίνεται πιθανωτέρα. Ἐν τῇ ἐφημερίδι ἀναφέρεται, ὅτι τῇ 25 Νοεμβρίου ἀνηγγέλθη, ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Πίλσκου καὶ τῆς ἐπαρχίας Κομαρνίτσκου παρεδόθησαν τῇ δὲ 10 Δεκεμβρίου ὅτι παρεδόθη τὸ Κοῦρσκον, καὶ τῇ 13 αἱ Κρόμαι. — Ὁ Γρεβεμβρουῦν λέγει, ὅτι τὸ Ὀσκολον, οἱ Βολωνίται, τὸ Βορόντσεβ,

Βορίσοβον, Βιελόροδον, "Ελετσον καὶ αἱ Αἱβναι παρεδόθησαν τῷ Ψευδοδημητρίῳ μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Ῥίλικου δυστυχή ἔφοδον τῶν στρατηγῶν τοῦ Τσάρου (ὄρ. κατωτέρω). Ἄλλ' οἱ ἡμέτεροι Χρονογράφοι ποιοῦνται λόγον περὶ τῆς συνάμα προδοσίας πασῶν τῶν πόλεων συμφάνως πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὴν διήγησιν τοῦ Πεγερλέ.

(190) Ὁ Γρεβμβροὺν καλεῖ τὸν Γρηγόριον Ὁτρέπιεβ Hinsko Οτιορειον. — Καὶ ὁ Δε-Τοῦ ἀναφέρει περὶ τούτου.

(191) Πεγερλέ.

(192) Νιεμ. Βιβλ. Δ', 253 καὶ 254.

(193) Ἐφημερίς. — Καὶ ὁ Πεγερλέ ἀναφέρει τὴν ἀνακομήν.

(194) Τόμ. Ι' τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας.

(195) Ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Ἰωβ πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Σολεβιτσεγόδσκον.

(196) Μαρξερέτος, ὅστις ἐδρέθη ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Βορίση, λέγει σελ. 114, ὅτι συνέκειτο ἐν 40,000 ἢ 50,000 χιλιάδων στρατιωτῶν. Ἄλλοι δὲ ἀνάγουσιν αὐτὸν εἰς 60,000, ὁ δὲ Βέρος εἰς 200,000.

(197) Βιδεκίνδ, Historia Belli-saraco-Moscovitici decennalis, Κεφ. Ι', φ. 20.

(198) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 76. — Ἐφημ. ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων Β', 171.

(199) Πεγερλέ. — Ἱστορία Δε-Τοῦ, Δ', 135, σελ. 49.

(200) Διέγραφα τὴν μάχην κατὰ τὸν Μαρξερέτον, 113—114. — Βέρος. — Χρονογράφοι. — Χρ. Νίκωνος. — Ἡ ἐφημερίς καὶ ὁ Πεγερλέ λέγουσιν ὅτι ἐφονεύθησαν τετραμισχίλιοι ἄνδρες, ὁ δὲ Πετρέος μόνον δισχίλιοι.

(201) Πετρέος, 299. Οὗτος ἀναφέρει, ὅτι λοχαγός τις Σουηδός, Λαυρέντιος Βιουγγέ, ἠγούμενος ἑξακοσίων ξένων, ἠνώθη μετὰ τοῦ Βασμάνοβ.

(202) Μαρξερέτος.

(203) Ἐφημερίς τῆς α' Ἰανουαρίου (νέον ἔτος). — Πεγερλέ. — Λουβένσκις, 31. — Ναροῦς, Δ', 242.

(204) Πεγερλέ. — Πετρέος. — Πολωνικά, ἀρ. 27, φ. 92. — Ἐφημερίς ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων. Β, 112. — Διήγησις περὶ τοῦ Γρηγορίου Ὁτρέπιεβ. — Χρ. Ῥοστόβον καὶ Νίκωνος.

(205) Βιβλ. τῶν ἀξέων τοῦ 1605. — Ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τὰ ἐγγράφα τοῦ Μυλλέρον, ἀρ. ΣΤ'.

(206) Τουτέστι 100,000 τῶν νῦν ρουβλίων.

(207) Χρ. Νίκωνος.

(208) Μαρξερέτος καὶ Πεγερλέ.

(209) Βέρος. — Χρ. Νίκωνος.

(210) Τουτέστι 400,000 τῶν νῦν ρουβλίων. — Βέρος καὶ βιβλία τῶν τρέξων.

- (211) Πετρέος, 302.
(212) Πεγερλέ. — Πολωνικά, ἀρ. 27, φ. 92.
(213) Μαρξερ., Βέρος καὶ Χρονογράφοι.
(214) Πεγερλέ, Βέρος καὶ Χρ. 'Ροστόβου.
(215) Χρ. Νίκωνος. — 'Απαντήσεις τῶν Λιθουανῶν πρέσβειων. — Χρονογράφοι. — Μαρξερέτος.
(216) 'Ο Πετρέος καλεῖ Κορέλαν μάγον τινα. 'Αντιγράφων τοῦτο ὁ συγγραφεὺς τοῦ 'Εγγχειριδίου τῆς 'Ρωσικῆς ἱστορίας ἔγραψεν, ἀντὶ ἑκακοσίων ἀνδρῶν, ἑξαισχιλίους. "Ορ. Νίκωνα.
(217) Γρεβενβρονν, 18, καὶ Δὲ-Τοῦ, Βιβλ. ΡΛΕ', σελ. 50.
(218) Χρονογράφοι.
(219) 'Επιστολὴ τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν Μνίσεκ, 12 Μαΐου, ἐν Νεμ. Β, σελ. 530. — Βέρος. — Λουβένσκη, 31. — Χρ. Πιασέτση, 265. — Δὲ-Τοῦ, βιβλ. ΡΛΕ', σελ. 50. — Χρ. 'Ροστόβου. — Χρ. Νίκωνος καὶ ἄλλα. — 'Επιστολὴ τοῦ Πατριάρχου 'Ιωβὶ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β, 189.
(220) Χρονογράφοι. — Χρ. Μορόζοβ καὶ πολλὰ ἄλλα διηγήματα περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ Βορίση. — 'Ο Βέρος γράφει: O mala Conscientia quam timida bestia! — 'Ο Μαρξερέτος λέγει, ὅτι ὁ Βορίσης ἐτελεύτησεν ὑπ' ἀποκληξίας. — 'Ο Λουβένσκη, op. posth. 32, κατηγορεῖ τοῦ Πέτρου Βασμάνοβ, ὡς λαβόντος χρήματα παρὰ τοῦ ψευδοβασιλέως, ὅπως φαρμακεύσῃ τὸν Γοδουνόβ. — 'Ο Βέρος λέγει προσέτι περὶ τοῦ Βορίση, ὅτι ἔζησεν ὡς λέων, ἐβασίλευσεν ὡς ἀλώπηξ καὶ ἐτελεύτησεν ὡς κύων.
(221) 'Επιστολὴ τοῦ Μητροπολίτου τοῦ 'Ροστόβου πρὸς τὸν 'Αρχιεμανδρίτην τοῦ μοναστηρίου Οὐσόλσκου.
(222) Συλλ. ἐπισ. ἔγγρ. Β', 192—202.
(223) Τουτέστιν, ὤμοσαν τῷ Θεοδώρῳ ὡς διαδόχῳ τοῦ θρόνου καὶ ὡς Τσάρ. — Χρ. Κουβασόβ ἐν τοῖς 'Ρωσικοῖς ἀπομνημονεύμασι, Α, 174.
(224) Μαρξερ. 122. — Χρ. Νίκωνος, 65. — Χρονογράφοι. — 'Η διήγησις τοῦ Μαρξερέτου ἐστὶν ἀξιόπιστοτέρα.
(225) The Russian Impostor, σελ. 61, καὶ τὸ Χρ. τοῦ Πιασέτση τοῦ 1605.
(226) Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β, 196. — 'Επιστολὴ τοῦ Ουρέπιεβ πρὸς τὸν Μνίσεκ, 24 (14) Μαΐου.
(227) Νεμ. Β, 531. — 'Επιστολαὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν Μνίσεκ, 1 Μαΐου. — Πολωνικά, ἀρ. 27, φ. 93. — Μαρξερ. 113.
(228) 'Αβραάμ Βασμέτιεβ. — Νεμ. Β, 529.
(229) Χρ. Νίκωνος, 65, καὶ ἀπαντήσεις τῶν Λιθουανῶν πρέσβειων. — 'Ο Μαρξερέτος ἀπατάται βεβαίως λέγων ὅτι ὁ Σαλτικὸβ οὐκ ἦν τῶν πιστῶν στρατηγῶν.
(230) Πεγερλέ.

(231) Χρ. τοῦ Νίκωνος καὶ ἄλλα. — Χρονογράφοι καὶ τὸ χειρόγραφον τῶν ἐλέγχων περὶ τοῦ Γρηγορίου Ὀτρέπιδ.

(232) Βέρος καὶ Μαρξερτός. — Οἱ ἔλεγχοι ἀναφέρουσι τὴν 9 Μαΐου. — Πεγερλέ. — Οἱ ἔλεγχοι φαίνονται ἀκριβέστεροι.

(233) Βέρος.

(234) Χρ. Νίκωνος, 66.

(235) Ὁ Ψευδοδημήτριος ἐν τῇ πρὸς τὸν Μνίσειν ἐπιστολῇ τῆς 4 Μαΐου ὑπογράφει ἔτι ὡς βασιλόπαις, ἐν δὲ τῇ τῆς 14 Μαΐου ὡς Τσάρος. — Νιεμ. Β, 529.

(236) Εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς χιλίους, ὡς ἀναφέρεται ἐν ταῖς ἀπαντήσεσι τῶν Λιθουανῶν πρέσβων. — Ὁρ. καὶ Πετρέον, 308, καὶ τὴν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 196, πρὸς τὸν Μνίσειν ἐπιστολὴν τοῦ Ὀτρέπιδ.

(237) Ἐπιστολ. τοῦ Ὀτρέπιδ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 196. — Μαρξερ. 123. — Γρεβεμβροῦκ, 23. — Βέρος. — Καὶ Ἀπαντήσεις τῶν Λιθουανῶν πρέσβων.

(238) Βέρος.

(239) Χρ. Νίκωνος. — Μαρξερ. 124, καὶ Βέρος.

(240) Ἐπιστολαὶ τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τοὺς Ῥώσους, τῇ 11 Ἰουνίου. — Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, 200.

(241) Ἰὼβ ἐν τῇ πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστολῇ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Σουΐσκη. — Χρ. τοῦ Νίκωνος, 68.

(242) Χρ. Νίκωνος. — Βέρος. — The Russian Impostor. — Χρ. Ῥοστόβου.

(243) Ὁ Πετρέος εἶδεν ἰδίους ὀφθαλμοῖς ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν τὰ σημεῖα τοῦ φόνου. — Τὸ Χρονικόν, 314. — Ἐλεγχοι περὶ τοῦ Βορίση Γοδουνόβ καὶ τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ. — Βέρος. — Χρ. Μορόζοβ.

(244) Τοῦτο ἀναφέρεται ἐν τινι χρονογραφίᾳ λεπτομερέστερον.

(245) Χρ. Νίκωνος. — Ὁ Μορόζοβ λέγει ἐν τῷ Χρονικῷ αὐτοῦ, ὅτι τὸ πτώμα τοῦ Γοδουνόβ ἐξυβρίσθη, ἀλλὰ πάντα τὰ ἄλλα διηγήματα οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τούτου.

(246) Ἀπαντήσεις τῶν Λιθουανῶν πρέσβων.

(247) Ἀνωτέρω περὶ τῆς προδοσίας τῶν στρατηγῶν τῶν Κρομῶν. — Ἀπαντήσεις τῶν Λιθουανῶν πρέσβων καὶ Χρ. τοῦ Νίκωνος, 68.

(248) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 200—203.

(249) Ἐν The Russian Impostor, σελ. 78, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν Ἄγγλον Μέρικ, πεμφθεῖσαν ἐκ Τούλης τῇ 8 Ἰουλίου, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τούτου πρὸς τὸν Ψευδοδημήτριον ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

(250) Βέρος. — Χρ. Νίκωνος, 70. — Τὸ χειρόγραφον τῶν περὶ τοῦ ἀπατεῶνος ἐλέγχων. — Γρεβεμβροῦκ, 24. — Δε τοῦ ΡΛΕ', 52. — The Russian Impostor. — Πετρέος.

- (251) Χρ. τῶν ἐπαναστάσεων. — Χρ. Ροστόβον καὶ Νίκωνος. — Χρ. Μορζόφ. — Βέρος. — Πετρέος, 317.
- (252) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 206, καὶ ἐπ. καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἀρχαίων ἀξιωματικῶν ἐν τῇ 'Ρωσικῇ βιβλιοθήκῃ, Κ', 77.
- (253) 'Ισ. τῆς 'Ρωσικῆς 'Ιεραρχίας, Α', 122. — Χρονογράφοι. — Βιβλ. τῶν τάξεων, ἀρ. 109. — Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 250—261. — Μυλλέρον ἀπάνθισμα τῆς 'Ρωσικῆς ἱστορίας, Ε', 275.
- (254) Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 261. — Βέρος καὶ Γρεβερουάν.
- (255) 'Εν τῷ ὁδηγῷ τῶν 'Ρωσικῶν νόμων, Α', 129, τὸν νόμον τῶν εὐπατριδῶν, τῆς 4 Φεβρουαρίου 7114 (1606).
- (256) *Legende de la vie et de la mort de Demetrius, ὑπὸ ἄλλοδαποῦ ἔμπορου, αὐτόπτον τοῦ νόμου τοῦ Ψευδοδημητρίου, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1606 ἐν Ἀμστελοδάμῳ. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔστι σπάνιον καὶ σπουδαῖον.* — Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 259—260.
- (257) *Αὐτόθι.*
- (258) Χρ. 'Ροστόβον, Νίκωνος καὶ ἄλλων. — Βαθμ. βιβλ. Λατουχίνου.
- (259) 'Επιστολὴ τῆς Τσαρίνης μοναχῆς Μάρθας πρὸς τοὺς στρατηγούς, ἐν τῇ Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 307.
- (260) Ἀπαντήσεις Λιθουανῶν πρέσβων.
- (261) Πηγερλέ. — 'Εν τῇ *Legende* ἡ αὐτὴ χρονολογία ἀλλ' ἐσφαλμένως ἀναφέρει τὸν 'Ιούνιον μῆνα, ἀντὶ τοῦ 'Ιουλίου.
- (262) Ἀπαντήσεις Λιθουανῶν πρέσβων. — *La Legende*, σελ. 4. — Βέρος. — Πετρέος, 318. — Μαρξερέτος, 126.
- (263) Συλλ. τῶν ἐπ. ἐγγράφων, Β', 307.
- (264) Μαρξερ. 126.
- (265) Δὲ-Τοῦ, ΡΛΕ', 55, καὶ Βασεμβέργος' *Gesta Vladislav*, Δ', 19.
- (266) Βέρος. — Πετρέος, 319.
- (267) 'Ο 'Ιωάννης Βουτσίνσκις ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ψευδοδημητρίου Ἀυγούστῳ μηνὶ 1605, ὡς πρεσβευτῆς τοῦ Μνίσκ. Ἐτερός τις Βουτσίνσκις ἐκλήθη Στανισλάος. 'Ο ἀπατεὼν εἶχε καὶ ἕτερον Πολωνὸν γραμματεῖα, τὸν Στανισλάον Σλόνσκη, ἀπελθόντα μετὰ τοῦ Βλάσιβ εἰς Κρακοβίαν.
- (268) Μαρξερ. — Βέρος. — Πετρέος, 320. — Δὲ-Τοῦ ΡΛΕ', 55.
- (269) *Dyarynsz wesela z Maryna, ὑπὸ Διαμαντόβσκη, ἐν Ναρονσεβ.* — 'Ιστορία I. K. Chodkiewicz, Τόμ. Α', σελ. 244 καὶ 435, ἐν τῇ σημειώσει 54.
- (270) 'Ο Βέρος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ψευδοδημητριος εἶχεν ἀρίστους Ἀγγλικούς κύνας πρὸς θήραν τῶν ἄρκτων ὅτι ὦν ποτε μετὰ τῶν εὐπα-

τριδῶν ἐν Ταϊνιτωσὴ προσατέταξεν ἕν' ἀπολύσει δεδεμένην ἄρκτον, καὶ ἀναβάς ἐπ' αὐτῆς ἐφόνευσε παραχρῆμα.

(271) La Legende, 8.

(272) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 261.

(273) Rzeczy Polskich ow Moskowie za Dymitra, ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Ἀλβερτράνδη.

(274) Δὲ-Τοῦ, ΡΑΕ', 52.

(275) Rzeczy Polsk. — Νιεμ. Β', 578.

(276) Τὸ σύγχρονον χειρόγραφον τῶν περὶ τοῦ Γοδουνῶβ ἐλέγχων. — Χρονογράφοι. — Βάγνερ, Ἱστορία τῆς Ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας, 129.

(277) Παλίτσιν, 24. — Χρ. Μορόζοβ. — Βέρος. — Πετρέος, 318. — Κατὰ τὰ Χρ. τοῦ Νίκωνος ἡ Ξενία συνέζησε τῷ Ψευδοδημητρίῳ πέντε μῆνας. — Συλλ. τῶν ἐπισ. ἐγγράφων, Β', 243.

(278) Πετρέος, 370.

(279) Διήγημα περὶ τῶν ἐν Μόσχᾳ συμβάντων. — Χρ. Ῥοστόβον καὶ Νίκωνος. — Χρονογράφοι καὶ Βέρος.

(280) Οὐχὶ τῇ 25 Ἰουνίου, ὡς ἀναφέρεται ἐν ταῖς Χρονογραφίαις, οὐδὲ τῇ 10 Ἰουλίου, ὡς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Δὲ-Τοῦ, διότι ἡ ἐπιβουλή τοῦ Σουΐσκη ἀνεκαλύφθη μόνον μετὰ τὴν στέψιν τοῦ ἀπατεῶνος. — Μαρξερέτος.

(281) Διήγημα περὶ τῶν ἐν Μόσχᾳ συμβάντων, κτλ. Ὁ πρίγκιψ Ἀλέξανδρος Σουΐσκη ἐτελεύτησε τῷ 1601.

(282) Παλίτσιν, 21. — Βαθμολ. Βιβλ. Λατουχίνου. — Χρ. Ῥοστόβου καὶ Νίκωνος.

(283) Παλίτσιν, 21. — Βαθμ. Βιβλ. Λατουχίνου, καὶ Χρ. Μορόζοβ.

(284) Παλίτσιν, 22. — Χρονογράφοι.

(285) Ἰανουαρίῳ μηνὶ 1606.

(286) La Legende, 7.

(287) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 211, 221. — Τὰ Πολωνικά τοῦ 1605, ἀρ. 26. — Νιεμ. Β', 532—534.

(288) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 251, 269, καὶ ἀρ. 27, φ. 99, 100.

(289) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 218.

(290) Αὐτόθι, 223, 231, 249, 272. — Τὰ ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικάνου ἀποσπάσματα τοῦ Ἀλβερτράνδη, φ. 659—670. — Νιεμ. Β', 554.

(291) La Legende, 7.

(292) Συλλ. τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων Β', 266.

(293) Αὐγούστῳ μηνὶ 1605. — Συλλ. τῶν ἐπισ. ἐγγράφων, Β', 213.

(294) Ἡ Λατινικὴ προσηγορία τοῦ Ψευδοδημητρίου εἶχεν ὡς ἐξῆς: Nos serenissimus ac invictissimus Monarcha Demetrius Ioannis, Dei gratia Cesar et Magnus Dux totius Russiæ, universorumque Tataria Regnorum atque aliorum plurimorum dominiorum, Monarchia Moscovi-

tica subjectorum, Dominus et Rex. — Συλλ. ἐπισ. ἐγγράφων, Β', 221 καὶ 224.

(295) Πρὸς τὸν γραμματεῖα τοῦ Ψευδοδημητρίου Ἰωάννην Βουτσίνσκην Ἰανουαρίῳ μηνὶ 1606.

(296) Rz. Polsk.

(297) Νιεμ. Β', 534.

(298) Λέγεται (ὄφ. Γρεβεμβρονν, 32, καὶ Πιασέτσκη 223) ὅτι τὰ δῶρα ταῦτα μετὰ τῶν πρὸς τὸν Μνίσκη καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ πεμφθέντων ἐτιμῶντο διακοσίῳ χιλιάδων δουκάτων! Μετὰ ταῦτα ὁ γραμματεὺς Βουτσίνσκησ περὶέδωκε τῇ μηστῇ σταυρὸν ἀδαμάντινον μετὰ τῶν γραμμάτων τῆς Μαρίνης, τιμώμενον δώδεκα χιλιάδων φιορινίων, περιδέραιον ἐκ πολυτίμων λίθων, κομβολόγιον ἐκ μεγάλων ἀκηράτων μαργαριτῶν, πολλὰ βαρύτιμα χρυσὰ ἀγγεῖα.

(299) Rzeczy Pelskich za Dimitra.

(300) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 241.

(301) Ναρουσ. Ἱστορία I. K. Chodkiewicza, Α', 245. — Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 263.

(302) Αὐτ. Rz. Pol. καὶ Dia. Maryny ἐν Νιεμ. Β', 556.

(303) Χρ. Μορόζοβ.

(304) Παλίτσιν, 24.

(305) Χρονογράφοι καὶ Ἐλεγχοὶ περὶ τοῦ ἐξωμότου μοναχοῦ.

(306) Πεγερλέ. — Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 261. — Μαρξερ. 129.

(307) Βέρος. — Πετρέος, 325.

(308) Παλίτσιν, 24.

(309) Γρεβεμβρονν, La Legende. — Βέρος.

(310) Βέρος, ὅστις ἱερούργει ἐν Κρεμλίῳ.

(311) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 300, καὶ ἀρ. 27, φ. 41. — Μαρξερ. 132. — Ὁ Παλίτσιν καλεῖ τὸν ψευδοβασιλόπαιδα Πέτρον δούλον τοῦ Γρηγορίου Γελαγγίν, ἀρχηγοῦ τῶν τοξοτῶν τῆς Σβιάζσκησ.

(312) La Legende, 29.

(313) Βέρος. — Παλίτσιν, 26.

(314) Νιεμ. Β', 579. — Κελχ. 494.

(315) Παλίτσιν, 26. — Τὰ τῆς Κριμαίας τοῦ χρόνου τούτου.

(316) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 303.

(317) Βέρος. — Πετρέος. — Δὲ-Τού. — Νιεμ. καὶ Ναρουσέβιτς.

(318) Τοῦτο συνέβη κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν. — Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 297. — Ὡσαύτως τὸν Βέρον καὶ Χρ. Νίκανος, 74. — Κατὰ τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορόζοβ ἑπτα ἄνθρωποι κατεκερματίσθησαν.

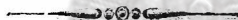
(319) Παλίτσιν, 25. — Μαρξερ. 130. — Χρ. Νίκανος, 73, καὶ Χρ. Σολαβέτσιν.

- (320) Μαρξερ. 130.
- (321) Συλλογή τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 275, 277, 281, 282, 284, καὶ Rzeczy Pol. κτλ.
- (322) Νιεμ. Β', 556. — Βέρος.
- (323) Κατὰ τὰ Rzeczy κτλ. τῇ 26' Ἀπριλίου.
- (324) Αὐτόθι. — Ὁ Βέρος, καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Πετρέος, λέγει, ὅτι ὁ ἀπατεὼν ἐπιθυμῶν ἵνα συνροτάσῃ τῇ Μαρίνῃ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, ἀνεχώρησε κρυφίως ἐκ τῆς πρωτεύουσας μετὰ μικρᾶς θεραπείας καὶ ἀπῆλθεν εἰς Μοζάϊσκον, ὅπου διέμεινε δύο ἡμέρας παρ' αὐτῇ. — Τὸ ὁδοπορικὸν τῆς Μαρίνης οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τούτου.
- (325) Ὁδοπορικὸν τῆς Μαρίνης.
- (326) Συνήθως οὐδόλως παρετίθεντο τρυβλία.
- (327) Rz. Polsk.
- (328) Συλλ. ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 229, ἐν ταῖς πρὸς τὸν Ἰωάννην Βουτσίτσκην ὁδηγίαις.
- (329) Πᾶσαι αἱ γυναῖκες τῶν Μεγάλων Ἡγεμόνων ἦσαν ὀρθόδοξοι, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ θυγάτηρ τοῦ Βιτόβτου. Ὁψόμεθα, ὅτι ἡ Μαρίνα ἐνέδωκε τῇ θελήσει τοῦ Ψευδοδημητρίου.
- (330) Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων κτλ.
- (331) Βέρος. — Πετρέος, 328. — La Legende, 9. — Μαρξερ. 134. — Γρεβεμβρούβ. — Δὲ Τού. — Rz. Polsk.
- (332) Νιεμ. Β', 564. — La Legende, 9.
- (333) Ὁ Βέρος λέγει, ὅτι οἰκία τις τοῦ Γοδοννόβ ἔκειτο ἐν τῷ Κρεμλίῳ παρὰ τοῖς ἀνακτόροις καὶ τῷ Πατριαρχείῳ.
- (334) Παλίταιν, καὶ τὴν διήγησιν περὶ τῶν συμβάντων, κτλ.
- (335) Ἡμερολόγιον τῶν πρέσβων τοῦ Σιγισμούνδου.
- (336) Χρ. Νίκωνος, 73. — Χρ. Ροστόβου. — La Legende, 10.
- (337) Rz. Polsk. καὶ Νιεμ. Β', 565, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι οὐκ ἐπετρέπετο τῇ Μαρίνῃ φοιτᾶν εἰς τὴν Λατινικὴν λειτουργίαν καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.
- (338) La Legende, 28. — Rz. Polsk. — Ἡμερολόγιον τῶν πρέσβων τοῦ Σιγισμούνδου. — Δὲ Τού.
- (339) Ἐν Rz. Polsk. ἀναφέρονται πεντακόσιοι χιλιάδες βουβλίων, ἀλλ' ἴσως ἡμαρτημένως.
- (340) Πολωνικά, ἀρ. 26, φ. 112.
- (341) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 334.
- (342) Ναρουσ. Ἱστορία I. K. Chodk. Α', 247, Rz. Polsk.
- (343) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 289 καὶ ἐπ.
- (344) Ὁ χρυσοῦς οὗτος θρόνος, κεκοσμημένος, ὡς λέγεται, ὑπὸ χιλιάδων πολυτίμων λίθων, ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ σάχη τῆς Περσίας.
- (345) Ἐν τῷ ἡμερολόγιῳ τῶν Λιθουανῶν πρέσβων ἀναφέρεται, ὅτι οἱ Ρῶσοι ἄμωσαν ἐν δυσὶν ἡμέραις ἄρκον πρὸς τὴν Μαρίναν.

- (346) The Russian Impostor, 99, καὶ Πετρέος, 339.
(347) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 293.
(348) Ἐκ τῶν μεγίστων μομφῶν κατὰ τοῦ Ψευδοδημητρίου ἣν ὄτε
ἔσπευε τὴν Μαρίν ἀν πρίν ἢ αὐτὴ βαπτισθῆ. (Συλλ. τῶν ἐπισ. ἐγ-
γράφων, Β', 307.
(349) Ἡμερολόγιον τῶν Λιθουανῶν πρέσβειων.
(350) Rz. Polsk.
(351) Ἡμερολόγιον τῶν Λιθουανῶν πρέσβειων.
(352) Βέρος. — Πετρέος. — Ἡμερολόγιον τῶν Λιθουανῶν πρέσβειων
καὶ Rz. Polsk.
(353) La Legende, 13.
(354) Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, Β', 293.
(355) Τουτέστι μετὰ τῆς συζύγου τοῦ Ψευδοδημητρίου.
(356) Rz. Polsk. καὶ Νιεμ. Β', 576.
(357) Ἡμερολόγιον τῶν Λιθ. πρέσβειων.
(358) Γρεβεμβρονκ., 38.
(359) Ἡμερολόγιον, κτλ.
(360) Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων, κτλ.
(361) Βέρος. — Πετρέος, 340. — Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων
κτλ. — Ναροσ. Ἰστορία I. K. Chodk. Α', 247.
(362) Γρεβεμβρονκ., 39.
(363) Βέρος. — Πετρέος, 362. — Βαθμ. Βιβλ. Λατοχνίου.
(364) Δὲ-Τοῦ, ΡΛΕ', 77. — The Russian Impostor, 101. — Γρε-
βεμβρονκ., 59 — Καὶ Χρ. Πιασέσκη.
(365) Πετρέος, 333. — Χρονογράφοι.
(366) Βέρος. — Συλλ. ἐπισ. ἐγγράφων, Β', 309.
(367) Κατὰ τὸν Πιασέσκη, εἴκοσι χιλιάδας.
(368) Βέρος. — Πετρέος, 341.
(369) Παλίταιν, 27. — Συλλ. ἐπισ. ἐγγράφων, Β', 309. — Ἡμερο-
λόγιον τῶν Λιθ. πρέσβειων. — "Ελεγχοὶ περὶ τοῦ Βορίση καὶ τοῦ ἔσω-
μότου μοναχοῦ.
(370) Βέρος. — Rz. Polsk.
(371) Αὐτόθι. — "Ἄλλοι λέγουσιν, ὅτι οἱ συναμῶται παρήγγειλαν τοῖς
σωματοφύλαξι ἐξ ὀνόματος τοῦ Τσάρου, ἵνα μεταβῶσι παρ' αὐτοῖς
ἢ ἄλλο τοιοῦτο ψεῦδος ἀπεκαλύπτετο παραχρῆμα.
(372) La Legende, 15.
(373) Ἐν Rz. Polsk. ἀναφέρεται, ὅτι τὰ στρατεύματα ταῦτα ἀπήρ-
χοντο εἰς Κριμαίαν, ἀλλὰ συνηθροίσθησαν τότε ἐν Ἐλέσφ.
(374) Ἡμερ. τῶν Λιθουανῶν πρέσβειων.
(375) Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων, κτλ.
(376) Ὁ Βέρος λέγει κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τῆς πρωΐας· ὁ Μαρξερ.
τὴν ἔκτην· La Legende, τὴν ἑβδόμην, ἣ δὲ διήγησις περὶ τῶν συμβάν-
των, κτλ. ἀνατέλλοντος ἡλίου.

- (377) La Legende, 16.
- (378) Βέρος καὶ Πετρός, 342. — La Legende, 17. — Ἡμερ. τῶν Λιθ. πρέσβειων. — Πεγερλὲ, Rz. Pols.
- (379) Βέρος καὶ Πετρός.
- (380) La Legende.
- (381) Βέρος καὶ Πετρός, 344. — Ἐν τῷ Ἡμερολόγιῳ τῶν Λιθουανῶν πρέσβειων ἀναφέρεται, ὅτι «ὁ Βασμάνοβ εἶπε μεγαλοφώνως τῷ Τσάρῳ, ἀποδνήσκω, φρόντισον σεαυτοῦ.»
- (382) Βέρος, Πεγερλὲ καὶ la Legende.
- (383) Ἡμερολόγιον τῶν Λιθ. πρέσβειων.
- (384) Χρ. Νίκωνος, 75. — Βαθμολ. βιβλ. Λατουχίνου. — Πολωνικα, ἀρ. 26.
- (385) Ἡμερ. τῶν Λιθ. πρέσβειων.
- (386) Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων, κτλ.
- (387) Βέρος καὶ la Legende.
- (388) Rz. Pols.
- (389) La Legende. — Βέρος. — Litteræ annæ, S. I., ἔτ. 1606, σελ. 921 καὶ ἐπ.
- (390) Βέρος. — Μαρξερέτος. — Rz. Pols. — Ἡμερολόγιον τῶν Λιθουανῶν πρέσβειων. — Διήγησις περὶ τῶν συμβάντων, κτλ.
- (391) La Legende, 21-22. — Παλίταιν. — Μαρξερέτος, 147.
- (392) Στραλενβέργος, Nord. und Ostl. Theil von Europa und Asia, 200-202. — Καὶ Βάγν. Ἱστορία τῆς Ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας.
- (393) Δὲ-Τοῦ, ΡΛΕ', 75. — The Russian Impostor, 116.
- (394) Χρ. Νίκωνος, 75. — Συλλ. ἐπισ. ἐγγράφων, Β'. — Βέρος. — Ἡμερολόγιον, κτλ.
- (395) Ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος οὐδόλως ἐτόλμησεν ἵνα παραστή γυνώσκων καλῶς τὴν ἐπιφυλασσομένην αὐτῷ τύχην.
- (396) Βέρος. — Χρ. Νίκωνος, 75. — Μαρξερ. 138. — Βαθμ. βιβλ. Λατουχίνου. — Ἡμερολόγιον, κτλ.
- (397) Νιεμ. Τόμ. Β', 223. — Συλλ. Βισμάννου, Α', 401. — Οἱ Πολωνοὶ ἱστορικοὶ Πιασέτσκις, Λουβιένσκις, Κοβερξίσιςκις, (πλὴν τοῦ Βασεμβέργου) ὑπώπτευσαν καὶ ἐκήρυξαν ἕτηως τὸν Ψευδοδημητρίου ὡς ἀπατεῶνα. — Μυλλ. Ἀπάνθισμα τῆς Ῥωσικῆς ἱστορίας, Ε', 186. Ὁ ἔνδοξος Ζαμαϊσκις καλεῖ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ψευδοδημητρίου Comedie de Terence. — Νιεμ, Β', 300.
- (398) Βασεμβέργος ἐν Gesta Vladislai, Α', σελ. 14.
- (399) Τόμ. Ι' τῆς ἀνά χεῖρας ἱστορίας.
- (400) Ἐν τῷ συγγράμματι, Narratio succineta, etc. in qua hominum litteratorum magna copia fuit!!
- (401) Γρεβεμβροῦν. — Χρ. Νίκωνος, Η', 58, καὶ Μαρξερ. 153.
- (402) Τόμ. Ι' τῆς ἀνά χεῖρας ἱστορίας.
- (403) Συλλ. τῶν ἐπισ. ἐγγράφων, Β', καὶ Χρονογράφοι.

- (404) Ἱστορία τοῦ Τατίσσεβ, Βιβλ. Δ', μέρος 13.
(405) Πετρέος, 373. — Ναρουσ. Ἱστορία I. Κ. Chodk. Α', 245.
(406) Ἀπαντήσεις Λιδ. πρέσβεων.
(407) Ὁ μερολήπτης Μαρζερέτος λέγει, ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος Δημήτριος ἦγε τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος, ἀλλ' ἀληθῶς εἰπεῖν, οὐδὲ τὸ εἰκοστὸν τέταρτον.
(408) Βέρος. — Μαρζερέτος, 158.
(409) Συλλ. ἐπισ. ἐγγράφων, Β', 162, 228, 229.
(410) Μαρξερ. 168.
(411) Ὁ Θεὸς τοῦ Ψευδοδημητρίου Σμιρνὸβ-Οτρέπιεβ ἐβεβαίωσε τὸν βασιλεῖα τῆς Σουηδίας Κάρολον Θ', ὅτι ὁ ἀπατεῶν οὗτος ἦν ἀληθῶς υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ Ἰακώβ Βογδάνου Ὁτρέπιεβ ὅτι ἦν κάκιστος, ὥστε οὐδ' ἡ μοναστηριακὴ ἀυστηρότης διώρθωσεν αὐτόν ὅτι ἔφυγεν εἰς Λιθουανίαν, ὅπου ἔμαθε τὴν πολεμικὴν, καὶ ὅτι διαφθοραὶς ὑπὸ κακῶν συμβουλῶν, μάλιστα δὲ ὑπὸ τῶν μοναχοῦ τινος, ἔγνω ἵνα κληθῆ Δημήτριος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀπατεῶνος ὁ Σμιρνὸβ ἐδήλωσε ταῦτα (Πετρ 271).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΟΗΝΑΝ

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΒΟΡΙΣΗ ΓΟΔΟΥΝΟΒ.

1598—1604.

Υποδοχή τοῦ Τσάρου ἐν Μόσχᾳ, Σελ. 3.— Ὅρκος πρὸς τὸν Βορίσην, 5.— Ψήφισμα τῆς συνελεύσεως, 6.— Δραστηριότης τοῦ Βορίση, αὐτόθι.— Ἐπίσημος εἶσδος εἰς τὴν πρωτεύουσαν, 7.— Εξάκουστος ἔξοπλισμὸς, 9.— Πρεσβεία τοῦ Χάνη, 13.— Ἐστίασις τοῦ στρατοῦ, 15.— Προσλαλιὰ τοῦ Πατριάρχου, αὐτ.— Προσθήκη πρὸς τὸν ἐκλογικὸν νόμον, 16.— Στέφισ τοῦ Τσάρου, 17.— Συμβεβηκότα ἐν Σιβηρίᾳ, 19.— Τελευτὴ τοῦ Κοντσούμ, 21.— Τύχη τοῦ πρίγκιπος τῆς Σουηθίας Γουστάβου, 25.— Ἀνακωχή πρὸς τὴν Λιθουανίαν, 30.— Σχέσεις πρὸς τὴν Σουηθίαν, 34.— Συμμαχία πρὸς τὴν Δανίαν, 36.— Ὁ Δουξ τῆς Δανίας μνηστὴρ τῆς Ξενίας, 38.— Διαπραγματεύσεις πρὸς τὴν Αὐστρίαν, 48.— Πρεσβεία τῆς Περούσιαι, 50.— Συμβεβηκότα ἐν Γεωργίᾳ, αὐτ.— Ὀλεθρὸς τῶν Ῥώσων ἐν Δερεστάν, 61.— Φιλία πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, 63.— Ὁμόσπονδοι πόλεις, 68.— Πρεσβείαι τῆς Ῥώμης καὶ Φλωρεντίας, 71.— Οἱ Ἕλληνες ἐν Μόσχᾳ, 72.— Νογαϊακὰ, αὐτ.— Ἐσωτερικὰ, 74.— Διάγ-

γελια τοῦ Τσάρου πρὸς τὸν Πατριάρχην, αὐτ.— Νόμος περὶ δουλοπεροίκων, 75.— Καπηλεία, 76.— Ὁ Βορίσης προστάτης τῆς παιδείσεως καὶ τῶν ἄλλοδαπῶν, αὐτ.— Πανηγυρικός πρὸς τὸν Γοδουνόβ, 79.— Στοργὴ τοῦ Βορίση πρὸς τὸν υἱόν, αὐτ.— Ἀρχὴ τῶν δυστυχημάτων, 80.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΓΟΔΟΥΝΟΒ.

1600—1605.

Λαμπρὰ βασιλεία τοῦ Γοδουνόβ, Σελ. 81.— Δεήσεις ὑπὲρ τοῦ Τσάρου, 82.— Ὑποψίαι τοῦ Βορίση, 83.— Καταδιώξεις, 84.— Λοιμὸς, 95.— Νέα οἰκοδομήματα ἐν Κρεμλίνῳ, 100.— Αἰστεῖαι, 102.— Διαφθορὰ ἡθῶν, 104.— Θεάματα, αὐτ.— Ἐμφάνις τοῦ Ψευδοδημητρίου, 107.— Διαγωγὴ καὶ χαρακτηρισμός τοῦ ἀπατεῶνος, 112.— Οἱ Ἰησουῖται, 114.— Συνέντευξις τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, 116.— Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Πάπαν, 118.— Συνάθροισις στρατευμάτων, 119.— Σύμβαισις τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν Μνίσεκ, 120.— Ἡρόνια τοῦ Βορίση, 124.— Πρώτη προδοσία, 132.— Ὁ ἥρωσ Βαβμάνοβ, — 134, Κατάστασις τῶν πνευματικῶν, 138.— Μεγαλοφυχία τοῦ Βορίση, 140.— Οἱ Πολωνοὶ ἐγκαταλείπουσι τὸν Ψευδοδημητρίον, 145.— Τιμαὶ πρὸς τὸν Βαβμάνοβ, 146.— Νίκη τῶν στρατηγῶν τοῦ Βορίση, 148.— Πολιορκία τῶν Κρομῶν, 154.— Ἐπιστολὴ τοῦ Ψευδοδημητρίου πρὸς τὸν Βορίσην, 156.— Τελευτὴ τοῦ Γοδουνόβ, 157.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΟΡΙΣΗ ΓΟΔΟΥΝΟΒ.

1605.

Ὅρκος πρὸς τὸν Θεόδωρον, Σελ. 161. — Χαρακτηρισμὸς τοῦ νέου Τάρου, 162. — Ὁ Βασιμάνοβ ἀπαγορεύεται στρατάρχης, 163. — Ὅρκος τοῦ στρατοῦ, αὐτ. — Προδοσία τοῦ Βασιμάνοβ, 164. — Ὁ ἀπατεῶν ἰσχυροποιεῖται, 167. — Προδοσία τοῦ Γολίτιν καὶ Σαλτικόβου, αὐτ. — Προδοσία τοῦ στρατοῦ, 168. — Ἐστρατεία ἐπὶ τὴν Μόσχαν, 170. — Νάρκωσις ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, 172. — Προδοσία τῶν Μοσχίων, 173. — Ὅρκος πρὸς τὸν Ψευδοδημήτριον, — 177. — Κἀθειρέξις τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Γοδουνόβ, 178. — Βασιλοκτονία, 179.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΔΗΜΗΤΡΙΟΥ.

1605—1606.

Πρώτη ὕβρις πρὸς τοὺς ἐπατρίδας, Σελ 183. — Ἐπιστολὴ τοῦ Ψευδοδημητρίου, 184. — Ἄγγλοι πρέσβεις, αὐτ. — Πορεία εἰς Μόσχαν, 185. — Πίστις τοῦ ἀπατεῶνος πρὸς τοὺς Γερμανοὺς, 186. — Εἴσοδος εἰς τὴν πρωτεύουσαν, αὐτ. — Συμπόσιον, 188. — Χάριτες, αὐτ. — Ὁ Φιλάρετος καὶ ὁ νέος Μιχαήλ, 189. — Ὁ Τάρος Συμεῶν καὶ οἱ Γοδουνόβ, 190. — Οἱ νεκροὶ τῶν Ναρόν καὶ Ρομανόβ μετακομίζονται εἰς Μόσχαν, αὐτ. — Ἀγαθοεργίαι, αὐτ. — Νέα διάπαξις τοῦ Συμβουλίου, 191. — Ἀγάπη τοῦ ἀπατεῶνος πρὸς Ἐρμόκον τὸν Δ', 192. — Ἐπιείκεια, αὐτ. — Πανηγυ-

ρικός εἰς τὸν ἀπατεῶνα, αὐτ.—Ἐκλογή τοῦ νέου Πατριάρχου, 193. — Σιωπηλὴ μαρτυρία τῆς μοναχῆς Τσαρίνης, 194. — Στέφης, 195, — Κουφότης τοῦ Ψευδοδημητρίου, αὐτ. — Βδελυραὶ πράξεις, 199. — Ἡ Ξενία λιμβάνει τὴν κουράν, 200. — Γογγυσμοὶ κατὰ τοῦ ἀπατεῶνος, 201. — Κατηγορίαι, αὐτ.—Σουΐσκη, αὐτ. — Σωματοφύλακες Γερμανοὶ, 205. — Μεγαλοπρέπεια καὶ ψυχαγωγία, 206. — Πρεσβεία εἰς Αἰθουανίαν ὑπὲρ τῆς μνηστῆς, αὐτ. — Δυσαρεστήσεις, 207. — Φῆμαι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Βορίση, 210. — Προσηγορία τοῦ Καίσαρος, 211. — Ἀρῥαβῶν, 212. — Φῆμαι ἐν Πολωνίᾳ περὶ τοῦ ἀπατεῶνος, 215. — Ὁ Ψευδοδημητριὸς ἀποτίνει τὰ χρεῖα τοῦ Μνίσκα, 216. Συμβεβηκότα ἐν Μόσχα, αὐτ. — Ἀνάκλησις τοῦ Σουΐσκη, 217. — Ὁ Ψευδοπέτρος 221. — Ἀρχὴ τῆς βυρωμοσίας, 222. — Πρεσβεία πρὸς τὸν δάκην, 224. — Συνάθροισις τοῦ στρατοῦ ἐν Ἐλέτσω, αὐτ. — Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας, αὐτ. — Τιμωρία τῶν τοξοτῶν καὶ τοῦ γραμματέως Ὀσίποβ, 225. — Ἀνσμένεια κατὰ τοῦ βασιλέως Συμεῶνος καὶ Τατίστσεβ, 226. — Ἐλευσις τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Σενδομίρου καὶ τῆς Μαρίνης, 227. — Ὀμιλία τοῦ Μνίσκα, 230. — Συμβάσεις, 232, — Προγραφὴ δύο Ἐπισκόπων, 233. — Εἴσοδος τῆς Μαρίνης εἰς τὴν πρωτεύουσαν, αὐτ. — Ἀγανάκτησις τῶν Μοσχίων, 235. — Σκάνδαλα, 236. — Ἔξις πρὸς τοὺς πρέσβεις, 238. — Ἄωρα, 241. — Ἀρῥαβῶνες καὶ γάμοι, 242. — Νεῖα αἰτία δυσαρεστῆσεως, 245. — Συμπόδια, 246. — Νεῖα πρὸς τοὺς Αἰθουανοὺς πρέσβεις ἔξις, αὐτ. — Διαπραγματεύσεις πολιτικαί, 250. — Βουλαι περὶ τέρψεων, 251. Ἀναίδεια τῶν Πολωνῶν, 252. — Νυκτερινὸν συμβόλιον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Σουΐσκη, 253. — Λόγοι τολμηροὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, 255. — Ταραχὴ τοῦ λαοῦ, 256. — Προδοσία τοῦ στρατοῦ 257. — Τελευταία νῆξ τοῦ

ἀπατεῶνος, αἰτ. — Στάσις ἐν Μόσχᾳ, 258. — Θάνατος τοῦ Βασμάνοβ, 261. — Μαρτυρία τῆς μοναχῆς Τσαρίνης, 262. — Κρίσις, ἀνάκρισις καὶ τιμωρία τοῦ Ψευδοδημητρίου, αἰτ. — Συγγνώμη πρὸς τὴν Μαρίναν, 263. — Σφαγαί, 264. — Οἱ εἰπατριδαὶ καταπαίουσι τὴν σφαγὴν, 265. — Γαληνοτάτη νύξ, 268. — Σκευωρία τῆς φιλοδοξίας, ἀντ. — Ὀμιλία τοῦ Σουτση ἐν τῇ συμβουλίᾳ, 270. — Ἐκλογή νέου Τσάρου, 272. — Διασκορπισμὸς τῶν λειψάνων τοῦ ἀπατεῶνος, 272. — Ἀποδείξεις ὅτι ὁ Δημήτριος ἦν τῷ ὄντι ἀπατεῶν, 274.

Σημειώσεις, 286.

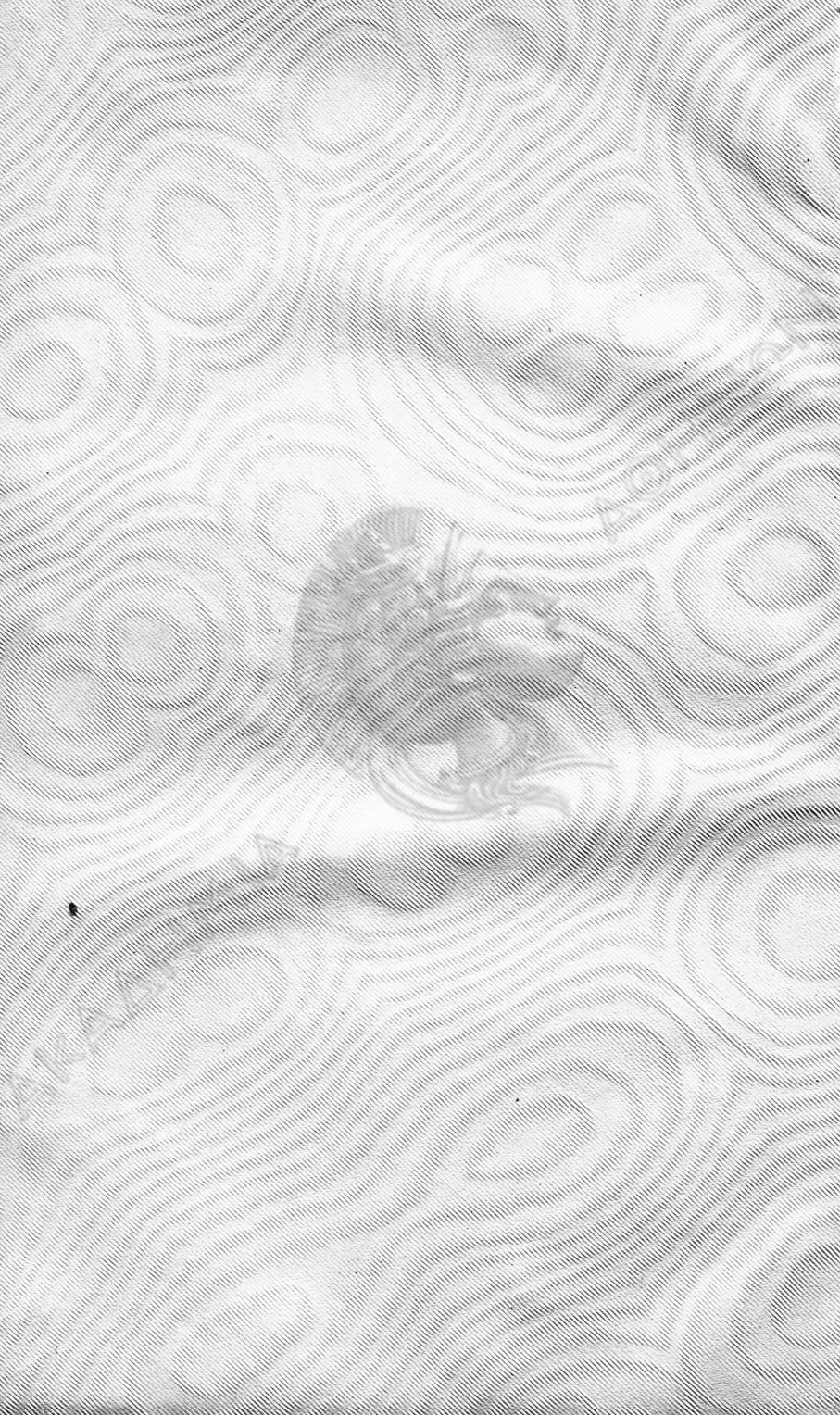

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ἩΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Ἡμάρτηται	Διόρθου
Σελ. 15 σίχ. 19 τῷ 16 Νοεμβρίου	τῇ 16 Νοεμβρίου
» 56 » 8 φονοῖς	φονεῦσι
» 64 » 13 ὄχουμένου	ὄχούμενος
» 77 » 17 εἰ καὶ ἀναβαλὸν	εἰ καὶ ἀνέβαλε
» 109 » 5 Σμιρνόβ·Βασίλειβ	Σμιρνόην·Βασίλειβ
» 161 » 13 ἐπιβουλευθῆσαι	ἐπιβουλευθῆναι
» 168 » 6 ἀποτρίφεται	ἀποτρίφεται
» 181 » 2 περιέχοντα	περιέχοντα
» 189 » 19 Ροόβον	Ροστόβον
Ἐν τῇ περιλήψει, Πανηγυρικὸς εἰς τὸν Γοδουνόβ.	Πανηγυρικὸς εἰς τὸν ἀπατεῶνα.
» 245 » 4 θάλαμον,	θάλαμον,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000079647

AKADITMIA

AGILIA

